

619:617.3

Ի-85

ՊՐՈՖ. Ն. Ա. ԻՎԱՆՈՎ

ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ՈՐԹՈՊԵԴԻԱ

ՍՏՈՒԳԱԾԻ Ե 1981 Ք.

ՊԱՅՏՄԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ՍՄՐԱԿՆԵՐԻ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԽՍՀՄ ՀԺԿ բուհերի և ձեռնարկումների գլխավոր վարչության կողմից
բուլլավարված և անասնաբուժական բուհերի համար վարչության ուսումնական մեղմարկ
ոճիսերեն. ՈՒՂՂՎԱԾ ՅԵՎ ԼՐԱՑՎԱԾ ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐԱՑԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԻԾ

Հ 17150
3403

ՀԱՅՊԵՏՀՐԱՏ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1940

«Անասնաբուժական որթագիրք»-ի առաջին հրատարակությունն ուներ թերութիւններ, զորոնք առաջացել էին մի քանի խնդիրներ բաց թողնելուց և հակիրճ լուսարանելուց, խնդիրներ, զորոնց լուսարանութիւնն ըստ էության անհրաժեշտ է պայտման և սմբակների հիվանդութիւնների տեսականն ու գործնականը դասավանդելու պրոցեսում:

Յերկրորդ հրատարակութեան մեջ յետ արել եմ հետեյալ ուղղումներն ու բացումները. 1) սմբակի լախացման կլասիկ տեսութեան ծավալուն բացատրութիւնը արված է մի քանի նորմուլութիւններով, զորոնք մացված են այդ տեսութեան մեջ Շվիտերի կողմից. 2) մասնանշված են Ակերլըմի ըստ հետաքրքիր փորձերը, զոր նա կապարել է փոփոխութիւնների ընույթն ստուգելու նպատակով, փոփոխութիւններ, զոր կատարվում են ձիու մասի մեջ սմբակների առողջ և պաթոլոգիկ վիճակում նրա զարթկելու ժամանակ. 3) նկարագրված է սովորական հուրիշ տեսակի պայտերի, ինչպես և գզեւների պատրաստելը, 4) ավելացրած է նկարների թիվը և այլն: «Ձեռնփոխված սմբակներ, նրանց բուժումն ու պայտելը» բաժինը յերկրորդ մասից տեղափոխված է առաջին մասը, քանի զոր այդ բաժինն տնկանուն և պաթոլոգիական սմբակների առաջացման և նրանց պայտելու յեղանակների վերլուծումն է հանդիսանում, ավելի մոտ է կանգնած առաջին մասին, քան՝ յերկրորդին: Մակայն՝ կատարված լրացումներով և ուղղումներով հանգերէ, գերջը գուրկ չե այս կամ այն թերութիւններից, զորոնց մասին արված ցուցումների համար խիստ երախտապարտ կլինեմ:

Մարտ, 1937 թ.

Ն. ԽԱՆՈՎ

ՁԻՈՒ ՄԱՏԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ԱՆԱՏՈՄԻԱՆ ՈՒ ՀՅՈՒՍՎԱԾԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մաքակը ձիու մատի ծայրի ծածկույթի բավական բարդ կերպարանավորությունն և հանդիսանում է թևակառ և սմբակը կարելի չի առանձին դիտել վերջևս մաշկային ծածկույթի յուրահատուկ արդյունք, սակայն դործնական կլինիցիտի տեսակետից այդ բավական չեք լինի. սմբակում առաջացող ախտաբանական (պաթոլոգիական) պրոցեսները յուրաքանչյուր անգամ անցնում են չլնակա հյուսվածքներին և ընդհակառակը։ Ուստի, սմբակներին հիվանդությունները ժամանակ անատոմիայեն կողմնորոշվելու համար անհրաժեշտ և համառոտակի ուսումնասիրել ձիու մատի անատոմիան։

Ընտանի ձիու նախապատմական նախնիները հինգ մատ են ունեցել, բայց աղտիճանաբար, այդ կենդանիների կյանքի պրոցեսում ավելի մեծ դարգացման և հասել յերրորդ մատը, իսկ մնացածները ուղուկցիայի յեն յենթարկվելու նախապատմական ձիու առջևի վերջավորության մատները, բացի առաջ շարժվելու դործողությունից, հիվանդորեն կատարել են նաև բռնելու ֆունկցիան, վորը հատուկ չի յեղել հետևի (կոնքային)

Նկ. 1. Ձիու առջևի ձախ վոտի բարձրանալը նրա տեսական դարգացման ընթացքում՝
 a—ձիու նախնայի ֆունկցիոնալ մատը, b—
 անիթերերի մատը, c—հիպարիոնի մատը,
 d—ժամանակակից ձիու մատը։

վերջավորության մատներին: Այդ պատճառով կոնքային վերջավորութ-
յուններին 1, 5, 2 և 4-րդ մատների ուղղակիքն, կրծքային վեր-
ջավորությունների համեմատությամբ ավելի վաղ և սկսվել:

Առաջին Փալանդների բարձրանալու և կապային հոդի անկյան
մեծանալու կապակցությամբ նախ փոքրացել, ապա անդործությունից
անհետացման և յենթարկվել մեղիալ (1-ին) մասը, իսկ հետագա-
յում հաջորդող բարձրացումների ընթացքում, աստիճանաբար փոք-
րացել և ուղղակիքի յեն յենթարկվել լատերալը (5-րդ) և վերջապես
2-րդ և 4-րդ մատները:

1-ին և 5-րդ մատների հետ միասին անհետացել են նաև նրանց
համապատասխանող յենթադաստակային վոսկրները, և մինչ այժմ
փոքրեւս ուղղիմենտ մնացել են գրչային կոչվող 2-րդ և 4-րդ վոս-
կրիկները: Այսպես և կատարվել նախապատմական հինդ մատների
ծիւ. աստիճանական կերպարանափոխությունը՝ դառնալով ժամանա-
կակից մեկմատնանի ձին:

ՄԱՏԻ ՎՈՍԿՐՆԵՐԸ

Ժամանակակից ձիու մատի կմախքը կազմված և հետևյալ վոս-
կրներից՝ կապոսկր, պոսկոսկր, սմբականման մակույկ և յերկու
քնջութաձև վոսկրների:

Նկ. 2. Կապոսկր

A—գորտու մակերես. B—փոքր մակերես

Կապոսկրն (առաջին Փալանդ) ընկած և յենթադաստակի, պոսկ
և քնջութաձև վոսկրների միջև: Նա վերից վար և դեպի առաջ շեղ

ուղղություն ունի և յնթադաստակի վտակրի հետ կազմում և մոտ 130-140°-ի անկյուն։

Այդ անկյունը յետևի վերջնավորություններում հասնում և 150°-ի, այսինքն աշատեղ կապակրն ալիլի ուղղահայաց ուղղություն ունի։

Կապակրի պրոկալիմալ և դիստալ ծայրերը հարթ, փայլուն աճառով ծածկված հողային մակերեսներ են։ Այդ մակերեսներն ուղիղ չեն, այլ ունեն խորություններ ու բարձրություններ, վորոնք համապատասխանում են կապային ֆալանգին միացող յնթադաստակային և պտակային վտակրների բարձրություններին ու խորություններին (նկ. 2)։

Նկ. 2. Պալակր
A—դոսալ մակերես. B—վոլյար մակերես

Վտակրի պրոկալիմալ ծայրի կողքերին կապի հողի և քնջութածն վտակրների կողքի կապանների սփռացման համար թմրիկներ կան։ Դիստալ ծայրի կողքերին կապանների համար փոսիկներ կան։

Կապակրի միջին մասի, կամ մարմնի վրա տարբերում են դորսալ մակերեսը, վորն ուսուցիչ ու կոկ և, և խորտուրնրա յնթանկյունի ունեցող վոլյար հարթությունը, վոր քնջութածն վտակրների ստորին կապանների համար սփռացման տեղ և հանդիսանում։

Յերկու մակերեսներն ել առանց ցայտուն սահմանի փոխանցվում են կողքի յեղքերի։

Պալակրը (յերկարող ֆալանգ) տեղավորված և կապի, սփռական ու մակույկ վտակրների միջև և առաջին ֆալանգի ուղիղ դրություն ունենալու դեպքում նրա նման ուղղություն ունի։

Այս վտակրի յերկարությունը կապակրի յերկարության համարյա կեսի չափ և, լաթությունը՝ կապակրից ալիլի մեծ և, իսկ ձևով՝ յերկարավուն խորանարդ փռանկյունի յե։ Նա առաջին ֆալանգի ախլի նման կառուցվածք, բայց դորսալ մակերեսը խորտուրնրա և, իսկ վոլյար մակերեսի վրա ունի կոկ հարթակ (նկ. 3)։

Պսակոսկրի ուղեղային խոռոչը շատ փոքր է, բայց և այնպես նկատելի չէ. կապոսկրի մեջ այդ խոռոչն ավելի մեծ է:

Յերկրորդ Փալանդի դիտառալ ծծյրը թաղնված և յեղջերային պատիճի մեջ. նրա հողային մակերեսը դորսալ մասում—հողավորվում և սմրականման վոսկրի հողային մակերեսի հետ, ինչ վոյար մակերեսը— մակույկոսկրի հողային մակերեսի հետ:

Սմրականման վոսկրը (յերկրորդ Փալանդ) սմրողնայես պարփակված և յեղջերային մաշիկի մեջ: Նրա վրա տարբերում են յերեք մակերես. դորսալ կամ պատի, պրոկիմալ կամ հողի և դիստալ կամ ներքանի (նկ. 4):

Նկ. 4. Սմրականման վոսկր:

a—Պսակային յելուն, b—հողային մակերես c—վոսկրի նյուղը:

Սմրականման վոսկրի դորսալ մակերեսն ունի վերից վար ուղեղի առաջ թեք ուղղություն և հորիզոնական մակերևույթի հետ կազմում է 45-55° անկյուն: Վոսկրի նյուղերի ուղղությամբ այդ անկյունն աստիճանաբար մեծանում է: Սմրակոսկրի աբտաքին (լատերալ) պատը սովորաբար ափելի չէ թեքված, քան ներսինը (մեդիալը):

Պատի մակերեսն սմրողնովին, մանավանդ ստորին յեղրի մաս, խորաուրորդ է և ծածկված բաղմաթիվ անցքերով, վորոնց միջով վոսկրի ներսն են մտնում աբյունատար անոթները: Բացի դրանից այդ վոսկրի նյուղերի վրայով ակոսներ են անցնում, վորոնք զարկերակներն և ներվերի համար վորպես հուն են ծառայում: Դորսալ հողային մակերեսը վերևից ու առջևից դեպի ցած և դեպի յետ թեք ուղղություն ունի. հողային մակերեսի ալգալիսի շեղ դրությունը շատ նպաստակահարմար է, վորովհետև միու ընթացքի մամանակ վերևից սմրականման վոսկրի վրա ընկնող հարվածների մեղմացմանը նպաս-

տում և: Հողային մակերեսի դորսալ յեզրի վրա կա ցցվածք — պլա-
կային կամ տարածչական յեղուտը, վորին ամրանում և մատի ընդ-
հանուր տարածիչ մկանի ջիւլ:

Ներքամային մակերեսը լայն և: Կիսալուսնաձև զծով նա բա-
ժանվում և առջևի և յետևի մասերի. յերկրորդն առաջինից զգալի
չափով փոքր և և անդորդ. նրա վրա վերջանում և մատի խորամխտ
ծալիչի ջիւլ, վորի հետևանքով այդ մասը ծալիչ մակերես և կոչ-
վում: Այստեղ յաւրաքանչյուր կողմից կա մեկական սկոսիկ, վոր
դնում և ներքանի ծակի մեջ. յերկու կողմից այդ ծակի շարունա-
կությունը վոսկրի մեջ կիսալուսնաձև խողովակ և կաղմում, վորի
մեջ տեղավորվում և մատների վոյյար զարկերակների ծայրային ա-
ղեղը:

Մակույկուսկրը յերրորդ Փաշանգի ընջուժաձև վոսկրն և (նկ. 5):
Սա տափակած-յերկարավուն բթացած ծայրով վոսկրիկ և, վոր հի-
շեցնում և ջուշհակի մքուքի ձևը, վորից և ստացել և իր անունը: Նա
տեղավորված և ամրակա-
նման վոսկրի ճյուղերի
միջև պսակոսկրի դիտալ
ծալրի յետևի մակերեսի
վրա, վորի հետ հողավոր-
ման մեջ և գտնվում:

Նկ. 5. Մակույկուսկրանոցային մակերես

Մակույկուսկրի վոյյար
մակերեսը ծածկված լինե-
լով հարթ ու փայլուն աճառով, կարծես անվակի դեր և կատարում,
վորի վրայից սահում և մատի խորամխտ ծալիչ մկանի ջիւլ:

Առաջին Փաշանգի բնջուրաձև վոսկրները գտնվելով կապային
հողի յետևի կողմը լայն փորակ են կաղմում, վորի վրայով սահում
են մատի ծալիչ մկանների ջիւլերը: Այս վոսկրների ձևը (նրանք 2
հատ են) յետանկյունի բուրդ և հիշեցնում, վորի հիմքը զարձած և
դեպի ցած, իսկ բթացած զաղաթը դեպի վեր: Գնջուժաձև վոսկր-
ների առջևի կողմի վրա կան հողային մակերեսներ, վորոնք մատնակ-
ցում են կապի հողը կաղմելուն:

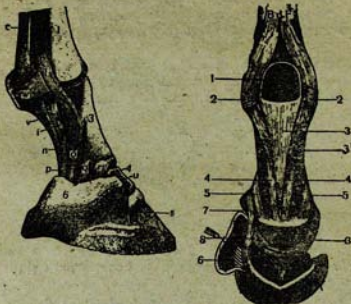
ՎՈՍԿՐՆԵՐԻ ՄԻԱՑՈՒՄԸ

Զիու վոսի մատի վերը նկարագրված բոլոր վոսկրները յերեք
հոգ են կաղմում՝ կապի, պսակի և ամրակի (նկ. 6):

Կապի հողը կաղմում և յնթադաստակի, կապի և յերկու ըն-
ջուժաձև վոսկրների հողավորման մակերեսներով: Հասարակ, միա-

Բանցքանի հող և: Եւրոմաներ Հնարավոր են բացառապէս ծաղիլու
և տարածելու ձեռով: Աննշան կողմնային շարժումներ Հնարավոր են
միայն հողի ծալած վիճակում: Կապի հողը հետեւյալ կապաններն ունի.

1. Հնդապարկ— հողային մակերեսները լիովին ծածկում են, սկզբնապես նրանց յեղրից քիչ վերև: Հողապարկը կապուկերի դժբախտ մակերեսի վրա ամուր միացած է մասին ընդհանուր տարածելի ջրի հետ, բաժանվելով նրանից ձուլապանդակով:

Նկ. Ծ. Զիւռ մասի հոգեբբ լաւերաւ (Զախից) և Վոյար (աշից) կողմերից: Զախից. օ-միջոսերային միջին մկան, Բ-կապի հոդի լաւերաւ կապանք, Ի-հնչուրա-
մէ վաւերների վոյար զեղ. կապանք, Դ-պսակի հոդի վոյար. կապանք, օ-կապան
դեպի փափկանային անառք Բ-1-ին ծալանգը փափկանի հեռ միացնող կապանք
Գ-պսակի հոդի լաւերաւ կապանք, Դ-կապան-մակույկային կապանք, Զ-սմբակի հոդի
լաւերաւ կապանք, Է-պսակաւորի և փափկանի անառի արանհում զանված կապանք,
Վ-հնչուրամէ վաւերների ուղիղ կապանք, Կ-հնչուրամէ վաւերների լաւերաւ կապանք,
Լեից 1-միջհնչուրամէ կապանք, 2-հնչուրամէ վաւերների լաւերաւ կապանք, 3, 5-
հնչուրամէ վաւերների ուղիղ և զեղ. կապանքներ, 4-պսակի հոդի վոյար միջին կա-
պանք, Ծ-պսակի հոդի վոյար լաւերաւ կապանք:

2. Լատերաշէ (f) և մեղեդաւ կողքի կապաններն սկսվում են յեն-
թաղառասակի վրակրի կապանային վրասիկից և վերջանում կապանե-
րի կապանային թմբիկի վրա: Այս կապանները կազմված են հարճ և
ամուրք, խորանիստ ու մակերեսային շերտից:

3. Կապի հոգի քննութեան վտակները կապանները. 1) միջքն-
նութեան կապան— քննութեան վտակները միացնում և միմյանց և
յննելով նրանց միջի տարածութիւնը, հոգի անկյան դադարում ա-
կում և կազմում, վորի միջով անցնում են մասներէ հոգիէ խոր-
նիստ և մակերեսային ծաղիներէ ջերը. 2) լատերալ և մեդիալ կա-
պաններ— քննութեան վտակներէ կողքի մակերեսները— միացնում
են յնթադաստակի և կապի վտակի հետ. 3) քննութեան վտակների
ուղիղ կապան— սկսում և յերկու քննութեան վտակների հիմքից
և վերջանում և առաջին ֆալանգի վոյար մակերեսի վրա, անողորկ
յնանկյունու դադարի մոտ. Այս կապաններն ունեն նաև մակերե-
սային խրճիկներ, վորոնք վերջանում են պսակոսկրի վրա. 3') քն-
նութեան վտակների շեղ կապաններ— դնում են ուղիղ կապանի
կողքերով և վերջինիս ծայրի ուղղութեամբ մոտենալով, նորից վեր-
ջանում են առաջին ֆալանգի յնանկյունու անողորկ մակերեսի վրա.
Քննութեան վտակների խաչման կապանները յերկու խրճի մեով ընկած են
ուղիղ կապանի և շեղ կապանների տակ, վորոնք սկսում են քննու-
թեան վտակի հիմքից և միմյանց հետ խաչման վերուց հետո վերջա-
նում են առաջին ֆալանգի կապանային դիստալ թմբիկների վրա.
Քննութեան վտակների կապաններին և վերաբերում նաև միջոսկրա-
յին ջլային մկանը, վորն սկսում և յնթադաստակի վտակների պրոկ-
սիմալ ծայրում և վերջանում և յնթադաստակի (նախաթաթի)
ոտորին յերբորդում յերկու ճյուղի բաժանովելուց հետո քննութեան
վտակների յնդերջային մակերեսների վրա. Այդ ճյուղերը շարունակ-
վում են դեպի կապոսկրի դորսալ մակերեսը, վորանց նրանք միա-
նում են մասի ընդհանուր տարածիչ ջլի հետ. Միջոսկրային ջլա-
յին մկանը, այլև քննութեան վտակների վոյար կապանները կապի
հոգը պաշտպանում են շատ բացովելուց, վորպիսի հանդամանքը
ամրակալոր կենդանիներին թույլ և տալիս հենվել միմիայն վերջին
ֆալանգի վրա, վորը մաշկային կարծր ծայրապանակի— սմբակի
կմախքն և հանդիսանում (կլիմով) :

Պսակի հոգը կազմվում և կապ և պսակ վտակների հոգավոր-
ման մակերեսներով. այս հոգն ել հասարակ և միատանցքանի յե
Սրա շարժումները բոլորովին նման են կապի հոգի շարժումներին.
Բացի հոգի պարկից, պսակի հոգը հետևյալ կապաններն ունի.
1) լատերալ (g) և մեդիալ: Սրանք կարճ ամուր կապաններ են. ըս-
կըվում են կապոսկրի կապանային փոսիկում և կապանային թմբիկի
վրայից ու վերջանում են պսակոսկրի կապանային թմբիկի վրա.
2) վոյար կապանները յերկու դույզ են՝ միջին վոյար կապաններ
(4) և կողքի վոյար կապաններ (5): Առաջիններն սկսում են
կապոսկրի վոյար մակերեսի վրայից, քննութեան վտակների շեղ

կապանների ամրացման տեղից և վերջանում են պսակոսկրի անոցոր-
կության վրա, յերկրորդներն սկսվում են միջին վոլյար կապանների
քիչ վերևից և վերջանում են հենց նրանց կողքին:

Սմբակի հոգը կաղմվում է պսակի, ամրականման և մակույկա-
նման վոսկրների հոդավորման մակերեսներով: Այս հոդը ունի հոդի
պարկ, լատերալ ու մեդիալ կապաններ, վորոնք սկսվում են յերկ-
րորդ ֆալանգի կապանային փոսիկից և վերջանում են ամրակա-
նման վոսկրի կապանային փոսիկում: Այս կապանները նույնպես կարճ
ու ամուր են. նրանք միանում են փափկանային աճառների հետ:

Մակույկոսկրի կաղամները. 1) Լատերալ և մեդիալ կապան-մա-
կույկային կապաններն սկսվում են կապոսկրից կապանային փոսիկի
վերևից և վերջանում են մակույկոսկրի պրոկսիմալ յեղբի վրա,
2) մակույկա-ամրակային կապանը մակույկոսկրը և ամրակ վոսկրը
միացնում է նրանց վոլյար կողմից:

Ջ Ի Լ Ե Ր

Փալանդները շարժողության մեջ են դրվում ձիու մատի հոդե-
րը ծալող և տարածող մկանների փոփոխակի աշխատանքի շնորհիվ:

Նկ. 7. Մարտի ընդ-
հանում ծալիչի
ջիււ (A):

Նկ. 8. Մառի խառնիս ծալիչի
ջիււ (a) Եւ—մառի մակերեսա-
յին ծալիչի ջիււ, ԵԵ ամրակոսկ-
րի կիսաշուռնոճի կտրվածի ջի-
ւի ամրացման սեղը:

Իսկական մկան-
ները տեղավորված են
կրծքի վերջավորու-
թյանների վրա դաս-
տակի հոդից վերև և
կոնքի վերջավորու-
թյան վրա՝ ցատկիչ
հոդից վերև, իսկ ֆա-
լանգների շրջապա-
տում այդ մկանների
ջիւլերն են անցնում:

Այդ ջիւլերը յերեք
են. մատի ընդհանուր
տարածիչի մեկ ջիւլն
ընկած է առաջին
յերկու ֆալանգների
առջին մակերեսի վրա
և վերջանում է որմ-
րականման վոսկրի
պսակի յերուստի վրա

(Նկ. 7), և ծալիչների յերկու ջիւլ՝ մատի մակերեսային ծալիչ ջիւլ և

մատի խորամխտ ծալիչ ջիւ։ Այդ յերկուսն էլ տեղափոխուած են Փա-
րանդներէ պետեի մակերեսի վրա։ Առաջինը մկանային փորիկից զո-
յանալով, դաստակի հոգից շիշ վերև, ցած և իջնում և կապի հոգին
փոքր ինչ չհասած յաւր տակը դառնում խորանխտ ծալիչի ջիւը շրջա-
պատում և յայն դասով։ Կապի հոգի դադախից անցնելով, վորակը
յերկու ջիւերը պահւումս են ողականման կապանով, կապակերի յետե-
վի մակերեսի վրա մակերեսային ծալիչի ջիւը խիստ լայնանում և,
կրկին անդամ շրջապատում և խորանխտ ծալիչը և բաց թողնելով
նրան իրեն միջից բաժանւում և յերկու ճյուղի, վորոնք վերջանում
են պտակտակրի կապանային թմբիկների և մասամբ կապակերի դիտալ
ծայրի վրա (նկ. 8)։

Խորանխտ ծալիչի ջիւը դուրս գալով մակերեսային ծալիչի տա-
կից՝ լայնանալով վերջանում և սմբականման վտակի ծալիչ մակե-
րեսի վրա։ Մակուկտակրի վրայից անցնելիս այս ջիւն ուժգնած և
սիւնովային պարկով։

Յերկու ջիւերն էլ ինչպես դաստակի, նույնպես և կապի հոգի
շրջապատում ընդհանուր սինովային բնոց ունեն։

Ս Մ Բ Ա Կ

Սմբակի մաշկը կամ սմբակը, լինելով մարմնի ընդհանուր ծած-
կոցի անմիջական շարունակութունը, իր կառուցած ֆունկցիայի կա-
պակցությամբ յենթարկվել և մի սմբողջ շարք միկրոսկոպիկ և մակ-
րոսկոպիկ ելական փոփոխությունների։

Այդ փոփոխությունները նախ և առաջ արտահայտւում են նրա-
նում, վոր եպիդերմիսի յերջերային շերտն ալտեր ձևոք և բերել
հզոր յեղջերային վերաշերտափորման բնույթ, դոյացնելով յեղջերա-
յին պատիճը կամ յեղջերային մաշիկը։

Սմբակի մաշկի յերկրորդ հատկանիշն այն է, վոր Ֆրա մեջ վո-
րեվե դեղձեր և մաղբրի անման համար համապատասխան դոյացում-
ներ չկան։ Նրա յերրորդ առանձնահատկությունն այն է, վոր սմբա-
կի մաշկի պտկիկային շերտը, մնացած մաշկային ծածկոցին հոկա-
ռակ, շատ ուժեղ դարգացած և, այն մասնակ, յերբ եպիդերմիսի
հատիկային և բաց դուրսի շերտեր, կամ բացակայում են, կամ հա-
ղիվ են նկատւում։

Վերջապես, սմբողջ մաշկային ծածկոցին ուղեկցող յենթամաշ-
կային շերտը սմբակի շրջապատում լինում և նրա առանձին մասերի
վրա միայն։

Սմբակի շերտերը։ Սմբակը, հանդիսանալով մաշկային ծածկոցի
արդյունքը և ընդհանրապես կրկնելով ծածկոցի կառուցվածքը, կազմ-

ված և յերեք շերտից, վորոնք տեղադրված են դրսից դեպի ներս հետևյալ կարգով. ա) եպիդերմիս, բ) սմբակի մաշկի հիմք և գ) սմբակի յննթամաշկի շերտ:

Կ. Թ. Լաֆոտեի կառուցած պատ-
մաշկի հիմքի մեջից:

V—Stratum phyllodes; B—Stratum
vasculare; C—Stratum periostale;
D—Սմբականման վախի:

են 3 շերտ, վորոնք ներքևից դեպի վեր նշվում են այսպես 1) վեր-
նոսկրի շերտ— stratum periostale, 2) անոթավոր շերտ— stratum
vasculare և 3) պտկիկային շերտ— stratum phyllodes:

Վերնոսկրի շերտը— ամենից խոր շերտն է, նա դասվում է այն-
պիսի տեղերում, ուր սմբակի մաշկի հիմքն անմիջականորեն բնկած
է սմբականման վոսկրի վրա, և վորտեղ, հետևապես, յննթամաշկա-
յին շերտ չկա: Այդ շերտը սմբականման վոսկրի վերնոսկրի հետ ա-
մուր միակցվում, և Վերնոսկրի շերտը բնորոշվում է նրանով, վոր
հարուստ է առաձգական և շարակցահարմարվածության թելիկներով և
պարունակում է նույնպես շարակցական հյուսվածքի մեծաքանակ բը-
ջիջներ: Շատ պինդ կառուցվածք ունենալով հանդերձ, վերնոսկրի
շերտը համեմատաբար աղքատ է անոթներից և ներվերից, վորոն-
ցով լիորեն ուսոված է յերկրորդ անոթավոր շերտը, դեպի վորը
վերնոսկրի շերտն անցնում է առանց տեսանելի սահմանի:

Առաջային շերտն իր անունն ստացել է այդ շերտը թափանցող

արյունատար անոթները չափազանց խիտ ցանցել հետևանքով: Այդ անոթները կտրվածքի վրա ներկայանում են վորպես կլոր կամ յերկարավուն ձևի, ալիքի կամ պակաս մեծությամբ անցքեր: Այստեղ կան նաև մեծաքանակ ալյուրին անոթներ և ներվեր: Անոթային շերտի շարակցահյուսվածքային և առամզական թելիկները խճիկներում, միասնալով՝ միմյանց մեջ խաղաձևվում են և կաղմում շատ թե քիչ կանոնավոր ցանց, վորի պատճառով այս շերտը կոչվում և նաև ցանցավոր—stratum reticulare: Այս շերտի մեջ շարակցական հյուսվածքի բջիջային տարրերի մեծ քանակություն կա:

Անոթային կամ ցանցավոր շերտին մոտենում և պտկային շերտը: Այս շերտը, նայելով ստրակի մաշկի հիմքի տեղավորվելու վայրին, պտկային կամ տերեխկային կառուցվածք ունի: Սակայն բջջաբանական տեսակետից թե՛ պտկիկները և թե՛ տերեխիկները բոլորովին համանման կաղմություն ունեն. պտկիկներին պեսք և նայել ինչպես ձևափոխված տերեխիկներ և ընդհակառակը: Բազմաթիվ տերեխիկները ստրակի բուն մաշկի ծալքերն են և իրենց կողքի մակերեսներում, յերկրորդվող տերեխիկներ ունեն՝ վորպես սկզբնական տերեխիկներ և աստիճան շարունակություններ: Հաս Լեյլերի յերկրորդվող տերեխիկները 0,15—0,35 մմ բարձրություն և 0,02—0,08 մմ հաստություն ունեն: Միջին թվով յարաքանչյուր սկզբնական տերեխիկ կրում և 100-ից մինչև 120 յերկրորդվող տերեխիկներ: Պտկիկներն ունենալով կոնաձև յեղևածներ, նույնպես ծածկված են շատ փոքր յերկրորդվող պտկիկներով, վորոնք սկզբնական պտկիկների նման կառուցվածք ունեն: Պտկիկների յերկարությունը, նայելով ներսից տեղադրությանը, տատանվում և 4-6 մմ մեջ:

Պտկիկների հենքը չափազանց հարուստ և մաղանոթային հյուսվածքային էություններով, վորոնք ծառայում են կողերմիտ արտադրող շերտի բջիջներին սնելու համար:

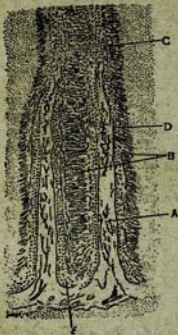
Սմբալի յեմք-ամաշկային շերտ—stratum subcutaneum ungulae—կա միմիայն պտկի և յեղերածքի շրջապատում: Իբ անատոմիական կառուցվածքով նկատելի կերպով տարբերվում և ընդհանուր ծածկույթի subcutis-ից, վորի անմիջական շարունակություն և հանդիսանում այն: Այդ տարբերությունը արտահայտվում և նրանով, վոր սովորական փափուկ փխրուն շարակցական հյուսվածքի փոխարեն նա աշտեղ ընդունում և կոպիտ մանրաթելային կառուցվածք և դպալի չափով կորցնում և բջիջային բնույթը:

Պտկի շրջապատում յենթամաշկային շերտի ներկայությունը պտակին վորոշ շարժունակություն և տալիս և նրա բազմաթիվ անոթների համար հենարան և ծառայում:

Սմբակի նայեցեալիսը կազմված է յերկու շերտից՝ արտադրող և յեղջերային: Այս շերտերը միմյանցից խիստ տարբերվում են: Այսպէս շերտի արտադրող շերտը կազմված է այնպիսի բջիջներից, վորոնք մեծ քանակութեամբ յեղջերային դանգված արտադրելու արտակարգ դարգացած ֆունկցիոնալ ընդունակութիւն ունեն: Ինչպես արդէն հիշատակվեց, այդ շերտն ամփոփակւորեն կազմված է սմբակի մաշկի հիմքի պտկիկային շերտի հետ և լրիվ կներպով կրկնում է նրա ամբողջ վերին մակերեսի դժադրութիւնը՝ պտկիկներ և տերեխիկներ, այլ և նրանց միջի արանքները: Գտնիկային շերտում առաջացող բոլոր ջրային պրոցեսների ժամանակ սովորաբար քնառվում է նաև նրան ծածկող արտադրող շերտը:

Յեղջերային շերտն իր ամբողջութեամբ կազմում է յեղջերային պատինը, կամ յեղջերային մաշկը: Այդ շերտի բջջաբանական կառուցվածքը պայմանավորվում է պտկիկային և վերջինս ծածկող արտադրող շերտի կառուցվածքի առանձնահատկութիւններով: Այնտեղ, ուր պտկիկային շերտն իրոք պտկիկների ձև ունի (յեղերածքի, պսակների և ներքանի մաշկի հիմք) յեղջերային շերտը խոզովակաձև կառուցվածք ունի (նկ. 10), իսկ այնտեղ, ուր սմբակի մաշկահիմքի պտկիկային շերտը դուրսհեռական ծալքեր (տերեխիկներ) և գոյացրել, յեղջերային նյութը նույնպիսի դուրսհեռ դասավորված տերեխիկների ընդլայն է ստանում, վորոնք տերեխիկների դասաթիւնների վրա աճելով յեղջերային տեղամասով կազմված են մի ամբողջութեան մեջ: Քոզովակաձև յեղջերի ներքին մակերեսի վրա ընկած այդ շերտը յեղջերային տերեխիկների շերտի անունն է ստացել:

Յեղջերային խոզովակների գոյացման ընթացքը տեղի յի ունենում այսպես. արտադրող շերտի բջիջները կոնսմե, ծածկոցները կամ մաշաբների ձևով ծածկում են սմբակի բուն մաշկահիմքի պտկիկները: Շերտ շերտի յետևից յեղջերային բջիջներ արտադրելով՝ ծածկու-

Նկ. 10. Քոզովակաձև յեղջերի բջջաբանական կառուցվածքի կիսապատկեր:

A—պտկիկ, B—միջխաղվակային յեղջեր, C—խոզովակներ, D—պտկիկների վրայի արտադրող շերտ, E—նախակի արտադրող շերտ.

նում այսպես. արտադրող շերտի բջիջները կոնսմե, ծածկոցները կամ մաշաբների ձևով ծածկում են սմբակի բուն մաշկահիմքի պտկիկները: Շերտ շերտի յետևից յեղջերային բջիջներ արտադրելով՝ ծածկու-

ցը յեղջերային բուրդ կամ խողովակ և դոյացնում, նման այն բանին, ինչպես յեթե միատեսակ մեծության իւրերիկ մաղարներ վերցնելով մեկը մյուսի մեջ դնելին՝ բուրդ կառաջանար: Պատրաստի խողովակիկները մեջ արանքներ չի նկատվում, վերովհետև յեղջերային բլիշները հետևողականորեն առաջացող շերտերը սերտորեն միանում են միմյանց: Յեղջերային խողովակիկները քանակն ու նրանց հաստությունը, իհարկե՝ ճշտվում հաշված, համապատասխանում և պակիկները թվին ու չափին:

Յեղջերային խողովակիկները առաջացման հետ միաժամանակ արտադրող շերտի միջպակիկային բլիշներն արանքի յեղջեր են արտադրում, վորը սերտորեն առանձին խողովակիկները արանքն և մշտնում և ամուր միացնում նրանց միմյանց: Այսպիսի կառուցվածքի հետևանքով խիտ յեղջերային պատիճ և առաջանում:

Յեղջերի խառնվումն ու կարծրությունը շատ մեծ չափով բլիշները հասակից և կախված՝ վորքան նրանք ավելի ջահել լինեն, այնքան ավելի փափուկ են լինում և՝ ընդհակառակը: Յեղջեր առաջացող հյուսվածքները մոտ յեղջերն ավելի հեղուկյամբ և կտրվում, քան նրանից հետև:

Յեղջերային պատիճի դույնը պայմանավորվում և մուգ շագանակադույն, սևավուն կամ սև պիգմենտային մարմնիկներով, վորոնք դտնվում են շատ մանր հատիկների մեծով, ինչպես յեղջերային խողովակիկները այնպես և արանքի յեղջերի մեջ:

Յեղջերային խողովակիկները խոռուր լցող բլիշները փափուկ են, բավականաչափ յեղջերացած չեն և փուխը ընկած են մեկը մյուսի մոտ: Ժամանակի ընթացքում նրանք կնճատվում են կամ չքանում, վորի հետևանքով խողովակիկները մահամբ կամ ամբողջապես դատարկվում են, առաջացնելով փուխը միջուկավոր մի քանի բույսերի հետ տեղի ունեցող անալոգիան, վորոնց միջուկը հետադայում կուշ և դալիս կամ անհետանում և:

Ինչ վերաբերում և յեղջերային տերևիկները դոյացման ընթացքին, ապա նրանք իրենց ծաղւումով պարտական են նույնպես արտադրող շերտի բլիշների ակտիվությանը, շերտ, վորը ծածկում և սմբակի մաշկահիմքի տերևիկները:

Տերևիկի յուրաքանչյուր մակերես յեղջերային բլիշները շերտ և արտադրում: այդ բլիշները հարևան շերտի նույնպիսի բլիշների հետ, վորոնք արտադրվում են իրենց կողքին դտնվող բուն սմբակային մաշկի այլ տերևիկով, միաձուլվում են մեկ յեղջերային տերևիկի մեջ: Յեղջերային դանդաժի այդ միաձուլումը նպաստում և այն հանգամանքը, վոր մաշկահիմքի տերևիկները մեկը մյուսին

շտա մտախի են տեղավորված և նրանց մակերեսները դարձված են մեկը դեպի մյուսը, նման այն բանին, թույլաք թերթերի մակերեսները դրքի մեջ: Այսպիսով յեղջերային տերևիկների թիվն իսկ և իսկ համապատասխանում և սմբակի մաշկահիմքի տերևիկների թվին: Անհրաժեշտ և հիշատակել, վոր յեղջերային տերևիկներն ստույգ կերպով կրկնում են իրենց առաջացնող շարակցանշանային տերևիկների ձևը և, քանի վոր այս վերջինները հարթ մակերես չունեն, այլ ծածկված են յերկրորդվող տերևիկներով, այդ պատճառով յեղջերային տերևիկները նույնպես իրենց մակերեսի վրա համապատասխան խորտււրտոււթյուններ ու հետքեր ունեն, վորոնք մեծացնում են յեղջերային պատեհի մակերեսն ու ամրությունը, իրեն պայացնող հյուսվածքների հետ:

Յեղջերային տերևիկների և յեղջերային պատի միացումն ըստ լեյզերինգի, տեղի յն ունենում՝ արտադրող շերտի բջիջներից արտադրվող յեղջերանյութի միջոցով, վորը ծածկում և ամրակի բուն մաշկի տերևիկների մակերեսը, մերձակա յեղջերային խողովակների արանքները լցվելով:

Յեղջերապատի աճի ժամանակ նրա հետ միասին մեխանիկորեն դեպի ցած առաջ և դնում նաև յեղջերային տերևիկների շերտը, վորին նպաստում և նրանց յուրահաստուկ կառուցվածքը: Շուրաքանչյուր յեղջերային տերևիկի պերիֆերիկ մասն իսկապես կազմված և քահել, դեռևս յեղջերացած լորձնային բջիջներից: այն ժամանակ, յերբ նրա միջին մասը բնորոշվում և ամրակի բջիջների ներկայությամբ, վորոնք դնովում են լրիվ յեղջերացած վիճակում: Բջիջների ալպիսի լորձնային շերտի ֆիզիոլոգիական նպատակահարմարությունն այն և, վոր նրա շնորհիվ հնարավոր և դառնում պսակից աճող յեղջերապատի ցած իջնելը (լեյզերինգ):

Այսպիսով, սմբակ կազմում են կենդանու մաշկային ծածկույթի բավականաչափ ձևափոխված յերեք շերտը՝ կալիզերմալը, սմբակի մաշկահիմքը և վերջինիս յենթամաշկային շերտը:

Սմբակի առամձիմ մասերը հետևյալ անուններն են կրում՝ 3) սմբակի յեղերածք, 2) սմբակի պսակ, 3) սմբակի պատ և 4) սմբակի ներքան:

Սմբակի յեղերածքը և սմբակի պսակը հանդես են բերված քիչ առաջ հիշված բոլոր յերեք մաշկային շերտերով, իսկ սմբակի պատը և սմբակի ներքանը կազմված են միայն յերկու շերտից՝ կալիզերմալից և սմբակի մաշկի հիմքից:

• 1. Սմբակի յեղերածքը— limbus ungulae— վորտի մազոտ մաշկի և սմբակի պսակի միջև սահմանն և. փափուկ, ելատուիկ յեղջերով:

մաղից դուրկ, 3-5 մմ լայնությամբ մի շերտ և այն: Ողակաձև ընդ-
դրքիկելով սմբակի սկիզբը առջևի և կողքերի կողմերից՝ սմբակի յեղե-
րածքը յետևի կողմից առանց սահմանի ձուլվում և մատի փափկա-
նի հետ:

Գեղերածփի մաշկի հիմքը— *corium limbale*— մաղստ մաշկի և
պսակի մաշկի հիմքի մեջտեղը զանվող ծանծաղ ակոսիկն է. սովոր-
ական մաշկի սահմանում, այլևի ծանծաղ և թվում, իսկ պսակի
մաշկի հիմքից պսակի ակոսիկ կոչվող պարզ դժանման խորությամբ
բաժանված է. յեղերածքի մաշկի հիմքի յետևի ուղղությամբ նա լայ-
նանում և աննկատելի կերպով անցնում և փափկանի մաշկի հիմքին:

Յեղերածքի մաշկի հիմքը, միմյանց մոտ շարքով նստած, միջին
հաշվով 1-2 մմ յերկարությամբ, բազմաթիվ մանր պտկիկներով և
ծածկված: Պտկիկները առկայությունը յեղերածքի մաշկի հիմքին
խալչային մանրահատիկային տեսք և տալիս:

Corium limbale— կամ նրան հատկապես ծածկող եպիդերմիսի
արտադրող շերտի ֆիզիոլոգիական ֆունկցիան յեղջերային յեղերածք
կազմելու մեջ և կայանում. և յեղջերային պատի արտաքին մակերեսի
փրայով անցնող նրա բարակ շերտը սմբակի ջնարակ (զլազուր) և
կոչվում:

2. Սմբակի պսակը— *corona ungule*— անմիջականորեն յեղե-
րածքի յետևը, մոտ 1-2 սմ լայնությամբ դլանիկ կազմելով, նույն-
պես ողակով, ընդգրկում և սմբակի սկիզբը, իսկ յետևից, լայնանա-
լով ու տափակելով՝ անցնում և ներբանային մակերեսի փրա, վոր-
ակոչ ուղեկցում և սմբակի պատին՝ վորպես նրա վերին յեղը:

Պսակի մաշկի հիմքը— *corium coronarium* (նկ. 11)— բաշտ-
կան հաստ դրանիկ է. վերևից սահմանակից և յեղերածքի մաշկի
հիմքին, իսկ ներքևում անցնում. և պատի մաշկի հիմքին: Առջևի
(բանիչի) պատի վրա պսակի մաշկի հիմքը ծածկում և սմբակաձև
փոսկրի պսակային յեղուստը և մատի ընդհանուր ծալիչի ջիլը: Այդ
մասում պսակի դլանիկն ալվիլի ուռուցիկ է, հաստ և լայն է, իսկ
յետևի ուղղությամբ նա ալվիլի նեղանում ու ալվիլի տափականում
է: Յետևի կողմից դլանիկը ծալվում և սմբակի ներքանի մակերեսի
վրա և ալանող պսակի մաշկի հիմքի շրջված մաս անունն և կրում
(նկ. 12):

Այս վերջինը շեղ դեպի առաջ ու դեպի ներս անցնում և սլաքի
մաշկի հիմքի և պատի շրջված մասի մաշկահիմքի մեջտեղով և ա-
ռանց ցայտուն սահմանի ներքանի մաշկի հիմքի մեջ անհետանում է,
կամ թե սլաքի դադաթի վրա միանում և մյուս կողմի համանուն մա-
սի հետ:

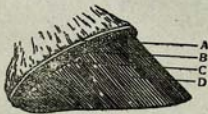
Պսակի մաշկի հիմքը, ինչպես և յեղերածքը 1-6 մմ յերկարու-
թյուն ունեցող բազմաթիվ բարակ պտկիկներով և ծածկված, վորոնց
սուր ծայրերը դեպի առաջ ու ցած են ուղղված:

Պսակի մաշկահիմքի և նրան ծածկող եպիդերմիսի արտադրող
չերտի ֆիզիոլոգիական ֆունկցիան սմբակի պսակային աղտիկի և
նրա շարունակությունը կազմող պսակի հաստ պաշտպանիչ կամ
յեղջերապատի խողովակային շերտը դոյացներու մեջ և կայանում:

Պսակային աղտը կողքի կողմերից թևալում և ներբանի վրա,
վորտեղ փոքրիկ շերտի մեով ուղեկցում և յեղջերապատի շրջված
մասին:

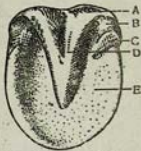
3. Սմբակի պատը— paries ungulae— մոտենում և սմբակի
պսակին՝ լինելով նրա անմիջական շարունակությունը դեպի ցած:

Թմբակի աջ մասն առջևի ու կողքերի կողմերից ծածկում և
մատի յերբորդ ֆալանգը՝ սմբակի վուսկրը: Յետևի կողմից սմբակի
պատը յերկու կողմից ծալվում և դրսից դեպի ներս և շարունակվում
և ներբանի վրա, վորտեղ պատի շրջված մաս անուշն և ստանում:
Իսկ ծալվելու տեղը կոչվում և պատի շրջված ւոնկյում: Շրջված
պատը ներբանի վրա հետզհետե ցածրանալով և չհասնելով սլաքի

Նկ. 11. Յեղերածքի, պսակի և պատի
մաշկի հիմքը:

A—յեղերածքի մաշկի ճիւղ, B—պսակա-
յին աղտիկ, C—պսակի մաշկահիմք
D—պատի մաշկահիմք,

Նկ. 12. Ներբանի մաշկահիմքը:
A—փտփկանի մաշկահիմք, B—
պսակի մաշկահիմքի օրջված մաս,
C—պատի օրջված մասի մաշկա-
հիմք, E—ներբանի մաշկահիմք,

դադաթին՝ նրա յեղրերի յերկարությամբ և դնում: Ինչպես արդեն
հիշատակված և, շրջված պատերը, վոր դոյացել են փափկանի սլա-
քը ներբանի մեջ սեպվելու հետևանքով, ուղեկցում են ներբանի վրա
ծուլող սմբակի պսակին, վորը պատի հետ միատին աստիճանաբար,
չջանում և (կլիմով):

Պատի մաշկանիւթը— corium parietale (Նկ. 11) սկսվելով պսա-

կի դլանիկի ստորին սահմանից՝ հասնում և մինչև սմբականման վտակի ստորին յեզրը: Արյունատար անոթներով հարուստ լինելու հետևանքով corium parietale-ն խոտենալով կարմիր դույն ունի: Առջևի և կողքերի մակերեսներում նա ծածկում և սմբականման վտակ-րին՝ վերնոսկրային շերտի միջոցով ամուր միակցվելով նրան:

Յետևից պատի մաշկահիմքը յերկու կողմից ծալվում և ներքա-նի մակերեսի վրա՝ կաղմելով ալատեղ շրջված մասի մաշկահիմքը (նկ. 12-C):

Պատի մաշկահիմքը պտկիկներն փոխարենն ծածկված և վերևից ու յետևից դեպի ցած և դեպի առաջ մեկը մյուսին զուգահեռ դնա-ցող տերևիկներով: Այդ տերևիկների թիվը, նալած սմբակի մեծու-թյանը, աստանդում և 500-ից մինչև 600 հասն: Այդ տերևիկների սամնաչառ յերկարությունը, բարձրությունը և հաստությունը բանիչի մատումն և՛ ալատեղ նրանց յերկարությունը հասնում և 5-7 սմ-ի, ոյն ժամանակ, յերբ այդ յերկարությունը շրջված մա-սում արտահայտվում և ընդամենը մոտ 2-5 մմ-ով: Ամենից խիտ տերևիկները տեղավորված են բանիչի վրա. ալատեղ 1 սմ յերկա-րության վրա նրանց թիվը հասնում և մինչև 25-ի, կողքի պատերի վրա՝ 21-22, կրնկի պատում՝ 15-ից մինչև 17-ի, շրջված մասի վրա՝ մոտ 10 տերևիկ: Վերն արդեն հիշատակվել և, վոր տերևիկ-ներն մակերեսը հարթ չեն, այլ ծածկված և յերկայնակի ծալքերով (կրկնօղ տերևիկներ):

Անմիջապես պատի դլանիկի տակ տերևիկները կամ սանրերը նեղ և ստախկ են, պատի մեջտեղում նրանք դառնում են բոլորից լայն (բարձր) և այդ դրությամբ դնում են մինչև պատի ստորին ծայրը. ալատեղ նրանք բավական բարակում են և վերջապես ստորին յեզրից, ներքանի մաշկահիմքի պտկիկներն նման, պտկիկներ են դառնում:

Պատի մաշկահիմքը ծածկող եպիդերմիսի արտադրող շերտը յեղ-ջերտպատի տերևային շերտն և արտադրում:

4. Սմբակի անքամը—solea ungulae— ծածկում և սմբականման վտակի ներքանի մակերեսը, այդ վտակի ստորին յեզրի յերկա-րությամբ միանում և սմբակի պատի հետ, իսկ յետևի կողմից սա-հմանակից և պատի շրջված մասի և սլաքի հետ:

Ներքամի մաշկանիմքը—corium soleare (նկ. 12)— միակցվե-լով սմբականման վտակի վերնոսկրային շերտի հետ՝ ծածկում և այդ վտակի ներքանային մակերեսը. սմբականման վտակի յեզրի յեր-կարությամբ՝ նա միանում և պատի մաշկահիմքի հետ, իսկ յետևի կողմից սահմանակից և պատի շրջված մասի, պտակի և փափկանի սլաքի մաշկահիմքի հետ, դոյացնելով ալատեղ սլաքի դադաթի հա-

մար յեռանկյունաձև կտրուք: Անոթների շարունակութան, և մանա-
վանդ խիստ զարգացած յերակային ցանցի շնորհիվ ներքանի մաշ-
կաշիմքի գույնը մուգ կարմիր և ու հաճախ սև կամ թերթաքարի
(ասպիդի) գույնի բծեր (պիգմենտ) և ունենում: Corium soleare-ն
ծածկված և պտկիկներով, վորոնք պսակի ու յեղերածքի մաշկաշիմ-
քի պտկիկներին ձևով ու մեծությամբ շատ նման են: Այստեղ ևս
սկզբնական և կրկնվող պտկիկներ են տարբերվում:

Ներքանի մաշկաշիմքը ծածկող եպիդերմիսի արտադրող շեր-
տը յեղջերային ներքանի դոյանալու տեղն և հանդիսանում:

Յեղջերն մաշիկ: Եպիդերմիսի յեղջերն շերտը կոչվում և յեղ-
ջերն մաշիկ (նկ. 13) կամ յեղջերն պատիճ:

Յեղջերն մաշիկը հետևյալ մասերի յե բաժանվում. 1) յեղջերն
յեղերածք, 2) յեղջերն ակոս, 3) յեղջերապատ և 4) յեղջերաներքան:

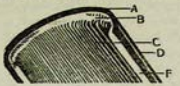
Այս բոլոր յեղջերնի մասերը սմբակի վրա իրենց տեղադրությամբ
կրկնում են արտադրող մասերի տեղադրությունը:

1. Յեղջերն յեղերածքը— limbus corneus (նկ. 13-A) փափուկ
յեղջերից կաղմված 3-6 մմ լայնության, վորք խնչ ուռուցիկ շեր-
տիկ է: Այդ շերտիկը բռնիչի շրջապատում մի քիչ լայն և, քան կող-
քի պատերի վրա, իսկ կրունկի պատերի ուղղությամբ նորից լայնա-
նում և և առանց սահմանի միակցվում փափկանի յեղջերի յերան հետ:

Յեղջերն յեղերածքը փափուկ ու առաձգական և, վորի հետևան-
քով յեղջերապատի ճնշումն իրեն սահմանակից վորտի սովորական
մազոտ մաշկի մասի վրա մեղմանում է: Յեղջերն յեղերածքը խոզո-
վակային և միջխողովակային յեղջերից և կաղմված: Վորից պոկած
յեղջերնի մաշկի վրա յեղջերն յեղերածքի ամենից վերևի մասն լծկած
և ազատ, իսկ դեպի ցած, դրսի կողմից ծածկում և սմբակի պսակի
ակոսը և վորպես բարակ, փայլուն շերտ յեղջերապատի արտաքին
մակերեսի վրայով դեպի ներքև դնալով, յեղջերն յեղերածքը ջնարակ
(դլաղուր) stratum tectorium անունն և ստանում: Ջահեկ սմբակների
վրա սովորաբար միշտ ել ջնարակ լինում է, իսկ չմիման յենթարկ-
ված, վատ խնամված ու վատ պաշտած ձեր սմբակների վրա մեծ
մասամբ քայքայվում է: Ջնարակը կաղմված և տափակ, քիչ յեղջե-
րացած բլիթներից: Սմբակապատի ներքանային մասի վրա ջնարակ
չկա: Յեղջերային յեղերածքի վերևի ազատ մասը ներսի կողմից ա-
հաղին քանակությամբ մանր ծակոտիներ ունի, վորոնց մեջ են մըս-
նում յեղերածքի մաշկաշիմքի պտկիկները:

2. Սմբակի պսակային ակոսը— sulcus coronaris (նկ. 13-B)
դոյանում և պսակի մաշկաշիմքի արտադրող շերտից: Ակոսի գոգա-
վորությունը համապատասխանում և պսակի մաշկաշիմքի դլանաձև

ուսուցիչութանը: Փափուկ պսակային դլանիկի համար ծածկոց հան-
դիտանալով՝ պսակի ակոսը, վոր ավելի շատ յայն և առջևի մասում
և դեպի յետ աստիճանաբար նեղանում, և, ամբողջովին կրկնում և
դլանիկի զծաղրությունը: Պսակի ակոսը փափկանների շրջապատում
անկյունով ծալվում և նրանի մա-
կերեսի վրա, այստեղ կորցնում և իր
ուսուցիչ ձևը՝ ու հազիվ նկատելի
ուսուցիչ զուկի ձևով ուղեկցում և
յեղջերի պատիճի շրջված պատին և
վերջ ի վերջո անհետանում և յեղջե-
րն ներքանի վերին մակերեսում: Պսա-
կի ակոսը յեղջերային յեղերածքի
նման իր ներսի մակերեսի ամբողջ
յերկարությամբ ունի փոքրիկ ձաղա-
րածն խորություններ ներկայացնող
բազմաթիվ կետանման ծակոտիներ,
վորոնց մեջ մտնում են արտադրող
շերտով ծածկված պսակի մաշկահիմքի պտկիկները:

Նկ. 13. Յեղջերային պատիճի յեղ-
ջերապատի յերկայնակի կարվածքը
A—Յեղջերն յեղերած, B—պսա-
կային ակոս, C—յեղջերն սերիկնե-
րի սերն, D—ջնարակ, E—միջին խո-
ղովակային սերն:

Պսակի ակոսի տնիքնական շարունակությունը ներքևում կոչվում և
պսակի կամ պաշտպանական շերտ— stratum corneum: Այդ շեր-
տը բաղկացած և շատ դիմացկուն, պինդ, ջրում համարյա չուլող
խողովակային և միջխողովակային հաստ յեղջերից: Պաշտպանական
շերտն իր ներսի մասում առջևի մասի համեմատությամբ դուռնա-
փոխված և ավելի բաց դուրսով:

Բռնիչի շերտի բաց դուրսի մասն ավելի քիչ և դիմացկուն, քան
առջևի մասի դուրսի մասը:

Պսակային շերտի դիմացկուն և թույլ մասերի միջև տեղի ունե-
ցող անջատումը (դատարկ պատ) բացատրվում և յեղջերի այս տար-
բեր հատկությամբ:

3. Մմբակի յեղջերապատը— paries cornea— կազմված և յերեք
շերտից 1) մակերեսային կամ ջնարակ, 2) միջին, վոր կոչվում, և
նաև պատկային կամ պաշտպանական և 3) խոր տերևիկային շերտ—
stratum lamellatum unguulae:

Ջնարակի ու միջին շերտի մասին տալիս և փրկում, ինչ վերա-
բերում և տերևիկային յեղջերաշերտին (Նկ. 13—Շ), ապա նա կոչ-
վում և նաև միացնող. այս շերտը միացնող և կոչվում նրա համար,
վոր յուրաքանչյուր յեղջերն տերևիկ պատի մաշկահիմքի յերկու տե-
րևիկով դրվվում և և ընդհակառակը: Միացնող և յեղջերն տերևիկ-
ների այսպիսի կապակցության շնորհիվ յեղջերի պատիճի և նրան
վերաբաղըող մասերի միջև շատ ամուր կապ և ստացվում:

Յեղջերե տերեխկները միանալով յեղջերե ներքանի առջևի յեղ-
րին և նրանց արանքները լցնող յեղջերե դանդաղածի հետ՝ կոչվում
են սպիտակ գիծ:

Ինչպես դիտենք, յեղջերե պատիճի ներսում յեղջերե տերեխկների
արանքները լցված են սմբակի մաշկահիմքի տերեխկներով, իսկ սպի-
տակ գծի շրջապատում այդ արանքները լցված են դեղնադույն թա-
փանցիկ յեղջերե դանդաղածով, վորն արտադրվում և ելիդերմիս ար-
տադրող շերտի այն պոկիկներով, վորոնք պատի մաշկահիմքի տերե-
խկների յին վերածվում, և վորոնք տեղավորված են պատի և ներ-
քանի մաշկահիմքի սահմանում:

Յեմ աշպես, յեղջերապատը յեղջերե մաշկի արտաքին մասն
և, վոր յերևում և առջևից և կողքերից: Փափկանի շրջապատում յեղ-
ջերապատը յերկու կողմից անկյունավոր կերպով ծալվում և, ուղղ-
վում դեպի առաջ, դեպի սլաքի դադաթը և ներքանի ու փափկանի
սլաքի միջով դնելով՝ աննկատելի անհետանում և յեղջերե ներքանի
միայն: Յեղջերապատի ծովելու տեղերը կոչվում են կրնկի կամ շրջ-
ված անկյուններ, իսկ պատի ծոված մասը կոչվում և պատի շրջված
կամ ներքանի մաս: Պատի շրջված մասը լիովին համապատասխանում
և շրջված մասի մաշկահիմքի տեղադրմանը:

Յեղջերապատի վերին յեղրը հանդիսանալով վերջինիս յեղջերա-
յին յեղջերածք դառնալու տեղ՝ կոչվում և պսակի յեղր, իսկ ստորին
յեղրը, վորով կենդանին անմիջականորեն հղվում և դեռնի հետ,
կոչվում և յեղջերապատի ներքանի կամ ազատ յեղր:

Յեղջերապատի առանձին մասերին ավելի վորոշ անուններ դնե-

լու համար պատն արհեստական կեր-
պով բաժանում են՝ առջևի կամ բր-
նիչի մասի, կողքերի և կրունկների
մասերի, Հիշված մասերից ամեն մեկը
գրավում և պատի ամբողջ շրջագծի
մոտավորապես մեկ հինգերորդ մասը
(նկ. 14):

Նկ. 14. Մեղանի յեղջերապատ.
D—բրնիչի մաս CF—կողմի մաս
E—կրնկի մաս:

Բացի դրանից, յեղջերապատը բա-
ժանում են լատերալ (արտաքին) և
մեդիալ (ներքին) կեսերի:

Բռնիչի պատն ամենից շատ և թեթևած դեպի դեռնի և վերջինիս
հետ առջևի վերջավորությունում 45-55°-ի, իսկ յետևի վերջավորու-
թյունում 55-60°-ի անկյուն և կաղմում: Պատի կողքերի, մանավանդ
կրունկի մասերն ավելի ուղղորդ ուղղություն ունեն: Մի քանի դեպ-
քերում ախտարանական (սեղմ, շեղ սմբակ) կրնկի պատերը դեպի
սմբակի միջին գիծը, վերից վար և դեպի ներս ուղղություն ևն ըն-

դուռում: Մասնավորապես կողքի մեղիակ և կրունկի պատերը մեծ մասամբ լատերակ կողմի համեմատությամբ ավելի ուղղաձիգ ունենում են:

Առջևի սմբակներին ուղիղ մե ունենալու դեպքում բռնիչի, կողքերի և կրունկների պատերի յերկարության հարաբերությանը 3:2:1 է, իսկ յետևի սմբակներում այդ հարաբերություններն արտահայտվում են 2:1½:1 թվերով, այսինքն յետևի սմբակների կողքերի և կրունկների պատերը առջևի սմբակներից հարաբերականորեն ավելի բարձր են:

Յեղջերապատի հաստությունը բռնիչի կողմից դեպի կրունկները ինչպես առջևի ու յետևի սմբակներին վրա պակասում է:

Առջևի սմբակներին վրա բռնիչի, կողքերի և կրունկների պատերը մեկը մյուսին հարաբերում են այնպես, ինչպես 4:3:2, իսկ յետևի սմբակներում՝ ինչպես 3:2½:2:

4. Յեղջերամկրամ— solea cornca— կազմվում է եպիդերմիսի արտադրող շերտով, վրը ծածկում է ներքանի մաշկաշիճքը: Յեղջերաներում մի յեղջերի թիթեղ է, վր յեղջերի մաշկը ծածկում է ոտորին մակերեսի կողմից: Ներքանի յեղջերը թեև պինդ է, բայց և այնպես զգալի չափով ավելի թույլ է, քան պատի յեղջերը. վերջինս զմիարությամբ է կտրվում, իսկ ներքանի յեղջերը հեշտ է կտրվում: Աճին զուգընթաց յեղջերը բարակ շերտերով կամ թեփուկներով յեղջերաներանից անջատվում է և ապա կենդանու ման դալու ժամանակ պոկ է դալիս, կամ թե պայտելիս սմբակի դանակով կտրվում է: Դա ներքանի այսպես կոչված անկենդան յեղջերն է, վրը առջևիս ստորաբար փչրվում է, իսկ կենդանի յեղջերը կտրվում է չիր շրջով շերտերով: Ներքանն ունի հետևյալ մասերը՝ մարմին, ճյուղեր, գորտալ և վույար յեղքեր, պրոկտիմալ և դիստալ մակերես ու սպիտակ դիմ (նկ. 15):

Ներքամի մարմինը ներքանի առջևի, բռնիչին համանակից մասն է, իսկ նրա ճյուղերը՝ յետևի մասերն են, վրոնք մեկը մյուսից բաժանված են կտրվածքով և հենվում են պատի կրնկային անկյուններին:

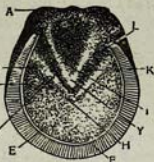
Ներքանի գորտալ յեղքն իր ամբողջ յերկարությամբ սպիտակ դիմի շրջով միանում է յեղջերապատի դիստալ մասին. այդ յեղքն աղեղնաձև է և միանդամայն համապատասխանում է յեղջերապատի ներքանային յեղքի շրջագծին:

Վույար յեղքի շրջագիծը յուանկյունի կտրվածք է, վրի մեջ են մտնում փափկանի յեղջերիս սլաքը և յեղջերապատի շրջված մասերը:

Ներքանի պրոկտիմալ մակերեսն ուռուցիկ է, ըստ վորում ամենաշատ ուռուցիկությունն ընկնում է այն տեղի վրա, վրի դիստալ

մակերեսի վրա գտնվում է յեղջերասալաչի դաղաթը: Պսակի ակոսի և յեղջերային յեղերածքի նման ներքանի պրոկսիմալ մակերեսն իր վրա բազմաթիվ մանր ձաղարածև ծակոտիներ ունի, վորոնց մեջ մտնում են եպիդերմիսի արտադրող շերտով ծածկված ներքանի մաշկահիմքի պտկիկները:

Բոլոր սմբակների վրա պրոկսիմալ մակերեսի ուռուցիկությունը

Նկ. 15. Յեղջերամաշկի տեսքը ներքին և արտաքին:

A—յեղջերասալաչի, B—օրված պառ, C—ներքանի ճյուղ, D—սլափ ուղղորդ, E—սլափի զիծ, F—յեղջերասալի ներքանային յեղ, H—սլափի դաղաթ կամ սուռ ծայր, V—սլափի մաշկիմ, J—սլափի միջին ակոս, K—սլափի կողմի ակոս, L—օրված ակոս:

միատեսակ չէ՝ արտահայտված, այսպես, յետևի սմբակները վրա սովորաբար մակերեսն ավելի ուռուցիկ է, քան առջևի սմբակները վրա, վերջիններս ուռուցիկություն կարող են բուրբուրվին շունենալ (տափակ սմբակ) կամ նույնիսկ ուռուցիկության փոխարեն կարող է զոգավորություն առաջանալ (լիճը կամ վոդնածև սմբակ):

Նորմալ սմբակները ներքանի դեպքում մակերեսը զոգավոր է, բայց վորում այդ զոգավորությունը բնականաբար լինողին համապատասխանում է պրոկսիմալ մակերեսի ուռուցիկությունը: Յերբին, ներքանի վրա տեղենդան յեղջերի առատ էլուսակումը ներքանին առնորմալ էստուցվածքի տեսք է առվել, բայց մաշկերուց հետո նա յուրահատուկ նորմալ դրություն է առանում:

Սպիտակ դժիմասին յեղջերասալաչը նկարագրելիս արդեն ասված է:

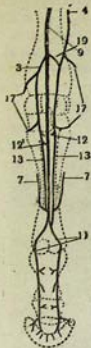
ՁԻՈՒ ԿՐԾՔԻ ՎԵՐՋԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՏԻ ԶԱՐԿԵՐԱԿՆԵՐԸ

Միջմակամ զարկերակը— a. mediana, բաղկի դարկերակի անմիջական շարունակությունը հանդիսանալով՝ կապակերպի փոքր ինչ վերև, միջոսկրային մկանի վոյար մակերեսի վրա բաժանվում է յերկու վոյար մասմերի զարկերակմերի՝ ա) a. diginalis volaris lateralis և բ) a. diginalis volaris medialis (Նկ. 16): Կողքի մասների զարկերակները տեղավորվելով մատի ծայրի ջիլերի լատերալ և մեդիալ կողմերում՝ դնում են դեպի սմբականման վոսկրի ներքանային մակերեսը, վորտեղ հակառակ կողմերից մտնում են կիսալուսնածև փողի մեջ և անաստամոզելով կաղմում են ծայրի կամարը (աղեղ)— arcus terminalis: Ծայրի կամարից տարածվում են բաղմաթիվ զարկերակային ճյուղեր, վորոնք յերբորդ ֆալանգի անցքի մի-

Յոգ ուղղվում են դեպի պատի մաշկահիմքը և ոմբակի ներքանը։ Այստեղ ալգ ճյուղերն անաստամոզի խիտ ցանց են կազմում, ըստ

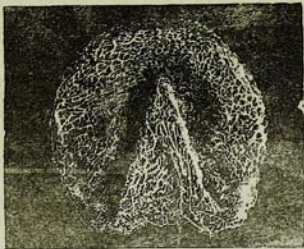
վորում նրանց մի մասն անմիջականորեն յերակներ են դառնում։ Այս ձևով կազմում են զարկերակա-յերակային անաստամոզները (նկ. 17 և 18)։

Վոլյար մատները զարկերակներին ուղեկցում են համանուն յերակներն ու նյարդերը։ Առաջինների նկատմամբ զարկերակները վոլյար են ընկած, լակ

Նկ. 16. Վոլյար մակերևույթի կողմից ձիու առջին վերջավորության մատի զարկերակի սխեմա

3—միջնամանյային գարկերակ, 4—առնունցի գարկերակ, 7—դորսալ յերակա-յանակի գարկերակներ, 9—միջնակա գարկերակ և մակերևային վոլյար յերակա-յանակի գարկերակ, 11—հասակ վոլյար մատների գարկերակներ, 12—խոտանյա վոլյար աղեղ, 12—մակերևային վոլյար աղեղ, 13—վոլյար յերակա-յանակի գարկերակներ, 17—դասակի դորսալ ջամջի համար ծառայող ճյուղը, 19—անաստամոզ։

Նկ. 17. Ներքանի և փոփկանի մաշկահիմքի յերակային անաստամոզները

յերկրորդների նկատմամբ՝ դորսալ։

Կողքի մատների զարկերակները տալիս են հետևյալ ճյուղավորութունները։

1) Դորսալ և վոլյալ կապային գարկերակներ—*ramus dorsalis et volaris phalangis primae*.—
կապառերի մեջտեղում սկսվող դորսալ ճյուղը վոլյար ճյուղի հետ ընդհանուր խողովակով անցնում է ֆալանգի և մատի ընդհանուր տարածիչ ջիլի միջից և ջիլերի, կապանների պատի մաշկահիմքի, այլև կապի ու պոսակի հողերի մեջ ճյուղեր և ուղարկում։ Վոլյար ճյուղն անցնում է քնշումաձև վոսկրների և մատի խորանիստ ծալիչ ջիլի մեջտեղով։ Սա, ինչպես և դորսալը, անաստամոզում է մյուս կողմի համանուն ճյուղի հետ և ջիլին ու կապաններին ճյուղեր և տալիս։

2) ֓ափկամների զարկերակներ— aa. pulvinares. յերկրորդ ֓ալանդի պրոկսիմալ ծայրի շրջապատն են դնում: Փափկանի բարձիկի և սլաքի մաշկահիմքի մեջ մտնող շատ ճյուղավորությունների յնն բաժանվում. նրանց ճյուղերն անասամոզում են մեկը մյուսի հետ:

3. Յերկրորդ ֓ալամզի դորսալ զարկերակներ կամ պսակի զարկերակներ— rami dorsalis phalangis secundae. գտնվում են յերկրորդ ֓ալանդի դորսալ մակերեսի վրա, վորտեղ և միանում են ի-

Նկ. 10. Մաշկի պատի մաշկահիմքի յերակային անասամոզները:

1—մաշի յերակ, 2—պսակի անոթների մակերեսի յերակային հյուսակ, 3—խորանվառ յերակային հյուսակ, 4—պսակի անոթների յերակային հյուսակ.

բար: Դեպի մաշկի հողի կապանները և պսակը ճյուղեր են տալիս:

4. Յերկրորդ ֓ալամզի վոլյար զարկերակներ— rami volaris phalangis secundae. ճյուղավորվում են դորսալ զարկերակաների վիմացին, յետևի կողմում թույլ են զարգացած. մեկը մյուսի հետ անասամոզում են մակուշկոսկրի վերևում:

5. Ներքամի զարկերակներ— aa. solearis. ներքանի մաշկահիմքում խիտ անոթային ցանց են կազմում:

6. Յերրորդ ֓ալամզի դորսալ զարկերակներ— aa. dorsalis phalangis tertiae. Մաշկի նման վորտիկի հասվածում են ճյուղավորվում: Փառի մաշկահիմքի մեջ խիտ անոթային ցանց են կազմում: Նրա ճյուղերը դնում են փափկանի կոճիկի լատերալ միջնավայրը:

ՁԻՈՒ ԿՈՆՔԻ ՎԵՐՋԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՏԻ ՀԱՐԿԵՐԱԿՆԵՐԸ

Յետևի վոլոֆային զարկերակը— a. tibialis posterior, վար յն-
խանկային դարկերակի շարունակությունն է, ցատկիչ հոդի դիստալ
ծայրի միջնաօլորում յերկու ճյուղի յե բաժանվում՝ ավելի հաստ—
սլլյանտար կողմայինի— a. plantaris lateralis և ավելի պակաս
դարձացած— սլլյանտար միջին— a. plantaris medialis: Այդ յերկու
դարկերակները դնում են մատի խորանիստ ծալիչ ջիլի լատերալ և
մեդիալ յեզրերով, ցած են լինում սլլյանտար նյարդերի ուղեկցու-
թյամբ և լցվում են համապատասխան մատների սլլյանտար հատուկ
դարկերակների մեջ կամ մատի սլլյանտար ընդհանուր զարկերակի
մեջ: Մատներին լատերալ և մեդիալ հատուկ սլլյանտար դարկերակ-
ները կրծքի վերջավորության համապատասխան դարկերակներին պես
դնում և ճյուղավորվում են (նկ. 19):

ՅԵՐԱԿՆԵՐ

Կրծքի վերջավորության մատների հատուկ յերակները— v. di-
gitalis volaris lateralis և v. digitalis volaris medialis— սկիզբ են
առնում վոլյար յերակային աղեղից— arcus venosis volaris, վարն
ընկած և քնջութածն վոսկրներից փոքր ինչ վերև, միջնակրային
մկանի և մատի խորանիստ ծալիչ ջիլի միջև:

Կոմֆի վերջավորությամբ մատների սլլյանտար հատուկ յերակները
(նկ. 20)— v. digitalis plantaris lateralis— կողմային սլլյանտար
յերակի շարունակությունն են հանդիսանում, իսկ v. digitalis plan-
taris medialis— քաթի միջնակամ դորսալ յերակի շարունակությամբ
և: Մատներին վոլյար և սլլյանտար հատուկ յերակները մատներին հա-
մանուն դարկերակներին հետ միասին են անցնում:

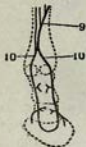
ՁԻՈՒ ԿՐԾՔԻ ՎԵՐՋԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՏԻ ՆՅԱՐԴԵՐ

Միջնական նյարդը— n. medianus— փոքր ինչ բարձր և նախա-
րադուկի դիստալ ծայրից, վարի վոլյար կողմում, դեպի արմուկի
նյարդը, բարակ միացնող ճյուղ և տալիս և մատի մեդիալ կամ վո-
լյար նյարդի անջան տակ շարունակվում և դեպի մատը (նկ. 21)—
n. digitalis s. volaris medialis: Վոլյար նյարդն ընկած է մատի խո-
րանիստ ծալիչ ջիլի մեդիալ յեզրի յերկարությամբ և յնխադասու-
կի մեջնեղում դեպի մատի լատերալ նյարդը միացնող ճյուղ և տա-
լիս— ramus communicans. Հասնելով կապի հոդին, վոլյար նյարդը
բաժանվում է յերկու ճյուղի՝ դորսալ և վոլյար:

Դորսալ ճյուղը, անցնելով զարկերակի և յերակի արանքով, մատի ու պտակի մաշկահիմքի մեջ ճյուղավորվում է :

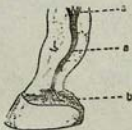
Ավելի զարգացած վոլյար ճյուղն անցնում է մատի զարկերակի յետևի կողմից և ճյուղավորվում է սմբակի ու մատի վոլյար մակերեսի մաշկահիմքի մեջ :

Մատի լատերալ կամ վոլյար նյարդը—n. digitals volaris lateralis—տրամակային նյարդի վոլյար ճյուղի շարունակութունն է. ուղղվելով դեպի սմբակը յենթադաստակի միջ-

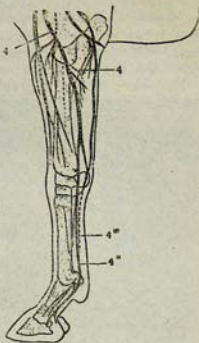
Նկ. 19. Ձիու կրծքի վերջավորության մատի զարկերակի սխեման.

9—մատի պլանտար քնիկաճյուղ, 10—մատի պլանտար ճյուղի զարկերակներ

Նկ. 20. Ձիու կրծքի աջ վերջավորության մատի յերակները.

9—պլանտար աղեղը
a (ներքին)—մատի մեղիալ յերակը, b—պտակի յերակային ցանցը

Նկ. 21. Ձիու կրծքի վերջավորության մատների նյարդերի տեղագրման սխեման.

4—միջնակն նյարդ, 4'—միջնակնային նյարդ, 4''—մատի մեղիալ նյարդ, 4'''—իսցնոզ նյուզ

վայրում նա դնում է մատի խորանիստ ծալիչ ջիլի լատերալ յեղրի ուղղությամբ և ինչպես արդեն ասված է, յենթադաստակի ստորին մեկ յերկրորդական մասում բարակ ճյուղով միանում է մատի մեղիալ նյարդի հետ : Կապի հոգի միջավայրում մատի լատերալ նյարդը, ինչպես և մեղիալը բաժանվում է դորսալ և վոլյար ճյուղերի, վորոնք ճյուղավորվում են սմբակի մաշկահիմքի մեջ, մատի նույնպիսի մեղիալ նյարդի ճյուղերի նման :

Սմբակի մաշկահիմքը նյարդերի ճյուղավորումների շատ խիտ ցանցավորման հետևանքով չափազանց դժայուն է :

ԶԻՈՒ ԿՈՆՔԻ ՎԵՐՋԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՏԻ ՆՅԱՐԴԵՐԸ

Վուլթային նյարդը— n. tibialis (նկ. 22)— վուլթի դիտաւել ծայրում բաժանւում է լատերալ և միջնակամ պլանտար նյարդերի— n. plantaris lateralis et medialis. Միջնակամ պլանտար նյարդն ընկած է համանուն զարկերակի կողքին, մատի մակերեսային ծալիչ ջիլի տակ և աշնուհեռե մատի խորանիստ ծալիչ ջիլի լատերալ մակերեսով դնում է դեպի մատը, Միջնակամ պլանտար նյարդը համանուն զարկերակի հետ մատի խորանիստ ծալիչ ջիլի մեղիով յեղրի յերկարությամբ դնում է դեպի մատը, Խաթուկրի մեջտեղում յերկու նյարդն էլ մեկը մյուսի հետ անառտամոզւում են:

Կապի հոդում լատերալ և միջնակամ պլանտար նյարդերը դորսալ և պլանտար նյուդեր են տալիս: Վորոնք ներվալորում են մատի մաշկահիմքի համապատասխան մակերեսները:

ՄԱՏԻ ՓԱՓԿԱՆ

Ձիու մատի փափկանը, ինչպես և ուրակը, կենդանու մաշկային ծածկուցի կերպարանափոխությունն է: Փափկանը առանձնական ելատիկ կազմություն ունի. նրա զլխավոր գերնայն է, վոր զսպուցի նման, կարծր գետնի կողմից յեկող հարվածներն ու հրումները փափկանում է և է իր տակը դռնված չափազանց կարևոր հարվածները փրատմաներից պաշտպանում. բացի դրանից, կենդանու շարժելու ժամանակ մատի տարածիչների աշխատանքին նպաստող, ոժանդակ որդանի դեր է վերադրւում նրան:

Մատի փափկամը— pulvinus digitalis— սպաձե է, վորի յերկայնակի փորտկով բաժանված, հաստացած լայն մասը կոչւում է բարձ, իսկ սրված և ներքանի մեջ մտած մասը փափկանի սլաք— furca pulvinus— է կոչւում (նկ. 23): Փափկանը յերեք շերտից է կազմված.

ա) Փափկամի մերքամային շերտը— pulvinus subcutaneus— մաշկային ծածկուցի տրիշ տեղերի նույնպիսի շերտի համեմատությամբ խոշոր փոփոխություններ է կրել, այն է՝ փուխը բջջանքին հակառակ նա մեծ առանձնականություն և շատ խիտ կառուցվածք է ձևեք բերել: Փափկանի յնթամաշկային շերտի հիմնական դանդվածը

Նկ. 22. Ձիու կոնքի վերջավորության մատների նյարդերի տեղադրության սխեման:

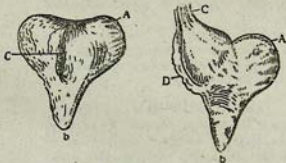
21—միջնակամ պլանտար նյարդ, 22—լատերալ պլանտար նյարդ, 23—միջնակամ պլանտար նյարդի զորսալ նյուդ, —25 միջնակամ պլանտար նյարդի պլանտար նյուդ:

կազմում են տարբեր ուղղությամբ դնացող սոսնձատու մկանաթե-
լիկների խրճիկները և ճարպային հյուսվածքի շերտեր ունեցող ա-
ռաձղակա մկանաթելիկների խիստ դարձացած ճանցը:

Յննթամաշկային շերտի կիսված լայն մասը, վոր կողմերից
բռնված և փափկանի աճառներով, կոչվում և բարձ, իսկ նրա սրված
դաղաթը՝ յննթամաշկային սլաֆ— *furca subcutanea*· փափկանի
յննթամաշկային շերտն իր վերին մակերեսով կոչում և մատի խո-
րանիստ ծալիչ ֆիլին:

Բարձը պինդ Ֆիկավում և կապանով, վորը նրան ամրացնում և
կապուկի ստորին ծայրին:

բ) Փափկանի մաշկախիւֆը— *corium pulvinare*— իր կառույց-
վածքով ալելի շատ նման և արտաքին մաշկին:

Նկ. 23. Մտի փափկան:

Ձախից—փափկանի սեւը ներկի կողմից՝ A—բարձ, B—սլաֆի սուր ծայր, C—փա-
վորի մեջ և մեղում սլաֆի կապարը, Աջից—փափկանի սեւը վերից՝ C—փափ-
կանի կապարը, D—կապանի և բարձի միացման սեղը, A—բարձ, B—սլաֆի սուր ծայր:

Փոքր հաստություն ունենալով՝ նա ամբողջ յերկարության վրա
ծածկում և յննթամաշկային շերտը և վերջինիս հետ միանում և ա-
ռանց պարզ յերևացող սահմանի: Ֆիրրիլային շարակցող և առան-
դազան թելիկները փափկանի յննթամաշկային շերտից տարածվում են
մինչև մաշկահիմքը և այստեղ ճյուղավորվում:

Ինչպես ամբալի այլ մասերում, այստեղ այնքան շատ անոթներ
չկան, վորի պատճառով փափկանի բուն մաշկն ալելի բաց դեղնա-
կարմիր դույն ունի: Պտկիկներն ալելի բարակ ու կարճ են, քան
ներսնինը, բայց դրա փոխարեն ալելի ամուր են կալած:

Փափկանի մաշկահիմքում և յննթամաշկային շերտում ճարպ
պարունակող, խողովակային և կծիկանման դեղձեր կան, վոր 1861
թվին հայտարարել և Երկուանին (Ercolani) (Նկ. 24): Այդ դեղձերը

մատակարարվեա քորոցի գլխի մեծութիւնն ունեն և նրանց կարգածքը անգին աչքով տեսանելի յև, սակայն նրանք սկզբում են վաղ թե ամբողջ զննութեանի վրա, այլ դանդաղ են բացատարեա սլաքի միջինն ահոսի հաստեանում և փափկանի սլաքի մշտղերի ներքի կողմերի վրա։ Մյաքը նաեղող մաշկահիմքի մի մասը սլաքի մաշկաեիմք— corium urcale— և կոչվում։ Նա սահմանակից և պատկի մաշկահիմքի շրջված մասի և ներքանի մաշկահիմքի հետ ու բարձի շրջապատում աննկատելիորեն վերածվում և յեղերածքի մաշկահիմքի։

դ) Փափկանի եպիդերմիսը փափուկ յեղջերային դանդաղած և և իր տաքացմամբ պարտակած և արտադրող շերտի կենսադարձունեութիւնը։ Այդ տաքացական, փափուկ յեղջերը, վոր կոչվում և փափկանի յեղջերային սլաք— furca cornea— առանձնապես սլաքի շրջանում խիստ զարգացած և։ Յեղջերային սլաքի վաղար մակերեսի վրա տարբերում են հետեյալ մասերը. յերկու վտտիկ, կամ սլաքի ճյուղեր, միջվտտիկային կամ միջին ակոս և սլաքի գագաթ։

Սլաքի կողքերին ընկած են կողքի— կտտերալ և մեղիալ— ակոսները (նկ. 25),

Նկ. 21. Փափկանի սլաքի քրտնագեղանքը արտածորանների հետ։

Նկ. 25. Յեղջերային սլաքի գիտա կողմը
A—սլաքի միջին ակոս, BB—յեղջերային յեղջերած, CC—սլաքի վտտի, մեր, D—սլաքի գագաթ կամ սուր ծայր։

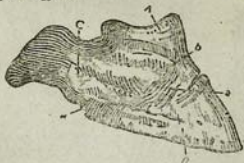
Նկ. 26. Յեղջերային սլաքի պրոկիմալ մակերեսի կողմը
A—սլաքի կտտեր, BB—սլաքի ակոսիկ, մեր։

Յեղջերային սլաքի պրոկիմալ մակերեսը դողալոր և և իր վրա ունի բազմաթիվ ծակոտիներ, վորոնց մեջ են մտնում սլաքի մաշկահիմքի պոկիկները։ Միջին ակոսին, վերին մակերեսի վրա, համապատասխանում և յերուտը— սլաքի կտտարը (նկ. 26)։

Փափկամի ամառները— cartilaginea pulvinaria— (նկ. 27) հանդիսանում են մատի վափկամի յեմբամաշկային շերտի կերպարանափոխությունը (նյութով)։ Նրանք դույզ են և յուրաքանչյուրն ընդհուպ կաշուի և ստրակաման վուկրի համապատասխան ճյուղին, վերջինիս անկյունային յեղրին։ Փափկանի ամեն մի ամառ շեղանկյունաձև թիթեղի տեսք ունի, վուրը վերևի մասով հասնում է մինչև պոստիկուկի բարձրության կետին։ Փափկանային ամառներն առջևի կողմից հասնում են մինչև մատի ընդհանուր տարածել ջրիլը, իսկ յետևի կողմից փափկանի բարձին կողքերից շրջապատելով՝ ծայրերում մասնանում են իրար։

Փափկանի ամառները կարծր, առաճողական, սպիտկավուն կամ սպիտակադեղնավուն հյուսվածքից են կազմված։ Նրանք անոթներից ու նյարդերից համեմատաբար աղքատ են։ Ստրակի Ֆիդիոլոգիայի տեսակետից նրանց դերը փափկանի առաճականությունն ուժեղացնելն է։

Փափկանի ամեն մի ամառ ունի յերկու մակերես, շորս յեղր և շորս անկյուն։

Նկ. 27. Ստրակաման վուկրը փափկանային ամառի հետ։

A—պոստիկուկ, B—ստրակաման վուկր, C—փափկանային ամառ, a—ստրակային ճեղի տափին կողի կապան, b—ամառապոստիկային կապան, d—ամառա-ստրակային կապան։

պի ստրակաման և պոստիկ վուկրները, իսկ յետևի կողմից միակողմնապես և փափկանի բարձի հետ։

Դիտալ յեղրը վերից վար և վուկր ինչ դեպի յետ և ուղղված։ Այս յեղրի շրջանում փափկանի ամառը, ալպես կոչված ամառա-

Առջևի կողմից լատերալ մակերեսը վուկր ինչ ուսուցիչ ու հարթ է, իսկ յետևի կողմից ու ներքևի մասում ամառային թիթեղի միջոցով անցնող ալպեսալան անոթների համար շատ անցքեր ունի։

Մեղիալ մակերեսն, ընդհակառակը, դուրսվող, անհարթ է, ծածկված և ակոսներով ու խողովակներով վուրնց մեջ տեղավորվում է անոթների ցանցը։ Այս մակերեսն իր առջևի մասով դարձած և դե-

պսակային կապանի միջոցով պինդ միանում է ամրակային հոդի կող-
քի կապանի և պսակոսկրի հետ։

Պրակտիկալ յեզրը փոքր ինչ որված է, անհարթ և ու թեզված
դեպի ամրակի մեղմալ մակերեսը։

Վալյար յեզրը դնում է այն ուղղությամբ, ինչ վոր առջևինը.
նրա վրա անոթների անցնելու համար մի քանի կարվածքներ կան։

Առջևի և վերևի յեզրերի միացման տեղը կտվում է անջևի վե-
րին ամկյում, վորը մատի յերկրորդ Փալանդի կողմնային մակերեսի
վրա, ամառա-պսակային կապանով, պինդ ամրացվում է։

Սմրակի առաջի անջևի ստորին ամկյումն ամրացվում է ամրա-
կանման վոսկրի ճյուղին։

Ցետևի վերին անկյունը կյորացած է, պսակի շրջանից վերև և
դանջում է սովորական մաշկով և ծածկված. վորպես առաձգական
մարմին՝ նա հեղուկությամբ շարժվում է։

Ցետևի ստորին անկյունը սմուր միանում է փականի բարձին։

Փաիկամային ամառների ու վոսկրների միացումը տեղի յն ունե-
նում հետևյալ կապանների միջոցով.

1. Ամառապսակային կապանը, ինչպես արդեն հիշված է, առջևի
վերին անկյունը միացնում է պսակոսկրի հետ։

2. Ամառ-փալանգային կապանն սկզբելով առաջի ներսի մակե-
րեսից ու յետևի վերին անկյունից՝ առաջի այդ մասը միացնում է
առաջին Փալանդի ստորին ծայրի կողքային մակերեսին հետ։

3. Ամառասմրակային կապանը առաջի առջևի յեզրը ամրացնում
է սմրականման վոսկրի ճյուղին։

4. Փաիկամային ամառի և մակույկոսկրի կապանը միացնում է
մակույկոսկրի ծայրը և փաիկանային առաջը։

5. Փաիկամային ամառների խաչաձև կապանը ամառի ներսի
մակերեսից խաչաձևելով ուղղվում է դեպի սմրականման վոսկրի
հակադիր ճյուղի յետևի ծայրը։

Յեղջերային մաշկից ազատ դուրս յեկող փաիկանային առաջի
պրոկտիմալ մասը ծածկված է սովորական մաշածածկ մաշկով, ինչ
նրա միացած, ալելի մեծ մասը հաղնված է միու մատի դիտալ
ծայրի կերպարանալուծված մաշկային ծածկացով։ Փաիկանի առաջը
մատի տարածիչ շրջը ծածկող subcutis-ը, վոր միաժամանակ կաղ-
մում է պերիխոնդրիում (perichondrium) շատ ամուր, սերտ կա-
ռուցվածք ունի։

Ցեկերածի, պսակի և պատի մաշկախիւքը ծածկում է յեղջերա-
յին մաշկի մեջ թաղնված փաիկանային առաջի արտաքին մակերեսի
մի մասը։

Փափկանային աճառի շրջանում սմբակի մաշկաշիմքի վերնուկ-
րային շերտը կոչվում է պարախոնդրային— stratum parachondra-
le— շերտ:

ՓԱՓԿԱՆԱՅԻՆ ԱՃԱՌՆԵՐԻ ՀԱՏՎԱԾԻ
ԶԱՐԿԵՐԱԿՆԵՐԸ

Փափկանի աճառների լատերալ շրջանը զարկերակային արյուն և ստամոքս՝ ա) կապային զարկերակի զորքալ ճյուղերից— aa. dorsalis phalangis primae, բ) յերրորդ ֆալանգի զորքալ զարկերակներից— aa. dorsalis phalangis tertiae և գ) ծայրային աղեղից— arcus terminalis:

Փափկանի աճառների մեղչիւլ. մասն ալիւլի պոկաս արյուն և
ռառում քան լատերալը. այստեղ արյունը մուտք և դորոմմ միայն-
կանային զարկերակներէրց— aa. pulvinarēs— և յերկրորդ ֆեւրանդի
դորալ և միւյր զարկերակների ճյուղերէրց— rami dorsalis et vo-
laris phalangis secundae.

ԱՌՋԵՎԻ ՅԵՎ ՅԵՏԵՎԻ ԱՌՈՂՋ ՍՄԲԱԿՆԵՐԻ
ԿԱՆՈՆԱՎՈՐ ՁԵՎԸ

Ա. Աղբւի սմբակ: Բռնիչի պատը Հորիզոնական Հարթության (գետնի) հետ 45-55° անկյուն ե կազմում: Կողքի կրկնային պատերն ափնի ուղղամէջ. թեթուքյան ունեն:

Այսպիսով՝ Լառեբայ արտախ 1-ին քառագլուհ 55²-ի
 „ „ „ 2-րդ „ 70³-ի
 „ „ „ 3-րդ „ 85⁰-ի
 մեղիայ արտախ 1-ին քառագլուհ 56²-ի
 „ „ „ 2-րդ „ 73⁰-ի
 „ „ „ 3-րդ „ ուղղահայաց երկու

Աստիճանային այս Հարաբերակցությունները մոտավոր են, բայց
 նրանք յեղջերապատի ներքանային յեղջի այնպիսի տեսք են պայմա-
 նավորում, վորը Հնարավորություն է տալիս վտանների ուղիղ դրված-
 ճի ժամանակ աջ սմբակը ձախից տարբերել (լատերալ յեղքն աշխի
 կորացած է, քան մեղխալը) :

Առջևի և յետևի սմբակների համար յեղջերացաւոր յերկարությունն ու հաստությունը նրա տարբեր մասերում վերը ցույց ե տրւիւած: Յեղջերացաւորը հարթ ե, սմբողջական, վերին մակերեսը փոքրինչ փայլուն (մնացած գլաղուրի առկայությունը): Ամենաբարձր տեսող

(ըստ ներքանի) մեջտեղումն և: Լայնությունը (կողքի մեկ պատի մեջտեղից դեպի մյուսի ուղղությամբ) մոտավորապես համասար և յերկարությանը (բռնիչի մեջտեղից մինչև կրնկի անկյունն անցնող դիմը): Լայնության և յերկարության այս հարաբերություններից առջևի վրաի յեղջերապատի Ֆերբանային յեղբը ավելի յս կլորանում, քան յետևի սմբակինը:

Յեղջերային ներքանն սմբողջական և, դիմացկուն և դոգամբու-
վում և դեպի սլաքի դադաթը: Սպիտակ դիմը նույնպես սմբողջական
ու. տմուր և, բռնիչի կողմից դեպի կրունկները հաղիվ նկատելի կեր-
պով նեղանում և:

Յեղջերային սլաքը լայն դարձացած և, պարզ արտահայտված մի-
ջին և կողքերի ակոսներ ունի, վրոնց վրա նեխող յեղջեր չկա:

В. Յետևի սմբակ: Բռնիչի պատը դետնի հետ 55-60-ի չափ
տնկյուն և կաղմում:

լատերալ պատի 1-ին քառորդը	=70°-ի
» » 2-րդ »	=80°-ի
» » 3-րդ »	— ուղղահայաց և:
Մեզիալ պատի 1-ին »	=75°-ի
» » 2-րդ »	=92°-ի
» » 3-րդ »	— ուղղահայաց և:

Այսպիսով յետևի սմբակի մեղիալ պատը լատերալ պատից, ինչ-
պես և առջևի սմբակի վրա, ավելի ուղղորդ և:

Ամենամեծ լայնությունը (ըստ ներքանի) ներքանի յերկրորդ և
վերջին (յետևի) յերրորդականների սահմանումն և, վրի հետևանքով
բռնիչի մոտում քիչ նեղացած յեղջերապատի ներքանային յեղբը յեր-
կարացած շրջանի տեսք ունի:

ՍՄԲԱԿԻ ՅԵՂՋԵՐԻ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ՈՒ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Սմբակի յեղջերի ֆիզիկական հատկություններն են՝ խոնավա-
ծուծություն, ջերմահաղորդչություն և առաձգականություն:

Յեղջերային հյուսվածքի խոնավածուծությունը բավական զգա-
լի յս: Յեղջերապատը, ներքանը և սլաքը հեշտությամբ ջուրը ծծում
և արտադրում են: Յեղջերային պատիճի դիմացկունությունը պահ-
պանելու համար նրա մեջ միջին հաշվով 30-40 տոկոս ջուր պիտի
պարունակվի, այնպես սմբակի յեղջերը կորցնում և իր նորմալ հատ-
կությունները և խոնավության պահպանելու դեպքում փխրուն, դյու-
րարեկ և դառնում, կամ ընդհակառակը, ջուրն ավելի լինելու դեպ-
քում փափկանում կամ թռչում և:

Մճրակի յեղջերի ջերմահաղորդությունը շատապատեց թույլ և նա տաքության և ցրտության վատ հաղորդիչ է. Յեղջերի այդ հատկությունը դրական մեծ դեր է կատարում մատի զգայուն ու փափուկ հյուսվածքների համար, վերոնք յեղջերի մաշկի պաշտպանության տակ ձմեռվա խիստ սառնամանիքների ժամանակ չեն ցրտահարվում և տաք զգայող սմբակին հարմարեցնելիս այրվածքներ չեն ստանում:

Յեղջերե պատիճի բոլոր մասերը բավականաչափ առանգակամություն ու ճկունություն ունեն, իսկ ամենից ամուրը յեղջերապատն ու նրա շրջված անկյուններն են: Ամենից ամլելի առաջոկանն ու փափուկը յեղջերե սլաքն է, իսկ յեղջերե ներքանը, այդ տեսակետից վերոհիշյալների մեջ, միջին տեղն է բռնում:

Յեղջերե հյուսվածքը Բրիտիկան կազմությամբ բնորոշվում է հետևյալ տվյալներով (տոկոսով արտահայտված).

	Ջուր	Որգանական նյութեր	Ազոտ
Յեղջերապատ	20	79,55	0,45
յեղջերաներքան	31,77	64,92	0,31
յեղջերապաք	45,27	54,13	0,60

Որգանական նյութերը կազմված են առավելապես կերատինից, վորը ծծմբաթթվի ազդեցություներից դառնում է տիրողին և լեյցեն: Կերատինը բավականաչափ ծծումբ է պարունակում, վորը յեղջերի ներխելու ժամանակ արտադրվում է վորպես ծծմբաջրածին՝ ապուլ բնորոշ անդուրեկան հոտ: Մճրակի յեղջերը լուծվում է ծծմբական և ազոտական թթուների մեջ, իսկ ուտիչ ալկալիներից փերատինամման զանգված է դառնում:

ՍՄԲԱԿԱՅԵՂՋԵՐԻ ԱՃԸ

Մարդու յեղունդի և դիշատիչ դազանների ճանկի նման ձևու յեղջերե պատինը նրա ամբողջ կյանքի ընթացքում աճում է և, միաժամանակ, կենդանու շարժման ընթացքում յեղջերապատի ներքանային յեղքի և յեղջերային ներքանի կողմից, մաշվում է:

Անշարժ մնալու դեպքում յեղջերապատն ալյումոակ յերկար շափերի յե հասնում, խողովակի տեղք է ընդունում կամ կտրվում է: Միատեմատիկ պայտվող ձիերի նորմայից ամլելի աճած ոմբակային յեղջերը վերապայտելիս տալում են:

Յեզքերատառի անը կատարվում է պատկից դեպի ներքանային յեզքի ուղղութիւնը. դրանում հեշտ և համողիւն, յեթե պատի վրա լայնակի կտրվածք անենք, ապա հետեւենք նրան. կտրվածքը հետքը հետեւ կոխի պատկից հետանալ և վերջապէս կանհետանա ու կհասնի մաշվող ներքանային յեզքին:

Յեզքերատառի ամձան արադութիւնը միասեռակ չէ և ամսական տատանումը 4—13 մմ է, իսկ միջին հաշվով այդ մասնակամիջոցի բնթացքում անում է 8 մմ: Այսպիսով, բանիչի պատի լրիվ ամձան համար պահանջվում է միջին հաշվով մեկ տարուց վաղ պակաս, հողքի պատերի համար 6 ամիս, իսկ կրունկների պատերի ամձանը՝ 3—4 ամիս:

Զիւռն կանոնադրը պահպանելու և շահադրժեւու դեպքում, այլ չեւ յեթե ամբակներն խնամքը կանոնադր կատարեն, ամբակի յեզքերն ավելի լաւ կանի և վորակն եւ բարձր կլինի:

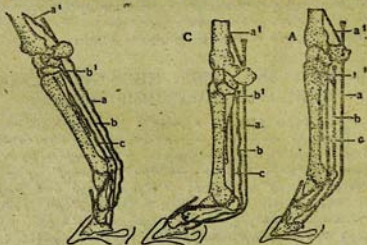
ՍՄԲԱԿԻ ՖՈՒՆԿՑԻԱՆ ԶԻՈՒ ՄԱՏԻ ԴԻՍՏԱԼ ԾԱՅՐԻ ՖՈՒՆԿՑԻԱՅԻ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ

Այն ճնշումը, վոր իջնում է ամբակի և միու մասի դիտաւ ծայրի վրա, վերջինիս բաղականաչափ թուլացած և հասնում: Զնշման աշտիսի վտիկացումը պայմանաւորվում է վերջաւորութեան անտատմիկ կառուցվածքով, աշտեքն պոանձին ողակները՝ բաղուկի և նախարաղակի, աղդրի և վորքի, յեթադաստակի կամ թաթի ու կապակրի անկյունաւոր դուզորդամար հողեր կալմեւու բնույթով: Հետադայում ակդի ունեցող ճնշման տարաբաշխումը կատարվում է նաեւ հողերի թեք հարթութեաններն և մի շարք առաձգական հարմարութեաններն վրա, ինչպէս և կապակցող տալարաւի, ջիւերի վրա և մկաններն մեջ:

Մասի դիտաւ ծայրում, շնորհիւ այստեղի առաձգական դոյացումներն առկայութեան ճնշման, տարաբաշխումը շարունակվում է: Այսպէս տարաբաշխումը կատարվում է պակի առաձգական դանիկի և պատի մաշկահիւթի յեզքերային ու միացնող թերթիկներն միջաւայրում: Պաղերի (Pader) հաշվումներով սկզբնական ու յերկրորդայող թերթիկներն մակերեսներն դումարը հասնում է մեկ հարաբերակրուի սանաթեւորի: Իր առաձգականութեան շնորհիւ յեզքերատառիւն ևս բաղականաչափ նպաստում է հարվածներն վտիկացմանը:

Զնշման տարաբաշխման ավելի-ևս նպաստող հետադա յերեւոյթները կայանում են հետեւյալում.

Բելիի ժամանակ, հեմման մոմենտին հարվածը բաժանալու շրջանում, յերբ կապի և սրակի հոդերը կոացած են հակառակ ուղղությամբ (Նկ. 28), մարմնի ծանրությունն ավելի շատ ընկնում է փափկանի շրջանի վրա։ Այդ ժամանակ փափկանը դռնվում է մատի խորանիստ ծալիչ ջիլի զգալի ճեղման տակ, վորի վրա իրենց հերթին սեղմում են մակույկ և սյակ վոսկրները (Կլիմով)։ Փափկանի բարձն իր խիստ առաձգականության շնորհիվ դադանակում է և լարվածությամբ տարածում դեպի կողմերը, փափկանի առաձգական կոնիկների վրա և դեպի ցած փափկանի սլաքի վրա։ Չսպանակում է նաև սլաքը, վորի հետևանքով նրա վոտները կողքերի վրա վորոշ չափով լայնանում են։ Այդ լայնացումը հաղորդվում է յեղջերապատի

Նկ. 28. Կրծքի վերջավորության ծալիչ ջիլերի աշխատանքի սխեման։

A—միտ հանգիստ դրությունը, C—հարվածի բուլանալու օրջանը ման գալու ժամանակ հեմման, B—անկյունների ուղղվելու օրջանը ման գալու ժամանակ հեմմանի և—մատի մակերեսային ծալիչ ջիլը, a'—նրա ջիլային լացուցիչ գլխիկը, b—մատի խորանիստ ծալիչ ջիլը, b'—նրա լացուցիչ ջիլը, c—միջոսկրային միջին ջիլի մկանը, վոր օտուրանակվում է յեռնի (վոլտ) կապանները։ Այլաճանաչ գծերը ցույց են առնում (լայնագանցած) ջիլային փոկերի բուլացման մոմենտները (Կլիմով)։

շրջված անկյուններին, վոր արտահայտվում է վերջիններին իրարից դեպի կողմերն աննշան հեռանալով (1—2 մմ)։

Ինչպես արդեն տեսցինք, լայնացման հիշյալ պրոցեսին նպաստում է յեղջերապատի առաձգականությանը ևս, չանի վոր կենդանին կարծր դեռնի վրա ման դալիս դլխավորապես հենվում է նրա ներքանային յեղքի վրա։

Վրասի ուղղվելու շրջանում (երանն առաջ և տրվում, վրասի դի-
տալ ծայրը մնում և յետ փաշված) կապի և սմբակի հողերը տարած-
վում են, փափկանը նշումից աղատվում և և մատի առանցքի յեր-
կարության ուղղությամբ տարածվում։ Այդ մոմենտին սմբակի յե-
տևի մասը նեղանալու հակում ունի (Վլիմով)։

Վրասը բարձրացնելիս սմբակի հողը ծալվում և մատի ծալիչնե-
րով։ Այդ ծալվելուն մեխանիկորեն նպաստում և սկզբում լարման մեջ
յեղած, իսկ վրասը բարձրացնելու մոմենտին՝ նորմալի յեկող փափ-
կանը. բայց դրանից հետո հակառակ յերևույթ և կատարվում, այն
և՛ յեթև սմբակահողը ծալված դրության մեջ և, հողի փոքրացած
անկյունում փափկանը սեղմվում և։ Մալիչները աշխատանքն ընդ-
հատվելուց հետո սեղմված փափկանը վերադառնում և իր նորմալ
դրությանը և ավտոմատիկ կերպով մատի ծայրն անդրադարձնում և
դեպի առաջ ու ալդպիսով ունում մատի տարածիչների գործողու-
թյանը (Վլիմով)։

Պրոֆ. Վլիմովի տեսակետները չեն հակառակ սմբակի լայնաց-
ման հին տեսությանը, վրե իր ժամանակին տվել և Լեյզերինգը
(Leisering) և հետագայում զարգացրել ու լրացրել են այդ հարցում։
Հեղինակավոր մի լարճ հետադասողներ, ինչպես՝ Ա. Լյունդվիտցը
(Lungwitz) Շաաֆը (Schaaf), Բայերը (Bayer), Կալինիզը և ու-
րիշները։ Ներկայումս սմբակի լայնացման տեսությանը համառոտ և
մեկնույն ժամանակ պարզորոշ կերպով նկարագրված և Շվիտերի
«Շվեյցարական գինձորական դարբինը» գրքում (schwiter «Der
schweizerische Milliter Hufschmied» Zurich, 1923 թ.)։

Սմբակի լայնացման տեսության հիմնական դրույթները հանդում
են հետևյալին. միու մարմնի կշիռը և ման դալու ժամանակ, մա-
նավանդ արագ շարժվելիս (վարդ, արշավ, սրարշավ) հրոցի կենդա-
նի ուժը, պետք և վրե փայտայից աղղեցություն ունենալին վերջավո-
րության, մանավանդ սմբակի վրա, յեթև այդ վնասվածքներից սմբա-
կը պաշտպանելու հատուկ հարմարանքներ չլինելին։ Իրոք վրե,
սկզբնական դրծող ուժերի մի անշան մասն և հասնում սմբակին,
վորովհետև ուժերի մեծ մասը տարածվում և վերջավորության վե-
րին մատում։ Սմբակի վրա աղղող հարվածների թուլացումը նախ և
առաջ կատարվում և իրանի և վերջավորությունների հաղավորման
գալամակող աղղեցությունից, ապա իրանի առջևի մասը (կուրծքը)
կրծքային վերջավորությունների միջև խիտ առանձնական մկանե-
րով և սմբացած։

Իրանի յետևի մասն սմբանում և սրբանոսկրի խոտորնակի յե-
լուսաների կողմից դեպի դատոսկրի կատարը դնացող ամուր կապան-

ների միջոցով: Մտրակի վրա հարվածների ուժը թուլացնող յերկրորդ հանդամանքը վերջավորությունների կմախքի ամկյունավոր դառնալությունն է, վորի շնորհիվ վերջավորությունների հոդերը զսպանակոյ հեմակետեր են դառնում:

Վերջավորությունների մի քանի մասերի բաղականաչափ առաջ-դականությունը (մկանների, ջիւերի, կապանների, հոդային առաջ-ների) առանձնապես միու մատի և մասնավորապես ստրակի կառուց-վածքը հսկայական դեր են խաղում ստրակը քայքայելուց պահպանե-լու դործում:

Ստրակի ծանրաբեռնման և բեռնաթափման ժամանակ նրա մեջ և նրան շրջապատող հյուսվածքներում կատարվող շարժումները վա-ղուց ի վեր ընդունված: և անխափել ստրակի մեջամիկ: Կարծում, և՛, վոր ամբիւր ճիշտ կլինե՞ր ստրակի մեջ կատարվող պրոցեսների էյոթյունն անվանել վոչ թե ստրակի մեջամիկ, այլ՝ ստրակի ֆունկ-ցիա, վորովհետև ամբողջապես կազմված է միու մատի ֆունկցիայի հետ:

Ստրակի բուն ֆունկցիան (մեխանիզմը) այն մոմենտից է սկըս-վում, յերբ կապի հոդը առավելագույն չափով ծալվում է (կազմված մեխանիզմի իջեցման հետ): Այս մոմենտը համընկնում է ստրակի առավելագույն բեռնաթափման մոմենտի հետ: Այդ դրության մեջ ստրակի վրա ազդող ուժի մի մասն առաջին և յերկրորդ ֆալանգների

Նկ. 22. Ղոտը գետնին դնելու (կապի հոդի առավելագույն ծալվելու) մոմենտին ճնշման ուժի բաղիման սխեմատիկ պատկերը:

միջոցով փոխանցվում է ստրակոսկրի վրա և առաջին հերթին նրա պոսակային յելուստի ու ստրակահոդի հոդային մակերեսի վրա: Այդ ուժը կարող կլինե՞ր ստրակամեման վոսկրին ամբիւր ուղղահայաց դրու-թյան մեջ դնել և խցկել նրան ստրակի ներքանի մեջ: Սակայն այդ-պես չի լինում, վորովհետև ճնշման ուժի մյուս մասը փոխանցվում է կապի հոդը պահող կապանների և ջիւերի ապարատի վրա (միջոց-

բային միջին միան, մասի մակերեսային և խորանիստ ծալիչները ջի-
յերը (նկ. 29) : Կապի հոդն իջնելիս (ծալելիս) մասի խորանիստ ծա-
լիչի վրին և նրա լրացուցիչ ջիլային դիտիկի լարում և կատարվում և
միաժամանակ ձգվում և սմբականման վոսկրի պոսկային յնդուսաի
վրա վերջացող մասի ընդհանուր տարածիչն ու ալդ մոմենտին դեպի
վեր և քաշում, սմբականման վոսկրը :

Սմբականման վոսկրի վրա գործադրվող ճնշումը ու միաժամա-
նակ յերկու ջիլերի լարումը միմյանց հակասար և և ուղղությամբ
լինելով հակադիր, նրանք ալպիտով մեկը մյուսին համասարակչում
են : Դրա հետևանքով սմբականման վոսկրը յեղջերապատիճի մեջ իր
նորմալ դրությունը պահպանում և և իր առջևի սուր յեղրով մաշկա-
հիմքի, ներքանի և յեղջերային ներքանի վրա չի սեղմում : Իսկ ախ-
տաբանական պրոցեսների ժամանակ (որինակ՝ սմբակի ռեմատի-
քորոքում), յերբ սմբականման վոսկրը սեղաճանվում և իջնում և
հանախ ճնշումից սմբակի մաշկահիմքի մեռում և առաջանում և յեղջ
ջերային ներքանը ծակվում և :

Կապի և պոսկի վոսկրների միջոցով հաղորդվող զարկը վերջին
հաշվով ընկնում և սմբականման վոսկրի բարձրացնող ապարատի վը-
րա, ալսինքն՝ սմբակի յեղջերային թերթիկների և մաշկահիմքի թեր-
թիկների միացման վրա : Այդ բարձրացնող ապարատի առածակա-
նուրջան սահմանմարում սմբականման վոսկրը դեպի բոլոր կողմե-
րը շարժողւրյում ունի : Այդ աննշան շարժումներն, իրենց հերթին,

զարկերի ուժը նույնպես թուլաց-
նում են և բացի դրանից նպաստում
են արյան շրջանառութւան ավելի լավ
կատարվելուն ու սմբակի ռենդառու-
թյանը : Կապային հոդի ծալվելու
(իջնելու) ժամանակ յերկրորդ ֆա-
լանդը դեպի յես իջնելով ներս և
ողմվում յերկու փափկանային ա-
ճառների միջև և նրանց թեթևակի-
րեն իրարից հեռացնում եւ Այդ
նույն ժամանակ հիշված վոսկրի
վոլյար կողմը սեղմում և մասի
խորանիստ ծալիչի ջիլի վրա, իսկ
վերջինի միջոցով փափկանի բարձի-
կի, նրա սլաքի, փափկանի մաշկա-
հիմքի և յեղջերի սլաքի վրա,
վորը յեթե սմբակը չի պայտված և առողջ վիճակում և դանդում,

Նկ. 30. Վարդ գետինի կոնիլու
մոմենտին (կապահոդի առավելա-
զույն շափով ծալվելու մոմենտ)
փափկանի բարձիկի կողքերի վրա
լայնացնող գործադրյան սխեմա-
տիկ պատկերը :

դիպչում ե զեռանին: Այդ մոմենտին փափկանն ամբողջապես հակառակ ճեշումն ե կրում (նկ. 30):

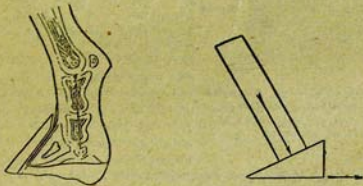
Փափկանի բարձիկը, վորպես առաձգական մարմին, վերևից ու ներքևից ճեշման յենթարկվելով պետք ե ընդարձակվի զեպի յես ու կողքերի վրա: Այս դեպքում նա փափկանային աճառներն իրարից հեռացնում ե և սմբակը իր յետևի ու վերևի մասերում, այսպիսով լայնացնում: Յեղջերապատերի կանոնավոր կառուցվածքի զեպչում (չեղձ՝ վերից զեպի ցած և ներսից զեպի դուրս) մարմնի ծանրության ճեշումը նույնպես ներքանայնորի լայնացում ե առաջացնում: Այդ լայնացումը մեծ չե և սահմանափակվում ե միայն յեղջերի թերթիկների և սմբակի մաշկահիմքի թերթիկների միացման առաձգականության սահմաններով: Հակառակ դեպքում կողքային և կրքնկային պատերի հասվածում անխուսափելիորեն կպատռվեյին ջրնջույշ թերթիկները, այլև յեղջերաներունը ներքանի մաշկահիմքից կտրկվեր, վորովհետև յեղջերապատի ներքանային յեպրի բալականաչափ լայնանալը մեխանիկորեն կտափակացներ յեղջերի ներքանը: Սմբականման վոսկրի ներքանի ուռուցիկության մեխանիկորեն ստափակելու անկարելիության կապակցությամբ, այդ հանդամանքը կհասցներ նրան, վոր ներքանի մաշկահիմքի պտկիկները կպատռվեյին և յեղջերն ներքանը, վերսհելլալ ձևով, իրեն առաջացնող հյուսվածքից կպոկվեր:

Յեղջերապատի ներքանային յեպրի շարժունակությունը սմբականման վոսկրի յետևի կողմում ամփխանում ե, զեպի կրնկների անկյունները: Այդ շարժունակությունը շատ ընչին ե և սահմանափակվում ե 2-3 մմ-ով:

Նորմալ սմբակի յեղջերի սլաքը շատ կտրելիս, յերբ այդ սլաքը զեռնին չի հասնում, կամ բարձր զդեռներ դորժադրելիս, յերբ անալոգիկ դրություն ե ստեղծվում, յեղջերի ներքանը միայն վերևից ե ճեշում կրում: Դրանից հետևում ե այն, վոր փափկանն ու նրա սլաքը սեղմվում են զեպի ցած, և, վորովհետև փափկանի բարձիկի հետ սերտ կապված են փափկանի աճառները, ապա նրանք ևս զնում են փափկանի յետևից: Այդ հանդամանքն արդելք ե հանդիսանում պատկայնորի լայնանալուն, վոր սմբակի ներսի արյան շրջանառության վրա անբարենպաստ ե անդրադառնում: Փափկանի լայնացնող ազդեցության բացակայելու պատճառով պտտային ողը նեղանում ե, կրքընկապատերը ձգվում են զեպի ներս և այսպիսով փափկանի տեսական անդործությունից սեղմված սմբակ ե առաջանում:

Վերջավորությունը զեռնից յետ հրվելիս կապուկը սմբականման վոսկրի վերաբերյալ ուղղաձիղ դրություն ե ընդունում (նկ.

31) : Այդ դեպքում պատկաները սահում են սմբականման վոսկրի շեղ հոդային մակերեսի վրայով դեպի յետ մակույկոսկրի ուղղությամբ և այս վերջինիս խորանիստ ծալիչի ջիւլի միջոցով սեղմում դեպի չրջված պատերի ուռուցիկութունները : Երջված պատերի այդ ուռուցիկութունները, վորպես կոնսերֆորա (շնքի պատի հենարան) են ծառայում վերջավորությանը, վորն ինչպես սեպը նեցուկային շեղ դերմի վրա իջնում և շեղ դեպի ցած : Երջված պատերի ուռուցիկութունների վրա ընկնող մակույկոսկրի դոդավորությունները հաստատում են, վոր մակույկոսկրն իրոք աղղում և այդ ուռուցիկութունների վրա :

Նկ. 31. Վերջավորությանը գեանից յետ մղվելու մոմենտին չրջված պատերի ուռուցիկության վրա մակույկոսկրի դոդավորած ճնշման սխեմատիկ պատկերը :

Երջված պատերը յեղջերառլաքի կողերի հետ միասին չրջված պատերի ուռուցիկությունների համար հենարան են կաղմում, իսկ կրնկի պատերը, վորոնք կաղված են չրջված պատերի հետ, վերջիններիս հենարան են ծառայում : Այստեղից հասկանալի յե, վոր չրջված պատերը և նրանց անկյունները այլև յեղջերային սլաքի կողերը և կրնկապատերն անկանոն տաշելու միջոցով թուլանալու դեպքում չրջված պատերի ուռուցիկությունները կորցնում են իրենց հենաընային ամրությունը և յետ մղվելու մոմենտին մակույկոսկրի ճնշման տակ դեպի ցած՝ խիստ ճկվում ու տախկում են : Երջված պատերի ուռուցիկությունների թուլացումը և նրանց դեպի ցած ճկվելը տալիս և այն, վոր կրնկային անկյունները յուրաքանչյուր անգամ վերջավորությունը յետ հրվելիս ներսի կողմից ուժեղ զարկ են կրում (Նկ. 32) :

Սմբականման վոսկրի հատվածում ներքանային յեզրի լայնանա-

ըու ժամանակ կատարվում է սմբակի շափուկ հյուսվածքների ուժ-
ղին լարում և դրա կապակցությամբ՝ արյունատար անոթների ձգվա-
ծություն, վորը խախտում է սմբականման վռակրի ստորին-արտա-
քին յեղրի սննդառությունը: Սմբականման վռակրն աստիճանաբար
յենթարկվում է աստոֆիայի, վորի հետևանքով սմբականման վռակ-
րի ճերքանային ուռուցիկությունը տափակում է, վորը և պայմա-
նավորում է յեղջերային ճերքանի փափկությունը:

Այսպիսով հետզհետե տափակ սմբակ է դառնում:

Նկ. 32. Շրջված պատերի թուլացած
ուռուցիկությունների վրա ժակույ-
կոսկրի ճնշելու միջոցով տափակ սմ-
բակի դառնալու սխեմատիկ պատ-
կերը:

դիտանալ վերջավորության ծանրաբեռնման մոմենտին յեղջերապատի
ճերքանային յեղրի ալտեղ կատարվող լայնացմանը:

2. Սլաքի վրայից առողջ յեղջերի կտրելը չի թուլատրվում,
վորովհետև սլաքի փոքրանալը և նրա անբավարար աշխատանքը
պայմանավորում են սեղմված սմբակի դառնալը:

3. Կրնկի պատերի, չրջված անկյունների, յեղջերային սլաքի և
մանավանդ չրջված պատերի թուլացնելն արգելվում է, վորովհետև
այդ դործողությունները նպաստում են տափակ և լիքը սմբակ տա-
լանալուն:

4. Զիու շարժվելը (ման դալը) սմբակի առողջ դրության ան-
հրաժեշտ պայմանն է, վորովհետև շարժողությունը նպաստում է ա-
րյան ուժեղ չրջանառությանը սմբակի ներսում և նրա նորմալ սըն-
վելուն:

Պրոֆ. Լեխների կողմից (Lechner) 1881 թվին առաջարկված
նեղացման տեսությունը (ոտապրեոն տեսություն) սմբակի լայնաց-
ման տեսության կատարյալ հակադրությունն է հանդիսանում:

Այդ տեսության հիմնական դրույթները հանգում են հետևյալին՝

1. Կապոսկրով պակկայնգրի ամբողջ չրջադժի վրա, բայց վոջ

Ներքամային յեզրի վրա, սեփական կոնկրետ մոմենտին սմբակը լայնա-
նում է։ Ընդհակառակն, այդ մոմենտին ներքամային յեզրի վրա սըմ-
բակի յետևի մասերը յենթարկվում են շոտոացիայի, այսինքն կրճ-
կային պատերը իրենց մեջ դառնալով մնացած դոյացումների հետ
միասին Ոնդամում են։

2. Այդ մոմենտին ներքանի ցածրացում տեղի չի ունենում.
սովելի շոտ կրճկային անկյունները և նրանց հետ միասին ներքանի
համապատասխան մասերը փոքր ինչ վեր են բարձրանում և միմյանց
մոտենում, փորի հետևանքով ծանրաբեռնվելիս ներքամային կարված-
քը չի լայնանում, այլ սովելի շոտ նեղանում է։

3. Այդ խոչ մոմենտին սլաքի ճյուղերը մեկը մյուսից չեն հե-
ռանում, այսինքն չեն լայնանում և դեպի դուրս յետ չեն հրվում,
այլ ընդհակառակը, նրանք մեկը մյուսի նկատմամբ սեղմվում են,
կողքերից հաստանում, և ընդհանրապես յերկարության վրա լայնա-
նում, այնպես փոքր փափկանի հետ միասին նրանք տեղաշարժվում են
փոքր ինչ դեպի վեր և դեպի յետ։

4. Մտքակի այդ ուտացիոն մեխանիզմն իր առանձին մասերում,
վերևում և ներքևում, սինխրոնիկ և իդիոսինիկ (միաժամանակ և հա-
մադասարակ) ձևով և դործում։ (Մեջբերված է Լեյդեբրինգի, Հարտ-
մանի և Լյունդվերացի «Ձիու վոտը, նրա կառուցվածքն ու դործու-
նելությունը» 1893 թվի դրոս)։

Այս բավական մուշտապատ տեսությունը, փոքր միաժամանակ չը-
հաստատվեց քիչ թե շատ ծանրակշիռ ապացույցներով, բավականա-
չափ կողմնակիցներ չգտավ։ Մեզ մոտ սմբակի նեղացման տեսու-
թյունը պաշտպանում եյին Ի. Ա. Դյուդյուկինը («Ձիու պայտման
մասին», 1912 թ.) և պրոֆ. Չուլովսկին («Ձիու վերջավորության
ստորին մասի անատոմիական կառուցվածքի և մեխանիզմի մասին»)։

Վերջինը յեղջերային ներքանի հետ միացած յեղջերապատը դիտում
էր կամ վորպես առավին կարգի լծակ, յերբ յեղջերապատը ներքա-
նից սովելի ցած է յերկարում, կամ վորպես յերկրորդ կարգի լծակ,
յերբ յեղջերապատը ներքանի հետ մեկ հարթության վրա յե դառն-
վում։ Չուլովսկու կարծիքով թի՛ մեկ և թի՛ մյուս դեպքում կրճկի
պատերի վերին մասը լայնանալիս նրանց ստորին յեզրը կթեքվի դե-
պի ներս և սմբակը կնեղանա։ Իսկ պոսկայեզրի լայնացումն այն մո-
մենտին և կատարվում, յերբ պոսկոսկրն իր վերին ծայրով սեղմվում
և փափկանային աճածների արանքը։

Յեթն խոսքը վող կենդանի ու խիստ առաձգական հյուսվածքի
մասին լինելը, ապա Չուլովսկու նկատառումները կարող եյին վորող
հիմքեր ունենալ, բայց քանի վոր նա փայտի և առաձգական յեղջե-

բային հյուսվածքի և այն առաջացնող փափուկ հյուսվածքների մեջ վրջ մի տարբերություն չի դրել և հալվի չի առել բարակ յեղջերային թերթիկների առաձգական միացությունները սմբակի մաշկահիմքի քնքույշ թերթիկների հետ, ապա Զուլովսկու ապրիորի արտահայտած յենթադրությունները շատ քիչ են ապացուցել:

1930 թ. Akerblom-ը (Ակերբլոմ) «Untersuchungen über den Hufmechanismus des Pferdes» («Ձիու սմբակի մեխանիզմի հետազոտությունը») վերնադրով մի հետաքրքիր աշխատություն հրատարակեց: Ժամացույցի մեխանիզմով սրամտորեն կառուցած ապարատի ոգնությունը, վերը յեղջերապատի մեջ կատարվող շարժումներն ավտոմատիկ կերպով դրանցում և և յերկու կիսապայտածև աղեղների միջոցով ամրացված և սմբակի յեղջերապատին (նկ. 33) Akerblom-ը դանազան ձևի կանոնավոր, անկանոն և հիվանդ սմբակների վրա մի շարք դրանցումներ ստացավ: Այդ դրանցումների վերլուծությունը հիմնականում հաստատեց այն տվյալները, վորոնց վրա հենվում և լայնացման տեսությունը կամ ավելի ճիշտ՝ սմբակում և նրան շրջապատող հյուսվածքներում. կատարվող շարժումների տեսությունը, բայց նրանց մեջ վորոշ փոփոխություններ և լրացումներ մըացրեց: Վի վորևե միատեսակ ձևի սմբակի շարժում դոյություն չունի, — ասում և Ակերբլոմը, — շարժման ձևը մեծապես յենթակա յե անհատական փոփոխություններին: Բայց կանոնավոր սմբակի մեջ շարժման հիմնական ձևը դարձյալ ընդհանուր և: Այսպես՝ «նորմալ ձևի չափաբան առողջ սմբակի կրնկային պատերը և կոզքի պատերի յետևի մասերը բռնավորվելիս լայնանում են»:

«Նույն պայմաններում կրնկի պտակային յեղրը ավելի շարժան և քան ներքանային յեղրը: Մանրաբեռնվելիս կրնկային անկյունները դեպի դուրս և փոքր ինչ դեպի յետ են շարժվում: Բռնիչի պատը ծանրաբեռնվելիս յենթարկվում և նեղացման, վորն ամենից ավելի պտակային յեղրի վրա յե արտահայտվում, իսկ ցածրի ուղղությամբ առաձգանքաբար չքանում և: Յերկու կողքի պատերի վրա շեղոց դիմկա, այսինքն մի տեղ, վորի մեջ շարժումներ չեն կատարվում» (Ակերբլոմ):

Յեթե յեղջերի ներքանը լրիվ չափով հենվում և դեռնին, մասնավանդ փափուկ դեռնին, նա դեպի ցած չի ճկվում, իսկ չհենվելու դեպքում յեղջերե ներքանը ծանրաբեռնման մոմենտին ճկվում և: Այդ շարժումների ամպլիտուդան (ճկումների և նորմալ դրություն անցնելու) զգալի չափով մեծանում և, յեթե ձիու շարժողություն տեմպն արագանա (գայլ, վարդ, արշավ):

Սովորական պայտով պայտած սմբակի շարժողությունները, հա-

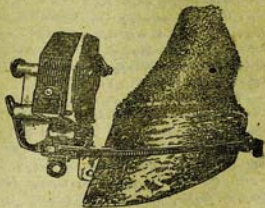
մեծաւած չպայտած սմբակի հետ, ավելի թույլ են արտահայտվում։
կլոր պայտը նպաստաւոր կերպով և աղդում սմբակի շարժողութուն-
ներէ վրայ։

Կաշվե առատները սմբակի շարժողության վրա (նրա լայնամա-
լու) խանդարիչ ազդեցութիւն ունեն, ուստի նրանք պետք և դործա-
դրվին միմեկին հասուկ ցուցումներէ դեպքում։ Սակայն կլոր պա-
տը կարող և մասամբ վերացնել կաշվե առատի անբարենպաստ ազ-
դեցութիւնը։

Ըստ Downle-Harries -ի լայնացող պայտը և կաուչուկի
առատը սեղմված սմբակի շարժողության վրա բարեբար կերպով են
աղդում։

Կրնիկ վահանիկներ ունեցող պայտերը ներքանային յեղրում կա-
րող են շարժողութիւնները սահմանափակել, դրան դուզնթաց միա-
ժամանակյա մեծացում և նկատվում, շարունակ շարժման մեջ դառն-
վող, կրունիկներէ պսակային յեղրում։

Ծուռ սմբակի ուսու-
ցիկ կողմի պսակային յեղ-
րի շարժողութիւններն
ավելի ուժեղ են, քան կը-
րունիկ ներքանային յեղրի
մեջ կատարվող շարժողու-
թիւնները։ Գողաւոր կող-
մի վրա շարժողութիւն-
ներն ավելի նորմալ են։
Փափկանային առատների
վտակրացումը մեծ կամ
փոքր չափով խանդարիչ
ազդեցութիւն ունի սմբա-
կի վրայ։ Միակողմանի
վտակրացումը շարժողու-
թիւնն արգելում և հիվանդ
կողմից։

Նկ. 33. Մեքակն ֆելիտա Ակերլումի ապարատը

Սմբակի հողում և սլաքի հատվածում բորբոքային պրոցեսներ
լինելիս շարժողութիւնները, առողջ սմբակի համեմատությամբ, բա-
վականաչափ կրճատվում են։

Սմբակների խրոնիկ ռեվմատիկ բորբոքման ժամանակ կրունիկնե-
րի հատվածում, ընդհանուր առմամբ լայլ դարձացած շարժողութիւն-
ներ են նկատվում։

Սրանք են Ակերլումի կատարած վերոհիշյալ աշխատության ա-
մենաեական յեղրահպացութիւնները։ Այս բոլոր դրույթները վու մի-
այն հակասության մեջ չեն սմբակում կատարվող շարժողութիւն

նախկին տեսության հետ, այլև ամբողջովին հիմնված են հենց նույն անատոմիա-ֆիզիոլոգիկ նախաստվաշների վրա, ինչ վոր, այսպես կոչված, սմբակի լախացման տեսությունը:

ԶԻՈՒ ՊԱՅՏՈՒՄԸ

ՀԱՄԱՌՈՏ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԶԻ ՊԱՅՏԵԼՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆՆԻՑ

Սմբակային յեղջերին մեխերով ամբացրած պայտը, հին հույններին ու հռոմայեցիներին հայտնի չէր: Այն ժամանակվա հեղինակները դժգեքում այդ մասին չի հիշատակվում: Յերկաթյա պայտերի հետքեր վոչ հողի մեջ, վոչ ձկերի արձանների վրա, վոչ ել բարեկենֆներում Պոմպեյի պեղումների ժամանակ չեն դռնվել:

Ծանոթ չլինելով յերկաթի պայտին, վոր այժմ մենք դործ ենք անում, հին հույներն ու հռոմեացիները կարիք չեղած դեպքերում այնուամենայնիվ դործ ելին անում սմբակները պաշտպանելու միջոցներ: Այդ պաշտպանիչ հարմարանքները կազմված ելին դալար կեղև-վից, յեղեղնից և այլ պինդ բուսական նյութերից, վորոնք հյուսված ելին յեղջերային ներբանի ձևին համապատասխան և ամբացրած սմբակին նջւյն նյութերից պարաստած կապերի միջոցով կամ փոկերի աղնությամբ (նկ. 33 ա):

Ալիլի ուշ, սկսեցին տարբեր ձևի կեռեր ունեցող մետաղյա թիթեղներ դործածել. կեռերին փոկեր, ելին կապում և ապա փաթաթում վտտի շուրջը (նկ. 33 բ, 33 գ):

Այդ թիթեղները կոչվում ելին ձիամաշիկներ կամ ջորամաշիկներ: Այս բոլոր հարմարանքները սմբակին ամուր կպչելու դիմացկունությամբ չունեին և իրենք ել արագ մաշվելու տեսակետից բավական կայուն չեյին, ուստի չեյին կարող լայն դործածություն ստանալ և հավանորեն դործադրվում ելին յեղջերամաշիկի չափից դուրս մաշվելուց առաջացած սմբակների հիվանդությունների ժամանակ:

Հին ժողովուրդներից կիստրմ ելին (ֆրանսիացիները, իռլանդացիների և շոտլանդացիների նախնիները), վոր այն ժամանակ արդեն յերկաթյա պայտեր ու մեխեր ելին դործածում:

Կիտերի դերեղմանների պեղումները հետաքրքիր դյուստեր են տվել, նրանց մեջ յերկաթյա պայտեր ու մեխեր են յեղել, վորոնք հիշեցնում են այժմյանները:

Սակայն այդ պայտերը փոքր և թույլ ելին. նրանց ճաշը 90-120 դրամից չէր անցնում, ճյուղերի հաստությունը 3-5 մմ, իսկ լայնությունը 15-17 մմ: Նրանց ձևն անկանոն և յերկարավուն եր: Պայ-

սերն ունեյին կողքերից տափաշացրած մեխերի պլակներէ համար Յ
յերկարաժուռ—կուր անցեր: Մեխի շէշը (սայրը) կարճ էր, քա-
ռանկունի ձեռն, վերջանում էր սուր ծայրով, ցույց էր տալիս, վոր
մեխի ծայրը չէր կտրվում ու չէր փարչինվում, այլ միայն ծովում
էր դնայի յեղջերացաւ:

Միջիմ դարերում պայտումն արդեն լայն կերպով տարածվեց:
1492 թ. լույս տեսաւ Ռուֆոյի, իսկ 1531 թ. Լալլիեմտիոն Ռուսիա-
սի աշխատությունները, վորոնց մեջ հիշատակվում է պայտման և
մեխով ընկնելու մասին: 1598 թ. Կարլ Ռուիմիմ և Յեգար Ֆիալիմ
իրենց աշխատությունների մեջ դրում են դանդաղան նպատակներէ
ծառայող պայտերի մասին և տալիս են նրանց նկարները (Ֆիալի):

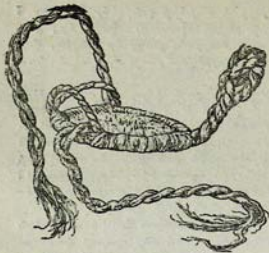
Յեգար Ֆիալիմ նկարադրում է առջևի և յետևի պայտերը, աջ-
քը և ձախերը, զգեստաւորներն ու անդգնները և վահանիկները:

Տառնութեանը դարում Ֆրանսիայում Լիաֆոս հայրը պայտման
մասին մի աշխատություն հրատարակեց, վորի մեջ պայտի կառուց-
վածքի մասին մի շարք բովական նպատակահարմար ցուցումներ և
տալիս: Նրանցից հարկաւոր է առանձնապէս նշել սլաքի՝ անմիջա-
կանսին դետնին կպչելու կարևորության մասին արած ցուցումը:

Պայտման դործին տառնիներորդ դարի սկզբին գիտական հիմնաւո-
րում տվեց Bracy Clark-ը: Նա տվեց սմբակի անատոմիական կա-
ռուցվածքի նկարադրությունը, ուշադրություն դարձրեց յեղջերային
պատիճի առաձգականության, սմբակի յետևի կետում նրա լայնաց-
ման վրա, և ձեռն ման դալու դեպքում, սլաքի միտմամանակ ցած
իջնելու և յեղջերային ներքանի տափակելու վրա՝ սմբակը դետնին
դնելիս: Clark-ի առաջադրած դրույթները զերմանացիների և Ֆրան-
սիացիների դործնական պայտելու համար հիմք ծառայեցին: Մակայն
այդ ժամանակ դործնական պայտման դործը դեռևս հետու յեր բա-
վարար լինելուց, քանի վոր պայտման դործի տեսությանը ծանոթ
բովական թվով մասնադետներ չկային:

1852 թ. լույս տեսաւ անգլիացի Miles-ի «Ձեռն. սմբակը և նրա
ուսցիւնալ բովանդակությունը» աշխատությունը: Այդ աշխատու-
թյան մեջ ցույց է տրվում, թե ինչպէս պետք է պայտը սմբակին
հարմարեցնել, վորպէսզի պայտելուց վնասակար հետևանքներ չառա-
ջանան, և ինչպէս պահպանել յեղջերային պատիճի առաձգականու-
թյունը:

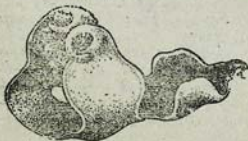
Պայտման գիտական հիմնաւորման դործում շատ մեծ նշանա-
կություն ունեցաւ Լեյպցերիմգի և Գարտմանի 1861 թ. Դերզդենում
հրատարակած գիրքը, վորի վերնադիրն է. «Ձեռն. վտառ, նրա կառ-
մությունը, դործունեյությունը և պայտումը»: Այս գրքի մեջ Լեյ-

Նկ. 33 ա. Յեղեղից պատրաստած նախապատ-
մական պայտ

Նկ. 33 բ. Ձիու սանդալ

Նկ. 33 գ. Ձիու սանդալ

Դամբիկը և Լյուսգվից Ամստերդամ, պայտման առանձին մոմենտներում:

գծերիցը բաղադրանք պարզ և
լրիվ մեկնաբանում և սրմ-
րակի անատոմիան ու
ֆունկցիան և նրան կից
շրջապատը, իսկ Գարտ-
մանը տվել և պայտման
տեսություն և պրակտիկա-
յի վալյուսն վերլուծու-
թյունը: Ջնայած իր վաղե-
մ խոթյանը, այս գրքի հիմ-
նական դրույթները մինչև
այժմ ել մնում են անդրդ-
վելի:

Գերմանական պրակտիկ
պայտման դարձում զգալի
բարելավում մտքերը Դարթ-
մանի ժամանակակից Նյո-
գիդելը, պայտեր առաջար-
կելով յետևի վոտներին հա-
մար, վոտներն իրար խփե-
լու (խորոխել) դեպքում,
այլև սեղմված սմբակներին
համար:

1865 թ. Ֆրանսիայում
անատոմարուժ Մարյենն ա-
ռաջարկեց հետևյալ պայտը
(Նկ. 33 դ.):

Մարյենյի պայտը ներքա-
նի կապը յեղջերապատին
հետ թուլացնում էր, կրուն-
կի պատերի շարժմանը
խանգարում էր, հարկա-
վոր կպչունություն չէր
տալիս, դրա համար ել
չտարածվեց:

Պայտման տեսականի և
դորձնականի մեջ զգա-
լի դեր խաղացին և

մի շարք կատարելադործումներ առաջարկելով, մասնավորապես ֆա-
սանկյունի դղեւ պատրաստելու մեջ:

Տարբեր ժամանակներ բազմաթիվ փորձեր են յեղել առանց մեխե-
րի պայտեր դործածելու վերաբերյալ:
Դանի վոր այս բոլոր դյուտերի մեջ
ամբակի ճշգրիտ անատոմիայի և
ֆունկցիայի խոսքի հիմունքովն չկար,
սակայ այս պայտերը պրակտիկ փոր-
ձարկման ժամանակ անբավարար
եյին դուրս դալիս:

Մեզ մոտ պայտման դարդաց-
ման դործում մեծ ծառայություն են
արել կազանի անատոմաբուժական
ինտատուտի պրոֆեսորները՝ Կալմիցը
և Մամադիշսկին: Պայտման և ամբակ-
ների հիմնադրությունների բնագավա-
ռում, իսկական հետախուզողներ
չլինելով նրանք ռացիոնալ պայտման
հիշյալ ինտատուտին կից որինակելի
սակադճեցին և իրենց դիտությունն ու
հմտությունը նոր յերկտա-
սարդ աշխատող կադրերին հաղորդող
բազմաթիվ աշակերտներ պատ-
րաստեցին:

Նկ. 33 գ. Շառլեյի պայտ

պրոպագանդիստներ դարձան:

ՊԱՅՏՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

Ձեռն վոտի ստորին ծայրն ունի պինդ և դիմացկուն յեղջերային
պատիճ, վորը վոտի մեջ գտնված դրայուն հյուսվածքներն արտա-
քին միասվածքներից պաշտպանում ե:

Սակայն վորքան ել յեղջերային պատիճն (յեղջերային մաշիկ) ա-
մուր ե, այնուամենայնիվ կարծր և կոշտ դետնի վրա բանելիս արագ
բարակում ե և մաշվում: Յեղջերային պատիճի միասվելու հետեման-
քըն անխուսափելիորեն սմբակի փափուկ հյուսվածքների հիմնադու-
թյունն ե՝ և ձին կաղալու պատճառով աշխատանքի համար դանում ե
անպետք:

Հետևաբար, պայտման հիմնական խնդիրն ե՝ ձեռն վոտի ստո-
րին մասի հիմնադությունը կամխել, պահպանել նրան սայթաքելուց,
վայր ընկնելուց, ջարդվածքներից և նրա վոտերները կոտրվելուց:

Պայտելու յերկրորդ խնդիրն ե՝ համապատասխան պայտն անկա-
նուն կամ հիմնադ սմբակին հարմարեցնելով հնարավորին լափ կարելի
լինի ուղղել այն և վերադարձնել ձեռն իր այս կամ այն լավուով

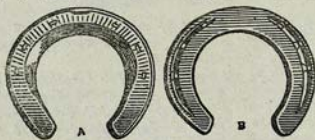
կորցրած աշխատունակութիւնը: Այսպիսով պայտումն իր մեջ համատեղում և յերկու խոշոր նպատակ՝ պրոֆիլակտիկ և բուժիչ: Բայց այս նպատակին կարելի չե հանձնել այն ժամանակ, յերբ պայտելը կատարվում և կամոնավոր, հակառակ դեպքում առաջ կգան մի շարք միասակար հետևանքներ, վրո՞ւմ կընկնի կենդանու տնտեսական պիտանիութիւնը:

Այստեղից հետևում է, վրո պայտելը, վորպես ձիու վերջավորութիւն մասնաշաղկապ պաշտպանութիւն միջոց, պահանջում և վորակյալ դարբինների կադրերի պատրաստում, վորոնք հասկանում են ձիու վտաքի ստորին մասի անատոմիական կառուցվածքը և ֆիզիոլոգիական գործունեութիւնը ու լավ յուրացրել են պայտման հիմնական կանոնները:

ՊԱՅՏ

Ձիու սմբակի պաշտպանութիւն համար մարդը դեռ շատ վաղ ժամանակից սկսեց պայտ գործածել: Պայտն իր խսկական ձևով նրման և սմբակի յեղջերային պատի ներքանի յեղրին և ներկայացնում է կեռացած յերկաթյա թիթեղ, վորի վրա կան մակերեսներ, յեղրեր, մեխի ծակեր, գլեռներ և վահանիկ:

Պայտն ունի յերկու մակերես՝ վերին և ստորին: Վերինն իր հերթին բաժանվում է՝ արտաքին հորիզոնականի, վորը յեղջերային պատի ներքանի յեղրին ծառայում է վորպես անմիջական նեցուկ և

Նկ. 34. Առջևի աջ պայտ.

Ա—վերին մակերեսը բեխասփ, Բ—ստորին մակերեսը ակոսսփ

Անքիմ քեֆի, վոր կոչվում է թեքատ (բուխտովկա): Թեքատը (չեղ կտրվածք) շինվում է նրա համար, վոր սմբակի ներքանը պաշտպանի ճնշումից: Թեքատը պայտի $\frac{1}{3}$ լայնութիւնից փոքր չպետք է լինի:

Թեքատը վերջանում է պայտի ճյուղերի ծայրերին 3-4 սմ չհաս-

սած, ալլապես նա կխանդարեր վորտը դեանին դնելու ժամանակ այստեղ առաջացող սմբակի վորտը չափի լայնանալուն (նկ. 34) :

Պայտի ստորին մակերեսը բոլորովին հորիզոնական և և զեպի արտաքին յերեսի մակերևույթի վրա ունի յերկայնակի յերկնիստ խորացում— անոս, վորը նույնպես մինչև նյութերի ծայրը չի հասնում : Ակոսի հատակում, վորի խորությունը հավասար և պայտի հաստության $\frac{2}{3}$ -ին, ծակում են մեխանցքներ : Ակոսը պայտին մեծ կողունություն և տալիս, յեթե վերջինս դործ և անվում առանց դրդունների, և սմբակի մեխերի զլուխները մաշվելուց պաշտպանում և : Սմբակի մեխերի զլուխը ակոսում պետք և ընդհուպ սեղմված լինի և 1 մմ-ից ավելի դուրս ցցված չլինի :

Յեղրկները յերկուսն են— արտաքին և ներքին : Յերկուսն ել պետք և լինեն հարթ և ունենան հետևյալ ուղղությունը՝ արտաքինը՝ թորտից խուսափելու համար վորտը ինչ չեղ՝ վերից վար և դեպի ներս, իսկ ներքինը՝ ուղղահայաց :

Արտաքին յեզրը ներքինից մի քիչ հաստ և : Մեխանցքները ուր հատ են՝ պայտի յուրաքանչյուր ճյուղի վրա՝ շորս հաս : Նրանք ծակոտում են այնպես, վոր դանդին հնց սմբակի սպիտակ գծի դիմացը :

Առաջին յերկու անցքը կոչվում են բռնչային, իսկ յետևի յերկուսը՝ դիտավոր մեխանցքեր :

Անցքի ուղղությունը պետք և համապատասխանի յեղջերային պտտի ուղղությանը, այսինքն դիտավոր անցքերը պետք և ունենան ուղղահայաց ուղղություն, իսկ բռնչայինները պետք և լինեն թեք՝ վարից վեր և զեպի ներս :

Սմբակի կրունկների մասերում կատարվող շարժումները չխանգարելու նպատակով առջևի պայտերի առաջին դիտավոր մեխանցքը հաշվելով պայտի ճյուղերի ծայրից՝ ծակում են ճյուղի մեջտեղում, իսկ յետևի պայտերում՝ յերկրորդ և վերջի $\frac{1}{3}$ -ականների սահմանում : Բռնչային յերկու մեխանցքերը ծակոտում են պայտի կրկնակի լայնությանը հավասար հեռավորության վրա : Սմբակի առջևի պատը հարվածներից պաշտպանելու նպատակով և սմբակին պայտի վրա առջևի կայունություն տալու համար, պայտի բռնիչի մասում վահա-Յիկ (կապոր) են շինում, վորը բարակ կիսալուսնաձև թիթեղի տեսք ունի և ծաղվում և սմբակի բռնիչի պտտի վրա :

Առջևի պայտը, համապատասխան լինելով սմբակի ներքառնայեզրի շրջագծին, բռնիչի մասում համեմատած յետևի պայտի հետ, սովորաբար առջևի կլոր ձև ունի : Առջևի պայտի ամենամեծ լայնություն

նը գտնվում է մեջտեղում, իսկ յետևի պայտն ավելի լայն է յերկ-
բորդ և վերջին $1/3$ -ների սահմանում:

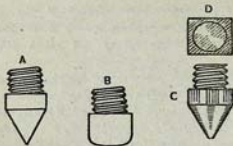
Պայտի արտաքին ճյուղն ավելի կլոր է, քան ներքինը: Պայտի
ճյուղերը դեպի ծայրերը փոքր ինչ նեղանում են:

ԳԶԵՌՆԵՐ

Գզեռները լինում են յերկու գլխավոր տեսակի՝ զոդված կամ
մշտական և պատւատկավոր կամ փոխովի: Վերջիններիս կարգին են
պատկանում նաև դնովի գզեռները:

Առաջինները ներկայացնում են պայտի ծռած և համապատասխան
ձևով պատրաստած ճյուղերի ծայրեր, իսկ յերկրորդները մեքենայա-
կան ձևով պատրաստվում են պայտից անջատ, ունեն փորակ և հազցը-
վում են կլոր անցքերի մեջ, վորոնք մեկական հատ գտնվում են
պայտի ճյուղերի ծայրերին: Այս անցքերն իրենց հերթին պատւա-
կային փորակ ունեն:

Գզեռների ձևերը զանազան են. նրանք լինում են բուլթ, սուր,
ֆռանկյունի, յերկայնակի և այլն (նկ. 35): Մեքենայական ար-
տադրության գզեռներից ամենադործածականն է համարվում Ննյալ
տիպի գզերը, վորը լայնակի կտրվածքում H տառի տեսք ունի (նկ.
36):

Նկ. 35. Զանազան տեսակի գզեռներ:

A—խական չափի պտուտակային սուր գզ-
եր, նաեկու ձիու համար, B—խական չա-
փի պտուտակային բութ գզեր, նաեկու ձիու
համար, C—պտուտակային գզեր պողպատե
չորս յերակներով, D—նրա լայնակի կտրվածքը

Պտուտակային գզեռնե-
րի գլխավոր առավելու-
թյունը մշտականների հա-
մեմատությամբ ալն է, վոր
ձիու ուրակից պայտը չպո-
կելով կարելի չէ պետք յե-
ղած դեպքում նրանց փոխել:

Նկ. 36. Ննյալի տիպի գզեր:

Բոլոր տեսակի գզեռների նմանությունը նրանումն է, վոր նրանք
պայտի վրա միևնույն բարձրությունը կամ յերկարությունը պիտի
ունենան, ըստ վորում այդ յերկարությունը պայտի ճյուղերի հա-

տությունից չպետք է դերադանցի: Գլխի հաստությունը պայտի ճյուղերի լայնության համապար են շինում:

Գլխոնները պայտին տալիս են մեծ կառուցություն, վորն անհրաժեշտ է պինդ, սայթաքուն դետնի վրա աշխատելու ժամանակ, իսկ լիքը կամ վողնածն շատ ուռուցիկ ներքան ունեցող սմբակներ լինելու դեպքում, դղևոնները, բացի դրանից, պաշտպանում են այն պինդ դետնից սպառող ջարդվածներին:

Պայտի առջևի (բանիչային) մասի դղևը կոչվում է բոմիչ, իսկ պայտի ճյուղերի ծայրերի դղևները՝ յետևի գոնոմեր: Վորպեսզի դետնին կոխելու ժամանակ վրան ալիլի կայունություն տրվի, բոմիչի յերկարությունը պայտի հաստությունից յերեք անգամ յերկար են շինում: Առանց դղևոնների պայտը կոչվում է մուճակայիմ (տուփլյա) կամ հարք:

Հարթ պայտը վերջավորության բնական դրությունն զգալի չափով չի խախտում և բոլոր այն դեպքերում, յերբ միուն սայթաքում չի սպառնում ու սմբակի ներքանը նորմալ կառուցվածք (դոզավորություն) ունի, ամենացանկալի պայտն է:

Գլխոնները լինում են՝ ամառային և ձմեռային. առաջինները բուլթ ծայր ունեն, իսկ յերկրորդները սրածայր են:

Հարևան վերջավորությանը չմիասնելու համար սրածայր դղևոնները միայն արտաքին ճյուղերի վրա յեն շինվում: Ձմեռ ժամանակ բռնիչը նույնպես սրում են:

Ինչպես սովորական դղևոններն, այնպես էլ Նեյսի տիպի մեքենայական արտադրության դղևոնները ստանդարտ են դարձրած: 1 աղյուսակում (տես հավելվածը) ցույց են տրված միլիմետրերով չափերը և դրամներով կշիւրը:

Գլխոմեր պատրաստելու ճյուղը պիղպատմ է: Մի շարք դադդյաններից անցնելուց և յուրաքանչյուրի վրա հաջորդական մշակման յենթարկվելուց հետո, պատրաստի դղևոնները վերջապես միավում են: Միավում և միայն դետնին չիփող պահելի մի մասը; վորովհետև ամբողջովին միած դղևը շատ պինդ դուրս կգար և սմբակը դետնին զենելիս վերջինիս հակահարվածը խիստ զգալի կլիներ:

Գլխոնների չափերն ստուգվում են կորաքանոն-շարունների միջոցով: Ստուգման յենթակա յեն՝ սովորական բուլթ և սովորական սուր դղևոնների ու Նեյսի տիպի դղևոնների կողքային պարադները, պոչի յերկարությունը, վերջինիս փորակի ճշտությունն ու կորաքանոնի կոնարոլ պտուտակը, վոր ծառայում է պտուտակափորակի ստուգման համար:

Գլխի միման առտիճանն ախպես և ստուգվում. պայտի ճյու-

դը, վորին պատուական է գլխուը, սեղմվում է մամլակի մեջ, վորից հետո գլխուն, նրա յերկայնակի առանցքին ուղղաձիգ մուրճով մի քանի ուժեղ հարվածներ են հասցնում. յեթե պսակի միամ մասը, վոր թե ամբողջովին, այլ միայն կտրոներով պոկուովի, իսկ գլխուը և պայտի մնացած մասը ծովեն, կնշանակի միումը կատարված է բավարար, բայց յեթե մուրճով հարվածելիս պսակը չի կտրվում, իսկ գլխուը ծովում է, ուրեմն միումն անբավարար է, կամ գլխուը բոլորովին չի միավաճ:

Վատ միամ կամ չմիամ գլխոնների զգալի քանակություը հայտնաբերելու դեպքում այդպիսիների ամբողջ պարտիան խտանման և յենթարկվում:

ՍՏԱՆԴԱՐՏ ՊԱՅՏ

Ինչպես խաղաղ պայմաններում, այնպես էլ պատերազմական ժամանակի պարադաներում, բավականաչափ քանակությամբ պատրաստի լավորակ պայտ ունենալու անհրաժեշտություըն արդյունաբերությանը գլխեց պատուականություը գլխոններով ստանդարտ պայտի արտադրության կազմակերպել: Դրանք մեզենայական արտադրության պայտերն են: Ներկայումս սահմանված են հետևյալ 10 համարի ստանդարտ պայտերը. 1, 2, 2,5, 3, 3,5, 4, 4,5, 5, 6 և 7:

Պայտերի չափերն ու կշիռները մեծանում են համարների մեծանալու հետ:

Յուրաքանչյուր համարին համապատասխանում է պայտի ճյուղերի վորոշ յերկարության, լայնության և հաստության, այլև միևնույնցների միջև յեղած տարածություն: Սահմանված չափերի մեջ միայն ընչին տարբերություն և թույլատրվում (սես հավելվածի 3 աղյուսակը):

Ստանդարտ պայտի համարների զգալի քանակություըը հնարավորության և տալիս ամենալայն չափերով նրանց ողտադործելու և մոտիկ ապագայում տնայնադործական պայտն անկասկած տեղի կտա միևնույնիական արտադրության այս ամելի կատարելագործված պայտին:

Ստանդարտ պայտերը բաժանվում են՝ նստելու և լծի ձիերի պայտերի (դրաստադումական): Նստելու ձիերի պայտերը պատրաստվում են յետևի գլխոնների համար յերկու անցքով, իսկ լծի ձիերի պայտերը բռնիչի համար ունեն նաև բռնիչային անցք:

Առջևի պայտերն իրենց վերին մակերեսի վրա ունեն «П» տառը, իսկ յետևինները «З» տառը:

Ստանդարտ պայտերի չափերն ստուգվում են հատուկ դործիչներով— կորաքանոններով (լեկալո): Կորաքանոնները պատրաստվում

ևն թերթերկաթից կամ պողպատից պայտի ամեն մի համարի համար և համապատասխանում են այդ պայտի ստանդարտի հիմնական չափերին:

Պայտի մետաղի վերանին ստուգվում և նրա նյութը սառը ջրում յետևի դոնտային անցքի մոտ յեղած առանցքի շուրջը 180°, պայտի լայնության ուղղությամբ դեպի վեր կամ դեպի վար ծակելու միջոցով: Լավ պայտը ծռվածքի վրա նեղքեր չի տալիս:

ՊԱՅՏԵՐ ՏԱՐԲԵՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԿԱՏԱՐՈՂ ՁԻՆԻ ԶԱՄԱՐ

Նստելու ձևու պայտ: Այս պայտը սովորական ուղիղ պայտից տարբերվում և նրանով, վոր ավելի թեթև և լինվում և սայթաքելու նախատրամադրող բռնիչ չունի:

Պայտն այնպես և պատրաստվում, վոր նշտիվ համապատասխանի յեղջերապատի ներքոնայեղրի պարագծին ու նրանից դուրս չգալով՝ յետևի և վո՛չ ել կողքերի վրա:

Այլշավածիքի պայտ: Այս պայտը պիտի լինի թեթև, ամուր և ուժոված լինի լավ կառչունությամբ, վորպեսպի ձևուն սայթաքումից և ընկնելուց պաշտպանի: Այս պահանջներին ավելի շատ համապատասխանում և անդլիական պայտը, վորի վերին մակերեսը հորիզոնական և, իսկ ստորինը մինչև նյութերի ծայրերն սփռված և սրայեղր խոր փորակով: Մեխանցքերը ծակոտվում են փորակի հատակում:

Առջևի սփռակներին համար բացառապես հարթ պայտ և դործ անվում, իսկ յետևի պայտերն ունենում են արտաքին դղեռ և բռնիչի պատի կողքերին յերկու վահանիկներ:

Պայտի նյութը զուպանակի պողպատն և:

Վարդում ձիքի պայտեր: Այս պայտը, ինչպես և նախորդը, թեթև, ամուր և կառչուն պիտի լինի: Քանի վոր վարդուն ձիերը շարժման ժամանակ վերջափորությունների մեծ թափ ունեն, ուստի նրանք հաճախ յետևի վոտներով խփում են առջևի վոտներին (չբրթիկացնում, կռում են): Վերջափորությունները փռավելուց պաշտպանելու նպատակով, առջևի պայտերի յետևի դղեռներին տալիս են վերից վար և դեպի առաջ թեք ուղղություն, իսկ յետևի պայտերի բռնիչները չեղահատում են վերից վար և դեպի յետ:

Մամբրաֆաշ բամդ ձիքի պայտ: Այս պայտը տարբերվում և մյուսներից իր մասսիվությամբ ու զգալի կշիռով, վորը հասնում և 800 գր և ավելի:

Այս պայտերը շինված են ընդհանուր սկզբունքի համաձայն, ինչ-պիսի մերը, բայց և ունեն վորոշ տարբերություններ: Այսպես, գերմանական ուղղակի պայտն ուժաված և 14—18 մեխանիզմով, վոր հնարավորութուն և տալիս յեղջերապատի վորևե տեղի վնասվելու դեպքում մեխը խփել ախտեղ, ուր ամրակային յեղջերն առողջ և (նկ. 37):

Չինվորական գումակի ձիերի պայտերը կրնային գլուխների հետ միասին ունեն նաև յերկու բռնիչային գլուխներ: Գլուխները զանազան ձևի յեն լինում: Նեյտի տալիս, դրածն, կոնս-ձև և այլն:

Գերմանիայում մեծ գործածութուն են ըստացել պայտին զանա-

նկ. 37. Գերմանական պայտեր: Նկարի վրա յուրաքանչյուր պայտի վրա նրա յերկու մակերեսն ել ցույց և տրված. ձախից՝ դեմքի կողմի մակերեսը, աջից՝ ներքանայինը (Թեքատով):

զան տեսակի նյութեր ամրացնելը, վորոնք պատրաստվում են ուստի-նից, պարանի կտորներից, խցանափայտից և այլն: Այս նյութերի ամրացնելու հապատակն և պինդ սալահատակների վրա ձիու աշխատելու ժամանակ հարվածները մեղմացնել նյութերը տեղավորվում են պայտի ստորին մակերեսի համապատասխան խորություններում, կամ ծածկում են յեղջերային ներքանը, ամրացրած լինելով, պայտի ճյուղերին և լայնակի ճյուղին (կլոր պայտ լինելու դեպքում):

նկ. 38. Յրանսիական պայտեր, առանց մեխերի ախտների:

նկ. 39. Անգլիական պայտեր: Յետևից (աջ կողմից) բռնիչի կողքերից զանախիչներ ունի:

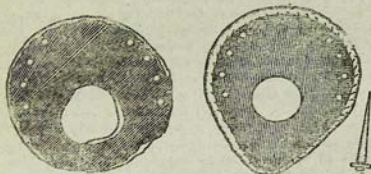
Ավստրիական ուղղակի պայտերը գերմանա-

կանից թեթև են և ունեն միայն հինգ մեխանցք, յերեքն արտաքին և յերկուսը ներքին նյութի վրա:

Ֆրանսիական պայտերը մեխերի ակոսներ չունեն: Այստեղ սուր զղեռները դերը կատարում են մեխերի գլուխները, վորոնք խփվում են բաժանանալու լայն մեխանցքերի մեջ (նկ. 38):

Անգլիական պայտերը չինվում են մեծ մասամբ առանց զղեռների: Յետևի պայտերը սովորաբար ունենում են յերկու վահանիկ, վորոնք դասավորված են բռնիչի կողքերին (նկ. 39):

Վարդուն ձիերի համար Անգլիայում պայտերը պատրաստում են մամլած թղթից. այս պայտերն ամրացվում են հատուկ բարակ մեխերով (Շատտելով):

Նկ. 40. Տանկական պայտեր

Տանկական, իրանական, ասիական և այլ արևելյան պայտերը յեղբայրականներից զգալի չափով տարբերվում են նրանով, վոր ներկայացնում են ամրակի ներքանի մեխի համապատասխանող հասարակ յերկաթյա թիթեղ և մեջ տեղն ունեն կլոր կամ մվաձև անցք: Այդ թիթեղի արտաքին յեղբը հաստացրած է: Մեխանցքերը ութն են՝ յուրաքանչյուր կողմում՝ չորսական: Մեխերն ունեն մեծ, սրածայր հովանոցաձև գլուխներ, վորոնք այդ պայտին մեծ կառուչու նություն են տալիս (նկ. 40):

Մեկ մոտ այդ պայտերը դործ են անվում Անգրեովկասում:

Ամերիկական պայտերն ունեն այն առանձնահատկությունը, վոր նրանց ստորին մակերեսը հորիզոնական չէ, և ներքանի կենտրոնի ուղղությամբ չեղահատված է: Այս պայտերն ունեն յերկու բռնիչ զղեռներ, վորոնց մեջտեղն անց են կացնում պողպատյա առանցք, վորն այդ զղեռներին մեծ գլխացկունություն է տալիս:

Գումակի ձիերը պայտելու համար Մոսկվայում ներկայումս լայն կիրառում ունի բժիշկ Զնամենսկու կողմից, իր ղեկավարութան տակ դոնովոյ ձիապարկում 2-3 տարի սրանից առաջ մտցրած պայտը¹⁾։ Այժմ Մոսկվայում դժվար և տեսնել տրանսպորտի մի ձի, վորը պայտած չլինի այդ պայտով։ Այդ պայտի մասին շատ լավ կարծիք ունեն, ինչպես ձիու պարկերն սպասարկող անասնաբուժերը, այնպես եւ սայրապանները։

Ինչպես յերևում և 40 և նկարից մոսկովյան պայտը մի կլոր պայտ և և ուղիղ անկյունով այնպես և ծռած, վոր ծռվածքի (ձՆ դիծը) բարձրությունը (յերկարությունը) հավասար և սովորական զոդած՝ զգնուի բարձրությանը։ Լայնակի (միացնող) թիթեղի լայնությունը հավասար և պայտի ճյուղի $3\frac{1}{4}$ լայնությանը, նրա միջին մասում թիթեղի հաստությունը հավասար և պայտի ճյուղերի հաստությանը։ Յերկու ծռվածքների մեջտեղում եւ ծակվում և մեկական անցք 0,50-0,75 սմ տրամագծով։ Լայնակի թիթեղի ներսի կողմին ամրացնում են ուղղանկյուն զուգահեռանիստի ձև ունեցող (նկ. 40 Ե) ամուր բետինի մե կտոր։ Այդ բետինն աստառի ամրացումը կատարվում և յերկաթե ճաղի միջոցով, վորն անց և կացվում ներսի կողմից աստառի և պայտի ճյուղերի ծայրերի վրա դոնովոյ անցքերով (նկ. 40 Ե)։ Ծաղն ուղիղ անկյունով ծալելուց հետո ամուր սեղմվում և լայնակի թիթեղի արտաքին կողմին (նկ. 40 Դ)։ Ռետինե աստառի յերկարությունը հավասար և պայտի կրնկային մասի լայնությանը, իսկ նրա բարձրությունը (հաստությունը) տատանվում և, նայած սլաքի մեծությանը և նրա ու յեղջերապատի ներքանային յեղրի հարաբերությանը, բայց վորպես կանոն աստառի ոտորին մակերեսը լայնակի յերկաթե ճյուղի կողմից 0,5—1 սմ ցածր և ընկած, այնպես վոր ձին վորտը դնում և միայն բետինի վրա։ Սա հենց այն առանձնահատկությունն և, վոր մոսկովյան պայտը տարբերում և բետինն աստառ ունեցող ուրիշ պայտերից։

Հարթ, կամ ընդհակառակն անհարթ, սայթաքուն քարի սալահատակ ունեցող մեծ քաղաքների աշխատանքի պայմաններում այս պայտը ձիերին ավելի լավ և պահպանում սայթաքումից, քան վորեն սյլ պայտ, նպաստում և ման դալու վստահությանը և ունի կլոր պայտի բոլոր առավելությունները, խթանելով ամրակային փոփոխների ու նրա սլաքի ֆունկցիային։ Աստառի վերևի մակերեսը հորիզո-

¹⁾ Իմ ստացած տեղեկությունների համաձայն այդ պայտը հորինել և դարբնել հրահանգիչ Կոլբասիյովը։

նախնին և և կրնկային պատի ներքանային յեզրից 3—5 մմ. ցածր և, ալյանքն ալն տարածությամբ, վրո վալիկանն իր սլաքով վրաը դեա- նին դնելու մոմենտին ցածրանում և :

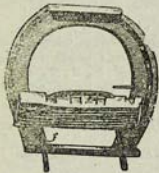
Պայտն իր կառուցվածքով պարզ և, սոմուր, ձիւնն չի հողնեցնում և դրա համար ևլ նա արժանի յն լայնորեն տարածվելու նաև ուրիշ քաղաքներում : Այս պայտը զարծածության մեջ դնելով, ինչպես վր- կայում և ձիւնադարկի ածանցարուժական պերտնալը, ձիւնրի մեխանի-

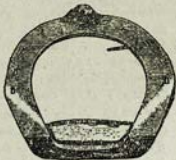
Նկ. 40 ա. Ուղիղ անկյունով ծոած կլոր պայտ

Նկ. 40 Ե. Ռետինի կտուր, վորի միջով անց և կաց- րած կլոր յերկաթե հագո

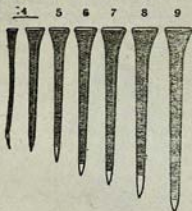
Նկ. 40 Ե. Ռետինե տառաի աժրացումը

Նկ. 40 Ե. Պատրաստի պայտ

կալանն վնասվածքների թիվը խիստ ընկել և : Յեթն մոտկովյան պայ- տին ալիլի լալ տեխնիկական ձևավորում արվի, ալդ դեպքում, ալն կզարծադրվի նաև տարրեր նպատակների ծառայող ձիւնրի համար և աշխատանքի դանադան պայմաններում :

Յուրաքանչյուր սմբակային մեխ ունի՝ ղլխիկ, պարանոց, սեպակ և սայր։ Վորպետղի մեխին համապատասխան ուղղություն տրվի նրա սայրը թեք կտրվածքով են շինում (նկ. 41)։

Նկ. 41. Պայտամեխեր

Մեխը խփելու ժամանակ նրա թեք կողմը պիտի դարձած լինի դեպի ներս, հակառակ դեպքում մեխը կդնա վոչ թե դեպի դուրս կողմը, այլ սմբակի ղգայուն հյուսվածքներն ուղղությամբ և վիրավորում կառաջացնի (մեխով աշխատել)։

Լավ ձեռնալայտի մեխը պիտի բաժանորարի հետևյալ պայմաններին. 1) պետք է լինի ճկուն և վոչ դյուրարհկ, սառը վիճակում չորս անգամ 180° դեպի մեկ և մյուս կողմի վրա ծալելու փորձարկմանը դիմանա, չհաշված սայրից սկսած մեխի յուրաքանչյուր 90°-ի առաջին ծալվածքը կատարվող 90°-ի առաջին ծալվածքը։

2) Մեխի մակերեսը պիտի հարթ լինի, առանց թաղանթների, սայրը՝ սմբողջական, 3) դույնը՝ մուգկապտա-դուրը։

Ինչպես պայտերը, այնպես էլ սմբակի մեխերը ստանդարտային են։ Նրանք արտադրվում են մեխանիկական ձևով։ Ներկայումս պատրաստում են մեխի հետևյալ հինգ համարները՝ 5, 6, 7, 8 և 9 ու չափ հաղվադեպ՝ 4-ը։ Ամենից հաճախ դուրծ են անվում 5, 6 և 7 համարները։ Այդ համարներից յուրաքանչյուրին համապատասխանում է մեխի վորոշ յերկարություն, լայնություն, հաստություն և կշիռ (տես 2 աղյուսակի հավելվածը)։

Մեխի համարի մեծանալու հետ մեծանում է նաև նրա լայնը և հետևարար նաև կշիռը։

ՊԱՅՏԵՐ ՊԱՏՐԱՍԵԼՈՒ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Ստանդարտ պայտերը ներկայումս մեղ մոտ դուրծ են անվում, ղլխավորապես ղինվորական ձիերի պայտման համար, իսկ քաղաքացիական ձիերի հսկայական մեծամասնությունը դեռևս պայտվում և ձեռքով պատրաստած պայտերով։

Այդ պայտերը պատրաստելու համար դործ են անվում հետևյալ զործիքները (նկ. 42):

Մեծ մուրն կամ կռան (2),
Սերկաթի հարվածող մա-
կերեսները պողպատով զոգած
են: Կշիռը՝ 4 կգ բռնակի յեր-
կարությունը՝ 75—80 սմ:

Ձեռնամուրն (6), Սերկաթի
հարվածող մակերեսները պող-
պատով զոգած են: Մեկ մակե-
րեսը հարթ է, մյուսը՝ ուռուցիկ,
նրանով դուրս են բերում թե-
քատը: Կշիռը՝ 1 կգ: Բռնակի
յերկարությունը՝ 40 սմ: Բռ-
նակը շինվում է փոքր ինչ տա-
փակ:

Պողպատե ակոսախառ (7):

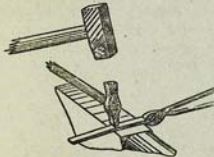
Պայտերի վրա մեխի ակոսներ
հանելու համար: Ակոսահատի
կշիռը՝ մոտ 600 գր: Բռնակի
յերկարությունը՝ 40 սմ:

Պողպատե կիսապլոր հատիչ
(10): Պայտերի ծայրերը կտրե-
րելու համար: Կշիռը՝ 550—600 գր:

Պողպատե տափակ հատիչ (1): Սերկաթե շերտեր կտրելու հա-
մար: Կշիռը՝ 600 գր:

Նկ. 42: Պայտեր պատրաստելու զործիքներ
1—պողպատե օտփակ հատիչ, 2—մեծ մուրն
կամ կռան, 3—մեխի ափսյան, 4—հողմի
ափսյան, 5—յեռացման ափսյան, 6—ձեռնա-
մուրն, 7—պողպատե ակոսահատ, 8—ծակիչ,
9—խրանիչ կամ ձողիկ, 10—կիսապլոր պող-
պատե հատիչ:

Ձեռքի ափսյան (3) յերկաթե ուղիղ
շերթերով: Պատրաստվող պայտը բռ-
նելու համար: Սերկարությունը՝
35—40 սմ: Կշիռը՝ 900 գր:

Հողմի ափսյան (4): Դործ է անվում
յերկաթը հողմ դնելու համար: Սեր-
կարությունը՝ մոտ 52 սմ:

Յեռացման ափսյան (5): Շերթերը
նման են զոգավոր թիակի, վորպեսզի
կտրելի լինի յեռացնելու համար մե-
քանի կտոր յերկաթ բռնել: Սերկա-
րությունը՝ մոտ 55 սմ:

Ծակիչ (8): Մեխերի անցքեր ծակոտելու համար: Նրա ավելի
բարակ, քառակուսի ձև ունեցող ծայրը պետք է համապատասխանի

Խորանիչ կամ սրածայր ձողիկ (9), վերի դերը կայանում և պայտի անցքերը մաքրելու մեջ:

ՋԵՌՔՈՎ ՊԱՅՏ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼԸ

Պայտ պատրաստելու համար, պահանջվում և առանց թաղանթի ու ճեղքվածքների լավ կոփվող յերկաթ: Միջին ծանրության ձիւրի համար սովորաբար դործ են անվում $^{10}/_{20}$, $^{12}/_{24}$ մմ հաստան մակերես ունեցող յերկաթե ձողեր, ծանրաքարշ ձիւրի համար վերցնում են $^{14}/_{28}$ մմ-ոց, իսկ սրարշավների և վարդուռների համար՝ $^{13}/_{13}$, $^{12}/_{12}$ կամ $^{13}/_{13}$ մմ-ոց (համարիչը ցույց և տալիս ձողի հաստությունը, իսկ հարտաբարը՝ լայնությունը):

Յերկաթե ձողի յերկարությունը վորոշվում և պահանջվող պայտի չափով. վերցնում են սմբակի յերկարությունը, այսինքն ուղիղ դծով չափում են բռնիչի մեջտեղից մինչև կրնկի անկյունը, այս յերկարությունը կրկնապատկում են ու նրան ավելացնում յետևի մշտական գդեռների համար դարձյալ 4-6 սմ, իսկ յեթե պայտը հարթ և, ապա պաշարի համար թողնում են 0,5—1 սմ-ից վոչ ավելի:

Ձողի յերկարությունը վորոշելով սկսում են սառը վիճակում յերկաթը կտրել: Դրա համար դարբինը ձախ ձեռքով, աքցանով բռնում և յերկաթե ձողը և դնում դեղանի ուսին, իսկ աջ ձեռքով վերցնում և հատիչը և ուղղահայաց, ձեռով դնում նախադես նշանակված տեղը (նկ. 43): Կռանահատը կռանով միջին թափի մի քանի հարված և հասցնում հատիչին և այնուհետև յերբ կեսից ավելի խրվում և յերկաթի շերտի մեջ, ձողը փոխադրվում և դեղանի յեզրին, վորտեղ տեղի յն ունենում յերկաթի վերջնական հատումը:

Յետևի մշտական գդեռներ ունեցող պայտի պատրաստելն անցնում և հետևյալ հաջորդական ստադիաներով՝

1. ձողի կռացնելը,
2. ճյուղերի յերկարացնելը,
3. ակոսահատումը,
4. մեխանցքերի ծակոտելը,
5. թեքատ հանելը,
6. գդեռների ծռելը,
7. վահանիկի յետ քաշելը:

Ձողը ծռելուց առաջ տաքացնում են մինչև վառ կարմիր դույն ստանալը:

Ձողի (պատրաստվածքի) տախցումը կատարվում է հնոցարը-
նում: Ձողի ծայրը դարձնակաճ աքցանի շուրթերով բռնում են և կե-
սից մի քիչ ավելի խրում վառվող ածուխի կույտի կենտրոնը: Տա-
քացման վիճակին հետևելու համար ժամանակ առ ժամանակ ձողի-
կը դուրս են քաշում հնոցից, բայց զուգաբայությամբ, միջակայի ածխի
կույտը չքանդվի:

Ենթե դրան են ածում մուշթե փայտածուխ այլ զարածուխ, ապա
վերջինիս վերին շերտը չորով թրջում են, միջակայի ջնրածխյուն
լանցկացնող-կարծր կեղև առաջանալ:

Կեղևի տակ, յերկաթի շուրթն ածխի այրվելու հետևանքով առա-
ջացած խոռոչները, կեղևը կրակի վրայից քաշելուց հետո, թարմ ա-
ծուխով պեղել և լցնել:

Պատրաստվածքը մինչև
փառ կարմիր դույն առանալը
քիչ համալույց հետո փախադրում
են գնդանի վրա, ըստ վարում
մի ծայրը գնում են վերջինիս
յերեսի, լակ մյուսը կտանի վրա
և նեղ մակերևույթ մեղակցում
ձևաձամբների հարված հաղցնե-
լով մինչև բաթ անկյուն կաղ-
մելը ծռում են (նկ. 44) Այնուհետև
պատրաստվածքի վերին ծայրից
մասիկ անցնում բռնում են, ծայ-
րը գնում գնդանի յերեսի անց-
քի յնդրի վրա և մուրճի հարվածներով ծռում են 90°, (նկ. 45) այն-

Նկ. 44. Ձողի ծակելը

նկ. 45) այն-

Նկ. 45. Ձողի հետագույն կտալումը
90°-ով

Նկ. 45 ա. Ձողի կտալումը գնդանի
ուսկրի վրա

պես, վոր ձողի ծայրերը հավասար լինեն: Ձող ծակելու մյուս վարի-

անտը կայանում և նրանում, վոր իր մեջտեղից փոքր ինչ ավելի, նախապես մինչև վառ-կարմիր դուլնը տաքացրած ձողը տեղափոխում, են դնողների ուսերի վրա և ձեռնամուրձի հարվածով ծռում, մինչև բուլթ անկյուն կազմելը (նկ. 45 Ձ)։

Դժվար և ասել, թե վոր ձևն և ամենից լավը. փորձված վարպետի ձեռքին, թե մեկ և թե մյուս վարիտը հիանալի արդյունքներ են տալիս։

Պատրաստվածքի ձգելը կատարվում և մինչև վառկարմիր դուլ-նը շրջադարձ վիճակում կռանահատի ողնությամբ։ Սկզբում դնու-

Նկ. 46. Պատրաստվածքի ձգելը

նի յերեսին են կռում, իսկ հետո պատրաստվածքի կեսը նեղ մակերեսի ուղղությամբ մեջտեղից մինչև ծայրը դնողների յեղջուրի վրա (նկ. 46) և անմիջապես դրանից հետո կռում լայն յերեսի ուղղությամբ։ Ծյուղը կռելու (ձգելու) ժամանակ նրա արտաքին յեղրին, թորուխելուց խուսափելու համար, վերից դեպի վար և դեպի ներս, փոքր ինչ թեք ուղղու-

թյուն են տալիս։ Ծյուղի վերին մա-րուրորովին հարթ, առանց փոսերի, հաստությունը բոլոր տեղերում միատեսակ լինի, իսկ լայնությունը ճյուղերի ծայրերին մոտ, բռնիչի մասի լայնության համեմատու-թյամբ 5-8 մմ. նեղ պետք և լինի։

Ակոսահատումը պատրաստվածքի ստորին մակերեսի վրա մեխե-րի ափսի կտրելն է։ Մեխի ափսը կտրվում և պատրաստվածքի մեջ-տեղից մոտավորապես 25 մմ. հեռավորության վրա, վորպեսզի պայ-տի բռնիչի մասը չթուլանա. արտաքին յեղրից ափսը սկզբում պետք է 0,5-0,7 սմ հեռու լինի, իսկ դեպի ճյուղերի ծայրերը 0,3-0,4 սմ։ Ակոսը կտրվում և ափսահատով, կռանահատի ողնությամբ (նկ. 47)։ Այս դեպքում դարբինը ափսահատը բռնում և ուղղաձիգ, հավասարաձափ շարժելով դեպի իրեն, իսկ կռանահատը կռանով հարվածում և ափսահատին։

Ակոսի խորությունը, իր ամբողջ յերկարության վրա, պայտի հաստության $\frac{2}{3}$ -ից չպետք է գերազանցի, իսկ լայնությունը բոլոր տեղերում հավասար լինելով, ապահովի մեխերի դուլինների ընդհուպ նրա մեջ տեղավորվելը և այնպես, վոր 1 մմ-ից ավելի նրանք դուրս չցված չլինեն։

Մեխանքների ծակոտումը յերեք հաջորդական օպերացիաների

յի բաժանելում՝ մեխանցքերի տեղերի նշումը (նկ. 48), նրանց ծախուելը և շտկելը: Սմբակի յեղջերապատի թեքության համապատասխան, առաջին բռնիչային անցքը նշվում և մեխի ծակելով և հետո վերջնականապես վարելից դեպի վեր ու դեպի սմբակի ներսը թեք ծակվում և. բռնիչային յերկրորդ անցքն ափելի պահան չափով են թեք շինում:

Յերկրորդ և առաջին դլխավոր անցքերը ուղղահայաց են, իսկ յեթե կրնկուպատն ափելի ուղղորդ և, հարկավոր և լինում առաջին դլխավոր անցքին վարելից վեր և փոքր ինչ դեպի դուրս դրություն տալ:

Առաջին դլխավոր անցքը ծակում են ալոտի վերջում, չհասած 1-1,5 սմ նրա ծայրին, իսկ առաջին բռնիչայինը՝ ալոտի սկզբին: Յուրաքանչյուր հյուղի վրա անցքերի թիվը չորստեղան և: Զորդեկով աշխատելու հետեանքով առաջացած քիտերը հեռացնելու համար մեխանցքերի շտկում են կատարում:

Շտկումը կայանում և ձեռնամուրճի տափակ պարկանի միջոցով ցլիպները (քիտերը) մաքրելու մեջ: Շասաւովը կատեղորիկ կերպով խորհուրդ չի տալիս մեխանցքերը պայտի ներքանի (վերևի) մակերեսի կողմից շտկել, քանի վոր նրա դիտողությունների համաձայն այդ հանգամանքը մեխանցքի փչացման, և պայտը սմբակի վրա անկանոն ու անկոտրուն դրություն ստանալու պատճառ և դառնում:

Նկ. 47. Աղտահատումը

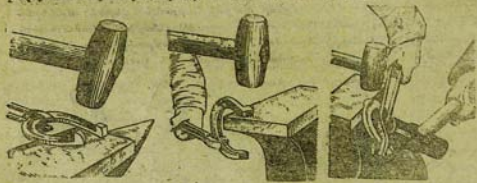

Նկ. 48. Մեխանցքերի նշումը

Մեխանցքի ներսում առաջացած սուր յեղրը հաճախ սմբակի մեխի կարմիելու պատճառ և դառնում: Մեխանցքերը միմյանցից միևնույն հեռավորության վրա յեն ծակոտվում, ըստ վորում նախ ծախում են առաջին բռնիչային անցքը, հետո առաջին դլխավորը և վերջապես վերջին յերկուսը:

Յիւզները հետացնելուց հետո դարբինը պայտի ճյուղը կողքի վրա դնում և զննանքի չիթին և ձեռնամուրձով ուղղում անհարթություններն ու յնչուստները, վորոնք սովորաբար տառնանում են մեխանցքերը ծակառնելու ժամանակ և ամուսնեան անցնում և թեքաւոր նրանց ներսում:

Թեքաւոր (բուխաւովկա) անուան են բացառապէս սաղնի պայտերի վրա, զանի վոր սաղնի ոմբակներին յեղջերային ներքանը հաճախ տառնանք և լինում, ինչ վերաբերում և յետեի պայտերին, նրանց վրա թեքաւոր չին չիւնում— յետեի ոմբակները, վորպէս կանան դողաւոր ներքան ունեն, ուստի հիմք չկա յերկյուղ կրելու: Նրանց վրա ներքաւային նմաւանքներ տառնածաղու մասին: Թեքաւոր նստացնում են ձեռնամուրձի ուսուցիչի դարկանով, տաքացրած. ճյուղը զննանքի յերսի վրա դրած վիճակում: Նրա լայնությունը պիտի սկսովի մեխանցքերից 1-2 մմ հետաւորության վրա և զնն գնդի պայտի ներքին յեղքը, իսկ յերկարությունը պիտի հասնի դիւաւոր մեխանցքից 1.5 մմ զեղի յետ և ճյուղերի ծայրերը և նայելով ներքանի տալաւկության աստիճանին, պետք է՝ 0.2-0.5 մմ խորություն ունենա:

Նկ. 49. Գնդի կտցումը. Նկ. 50. Գնդի մշակումը. Նկ. 51. Վանանի մշակումը

Յեթն բանիչաւոր պայտ և պատրաստութեամ, տպա միջին մեխանցքերի ծակառնելը, յերկրորդ ճյուղի վրա դնուա տաք պայտի բանիչային մասում, սաղնի զղնուի (բանիչի) համար միջանցիկ անցք և չիւղում:

Պայտ պատրաստելու հաջորդ ժամենաը յետեի դեռնների ծոկն Ե. վոր կտառնվում և հետեյալ մեւով. պայտի ճյուղի ծայրը տաքացնում են միջին վառ-կաւիճի դոյնն սաւանալը, վորից հետո պայտը տեղադրուիւմ են զննանքի յեղքի վրա, բարձրացնելով տաք ճյուղի ծայրը 3-4 մմ. ճյուղի ծայրը ձեռնամուրձի հարկաններով կտառ-

նում են սկզբում մինչև ուղիղ անկյունն ստանալը և այնուհետև դձև
այնքան կիտ ծառն են դնել որայտն ստորին մակերևուրը (նկ. 49) ։
Հետագայ մշակումը կատարվում և զնդանի յեղրի վրա ծառն զղեւը
նստացնելու և զնդանի կրնկի վրա կողքերից նրան հարմելու մեջ
(նկ. 50) , մինչև զղեւն իրեն հասուկ խորանարդ մեն ընդունի ։ Ձմե-
ռը պայանելն արտաքին զղեւը որում են ։ Գղեւի նստմալ բարձրու-
թյանը պորտվում և միջին հաշվով 2 մ ։

Վառանդիկ ձգելը կատարվում և այսպես . պայտի բռնիչային մա-
ռը մինչև մաս-կտրմի չիկացումը տաքացնում են , աքցանով տեղա-
դրում և զտրքն հակառակ կողմը դանդող զնդանի յեղրի վրա (նկ.
51) և բռնիչի միջին մասին ձևանմուրճի հարվածներ տալով հեռու-
հեռն ձգում են թիթեղը , վորին կիսակտր մե են տալիս ։

Պայտի պատրաստման պրոցեսը վերջանում և մակերևուի , տկտի ,
մեխանիզմերի , բուխտովկայի և պայտի ճյուղերի ուղղումով ։

Վերջնականապես պատրաստված պայտն ստուգվում և մեխ ,
յերկարության , լայնության , հաստության , մակերևուի հալասարու-
թյան , զղեւների բարձրության , տկտի խորության ու լայնության
և մեխանիզմերի զտտվորման տեսակետից ։ Այդ նպատակով դործ են
ածվում պղտմետրը (սմբակաշափ) կամ սոխորական ճկուն ճիպուղ ,
զնդանի յեղրը (մակերևուի հալասարության համար) և կայրորաչա-
փերը ։

Այնքի կառչանությունն տալու համար լծկան միերի պայտերը
սոխորաբար պատրաստվում են զողած , մշտական կամ հանովի բըռ-
նիչային զղեւներով ։

Գղեւներ , ունեցող մեկ սոխորական պայտ պատրաստելու համար
տարրեր ժամանակ և պահանջվում , նայած թե մարդեան ինչ աստի-
ճանի յե տիրապետում տեխնիկային , բայց միջին հաշվով պահանջ-
վում և 30 բալն ։

ԿԼՈՐ ՊԱՅՏ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼԸ

Սոխորական պայտից հետո կլոր պայտն ալելի շատ դործածու-
թյուն ունի ։ Սոխորականից տարբերվում և նրանով , վոր ճյուղերի
ծայրերի միջև լայնակի յերկաթյա թիթեղ ունի , յիսը մեծ դեղ և
կատարում ձիու . մարմնի ծանրությունը սմբակի վրա բաշխելու դոր-
ծում (տես ձկլոր պայտը և նրա աղեկցությունը ձիու սմբակի վրա) ։

Կլոր պայտի պատրաստումը սոխորականից տարբերվում և նրա-
նով , վոր պայտի ճյուղերի ծայրերը տաքացնելուց ու քիչ բարակաց-
նելուց հետո զնդանի քթին , կողի վրա ուղիղ անկյունով ծառն են ։

Այս ձևով ծածծ պայտի ճյուղերի ծայրերը դնում են մեկը մյուսի վրա և դողում: Վերջնական մշակումից հետո լայնակի ճյուղը պիտի ունենա 1,3—1,5 սմ միջին լայնություն, ըստ վորում այդ լայնու-
թյունը միջին մասում քիչ ավելի յնն դրոմ, քան ծայրերի մոտ, վորպեսզի փափկանի յեղջերային սլաքի համար հենման մակերեսը մեծանա: Լայնակի ճյուղի հաստությունը նայած կենդանու կշիռն առատանվում է 0,8—1,2 սմ սահմանների մեջ, իսկ յերկարությունը վորոշվում է սմբակի կրունկների տեկյունների միջև յեղած լայ-
նությամբ: Յեթև կլոր պայտը պատրաստվում է գլխունքով, ապա վերջիններս դողվում են սովորական ակողում, կամ հանովի գլխունքը լինելու դեպքում նրանց համար փորակով անցքեր են շինում ինչպես պայտի ճյուղերի ծայրերում, այնպես ել բռնիչային մասում: Նայե-
լով փափկանի և նրա սլաքի վիճակին՝ լայնակի ճյուղին կամ բոլորովին հորիզոնական, կամ մի քիչ դողավոր կամ ուռուցիկ դիրք են տալիս:

ՀԱՐԹ (ԱՌԱՆՑ ԳԶԵՌԻ) ՊԱՅՏ ՊԱՏՐԱՍԵԼԸ

Հարթ պայտը դործ են ածում բոլոր այն դեպքերում, յերբ անհրաժեշտ է սմբակի առաձգական մասերին (փափկանին, փափկանա-
յին անոտներին) աշխատանքի դրդել: Բացի դրանից հարթ պայտը, վորպես ձիու վերջավորությունների բնական դրությունը ամենից քիչ խախտող, սմբակի համար հիանալի պրոֆիլակտիկ հարմարանք է, բայց նրա դործադրությունը բավականաչափ սահմանափակումներն յե հանդիպում, վորոնք պայմանավորվում են և գետնի դրությունը (սայթաքուն ճանապարհներ, անհարթ դետաքարով սալարկած ճա-
նապարհներ և այլն) և իրեն սմբակի վիճակով (տափակ, կամ ուռու-
ցիկ ներքան, ռելիեֆով սմբակ, խիստ դարձացած սլաք):

Հարթ պայտի պատրաստելն ավելի արագ է կատարվում քան սովորականի, քանի վոր այստեղ գլխունքը պատրաստելու համար մասնակ չի ծախսվում: Սովորական պայտ պատրաստելու բոլոր ստա-
դիաներն անցնելուց հետո (բացի գլխունքի պատրաստելն ու դողե-
լը) հարթ պայտը հետևյալ առանձնահատկություններն ունի. պայ-
տին ավելի մեծ դիմացկունություն տալու և հենման մակերեսը մե-
ծացնելու համար, բռնիչային մասը, նմանապես և ճյուղերի ծայրերը փոքր ինչ ավելի լայն են պատրաստվում քան պայտի մնացած մասը:

Հավասարաչափ մշակելու և գետնի կողմից ավելի թեթև յետ մղվելու նպատակով պայտի բռնիչային մասին վարից դեպի վեր ուղ-
ղությունը փոքր ինչ թեք դիրք են տալիս:

ՀԱՆՈՎԻ ԳՋԵՌՆԵՐՈՎ ՊԱՅՏԵՐ

Այս պայտը սովորականից տարբերվում է նրանով, վոր մշակահանի փոխարեն հանովի (պտուտակավոր) զղեռներ ունի:

Հանովի զղեռները պայտին ամրացվում են այսպես. պայտի ճյուղերի ծայրերը տաքացնում են մինչև վառ կարմիր դուլն ստանալը, պայտը զնդանի յերեսի վրա յեն փոխադրում և վերին մակերեսի վրա նշված տեղում ծակելով անցք են բաց անում, բայց վոչ միջանցիկ. պայտը շրջում են ստորին մակերեսով դեպի վեր, ծակելը բռնում են անցքի զիմացին և ամրոջնապես ծակում: Ծակած անցքը համապատասխան տրամագծի շտկելով շտկում են և առանց շտկելը հանելու, պայտի ճյուղերը զնդանի վրա հավասարացնում: Այնուհետև շտկելը հանում են և պայտը ստուցենելով: ստորին մակերեսը դեպի վեր ամրացնում են մամլակի մեջ և նրա անցքի մեջ դնում յուղով ոծած Յշիշի ծայրը և վորտանի ողնությամբ նշվել ծախից աջ պտտում պտուտակային փորակ ստանալու համար: Վերջին դործողութունը կայանում է նրանում, վոր իր պոչի վրա նմանապես համապատասխան փորակ ունեցող զղեռը բանալու և թաթի ողնությամբ մինչև վերջը պտուտակվում և անցքի մեջ (նկ. 52):

Նկ. 52. Գզեռի պտուտակելն անցքի մեջ:

Պտուտակային զղեռներին համար պայտի ճյուղերի ծայրերը պետի ունենան 2,2—2,4 սմ լայնություն և 1—1,1 սմ հաստություն:

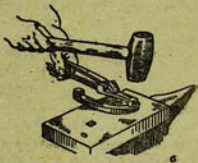
Պտուտակային բռնիչն ամրացվում է յետևի հանովի զղեռների նման: Հաճախ մեկ բռնիչի փոխարեն պտուտակում են յերկուսը, վորոնք միմյանցից 2-3 սմ հեռավորության վրա յեն լինում:

Յերբեմն պտուտակային զղեռների փոխարեն փորակներից զուրկ զնովի զղեռներ են դործադրվում: Նրանց համար խիստ համապատասխան տրամագծով, առանց փորակի անցքեր են ծակում, զղեռների դուլմները մացնում են անցքի սկիզբը և մուրճի հարվածներով նրանց ամուր մեխում պայտին: Ինչպես պտուտակային, այնպես էլ

դնովի դղենների անցքերը բուրդովին ուղղաձիգ են ծակում: Գղենների վերին մասերը պայտի վերին մակերեսի հետ պետք է մեկ հարթության վրա դնելեն, վարակազի սմբակի վրա նշում չկատարվի:

ՋՈՂԱԾ ԳԶԵՌՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼԸ

Մեծ կառուցութուն ստանալու նպատակով լծկան ձիերի պայտերը պատրաստվում են մշտական, զոդած (կամ հանովի) բռնիչային դղեններով: Բռնիչը շինում են յերկարացրած քառանկյունի ձևի և ունի մոտավորապես այսպիսի չափեր. լայնությունը (յերկարությունը) 3-4 սմ, հաստությունը՝ 1,5 սմ և բարձրությունը՝ 1 սմ: Բռնիչային բարձր դղենները ձիու քայլվածքն անվստահ են դարձնում և նրան նախատրամադրում սայթաքելու: Զոդած բռնիչների խկահան պատրաստելը կայանում է նրանում, վոր 4-5 սմ յերկարություն ունեցող յերկարավուն-քառանկյունաձև փոքր յերկաթի կտոր են վերցնում, տաքացնում այն մինչև վառ կարմիր շիկացումը, հափելով յերկաթը յերեսանց կտրում և այսպես կոչված կորճը («ерш») կամ կեռը, այսինքն յերեսանց կտրած ծայրը ծալում են մի կողմի վրա: Ափսոհեալ դղենն ուղղում են ըստ հարթությունների և շիջեցնում՝ կողային մակերեսների ուղղությամբ (մուրճի հարվածներով հաստացնում):

Նկ. 53. ա—բռնիչային դղեը զոդելը, Ե—նրա վերջնական մշակումը:

Հնոցարնում պայտի բռնիչային մասը մինչև կարմիր դույն ստառալը տաքացնում են, պայտի ստորին մակերեսի կողմից մեխի ծափելով միջանցիկ անցք են ծակում և այդ անցքի մեջ կորճի (կեռի) կողմով դնում դղեռը: Պայտի վերին մակերեսի վրա դուրս յնկող կեռի (կորճի) ծայրը կոացնում են դեպի այդ մակերեսը և պայտը դրդեռով դեպի ցած դնում հնոցարունը զոդելու համար:

Ձողում (յեռ) նշանակում է յերկու (միմյանց վրա դրած զողում) կամ ավելի շատ (ծրարով զողում) յերկաթի կտորների միասցում, մոտավորապես 1500⁰ քերմության մեջ (հանկացվում է սպիտակափուն խեղածող դուրսով)։ Յերբ առաջացնելն սկսում է հասնել դադման քերմատունանին, վորի ժամանակ յերկաթն ի վիճակի յեփտվածալու, պայտի շիկացած մասի վրա ավազ են ցանում, չհանելով այն հնացից։

Յերկաթի մեկերեսի վրա ավաղը հալվելով, կախալը բանջի հետ միասին հեղուկ տալիկնման շերտ է կաղմում։ Այս շերտն անուխի քերմությունը լավ է անցկացնում, բայց ոգի թթվածինը բաց չի թողնում, ուստի, յերկաթը պահպանում է այրվելուց։

Ունելի զողումը վերջանում է ձևանամուրճով դնդանի վրա նրան մշակելով, մինչև դղեսին համապատասխան ձև ու մեծություն տալը (նկ. 53)։

ԶԻԵՐԸ ՊԱՅՏԵԼՈՒ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Այս դորձիքներն անմիջականորեն դորձ են անվում պայտելու, այսինքն յեղջերային մաշիկը կտրելու և արդեն պատրաստի պայտը նրան տնջացնելու համար (նկ. 54)։

Պայտելու մուրմն Ա։ Կշիւը բռնակի հետ միասին 350 գր։ Պատրաստվում է պողպատից կամ յերկաթից։ Վերջին դեպքում նրա հարվածող մակերեսը պողպատով զողում են։ Այս մուրճի մի ծայրը, մեխերը խիկու է համար, հարվածող, կլոր, հարթ մակերես ունի, խիկ մյուսը ոտիակ է, յերկնեղջոված— դեպի ցած ծուծ։ Այս ծայրով դուրս են քաշում յեղջերային մաշիկի մեջ անկանոն խիած մեխերը։

Տարվիչ Ծ։ Յերկարությունը 35-45 սմ։ Պողպատից։ Ունի խոր ու մանր ծրառվածքով յերկու մակերես։ Նրա դերն է խորտացել յեղջերապատի ներքանային յեղրը ու կոկել յեղջերային ներքանի անհարթությունները։

Պայտառի ափցան Ե։ Գործ է անվում մեխերի ծայրերը կտրելու, հին պայտերը հանելու, չափից ավելի յերկարած յեղջերապատը կարճացնելու և մեխերը փարչիներէս մղելու համար, պատրաստվում է յերկաթից։ Ծուրթերը պողպատած և սրայիղը են։ Յերկարությունը 35 սմ։

Սմրակի դամակ Դ։ Պողպատից է։ Ունի քիչ կռացրած յերկկողմանի բերան (սայր)։ Դերը՝ ներքանից հեռացնել անկննդան յեղջերը և տաշել յեղջերապատի ներքանային յեղրը, ծայրը կռացրած է։

Վորպեկյանի ձեռն և աշխատողին չվիրավորի: Հաճախ դործ են ան-
վում միակողմանի կարճ դանակներ՝ աջ և ձախ: Դանակի յերկարու-
թյունը բռնակի հետ 25 սմ է:

ԲԱՐ՝ տաշիչ Ը: Պողոսապետից և: Բռնակի Հեռ միտսին կարճ.

Նկ. 54. Զինարարական գործիչներ

Ե—պայտեղիս մուրճ, Ծ—սովրիչ, Զ—պայտառի տմցան, Է—սմբակի դանակ, Ը—սառիչ,
Թ—քանալի, Խ—քառք

Վարչակազմի կազմի անդամները, Բնակարանային ծառայության բաժնի պետը կամ Տնօրենը
Ծառայության և Հին պալատը պահպանում Ժամանակ Վարչակազմի ծառայության ուղի
դիմում Համար, իսկ բնակարանային (Հրկիմ) Հին մեխանիկայի կառուցմանը պլան-
բանի Հին անցքերից դուրս են Հրկիմ:

Բանալի չէ: Ծառայում եմ պայտանտականին, գլխունը զստանալիս
և հանելու համար:

Թար 3: Սրանով բռնում են պայտի ճյուղը, ձիու զտտին դղե-
ները պտտադնելու և հանելու ժամանակ: Պատրաստվում և յերկա-
թից, յերկարությանը 24 սմ. է:

ԶԻ ՊԱՅՏԵԼՈՒ ՏԵԽՆԻԿԱՆ

Զի պայտելու գործողութիւնը բաղկացած է հետևյալ մոմէնտներէց.

- 1) միւսն զննելը,
- 2) նրա հետ վարկելը,
- 3) հին պայտը պոկելը,
- 4) սմբակը պայտելու համար նախապատրաստելը,
- 5) չափը վերջնելը,
- 6) պայտը տեղադրելը և ալլն,
- 7) սմբակին տմբացնելը:

ԶԻՈՒ ԶՆՈՒՄԸ

Զիւն զննումը նպատակ ունի վորոշել մրա վերջավորութիւններէն զրկածքը, սմբակների ձևը, սմբակի յեղքերի վորակը և ձիւն բնութեքը:

Վերջավորութիւնների զրկածքը: Վերջավորութիւնների զրկածքը լինում է կանոնավոր և անկանոն:

Առջևի վերջավորութիւնների զրկածքը կանոնավոր է համարւում այն դեպքում, յերբ զննելիս վերջավորութիւնները առջևի և յետևի կողմից ուղղաձիգ և զուգահեռական ուղղութիւն ունեն, իսկ կողքից դիտելու ժամանակ մեկ վերջավորութիւնը ծածկում է կողքի մյուս վերջավորութիւնը (նկ. 55):

Թիակի մեջտեղից իջնցրած ուղղաձիգ դիմն սնցնում է յենթաբողակի, յենթադատտակի, կապահողի մեջտեղով և վափկանը շոշափելով հասնում է դետին տմբակի կրնկային պատերից վորք ինչ գեպի յետ (նկ. 55 B): Այս դրութիւնից դուրս յուր շեղումները բնորոշում են վերջավորութիւնների անկանոն զրկածքը:

Վերջավորութիւնների այս կամ այն դրկածքը պայմանավորում է սմբակների ձևը: Կանոնավոր զրկածքին համապատասխանում է սմբակների կանոնավոր ձևը, և ընդհանրապէս, վրոնների անկանոն զրկածքը, վորպէս կանոն ուղեկցւում է անկանոն տմբակով:

Այդ հանգամանքը կախած է մարմնի ծանրութիւն բաշխումից: Վերջավորութիւնները կանոնավոր զրկած լինելու դեպքում մարմնի ծանրութիւն ճշումը համապատասխան բաշխւում է յեղքերապատի տմբողջ ներքանային յեղքի վրա, վորի հետևանքով այդ պատն ունի նորմալ ուղղութիւն ու յերկարութիւն և դետին հետ իրեն հատուկ անկիւն է կազմում: Բայց հենց վոր վերջավորութիւնները շեղւում են ուղիղ դրութիւնից, ապա անմիջապէս վրխւում է և ճըն-

շումը. սմբակի ափս մասը, վոր ընկած է վերջավորության վորեւէ կետից իջեցրած ուղղահայացին ավելի մոտիկ, ավելի շատ է ծանրաբեռնվում, քան այլ գծից ավելի հեռու դրնված մասը: Այդ արտահայտվում է նրանով, վոր յեղջերապատի ավելի ծանրաբեռնված մասն ավելի կարմամում է ավելի ուղղանկյուն ռզգություն է ընդունում, քան ավելի քիչ ծանրաբեռնվածը:

Այս կանոնի հիման վրա նախապես կարելի չի ասել, վոր վերջավորությունների լայն դրվածք ունեցող միտ. սմբակները շեղ կլինեն, ըստ վորում (ավելի ուղղանկյուն է կարճ) պատը ներսի կողմից կգտնվի, իսկ ավելի յերկարն ու թեքը՝ արտաքին կողմից: Նեղ դրվածք լինելու դեպքում հարաբերությունները կլինեն հակադարձ (նկ. 55).

Վերջավորությունները դեպի առաջ դրված լինելու դեպքում ավելի շատ ծանրաբեռնվում են կրնկային, քան բունիչային պատերը, այդ պատճառով ավրամկյուն յերկար սմբակ է ստացվում (կարճ կը

Նկ. 55. Առնի վերջավորությունների կանոնավոր դրվածք

A—սեւն առնից, B—սեւն կողմից

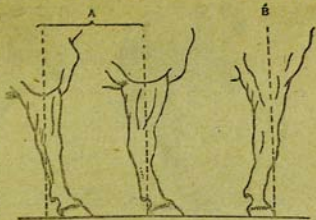

Նկ. 56. Առնի վերջավորությունների անկանոն դրվածք

A—վերջավորությունների լայն դրվածք, B—բունիչները դարձված են դեպի դուրս, C—վերջավորությունների նեղ դրվածք (բունիչները դարձված են դեպի ներս):

բանկներ և թեք ու յերկար բանկային պատ) : վերջավորությունները դեպի յետ դրված լինելու դեպքում բույն կամ ուղղորդ ամրակ և առաջանում, վարը բնորոշվում և կարճ պատկերավորված բանի չափ և համեմատաբար բարձր կրակային պատերով (նկ. 57) :

Յետևի վերջավորությունների դրվածքը կառուցավոր և համարվում այն դեպքում, յերբ նստակի բրապից իջնցրած ուղղահայացը, զոչափելով այս դեպքում կրակասկի բրապը, պլանստար կապից գործարի ուղղությամբ անցնելով՝ վերջավորու-

նկ. 57. Առջևի վերջավորությունների անկանոն դրվածք
 A—դեպի առաջ դրված վերջավորություններ, B—դեպի յետ դրված վերջավորություններ

թյունը յերկու հալատար մասերի յերաժանում։ Իսկ կանգադդրային հոգից իջնցրած ուղղահայացը պիտի անցնի մասավորապես ստեղծելի լատերալ պատի միջով (նկ. 58) :

Յետևի վերջավորությունների ուրիշ ամեն տեսակի դրվածքներ, վարոնց առջևի վերջավորությունների դրվածքներին նման են, անկանոն են համարվում, և նրանց ևս ամբողջների անկանոն են և համապատասխանում (լայն ու նեղ դրվածքներին՝ շեղ ու լայն/նեղ, առաջ դրվածին՝ արանկյուն, գեղի յետ դրվածին՝ բուխանկյուն ամրակ) (նկ. 59) :

Իսկ վերաբերում և ամբողջյուն յեղծելի վայրկյան, ապա անհրաժեշտ և ուղղորդված գալմնել, թե նաև ամբողջության վրա չկան

նկ. 58. Յետևի վերջավորությունների կանոնավոր դրվածք

արդյոք յեղջերի վրա ճեղքվածքներ, ճաքեր, կտարված կտորներ,
այլևս վերջափ չոր կամ խոնավ ե այն:

Նկ. 59. Յեռեի վտաների տեղանոն գրվածք:

A—դեպի առաջ դրված վերջավորություններ, B—դեպի յե
դրված վերջավորություններ, C—բռնիչները դեպի դուրս և
ցափիչ հողի հասվածուս իրար մոտեցած վերջավորություն
ներ, D—դեպի ցած գնալով մոտեցող բռնիչներով դեպի
ներս վերջավորություններ:

Ձիու ընթացքը: Ձիու ընթացքը կամ նրա վերջավորությունների
շարժումը նույնպես վերլուծներին գրվածքից և կախված: Դրվածքը
կանոնավոր լինելիս վերջավորություններն ուղիղ գծով են տեղա-

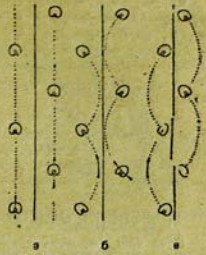
շարժվում (նկ. 60, a), բոլոր վորում վոտները դեանին ևն դրվում ամբողջ ներբանայեղբի մոկերերսով:

Լայն գրվածք, ալլև հապառարապես դեպի դուրս ծուռթաթություն լինելու դեպքում վերջավորություններն աղեղնածև շարժում ևն կատարում՝ առաջ — ներս — առաջ — դուրս (նկ. 60, 6): Այս ձևով շարժելու ժամանակ ձերն հաճախ վոտներն իրար ևն խփում (թորութ ևն տալիս):

Պարզ դեպին իջեցնելիս ալոտեղ հողի հետ շփում եռնենում սկզբում ամբակի արտաքին կեան, վորն ալելի ուժեղ հարված առանալով մաշվում և ալելի շատ, քան ներսի կեան: Պայտած ձեռ վրա մաշվելու ալդ յերևույթն արտահայտվում և պայտի արտաքին ճյուղի վրա:

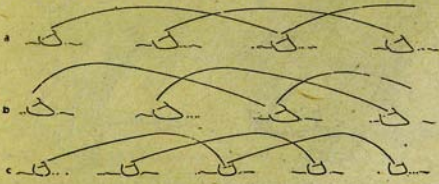
Նեղ գրվածք լինելու դեպքում Նախընթացին հակառակ շարժում և կատարվում, ալինքն՝ վերջավորություններն առաջ ևն տարվում՝ առաջ — դուրս — առաջ ներս (նկ. 60 Բ):

Ալոտեղ սմրակներով դեանին քովելը քել թե շատ հապառարալալի:

Նկ. 60. Վերջավորությունները շարժելու սխեմա

ա — վերջավորությունների կանոնավոր գրվածքի ժամանակ, 6 — լայն գրվածքի և — նեղ գրվածքի:

Նկ. 61. Վերջավորությունները շարժելու սխեմա

ա — կանոնավոր գրվածքի ժամանակ, Է — դեպի առաջ գրված լինելու դեպքում, Ը — դեպի յե գրված լինելիս:

և կատարվում: Ծիշա ալապիտի տեղաշարժում կատարվում և նաև դե-

պի ներս յեղած ծուռթաթության ժամանակ, բայց այս դեպքում դեռնին ավելի շուտ կպչում և ներքանային յեղբի ներսի կետը:

Վերջափորությունների կանոնադրը դրվածքի դեպքում, անկյունը, սմբակի բարձրացման և հողի վրա իջեցման դեպքում, համասար և, վերջափորությունների շարժմամբ կանոնադրը աղեղ և զրծում. առաջ տարված վերջափորությունների դեպքում (սուրանկյուն սմբակ) բարձրացման անկյունը լուրջ և, իջեցման անկյունը՝ սուր, հետ ուղղված վերջափորությունների դեպքում՝ ընդհանրապես (նկ. 61):

Այսպիսով ավելի շատ ցնցում կրում և բախանկյուն սմբակը, վերջ վերջափորությունները դեպի յետ լինելու դրվածքին և համապատասխանում, իսկ ավելի քիչ ցնցում՝ սուրանկյուն սմբակը:

Ձին պնդելիս ստացած բոլոր ավյալները պետք և հաշվի առնել պայան ընտրելու, անդադրելու և ամրացնելու ժամանակ:

ՊԱՅՏԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ ՁԻՈՒ ՇԵՏ ՎԱՐՎԵԼԸ

Ձիու հետ վարվելու ընդհանուր և հիմնական կանոնը հանգրստությունն ու համբերությունն է: Աղաղակներն ու ձեռք ձիուն դարձնում են չար ու վախկտա և, ընդհանրապես, հանդիսա ու սիրալիր վերաբերմունքը նրան դարձնում են հնազանդ կենդանի:

Նկ. 62. Անհնազանդ ձիերի յետի վառի բարձրացնելը պայանի: Ժամանակ:

Ձիուն պետք և մոտենալ գլխի կողմից, իսկ յեթե նրան մոտենում ենք դռնում յետի կողմից, պետք և նախապես ծայրն առն ու ապա մոտենալ: Հարկավոր և գլխի կողմից չոյել դեպի այն վրա ուղղությամբ, վերջ ցանկանում ենք բարձրացնել:

Սակայն, յեթե ձին վառ և, անշնորհ վերաբերմունքի պատճառ-

Նկ. 63. Առջևի վտախ բարձրացման
առաջին դիրքը¹

ուղի վրացել և և յեթե նա այնպիսի չար բնավորություն ունի, վտախ
նրան սովորական մոտենալն անհնարին և, այլ ժամանակ, անհրա-

Նկ. 64. Առջևի վտախ բարձրացնելու
երկրորդ դիրքը

Նկ. 65. Առջևի վտախ բարձրացման
երրորդ դիրքը

Նկ. 66. Յետևի վտախ բարձրացման
առաջին դիրքը

¹ Վտախ բարձրացնելու և ֆիկացնելու դիրքավորումներն նկարներն ըստ
Շառալովի «Գայտեր պարաուսներն ու ձիու պայտերը»

ժեշտության դեպքում, հարկ ե լինում այս կամ այն հարկադրական միջոցներին դիմել՝ դեղատանակով կապել, փոկեր անցկացնել, վրտնե-
րը կապել և նույնիսկ դեռնին պառկեցնել:

Խիստ անհանգիստ ձիերի յետևի վերջավորությունները բարձ-
րացնելու ժամանակ ամենագործածական և անվտանգ հարկադրման
միջոցն է վրտը բարձրացնել պարանի կամ ողակավոր վրտնակապի
ոգնությամբ (Նկ. 62): Նկարում այդ յեղանակը այնքան պարզ է,
վոր առանձին բացատրություն չի պահանջում: Միայն անհրաժեշտ

Նկ. 67. Յետևի վրտը բարձրացնելու
քրկրորդ դերքը:

Նկ. 68. Յետևի վրտը բարձրացնելու
յերրորդ դերքը:

և նշել, վոր պարանի ազատ ծայրը չպետք է խոր ամրացնել, այլ
պայտարի ողնականը պետք է իր ձեռքումը պահել, վորպեսզի ձիու
առանձին անհանգստության դեպքում կարողանա թուլացնել այն:
Չպետք է նաև ձիու դլուխը պատին հողգրած ողից ամուր կապել,
վորովհետև պայտելու ժամանակ ձին կարող է պառկելու փորձ ու-
նել, վորպիսի հանդամանքը կարող է գլխին ու պարանոցին վնաս-
վածքներ պատճառել:

Առջևի և յետևի վրտների բարձրացնելը և նրանց պահելը կա-
տարյում է հետևյալ յեղանակով.

Առջևի աջ վերջավորությունը: Մոտենալով և շոյելով ձիուն,
պայտարը աջ ձեռքը դնում է կենդանու ուսին, իսկ աջ վրտը յետ և
տանում, վորպեսզի ձին աջացի չտա. ձախ ձեռքով նա շոյում և
վերջավորությունը վերից վար. հասնելով մինչև կապուսկրը բռնում

և այն դորդայ կողմից և վոտը բարձրացնում և (առաջին կեցվածք նկ. 63) :

Այնուհետև իր աջ վոտով մե քայլ առաջանալով և ձախը յետևում պահելով աջ ձեռքով վերցնում և վոտնակապը և իր դիրքը ափսի կայան դարձնելու համար ձախ ձեռքը տանում և դեպի ձիու ուսը : (Յերկրորդ դիրք, նկ. 64) : Յերրորդ դիրքն այն և, վոտ պայտարը ձիու բարձրացրած վոտը իր վոտների արանքում և պահում (նկ. 65) : Այս դիրքը սմբակը տալելու, նրա յերկարութունն ու լայնութունը չափելու, պայտը հարժարեցնելու և սմբակին ամբարցնելու հնարավորութունն և տալիս :

Յետևի աջ վերջավորութուն : Աջ ձեռքով հենվելով դատակրի (մոկլիկ) արտաքին ըլրակին՝ իր աջ վոտը յետ պահելով՝ պայտարը ձիու վերջավորութունը շոյելով, ձախ ձեռքը հասցնում և մաղափրնջին (առաջին դիրք նկ. 66), պինդ բռնելով մաղափրնջից բարձրացնում և վերջավորութունը, դնում իր ծնկան վրա (յերկրորդ դիրք նկ. 67) :

Յերրորդ դիրքը ձիու վերջավորութունը ծնկի վրա պահելն և (նկ. 68) :

Այսպիսով յերրորդ դիրքում առջևի և յետևի վերջավորութունների պահելու տարբերութունը կայանում և նրանում, վոտ առջևի վերջավորութունը պահվում և պայտարի վոտների արանքում, մինչդեռ յետևի վերջավորութունը պահվում և միայն աջ ծնկի վրա :

Ձախ վերջավորութունների բարձրացման յեղանակները նույնն են, միայն ձեռքների աշխատանքի հաջորդականութունը հակառակ ձևով և կատարվում : Վոտը չպետք և հանկարծ և միանգամից բաց թողնել դեռնին, դրանից կարող և ձին վախենալ և սմբակը վնասել :

ՀԻՆ ՊԱՅՏԸ ՀԱՆԵԼԸ (ՊԱՅՏԱՀԱՆՈՒՄ)

Այս գործողութունը կատարելիս ուղղվում են տալիչով, պայտի մուրճով և աքցանով :

Սկզբում տալիչի և պայտարի մուրճի ուղնությամբ զդուշությամբ շոյում են յեղջերապատի վրա սմբակի մեխերի ծայրերը՝ փարչինները, ապա տալիչը բռնում են ձախ ձեռքում և բուլթ մատով Ֆիկսում են պայտի ճուղերը (նկ. 69), վորպեսզի տալիչը ձեռքից դուրս պրծնելու դեպքում սմբակի պտակը չվիրավորվի : Այս նախնա պայտարի աքցանով մեջընդմեջ բռնում են պայտը իր

ճյուղերի ծայրերին մոտիկ և զգուշությամբ ճյուղերի յերկարությամբ քաշում են ցած և դեպի դուրս (նկ. 70) :

Ներքանի յեղրից պոկված պայտի հետ միասին կիսով չափ քաշում են նաև մեխերը. այդ ժամանակ մուրճի թեթև հարվածներով պայտը նորից դցում են իր նախկին տեղը, իսկ կիսով չափ դուրս մնացած մեխերն աքցանով քաշում են :

Արգելվում է պայտը մի կողմի վրա քաշելը, վորովհետև այդ միջոցին կարող ես սմբակի յեղջերը կոտորվել :

Նկ. 70. Պայտի պոկելը :

Նկ. 69. Փարչի ներքի չափելը :

Յեղջերապատի վրա մնացած մեխերի մնացորդները հեռացվում են տաշիչի սուր ծայրով :

ՊՈԿԱԾ ՊԱՅՏԻ ԶՆՆՈՒՄԸ

Պոկած պայտն ուշադրությամբ դնում են և նրա մակերևույթի ու պայտազդեռների մաշվելուց վորոշում, թե վորչափ համալսի բեռնավորվածություն և ունեցել պայտը կամ նրա վորևև մասը մյուսի համեմատությամբ վորքան ավելի ճնշման յենթարկված և յեղել : Այսպիսով դառնում են անհավասար մաշվելու պատճառը : Վերջինս կարող ես պայտանավորվել կամ վերջավորությունների անկանոն դրվածքով, սմբակն անկանոն տաշելով, պայտն անկանոն տեղը դնելով և կամ անկանոն շինված պայտով (յերբ մի ճյուղը մյուսից հաստ և շինում կամ մի պայտազդեռը հարևան պայտազդեռից բարձր և լինում) :

Պայտի վերին մակերևույթի վրա նրա ճյուղերի ծայրերին սովորաբար նկատվում են հղկված շերտիկներ, վորոնց ծագումը բացատրվում և կրուսկի մասերի լայնացումով (տես սմբակի ֆունկցիան) :

Այս հղկման շերտերի բացահայտւթյունը վկայում է, Վոր սմբակը կամ Հիվանդագին դրութեան մեջ է յեղել, կամ առաջուց անկանոն է պայտովել: Սակայն խեղական պատճառը վորոշվում է միայն սրմբակը վորոշելուց հետո:

ՍՄԲԱԿԸ ՊԱՅՏԵԼՈՒ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԵԼԸ

Սմբակը պայտելու նախապատրաստելը կայանում է նրա տաշելու մեջ: Տաշելը կամ սմբակը յերեսից շերտ-շերտ կտրելը պայտման ամենակարևոր մոմենտներից մեկն է, վորովհետև անկանոն աշակելը վոչ միայն սմբակի դանազան Հիվանդությունների պատճառ է դառնում, այլև անբարենպաստ կերպով է անդբաղաւնում վերջավորութեան ալ մասերի վրա, առաջացնելով հոդային ապարատի յերկարաճում, քիւրբի ծալիջներէ, վերնոսկրի և վոսկրների Հիվանդացում և ալլն:

Պայտելուց առաջ հաջորդաբար մաքրում են յեղջերաներւանը, շրջված պատերը, յեղջերապատի ներքանի յեղը և յեղջերաւաքը:

Տաշելիս, խիտա աճող ներքանի յեղջերը կտրելու համար պահանջվում է սրմբակի դանակ, կտրիչ, իսկ չափից ավելի աճած յեղջերապատը հեռացնելու համար՝ տոբիչ, մուրճ և աքցան:

Աջ ձեռքի ամբողջ մատներով բռնում են սմբակի դանակի կոթից, իսկ մեծ մատը դնում են կոթի ազատ ծայրի վրա, ինչպես ալ ցույց է արված նկար 71-ում: Միաժամանակ ձախ ձեռքի չորս մատներով բռնում են բռնիչի կողքի յեղջերապատը, իսկ դանակի կոթաթին հենած մեծ մատը ողնում է աջ ձեռքին և կանոնաւորում յեղջերային ներքանի վրա աշխատող դանակի շարժումը:

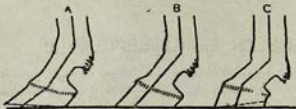
Սմբակի դանակով յեղջերային մերքամից հեռացնում են միայն նրա ավելորդ մասը, այսպես կոչված ամկեմդան յեղջերը: Այդ յեղջերը փախուն է, փշրվում է, հաճախ դասաւորվում է շերտերով և ծածկված է ճեղքերով: Նրա տակը յեղած կեմդամի յեղջերը, ընդհակառակը, փափուկ է և առաճդական, կտրվում է շերտերով: Այդ յեղջերը վոչ մի դեպքում չպետք է հեռացնել, վորպեսպէ ներքանի

Նկ. 71. Ներքանի անկնդան յեղջեր տաշելը:

յեղջերի պաշտպանող ուժը շթուանա և յեղջերաձախի շորանալուն շնպատի:

Երբված (կրումնի) անկյունները և շրջված պատերն անջատող

Նկ. 72. Մասի առանցքը

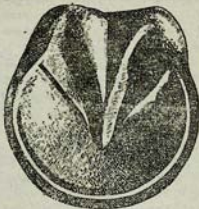
A—մասի առանցքը բնկված է դեղի յեռ. յեղջերի հեռացման յեմբակա ավելող մասը նեղանկված է կեանքով: B—մասի առանցքը ուղիղ է. սմբակը պայեղու համար կանոնավոր է պատրաստված. C—առանցքը դեղի առաջ է բնկված, կեանքը ցույց են տալիս, թե վարձան պեճ է կարճացնել յեղջերապատը: Սմբակի մյուս մասում այդ շերտի մեջ են մտնում միայն ցերբա՛յի յեղը և սպիտակ գիծը, վորովհետև ցերբանն այստեղ ավելի զգալիոր է դիմել ունի:

Ված պատերը տաշելիս պետք է հետևյալ կանոնները պահպանել՝ կտրել նրանց կրունկի անկյուններին հետ միասին այնչափ, վոր նրանք մի քիչ ցածր լինեն կըրնկի պատերի յեղըից, բայց միաժամանակ փոքրիկ բլրակի նման բարձրանան տաշած ներքանի մակերևույթի վրա և սլաքի գագաթի ուղղությամբ ցածրանան մինչև յեղջերային ներքանի մակերևույթը:

Երբված պատերը փափկանի ուղղությամբ ծովելու դեպքում, այդ ծոված մասերը կտրում են, այլապես փափկանի սլաքը կողերից ընդգրկելով ճնշում է այն և արգելք հանդիսանում սմբակի ֆունկցիաներին:

Սխտեմատիկաբար պայտման յեմբակի վող ձևերի յեղջերապատի ճերբամի յեղը կարճանում է մեծ մասամբ բռնիչի մասում, վորտեղ նա չի մտնում: Ենթահիվ սմբակի լայնացման՝ կրունկի մա-

նեցուկի կամ պահանդի դեր են կատարում, արանք արգելում են սմբակի կըրնկամասերի նեղանալուն: Միապաղաղ կտրելն ու չափից ավելի բարակացնելը բավականին արագ են նպաստում սեղմված սմբակի զոյանալուն: Այդ պատճառով հասկանալի չե, վոր այդ մասերը պետք է խընայվեն և հեռացվի միայն ավելորդ տնճած յեղջերու: Երբվ-

Նկ. 73. Կանոնավոր տաշած սմբակ:

սերտւմ բնական մաշկեցում և կատարւում և այդ պատճառով այդ մասերը սովորաբար թիթև հարթեցւում են միայն տոմբիչի միջոցով:

Դանակով կտրած ներբանի յեղըը ստորիւով խարտոցում են այնպէս, վոր նա և իրեն կցված սպիտակ գիծը և լեղջերային ներբանի արտաքին յեղըը սմբակի առջևի մասում մի հասա շերտ կազմեն:

Յեղջերասլաքը պոկված յեղջերամասերի և նրա աղդերեւում ալկուրդ աճած փափուկ յեղջերից աղատւում և միայն այն ժամանակ, յերբ այդ յեղջերը շրջվելով՝ սլաքի կողային մասն ակոսների մէջ պահում և վերջիններէս մէջ ցեխն ու դոմաղը: Սլաքի ակոսների մէջ կուտակված կեղտը զգուշութամբ մաքրում են, վորովհետև այն նպաստում և սլաքի նեխմանը: Սմբակը մաքրելիս պետք և մատների վոսկրների առանցքով կողմնորոշվել:

ՄԱՏՆԵՐԻ ՎՈՍԿՐՆԵՐԻ ԱՌԱՆՑՔԸ

Մատների վոսկրների առանցք կոչւում և այն գիծը, վոր անց և կացւում ձիու մատի առջևի կամ կողքի մակերևույթի վրայով, այսինքն կապի հողից մինչև յեղջերասպատի ներբանի յեղըը: Վերջավորությունների կանոնավոր դրվածքի ժամանակ տաշելու ճշտությունն ու բնդհանրապես սմբակի ձևը վոտների դրվածքին համապատասխանելն ստուգելու համար ողտվում են մատի առանցքով: Այդ առանցքը ինչպէս առաջին, այնպէս եւ յերկրորդ դեպքում պսակի մասում չպետք և բեկովի (նկ. 72):

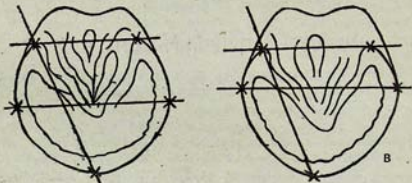
Կանոնավոր տաշած սմբակը պետք և համապատասխանի վերջավորությունների դրվածքին. ձիու վոտը ներբանի ծայրից դնելիս, ինչպէս առջևի կողմից, այնպէս եւ կողքից ձիու վոտի ստորին մասը դնելիս, մատակներն առանցքը պետք և ուղիղ լինի և վոտը դեռնին դնելիս յեղջերասպատի ներբանի յեղըը իր բոլոր կետերով պիտի կպչի դեմին (նկ. 73):

Անկամոմ դրվածք ունեցող վերջավորությունների սմբակները տաշելիս պետք և լավ հիշել, վոր վոտների լայն կամ նեղ դրվածքին համապատասխանում և շեղ սմբակը և վոր այդ սմբակը տաշելուց ինչ հետո եւ, պետք և իր ձևը պահպանի, վորովհետև նրա ուղղումը կիսախտեր հիշված տրվածքների նկատմամբ կենդանու մարմնի ծարուխյան նորմալ բաշխումը և տվյալ ձիու առանձնահատուկ շարժումները:

Նույնը պետք է ասել նաև սուր ամկյուն և բուք ամկյուն սըմ-
բակների վերաբերյալ. յեթե սմբակների այդ ձևերը համապատաս-
խանում են առաջ դրված կամ յետ քաշված վերջավորություններին,
այսպես նրանց տաշելը վեջ մի դեպքում չպետք է խախտի ֆիզիոլոգի-
ականորեն պայմանավորված ձևերը:

ՉԱՓՍԸ ՎԵՐՑՆԵԼԸ

Սմբակը տաշելուց հետո վերցնում են նրա չափեր: Պայտարները
սովորաբար այդ կատարում են ձողիկի ուղնությամբ, միայն յերբե-
մըն դործ են անում պողոտմետր կոչված գործիքը:

Նկ. 74.

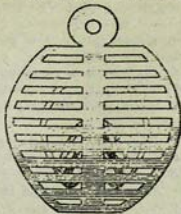
A—առջևի սմբակ, B—յեզևի սմբակ

Տվյալ սմբակի համար պայտ պատրաստելիս յերեք չափս են
վերցնում — Յերկարությունը, ամենամեծ լայնությունը և չրջված
(կրունկի) անկյունների մեջ յեղած լայնությունը: Յերկարությու-
նը՝ բռնիչի առջևի մասի մեջտեղից մինչև կրունկի անկյունը յեղած
տարածությունն է, ամենամեծ լայնությունը առջևի սմբակի մեջտե-
ղումն է, իսկ յետևի սմբակում՝ յետևի $\frac{1}{3}$ -ական մասում: Բուքը
այդ չափերը նշանակում են ձողիկի վրա քարթ անելով կամ կիսատ
կտարելով (Նկ. 74): Պայտ պատրաստելու համար յերկաթե ձողի
չափսը վորոշելը բացատրված է զննչով պայտ պատրաստելը՝ հող-
վածում:

Ներքանի յեզրի ամենանիշտ ձևն ուսանալու համար գործ են ան-
ում պողոտմետրը, վորի կազմությունն ու նրա հետ աշխատելու յե-

դանակը ցույց է տրված նկ. 75-ում: Ներքանի յեղրի ուրուագիծը պոզոմետրի վրա նշանակվում է կա-վիճով:

Անհրաժեշտ է նկատել, զոր կա-նոնավոր սմբակների ներքանի լատե-րալ յեղրն ավելի կլորավուն է, քան մեղիալ յեղրը: Սրանից է կախված սմբակի ճյուղերին համապատասխան թեքությունը տալը: Համեմատելով առջևի և յետևի սմբակների ներքա-նային յեղրերի ուրուագիծերը՝ կտե-նենք, զոր առջևի սմբակն ավելի կլոր ձև ունի, քանը յետևինը: առջևի պայտի վրա ամենամեծ լայնությունը դրսևում է միջին մասում, իսկ յե-տևի պայտի վրա՝ յետևի $\frac{1}{3}$ -ական մասում:

Նկ. 75. Պոզոմետր:

ՊԱՅՏ ԸՆՏՐԵԼՆ ՈՒ ՀԱՐՄԱՐԵՑՆԵԼԸ

Պայտի հարմարեցնելը նրան սմբակի վրա չափելու մեջն է, զորպեսզի կարողանանք զորոշել պայտի յերկարությունը, լայնու-թյունը և յեղջերապատի յեղրին ընդհուպ կաշիքը:

Պայտը պատրաստում են աշխարհի յերկարությամբ, զոր զիստ-կանի վերին յեղրից իջնցրած ուղղահայացը շոշափի պայտի ճյուղե-րը: Այս կատարվում է աշն նպատակառումով, զոր յերկարացող բունիչի պատը յերկարելով պայտը դեպի առաջ է ձգում, զորի հետե-վանքով, յեթև սկզբից նրա յերկարությունը ներքանի յեղրի յեր-կարությանը հավասար լինեք, պայտը կկարճանար: աշն պատճա-ռով էլ ճյուղերի յերկարությունը սովորականից ավելի են վերցնում 0,4—0,8 սմ: Բացի դրանից, պայտի աշխարհի յերկարության հետ միասին ավելանում է դեպի հենելու մակարդակը, զորի համեմա-տությամբ էլ պակասում է սմբակի վրա յեղած ճնշումը: Սակայն հեծնելու, աղբավող և վարդըթաց ձիերի նկատմամբ, ուր պահանջ-վում է պայտերի առանձին թեթևություն և զորտեղ պայտի դեպի յետ ծոված յերկտոնները կարող են ուղղանալ արագությանն ու սա-հուն շարժմանը, ճյուղերի յերկարությունը վերջանում է կրունկի անկյուններում:

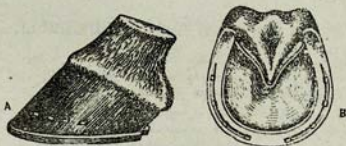
Պայտի լայնության զորոշումը հենվում է սմբակի լայնացման

տեսության վրա: Համաձայն այս թեորհայի հայտնի չե, վոր սմբակը բռնիչի և կողերի մասերում, չի լայնանում, միաժամանակ կրունկի մասում նրա լայնացումը կատարվում է 2-3 մմ:

Այստեղից առաջ և դալիս այն կանոնը, վոր բռնիչի և կողերի մասերում պայտը պետք է ճշտությամբ համապատասխանի ներքաշի յեզրի ձևին և դուրս ցցվի միայն 0.5-1 մմ, իսկ առաջին դիրս-վոր մեխանիզմներից սկսած նրա ճյուղերը պետք է աստիճանաբար դե-պի դուրս ցցվեն և կրնկապատերի շրջվածքի հետ միասին հեռանան նրանցից 3-5 մմ:

Հաջ հարձարեցրած պայտը պետք է բոլորովին ընդհուպ մոտենա ներքանի յեզրին և ներքանի յեզրի ու պայտի միջև վոչ մի արանք չմնա (նկ. 76):

Յեթե ձին պայտում են տափակ պայտով, ապա վերջինիս բռնի-չի մասը թեթևակի ծռում են դեպի վերև: Սա յետ մղելու մակար-դակն ավելացնում է և նպաստում, թեթև շարժումներին:

Նկ. 76. Կանոնավոր պայտած սմբակ

Ա—կանոնավոր պայտած սմբակը կողմից, Բ—կանոնավոր պայտած սմբակը ներքանի կողմից

Ստանդարտ պայտով ոգտվելիս պետք է կարգի բերել այն: Վո-րովհետև փտանդարտ պայտերը բոլորը միատեսակ մեխերի ուղղա-հայաց անցքեր ունեն, ուստի պայտարը ներքևի մակերևույթի կող-մից ձողիկով սարքում է այն, տալով ձողիկին յեզվհրտապատի դանա-դան մասերում պահանջվող թեքությունը: Բացի դրանից զնգանի վրա ծեծելով պայտին տալիս են պահանջվող ձևը:

Մեխանիզմները պետք է համընկնեն սպիտակ դծի հետ:

Պայտը սմբակին հարմարեցնում են տափ կամ սառը դրաքյամբ: Առաջին դեպքում պայտը տաքացնում են մինչև նրա մուգ-կարմիր դույնի չիկացումը և 2-3 վայրկյանի տևողությամբ արջանով դնում

են ամբողջի վրա, վերի մասմանակ նկատելի յեն դառնում հարմարեց-
ման յենթակա բոլոր անհշտությունները, վերոնք խեղճանքնս կար-
գի են բերվում :

Պայտը սառը վիճակում հարմարեցնելիս ընտրում են տվյալ սըմ-
բակին ալելի համապատասխանը :

Տաքացրած պայտը հարմարեցնելու առաջնությունն այն է, վո-
ր փորձված դարբինի ձևը թույլ և տալիս դարձադրելու պայտ-
ման հիմնական կանոնը՝ պայտը սմբակիմ հարմարեցնելը և վոչ Խն
ընդհակառակը :

Թեև ստանդարտ պայտի բաղմանակ չափեր կան, սակայն,
այնուամենայնիվ, պայտը սառը վիճակում հարմարեցնելու կարեւոր
նշանակություն ունենալ չի կարող և միաժամանակ պետք է նշել,
վոր այդ պայտերն էլ անհրաժեշտություն դեպքում տաքացնում են
և այդ վիճակում կարգի բերում :

ՊԱՅՏԻ ԱՄՐԱՑՆԵԼԸ

Պայտի ամրացնելը կատարվում է յերեք հիմնական մոմենտնե-
րով՝ մեխ խփելը, պայտը գցելը և փարչինելը :

Յերբ պայտը հարմարեցված և ամրակի վրա է դրված, ամրաց-
նում են մեխերով : Դեպի ներս դարձած մեխը դրվում է մեխանցի-
դի, և յեղջերապատի խեղճվածը համապատասխան ուղղությու-
ն է արվում : առաջին հերթին ամրացնում են բռնիչի մեխերը : Սկզբ-
բում մեղիալ, ապա լատերալ կողմերից : Պայտամուրճի թեթև հար-
վածներով ամրակի մեխը սկզբում անց է կենում փափուկ սպիտակ
դծի (նկ. 77), իսկ հետո ալելի պինդ յեղջերապատի միջով : Հենց
վոր մեխի ծայրը դուրս է գալիս, անմիջապես ծռում են, վորպես-
դի կենդանին ինքն իրեն չփրափորի :

Բռնիչի առաջին մեխերը խփելուց հետո պայտարը ձիւ վոտը
թողնում է դեմին և ղննելով ստուգում և պայտի կանոնավոր դըր-
վածքը : Յեթե վերջինս տեղաշարժվել է, նա մուրճի թեթև հարված-
ներով շտկում է պայտի դրվածքը, կորացնում և բռնիչի վահանիկը
և հետո խփում է մյուս մեխերը՝ վերելում հիշված հաջորդակա-
նությամբ : Մեխերը պետք է դուրս դան յեղջերապատի ներքանի յեղ-
բից վոչ պակաս 2 սմ բարձր, այլապես ամրացումը պինդ չի լինի,
յեղջերը կարող է կտրվել և պայտը ամրակից պոկվել կամ նրա վրա
խկիլիկալ : Մեխերի ծայրերը շատ վերևից դուրս գալը (ալելի, քան
պայտի բարձրության $\frac{1}{3}$ -ը) կարող է մեխով անել : Յանկալի է,
վոր պայտերը դեղեցիկ յերևալու համար մեխերը արտաքին մակերե-
վույթի վրա մի դծի վրա դասավորվեն :

Բոլոր մեխերը խփելուց հետո, պայտմ ամրացնում են (նկ. 78)։ Այս գործողությունը կայանում է նրանում, վոր պայտաբը կրկին անգամ խփում է բոլոր մեխերի դուռներին, վորպեսզի նրանք ամուր նստեն ակոսի մեջ։ Ապա նա փոխում է իր դիրքը՝ ձիու առջևի (ձախ) վտաը դնում է իր ձախ վտաի վրա և աքցանի սուր ծայրով կտրում է մեխերի ծայրերը, բռնելով մեխերի լայնակից, այսինքն մեխի կողային նեղ կողից (նկ. 79)։

Յեղջերային մակերևույթից դուրս յեկած մեխի մնացած մասը կտրվում է զիարչին՝ կամ դարգամ։ Փարչինը պետք է քառանկյունի ձև ունենա և բարձրությունը (յերկարությունը) համասար լինի լայնությունը։

Նկ. 77. Բռնելի տալին մեխի վրա բերելը։

Նկ. 78. Պայտի ամրացումը։

Մեխերի ծայրերը վորոնել չի թույլատրվում, վորովհետև դրանից մեխանցքերը կլայնանան և պայտի ամրացումն ավելի կթուլանա ու միաժամանակ կփչանա նաև յեղջերապատը։

Այնուհետև յուրաքանչյուր փարչինի տակ տուրիչի մանր ծրատ ունեցող կողով խարտոցում են փոքրիկ ակոսներ, վորոնց մեջ ծռում են աքցանով կծած մեխերի ծայրի մնացորդը։ Մոելու գործողությունը կատարվում է հետևյալ ձևով. աքցանը հենում են մեխի ծայրին, իսկ դլխին խփում են մուրճով (նկ. 80)։ Մեխն ավելի խորն է դնում անցքի մեջ, պայտն ամուր կպչում է սմբակին, փարչինն էլ աքցանով ծռում են ակոսի մեջ։ Յեթե պայտն ավելի յե ամրացվում, ապա ձին կարող է մեխով ընկնել, վորը պատահում է այն ժամանակ, յերբ մեխը ծռվում է դեպի սմբակի մաշկահիմքի կողմը։

Վորպեսզի պայտն ավելի պինդ լինի, մուրճով խփում են փար-

չինին և միաժամանակ աքցանով նեցուկ տալիս մեկի դիտին (նկ. 81)։ Յետևի (ձախ) պայտն ամրացնելու ժամանակ դարբնի դիրքը նման է, առջևի վերջավորության նկատմամբ այդ նույն աշխատանքը կատարելու դիրքին։

Փարչինելուց հետո յեղջերապատի ստորին ծայրը տողրիչով թեթև խարտոցում են և ձին ստուգում են քայլով ու վարդով քշելով։

Պատրաստի պայտի առկայության դեպքում՝ մի վտռի վերապայտումն համար պահեծցվող; ժամանակը միջին հաշվով վորսշվում է 20—30 բոպն։

Այստեղից էլ մի քանի ձիերի վերապայտման ժամանակը հաշվառման է յենթարկվում։ Միջակ վորակի պայտարը 7 ժամյա բանվորական որում կարող է լրել 4-6 ձի վերապայտել։

Նկ. 79. Յետևի ամրակի փարչինի կերելը

Նկ. 80. Փարչիններ ծռելը

Նկ. 81. Փարչիններ պատրաստելը

Բանվորա-դուղապեղական կարմիր բանակում ստախանովյան-պայտարների աշխատանքի փորձը ցույց է տալիս, վոր այդ նորմաները (ձիու մեկ վտռը պայտելու համար 20-30 բոպ.) աշխատանքի պատշաճ կադմակերպման ժամանակ կարող են զգալիորեն խջնել։

Այսպես որինակ՝ Բելոռուսիայի դինվորական ուղրուկի պայտար հրահանդիչ ընկ. Պողոսյանը 3 ժ. 50 բոպեյի ընթացքում պայտել է

50 մոտ, այսինքն յուրաքանչյուր մոտի համար ծախսել է 4.6 բոպե, տալով պայտման լավ մորակ: Բելոուսիական գինվորական ոկրուզի պայտար-գարբին Ֆեդասեյնվը 2 ժ. 50 բոպ. պայտել է 36 մոտ, այսինքն միջին թվով յուրաքանչյուր մոտի համար ծախսել է 4.7 բոպե՝ պայտման լավ մորակ տալով: Անդրկովկասյան գինվորական ոկրուզի պայտար հրահանգիչ ընկ. Ջոսլյանը 5 ժ. 44 բոպ. պայտել է 44 մոտ, այսինքն յուրաքանչյուր մոտի վրա ծախսել է միջին հաշվով 7 բոպե 32 վայրկյան՝ տալով պայտման գերազանց մորակ: Նույն գինվորական ոկրուզի պայտար հրահանգիչ ընկ. Լեպտունը 5 ժ. 44 բոպ. պայտել է 44 մոտ. միջին հաշվով յուրաքանչյուր մոտի համար ծախսել է 5.5 բոպե:

Ներկայումս կարելի չէ մեծ թվով պայտարներ հաշվել, վորոնք մի մոտը վերապայտում են 10-15 բոպ. ընթացքում: Նման հաջողութունները ձեռք են բերվում աշխատանքի սրտցեսի հետևյալ ոացի-ոնայացումով:

1) Զիերն առանց ընդմիջումների պայտարի մոտ են տանում այն կարմիր բանակայինները, վորոնք լավ ծանոթ են նրանց ընամորությանը. սա, ի հարկե, ժամանակի խնայողություն է ստեղծում. ժամանակի վատնումը հաճախ տեղի է ունենում, յերբ դարբինն աշխատանքը թողած սպասում է աչքան, մինչև վոր ձին իր մոտ կրերեն է կհանդատացնեն նրան: 2) Գործիքները վաղորդք ստուգում, նախախաղատրաստում է կանոնավոր դրության մեջ են պահում: 3) Գործիքները հանձնում են դարբիններից մեկին և վերջինս համապատասխան ձևով դատավորում է: 4) Պայտերն ու պայտամեխերը նախորդք ստուգում են և աշխատանքի վայրին մոտիկ ըստ համարների բներում դատավորում: 5) Վերապայտման առանձին մոմենտների հետևողականութունը նույնպես աշխատանքի ժամանակը կրճատում է:

Ս. Կրեկերը հաղորդում է Անդրկովկասյան գինվորական ոկրուզի պայտար-գարբինների կոնվեյեր ձևով աշխատելու մասին, վորը կայանում է աշխատանքն առանձին վարպետների մեջ բաշխելում — մեկը սմրակն է տալում, մյուսը հարմարեցնում է միայն պայտը, յերբորդը միայն սմրացնում է և այլն: Վորոշ ժամանակից հետո պայտարներն իրենց աշխատանքի սրտցեսում միմյանց փոխարինում են, վորպեսզի միորինակ աշխատանքից չհողեն: 50 բոպ.

1 Կրեկեր Ստախանովական պայտար — դարբինների աշխատանքի փորձը ԲԳԿ բանակում: Խորհրդային անասնապահություն: № 7, 1936 թ.

աշխատելուց հետո, պայտարները հանդատանալու համար 10 բոպե դադար են առնում:

Աշխատանքի աշտպիտի կազմակերպվածության ժամանակ N 2 բեռ-դնդի պայտար-դարբինները 2 ժ. 40 բոպեյում կարողանում են 40 միտ պայտել, աշտինքն մի միտի միտ միջին հաշվով 4 բոպե յնն կորցնում:

Կանոնավոր պայտած սմբակը հետևյալ հատկանիշներով է բնորոշվում.— 1) պայտն իր ամբողջ յերկարությամբ ընդհուպ կըսլ-լում և յեղջերապատի ներքանի յեզրին և համապատասխանում և մերջինիս ձևին. 2) պայտի ճյուղերը փափկանի ալաքին չեն կըսլ-լում: 3) Բռնիչի և կողքի պատերից պայտը 0,5-1, մմ դուրսն և մը-նում, իսկ կրունկի պատերից՝ 3-5 մմ: 4) Յերկարությամբ պայտի ճյուղերը կրունկի սյուների անկյուններին յետևից դուրս են գալիս 4-8 մմ: 5) Միտերի ծայրերը դուրս են գալիս յեղջերապատի մա-կերեսի միտ նրա բարձրության $\frac{1}{3}$ -ից մոտ ավելի և 2 սմ մոտ ցած: 6) Փարչիները լավ նստեցրած են ակոսիկներում և յեղջերապատի մակերեսւթի հետ մի մակարդակի միտ յնն դռնվում (նկ. 76):

ՎԵՐԱՊԱՅՏՄԱՆ ԺԱՄԿԵՏԸ

Սմբակի յեղջերը բռնիչի մասում 5-6 շարաթում աճում և միջին հաշվով 10-15 մմ, միտը պատճառով, յեթե պայտը առաջ ամբողջո-վին համապատասխանում էր սմբակին, այժմ նրա միտ կարճ և դա-լիս. աշտպիտի դեպքում պետք և պայտը փոխել, յեթե նույնիսկ նա դեռևս չի մաշվել:

Այնտեղ, միտեղ աշխատանքը պլանավորված և տարվում և ձի-երի համար շատ ծանր չի, մերապայտման համար 5-6 շարաթվա ժամկետն ընդունված և միտակն սահմանված ժամանակ: Սակայն այլ տնտեսական պայմաններում ձիերի շահողործումն ամենորոյա ինտեն-սիվ աշխատանքի ժամանակ, հատկապես պինդ և սալաբկված տեղե-րում, պայտը և առաջին հերթին դղիռները, համեմատաբար ավելի արագ են մաշվում և այդ մաշվելուց կախված և ձիերի մերապա-յտումը:

ՊԱՅՏԵԼՈՒ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Այն տնտեսութունները, միտնք մեծ քանակությամբ ձիեր են պահում, դորամասերի որինակով պայտելու տեղեկագիր են կա-մում: Այդ տեղեկագիրը կախում են դռնում:

«Կարմիր-Պոլյանա» խորհրդակցության գումի 2-րդ բաժանմունքի որինակելի պայտելու տեղեկագիրը.

Պայտ կտր.	Ձիերի անուններ	Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Ոգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր
1	Ալմազ . .	10	20	—	2	15	27	—	10	20	—	1	10
2	Բրոնյա . .	1	10	20	—	3	15	30	—	12	24	—	5
3	Վոժատի . .	5	15	25	—	5	15	25	—	07	20	—	1

և այլն:

Յեթն լրիվ (չորս վոտից) վերապայտում չի արվում, նշանակում են կոտորակով, վորի համարիչը ցույց է տալիս վերապայտած առջևի վերջավորությունների քանակը, իսկ հայտարարը՝ յետևի վերջավորությունների քանակը:

ՍՄԲԱԿՆԵՐԻ ԽՆԱՄՔԸ

Սմբակները խնամելու հիմնական պահանջները կարող են ձևակերպվել հետևյալ կերպով.

1) Շարժողություն:

2) Մաքրություն:

3) Սմբակում անհրաժեշտ քանակությամբ խոնավություն պահելը:

4) Ձիու կանոնավոր պայտելը:

Շարժողությունը մարուկի դաստիարակման և չափահաս ձիու պահպանման հիմնական մոմենտներից մեկն է: Ձիու վերջավորության շարժողական ապարատի անդործածությունը և առողջ կենդանու յերկարատև հանդիստ մնալն այնպիսի դործոններ են, վորոնք չափազանց վատ են անդադադառնում ինչպես ձիու, այնպես էլ հատկապես նրա վերջավորությունների և մասնավորապես սմբակի վրա: Շարժողությունը բոլոր սխառնմների և մանավանդ արյան շրջանառության որդանների աշխատանքն ուժեղացնելով նպաստում է սմբակի մաշկի լավ անվելուն և սմբակի յեղջերի առողջ աճելուն:

Մաքրությունն անհրաժեշտ է վորպես նախազգուշացման կարևոր միջոց սլաքի փտելու հիվանդության, խոնավախտի, պսակի բորբոքման և սմբակի ուրիշ հիվանդությունների դեմ: Մաքրությունը պետք է պահպանվի վոչ միայն սմբակի դրսի յերևացող մասում,

այլև նրա ներքանի վրա, հասկապես սլաքի ակոսներում, վորոնք աղ-
բի և ցեխի կուտակման համար հարմար տեղ են ծառայում:

Առողջ ամբակի յեղջերը էր մեջ միջին հաշվով 40 տոկոս խոնա-
վություն և պարունակում: Այս քանակի խոնավության խոշոր տա-
սանումները պակասեցնելը կամ ավելացնելը վնասակար կերպով են
անդրադառնում ամբակի յեղջերի վորակի վրա, դարձնելով այն կամ
խիստ չոր, որամաղիք ճեղքվածքներ տալու, կամ ընդհակառակը,
չափազանց մափուկ, թառամած, ամբողջ կտորներով կտրվելու տը-
րամաղիք: Այստեղից բխում է, վոր անհրաժեշտ է չոր յեղջերը
ժամանակ առ ժամանակ թաց մաթաթաններով մի քանի ժամում
խոնավացնել, ձիուն ման անել խոնավ կոնաչների մեջ, կանգնեցնել
կենդանուն ջրով լցված համապատասխան գոտերում և այլն: Խոնա-
վացնելուց հետո յեղջերի մաշկում խոնավությունը պահելու նպա-
տակով պետք է վերջինիս վրա քսել խոզի թարմ ճարպ, վաղելին կամ
հալոտար քանակությամբ վաղելին և լինսլինի խառնուրդ: Ուրիշ
տեսակի սծանելիքներից հարկավոր է խուտափել: որոնք հաճախ վը-
նուս են հասցնում: Փսել պետք է վոչ միայն յեղջերապատի, այլ
նաև յեղջերև ներքանի և սլաքի վրա:

Այս գլխի նախընթաց բացատրությունից կառնալովր պայտելու
նշանակությունը պարզ և հասկանալի յե: Պետք է միայն նշել, վոր
բոլոր այն դեպքերում, յերբ տնտեսական նկատառումներով ձիուն
կտրելի յե վորոշ ժամանակ առանց պայտելու թողնել, աղք պետք է
անել, վորպեսզի հնարավորություն արվի բնական կերպով վորը
դեանին հենելով ուղղել այն դեֆեկտները, վորոնք այսպես թե այն-
պես կապված են նույնիսկ կանոնավոր պայտելու հետ:

Պետք է հետևել, վոր դեռահաս, բայց չպայտվող ձիերի յեղջե-
րը ժամանակին տալի է ու կտրվի, վորպեսզի ամբակի վրա մարմնի
ծանրության հավասար բաշխումը պահպանվի և ամբակը դերժ մնա
կտրվելուց:

ՁԻԵՐԻՆ ՁՄԵՌԸ ՊԱՅՏԵԼՈՒ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Վորպեսզի ձիերը սառած դեանի վրա չսայթաքեն, ձմեռվա ա-
միսներին նրանց պայտերի վրա սուբ դղեաներ են ամրացնում, բացի
մեղիալ կողմի դղեուից, վորը բուք են շինում հարևան վորը չվե-
րափորելու համար:

ՎԵՐՋԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԱՆԿԱՆՈՆ ՇԱՐԺՈՂ ՁԻԵՐԻ ՊԱՅՏԵԼԸ

Ինչպես հայտնի յե, ձիերի շարժման բնույթը պայմանավորվում
է նրանց վերջավորությունների ձևով:

Անկանոն քայլվածքը, հաճախ հենց իրեն՝ կենդանու կողմից վտախ դիտալ ծայրի մասում կարող և լուրջ վերափոխումներ և ջարդվածքներ առաջ բերել: Այսպիսի ձիերը կռվում են վտանքն իրար խփող ձեր (թուրախափող): Վտանքն իրար խփելու նախատրամադրված են այն ձիերը, վորոնք նեղ և կոպի վտանքի դրվածք ունեն, այլև այն ձիերը, վորոնց բռնիչները զեպի դուրս կամ ներս են: Ծիշոտ և, վերջավորությունների լայն դրվածքի զեպում ևլ վտանքն իրար խփելն առաջանում և, բայց շատ սակավ զեպներում:

Նկ. 82. Վտանքն իրար խփող ձիերի պայտ Դուրի Դուրի վրա շորա, իսկ ներքի կողմից յնրկու մեխանց-
ցով:

Ինդիֆերենտ ուժանելիքի հաստ շերտ, հետո կենդանուն ստիպում են դանազան արագության քելքով շարժվել: Հարևան վերջավորության պայտի կամ սմբակի վրա միացած ուժանելիքի կամ ներքի հետքերը

Նկ. 83. Մնամել սեռերի համբիշ

Նկ. 84. Մնամել սեռերի ող

ցույց են տալիս այնտեղը, վորով մնասված տեղին հարված և հասցնվում: Այդ ժամանակ տվյալ տեղի յեղջերը տուրբիլի ողնությամբ խարտոցում են, բայց այնքան, վոր յեղջերի տակ դանդաղ փափուկ հյուսվածքները չմնասվեն, իսկ պայտի Դուրի տվյալ տեղում վոր թե կիսաշրջանի ձևով են պատրաստում, այլ ավելի ուղիղ ձև են տալիս. (Նկ. 82), ըստ վորում յեղքը մի քիչ զեպի ներս են անում,

ժողովուրդի բնք մտկարդակի վրայով աղելի ազատ պահելու պայմաններ ստեղծվել, հետևապես հարվածները, յեթև աչքախտները համե-

Նկ. 85. Կաշվից զոտնակապ կապի հողի համար

Նկ. 86. Առջևի զոտի բռնիչը հարված և հասցնում յետևի զոտի բռնիչին

Նկ. 87. Յետևի զոտի բռնիչը խփում և առջևի զոտի պայտի ճշտվելի մայրին

Նկ. 88. Յետևի զոտի բռնիչը հարվածում և առջևի զոտի ազատ մայրին

Նկ. 89. Բորուխոզ միտ, առջևի պայտած սմբակը դեպի առաջ տարված յետևի զգեստներով

նայն դեպս տեղի կռնենան, Թուլանան, Մի քանի դեպքերում, վնասված տեղի վրա ներսի կողմից փափուկ պտտատի զոտնակապ են անցկացնում (Նկ. 83, 84, 85) :

Անկանոն կաղափարով եկուսերը յերի ժամանակ՝ կարճ մեջք բաց յերկար վտաներ, անհամաչափ յերկար, բայց թույլ մեջք ունեցող ծիւրը յերբեմն յետևի վտաներով առջևի վտաներին միասուսմ են. այդ յերևույթը կատարվում է նաև հակառակ կարգով: Յերբեմն այդ միասվածքները լինում են միամիկանների ներքանի պտակի և պատի միացման, յերբեմն էլ ջարդվում կամ միջադուրվում են՝ վերջավորութիւնների միջևի մասերը: Այդպիսի ծիւրի մասին ասում են, վոր նրանք վտաներով «թորութում» կամ «շրթկացնում» են (նկ. 83, 87, 88):

Նկ. 80. Շրթկացնող ծիւր յետևի պայառ

Նկ. 81. Յետևի պայառ բռնիչի մեծ վաննիկով, վոր ուսինք թորութիւն յեղջեր պաշտպանում է:

Այս միասվածքների պրոֆիլակտիկան հետևյալն է՝ Առջևի պայտերի ճուղիները հնարավորին չափ կարճ են պատրաստում, իսկ դիւրաները վորքան կարելի յս վերելից ներքև և դեպի տաք շատ են շեղահատում, վորպէսզի ստացվի սահուն ու թեք մահարդակ, վորով կարելի լինի կանխել կամ դռն թուլացնել հարվածների թափը (նկ. 89):

Յետևի պայտի բռնիչի մասը, յեթե նրանով առջևի վերջավորութիւնը հարված է հասնում, պատրաստվում է ուղիղ մեծով, իսկ բռնիչի պատի յեղջերը ներքանի յեղրի շրջանում խարտոցվում է (նկ. 90):

Այն դեպքում, յեթե առջևի սմբակի պայտից հետևի սմբակի բռնիչի պատը շատ է տուժում այդ պատը պետք է պաշտպանել տանձին վաննիկով, վորը շինում են հետևի պայտի բռնիչի մասում:

Բացի դրանից, վերավորվելուց պաշտպանելու համար, այստեղ ևս հարմար է վտանակալ դործադրել:

Յեթե թորութներն ու ջարդվածքներն ուրիշ պատճառներից են,

խնդրանքներն չափեց ամենի շահագործելն ու նրանց պայտեր հարմարեցնելը և այլն, ապա այդ պատճառները պետք և վերացնել:

ԶՈՐԻՆՆԵՐԻ ՅԵՎ ԵՇԵՐԻ ՊԱՅՏԵԼԸ

Զորինների և եշերի մասի դիտաւ ծայրի ավտոմատիկ կազմությունն ու ֆունկցիան վոլնչով չի տարբերվում ծեռ վերջավորության այդ մասի կազմությունից ու ֆունկցիաներից, տարբեր են միայն, յեղջերամաշիկի և յեղջերապատի հաստությունները:

Զորու սմբակը նեղ ու յերկարավուն է, բռնիչի մասում կլորածով. կողքի պատերն ամենի ուղղածի՞ ուղղություն ունեն քան մի ունը. ներքանը խիստ դողալու է. կողքի պատերը՝ հաստ:

Նշի սմբակն ամենի նեղ է քան ջորունը. փափկանի սլաքը լայն է և ունի լայն դարդացած մոտիկներ:

Այս կենդանիների պայտերն ընդհանուր սկզբունքով են պատրաստվում, սակայն շինվում են թեթև, նեղ և իրենց ձևով համապատասխանում են յեղջերապատի ներքանային յեղրի ձևին:

Զորինների պայտերը հինգ-վեց մեխանիզմներով են պատրաստում, իսկ եշերինը՝ չորս: Նկատի ունենալով, լոր այս կենդանիների յեղջերապատը բավական հաստ է, պայտը սմբակին հարմարեցնելու համար դործ են ածում հաստ ու կարճ սմբակի մեխեր, վորոնք պինդ յեղջերապատին խփելիս չեն ծալվում:

ԼԾԿԱՆ ՅԵՋՆԵՐԻ ՊԱՅՏԵԼԸ

Լծկան յեղների կեղակների յեղջերն արագ մաշվելուց և յեղջերի պատրճում թաղնված դպայուն հյուսվածքը հիվանդություններից պաշտպանելու նպատակով կեղակները նույնպես պայտում են: Այս պայտումն ունի իր առանձնահատկությունները, վորոնք պայմանավորված են վորոճացողների կեղակների կազմության առանձնահատկություններով: Այստեղ սովորաբար յուրաքանչյուր կեղակի համար առանձին պայտ է պատրաստվում: Պայտն ունի թիթեղի ձև և համապատասխանում տալած կեղակի ներքանի մակերևին (նկ. 92):

Այդ թիթեղի լայնությունը տատանվում է 35-60 մմ-ի սահմաններում, իսկ հաստությունը հավասար է 4-5 մմ-ի:

Պայտի վերին մակերևույթը պետք է հորիզոնական լինի և միայն տափակ կեղակների համար, դեպի թիթեղի կենտրոնը, նրա վրա առնչան թեղություն (բուխտովկա) և շինվում: Ստորին մակերևույթի վրա արտաքին յեղրին մոտիկ, 5 մեխանիզմներ են ծաղկաւում այն

հաշվով, վոր նրանք սպիտակ գծի ուղիղ դիմացը լինեն: Այդ անց-
քերը ծակոտուտ են պայտի ասջևի յերկու-յերրորդական մասում:

Պայտը կնդակի վրա լավ ամրացնելու հա-
մար նրա ներքին յեզրի վրա, բռնիչի մա-
սում յերկար և նեղ վահանիկ են քաշում,

Նկ. 92. Յեղան պայտ:

Նկ. 93. Յեղան պայտած կնդակներ:

վորը կնդակի մեղիալ պատն ընդդրկելուց հետո ծակվում և դնակ
բռնիչի պատը (նկ. 93): Յերբեմն ավելի դիմացկուն լինելու համար
յերկու վահանիկ են շինում:

Սայթաքուն զեանի վրա աշխատելիս
յուրաքանչյուր պայտի վրա պատրաստում
են յերկու գլեհ՝ բռնիչի և կրնիչի: Սովո-
րաբար այդ գլեհները շին յեռացնում,
այլ կուտ են պայտ յեզրերից:

Յեղների համար ամբողջական պայ-
տերի գործածությունը չի հանձնարարվում,
վորովհետև նրանք կնդակային անգծի միջի
շարժումը խաղաղում են:

Նկ. 94. Յեղան ամբողջական
պայտ:

Բացի դրանից այդպիսի պայտերով
պայտած կնդակների անգքում քարերի
շնորհիվ հավանք և անաջանում և այլն:

Յեղան կնդակների լատերալ յեղվերապատը բավականին բարակ
և. այդ պատճառով պայտը սկսած և դպուլությամբ ամրացնել № 3
կամ № 4 ամրակի մանր մեխերով:

Մեխերի ծայրերը պետք և դուրս դան վոչ թե պատի 1/3-ական քորձրության վրա, ինչպես ձիերինն եր, այլ ներքանի յեղրից 15-18 մմ ցած:

Պայտելուց առաջ կնդակները տաշում են սմբակները տաշելու կանոնները համաձայն:

Տաշելու այդ դործողությունը պետք և հատկապես զգուշ կատարել, վարովհետև յեղների յեղներային ներքանի և պատի հաստությունն աննշան և:

Տաշելու ժամանակ, վարպես սրիննախոր պետք և վերցնել օղիտակ դիմը, վորը ցույց և տալիս հեռացման յինթակա աճած յեղները քանակը:

Ներքանի յեղների վրայից հեռացնում են միայն պարզապես անկնկղած մասը: Յեթե կրնի յեղներապատերը ծովել են դեպի ներքանի մակերեսը՝ կտրում են: Կտրելուց հետո յերկու պատերն ել պետք և հավասար յերկարություն ունենան:

Նկ. 95. Յեղան սաշնի վտի բարձրացնելը պայտելու համար:

Նկ. 96. Յեղան յտեի վտի ֆիկտցումը պայտելու համար:

Կնդակը պայտելու ամրոզ շախապատրաստությունը պետք և վտանների դրվածքին և մասաների վտակների առանցքի ուղղությանը համապատասխան տարվի:

Կանոնախոր կնդակի տաշած ներքանի հիմնամ վակիրեսը պետք և իր մեջ պարունակի ներքանի յեղը, սպիտակ դիմը, և նրան հարակից ներքանի սրտաքին յեղը, վորի լայնությունը նույնպես պետք և հավասար լինի յերկուսի լայնությանը:

Պայտելիս յեղների ֆիկտացումը կատարվում և առանձին ձևերով, վորոնք ձիերը պայտելու ձևերից տարբերվում են: Յեղներին պայտում են պատկած կամ կանդնած դրությամբ: Յեթե յեղներին պատկեցնում են, ապա նրանց սաշնի և հետի վտաները կապում են ա-

աանձին հենարան ունեցող ձողի յերկարությամբ: Իսկ կանգնած դը-
րությամբ առջևի և յետևի վերջավորությունների ֆիկսման ձևերը
ցույց են տրված 95 և 96 նկարներում:

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՊԱՅՏԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՁԻՈՒ ՍՄԲԱԿԻ ՎՐԱ

Ներկայումս առարյա կյանքում ալիքի հաճախ յերկու տեսակի
պայտեր են գործածվում՝ հասարակ կամ սովորական և կլոր պայտ:
Այս յերկու ձևի պայտերն ել կամ դռնակներով, կամ առանց դռնակի
յին կիրառվում:

Ինչպես առաջ, այնպես ել ներկայումս, պայտելու հիմնական
խնդիրը պրոֆիլակտիկան է, այսինքն՝ նախադաշնառել, վոր յեղ-
ջերամաշիկը չափից ալիքի չմաշվի, սմբակը վնասվածքներից պաշտ-
պանվի, կենդանին սայթափելուց և վայր ընկնելուց դերժ մնա և այդ
վայր ընկնելու հետևանքով վնասվածքներ կուտրվելու վտանգից, Զարդ-
վելուց և ջրիերի կապերի յերկարաձգվուց ու պայթելուց նախադ-
աշնադի և այլն:

Պայտելու մյուս կարևոր խնդիրն այն է, վոր սովյալ ախտաբա-
նական կամ սմբակի անկանոն դրության ժամանակ այնպիսի պայտ
ամրացվի, վոր կենդանին կարողանա մաքսիմում չափով աշխատու-
նակ դառնալ, այլ կերպ ասած՝ պայտելու նպատակը տեստպնվելի
կամ բուժական է:

Առայժմ մի կողմ թողնելով դանադան բուժական պայտերի դո-
ծադրության խնդիրը՝ կանգ առնենք սովորական պրոֆիլակտիկ
պայտի վրա:

Այս պայտն ալիքի լավ կատարած կլինի իր դերը, յեթե նրա
դործադրությունը քիչ խախտի վտտի և դետնի միջև յեղած բնական
կապը: Սակայն ինչ խոսք կարող և յինել վտտի և դետնի միջև յե-
ղած նորմալ հարաբերության մասին, յեթե ձին պայտում ենք չա-
փից ալիքի յերկար և այն ել հաճախ տնհալաաաը դռնակներ ունեցող
պայտով: Հողերի կապանային ապարատի ձգվածությունը, տնդի-
նիտները, յեղջերապատերի ծովածությունները, նրանց ճեղգվածե-
ները, պսակոսկրի և կապոսկրի պերիոստիտները, յեթե վոչ միշտ,
բայց այնուամենայնիվ հաճախ այդպիսի անկանոն պայտելուց են ա-
ռաջանում:

Չախադանց լայն պայտը, յեթե ներբանի յեղրի սահմաններից
չտտ ալիքի յե դուրս դալիս, ձիու կանոնավոր շարժմանը խանդա-
րում է և հարևան վերջավորությունների վիրավորումներ և առա-

շաղկապում: Ընդհանգստակը, չափազանց մեղ պայտը պայմանավորում է սմբակի պատերի սեղծվելը, վորի հետևանքն էր հերթին սլաքն նև խումն և, նրա ասարոֆիան, յեղջերի անդգլածքները և այլն:

Շատ յերկար պայտերը ձերերին հոգնեցնում են, մանավանդ սիս-իտեղ դետնի վրա աշխատողներին, վորոնց վրտները խոլվում են դետնի մեջ և պայտը դուրս քաշելու համար ձին ստիպված և լինում մղկանների խոշոր ուժ դործ դնել:

Թեև քաան աշնպես պետք և պատրաստել, վոր նրա և սմբակի ներտանի արանքը ցնիի, դամադրի և վորերի քարերի բուն չղառնա: Յեթն ու դամադրը քայքայում են սպիտակ դինը թուլացնելով յեղջերն ներքանի պատերի հետ ունեցած կապը, նախապատրաստում են սխտավոր, տավակ և նույնիսկ լիքը սմբակի դոյացումը, իսկ վորերի քարերը դեմ աննելով թեքատի արանքներում և աննելով սմբակի մաշկահիմքը՝ կաղուխում են առաջ բերում: Յեղջերապատի ներքանի յեղջերն պայտի ընդհուպ չկաշելը վկայում և սմբակի վատ նախապատրաստելու կամ պայտն անփութք չինելու մասին (դրսի վերին մակերևոն անհարթ), վորի շնորհիվ մարմնի ծանրությունը սղմբակի պատի վրա անհաստատ ասարանվելուց վնասակար հետևանքներ են առաջանում, ինչպես պայտի սղոյիլը, սմբակի յեղջերի կլտորներով ջարդվելը, նաև անդգլածքներ դոյանալը, մանավանդ յեթն յեղջերը չոր և և առածդական չե: Խորը և նույնիսկ ներթափանց անդգլածքների հանկարծակի դոյանալու շնորհիվ հաճախ սմբողջ և առողջ յեղջերն անտափորվում և: Կտակածից վեր և, վոր պայտի անշնորհք հարմարեցնելը և սմբակի խնամք չառնելն անտափորված սմբակների դոյացման հիմնական պատճառն են դառնում:

Մեխանիկների անկանոն ուղղությունը, յեղջերապատի վրա մեխերի ծայրերի շատ վերև դուրս դալը, սմբակի մեխերի վատորակ լինելը՝ աշարողորը հաճախ յերևան են բերում սմբողջ սմբակի կամ նրա առանձին մասերի դրուխտն այս կամ այն անտափանական վորփութությունները:

Լավորակ պայտն այն և, վորը պայտելու համար կանոնավոր նախապատրաստած սմբակի աննշան շարունակությունն և կաղմում և մատավոր ճշտությամբ նմանվում և յեղջերապատի ներքանի յեղջերն ու չի արդելում ձիու վրտի դիտալ ծայրի ֆունկցիայի կատարմանը, այսինքն, բոլոր այն բաղական բարդ փոփոխություններին ու շարժումներին, վորոնք տեղի չեն ունենում ձիու վրտի ներքում վրտը փոփոխակի դետնին դնելու և բարձրացնելու մոմենտին:

Ձիու վրտի դիտալ ծայրի առածդական մասերը՝ յեղջերը, վորփականի և հոգերի անոտները, մասի խորանիստ ծալիչ՝ ջիլը և հատկա-

պէս փափկանը վերջապետութեան այդ մասի ֆիզիոլոգիա-մեխանիկա-կան գործունէնութեան աշխատանքում մեծ դեր են խաղում: Փափկա-նի առաձգական, փափուկ յեղջերով պատած պարը, ինչպէս նաեւ սմբակի յեղջերային ներքանի յեղջերայատի հետ միասին մարմնի ծանրութեան իրենց վրա կրելու և զահելու համար են ծառայում, սմբակի փափկանը, այդ ուժեղ առաձգական աղարատը, վոր վո-տը գետնին դնելու հարկածներն ու զարկերը մեղմացնում և, յեթե զարգարի գործելուց, շատ վատ կանգրապաւանա վոյ միայն վտաի ստո-րին մասի սմբողջական և առողջական գորութեան այլև միու սմբողջ վերջապետութեան վրա:

Գդեռներով և ստվորական պայտեր լինելու դեպքում հենումը և ուժի տեսակետից նրան հալմասար գետնի կողմից յեղած հակաճնն-չումն ընկնում և բացառապէս յեղջերայատի ներքանային յեղրի վրա: Սլաքն ու ներքանն այդ գործողութեանը չեն մասնակցում, վորովհե-տեմ նրանց գետնից մեկուսացված են լինում: Այսպիսի մեկուսաց-ման հետեանքը հաճախ սլաքի ատիճանական ատրոֆիան և և սեղմ-ված սմբակ առաջանալը:

Այս պրոցեսն ամէլի շատ հարկածում և սուր անկյուն սմբակ-ներին և սակալ գեպքերում՝ բութանկյուն սմբակներին:

Այնուհետեւ զգեաւոր պայտի ազդեցութեանն արտահայտվում և նրանով, վոր սմբակները գետնի կողմից բնական, թեկուզ հենց պար-բերաբար խոնավանալուց զրկվում են, իսկ սմբակային յեղջերի չո-րացումը մանավանդ արդեն առաջացած սեղմվածութեան շնորհիվ տանում և գեպի յեղջերի առաձգականութեան նվազեցում, դանդա-ղեցնում և նրա անեցողութեանը, առաջացնում և փխրուեցություն և դիւրաբեկութեան, ճեղքվածքներ, սմբակամուկի հիմքի ճմլում և այլն մնասակար հետեանքներ:

Վաղորի (հարթ), այսինքն առանց զգեաների պայտը սմբակի ֆիզիոլոգիայի տեսակետից անհամեմատ ամէլի նպատակահարմարն և համարվում, քան զգեաներով պայտը, վորովհետեւ նրա գործանու-թեան ժամանակ սմբակի ներքանի մակերեսը գետնից չի հեռանում և յեթե փափկանի սլաքն այս դեպքում բախտկան լալ և զարգացած ու նրա ազդերի ստորին մակերեսը մի բարձրութեան վրա չի ընկած, կամ մի ճիշ բարձր և պայտի ստորին մակերեսութից, ապա վաղորի պայտի սլաքի ֆունկցիան չի խախտվում: Բացի դրանից այդ պայտի առկայութեան դեպքում գետնին հենվելը կայտարարում և նրա սմբողջ ստորին մակերեսով, վորը կենդանու քայլվածքին մեծ կայնութեան և ապիս և ապահովում նրա ամէլի համարձակ ու մոտաւ շարժում-ները: Սակայն, յեթե կենդանին ճարճարուտ, խորաուրող և նույն-

քան տնհարմար ստալերէլամ տեղերում և տշխատում, վտղորդ պայ-
տի աշդ բոլոր առաջնութիւնները շնանում են, վտրովհետև վտ ժի-
րանով յաջաւորանմամբ ալաքը շափաղանց աղադ մաշվում, ջաղդվում
և վերափորումներ և ստանում, վտը խոտ կաղաթիւն և ստաղաց-
նում և դրա շնորհիւ տնհարմար և լինում կենդանուն մի վտրը ժա-
մանակ աղաթել աշխատանքից:

ՎԼՈՐ ՊԱՅՏԸ ՅԵՎ ՆՐԱ ԱԶԴԵՅՈՒԹՅՈՒՆԸ ՁԻՈՒ ՍՄԲԱԿԻ ՎՐԱ

Կլո Վալաը (նկ. 97) սովորական վտրի և դղեալոր պայտից
տարբերվում և նրանով, վտր իր ճյաղերի միջում լայնակի միացնող
մետաղյա շերտ ունի: Այդ միացնող շերտը կենդանու ման պալու ժա-
մանակ ալաքի հենարանի դեր և կատա-
րում: Այսպիսով կլոր պայա դործածելով
կարելի յև հասնել յերկու. շափաղանց կա-
րեաը նպատակի, առաջինը՝ փափկանի ալաքը
դրվում և դործող դրութիւն միջ և յերկ-
րորդ՝ կենդանու մարմնի ծանրութիւն
դդալի մասը յեղջերապատի ներքայնային
յեղին իր վրա յեղան մարմնի ծանրութիւն
ճնշումից աղաւթում և ճիշտ ալնքան, վտր-
քան ալաքը կարող և այն ծանրութիւնից իր
վրա վերցնել: Վերջին հանդամանքը նույն-
պես խոտ կայան նշանակութիւն ունի,
վտրովհետև կլոր պայա դործողքելով աղատ կարելի յև կիրառել
ամրակի հիմանդ կամ թույլ տեղը պաշտպանելու սկզբունքը նրա
վրա ընկնող կենդանու մարմնի ծանրութիւն ճնշումից:

Նկ. 97. Կլոր պայա

Յեւ իրոք պատկերացնենք տափակ ամրակ իր հիմնալի դարդացած
ուժեղ ալաքով և սովորաբար ցածր, թույլ, բարակ ու չոր, ճեղք-
վածքների արամաղիք կրնի յեղջերապատերով: Զին սովորական
պայտով պայտելիս աշդ պատերի անխուսափելի և ուժեղ ծանրաբեռ-
նումը կարճ ժամանակում ամրակի աշդ բաժինները վտրեւ հիման-
դութիւն և հասցնում: Իսկ կլոր վալտի կիրառումը հնարավորու-
թիւն և տալիս աշդ թույլ մասերը բեռնաթափել նրանց վրա դոր-
ծողքից ճնշումից և վերջինս վտրաղբել առողջ ալաքի վրա: Արդեն
պայտցած ճեղքերի, պարտերի ծամւածքների կամ նույն աշդ կրնի
պատերի միջավայրի սեղմվածութիւն դեպքում և այլն, հիմանդ
մասերը պաշտպանելու սկզբունքը կարելի յև և հետադարձ դոր-

ծաղրել և այդ մասերը կարող են աշխատանքից բաղադրվին ազատվել։ Ամբակի դանակի կամ տալիքի ողնուխամբ, վորպեսզի նրանք ընդհուպ չկաշեն պայտին, վորպեսզի նրանց և պայտի միջև մոտ 1-2 միլիմետրաչափ մի փոքր արանք մնա։ Հետագա ճնշումից ու զրդեռից ազատված ամբակի մասերն այս ձևով կդրվեն բարենպաստ պայմաններին մեջ՝ հիվանդագլին պրոցեսը լուծարքի յենթարկելու համար։

Ուրեմն կլոր պայտը հափողւթյամբ կարող ե գործադրվել վեջմիայն վորպես պրոֆիլակտիկ, այլև վարպես բուժիչ պայտ։

Տերապևտիկ նպատակով կլոր պայտի կերտման դեպքերը միայն վերևում ասածներով չեն սահմանափակվում։ Այլաքի ատրոֆիայի ժամանակ պահանջվում ե զրդեռել, բարձրացնել նրա կոնտուզված բլիթներին կենսոռնակությունը, առանց վորի այդ սրգանը հետագա մահացման կդատապարտվի։ Կլոր պայտն արհեստական յեղջերի, դատապերչի, խցանի, խծուծի կամ ատրոֆիայի յենթարկված սլաքի վրա դրվող այլ նյութերի զործադրության հետ միասին այդ սրգանն ուղղելու ամենաներդործական միջոցներից մեկն ե հանդիսանում։ Սեղմված, լիքը, վորդնաձև, չեղ և այլ ձևի ակտալիզրված ամբակներով ձիերը, յեթե հմտությամբ կլոր պայտով պայտվեն, մատնավանդ խծուծի և կաշվե աստառով, դաշի չափով շատ ավելի աշխատունակ են դառնում, քան յեթե այդպիս նպայտվեն։

Սակայն կլոր պայտի զործադրման վերաբերյալ կան շատ վարդեռ հակացուցումներ։ Այդ այն դեպքերն են, յերբ փափկանի սլաքը կամ նրան ծածկող ամբակի մաշկաշիճքը, կամ ամբակի յետևի մասի ուրիշ զգայուն հյուսվածքները վորեն սուր կամ խրոնիկ բորբոքման պրոցեսում են դառնում։ Դրանք են՝ փափկանի բորբոքումը, սլաքի քաղցկեղը, սլաքի բուն մաշկի մակերեսային կամ խորը բորբոքումը, յերկու փափկանների աճառների վոսկրացումը, մալուկի ճախարակի բորբոքումը և մատի խորանիստ ծալիչ ջիլի բորբոքումը։ Միանգամայն հասկանալի յե, վոր կլոր պայտի ողնությամբ հիվանդագլին պրոցեսին յենթարկված մասերի ծանրաբեռնումը միայն սրում ե հիվանդությունը և կաղության ուժեղացում ե առաջացնում։

Այնուհետև անհրաժեշտ ե նկատի ունենալ, վոր կլոր պայտի պրոֆիլակտիկ և տերապևտիկ խոշոր ազդեցությունը կարող ե արտահայտվել միայն այն դեպքում, յերբ այդ պայտը հարմարեցվում ե ամբակին՝ պահպանելով պատշաճ կանոնները և հաշվի առնելով յուրաքանչյուր դեպքի առանձնահատկությունները։

Կլոր պայտի շարուն և անկանոն զործադրությունը, վորը զբա-

յախտաբար շատ հաճախ և պատահում, վրէժ մի ուղուտ չի կարող բերել:

Կլոր պայտ գործադրելիս հարկավոր և հաշվի առնել յերեք հիմնական դեպքեր՝

1) Կանոնավոր ձևի սմբակ. սլաքի աղվերը յեղջերապատի յեղրի հետ մի հարթության վրա յեն դնելով, կամ միայն շատ քիչ են անցնում նրա յետևի կողմը (նկ. 98 A):

2) Բուլանկյուն սմբակ. սլաքի աղվերը յեղջերապատի ներքանի յեղրի մակարդակին չեն հասնում (նկ. 98 B):

3) Սուրանկյուն սմբակ. սլաքի աղվերը բարձր են և ներքանի յեղրից բավականին իջնում են (նկ. 98 C):

Նկ. 98. Միացնող հյուղի հարձարեցման պահպան տեսակները կլոր պայտով պայանելու ժամանակ:

A—կանոնավոր սմբակ, վրի սլաքի վրե ինչ անցնում և յեղջերապատի ներքանի յեղրի յետև. այդ պատճառով էլ միացնող հյուղը բեռնաված և B—բուրանկյուն սմբակ, վրի սլաքի ներքանի յեղրից բավականին ցածր և C—սուրանկյուն սմբակ, վրի սլաքի յեղջերապատի ներքանի յեղրից բարձր և:

Կլոր պայտի ամենաեղանակաժամանակ մասը միացնող շերտն և. նա նշանակված և վորպես սլաքի նեցուկ ծառայելու: Սակայն ինչպես պետք և այդ նեցուկը հարձարեցնել սլաքի նկատմամբ:

Զիտ ման դարու ժամանակ, ախլենքն վորտ դեռնին դեղիս, մարմնի ծանրության նշման տակ և վերջավորության վորակրեթի անկյունային հոդավորումների սխտեմի տակայության հետևանքով սլաքի վորտ իջնում և կատարվում:

Յեթն միայն կենդանու հանդիստ կանգնած ժամանակ միացնող հյուղը ընդհուպ կաշի յեղջերե սլաքին, ապա վերջինս ման դա-

լին, յուրաքանչյուր անդամ ոմբալը դնանին դնելիս, պայտի կողմից ուժեղ հակաճնշում պիտի ստանար, վորի հետևանքով վորոշ ժամանակամիջոցում կարող եր սլաքում ախտաբանական պրոցես առաջանալ: Դրանից խուսափելու համար պայտի միացնող ճյուղը յեղջերե սլաքին չեն միացնում, այլ նրա և լայնակի շերտի վերևի մակերևութի միջև, մոտ 1-2 միլիմետրաչափ փոքրիկ արանք են թողնում:

Այսին դեպքում, յերբ սլաքը լավ դարգացած և, միացնող ճյուղի վրա փոքր թեքատ են անում:

Յերկրորդ դեպքում, միացնող շերտի և յեղջերե սլաքի միջև վորոշ տարածություն են մնում: Հաճախ այդ տարածությունը վերացնելու համար միացնող շերտին դողալովոր ձև են տալիս: Այդ ճիշտ չի. յերկաթե շերտի կողմից սեղմված սլաքը վոչ թե հնարավորություն չի ունենա կատարել իր նորմալ ֆունկցիան, այլ ընդհակառակը, նրա այդ ֆունկցիան կճնշվի և ինքը սլաքը ժամանակի ընթացքում աւորոփիլայի կենթարկվի: Այդ պատճառով միակ ուղիւ միջոցն ալտակող կլինի այն, վոր արանքը լեցվի վերևում հիշված պլաստիկ նյութերով. իսկ այդպիսին ջնարվելու դեպքում հաջողությամբ կարելի չե սլաքի ախտները սլաքի բարձրությունից ավելի պինդ սեղմված խոծուծի տամպոններ դնել, վորոնք պահվում են վոչ միայն միացնող ճյուղով, այլև պինդ կաշվով:

Վերջին դեպքում ցանկալի չե, վոր լայնակի ճյուղերը կատարելապես ընդհուպ կաշին խնուծից և կաշվից չինված բուֆերին, վորովհետև, վերջինս մեծ առաձգականություն և փափկություն ունենալով, վոչ միայն չի կարող ճնշել սլաքի հասուկ ֆունկցիան, այլ ընդհակառակը, մեծ չափով կուժեղացնի այն:

Վերջապես, յերրորդ դեպքում սլաքն այնքան ուժեղ և դարգացած լինում, վոր յեղջերայատի ներքանի յեղրից բավականին ցածր և իջնում: Ներքանային յեղրից սլաքի այս դուրս արծած մասի հեռացնելու մասին խոց անդամ լինել չի կարող, վորովհետև սլաքի վրայից կենդանի յեղջերի չափից ավելի հեռացնելն անխուսափելիորեն նրա դուրսուն հյուսվածքների հիվանդանալու պատճառ կդառնա: Այդ իսկ պատճառով կորացած ձև և տրվում լայնակի շերտին համապատասխան սլաքի աղդրերի դուրս արծած տեղերին, միաժամանակ պահպանելով այդ պայտի հարմարեցման հիմնական կանոնները, այսինքն, վոր յեղջերե սլաքը և պայտի միացնող ճյուղը ընդհուպ միմյանց չկաշեն:

Յեթե այս կանոնը դանց արվի, ապա կենդանու հանդիստ կանդնած ժամանակ միացնող ճյուղը կճնշի սլաքի վրա և կառաջացնի սը-

լաքի սնվելու խախտում և վարպես դրս հետևանք՝ նրա առորոշեան և
Բացի դրանից դեպի ներքե դուրս պրծած ամբողջ սլաքը պիտի,
անհարկի դեմանի և սալարկի կողմից ջարդվելուց և վերալորվելուց
պաշտպանելու համար լայնակի նյութը լայն են շինում և նրան առկա
են ամյալ ամրակի մեծ ու մեծությունը: Բայց այդ ֆէշ և: Այստեղ
անհրաժեշտ են նաև զդեմաները, վորպեսզի արանց միջոցով ամրակը
դեմանից բարձրանա, թյալալես դնելի դեման ուղղված ծուռ լայնակի
նյութը ձիւ ման դալուն բալակն արդեւքներ կստեղծի, իսկ սլաքը
լուրջ վնասվածքներ ստանալու մշտական վտանդին կենթարկվի:

Առաջին յերկու դեպքերում կլոր պայտի միացնող մշակի լայնու-
քյումը մեծ չի պատրաստում: Միամիտայն բալարար կարելի չե
կամարել, յերեւ այդ լայնությունը պայտի բռնիչի լայնակիմ հալա-
տար լինի: Բանն այն և, վոր ստվորակուն դեպքերում միացնող նյու-
ղը պետք և հեմարան ստեղծի վոչ թե ամբողջ սլաքի, այլ բացառա-
պես նրա աղդերի և նյութերի համար միայն, վոր միեւնոյն բանն
և: Սլաքի մարմնի և նրա սուր ծայրի վրա յեղած Ենդումը բոլոր-
վին ցանկայի շե, վորովհետեւ այդ մասերն իրենց վերնի մակերն-
վոյնթով ընդհուպ կաշկելով ամրակածն վտակին և հանկարծ դուրս
դալով արա և պայտի մեջտեղում՝ կարող են այդ չնկվող առարկա-
ներն մեջ հիվանդագին սեղմումներն և ճշումներն յենթարկվել:

ՊԱՅՏԵԼՈՒ ԴԱՐԲՆՈՅԸ ՅԵՎ ՆՐԱ ՍԱՐՔԱՎՈՐՈՒՄԸ

Պայտելու դարբնոցը պետք և յուրաքանչյուր սարքավորված ա-
նասնարուժարանի կառուցման պլանի մեջ մտնի, և իրենից ներկա-
րացնի ալպան կոչված՝ որթոպեղեական բաժանմունք:

Հրդեհից անխտանդ պահելու նպատակով պայտելու դարբնոցը
կառուցում են անկեղելի աղյուսից, փայտ շենքերից հեռու: Նա-
պետք և լիովին բալարարի հանիտարական պահանջներին. այն և՛
լայլ լույս և ողորտիտություն ունենա և բալակուն ընդարձակ լինի,
իսկ մեկու՛ նաև տաք:

Պայտելու դարբնոցում նախատեսվում և հետևյալ շենքերն ու-
նենալ՝ Հնոցի բաժանմունք, ձիւրը պայտելու ձիւմարդարան, պա-
հեռ, բանվորների համար հաղուստ փոխելու և հաշվա հանդատի
սենյակ, սենյակ-սպասարան և ձիակալարաններով բաղ: Այն դարբ-
նոցներում, վորտեղ դարբին պայտարներն նոր կաղեր ևն պատրաս-
տում, անհրաժեշտ և նաև դարոցական պարապմունքների սենյակ ու-
նենալ:

1. Հնոցայիմ բաժանմունք. այս շենքի տարածությունը վորո-
շում են հնոցներն և աշխատող դարբիններն ջանակով: Մեկ աշխա-
տավորին և մեկ հնոցի ռջախին, աշխատանքի հարմարանքներով
միասին, արվում և 12 մ² տարածությունից վոչ պակաս: Այս բա-

ժամանակի և պայաման ձևամարզարանի բարձրությունը 4-4,5 մ: Հնոցի և դեղանի մեջ յեղած տարածությունը 1,2 մ վու պակաս: Յերկու սլախ ունեցող մեկ հնոցին կից յերկու դեղանի մեջ յեղած տարածությունը սահմանվում է 1,5-2 մ: Հասակը պատրաստում են քարից կամ կավից: Վերջինս այն առավելությունն ունի, վոր աշխատողներին մոտեննն ավելի քիչ և հողնեցնում:

Հնոցային բաժանմունքում, դրվում են դարբնոցային հնոցը, դարբնոցի փուշը, դեղանը և մամլակը:

Դարբնոցային մշտակամ հնոցն ունի տեղ ունի՝ շարված քարից կամ աղյուսից: Ունի բարձրությունը հասակից հալված, համար է 0,75 մ, ունի վոր շինում են թասի ձև ունեցող փոս, վորը կոչվում է հնոցարուն (նկ. 99): Նրա մեջ տեղին և ալրվում մեռապը տաքացնելու համար: Հնոցարնի հիմքը պատրաստում են հասպ թուֆն սալից, վորը ողը ներս փշելու համար փողի անցքեր ունի: Փողը՝ թուֆից են պատրաստում, ըստ վորում նրա յերկարությունը սովորականից ավելի յեն վերցնում, վորպեսզի ծայրն ալրվելու դեպքում չկարճանա:

Սալի փշանալու դեպքում մի տեղում վողը միացնում են նրա պահեստի անցքերից մեկի հետ:

Մուխը ծխնելույզով բարձրացնելու համար ունի վոր յերկաթե ծածկոց կամ կավարիչ են պատրաստում: Սա ներսի կողմից վու մի յիւան չպետք է ունենա, վորպեսզի դաղերի դեպի վեր բարձրանալը յոժմարանա: Տանիքից բարձր վերջացող ծխնելույզի ծայրին շինում են դլխադիր Վիլյադարկա, վորը ծալքովոր ձև ունի: Գլխադիրը պաշտպանում է ուժեղ քամուց, վորը ծխի աղատ դուրս դալուն խանդարում է:

Եարժակամ հնոց: Հնոցարնի ներքևի մասում կա վինտիլյատար, վորը շարժման մեջ է դնում աստամնալոր հաղորդչով միացված պեղալի կամ կոթի ողնությամբ: Սա դործ է անվում վողը աշխատանքների և ռադներթի ժամանակ:

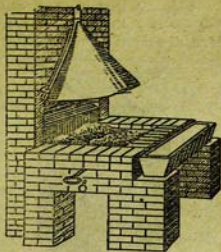
Դարբնոցի փուշը. ծառայում է ողը ներս մղելու համար (նկ. 100): Պատրաստում են տախտակից և պինդ կաշվից, վորը կոչվում է պատյան: Աշխատանքի միջոցին պատյանը բացվում ու ծալվում է, վորպես հարմոն: Ողը փուշին մեջ է լցվում ներքևի տախտակի անցքով: Այդ անցքը տախտակի ներսի կողմից կաշվե կափույր ունի, վորը դեպի վեր է բացվում, յերբ փուշը ձգվում է և փակվում է, յերբ նա սեղմվում է: Փուշը սեղմվելու մոմենտին ողի հասանքը ողաստար խողովակի և փողի միջով մղվում է հնոցարնի մեջ: Դարբնոցի փուշերն ունենում են մեկ կամ յերկու բաժանմունք, վորոնք անընդհատ ողի հոսանք են մատկարարում:

Մեծ և լավ սարքավորված դարբնոցներում փռքալի փոխարեն քարե են անում վենտիլյատորներ, զորոնց աշխատեցնում են ձեռքով կամ ելեկտրական մոտոռով:

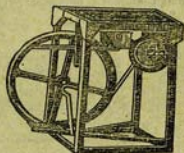
Ձնդամ (նկ. 102). Սրա վրա մետաղ են մշակում: Ձնդանը սովորաբար շինում են թուջից: Բարձր 50 — 70 կգ, վերել մակերևալ, զորը զնդանի յերես և կոշվում, պլնդության համար ծածկում են պողպատով և կոփում: Ձնդանի յերեսը պեռք և հարթ և զողորկ լինի առանց ճեղքվածքների և փանգի կերույթի: Յերկաթ ծակելու և այլ դարբնոցային աշխատանքների համար զնդանի վերել մակերևույթի վրա բացում են կլոր և քառանկյունի անցքեր:

Ձնդանները մի քանի տեսակ են լինում: արանք միմյանցից տարբերվում են իրենց ձևով: Դարբնոցա-պայտառական աշխատանքների համար ամենահարմարն անգլիական զնդանն և համարվում, զորի մի ծայրը կոնաձև յեղան ունի, իսկ մյուսը բութ և կոշվում և զնդանի պոչ: Ֆրանսիական զնդանի յերկու ծայրերն էլ կոնաձև յեղաններով են:

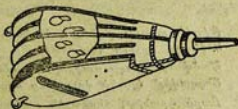
Ձնդանն իր հիմքով, զորի վրա յեղաններ կան, ամրացնում են փայտե պինդ աթուռի կամ կոնդի վրա, զորն ամուր թաղում են զետնում, զորպեսզի աշխատանքի փամանակ չշարժվի:

Նկ. 99. Դարբնոցի ձնդան հնոց:

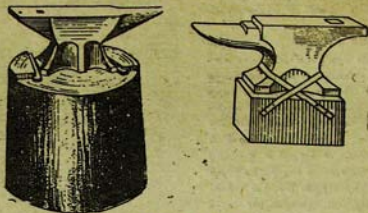

Նկ. 100. Շարժական ապքերթի հնոց:

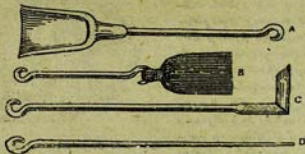
Նկ. 101. Դարբնոցի փռքալ:

Դարբնոցի մամլակը նրա համար է, վոր մետադը մշակելիս նրա-
նով պահեն այն: Մամլակը դործ են անում ամուր փայտե դաղդյա-
ների վրա կապերի ողնությամբ:

Նկ. 102. Զեղան:

Կրակը հնոցում կարգավորելու համար դործ են անում հեռեկալ
դործիքները (նկ. 103).

Նկ. 103. Կրակ կանոնավորող գործիքներ

A—բիակ, B—ցնցղավի, C—անբոց (կրակխառնիչ), D—եամփուր (յետկաթե ձող):

Բիակ՝ անուխ լեցնելու համար:

Անբոց՝ կրակը համասարեցնելու կամ շեղջ առնու համար:

Եամփուր՝ փողը մաքրելու համար:

Ծնցղավի՝ կրակի վրա ջուր աքսելու համար:

Բացի դրանից, հնոցային բաժնում մետադի շիկացման համար
ջուր և աղաղ պեղք և լինի:

II. Զիամարգարան՝ ձիերը պայտելու համար: Ցուրտ, մեկու Ժա-

մանակ, մտառելապատ յեղանակին այս շենքում ձի յեն պայտում և Յրտին ու անձրեկն պայտար-դարնի աշխատանքը միշտ ու ամենուրեք էիլա չի կատարվում և այդ պատճառով էլ ձիու վերջավորութիւններէ հիմնդպցումներն ու նրա պարապուրդները հաճախ արեւտեսութեան վրա թանգ են նստում:

Պայտելու ձիամարդարանը և հնոցի բաժանմունքը մի դռնով են իրար միանում: Զիամարդարանը պետք է այնպէս պատրաստել, վոր ձիերը չկարողանան տեսնել և լսել, թե ինչ և կատարվում այդ բաժանմունքում, այլապէս նրանք կարող են խրտնել և պայտարին խանդարել:

Զիամարդարանի մեծութիւնը մեկ ձիու համար վորոշվում է 16-18 մ²: Զիամարդարանի լույսը պետք է ձիու յետեի կողմից ընկնի: Զիամարդարանում ձիերին պատին կապելու համար ձիու գլխի բարձրութեան համաար յերկաթե ողեր պետք է ամրացնել: Նման ողեր են անցկացնում պատին մոտավորապէս 1,5 մ բարձրութեան վրա պարանն անցկացնելու համար, վորով անհնապանգ ձիերի յետեւի վրան են պահում:

Զիամարդարանի հատակը պիտիորապէս տախտակից են շինում, մյուս տեսակի հատակները (ասֆալտից, բետոնից, քարից) սահուն են, շատ ամուր և վտանգավոր ինչպէս կենդանիներէ, այնպէս եղ նրանց սպառարկողներէ համար:

Վեջ մի ավելորդ իր պայտման ձիամարդարանում չպետք է լինի:

III. Պահեստանիքը պետք է յերկուսը լինեն՝ մեկը՝ ամուխ, իսկ մյուսը՝ դորժիքներ և պայտելու պարապներ պահելու համար: Պահեստները պետք է հնոցի բաժանմունքին մօտիկ շինված լինեն, վոր պետքի դարձնոցի աշխատանքի բաժինը պարապաներ ստանալու և տեղափոխելու համար շատ ժամանակ չկորցնի:

Տարվա տաք յեղանակին պայտելը կատարում են ձիամարդարանից դուրս, դարձնոցին մօտիկ, բայց ծածկի տակ, ուր դրվում են ձիակապարանները: Պայտելուց հետո ձիերին ման ամելու համար ցանկալի յե դարձնոցին մօտիկ հարթ, տափանած հանապարհ սարքել:

ՇԱՐԺԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԴԱՐԲՆՈՑ

Այս շարժական դարձնոցը իր մեջ հետևյալ առարկաներն է պարունակում՝ 1) յերկաթային հնոց, 2) թեթև զնդան, 3) պայտ պատրաստելու դորժիքներէ համաքածու, 5) պահեստի պայտեր, զնդաներ և մեխեր:

Այս պայտեղու դործիքներէ համաքածուն դարբինը պայտեղուս
իւր վրա յե կրում, իսկ մյուս դործիքներն ու նյութերը փոխադրում
են կամ սալլերով, կամ բռնաթամբերով: Վերջին դեպքում բռնա-
թամբի յերկու կողմից յերկու յերկաթի արկղներ են ամրացնում,
վորոնցից մեկի մեջ դնում են զնդանը, մամգակը և դարբնոցի դոր-
ծիքները, իսկ մյուսում՝ ծալլող շարժական փուքար վնասիլյաստ-
րով: Թամբի քալը արկղներով միասին 112 կիլոգրամ է:

ԴԱՐԲՆՈՑԻ ՀԱՄԱՐ ՊԱՅՏՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՆՅՈՒԹԵՐ

Սրանց թվին են պատկանում՝ յերկաթը, պողպատը և ամուխը:
Յերկաթն ստացվում է յերկաթահանքից մեռադաշինարարական
դործարաններէ հալոցի վառարաններում ձուլման միջոցով և իւր մեջ
պարունակում է 0,2-0,5 տոկոս ածխածին: Յերկաթը մինչև շիկաց-
ման սպիտակ աստիճանը տաքացնելիս իրար կաշկելու հատկություն և
ստանում, այսինքն նրա աստանձին մասերը հեշտությամբ են իրար
միանում և մի ամուր միանձն դանդաժ դառնում: Շիկացած յերկա-
թի ջերմությունը մոտավորապես նրա դուլնով և վորոշվում. սե
գույնի տաքացրած յերկաթի ջերմաստիճանը 400° և, մուգ-կարմիր
գույն ունեցող յերկաթինը՝ 700°, բայի գույն ունեցողինը՝ 900°,
բաց-դեղնավուն գույնը՝ 1200°, մինչև սպիտակելու աստիճան տաքաց-
րած յերկաթինը՝ 1300°: Պայտելու համար դործածվող յերկաթը
պետք է կոփելու հատկություն ունենա և համեմատաբար փափուկ
լինի: Կտրված տեղում յերկացող մակերեսի թիկիկանման յերակներէ
կաղմությանից կարելի չե այդպիսի յերկաթը հանաչել: Իւր կտր-
վածքում հատիկանման կառուցվածք ունեցող յերկաթը պայտելու
համար անօրակ է լինում, վորովհետև նա կարծր ու իխրուն և:
Դոյություն ունեն մի քանի տեսակի յերկաթներ նայած նրանց լայ-
նությանը, յերկարությանն ու լայնակի կտրվածքին: Այսպես որ-
նակ, տարբերում են տեսակավոր, քերթային և ձևավոր յերկաթներ:
Սրանք եւ իրենց հերթին բաժանվում են մի քանի տեսակների: Պայտ
պատրաստելու համար դործ են անում տեսակավոր յերկաթը, վորը
10-12 մմ. յերկարություն և 22-26 մմ. լայնություն ունի: Այդպիսի
շերտավոր յերկաթը կոչվում և պայտի յերկաթ:

Պողպատը յերկաթից տարբերվում է իւր քիմիական հատկությամբ
և իւր մեջ մեծ քանակությամբ ածխածին և պարունակում: Պողպատի
մեջ ածխածինը կաղմում է 0,5-2 տոկոս: Պողպատն սովելի պինդ և
դիմացելուն դարձնելու համար նրան մխում են: Պողպատի միւլը
կայանում և նրանում, վոր մինչև մուգ-կարմիր գույն աստանալը նրան

իկեացնում են և ամսիքապես ստուցնում: Յեթն մուգ-կարմիր դուխի
իկեացած պողպատը դամիպալ եմ ստուցնում, ալիլի փափկանում ե,
քան սովորական միևիու ժամանակ (պողպատի միամեղմվելը):

Ածուխ: Պայտելու դարբնոցի համար 2 տեսակի ածուխ են դոր-
ծածում: Գարածուխ և սովորական, փայտի ածուխ: Գարածուխն,
անկասկած, սովորական ածուխի համեմատությամբ այն առավելու-
թյունն ունի, վոր այրվելիս լավ բոց և արձակում և թիվելու հատ-
կություն ունի, այսինքն կեղև և դոյացնում, վորը հնոցարժեքում տա-
քությունը պահում ե: Վորպեսզի ածուխը լավ թիվի, հնոցում
ցնցղավելով վրան ջուր են շաղ առլիս: Դարբնոցի լավագույն ածու-
խը համարվում և տեսակավորված, մաքրած և քարմաղով մաղածը,
վոր «ընկուղներ» անունն և կրում: Այդ մաքուր, կտարվածքի մակե-
րեսը փայլուն ածուխը փոքրիկ Վոլոչյան ընկուղի մեծությամբ կը-
տարների կամ ընկուղների տեսք ունի, վորտեղից և վերցրած ե նրա
անունը:

Վատորակ ցարածուխը հողի նման և, թեթև, շատ ծծումբ և պա-
րունակում, չի թիվում և շատ խաբամ և առլիս:

Փայտի ածուխն ստացվում և առանց ողի լրվով մասնակցության
հողածածկ հատուկ ածխահորերում փայտն այրելու միջոցով: Փայտի
ածուխի ամենալավ տեսակները համարվում են կաղնու և կելիի ա-
ծուխը:

Փորձով ապացուցված և, վոր պայտի նոր յերկաթից վորոշ կը-
ռային քանակի պայտեր պատրաստելու համար պահանջվում և յեր-
կաթի քաշը համեմատությամբ 150-200 տոկոս ածուխ, այսինքն՝ 50
կգ յերկաթին պահանջվում և 75-100 կգ ածուխ: Նայած ածուխի
վորակին և դարբնի փորձառությանը՝ այս թվերը տատնվում են:

ԴԱՐԲՆՈՑԱՅԻՆ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋԻ ՈՐԻՆԱԿԵԼԻ ՆԱԽԱՀԱՇԻՎ ԿԱԶՄԵԼԸ

Յեթն մեզ հայտնի յեն պայտերի և մեխերի քաշը, վերապայ-
տումների թիվը և ածուխի քանակը, վորոնք անհրաժեշտ են պայտ
պատրաստելու համար և այլն, դարբնոցի նյութերի տարեկան նա-
խահաշիվ կաղմելը հելտ ե: Այսպես որինակ՝ 300 ձիու համար պա-
հանջվում և յերկաթ, ածուխ և ամբակի մեխեր հետևյալ քանակու-
թյամբ: Ընդունելով յուրաքանչյուր ձիու վերապայտելու նորմալ
ժամկետը 1 1/2 ամիս, հաշվում են, թե 300 ձիուն մի տարում քանի
պայտ և դնում: $4 \times 8 = 32$ պայտ — մի ձիու համար, իսկ $300 - \text{ին}^1$
 $32 \times 300 = 9600$ պայտ:

Պայտ պատրաստելու համար ածուխը, ինչպես մենք գիտենք, վերցնում ենք յերկաթի քաշի համեմատությամբ մեկ և կես անգամ ավելի՝ $9600 \times 1,5 = 14,400$ կգ.:

Հազար հատ պայտի մեխի քաշը ըստ նորմաների հետևյալն է՝

№ 5 = 2,47—2,78 կգ

№ 6 = 3,24—3,6 > >

№ 7 = 3,92—4 > >

№ 8 = 4,41—4,96 > >

№ 9 = 5,88—6,27 > >

Ընդունելով, վոր յուրաքանչյուր պայտ ամրացնելուն ծախսվում է 10 մեխ հաշված 2 անդետքացածները, կատանաճք բոլոր պայտերի վրա ծախսված մեխերի քանակը $10 \times 9600 = 96,000$ հատ:

Յենթադրենք վերցնում ենք ավելի դործածական № 7 մեխերը, այս դեպքում, հեշտ է իմանալ նրանց քաշը $4 \times 96 = 384$ կգ մեխ:

Գգեռնեթմ այս ձևով են հաշվում՝ պայտը կրելու ժամանակի ընթացքում յուրաքանչյուր պայտի վրա դղեռները մոտավորապես 3 անգամ փոխվում են, այսինքն յուրաքանչյուր վերապայտման ժամանակ մեկ պայտի համար պահանջվում է 9 դղեռ, իսկ ութն անգամ վերապայտելուն $9 \times 8 = 72$ դղեռ (նշանակել սուր և բութ դղեռների թիվը): Իսկ իմանալով մի պայտի համար մեկ տարում պահանջվող դղեռների թիվը, վորոշում ենք նաև բոլոր պայտերի համար պահանջվող դղեռների ընդհանուր քանակը. $72 \times 9600 = 691200$ դղեռ:

ՁԵՎԱՓՈԽՎԱԾ ՍՄԲԱԿՆԵՐ, ՆՐԱՆՑ ԲՈՒԺՈՒՄՆ ՈՒ ՊԱՅՏԵԼԸ ՏԱՓԱԿ ՍՄԲԱԿ

Տափակ կոշվում է այնպիսի սմբակը, վորի յեղջերային ներքաշը գաղափոր չէ, այլ տափակ է, սովորաբար բարակ և յեղջերապատի ներքաշի յեղրի հետ մեկ կամ համարյա մեկ մակարդակի վրա յե դառնվում (նկ. 104):

Այսպիսով ներքաշի տափակությունը հանդիսանում է այս ձևի սմբակը վորոշող հիմնական հատկանիշը. սակայն, բացի ներքաշից, տափակ սմբակը դարձյալ մի շարք ուրիշ, իրեն հատուկ հատկանիշներով է բնորոշվում: Այսպես որինակ՝ տափակ սմբակի բռնիչի յեղջերապատան ավելի շեղ է, քան նորմալ սմբակինը և դեռնի հեռ 40—25°-ի անկյուն է կազմում: Իսկ կրնկի յեղջերապատերը, ընդհակառակը, ուղղամիգ են և համախ ավելի դեպի ներս են կորանում, կարճ են և ընդհանրապես թույլ: Կրնկի պատերի դեպի ներս ծռվելը տափեմանաբար սմբակի սեղմվածություն և առաջացնում: Սեղջերապա-

տեղի արդարեւ կազմութիւնը պայմանավորում է պատկի շրջագծի և յեղջերապատի ներքանի յեղրի շրջագծի միջև յեղած անհամապատասխան լինելը։ Առաջինը փոքր է, իսկ յերկրորդը՝ շատ մեծ։

Յեղջերապատը ծածկված է լինում որակներով, վորոնք դասավորված են պատկի գլանիկին քիչ թե շատ գուգահեռ։ Տափակ սրմբակի փոփկանի սլաքը սովորաբար շատ լայն է զարգացած, պինդ է, յերկար և լայն։ Այստեղ կարծես պակասավոր որդանների փոխհատուցման կենսաբանական որևէն և գործում։ սրմբակի, նրա ներքանի և պատի Հնգվելու ընդհանուր թուլության ժամանակ դերադանց Հնգման կեանք դերը փոփկանի սլաքը իր վրա յե վերցնում ընդունելով հաճախ ակներև Հիպերտրոֆիկ մեծութիւն։

Տափակ սրմբակի յեղջերանյութը հաճախ բավարար վորակի չի լինում։ Նա փոփակ է, դուրսարեկ և փխրուն, մինչդեռ սրմբակի ձևը վորքան ավելի յե շեղվում նորմալ դուրսութիւնից այնքան յեղջերի վորակն ավելի վատ է լինում։ Իսկ վատարակ յեղջերանյութը յեղջերապատի շատ ավելի թեք ուղղութիւնը, նույնպէս և յեղջերե ներքանի տննչան հաստութիւնը պայմանավորվում են տափակ սրմբակի գեֆեկաների յերևան գալը, որինակ՝ ճեղքվածքները, դատարկ պատերը, խրոնիկ նմուսվածքները և այլն։

Յեթե ներքանը նորմալ է և գմբեթաձև կառուցվածք ունի, կենդանու մարմնի ծանրության ճնշումը յեղջերազմբի միջոցով բաշխվում է դիստրոբապես յեղջերապատի ներքանի յեղրի վրա։ Իսկ յեթե ներքանը տափակ է, մարմնի ծանրութիւնն ընկնում է բացառապէս սրմբակի ներքանի և փոփկանի սլաքի վրա։ Այդպիսի ուժգին ճնշման Հետևանքը լինում է սրմբակաձև վոսկրի աւարոֆիան, ներքանի մաշկի Հիմքի անեմիան իր Հերթին առաջացնելով եպիդերմիսի արտադրող շերտի յեղջերադոյացման ֆունկցիայի խախտում։ Հենց սրանով է բացատրվում այն հանդամանքը, վոր ընդհանրապէս տափակ սրմբակի յեղջերե ներքանը սովորաբար բարակ է լինում, քան նորմալ ձևի սրմբակի ներքանը։ Բացի դրանից, բռնիչի պատի խիստ թեք դուրսութիւնը պայմանավորում է պատկի գլանիկի ուժեղ ճնշվելը, վորը սրմբականման վոսկրի վորտշ, ընդհանուր իջեցման կապակցութեամբ ծածկվում է անհետանում է։

Նկ. 104. Տափակ սրմբակի ներքանային մակերես

Պատմաանկեր: Տափակ սմբակները բացառապէս առջևի վերջա-
վորութիւններէ վրա յեն լինում, իսկ յետևի վերջավորութիւններէ
վրա՝ սակաւ գեղջերում: Պետք է նշել, վոր առջևի նորմալ սըմ-
բակներէ ներքաններն ել սովորաբար ավելի սակաւ են ուսուցիկ, քան
յետևիները: Մի քանի ծանրաքարշ ձիերի ցեղեր, վորոնք փոքր հա-
սակում խոնավ արոտատեղերում են մեծացել, առջևի տափակ սըմ-
բակները նրանց եկատերքերի մշտական առանձնահատկութիւնն է:
Այստեղ պատճառն անտարակույս ժառանգականութիւնն է: Սա-
կայն սխալ էլլիներ ժառանգական տափակ սմբակները, ինչպես որի-
նակ՝ բելգիական ծանրաքարշ ձիերինը, մեզ առաջուց հայտնի արա-
տավոր, խոտաբանական սմբակներէ թվին դասել: Մատաղ հասակից
արոտատեղերում ման դալու շնորհիւ այդ ձիերի սմբակներն ամուր
ու ելատեղի են: Ներքանը շնայած տափակ լինելուն հաստ է և իր
տակ գանձած զգայուն հյուսվածքները հարվածներից և այլ մեխա-
նիկական վնասվածքներից լավ է պաշտպանում: Լավ պայտելու գեղ-
քում այդ ձիերը կարող են ամենածանր աշխատանքները կատարել
նույնիսկ գետնի անբարենպաստ պայմաններում: Բոլորովին ուրիշ
բան են վոչ ժառանգական, այլ կյանքում ստացած սմբակներէ տա-
փակութիւնը: Այս վերջինները բնորոշվում են հենց այնպիսի պակա-
սութիւններով, վորոնց մասին վերևում խոսվեց:

Կյանքում ստացած սմբակներէ տափակութիւնն առանձնում է
չափ պատճառներից, սակայն դրանցից ամենախոշորները վերաբերում
են պայտելու գեֆեկաներին, յեղջերոմաշիկի խիտ յերկարաւե
փափկանալուն, բորբոքումների խրոնիկ պրոցեսներին, վորոնք առա-
ջանում են սմբակի մաշիկի հիմքում և ուղեկցվում են յեղջերե հյուս-
վածքի և նրա matrix-ի կապի խախտումով և վերջապէս բոլոր վեր-
ջավորութիւնների կամ նրանց առանձին ողակների անկանոն դըր-
վածքին, ինչպես որինակ՝ կապի վոսկրին:

Տափակ սմբակ դոյանալուն նպաստող պայմանն գեֆեկաները
կարող են շատ տարբեր ձևերով արտահայտվել, ինչպես անկանոն
տաշելու ձևով, մասնավորապէս ներքանը շատ տաշելով, նրան
յեղջերապատի հետ միացնելու ժամանակ, վորը այս մասերի կապը
սպիտակ դծի ուղղութիւնով թուլացնում է, յեղջերային ներքանը շա-
փից ավելի բարակացնելով, փափկանի յեղջերային սլաքը կտրելով,
և սլաքը գետնի հետ շփվելուն խանգարող բարձր գդեռավոր պայ-
տերով շարունակ պայտելը և այլն:

Յեղջերի յերկարաւե փափկացումը, մասնավանդ ծանր ձիերի,
որինակ դոմերը կեղտոտ պահելու հետևանքով, յեղջերը թուլացնում,

խոշնացնում և և կենդանու մարմնի ծանրության ճնշումին հակադր-
դելու անընդունակ դարձնում :

Բորբոքային խոռնիկ պրոցեսներն աղղեցությունը, վոր ընթա-
նում և սմբակի բուռն մաշկի մեջ և իջնցնում և սմբականման վոսկի-
րը, ինչպես որինակ՝ սմբակների ռեվմատիկ բորբոքման ժամանակ
(սես ներքևում) :

Ինչ վերաբերում և վերջավորություններն անկանոն դրվածքին,
պեսք և ասել, վոր դեպի առաջ դրված վերջավորություններն առա-
ջին ֆալանգի խիստ նեղ ուղղությանը պայմանավորում են մարմնի
ծանրության անդամությունը առավելագույն սմբակի յետևի կեսի
վրա, վորը նպաստում և սմբականման վոսկրի իջնելուն և հետևապես
տափակ սմբակ դրանալուն :

Լայն և սուրանկյուն սմբակները մեծ մասամբ տափակ են լի-
նում :

Տափակ սմբակը, վոր միանգամ արգեն դրացել և, կենդանու
ամբողջ կյանքի ընթացքում աշղպես ել մնում և : Տափակ յեղջերա-
յին ներքանը նորմալ, դոզավոր դարձնելու միջոցներ չկան :

Ինչպե՞ս և անդրադառնում տափակ սմբակը կենդանու աշխա-
տունակության վրա : Այն դեպքերում, յերբ տափակ սմբակը ժառան-
գականության արդասիք և և ինչպես վերևում արդեն ասել ենք,
ծանրաքաշ ձիերի մի քանի ցեղերի մեջ ունի բարձր վորակի յեղ-
ջեր, կենդանու աշխատունակությունը յերբեք չի իջնում : Այստեղ,
ինչպես և մյուս բոլոր սմբակների նկատմամբ պեսք և միայն համա-
պատասխան խնամք տանել, ուշադրություն դարձնելով նաև կանո-
նավոր պայտելու վրա :

Կյանքում ձեռք բերված տափակ սմբակը, վոր սովորաբար վատ
յեղջեր ունի, խոշոր արատ և և հաճախ տիրոջը կանդենցնում և այն
հարցի առաջ, թե վորքան նպատակահարմար և կենդանուն հետագա-
յում ողտադրո՞ծելու համար պահել : Տափակ սմբականի ձիերին ար-
ժեքավորելու համար անհրաժեշտ և հաշվի առնել հետևյալ մոմենտ-
ները .

1. Յեղջերանյութի վորակը : Յեթե պատի յեղջերանյութը պինդ
և, առաժդական և առանց ճեղքվածքների, յեթե կրնիկ պատերը
թույլ չեն, պատի և ներքանի միջև յեղած կապը չի խախտված, և
յեթե փափկանի յեղջերային սլաքը բոլորովին առողջ և, ապա այդ-
պիսի ձիու աշխատանքի ընդունակ լինելու մասին արած նախադու-
շակությունը վոչ մի դեպքում չի կարող աննպաստ լինել : Ընդհա-
կառակը, բոլոր վերահիշյալ դեֆեկանների առկայության դեպքում
նախադուշակությունը պետք և վորտ լինի :

2. Զինուց ուղտովելու յեղանակը՝ անկասկած, չափազանց խռոր նշանակութիւն ունի: Յեթե ձին առաջուց նշանակված և բացառապէս դանդաղաքայլ աշխատանքի համար քիչ թէ շատ փափուկ դետնի վրա, ապա այդպիսի աշխատանքը նա կարող և կատարել նաև ունենալով փափուկ սմբակներ, իսկ յեթե ձիուց պահանջվում և ամեն որ պինդ, անհարթ, քարքարոտ դետնի վրա լարված ու արագ աշխատել, ապա այդպիսի աշխատանքի համար տափակ սմբակների ձիերը կամ քիչ են պիտանի, կամ բոլորովին անպետք են:

3. Վերջնավորութունների անկանոն դրվածքը, վորով պայմանավորում և մարմնի ծանրութեան անհամասար բաշխումը ձիու վորտի դիտալ ծայրի վրա, ինքնըստինքյան հասկանալի չէ, վոր տափակ սմբակների բացասական հատկութիւններն ուժեղացնող մի մոմէնտ է: Յեթե, ինչպէս ասացինք, տափակ սմբակն ստեղծացնելու հետքավորութիւն չունենք, ապա կանոնավոր պայտելու միջոցով կարող ենք նրան պահել կատարելապէս բավարար վիճակում և, այսպիսով ապահովել ձիու բանվորական ուժից ուղտովելու վորոշ ժամանակաշրջանը:

Առանկով պայտելու մասին՝ անհրաժեշտ է նկատի ունենալ յերկու դեպք: Առաջինը՝ յերբ տափակ սմբակի յեղջիւրը կատարելապէս բավարար վիճակում և և սմբակը ճեղքվածքներ, ճմռտվածքներ, դատարկ պատեր և այլ պակասութիւններ չունի և յերկրորդ՝ յերբ այդ դեֆեկտները կամ նրանց առնվազն մի մասը դոյութիւն ունի:

Առաջին դեպքում կարելի չէ կիրառել հասարակ, լավ պատրաստած պայտ, վորը տարբերվում և սովորականից միայն նրանով, վոր դետնի հարվածից ներքանը ավելի լավ պաշտպանելու նպատակով նրա ճյուղերը շինվում են ավելի լայն, միաժամանակ թեքաւոր ևս ավելի լայն և պատրաստվում, վորպէսզի պայտի կողմից բարակ ներքանի վրա յեղած ճնշումը կարելի լինի կանխել:

Ինչպէս առաջին, այնպէս էլ յերկրորդ դեպքում, պայտելու խնդիրն է՝ թույլ ներքանը պաշտպանել ջարդվածքներից, հրումներից և այլ մնատվածքներից ինչպէս դետնի, այնպէս էլ հենց պայտի կողմից և բացի դրանից նպատակ մարմնի ծանրութիւնը պատի թույլ մասերի վրայից փափկանի սլաքի վրա տեղափոխելուն: Այս վերջին խնդիրը լուծվում է կլոր պայտ գործադրելով:

Տվալ դեպքի համար լավ պատրաստված կլոր պայտը պետք է ունենա բավական լայն ճյուղեր և համապատասխան թեքատ, վորը չի արվում միայն պայտի ճյուղերի ծայրերին: Պայտը պետք է զեմացկուն լինի և միաժամանակ հնարավորին չափ քեր-և պարաստված: Միեւնրի անցքերը պատի ուղղութիւնը պետք է խիստ համա-

պատասխան լինեն, իսկ սմբակի մեկերը, վորպեսզի յեղջերը կտոր-
ներով շնորհզլի, չպետք և հաստ լինեն: Կլոր պայտի դործագոր-
թյունը նպատակին հմտայնի միայն այն դեպքում, յեթե նա հիշտ
մեով ամբացի: Այդպիսի պայտի վրա հենվելը պետք և միայն յեղ-
ջերապատի ներքանի յեղբի առողջ տեղերով և սլաքի միջոցով կա-
տարվի: Իսկ թույլ կրնկային պատերը, հատկապես ճեղքվածքներով
մշտաժամ տեղերը պետք և առվրիչի ուղնությամբ աննշան կարճա-
ցումով հենվելու մակարդակից ազատվեն: Թույլ ներքանը վնաս-
վածքներից ավելի լավ պաշտպանելու նպատակով կլոր պայտը, շատ
հաճախ, խնամել և կաշվի աստառով են դործագործւմ:

Կլոր պայտը խիստ անհրաժեշտ և պակասապար տալիակ սմբակի
համար, սակայն նա չափազանց ողտակար և նաև սւրիչ ամեն տեսա-
կի տալիակ ներքան ունեցող սմբակներէ՝ համար: Իսկուր այն դեպ-
քերում, յերբ դեանի պայմանները թույլ են ապրիս, կլոր պայտը
պետք և դործածել առանց դիտներէ:

Տալիակ պայտով պայտելու նախապատրաստությունը պետք և
հիմնադրել ընդհանուր սկզբունքով. հեռացնել միայն անպետք և ա-
յնելորդ յեղջերը, հետեւել, վոր ներքանի մակերևույթի վրա հենվելը
հաշտաբարձափ կատարվի, ամեն կերպ խնայել յեղջերապատիճի ա-
յնելի թույլ մասերը և վրչ մի դեպքում չթուլացնել նրա այն մասերը,
վորոնք կենդանու մարմնի ծանրությունը պահելու ծանր աշխատուն-
քի համար են նշանակված:

Յեղնելով այս դրությունից՝ պայտելու նպատակով յեղջերային
մաշիկը տաշելիս անհրաժեշտ և խնայել՝

1) Յեղջերե, սովորաբար բարակ ու թույլ ներքանը, հեռացնե-
լով նրանից միայն պոկված յեղջերը,

2) պահպանել կրնկի նաև թույլ ու մասամբ կողքի պատերը. ան-
պայման կտրելով միայն այն մասերը, վորոնք ծովել են դեպի ներ-
քանի մակերևույթը:

3) Յեղջերե սլաքին ձեռք չտալ, նրա վրայից տաշել միայն
նեխված, քայքայված և պոկված յեղջերը:

Մյուս կողմից հարկաւոր և հեռացնել՝

1) Արտաքին, գլխաւորապես պատի բռնիչի յեղբի ավելորդ յեղ-
ջերը, վորտեղ նա հաճախ կտրվելով ճեղքեր և առաջացնում.

2) Կտրել հաճախ չափից ավելի աճած չրջված անկյունները,
նույնպես և աղեղնաձև ծոված չրջված պատերը, վորոնք սլաքը ճըն-
չում են:

3) Ներքանի անկյունների չրջանից հեռացնել աճած յեղջերե ա-
յնելու կները, յեթե նրանց մանրագլխին հետադուրումը ցույց կտա,

վոր նրանք իրոք հաստ յեղջերային գոյացումներ են և վուլթե իջած
ամբականման վոսկրի ճյուղեր:

Յեղջերե ներքանին ավելի դիմացկանություն տալու նպատակով
յերբեմն վրան վորոշ հաստությամբ տերպենտին են քսում և շիկա-
ցած յերկաթի կտորն պղուշությամբ մտակցնում են ներքանին: Տեր-
պենտինը ջերմությունից հալվելով ներծծվում է ներքանի յեղջերի
մեջ և ալոպիսով հաղորդում է նրան մեծ առաձգականություն և
խտություն: Ներքանայիդրի խոշոր կտրվածքն ուղղում են Դեֆեյլի
աբհեստական յեղջերով:

ԼԻՔԸ ՍՄԲԱԿ

Յեթե ամբակի ներքանը դեռնի ուղղությամբ ուռուցիկ, ձև ունի
և յեղջերապատի ներքանի յեղրից ավելի ցածր է դուրս պրծած,
ալոպիսի ամբակը լիքն է կոշվում (նկ. 105): Սակայն լիքը ամբակի
հետ չպետք է շփոթել ախպես կոչված՝ վոդնածև ամբակը, վորը հե-
տևանք է ամբակի սեմմատիկ բորբոքման, խրոնիկ ձևի:

Նկ. 105. Լիքը ամբակ

Նկ. 106. Մլաքի վրա ծածծ թույլ կրնկային
պատերով լիքը ամբակ:

Լիքը ամբակը վոդնածև ամբակից տարբերվում է հետևյալ ամե-
նակական հատկանիշներով՝

1) Վոդնածև ամբակի ներքանի ամենամեծ ուռուցիկությունն ար-
տահայտված է ներքանի առջևի մասում, մինչդեռ լիքը ամբակը բը-
նորոշվում է ներքանի յետևի մասերի ուռուցիկությամբ:

2) Վոդնածև ամբակի սպիտակ դիծը բռնիչի մասում չափազանց
լայնացած է, իսկ լիքը ամբակինը նորմալ լայնություն ունի:

3) Վաղնաձև սմբակի յեղջերացապատի ողկերը խիստ անզուգահեռ են, նրանք բունիչի մասում իրար մոտենում են և կրնիկ պատերի օւղղությամբ իրարից շատ են հեռանում, իսկ վերը սմբակի ողկերը զուգահեռ են դասավորված:

Բացի դիվանոր զեֆեկայից, ներքանի ուռուցիկութունից և բա-
րակ լինելուց, լիքը սմբակը միևնույն պակասութուններն ունի,
ինչ վոր տափակ սմբակը, բայց ավելի ցալառուն արտահայտությամբ՝
դուրաբարեկ, փրորուն յեղջեր, խորը վերքեր առաջ բերելու հակամե-
տություն, թույլ կրնկային պատեր և հաճախ սմբակի պակասկրնկա-
յին սեղմվածությունը բնորոշող վոչ ճիշտ կոնֆիդուրացիա (նկ.
106)։ Ենդջերն բանիչի պատը դեանի հետ միասին կաղմում և 35-45°
անկյուն, մեջ տեղում դեպի ներս և սեղմված, կարծես թերի կոտոր-
ված լինի, իսկ կողքի և կրնկի պատի սահմաններում դուրս պրծած։
Պատիլը հաճախ ներս ընկած և յերևում։ Սլաքը սոսորաբար լավ և
դուրդացած։ Վորոշ դեպքերում սմբակի լիքությունն արտահայտվում
և միայն մասնակի կերպով՝ ներքանի մի մասը ուռուցիկ և լինում,
իսկ մյուսը՝ նորմալ։

Լիբը սմբակէի յեղջերամաշիկի մեջ պարփակված հյուսվածքներէ
տխտա-սնդաւորակաւն փոփոխութեանն ընդհանրապէս հանդուս են
հետեւյալին՝ սմբակի մաշկահեմքը, դիւսալորապէս նրա պակիկային
չերտը պատի շրջանում դիպերալադիտոյի պատկեր ունի, մաշկի
ակզրնակաւն և յերկրորդակաւն թերթիկները լրիժ սմբակի զարգացման
ստորիննի կապակցութեամբ կամ մեծ չափով հաստացած են, կամ
լայնացած ու յերկարացած։ Նույն փոփոխութեանն են կրում
նաև յեղջերային թերթիկները։

Բացի դրանից, պտղիկները բաժանման հետևանքով նրանց յեզ-
րերը դերանելու ժամանակ փնջի կամ թղիի մեղով են յերևում :

Ներքանի չտալածում, ընդհակառակը, սմբակամաչիկ վրա
 ճնկելու հետևանքով առաջ են գալիս ասբոֆիկ պրոցեսներ (Möllrr):

Մաքակտակրի վոսկրանյութը համեմատաբար ավելի թուլանում ու անջատվում է: (Ostitis rarefaciens): Այդ վոսկրի ներքանի մակերև-
 յովայթը էս յեղջերե ներքանի նման ուրուցիկ ձև է ստանում:

Լիքը սմբակները, ինչպես և տափակները, բացառապես առջևի
մերթսյուրությունների միայն ինքուր :

Ընդհանուր առմամբ լիքը սմբակները միշտ տափակ սմբակի
ստացվեան են անցնում և այդպիսով վերջնական հեռւանք են այն
պարտակաների ներգործության, վերոնք տափակ սմբակ են առաջաց-
նում:

Այդ հիման վրա անհրաժեշտ է և կանոն տանել պատճառների նը-
կարադրութեան վրա, քանի վոր նրանց մասին խոսվել և տալիս
ամբակի մասին գրված դիտումն:

Անհրաժեշտ և միայն նկատել, վոր վո'չ բոլոր տալիս ամբակնե-
րը անպայման վեր են ածվում լիքը ամբակի: Այս վերջինիս դոյաց-
ման համար պահանջվում և կամ բացառապես մաստրակ ամբակի
յեղջեր և զազտի ատաջացած բորբոքային պրոցեսների առկայա-
թյուն, դիստրոֆիկ ամբակի մաշկահիմքի պակիկային շերտում,
կամ ախտիսի անբարենպաստ գործոնների յերկարատև ներդրոծու-
թյուն, վորոնց մասին արդեն հիշատակված և տալիս ամբակի մա-
սին յեղած նկարադրութեան մեջ:

Լիքը ամբակի նախադուշակութեան անբարենպաստ և: Դա ախ-
տավորված ամբակի ամենամատ ձևերից մեկն և, վորին ուղղելը կամ
բոլորովին անհնարին և, կամ հնարավոր և միայն պալիատիվ բարե-
լավումը, որինսի՝ կիրառելով կոտրված յեղջերապատի նկատմամբ
Դեֆեյի արհեստական յեղջերը և համապատասխանորեն պայտելով:

Պինդ սալարկների վրա լիքը ամբակավոր ձիերով աշխատելը հա-
մարյա բոլորովին անհնարին և, ինչպես նաև չի կարելի այդպիսի
ձիերին ստիպել, վոր արագ աշխատեն: Յերկու դեպքում ել ներքանի
դպրան հյուսվածքները, շնորհիվ ջարդվածքների և սեղմումների,
բորբոքային պրոցեսների յն յնթարկվում, նրանց մեջ արյունա-
լըցում և կատարվում, վորը պայմանավորում և ուժեղ կաղուքյու-
նը: Այսպիսի պայմաններում այդ ձիերի աշխատունակութեանը քա-
ղաքի աշխատանքների պայմաններում իջնում և մինիմումի կամ բո-
լորովին կորչում և, իսկ յեթե նրանք կարող են դուռն վորպես աշ-
խատավոր կենդանիներ ոգտադրծվել, ապա այդ կարող և լինել մի-
այն դուղում, բացառապես փափուկ դետնի վրա և այն ել համա-
պատասխանորեն պայտված լինելու դեպքում:

Շատ հաճախ լիքը ամբակն ունենում և նաև ամբակի յեղջերի
ճեղքվածքներ և դատարկ պատ:

Բաւծաւ: Լիքը ամբակն անբուժելի յե: Այդպիսի ամբակներ ու-
նեցող ձիերի աշխատունակութեանը վերին առաժանի ընկած և լի-
նում: Լավ խնամքը, ամբակի յեղջերի մեջ անհրաժեշտ խոնավու-
թյուն պահելը և ուշադիր պայտելն և, ահա արանք են վերահիշյալ
ձևի ամբակ ունեցող ձիերի աշխատանքի պիտանիութեանը պահպանող
հիմնական միջոցները:

Լիքը ամբակի ուռուցիկ յեղջերի ներքանն ըստ սովորականի բա-
րակ և, այդ պատճառով պայտելուց՝ առաջ պետք և նրան դուղու-

թյամբ տաշել, ալլապետ աշու մասի յեղջերապատին առանց այն ել
թույլ պաշտպանողական ֆունկցիաները ևս առավել կիսախափեն:

Պայտեին ինքնին պետք և համակերպվի ներքանի ուսուցիչու-
թյան չափի և յեղջերապատի առանձնահատկություններին հետ: Յե-
թև պատան ածուր ու լավ և, բայց սպիտակ դժին սահմանակից մա-
սում ուսուցիչ ներքան ունի, աշու դեպքում խոր թեքատի յանթարկ-
ված ճյուղերով կլոր պայտ և դործ ածվում: Այդպիսի պայտի մե-
տցնող ճյուղը չպետք և շատ դեպի առաջ, դեպի ուղքի միջին մասը
դուրս ցցված լինի, վարդակետև մակուկոսկրի իջնելու հետևանքով,
այդ ճյուղի կողմից յեղած ճեղքում կարող և այստեղ փափուկ հյուս-
վածքները ճմլել և ցավ առաջացնել:

Յերր յեղջերապատը թույլ և կտրված և լինում, իսկ աչաքը
լավ զարգացած, պատը շտկվում և Դեֆեյի արհեստական յեղջե-
րով, վարից հետո դործադրվում և վերին մակերեսը լայն, հորիզո-
նական վաղորդ պայտ:

Այն դեպքերում, յերր ներքանը խիտ ուսուցիչ և, կլոր պայտը
պատրաստում են դղեռներով, իսկ բարակ ներքանի զգայունությու-
նը պակասեցնելու նպատակով, պայտումը կատարվում և խմուռե
աստատով և կաշվով:

Հանձնարարվում և յեղջերև ներքանն ավելի ամրացնելու համար
նույնպես նրան ձյութով ծծեցնել (տերպենտինով):

Շատ բարակ ներքանը, ինչպես և յեղջերապատի ներքանի յեղ-
րը շտկում են արհեստական յեղջերով:

Մաքակի մեխերը հաստ և պինդ չպետք և լինեն, վարդակետև կա-
րող են յեղջերապատը հեշտությամբ ճեղքել: Պայտը սմբակին ավե-
լի պինդ ստրացնելու համար փարչիններն ավելի յերկար են տնում,
իսկ պայտի վրա կողքի վահանիկներ են պատրաստում:

ՍԵՂՄՎԱԾ ՍՄԲԱԿ

Սեղմված սմբակը բնորոշվում և նրանով, վոր կրնիլ յեղջերա-
պատերն սկսած պակից մինչև ներքանի յեղրը իրենց սմբակ յեր-
կարությամբ աննորժալ կերպով միմյանց մոտիկ են դանդում կամ
պակի չբնանում դեպի ներս են սեղմված և կամ թե ներքանը չա-
փաղանց դողափոր և: Այդպիսի սմբակ նկատվում և ինչպես առջևի,
այնպես ել յետևի վեջնափորությունների վրա, սակայն վեջնիկները
վրա ավելի սակավ: Տարբերում են 3 տեսակի սեղմված սմբակներ՝

- 1) խոհական սեղմված սմբակ,
- 2) պոակը սեղմված սմբակ և
- 3) ներքանը սեղմված սմբակ:

1) Իսկանյան սեղանված սմբակ. սա սմենից հաճախ պատահող, միևնույն ժամանակ նեղ յերկարացումն, կողքերից կասեա հույ տըված սմբակ լինի: Յեթե այս սմբակի զարգացած ձևն է պատահում, ապա կրնի մասերում նա ուժեղ սեղմված է լինում, վորովհետև կըբընկի յեղջերապատերը սմբակի միջին մակերևույթի ուղղությամբ կատարելապես ուղղամիջ կամ ուղղամիջ-լնի դիրք ունեն և հաճախ կորանում են ներքանի վրա (նկ. 107):

Ներքանի յեղբի հորիզոնական մակերևույթի հետ կրնի յեղջերապատի անկյունը նորմալ սմբակի լատերալ կողմում ըստ Բեյստրիխի (Beistrich) միջին հաշվով համասար է 112° -ի, և մեղիւ կողմում 111° , իսկ սեղմված սմբակի համապատասխան անկյունները մեծ մասամբ փոքր են լինում:

Յեղջերապատի ներքանի մասերն իրենց սարող յերկարությամբ, սկսած շրջված անկյուններից դեպի ուլաչի աղեղնամէ մեկ-յերբորդականը, վոր թե ուղիղ, այլ աղեղնամէ ուղղություն ունեն: Շրջված պատերի այսպիսի կորությունը հանդիսանում է սեղմված սմբակի սմենից բնորոշ հատկանիշը:

Նկ. 107. Սեղմված սմբակ տարֆիայի յենթարկված սլաքով
A—Դեպի ներս ծալված կրնի յեղջերապատեր B—յեղջերապատի անջատված ներքանից սպիտակ գծի ուղղությամբ:

Վրակրի տարֆիայով և փափկանի կռճիկները վրակարացումով:

Ի հարկն, սմբակի դեֆորմացիայի աստիճանի և վաղեմիության կապակցությամբ մասի հիշյալ հյուսվածքներում ախտա-անատոմիական փոփոխություններն արտահայտված են վոր միատեսակ Խիսա,

Սլաքը, սովորաբար, շատ թե ջիշ չափով յենթարկված է ատրոֆիայի և հաճախ նեխումով հիվանդ է: Փափկանի բարձի յերկու մասերը մոտեցած են, հաճախ՝ անհավասարաչափ ատրոֆիայի յենթարկված են լինում և այդ պատճառով ել սխեմորիկ չեն: Կրնի պատերը մեծ մասամբ ծածկված են ոգիւով: Աննորմալ գրությունն ստացած կ'նկի յեղջերապատը, իր տակ գտնված հյուսվածքների վրա մշտական ճնշում գործադրելով, նրանց մեջ առա ացնում և արյան շրջանառության և անոգառության պրոցեսների խանգարում, վորը իր հերթին առաջացնում է ախտաբանական փոփոխություններ, արտահայտված արմբակի մաշկառիմքի և սմբականման

Հատկապես վաղեմի ծաղումն ունեցող դեֆորմացիայի ժամանակ, սո-
վորարար վնասվում են բոլոր հյուսվածքները, վորոնք իրենց վրա
յին կրում են լիման անբարենպաստ ազդեցությունը. իսկ թույլ աբ-
սուհայտվածները, մասնավոր թափ դեֆորմացիաների ժամանակ
զլխավորապես տուժում և սփռվածաչկահիմքը, իսկ փափկանի-
սնառները և սփռվածներն առժամանակ մնում են առողջ դրու-
թյան մեջ:

Սփռակի մեխանիզմի խախտվելը, սփռակի մաշկահիմքի անդի-
խանգարվելը, բնականորեն առաջ են բերում յեղջերադրացման
ֆունկցիայի խախտում, վորի հետևանքով կրնիկ պատերի յեղջերը
թուլանում, բարակում, չորանում և փխրանանում, և, իսկ պատկը
հասնախ ծածկվում և ճեղքվածքներով: Այդ ճեղքվածքները նկատ-
վում են նաև յեղջերապատի ներքանի մասերի վրա, վորտեղ նրանք
յերբեմն իրենց միջով ինֆեկցիա անցնելու հետևանքով սփռակի
չրջանի վտանգավոր, խորը, թարախոս բորբոքային պրոցեսների
պատճառ են դառնում: Դիմադրող հյուսվածքների, այսինքն, յեղ-
ջերապատի և սփռականման վտակի միջև դանված սփռակի մաշկա-
հիմքի ճնշումը նրա մեջ առաջ և բերում արյունալցում և ցավ,
մասնավոր պինդ դեռնի վրա արագ քայլելու ժամանակ, վորի պատ-
ճառով կրնկապատերի ճնշվածքները իրենիկ սեղմված սփռակների
համար դրեթե մշտական յերևույթներ են:

Սեղմված սփռակում առաջացող առբոֆիկ պրոցեսներն արտա-
հայտվում են նաև սպիտակ դծի վրա, վորը կրնիկ մասերում յեր-
բեմն շատ նեղանում և թուլանում և:

Ախտանշանները: Բացի նկարագրած ախտ-անաթոմիական փոփո-
խություններից ու արտաքին դեֆորմացիաներից, վորոնցով դժվար
է իսկական սեղմված սփռակ ճանաչելը, վերջինս բնորոշվում և
յուրահատուկ բնույթ ունեցող կաղուխամբ: Սփռակում յեղած ցա-
վերի պատճառով կենդանին կարճ և արագ քայլեր և անում, ինչպես
ստում են՝ վրտները վեր ու վեր և անում: Լարված ու Հիվանդադին
քայլվածքը նկատվում և հատկապես նստած տեղից կանդնելուց հետո
և ման դալու սկզբնական չրջանում, իսկ հետագա շարժումների ժա-
մանակ, կաղուխունն անհետանում և կամ բավական մեղմանում:
Մի վերջավորության վնասվելու դեպքում կաղուխունն ավելի սուր
և արտահայտվում, քան յերկու վորը ցավելու դեպքում:

Ծավերը մեղմացնելու նպատակով, կենդանին հաճախ պառկում
և, իսկ կանդնած ժամանակ, փոփոխակի, յերբեմն մեկ, յերբեմն
մյուս վերջավորությունն առաջ և դնում: Փորձնական աքցանով
կրնիկ պատերը սեղմելիս կամ ընդբախելիս, կենդանին հակադրում
և վորը հանկարծակի յետ քաշելով: Բացի դրանից, այն ձևերը, վո-

բոնց ամբասկէ սեղմմամբ յուան ավելի սուր և արտահայտված, նը-
բանք առջևի վերաջամբորություններէ յաբանմատուկ դրվածք են ու-
նենում, վորը բնորոշ և ծալիչ ջիւերի կարճացման դեպքում: Դա-
տակի և կապային հոգերը գեպի առաջ դուրս են պրծնում և ծալ են
կաղժում, իսկ կապուկըն ուղղամիտ, յերբմէն ել նորմային հակա-
ռակ դրություն և ընդունում: Այստեղ լափից ավելի ծանրաբեռն-
վածության շնորհիվ ծալիչ ջիւի կարճացում և առաջանում, վորով-
հետև կրնիկ մասերում ցավերը մեղմացնելու նպատակով, կենդանին
բնադարար ձգտում և մարմնի ծանրությունը ամբակի յետևի մա-
սերից առջևի մասերի վրա ձգել և դրա համար սահման սխառ-
մատիկարար լարում և ֆլեքտորները:

Իսկական սեղմմած ամբակից հարկավոր և տարբերել կիսասեղմ-
ված ամբակը, վորի մի կեսը նորմալ կաղժություն ունի, իսկ մյուս
կեսը վերոհիշյալի համապատասխան դեֆորմացիայի յե յենթարկված:
Սեղմված ամբակի այս շափաղանց արատավոր վարկացիան ևս շատ
դեպքերում պայմանավորվում և վերջավորությունների անկանոն
դրվածքով և այդ պատճառով սովորաբար անբուժելի յե: Իսկական
սեղմված ամբակի առաջնապէր բաժանկան տարբեր և լինում, ա-
կայն այդ բոլորը կարելի յե 3 հիմնական պատճառների վերածել:

1) Նախաորամաղրություն, վորը սերտորեն կապված և վեր-
ջավորությունների անկանոն դրվածքի հետ:

2) Զիւռ անկանոն խնամքն ընդհանրապես և ամբակինը՝ մասնա-
վորապես:

3) Վատ և պակասավոր պայտելը բառիս լայն խմտստով:
Նախաորամաղրության մասին կարելի յե խոսել այն դեպքում,
յերբ ձին ունի բնածին չեղ կամ սուրանկյուն ամբակներ: Այդպիսի
ամբակները կողքերից սեղմված են յերևում և կրնիկ պատերի ուղ-
ղությունն ուղղորդ և և ուղքը լավ յի դարդացած: Անբարենպաստ
պայմաններում, վորոնց մասին կիտալի ներքևում, այդպիսի արմ-
բակները համեմատաբար ավելի հեշտ են կրնիկ մասում մեկտնի-
վում սեղմված ամբակի:

Անկանոն դրվածք ունեցող վերջավորությունների մի քանի տե-
նակները, վորոնք պայմանավորվում են մարմնի ծանրությանը ան-
համեմատ բաշխումը ձիւռ վրաի դիտաւ ծայրի վրա, ամբակի ան-
կանոն մեքը են առաջացնում, վորոնք նույնպես մամանակի ընթաց-
քում կարող են համեմատաբար հեշտությամբ սեղմված կամ շատ
դեպքերում կիսա-սեղմված ամբակների վերածվել: Այսպես, որի-
նակ, յերբ ձիւռ վերջավորությունները ստորին մասերում չուված
են, վորպես կանոն չեղ ամբակ և դոյանում, վորի ներքի պատը չեղ

և և դժգ (սուղորդ) դրված։ Իսկ յեթե վերջավորությունները ներ-
քենում մտնենում են իրար, չեղ սմբակ և ստացվում, բայց նրա դեր-
սի պատն և չեղ լինում։ Այս չեղ պատներն իրենց թուլության պատ-
ճառով միշտ կիսա-սեղմված սմբակ զոյանալու վրանդ են ուղար-
կում։

Բայցի դրանից Դելպերի (Delperier) հետախուզության համա-
ժայն, յեղջերամաշիկը, ընդհանրապես, սեղմվելու ընդունակ և և
նրա աղ չտակությունը վաղ միայն չորանալու պայմաններում,
այլև խոնավ դրության և, նույնիսկ ջրի մեջ յեղած ժամանակ և
յերևան դալիս։

Զիու վառ խոնավն ընդհանրապես և սմբակինը մասնավորապես
բայցի անբավարար և աննպատակահարմար կերակրելուց, կայանում
և սմենից առաջ անշարժության մեջ։ Զի կարելի ամուր սմբակին-
րով լավ և ուժեղ ձի ունենալ, յեթե նրա շարժողության ապարա-
սը յերկար ժամանակ անդործության մասնավոր լինի։

Այնուհետև յեղջերի չորանալը, սմբակն անմաքուր պահելն ու
դղեռներ ունեցող պայաներով ժամանակից անաջ պայանելը, այս բո-
լորն անբարենպաստ ֆակտորներ են, վորոնցից զոյանում են այս
կամ այն դեֆեկտները և մասնավորապես սմբակի սեղմվելը։

Յեղջերամաշիկում ջրի նորմալ քանակը պտակի յեղում առ-
տանվում և 28,8 տոկոսի սահմաններում, ներքոնում՝ 45,6 տոկո-
սի և յեղջերապաշում մինչև 47,9%-ի, իսկ միջին հալով ըստ Զոկ-
կեյի (Zschokke) չորացումը 40 տոկոսի յե հավասար։ Յեթե չորա-
ցումն այդ նորմայից բավական ցածր և, ապա առաջ և թերում յեղ-
ջերամաշիկի փոքրացում, առանձնականության կորուստ, պատերի
կորացում, սմբակի մաշկահիմքի ճնշում, սմբակի չըջանում արյան
չըջանալության խանգարում, յեղջերապայացման կանոնավոր պրոցե-
սի խախտում, ճեղքվածքների զոյացում և այլն։

Սմբակն անմաքուր պահելը, սմբակի պատկահիմքի և յերկդի
(յեղջերամեքի) խրոնիկ հիվանդությունը նեխում և այլ հիվանդու-
թյուններ և առաջացնում։ Իսկ փափկանի ուլաքի ֆունկցիաների
խախտումը, նրա ծավալի փոքրացումը սեղմված սմբակի զոյացման
համար բարենպաստ պայմաններ են ստեղծում։ Վաղ օացիոնալ պաշ-
տումն արտահայտվում և յեղջերամաշիկի անկանոն տաշելով և
պայան անկանոն կառուցվածքով ու ամրացումով։

Ամենամեծ սխալանքներից մեկը, վոր սովորաբար սմբակը առ-
չելիս թույլ են տալիս անփութ դարբիները, այն և, վոր չըջված
պատերը չափազանց չառ տաշելով թուլացնում են։ Երջված պատե-
րն ամուր և առանձնական զապանակներն դեր կատարելով՝ կրնի

յեղջերացապետերի սեղծմէնն արդէլու՝ են և սմբակի մեխանիզմի տ-
մենից երական մասն են կազմում։ Երջված պատերի խորը տաշելը
կամ շատ կարելը, վոր վերապայտման ժամանակ հաճախ և պատա-
հում, անխուսափելիորեն և արագ կերպով սմբակի սեղծվածութուն
և առաջացնում։ Միևեռույնը կարելի չե առել յեղջերապաշտի խորը
կարելու և շրջված անկյան կտրտելու մասին։

Բոլորովին աննպատակահարմար և նաև բռնիչի պատը խիստ
կարճացնել և միտամանակ բարձր թողնել կրնկի յեղջերացապետ-
վերջիններս հաճախ չեն դիմանում։ Իրենց վրա ընկած մարմնի ծան-
րության ուժեղ ճնշումին և դեպի ներս են ծուլում։ Բացի դրանից,
յեթե կրնկի պատերը բարձր են, սլաքը դեռնին կպչելու հնարավո-
րությանից զրկվում և, վորն իր հերթին արագացնում և սմբակի
դեֆորմացիան։ Այնչիսի դեպք են հանդիսանում յերկար բռնիչն ու
կրնկի կարճ պատերը. սակայն, յեթե սլաքը վատ և ու ատրոֆիա-
յի յենթարկված, այդպիսի պատերը նույնպես ընդունակ են դառ-
նում հակադդելու իրենց վրա ընկնող մարմնի ծանրությանը և կո-
րանում են ներքանի տակ։

Ինչ վերաբերում և պայտի անկանոն կազմությանը, պետք և
նշել այն մեծ միտաի մասին, վոր առաջանում և, յերբ պայտի կը-
րնկի մասերում վերին մակերևույթը խիստ հորիզոնական լինելու
փոխարեն դեպի ներս թեքված մակերես և ունենում։ Այսպիսի թեք
մակերեսի վրայով մարմնի ծանրության տակ կրնկի յեղջերացա-
պետերը թեթևակիորեն դեպի ներս են սահում, սեղծվում և սմբակի
զգայուն հյուսվածքներին ճնշում։

Պայտի ճյուղերի ծայրերին շատ մոտ մեխանցքեր ծակոտելը և
պայտն աչտանդ սմբակին մեխելով ամրացնելը առաջացնում և կը-
րնկի մասերի սեղծվածութուն և սմբակի ֆունկցիայի խախտում։

Ճիշտ այդպիսի աղդեցութուն և թողնում նաև շատ նեղ կամ
յերկար ժամանակ չփոխված պայտը։

Բարձր դղեռներ ունեցող պայտով ժամանակից առաջ և մշտա-
պես պայտելը, վորի շնորհիվ սլաքը դեռնից հեռանում և և վերջինիս
հաղածնշումը չզգալով իր հիմնական ֆունկցիան չի կարողանում
կտտարել, նույնպես պետք և համարել այն մոմենտներից մեկը, վո-
րը խիստ նպաստում և սմբակի ախտավորված ձևեր ոտանալուն։
Հայտնի չե, վոր բոլորովին չպայտված կամ ուշ-ուշ պայտվող մի-
երը սեղծված սմբակներ չունեն, մինչդեռ շարունակ պայտվող մի-
երն այդպիսի սմբակներ հաճախ են ունենում։

Իսկական սեղծված սմբակի նախադուշակությանը տարրեր և
չինում և կախված և գլխավորապես պրոցեսի վաղեմիությանից և

յեղջերածաշկիկի մեջ պարփակված հյուսվածքների ախտ-անառաքել-
ական փոփոխությունների բնույթից:

Այնտեղ, վորտեղ հիվանդությունը դեռ նոր է, յեղջերածաշկիկի
դեֆորմացիան աննշան է, կրնիկ յեղջերապատերի առաջդականու-
թյունը կորած չի, փափկանների անհամաչափություն չի նկատ-
վում, վորտեղ դեռ փափկանի կոնիկների վտակրացման սիմպտոմներ
չկան և կազությունը բացակայում է, կամ խիստ աննշան է, նախա-
դուլակությունը քիչ թե շատ բարենպաստ է, իսկ խորը փոփոխու-
թյունների դեպքում և մանավանդ փափկանի կոնիկների վտակրաց-
ման ժամանակ պրոդնոզը բոլորովին անբարենպաստ է:

Նախագուշակությունն անբարենպաստ է նաև կիսասեղմված
սմբակներ լինելու դեպքում, վորը պայմանավորվում է վերջավորու-
թյունների անկանոն դրվածքով: Միտա սեղմված սմբակներ ունեցող
միևնույն ուղեկցող կազության հետ միասին չափազանց շատ են կորց-
նում իրենց աշխատանակությունը և դրա հետևանքով ել դատում
են անարժեք: Այստեղ ախտավորված սմբակի մեջ կանոնավորելու
միակ մեթոդը մեխանիկական միջոցներով ներդրածն է, ըստ վո-
րում այդ նպատակին կարելի չէ հասնել միայն կամ վերցնելով
պայտի պես արհեստական հարմարանքի դործադրությունը և այդ-
պիսով ժողովելով միում բնական դրության, կամ այնպիսի պայտեր
ողտադրածն, վորոնք կնպաստեն սմբակի նորմալ ֆունկցիայի վե-
րականգնմանը և հետևապես փափկանի ալաքի, շրջված և կրնիկ
յեղջերապատերի կանոնավորվելուն:

Բուժումը: Պարզ է, վոր սեղմված սմբակները դեղերով, բուժե-
լու մասին խոսք անգամ լինել չի կարող:

Յեթև սմբակի սեղմվածությունը շատ չէ, նրան կարգի բերե-
լու ամենալավ միջոցը պայտոված միում փափուկ դեմնի վրա տե-
նորյա կանոնավոր և շարժման մեջ պահելն է՝ միևնույն մյուս մեջ,
իսկ ամուրձ յեթև հնարավոր է, խոնավ մարդադեմնի վրա ման
դալը: Այս բնական բուժմանը պետք է նախորդեն յեղջերածաշկիկի
հմուրեն առչելը, ներքանի անկենդան յեղջերի, շրջված անկյուննե-
րի վրա կրնիկ պատերի ծոված մասերի հեռացնելը, սլաքի նեխ-
ված յեղջերի և բռնիչի կարճացնելը, յեթև նրանք յերկար են:
Այսպես տաշելուց հետո կենդանին պետք է կարողանա ներքանայեղ-
րի սմբոցի մակերեսով և սլաքով վրա դեմնին կոխել: Սմբակի
պարբերաբար խոնավացման և սլաքի նորմալ աշխատանքի հետ կապ-
ված շարժումն ամենալավ արդյունքն է տալիս:

Այնուամենայնիվ շրջապատող հանգամանքների պայմաններում
յեթև հարկ է լինում դիմելու այս կամ այն պայտի դործածմանը,

տալս նրա ընդունութիւնը պետք է պայմանավորվի յեղջերամաշիկի
փոփոխման աստիճանով և ձիւս աշխատանքի պայմաններով:

Յեկէ յեղջերամաշիկը գեֆորմացիայի աննշան կամ միջին ստա-
զիաններում և գտնվում, հաշտությամբ դործադրում են հետևյալ
պայտերը:— 1) կիսաշուանամե պայտ, 2) բարակացած ճյուղերով
պայտ, 3) աստառով կամ ասանց աստառի կլոր, հարթ պայտ:

Այս պայտերի կիրառման նպատակն է գետնին կաշի (կիսա-
շուանամե կամ բարակ ճյուղերով պայտ) կամ թե կլոր պայտի մի-
ացնող ճյուղի միջոցով ստիպել փոփոխման ալաքին աշխատելու: Այն
դեպքում, յերբ փոփոխման սլաքն արդեն բազմական աստրոֆիայի յն
յենթարկվել, ապա նա կլոր պայտի լայնակի ճյուղին կարող է
հպվել կողքերի ակոսների վրա աստառներ գնելու միջոցով, ինչպես
սրինակ՝ խծուծի, հնդկական կանեփաթելի կաուչուկի ամուր տամ-
պոններով, ուտինի և խցանի բուֆերներով կամ ըստ Դեֆեյի սըմ-
բակի արհեստական յեղջերով: Սմբակի տակը գրվելիք այդ բոլոր
աստառները ծածկում են կաշվով: Ինքնառնիքյան հասկանալի յն,
վոր պայտելուն պետք է նախորդի սմբակի կանոնավոր տաշելը,
վորպեսզի թույլ կրնկի յեղջերապատերն աղատվեն պայտի կողմից
նրանց վրա դործադրված վնասակար ճնշումից: Սրանց սովորելով
1-2 մմ կարճացնում են և այսպիսով ճնշումը փոխադրվում է
բանիչի, կողքերի պատերի և սլաքի վրա:

Կլոր պայտի վերևի մակերևույթը, նամանավանդ կրնկի մասե-
րում, պետք է կատարելապես հորիզոնական լինի: Վորպեսզի մե-
խանցքերը կրնկի պատերի շարժողութիւնը չննշեն, բանիչին մոտիկ
են խփում:

Սեղմվածության բարձր աստիճանների նկատմամբ վերևում
ցույց տրված միջոցներն անբավարար են լինում, ուստի կիրառում
են այսպես կոչված՝ բաց անող պայտերից վորևէ մեկը: Այդպիսի
պայտերից ամենահասարակները և, համեմատաբար լայն դործադ-
րության մեջ են հետևյալ յերեքը 1) ուսվորական հասարակ, բացա-
նող պայտը, 2) Եյնգիդելի (Einsidel) և 3) Դեֆեյի (Defaus) պայ-
տը:

Հասարակ բաց անող պայտը վողորկ է և ուսվորականից տար-
բերվում է նրանով, վոր նրա ճյուղերի ծայրերի վերին մակերե-
վույթը սկսած մեխերի գլխավոր անցքերից դեպի դրսի կողմը կը-
րնկի պատերի լայնամարու ժամանակ թեքվածք ունի (նկ. 108):
Այդ թեքութիւնը սմբակի զգայուն ճյուղավածքները վնասվելուց
զերծ պահելու համար չպետք է խիստ արտահայտվի, բազմական և,

յիթե պայտի արտաքին յեզրը այդ դեպքում ներսի յեզրից 1-2 մմ-ով ցած լինի:

Այս պայտի գործողութիւնը հանդուս է նրան, վոր միւս մասմ-նի ծանրութեան ազդեցութեան տակ սեղմված կրնկի պատեքը թեք հարթութեան վրայով թեթեւակի դեպի դուրս են սահում, վորի հետեանքով կրնկի շրջանում ստրակը լայնանում է, ոչոքն ազատվում է ճնշումից, արյան շրջանառութեան և սննդառութեան պայմանները լավանում են և սլաքը գործունեյա վիճակի մեջ է մտնում, առանց վորի նա չի կարող վերականգանանալ ու վերականգնել իր նորմալ մեծութիւնն ու ֆունկցիան:

Յնգիղիլի պայտը հենց նոր նկարագրված պայտից տարբերվում է նրանով, վոր նրա ծայրերի ներքին յեզրերի վրա փոքրիկ յելուճներ (վահանիկներ) կան:

Պայտը հարմարեցնելու այդ յելուճները շրջված պատի և յեզ-

Նկ. 108. Սովորական բաց անոց պայտ (տեսքը յետից):

Նկ. 109. Նյնգիղիլի բաց անոց պայտ:

ջերտալաքի սկզբելու տեղին ընդհուպ կպչելով՝ պեռք և սեղսվորովն շրջված անկյունների միջև: Վահանիկների նշանակութիւնն այն է, վոր խափանում են կրնկի պատերի հետադա մերձեցման պրոցեսը. իսկ պայտի թեքված մակերևույթը, ինչպես և առաջին դեպքում, նպաստում է նրանց լայնացմանը (Նկ. 109):

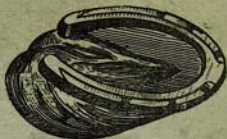
Դեֆեյի պայտը (Նկ. 110) հիմնականում միևնույն կազմութիւնն ունի ինչ վոր նախորդը, սակայն նրանից տարբերվում է իր վահանիկների ավելի պինդ կառուցվածքով, վորովհետև նրանք պեռք և կարողանան դիմանալ բաց անոց պտուտակի՝ դիլատատորի ուժին, վորի հետ և այս պայտը գործողութիւն է: Այս պայտի մեխանիզմի գործողութիւնը հետևյալն է. պայտը ստրակի վրա հարմարեցնելուց և ամրացնելուց հետո դիլատատորը տեղավորվում է պայտի յելուճների միջև, վորից հետո բանալու սղնութեամբ կատարվում է վերջինիս լայնացումը. իսկ պայտի հետ միասին լայնանում են նաև կրնկի պատեքը:

Մետաղի դիմադրութիւնը թուլացնելու համար բռնիչի փոխի ներքին յեզրում խորը կտրվածքներ են անում:

Վորպեսզի յեղնրապատը չսփռվի և ստրակի դպայտն հյուսվածքները չփնտռեն, լայնացումը զգույշ են կատարում՝ 1½-2

մա՛ վոչ ալիւի: Դրանից Ե-Տ որ հետո, յերբ Հյուսիսաձիւները նոր
վիճակին հՀարմարվեն, լայնացումը կրկնում են նույն չափով: Յու-
րաքանչյուր նոր լայնացում կատարելուց առաջ հանձնարարվում է,
ալիւի դիմացկուն գործներու համար, պայտը հանել և նորից շե-
կացնել:

Յուրաքանչյուր վերապայտման ժամանակ պետք և սմբակը նո-
րից տաշել, յեթե, իհարկե, տվյալներ կան:

Նկ. 110. Դիւխտատուր. Դեֆեյի պայտը:

Լայնացնող պայտերի մեխանիկական գործողութիւնից քիչ թե
չաա բարենպաստ արդյունք ստանալու անհրաժեշտ պայմանները
պետք և լինեն պայտելուց առաջ սմբակի պատշաճ նախապատրաս-
տութիւնը և հետագայում միու կանոնաւոր ու շարունակական շար-
ժումները:

Նախապատրաստումը կախնում է սմբակի յեղջերը հիմնովին
փափկացնելու և համապատասխան կերպով կտրելու մեջ:

Մեծ առաձգականութիւն առլու նպատակով, սմբակայեղջերի
փափկացումը հաջողվում է կամ վրտներին յերկարատե վաննաներ
անելով (սողայի 3 տոկոս լուծուլթով), կամ ալիւի լավ և սարողջ
յեղջերամաշիկը ընկղմելով տաք ու մեծ պարկի, կամ պինդ փալա-
սի մեջ, վորը լեցված է թեփի շաղախով, վորը մի սմբողջ որ կա-
պում են վերջավորութիւն ստորին մասին: Այդ փաթաթանը խոնավ
պահելու համար հարկաւոր է 2-3 ժամը մի սնդամ վրտն դուր
աձել: Պակի լըջանից անցանկալի խոնավութիւնը վերացնելու հա-
մար, փափկացնելուց առաջ վերջինիս վրա վազելին կամ խոզի
ցարպ են քսում: Մի որ անցնելուց հետո նույնիսկ լափաղանց լոր
և կտրվող յեղջերը փափկանում ու առաձգական և դառնում: Այս
հատկութիւնը յերկար ժամանակ պահպանելու համար անհրաժեշտ
է փափկացնելուց հետո սմբողջ յեղջերամաշիկին վորեւե նարպ քսել:

Յեղջերամաշիկը տաշելիս պետք է տշխատել, վոր սլաքը չբը-
ված պատերի ճնշումից ազատվի և դեանին կպչելու հնարավորու-
թյան ունենա: Այդ ժամանակ, իհարկե, տաշելու ընդհանուր պահան-
ջը չպետք է խախտվի, վորպեսզի սմրակի յեղջերապատի սմրու-
ղական և հավասար չափով գեանին կպչելու արդյունքն ստացվի և
վրտի ստորին մասի առանցքն ուղիղ լինի: Սակայն այդ պայտելու
դործողությանն սմրողովին անհաջողության կմասնվի, յեթե ձիւ
պայտելուց հետո հանդիստ դրության մեջ թողնվի: Միայն ամենու-
րյա պարտադիր ման ածելը Ծ-Ց ժամ կարող է հույս ներշնչել, վոր
նիվանդությանն աստիճանաբար կբուժվի, կամ համեմայն դեպ
ընդհանուր դրությանը բավականին կլավանա: Այդ լավանալու նը-
շանն և փափկանի սլաքի մեծանալը և շրջված ու կրնկի պատերի
առանգականության բարելավումը:

Ինքնուտինքյան հասկանալի չէ, վոր այն տեղերում, վորտեղ
արդեն փափկանի կռնկների վրասկացում կա, լայնացնող պայտով
պայտելն անպայման արդենվում է:

Բուն սեղմված սմրակի բուժման ուղեբառիվ յեղանակները հան-
դում են կրնկի յեղջերապատերի սմրողության արհեստական
խախտմանը, նախ պատերի կողմից դպվուն հյուսվածքների վրա
յեղած ճնշումը թուլացնելու նպատակով և յերկրորդ՝ վորպեսզի
նրանց անումը հնարավոր չափով ճիշտ ճանապարհի վրա դրվի:

Ձանազան հեղինակներ այդ մեթոդի մի քանի վարիատներ են
առաջարկում. նրանք բոլորը հանդում են կամ հասարակ ձևով
տոմրիչի միջոցով կրնկի պատերի բարակացմանը, կամ միեւնույն
այդ կրնկի պատերի վրա այս կամ այն ձևով փորակներ կտրելուն:

Բարակացնելը կիրառվում է այն դեպքում, յերբ սեղմվածու-
թյանը թույլ է լինում: Այնքան պետք է տաշել, վոր մնացած յեղ-
ջերը մասի սեղմելուն ազատ յնթարկվի: Այդ բարակացած յեղ-
ջերն արագ չորանում է, այդ պատճառով անհրաժեշտ է նրան խո-
նավ դրության մեջ պահել:

Պայտում են կլոր պայտով:

Փորակներ կտրեն ըստ Վեբերի (Weber) հետևյալ ձևով և
կատարվում. կրնկի պատերը կարճացնելուց և շրջված պատերն ու
յեղջերային ներքանին կպած կողքի և կրնկի պատերի միջի սահմա-
նում ընկած մասը խիստ բարձրացնելուց հետո, պակից 1-1,5 ս-
ղեղի յետ սմրակի դանակով յեղջերային խողովակների ուղղությա-
նը զուգահեռ փորակ են կտրում, վորի խորությանը համեմատ և
մինչև յեղջերի թերթիկները, այս փորակին զուգահեռ և նրանից ու
կրնկի պատի յետևի յեղքից հավասար հեռավորության վրա նույն

Քորուսթամբ ինչպես առաջինը, մի ուրիշ փորակ են կտրում: Ձին
կտր պայտով ախպես են պայտում, վոր միացնող ճյուղը մի քիչ
դիպչի սլաքին: Յեթե վերջինս խիստ հեռանել է, դորձադրում են
կաշվի հետ վորեւե բուֆեր, մինչև վոր կաշի կտր պայտի լայնակի
ճյուղին: Ըստ Կոլնի (Colin) 3 փորակներ են կտրում, առաջին
փորակը պահկին զուգահեռ է դնում, բայց նրանից մոտավորապես
1,5 սմ ցած շարունակվելով կողքի և կրնկի պատի միջև յեղած
սահմանից մինչև կրնկի պատի յետևի յեղքը: Յերկրորդ փորակը
կտրում են յեղջերային խողովակների ուղղությամբ համապատաս-
խան, հետևապես վերից վար. սա սկսվում է անմիջապես առաջին
լայնակի փորակից դեպի առաջ կրնկի պատի յետևի յեղքից 2 սմ
հեռավորությամբ վրա: Յերրորդ փորակը շեղ են կտրում և ախպե-
սի ձևով, վոր նրա վերին ծայրը միանում է լայնակի փորակի ըս-
վածվելու տեղին կազմելով նրա հետ սուր անկյուն, իսկ ստորին
ծայրը յերկրորդ ուղղահայաց փորակի ստորին ծայրից 2 սմ դեպի
առաջ: Բոլոր յերեք փորակներն էլ, ինչպես և վերքի մեկ ժա-
մանակ համարյա թափանցում են մինչև սմրակի մաշկահիմքը (նկ.
111):

Կոլնի մեթոդով փորակները դասավորելիս, կրնկի պատի վե-
րևի յեղջերային շերտը, վորն անմիջա-
կանորեն կպած է պահկին և բաժանված է
իրենից ցած գտնված սեղմված պայտից,
ազատվում է ճնշումից և նորմալ ուղղու-
թյամբ անելու հնարավորութուն է ստա-
նում: Այստեղ ևս փորակների կտրելուն
պետք է նախորդի յեղջերի և կրնկի պատե-
րի փափկացնելն ախքան, վոր նրանք
չկպչեն կտր պայտին, վորով ձին պայտ-
վում է: Տվյալ դեպքում ուլաքի նկատ-

Նկ. 111. Ոգերացեա ըստ Colin-ի

Նկ. 112. Կանի բոլորը

մամբ պետք է պահպանել այն կանոնը, վորի համաձայն պահանջ-
վում է, վոր նա անմիջական կաթ աստառների ուղեւթյամբ քիչ
կպչի կտր պայտի ճյուղին:

Ի՞նչ կազմից Կոլնի մեթոդով սեղմված սմրակի բուժման մի

քանի փորձեր են արված և այն դեպքում, յերբ սեղմվածությունը աստիճան դառնալով հյուսվածքներէ խոր ախտ-անառոտիական փոփոխություններով բարդացած չէր, կատարելապէս բաժարար արդյունքներ ելին ստացվում, յեթե հասարակ ողորտաւով քները զուգորդվում էին սմբակի յեղջերը խնայմելու հետ և յեթե կենդանուն ամենուրեք, բայց չափավոր աշխատանք ելին տալիս:

Վերջապէս ըստ Կանյի (Cagny) յերկարավուն փորակներ չեն լինում, այլ սեղմված կրննի պատի վրա առանձին սղոցով (նկ. 112) յերկու յերեք կամ նոյն սեղմվածքի մեծությանն ալիւն, լայնակի փորակներ են կտրում, վորոնք համարյա մինչև սմբակի շրջալուսն հյուսվածքներն են թափանցում: Այս մեթոդը իր հեզինակի վկայութեամբ լավ արդյունքներ և տալիս:

Սեղմված սմբակի ուղերտաւով բուժումը վերևում նկարագրված ինչ յեղանակով էլ վոր տարիլ, անհրաժեշտ և, սմբակի բուն մաշկը խոր փորակներէ միջոցով թաղախային հարուցիչներէ մուտքն արգելելու նպատակով, այդ փորակները լցնել վորեւ ախտահանիչ օժանելիքով և յեղջերմաւորել վաթախել:

Ձաթից ալիւն սեղմվածութեան և դրանից առաջացած դժուարացումից զերկայն վերջին միջոց, զործադրվում և նեղ-բեկտոմիան:

Սակայն սա պաշտիւ միջոց և, վորովհետև վերջավորութեան վրա առաջացած նոր անբուժելի հիվանդացումներէ պատճառով և կենդանու աշխատանքակութեանը լրիւ չափով կորչելու հետեւնով ստիպված են լինում վաղ թե ուշ նրան լիկվիդացիայի յեթարկել:

Կիսասեղմված սմբակի ժամանակ պէտք և ուշադրութեանը հիւստի կողմէ վրա դարձնել: Յեթե այդպիսի սմբակը վերջավորութեաններէ անկանոն դրվածքի հետեւնք և (խիստ նեղ կամ ընդհակառակը, խիստ լայն) ապա հազիւ թե հնարավոր լինի նրան ուղղել: Իսկ յեթե կիսասեղմված սմբակի ծագումն ուրիշ պատճառներէց և, վորոնց մասին վերևում խոսիլ և, և յեթե դեռևս փորակների անառնների վտակացում չի առաջացել, ապա նախադուշակութեանը վորոշ չափով բարեկեցատու և: Կիսասեղմված սմբակի, նկատմամբ վորոշ հետեւողականութեամբ զործադրվում են բոլոր այն մեթոդները, վորոնցով ողորդում են կատարելապէս սեղմված սմբակը բուժելիս: Սակայն հաջողութեան ամենախալան պայմանը սմբակի ախտիսի նախապարտապտումն և, վորից հետո մարմնի ծանրութեանը համասարալի բաշխով սմբակի յերկու կեսերէ վրա: Դրա համար կտրելու զործողութեանն այնպէս և կատարվում, վոր վոր դեմքին դնելիս, սմբակի յերկու կեսերն էլ միաժամանակ վեր-

նին կաշին: Յեթն անկանոն պայտը կարճ է, ապա խնճրատինջյան հասկանալի յե, վոր նա վոչ թե պիտի կարվի, այլ արհեստական կերպով, արհեստական յեղջերի կաշվե աստառի, դուռապեղնի և ուրիշ նյութերի միջոցով այն աստիճան պիտի յերկարացվի, վոր կարելի լինի վորտը հավասարաչափ դետնին դնել: Դրանից հետո հարմարեցնում են վերահիշյալ պայտերից մեկն ու մեկը:

2. Պատկայիմ սեղավածուքյում ունեցող սմբակ: Սեղաված սմբակի այս տեսակը բնորոշվում է անմիջապես պսակի տակ յեղջերապատի վրա շատ թե քիչ ուսեղ արտահայտված պուճով (ներս սեղաված), ըստ վորում այդ պուճը կամ ծովածքը մի դեպքում շրջապատում է սմբողջ պսակի յեղքը, իսկ մի այլ դեպքում՝ մի կողմը կամ միայն պսակի գլանիկի կրնկի մասը յերկու կամ միայն մեկ կողմից: Սա պատահում է բացառապես արջևի և բացի դրանից լայն սմբակների վրա (նկ. 113): Հասկանալի լայն սմբակների վրա պսակի սեղավածության առաջացումը պայմանա-

Նկ. 113. Սեղաված սմբակ պսակի մասում

A—Յեղքերապատի ցուցի սեղք:

Նկ. 114. Գետնի կողմից լայն սմբակի յեղջերապատի վրա յեղած հակաճնշման ազդեցության սխեման

Առ—գետնի կողմից յեղած ճնշումը արտադրվում է b ab և ac ուժերով:

վորվում է համեմատաբար թույլ պատերի վրա մարմնի ծանրության ուսեղ ճնշումով, յերբ միաժամանակ ներքանն ու փափկանի ոլաքը չեն աշխատում: Այս խնդրի բոլոր հետադադարները նշում են, վոր պսակի սեղավածության առաջանալու ուժնեանպատասխան մոմենտը խոնավ արտաավաքից կենդանուն միանգամից պինդ և կոշտ առարկաների վրա փոխադրելն ու աշխատեցնելն է:

Խնճրատինջյան հասկանալի յե, վոր այդ պայմաններում տարվող աշխատանքը կատարվում է պայտած միով, ըստ վորում սո-վորարար դործադրում են վոչ թե հարթ, այլ զգեստվոր պայտ: Ընդհանրապես զգեստները, մանավանդ, բարձր տեսակները սմբակի

ներքանի մակերեսը պետից հեռացնելով ներքանին և պաշին գրկում
 ևն կենդանու մարմնի ծանրության նկատմամբ նեցուկ լինելու հնա-
 րավորությունից, վորի պատճառով բռն ամբողջովին ընկնում և
 յեղջերացապատի վրա, վորոնք սովորաբար թեք դրվածք ունեն և
 բաժականաչափ ամուր լին, վորպեսպի իրենց վրա ընկած ծանրու-
 թյան վերաբերմամբ պահանջվող դիմադրությունը ցույց տալ կարո-
 ցանան։ Այսպիսի պայմաններում վորքան մեծ և յեղջերացապատի
 ներքանային յեղքի լայնակի արամաղիծը նույն մեծության արամա-
 ղիծ ունեցող պսակի յեղքի արամաղիծից, այլ կերպ ասած՝ վորքան
 սփռակը լայն և, այնքան ավելի շատ ծալվածք կամ պուն կարող և
 առաջանալ յինթապսակի շրջանում։ Գետնի կողմից ներքանայեղքի
 վրա աղող հականշման **A ուժը** (նկ. 114) տարբարվածվում և
 ab և ac ուժերի, վորոնցից ab -ն դնում և պատի ուղղությամբ,
 իսկ ac -ն մղում և պատի ներքեի մասը մի կողմի վրա դեպի յետ
 հրել։ Այս ուժի աղղեցության հետևանքը հենց պատի կորացումն
 և, նրա ավելի թույլ տեղում, այն և՛ անմիջապես պսակի տակ։
 Այսպես կոչված պոկված պատը, վորը գլխավորապես լայն սփռու-
 ների վրա յն լինում, նույնպես առաջանում և ac ուժից։ Իհարկե,
 վոչ թե միայն խոնավ արոսատեղում մնալը, այլև շարունակ դո-
 մում փափուկ խոնավ հատակին կանդնելը, հասկապես մատաղա-
 հաս ձիերին հասցնում և միևնույն հետևանքներին, միևնույն դե-
 ֆորմացիաներին, յեթև աղ ձիերին Ֆիանդամից փոխադրում են չը-
 համապատասխանող գետնի վրա ուժեղ աշխատանքի։

Յեմբապսակային շրջանում դոյացած յեղջերացապատի սեղծվա-
 ծությունը սփռակի մաշկաշիմքի վրա ճնշում և դործ դնում, վորից
 ցավ և կաղություն և առաջանում։ Յեթև աղ ճնշումը շատ ուժեղ
 լին, կարող և կաղություն շատաջանալ, բայց նկատվում և զգույշ,
 լարված քայլվածք, մանավանդ ման դալու սկզբում։ Սեղծված տե-
 ղի ջերմությունը լինում և բարձր, փորձնական աջցանով ճնշելը
 կամ ընդարդիսին աշատեղ ցավ և առաջացնում և ստիպում և վեր-
 թավորությունը յետ քաշել։

Այս հիվանդության Յախագուշակությունն ընդհանրապես բա-
 բենապատ և Վորոշ ժամանակի ընթացքում կաղությունն անհետա-
 նում և և սփռակը նորից կանոնավոր մե և ընդունում, սակայն
 զրա համար պահանջվում և 2-3 ամիս ժամանակ, իսկ յերբեմն
 ել ավելի։ Յեղջերը գետնի ցած անելու հետ ողականման տկոսն ել
 աստիճանաբար մղվում և դեպի ներքանի յեղքը և յերբ աղ տկոսը
 պատի միջին մասից ցած իջնի, նրա հետ կապված բոլոր հիվանդա-
 դին յերևույթները կանհետանան։

Պրոֆիլակտիկամ: Ամենից առաջ պետք է խիստ անցումներէջ խուսափել, ինչպէս որինակ՝ արուսային կամ յերկարատե մաւրային խոտմէջի հետ կենդանուն միանգամից չփոխադրել շատ պինդ գետնի վրա ծանր աշխատանք կատարելու: Յեթն այդպիսի փոփոխութեանը անխուսափելի չէ, պետք է հոգ տանել այն մասին, վոր մարմնի ծանրութեան հետքան լինելու աշխատանքին վրէ միայն յեղջերապատը մասնակցի, այլ հնարավորին չափ նաեւ սորոզջ յեղջերէ ներքանը և դիտավորապես փախկանի աւաքը: Այդ նպատակին վարելի չէ հասնել յեթն խոռոչն աստաւով և կաշւով լամ պատրաստված կլոր պայտ գործադրով: Այլի լամ է, յեթն այդպիսի պայտն առանց գոհոնների լինի: Այստեղ տեղին կլինի նաեւ կողքի վահանիկներ պատրաստելը, վորպեսզի կարելի լինի կանխել յեղջերապատի լայնացումը նրա ներքանի յեղքի չըջանում: Այս նպատակով ել յերբեմն հանձնարարվում է բռնիչի և պայտի կողքերի ներսին մասերի վրա հիմնական բուխտովկայով պայտ գործածել:

Դեֆորմացիայի առկայութեան դեպքում, նրանից բխող ֆառակար հետեւանցները թուլացնելու համար, կլոր պայտի գործադրութեանը վերելում հիշված աստաւներով ափելի նպատակահարմար եւ Պոակի սեղմվածութեան ժամանակ, ոգտաֆար և կրնկի պատերը միմիայն կրնկի մասերում ժամանակավորապես բոլորովին ազատել ճնշումից, սովորիչի ոգտութեամբ քերելով նրանց ներքանի յեղքի կողմից, վորպեսզի պատերը պայտի վերելի մակերևութին չկոչն, վոր յեղջերապատը ձիւն ման գալու ժամանակ հենվի պայտի միացնող ճյուղին:

Յեթն յեղջերապատի պումը խիստ և արտահայտված և կաղու-թյունն ուժեղ է, բացի բուժման ցույց տված յեղանակներից, յեղջերապատի սեղմված տեղը բարեկացնում և սորոզջ յեղջերամաշիկը փափկացնում են հաջորդաբար վրան խողի թարմ հարպ կամ վաղելին քսելով:

3. Մեղմված մեքրամու սմբակ: Մեղմված ներքան տեղով հասկացվում է յեղջերամաշիկի այն անկանոն մէք, վորի ժամանակ յեղջերէ ներքանը չափազանց գոգավոր է լինում, իսկ ներքանի յեղքի մաս յեղած յեղջերապատը նեղացած, և կամ իր մի մասով կորու-նում է (նկ. 115):

Նկայալ ախտաբանական մէք պատահում է ինչպէս տղէի, այնպէս ել յետեի սմբակների վրա, պայտված ու չպայտված ձիւն-

Նկ. 115. Ներքանի սեղմվածք ունեցող պայտի տեսքը

րի նկատմամբ, բայց շատ սակաւ գնագերութիւն: Սակայն սեղմվածութիւնը յետեւի սմբակներէ վրա ավելի հասաւ և նկատվում է, չան տուէնի սմբակներէ վրա:

Ներքանի սեղմվածութիւնն զոյանալու պատճառները կոխված են կամ սմբակի կազմութիւնէն (նեղ, յերկար սմբակ), կամ նրա վրա յեղած արտաքին անբարենպաստ ներգործութիւններէն: Վերջիններէն թիֆն են պատկանում՝ սմբակի յեղջերի խիստ չորանալը, մասաղաւառ միւրիւն պիւնդ գետնի վրա աշխատեցնելը և անկանոն պայտելը, այսինքն, ներքանի մակերեսով գնալի նրա թեղված պայտ գործածելը, կողքի պտտերի ուժեղ և անհամաչափ կտրելը, վորը խիստ ծանրաբեռնում է ավելի յերկար պտտը, խիստ նեղ և պտտերը սեղմող պայտ հարմարեցնելով և այլն:

Սովորաբար նկատվում է, վոր սեղմված սմբակի յեղջերե ներքանը նորմալէ համեմատութեամբ շատ ավելի հասաւ և՛ աջ հանգամանքը Գուդվինի (Goodwin) առիթ ավելց կարծիք հայտնել, վոր ներքանի սեղմվածութիւնն առաջ և դալիս յեղջերայեղծութիւն չափից ավելի զոյանալուց, սակայն Մեյլերը, վորը կարծում ենք միտնվածայն իրավացի չէ, աջ տեսակետը համարել և իրաւ և յեղջերե ներքանի չափից ավելի հասաւ լինելը բացատրում է յեղջերի չափվելով, վորը պայմանավորվում է պտտերի և ներքանի հարմարաստիւն կառուցվածքով:

Ներքանի սեղմվածութիւնը ճանաչելու ամենագլխավոր մշակման արտահայտվում են նրա կենտրոնի խիստ զոգաւորութեամբ, ամբողջ յեղջերայութիւն կամ նրա վորեւէ մասի մագնիսման կորութեամբ և նրա զգայունակութեամբ, յերբ վորմնական աքցանով ներքանի կենտրոնը սեղմում են:

Սմբակի ներքանի մակերեսովը դիտելիս, բացի զոգաւոր լինելը, աչքի չէ ընկնում նրա արամաղծի յերկայնակի ձգվածութիւնը լայնակի համեմատութեամբ:

Մի քանի դիպքերում կողքի և կրնկի պտտերի յերկայնութեամբ պոկված պտտ և զոյանում: Փտիկանի սլաքը սովորաբար լավ դարձաքանդ և լինում: Ներքանը տաշելիս, հատկապէս նրա ավելի զոգաւոր մասերում, յեղջերը գեղնա-կարմրավուն կամ կապտադուր-կարմիր գույն և ունենում: Դրանք արշուձալցումների արդշուձ են, վորոնք տաշանում են այն ժամանակ, յերբ խիստ դեպի վեր սեղմված ներքանի յեղջերը ճնշում է սմբակի մաշկահիւքը: Ծիշտ աղպիսի բծեր միշտ նկատվում են սպիտակ գծի այն տեղերում, վոր տեղ յեղջերայութիւն ներքին սեղմվածութիւնն ավելի չէ արտահայտված և վորտեղ հետևաբար նույնպէս սմբակի զգայուն հրաւիրածքներն ճնշւած և առաջանում:

Կանգնած միւսն կտղձից զննելիս, կարելի չե նկատել, վոր բըռ-
նելի է կրնկի պատերը կորացած մաշկլանման ուղղություն ունեն:
Նման կորություն նկատվում է նաև առջևի կոպմից կողքի պատերը
զննելիս, բայց այստեղ նա քիչ չափով և արտահայտված, քան
լուծելի վրա: Յերբ ամբողջ պատն աղպխի կորություն և ստանում,
սմբակը մի մե և ընդունում, վորը Դոմինիկի արած համեմատու-
թյամբ փակասի և նմանվում: Յերկարատե ընթացք ունեցող սուր
կերպարանք ստացած Հիվանդության ժամանակ յեղջերի պատիճի
գործ դրած ճնշումն իր ազդեցությունն և թողնում նաև սմբակա-
նման վտակրի վրա, վորի ստորին յեղբը պատի կողմից ատրոֆիայի
և յենթարկվում: Ի հարկ է, այս յերևույթը կարելի չե նկատել մի-
այն անկենդան որդանը հերմելու կամ օկնաղեն կիրառելու ժամա-
նակ:

Ձուռ քայլվածքն ազատ չե, քայլը կարծես կաշկանդված լինի:
Յովերի հետևանքով ճնշումից առաջացած ակներև կաղությունը
հայտարարվում և Հիվանդության խիստ զարգացած և սմբակի յեղ-
ջերն արագ և ուժեղ չորանալու ժամանակ: Այդ կաղությունն ա-
վելի ուժեղ և ման դալու առաջին շրջանում և պիտի շրջումների ժա-
մանակ և չի պակասում փոփոկ դետնի վրա:

Տեղական ջերմության բարձրացումը սովորաբար բացակայում
է, իսկ մատների զարկերակների պուլսացիան մշտական հասկանիչ
չե, յերբեմն լինում է, յերբեմն՝ վու:

Ամենամեծ դողափորման տեղում, պաքի սուր ծայրին մոտիկ
սմբակի աջցանով սեղմելը շատ դեպքերում ցավ և առաջացնում,
բայց յերբեմն այդ զննելուն կենդանին չի հակադդում:

Յեղջերի ներքանը շատ հաստ է: Դանակով բարակացնելու ժա-
մանակ թվում է, թե նա սովելի դողափոր և յերևում:

Կաղության բնույթը, ներքանի սեղմվածության ժամանակ, սըմ-
բակի աջցանով կատարած հետադուստիլյունների քիչ ցուցադրական
որդյունքները և յեղջերապատիճի մեծության ու մեկի փոփոխու-
թյունը շատ կողմերով նմանվում են՝ մակույկի ճախարակի Հիվան-
դության ժամանակ յեղած փոփոխություններին, յերբեմն Հիմք են
տառարում այդ յերկու Հիվանդություններն իրար հետ չիթթելու:
Սակայն կան նաև եյական տարբերություններ, վորոնցով դժվար չե
մեկ Հիվանդությունը մյուսից տարբերել: Այսպես որինակ՝ ներքա-
նի սեղմվածության ժամանակ սովորաբար պատերի մաշկլանման
կորություն և նկատվում և ներքանի յեղրի մոտ նրանք նեղանում
են, բայց մակույկի ճախարակի բորբոքման ժամանակ, յեղջերամա-
շկի հավասարաչափ փոքրացում և առաջանում, իսկ պատերի կո-

բացումը բացակայում է։ Առաջին հիվանդության դեպքում սպիտակ գծի երջանալքումները սովորական են, իսկ յերկրորդի ժամանակ չեն նկատվում։ Վերջապես մակույկի նախարակի բորբոքման ժամանակ մասնների դարկերակները պուլսացիան վերականգնված լինելու բացակայում է, մինչդեռ ներքանի սեղմվածության դեպքում, այն յերբեմն լինում է։ Այս հիվանդության Ախիսպուշակուլը ընդհանրապես բարենպաստ է, սակայն առողջացումը համեմատ դեպս դանդաղ է կատարվում և կատարելապես տեղի չե ունենում միայն այն ժամանակ, յերբ սրակի յեղջերը ցրվի նորոգման յննջարկով։

Բուժումը։ Մտրակի յեղջերի չորանալը, վոր յեղջերապատի անհամաշխարհի աճ և առաջացում, ներքանի սեղմվածության պատճառներից մեկն է համարվում։ Չպայամած սրակները զննումն ապացուցում է ալը կարծիքն ճշտությունը։ Հետևապես յեղջերապատին հիմնական փափկացումն ալը հիվանդության բուժման ելական միջոցն է հանդիսանում։ Ալը փափկացումը մինչև ծոված յեղջերապատի շակելն ու ներքանի շատ թե քիչ բնական կորությունն ստանալը պետք է մշտական բնույթ կրի։ Սակայն հարկավոր է հիշել, վոր յեղջերի փափկացնելու հետ միասին պետք է վաղելին կամ ճարպ քան, հակառակ դեպքում վոչ միայն նպաստակին չենք հասնի, ալլ, ընդհակառակն, յեղջերամաշիկի լայնացած ծակոտիները միջոց խոնավությունն ավելի շատ դուրս կգա։

Հետևյալ միջոցը ներքանի յեղջերը բարակացնելն ու բռնիքն պատը կարճացնելն է։ Ներքանի, հատկապես նրա կենտրոնական մասի, բարակացնելը աշխարհի մեծ չափով և կատարվում, վոր դրանից հետո մտտի ճնշման տակ յեղջերը կռանա։ Հանձնարարվում է այս ձևի բարակացումը ժամանակ առ ժամանակ կրկնել, իսկ ինչ վերաբերում է բռնիքն պատի կարճացմանը, ապա ալը կատարվում է այն նպատակով, վորպեսզի կրկնի պատերը մարմնի ծանրության ավելորդ ճնշումից ազատվեն։

Լավ արոտավայրերում պայտահան արած միուն յերկար (մի ամսից վոչ պակաս) մնալը հիվանդ սրակի վրա շատ բարենպաստ ազդեցություն է թողնում, յեթե դրա հետ միասին չեն մոռանում ժամանակ առ ժամանակ պատերը կարճացնել, վորպեսզի նրանք նորմալ ուղղությունն ստանան։

Պայտելիս դործ են ածում սովորական և կլոր պայտ, վորի վերին մակերևույթը խիստ հորիզոնական պետք է լինի։ Դեպի ներս ուղղված բոլոր տեսակի թեքումները վնասակար են, վորովհետև նրանք նպաստում են վոչ թե լայնացմանը, ալլ յեղջերապատի ներքանի յեղջի շրջագծի ավելի շատ սեղմվելուն։

Պայտելու ժամանակ փափուկ աստառներ զործադրելը խիստ ուղտակար է:

Յեթն հողքի և կրնկի պատերն ամբողջովին կտրացած չեն, ապա մեխանցքերը հարկավոր և այնպես ծակոտել, վոր մեխերը դուրս դան յեղջերապատի առողջ մասերից: Յեթն այս պահանջը չի կիրառվում, ապա յեղջերապատի մեջ խփած և վրան ամրացրած մեխը կֆիկսի նրան իր ունեցած անկանոն ուղղությամբ:

ԽԻՍ ՆԵՂ ՅԵՎ ՓՈՔՐ ՍՄԲԱԿ

Ամրակին այսպիսի անուն և արվում այն դեպքում, յերբ նա վորոշ և ուղիղ հարադրականություն չունի վոչ ձիու մեծության և վոչ էլ մարմնի ծանրության հետ: Դժբախտաբար այստեղ ամրակի վոչ չափի և վոչ էլ ծանրության վոչ մի միավոր չի սահմանված. այդ պատճառով էլ նեղ ամրակը վորոշելիս պետք և առաջնորդվելը բացառապես աչքի չափով: Լեռնային ծաղում ունեցող փոքր ձիերի համար փոքր և միաժամանակ նեղ ամրակը նրանց եկատերիերի առանձնահատկությունն և կաղժում և ինքնրատինքյան հասկանալի չէ, վոր այդ թերություն չէ: Նրանց այդ ամրակը պինդ, ամուր և առողջ է: Մեծ ձիերի նկատմամբ դա անոմալիա (անկանոնություն) չէ, թեև վոչ բոլոր դեպքերում:

Նեղ ամրակը բնորոշվում և հետևյալ հատկություններով. լի-
նելով փոքր՝ նա յերկարությամբ ձգված և և կողքերից մի տեսակ
սեղմված: Յեղջերապատը նորմալ ամրակի համեմատությամբ ավե-
լի ուղղորդ ուղղություն ունի և բռնիչի մասում կաղժում և 50-ից
ավելի անկյուն, իսկ կրնկի պատերում՝ մինչև 90° և ավելի: Ներ-
քանը բաղական ուռուցիկ և և հաստ, փափկանի սլաքը նորմալ և
դարգացած: Մեղները, վորը նեղ ամրակը վորոշ վերապահումներով
անկանոն և արատավոր ամրակների խմբին և դասում, նշում և, վոր
յերբ ձին ուղիղ դժով և շարժվում, սովորաբար նրա մարմնը լայ-
նակի հարթությամբ վորոշ տատանումներ և անում, վորին նպաս-
տում և վերջավորությունների հողավորման սխառեմք: Այդ շար-
ժումները վերջավորությունների դրվածքի կապակցությամբ ձիերի
համար դանաղան են, բայց ընդհանրապես այս տատանումները շատ
աննշան են և արտահայտվում են միայն մի քանի սանտիմետրով:
Յեթն անհամաչափ նեղ ամրակի ներքանի մակերեսը շատ փոքր և
նեղ հենման մակարդակ ունի, դեպի կողմ. կատարվող վերոհեշյալ
շարժումները հաճախ հողերի կաղաններին ապարատի խիստ ծանրա-
բեռնում են առաջացնում, գլխավորապես կողքի կաղանների, պատ-

կի և կապի հոգերում: Բացի դրանից խնամքից դուրի նեղ սմբակը մեծապես հակամիտ և սեղմված սմբակ դառնալու: Յեղջերապատը ներքանին հակառակ բարակ ու թույլ և:

Նեղ և լիքը սմբակի պայացման պատճառն այն և, վրը ձեռն մարուկին սկզբից անկանոն են խնամում: Սրան կարելի չե վերադարձել շարժման անբավարար լինելն ու նրա բացակայությունը, յեղջերապատի ավելորդ աճած մասի կանոնավոր կտրելուն անուշադիր վերաբերմունք ցույց տալը, սմբակի յեղջերի նորմայից ավելի չորանալը, մասադաշ ձիերն անժամանակ և անկանոն պայտելը և ուրիշ պատճառներ: Սրանից էլ բղխում են մի շարք պրոֆիլակտիկ միջոցառումներ, վրոնք տվյալ դեպքում կոչված են դերիշխող դեր կատարելու, վրովհետև արդեն պայացած նեղ սմբակի ձևը շտկելու նպատակով կատարված բուժումը հաղիվ թե ողորակար լինի:

Այնուամենայնիվ, յեթև արդեն անհամապատասխան նեղ սմբակ և պայտել, ապա նրա վնասակար հետևանքները մեղմացնելու համար հանձնարարվում և պայտել լավ կոփած և վերևի կողմից հորիզոնական մակերևույթ ունեցող պայտով: Հենման մակերեսը մեծացնելու համար պայտի ճյուղերը նորմայից մի քիչ ավելի լայն են պարտաստում և պայտն այնպես են հարմարեցնում, վրը նրա յուրբերը յեղջերապատի ներքանի սկզբից 2-3 մմ դեպի դուրս լինի: Իսկ յեթև ձին վրոնքն իրար և խփում, այդ դեպքում պայտը հարմարեցնում են համաձայն դրություն ունեցող կանոնավոր պայտման կանոնի:

Վրովհետև նեղ սմբակի պատի բարակ յեղջերը չորանալով դառնում և լիքոտն, դյուրարեկ կամ լիքորովող և հակված և ճեղքվածքներ առաջացնելու, ուստի այն շատ թե քիչ բավարար դրության մեջ պահելու համար անհրաժեշտ և հաճախակի խոնավացնել և դրանից հետո անպայման ամբողջ յեղջերամաշիկին, հատկապես սլաքին և ներքանին բարակ շերտով լավ զտած վաղելին կամ խողի թաթմ ճարպ քսել:

Ամառ ժամանակ այն տեղերում, վրտեղ հնարավորություն կա ձիուն աշխատանքից ազատելու, հարկավոր և նրա պայտերը հանել և յերկար ժամանակով (մեկ ամսից մինչև պակաս) մոսիուկ արտադրելու և յայրում բաց թողնել, այնուհետև հետևել սմբակին և ժամանակ առ ժամանակ սմբակի յեղջերը տաշել: Սա թույլ սմբակն ամրացնելու ամենալավ միջոցն է, վրը արդեն ընդհանրություն և ստացել:

Շեղ կոչվում է այն սմբակը, վորի կողքի և կրնկի պատերը մի կողմում ուղղորդ (դիք) ուղղության ունեն, իսկ հակադիր կողմի համանուն պատը վորոչ չափով դեռնի նկատմամբ շեղ դիրք ունի (Նկ. 116):

Մեջտեղի դժով կտրված շեղ սմբակը յերկու անհավասար կեսերի յե բաժանվում:

Տարբերում են մարմալ կամ փիզիպոզիակամ և ակտաքամակամ շեղ սմբակներ: Նորմալ շեղ սմբակները վորպես կանոն վերջավոր-

Նկ. 116. Շեղ սմբակ

այնպիսի դրվածքներ, վորոնց ժամանակ սմբակների բռնիչները դարձած են դեպի դուրս կամ դեպի ներս: Վրաների լայն դրվածքի դեպքում, և յերբ բռնիչները դեպի դուրս են դարձած, ուղղորդ (դիք) պատը սմբակի մեղիակ կողմից և դոյանում, տրամադոցներն հակադիր դրվածքի ժամանակ լատերալ կողմից: Այստեղ դործում և մարմնի ծանրության ճնշումի անհավասարաչափ բաշխման որենքը և շեղ սմբակ առաջանալն այդպիսի ճնշման բնական հետևանք և: Այսպիսով, յեթե շեղ սմբակը լրիվ համադաստատանում և վերջավորությունների դրվածքին, ապա նա նորմալ և համարվում և հարկավոր չե նրա ձևը շտկել, այլ ինչպես յուրաքանչյուր առողջ սմբակ, կորիք ունի կանոնավոր խնամելու, ինչպես սմբակի յեղջերում անհրաժեշտ խոնավություն պահելու, այնպես ել պայտելու, շարժվելու և մաքուր պահելու:

Սակայն պետք է նկատել, վոր այդ բարենպաստ պայմանները բացակայության դեպքում ինքն արդեն հիվանդադին դեֆորմացիայի մեծ հակում ունենալով՝ համեմատաբար ավելի հեշտությամբ և փոխարկվում արտաբանական շեղ սմբակի: Վերջինս կարող և հիվանդադին դրության զանազան չրջաններ ունենալ, սակայն ընդհա-

նուր աստամբ բնորոշում և հետևյալ հասկանքներով. ուղղաձիգ
կամ շեղ-ուղղաձիգ, վերելից դեպի ներքև ուղղված և յերբևմն սըմ-
բակի կրնկա-կողային դեպի ներս ծռված պատով, սլաքի համապա-
տասխան հյուղի փոքրացումով կամ կատարյալ ատրոֆիայով, շրջ-
ված պատի վնասված կողմի աղեղնաձև կորացումով և մի քանի
դեպքերում ծռվածությամբ և հակադիր շեղ դիրք ունեցող պատի
կորուսթյամբ: Անի ալալիսի խիստ փոփոխությունից ախտաբանական
շեղ սմբակն ըստ հյուսթյան արդեն դառնում և միակողմանի սեղմ-
ված սմբակ:

Սմբակի արտաքին դեֆորմացիան յեղջերապատինում պարզակ-
ված հյուսվածքները ևս համապատասխան ախտաբանական փոփո-
խությունների յև հասցնում: Այդ փոփոխությունները արտահայտ-
վում են դլալալորապես ատրոֆիկ պրոցեսներով, վսրոնք վնասում
են սմբակաձև վոսկրն ու հիվանդ կողմի սմբակի մաշկահմը:

Ներքանի և պատի խոռնիկական և ասեպտիկ ճառագածքները,
նեղվածքները, փափկանի աարոֆիան, փափկանի կոճիկների վոսկ-
րացումը, դատարկ պատերը, նաև սլաքի նեխումը հիվանդոս շեղ
սմբակներին սովորական ուղեկիցներն են հանդիսանում:

Մարուկի սմբակների վատ խնամքն ախտավորված շեղ և սեղմ-
ված սմբակներին առաջացման դործում չափազանց խաչոր դեռ և
նաղում: Դեռահաս, համեմատաբար քնքույշ և արագ աճող սըմ-
բակի յեղջերի վրա առանձնապես վատ և աղղում նրա անժամանակ
և աննպատակահարմար տաշիլը, նաև կենդանու անբավարար շար-
ժումներ կատարելը: Յերկարատև հանդատի հետևանքով մարուկի
լալալայանց աճած ու շմալվող կրնկի ու սմբակի կողքերի պատերն
ընդունելով ալիկի ու ալիկի ուղղաձիգ դրություն՝ վերջիվերջ
երկուսը կամ նրանցից մեկը ներքանի շրջանում ծռվում են դեպի
երս և պայմանավորում են այդ հյուսվածքների կայուն փոփոխու-
թյունները և միաժամանակ յեղջերապատինի դեֆորմացիան՝ շնոր-
հիվ սմբակի բուն մաշկի, սմբակաձև վոսկրի և փափկանի սլաքի
վրա արած ճնշմանը:

Մյուս կողմից յեղջերի թեև ժամանակին, բայց անկանոն կըս-
ելը կարող և հիվանդ շեղ սմբակ դոյանալու պատճառ դառնալ:
Ձեղջերապատը քիչ թե շատ սխտեմատիկորեն և տնհամալարի կար-
հացնելը բավական և, վսր ձիու վոսի դիտալ ծայրի վորևև կողմը
թարմնի ծանրությամբ խիստ ծանրաբեռնվի և շեղ կամ միակողմա-
ր սեղմված սմբակի դոյացումը լրիվ ապահովի: Դեռ ալիկին՝ սըմ-
բակի արհեստականորեն առաջացրած ախտաբանական ձևը իր հեր-
թին կարող և պայմանավորել վերջավորությունների կանոնավոր

Ենդ կոչվում է այն սմբակը, վորի կողքի և կրնկի պատերը մի կողմում ուղղորդ (դիք) ուղղություն ունեն, իսկ հակադիր կողմի համառուն պատը վորոշ չափով դետնի նկատմամբ շեղ դիրք ունի (նկ. 116):

Մեջտեղի դծով կտրված շեղ սմբակը յերկու անհավասար կեսերի յե բաժանվում է:

Տարբերում են նորմալ կամ ֆիզիոլոգիական և անորմալ կամ շեղ սմբակներ: Նորմալ շեղ սմբակները վորպես կանոն վերջավոր-

Նկ. 116. Ենդ սմբակ

այնպիսի դրվածքներ, վորոնց ժամանակ սմբակների բուն շեղությունը դարձած են դեպի դուրս կամ դեպի ներս: Վոտների լայն դրվածքի դեպքում, և յերբ բուն շեղությունը դեպի դուրս են դարձած, ուղղորդ (դիք) պատը սմբակի մեղիակ կողմից և դոյանում, արամաղծորեն հակադիր դրվածքի ժամանակ՝ լատերալ կողմից: Այսպեղ դործում և մարմնի ծանրության ճնշումի անհավասարաչափ բաշխման որևէք և շեղ սմբակ առաջանալն այդպիսի ճնշման բնական հետևանք և: Այսպիսով, յեթե շեղ սմբակը լրիվ համապատասխանում և վերջավորությունների դրվածքին, ապա նա նորմալ և համարվում և հարկավոր չե նրա մեղ շտկել, այլ ինչպես յուրաքանչյուր առողջ սմբակ, կտրիք ունի կանոնավոր խնամելու, ինչպես սմբակի յեղջերում անհրաժեշտ խոնավություն պահելու, այնպես ել պայտելու, շարժվելու և մաքուր պահելու:

Սակայն պետք և նկատել, վոր այդ բարենպաստ պայմանները բացակայության դեպքում ինքն արդեն հիվանդադին դեֆորմացիայի մեծ հակում ունենալով՝ համեմատաբար ավելի հեշտությամբ և փոխարկվում ախտաբանական շեղ սմբակի: Վերջինս կարող և հիվանդադին դրության դանադան շրջաններ ունենալ, սակայն ընդհա-

նուր անմամբ բնորոշում և հետևյալ հատկանիշներով. ուղղաձիգ կամ շեղ-ուղղաձիգ, վերևից դեպի ներքև ուղղված և յերբմեջ սըմ-բակի կրնկա-կողային դեպի ներս ծոված պատով, սլաքի համապա-աստիտան հյուսիսի փոքրացումով կամ կատարյալ ատրոֆիայով, շրջ-ված պատի վնասված կողմի աղեղնաձև կորացումով և մի քանի դեպքերում ծովածուխյամբ և հակադիր շեղ դերք ունեցող պատի կորուսթյամբ: Անի ախպիսի խիստ փոփոխությունից անտարանական շեղ սմբակն ըստ կյության արդեն դառնում և միակողմանի սեղմ-ված սմբակ:

Սմբակի արտաքին դեֆորմացիան յեղջերապատինում պարփակ-ված հյուսվածքները ևս համապատասխան անտարանական փոփո-խությունների յն հասցնում: Այդ փոփոխությունները արտահայտ-վում են գլխավորապես ատրոֆիկ պրոցեսներով, վերոնց վնասում են սմբակաձև վոսկրն ու հիվանդ կողմի սմբակի մաշկաշիւթը:

Ներքանի և պատի խրոնիկական և ասեպտիկ նմառվածքները, ճեղքվածքները, փափկանի ատրոֆիան, փափկանի կոնիկների վոսկ-րացումը, գոտարկ պատերը, նաև սլաքի ներսում հիվանդոտ շեղ սմբակների սովորական ուղեկիցներն են հանդիսանում:

Մարուկի սմբակների վնաս խնամքն անապագայում շեղ և սեղմ-ված սմբակների առաջացման գործում չափազանց խոշոր դեր և խաղում: Դեռահաս, համեմատաբար քնքույլ և արագ աճող սըմ-բակի յեղջերի վրա առանձնապես վնաս և աղքատ նրա անփամանակ և աննպատակահարմար տաշիւր, նաև կենդանու անբախարար շար-ժումներ կատարելը: Յերկարատև հանդուրի հետևողով մարուկի չափազանց աճած ու չմաշվող կրնկի ու սմբակի կողքերի պատերն ընդունելով ավելի ու ավելի ուղղաձիգ դրություն՝ վերջնիւրջս յերկուսը կամ նրանցից մեկը ներքանի շրջանում ծովում են դնել ներս և պայմանավորում են այդ հյուսվածքների կայուն փոփոխու-թյունները և միաժամանակ յեղջերապատինի դեֆորմացիան՝ շնոր-հիւ սմբակի բուն մաշկի, սմբակաձև վոսկրի և փափկանի սլաքի վրա արած ճնշմանը:

Մյուս կողմից յեղջերի թեև ժամանակին, բայց անկանոն կըտ-րելը կարող և հիվանդ շեղ սմբակ դոյանալու պատճառ դառնալ: Յեղջերապատը քիչ թե շատ սխտեմատիկորեն և ունհամաչափ կար-ճացելը բավական և, վոր ձեռ վորի դիտաւ ծայրի վորեն կողմը մարմնի ծանրությամբ խիստ ծանրաբեռնվի և շեղ կամ միակողմա-նի սեղմված սմբակի դոյացումը լրիւ ապահովի: Ինք ավելին. սըմ-բակի արհեստականորեն առաջացրած անտարանական ձևը իր հեր-թին կարող և պայմանավորել վերջավորությունների կանոնավոր

դրվածքն անկանոնի փոխվելուն և նպաստել հողերի հիմնադանալուն և ինչպես արտադրելու տաշին և մյուս ազդու մարակի վրա, այնպես և անկանոն պայտելը։

Ամերթանշտ և Ուշի, վոր մի քանի հեղինակներ բացի վերևում հիշված շեղ մարակների նորմալ և ախտաբանական յերկու ձևերից, տարբերում են դարձյալ մի տեսակ ևս, այսպես կոչված՝ ախտաբանական սմբակ։ Այս շեղ մարակ և, վոր վերջավորությունների կամմալ վոր դրվածքի պայմաններում առաջանում և յեղջերամաշիկի պատերն անկանոն կարելու հետևանքով կամ մյուս պայտելուց և պատիճի հյուսվածքների մեջ դեռևս նկատելի փոփոխություններ չունին։ Հետևապես ախտաբանական սմբակը թաքմ ձևափոխված մարակ և, վոր համեմատաբար հեշտությամբ և ուղղվում, յեթև պայտելու ձևերը կանոնավոր դործադրվեն։

Շեղ մարակի կաղութայնը միայն այն դեպքերում, և յերևան պալիս, յերր պատերի դեֆորմացիան չափազանց արագ և կատարվում, վորի շնորհիվ ինչպես յեղջերապատիճում պարփակված հյուսվածքները, այնպես և վերջավորության ստորին մասի կապանների ապարատը շեղ կարողանում հարմարվել իրենց վրա ազդող կենդանու մարմնի ծանրության փոխված պայմաններին և սուր հիվանդանում են՝ առաջացնելով վրտի շարժողական ֆունկցիայի խախտում։

Ի հարկե, ուժեղ կամ թույլ չափով արտահայտված կաղութայնը նկատվում և այն ժամանակ, յերր շեղ մարակի վրա առաջանում են ներս թափանցող ճեղքվածքներ, փափկանի կոճիկների վռկերացում ու ճմուռվածքների նման յուրջ բարդություններ և այլն։

Շեղ մարակների մախաբուշակութայնը տարբեր և լինում և կախված և այդ ձևի մարակի ծաղումը պայմանավորող պատճառներից և կատարված դեֆորմացիայի առտիճանից։

Ինքնորոնքյան հասկանալի յե, վոր շեղ մարակն ուղղելու մասին կարելի յե միայն այն դեպքում խոսել, յեթև այդ մարակը չի կաղված այս կամ այն տեսակի վերջավորությունների բնածին անկանոն դրվածքի հետ և յեթև նրա մեջ դեռ չեն սկսվել սուր և կայուն աարոֆիկ պրոցեսներ։

Ընդհանրապես պետք և նկատել, վոր վոչ միայն ախտաբանական, այլև, այնպես կոչված, նորմալ-շեղ մարակը կենդանու արժեքը խոշոր չափով իջնցնում և, վորովհետև այդ մարակը և մանավանդ նրա ուղղորդ պատը միշտ քիչ թե շատ չափով հիվանդության հակում ունի։

ԲԱՆՈՒՄԱՐԸ: Նորմալ-շնչ ստորակի ձևը կանոնավորելու առանձին նյարդեր չի գոյացրում: Այստեղ կարևոր է միայն հետևել, վոր պահանջու համարանիստութունը կանոնավոր կատարվի և յեղջևրապատի ներքանի յեղը տաշելուց հետո ստորակի արտաքին և ներքին պատերով դեմին կոխելը միաժամանակ և միանգամայն համաստրաշափ կատարվի: Պարտելիս դործ են անում սովորական պայտ, բայց ամելի լավ և ուղտիլ հարթ պայտով, միայն ուղղորդ (դիք) պատի դիմացի ճյուղը վորք ինչ յերկար ու լայն անել, վորպեսզի հենման մակարդակը մեծանա և այս թույլ պատն տղ ձևով իր վրա ընկնող նշման մի մասից բեռնաթափվի: Այստեղ միանգամայն նոր պատակահարմար և նաև կլոր պայտ դործադրել և սլաքի կողերի ակոտներին մեջ կաշվով պահվող խծուծից խնամքով պատրաստած տամպոններ անել: Այդ պայտը նշանակութուն կունենա վորպես շատ լավ պրոֆիլակտիկ միջոց շնչ ստորակի ձևի վատթարացման դեմ, վորը միշտ հնարավոր է:

Ասիմետրիկ ստորակը, համաձայն վերոհիշյալ ձևավորման, համապատասխան տաշելու և պարտելու միջոցով հեռահեռ կանոնավոր ստորակ և դառնում: Այստեղ ևս պետք է ձգտել, վոր մարմնի ծանրութունը նախ յատերալ և մեղիալ պատերի վրա համաստրաշափ բաշխվի, ապա պատերից յերկարը կարճացվի և կարճը խնայվի: Սակայն, յեթև առաջուց տաշածն այնքան խորն է, վոր տակմարիկ ստորակ և առաջացել և նրա ձևը շտկելու համար պահանջվում և յերկար պայտը կարճացնել, վոր այլ նկատառումներով անթույլատրելի չէ, ապա, ի հարկե, այդպես միանգամից տաշելը յերեք չի կարելի թույլատրել: Տաշելը պետք և կատարել հետևողականորեն, ախնձե մի պայտելուց մինչև մյուս պայտելը, մինչև վոր անփոփոխ կերպով յեղջևրապատի ներքանակողրի բոլոր մասերի վրա համաստրաշափ հենվելը հնարավոր դառնա: Քանի վոր սրմբակի կրնկա-կողքային պատերը տաշելու աղ հիմնական պայմանի կատարումը չի հաջողվել, հարկավոր և այնպիսի պայտ դործածել, վորի ուղղորդ պատի հակադիր ճյուղն ախնձե հաստ պատրաստված լինի, վոր յերկու պատերի յերկարութունը հնարավորին չափ միաձայն համաստրոփի: Եթե դեմին (փափուկ) պայմանները թույլ են տալիս, ապա հանձնարարվում և կիրառել յերեք քառորդանոց պայտ, վորի դեպքում բարձր պատի կրնկի և կողքի մասերը մնում են անպաշտպան և ման դալիս դեմին քաշելով մաշվում են, իսկ կարճ պայտը համապատասխան նեցուկ ստանալով յերկարում է:

Այն աստավորված շնչ ստրակը, վորի յեղջևրապատի ներսում յեղած հյուսվածքները խիստ փոփոխության են յենթարկված, ան-

ուղղելի յեւ Տվյալ դեպքում խոսք կարող եւ լինել միայն յեղջերութեան ձեռք հարաբերական լայնացման եւ նրան հետադաշում մատանալուց պաշտպանելու մասին:

Այստեղ եւս առաջին հերթին պետք եւ սմբակը տաշելու եւ ապա պայտի ընտրութեան միջոց հարկ յեղած ուղադրութեանը դարձնել: Տաշելիս հարկավոր եւ առանձնապէս խնայել հիմանդ կողմի ներքանը եւ շրջման պատը, վերջինս եւս նրանց թուլացումից շեղ պայտը հետադաշում կծռլի եւ միակողմանի սեղմմանութեան կզոյանա:

Նախած ախտաւորման շեղ սմբակի դեֆորմացիայի ապրիմանին՝ դործ են ածում պայտերի հետեյալ տեսակները. տակը խծուծի եւ կաշվի աստառով կլոր պայտ, յերեք քառորդ մեծութեան պայտ, հասարակ պայտ, միակողմանի լայնացնող եւ Դեֆնյի պայտ:

Երկու կողմերի՝ կողքի եւ կրնկի պատերի բարձրութեանը համասարեցնելու նպատակով, դեֆորմացիայի սեղանական շրջման, ինչպէս ասիւմեարիկ սմբակի դեպքում, կիրառւում եւ նաեւ սովորական, անդղեւ եւ հաստացրած ճուղերով պայտ: Դիչ առաջ հիշատակված պայտերից վերին եւ վեր շկիրառակի, անհրաժեշտ եւ հիշեցնել, վեր աշղ պայտերով հիմանդ շեղ սմբակի պայտումը պետք եւ սմբակի լավ խնամքի, այլեւ նրանում անհրաժեշտ խոնավութեան պահպանելու հետ դուղորդվի:

ՇՈՒՌ ՍՄԲԱԿ

Ծառ կոշվում եւ այն սմբակը, վերի կողքի պատերը, սկսած պատից մինչեւ ներքանի յեղրը, վրէժն ուղիղ, այլ ծռված գիրք ունեն, ըստ վերում մի պատն ամելի բարձր եւ ուռուցիկ եւ, իսկ նրա հակադիրը ցածր եւ ու դողամկոր: Այդ կորութեանը նկատելի յեւ գլխավորապէս յերկու պատերի միջի մասում եւ մասամբ ուղիղ պատի տակ: Ուռուցիկ պատի ներքանի յեղրը սովորաբար ծռված եւ ներքանի կենտրոնի ուղղութեամբ, իսկ դողամկոր պատի ներքանի յեղրն, ընդհակառակը, յետ ե քաշված դեպի մի կողմը (նկ. 117):

Սմբակի աշղ ձևը ըստ մասիկ եւ շեղ սմբակի ախտաբանական ձևին եւ յերեք յերկար ժամանակ դոյութեան եւ ունենում, հաճախ վեր եւ ամվում շեղ սմբակի:

Եղջերամաշիկի հիշյալ դեֆորմացիայի պատճառն այն եւ, վեր մարուկի սմբակները վատ են խնամում, իսկ չափահաս, առաջնապէս ջահել միերի սմբակի տաշին ու պայտումն անկանոն են կառուրում:

Մարտիկի սակավ մասն դալը, նրա սմբակները պատերի շափից ափելի անելը, նրանց ժամանակին չկտրելն ու անկանոն տաշելը, ինչպես ծուռ, ախպես ել մյուս շեղ և սեղմված սմբակների ախտաբանական ձևերի առաջանալու գլխավոր պատճառն է։ Ախտոդ ձկուռ մարտիկի դոյանալուն նպաստում են բացառապես յեղջերամաշկի անկանոն տաշելն ու վոչ առցիոնալ պայտելը։

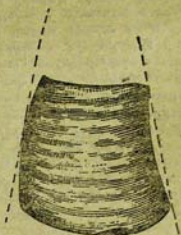
Սմբակի տաշելու ածենակյական սխալն այն է, վոր առանց հաշվի առնելու սվյալ ձկուռ վերջավորությունների դրվածքը, անհամասորաչափ են տաշում՝ մի կողքի պատի ներքանի յեղրն ավելի շատ են կտրճացնում, քան մյուսը։ Այդ հանդամանքը, վորպես կանոն, պայմանավորում է մարմնի ծանրության ճշման անհամասար բաշխումը սմբակի վրա և հետևանքը լինում է այս կամ այն անկանոն ձևեր։

Մյուս սխալ անհամապատասխան ձևի պայար սմբակին հարմարեցնելն է, վորի վրա արդեն պատերը ծուլուռ նշաններ են յերևացել, այդինքն ուղղորդ դրված պատին հենման մակերեսը չմեծացնող նեղ ճյուղն են հարմարեցնում, լուկ թեք պատին՝ լայնը։

Նոր ձևափոխվող սմբակի ներքանայիղրի պարտվելն համապատասխանող այս ձևի պայտերը վոչ միայն չեն շակում սմբակը, այլ, ընդհակառակն, ավելի ու ավելի վատթարացնում են այն։

Սմբակի յեղջերի չորացումը, կոշտ ալարկի վրա աշխատելը, վերջավորությունների անկանոն դրվածքն ուրիշ հիմնական պատճառների հետ միասին ծուռ սմբակ առաջանալու գործում պակաս կարևոր դեր չեն խաղում։ Յեթն յեղջերային ճեղքվածքների ձևով արտահայտված բալդուրյունները կամ սմբակածև վտակրի ու սմբակի բուն մաշկի ատրոֆիկ պրոցեսները բացառապես են, ապա ծուռ սմբակի ճախագուշակությունն ընդհանրապես բարենպաստ է, բայց և այնպես նրա ձևն ուղղելու համար յերկար ժամանակ ե պահանջվում։

ԲԱՍԺԱՄԸ։ Վորովհետև ծուռ սմբակը նրա վորևե կեսի վրա ընկած է հաշիվ մյուս կեսի, մարմնով ծանրաբեռնվելու հետևանք

Նկ. 117. Ծուռ սմբակ։

և, ուստի ինքնըստինքյան հասկանալի չէ, վոր բուժումը պետք է կայանա այդ աննորմալությունը վերացնելու մէջ:

Սմբակի վրա ճեւման շատ թե քիչ համասարաչափ բաշխումը հաջողութեամբ և միայն յերկու ճանապարհով՝ տաշելու և պայտելու միջոցով:

Ամենից առաջ պետք է տաշել բարձր, ուռուցիկ պատը, այս գործողութեան նպատակը պետք է լինի, վստի ստորին մասի առաւելցի ուղղումը, վորովհետեւ միայն առանցքի այդպիսի դիրքն է, վոր թույլ է տալիս սմբակին ներքանի մակերեսով ավելի համասարաչափ հենիլ: Սակայն այդ շտկումը կարելի չէ կատարել առտիճանարար, մեկ պայտելուց մինչև մյուսը, վորովհետեւ ուռուցիկ և դողալոր պատերը ճիշտ ուղղութիւն կատանան, յերր տաշելու ժամանակ հեռացրած մասերի փոխարեն նորը կանէ: Մի խոսքով, նայելով սմբակի պատերի բարձրութեանը, անելու համար պահանջվում է 6-12 ամիս և ավելի:

Ծուռ սմբակի պայտը պետք է այնպիսի կառուցվածք ունենա, վոր նրա շնորհիվ ուռուցիկ, ավելի ծանրաբեռնված պատի համար լստ հնարավորութեան հենման ավելի մեծ մակարդակ ստացվի և, սրան հակադիր ցածր պատի համար՝ ավելի փոքր: Գործնական նպատակների համար այստեղ կարելի չէ եղալել Հարութանի հետեւյալ ցուցումներից. քանոնը պատի ուռուցիկ կեսի վրա դնելով, վորտեղ նա կպչի ուռուցիկի ամենաբարձր կետին, քանոնի և պատի ստորին ծայրի մէջ յեղած դատարկ տարածութեամբ վորոշում են պայտի ճյուղի լայնութիւնն այդ կողմի համար: Իսկ յերր քանոնը դնում են հակադիր դողալոր պատի վրա, քանոնը կպչում է պատին միայն վերեւում և ներքեւում. իսկ միջին տարածութեանը մընում է դատարկ. քանոնի և պատի մէջ յեղած հենց այդ դատարկ տարածութեանը ցույց է տալիս, թե տոլրիչով վորքան պետք է խորացնել այդ պատի ներքանի յեզրը:

Խորացնելուց հետո, ներքանի յեզրի ստացված պարագծին համապատասխան ել պետք է պայտի ճյուղը հարմարեցվի: Այդ յեզրի սահմանից դեպի դուրս վոշ մի տեղաշարժում չպետք է լինի: Ի հարկե, այստեղ եւ տոլրիչով պատին ուղղութիւն տալը նույնպէս աստիճանարար է կատարվում մի վերապայտումից մինչև մյուսը:

Յեթն ուշքը վստ է և կիսով չափ տարրֆիայի և յենթարկվել, ողտակար և խժուժի և կալվի աստառով-կլոր, հարթ պայտ գործածել:

Յեթն յեղջերը չոր է, անհրաժեշտ է շուտ-շուտ խոնավացնել այն և հետո վաղելին կամ խողի թարմ ճարպ քսել վրան:

Ուղղորդ կամ բութանկյուն և կռիվում այն սմբակը, վորի բռնիքի պատը դեմնի հետ 60°-90° անկյուն և կազմում, իսկ կրնկի պատերը միալամայն ուղղաձիգ և բարձր են, հասնելով յերբեմն սմբակի առջևի պատին համաժար բարձրության:

Ներքանի յեղջերը խիստ զոդավոր և, հատկապես ներքանի անկյունների շրջանում. սլաքը լավ և զարգացած, բայց կրնկի բարձր պատերի համեմատությամբ նորմայից ավելի փոքր և յերևում: Սմբակի յեղջերը լավորակ և, սակայն ուղղորդ սմբակի առջևի կեսի և հետևապես բռնիքի պատի խիստ ծանրաբեռնվածության հետևանքով վերջինս բարականալով կորցնում և իր ամբուլթյունը և հարկ յեղած խնամքի բացակայության դեպքում հակամեծ և լինում և կոխվածքներ առկուն (նկ. 118):

Ուղղորդ սմբակը սակավ դեպքերում և ուղձված սմբակի ձևափոխվում: Բութանկյուն սմբակները լինում են ինչպես առջևի, այնպես էլ յետևի վերջավորությունների վրա, վերջինների վրա, սակայն, ավելի հաճախ և պատահում, քան առջևիների: Ուղղորդ սմբակը կամ բնածին և լինում, կամ կյանքում ձևաք բերովի: Առաջին դեպքում նա որդանապես կապված և վերջավորությունների անկանոն դրվածքի հետ, իսկ յերկրորդ դեպքում առաջանում և անկանոն խնամքից, յեղջրամաշիկն անկանոն տաշելուց և բոլոր այն հիվանդություններից, վորոնց ժամանակ կենդանին ստիպված և հենվել զլիսավորտակա բռնիքի վրա: Վորպես կանոն ուղղորդ կամ բութանկյուն սմբակն ուղեկցում և այն վերջավորություններին, վորոնք մարմնի ծանրության անկման ուղղահայացից դեպի յետ են դարձված և ուղեկցում են, այսպես կոչված, արջի վոտին (նկ. 119):

Յեթև վերջավորությունները դեպի յետ են դարձված, ամենից շատ մաշվում և բռնիքը, վորովհետև նրա վրա յե բնկնում մարմնի առավել ծանրությունը, իսկ կրնկի պատերը, վորոնք ավելի քիչ են ծանրաբեռնվում, հետևապես և քիչ են մաշվում, ավելի նորմալ են աճում, վորի հետևանքով էլ ստացվում և սմբակի վերահիշյալ ձևը: Բութանկյուն սմբակի սմբակածե վոսկրը ուղղորդ ուղղություն ունի: Սովորաբար նույնպիսի դիրք և ունենում նաև կապոսկրը: Բացառություն և կազմում, աչպես կոչված, արջային դրվածքը, վորի ժամանակ առաջին ֆալանգն ընկած և խիստ թեք, բայց յերրորդ ֆալանգն ուղղաձիգ և, վորն այդ դրվածքի ժամանակ պայմանավորում և սմբակի բութանկյան ձևը:

Ուղղորդ սմբակները, վորոնք վերջավորությունների հիշյալ ան-

կանոն դրվածքի հետ են կապված, ամենևին չեն կարող հիվանդ-
ամբակների շարքին դասվել: Արանց կարելի չե դիտել վորպես ան-
նորմալություն, վորոնք առաջ են դալիս վրաի դիտալ ծայրի վրա
արած մարմնի ծանրության ճնշման վորոշ բաշխումից: Տվյալ
դեպքում պայտի համասար չափով դեռնին դնելն ու մաշվելն ա-
պահովվում ե բացառապես ուղղորդ և վրչ թե մի այլ ձևի սմբա-
կով:

Նկ. 118. Ուղղորդ կամ բաթան-
կյուն սմբակ:

Նկ. 119. Արջի վրա:

Այլ բան ե, յերբ ուղղորդ սմբակը վերջավորությունների
դրվածքին չի համապատասխանում: Այստեղ նա արդեն ձեռնառ-
չե կամ նույնիսկ միասակար ե կենդանու աշխատանակությանը,
վորովհետեւ անհամաչափ ճնշումը կարող ե առաջ բերել սմբակի
դժայուն հյուսվածքների բորբոքում, սմբակի յեղջերի ճեղքվածք-
ների, նույնպես և վերջավորությունների ներքևի մասում հոդերի
կապանների ապարատի ձգվածություն: Նման դեպք մենք ունեցել
ենք, յերբ վերջավորությունների կանոնավոր դրվածքի ժամանակ
բռնիչն անհամաչափորեն են տաշում, իսկ կրնկի պատերը կամ բո-
լորովին չեն կարճացնում, կամ քիչ են կարճացնում: Բռնիչի կար-
ճացումը մի քանի ձևերի նկատմամբ կարող ե նաև յեղջերի փշր-
վելուց ևս առաջանալ:

Վերջապես յերբորդ դեպքն այն ե, յերբ ծալիչների ջիւրի սուր
հիվանդությունը, փափկանի սլաքի Ֆլեդմոնը, խոնավատերը,
չպտաը և այլ հիվանդությունները, վորոնց դեպքում շատ թե քիչ
յերկար ժամանակ հենումը միայն բռնիչի վրա յե ընկնում, առաջ
են բերում ուղղորդ սմբակի դոյացում:

Այս դեպքերում պաթոլոգիկ դրությունից առաջացած սմբակի
սոյալ ձևը ինչպես և առաջին դեպքում անոմալիայի յուրահատուկ
փոխհատուցումն ե հանդիսանում, սակայն այստեղ տարբերությունն

այն և, վոր վերջավորութեան անկանոն պահելուց և նրան համապատասխանող սմբակի մեկից առաջացած առաւարտները վերացնելիս այդ մէջ կենդանու նորմալ շարժումները չի կարող բախարհել, վնասակար և, և ձեռն մասի շրջանում կարող և նոր հիվանդութիւններէ պատճառ դառնալ:

Եւթե ուղղորդ սմբակներն ամբողջովին համապատասխանում են իրենց յուրահասուկ վերջավորութիւններէ դրվածքին, ապա նրանց ուղղելու կարիքը չկա և պայտվում են ըստ սովորականի:

Անկանոն վարվելու հետեանքով առաջացած սմբակներն այնպիսի յեղանակով են տաշում, վոր հնարավոր լինի նրանց կանոնավոր մե տալ: Այս նպատակով առաջուց կարճացրած բռնիչը չեն տաշում, իսկ կրնկի պատերը տաշում կամ խարտոցում են: Սակայն, յեթե ուղղորդ սմբակը վաղուց արդեն դոյացել և, կրնկների կարճացման ուղեբացիան հարկավոր և աստիճանաբար կատարել՝ մի պայտելուց մինչև մյուս պայտելը, վորպէսզի սմբակի դրութիւնը խիստ փոխելով յեղջերամաշիկի տվյալ մէկն հարմարված ֆլեկտորներում հիվանդագին յերևութիւններ չառաջանան:

Այնուհետև, յեթե աշխատանքի պայմանները և դեանի հասկութիւնը թույլ են տալիս, միանգամայն նպատակահարմար և այդպիսի մին պայտել կիսալուսնաձև կամ ամբողջ հարթ, բայց կարճեցրած ճյուղեր ունեցող պայտով:

Այս բոլորին դուրնթաց, սմբակն ուղղելու անհրաժեշտ պայմանը կենդանուն կանոնավոր շարժման մեջ պահելն և:

ԲԱԺԱԿԱԶԵՎ ՍՄԲԱԿ

Բաժակաձև սմբակը վերելք բերված ուղղորդ սմբակից տարբերվում և նրանով, վոր կրնկի պատերը բարձր են, յերկարութեամբ միմյանց համաւար և նույնիսկ շատ ավելի դերադանցում են բռնիչի պատին (նկ. 120): Այս հիմնովին ախտավորված և դեֆորմացիայի յենթարկված սմբակը հիվանդութեան դարգացման բարձր աստիճանում, սովորաբար, թույլ, հաճախ կորացած և ճեղքվածքներով ծածկված բռնիչի պատ ունի, ավելի սոժուր կրունկներ ու չոր յեղջեր և վատ տարոֆիայի կամ, կիսատարոֆիայի յենթարկված սլաք:

Սա դոյանում և բացառապէս ջիւրի ծալիչների կամ վերջավորութեան ստորին մասի հոգեքը վնասող խորը, խրոնիկական և հիվանդագին պրոցեսների հետեանքով: Վտաի դիտաւ ծալի ֆլեկտորների կանարակաւարան և հոգեքի անկիլոզները բաժակաձև սմբակի առաջացման ամենամերձավոր պատճառներն են:

Ինչպես առաջին, այնպես եւ յերկրորդ հիվանդութեան ժամանակ առաջ եւ դալիս վերջավորութիւններէ, այսպես կոչված, բա-

Նկ. 120. Պսակի հոդի անկիւղից առաջացած բաժակաձև սմբակ A—B—ԲԻՔԻՂ կոչուի ծայրին, C—կաշվից պարստած աստառ

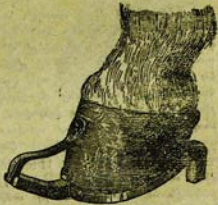
ժակաձև դրվածքը, վորը բնորոշվում ե նրանով, վոր առաջին ֆալանգը (կապի վոսկրը) ընդունում ե ուղղածիդ կամ իր նորմալ դիրքին հակառակ դրութիւն, այսինքն վելեից-ներքեւ ե դեպի յետ Այսպիսի դեպքերում անխուսափելիորեն կապի հոդում եւ վորը վորոշ չափով կռանում ե դեպի առաջ։ Այսպիսի դրվածքի ժամանակ հենվելը կատարվում ե միայն բռնչի վրա, իսկ կրունկները կախ են ընկնում։ Յեղջերապատի բռնիչի մասի վրա յեղած մշտական ճընշումն անցնում ե նրա տակ, յեղջերապատիձում գտնված հյուս-

վածքներին, վորի հետեանքով ատրոֆիկ պրոցեսներ են առաջանում ինչպես սմբակի մաշկահիմքում, այնպես եւ սմբակաձև վոսկրի մեջ, այն ե, նրա առջևի բաժնում։ Սմբակի հոդի վոսկրների հոդային աճաւոր յենթարկվում ե դեղքներատիվ փոփոխութիւնների, վորոնց վրա փոփոխներ են դոյանում։ Վոսկրի յեղքերին յերբեմն ատրոֆիտներ են դոյանում։ Սմբակաձև վոսկրի ռաթիոսով վնասված (ostitis rarefaciens) անջատ դրութիւնը թեւ սակավ դեպքերում, բայց այնուամենայնիվ կոտորվածքներ ե առաջացնում։ Բաժակաձև սմբակի յեղքերի բռնիչի սրտի վրա, նրա ներքևի մասի $1/3$ -ում, յերբեմն ել բաշական վերևում հաճախ հղկված հարթութիւն ե նկատվում. սա ցույց ե տալիս, վոր ձին մասն վալիս հենվում ե հենց այդ ե վոշ ուրիշ տեղի վրա։

Բաժակաձև սմբակի Ուլթազուշախուրյումը անբարենպաստ կամ կասկածելի չե ե կախված ե ամբողջապես հիմնական տանջանքները վերցնելու հնարավորութիւնից։ Ինչպես հայտնի յե, հոդերի անկլւղին անբուժելի վնասվածքների թվին ե պատկանում ե յեթե հենց այդ հիվանդութիւնն ե պայմանավորում բաժակաձև սմբակի առաջացումը, ապա վերջինս չի կարելի ուղղել։ Ինչ վերաբերում ե մեկ յերկու ծայրիների ջիւերի կարճացման, ապա նրանց կտրելը (տննտաւիա) յերբեմն բազարաւ արդիւնք ե տալիս՝ վերջավորութիւնը

կանոնադրութիւնները և ստանուած, վորին համապատասխան աստի-
շանարար ուղղվում և սմբակի բաժակաձև տեսքը:

ԲՈՒԺՄԱՆԸ: Վորովհետև բաժակաձև սմբակի հենումը բացառա-
պէս կամ զլիարժեքապէս կատարվում և բռնիչի վրա, ապա սմբակի
կրնիկի մասերը կենդանու մարմնի հենմանը սովորարար ամենեկին չեն
մասնակցում. կամ յեթև նույնիսկ մասնակցում են, ապա շատ քիչ-
չափով, կրնիկի պատերը մնում են
ողում կախված: Այստեղ պայտ-
ման խնդիրն և այնպիսի դրու-
թյուն ստեղծել, վոր կաննի
նկատմամբ այդ անջատվածու-
թյունը (մեկուսացումը) վերանա
և այդպիսով մարմնի ծանրու-
թյան բաշխումը սմբակի ներ-
քանային մասի վրա ուղիւի հա-
վաարաջափ կերպով կատարվի:
Այդ հաջողվում և կամ ճշուգրի
ծայրերը հաստացրած, կամ կրն-
կի գլեւները ունեցող պայտեր
գործադրելով, վորոնց չափը վո-
րոշվում և պայտի ճշուգրի ծայ-
րից մինչև գետնի մակերևույթը
յեղած տարածութեան յերկա-
րութեամբ:

Նկ. 121. Կտուցով պայտ

Մյուս խնդիրը, վորը աւել-
յալ դիպում հարուցվում և գե-
պի պայտումը, կայանում և
նրանում, վոր կապի հողում վերջավորութեան հետագա կուցումը
գետի ստաջ թուլանա ու միաժամանակ կարելի կլինի կանխել: Այդ
նպատակով դործ և ածվում այսպէս կոչված կտուցով պայտ
(Նկ. 121):

Հօրակից նկարները դործի ելութեանն այնքան են պարզաբա-
նում, վոր հաղթ թե ստանձին բացատրութեան կարիք զգացվի:
Միայն հարկավոր և նկատել, վոր Նեյլիլդի պայտի ծովածքի ծայ-
րին յերբեմն հաղցնում են մեղադրա թիթեղ, վորի տակ կաշի յե
դրվում, վորպէսպի բռնիչի պատի վրա ընկնող ծանրութեանն ա-
վելի մեղմանալ: Թիթեղը կաշիի հետ միասին պետք և ընդհուպ
կաշի պատին: Թե ինչպիսի ձև տալ «կտուցին» և վորքան կորացնել
ծովածքը յուրաքանչյուր անդամվա համար, ստանձին և վորոշվում,

միտրովհետեւ նորմալ դրուսթյունից շեղվելն այսանդ կարող է չափա-
դանց բազմատեսակ լինել և պայտի վորակն ստանդարտացումը տրվ-
յալ դեպքում կարող է շատ քիչ նպատակահարմար լինել:

Բաժակածեւ սմբակներէ համար պայտի բունիչի դղեռ (բունիչ)
յի դործադրմամբ, միտրովհետեւ նա ձիւս մոտը դետնին դնելու կա-
յունությունը բոլորովին կխախտեր:

Ընդհանրապէս պետք է նշել, մոր բաժակածեւ դրմամբով և
համանուն սմբակով կենդանիները համարմամբ են կատարյալ հաշ-
մանդամներ, մորոնց կարելի չէ աշխատացնել միայն ծայրահեղ ան-
հրաժեշտության դեպքում:

ՊԻՆԴ ՅԵՎ ՓԽՐՈՒՆ ՅԵՂՋԵՐՈՎ ՍՄԲԱԿ

Սմբակի յեղջերն առողջ, ամուր և առաձգական է. նորմալ խո-
նավության ընդհանուր քանակը հասնում է նրա մեջ մինչև 40 տո-
կոսի: Այդ նորմայից ավելի կամ պակաս չափով յեղած զգալի շե-
ղումները սմբակի յեղջերի վորակի վրա չափազանց անբարենպաստ
են ազդում, դարձնելով այն կամ շատ ամուր և սխրուն, կամ ընդ-
հակառակը, չափազանց փափուկ, կամ թուշած: Սակայն սմբակի
յեղջերի ամրությունը կախված է վոչ միայն նրա մեջ յեղած խո-
նավության ավելի կամ պակաս լինելուց, այլև հիստոլոգիկ կա-
ռուցվածքից և նրա յեղջերը կազմող էլեմենտների վորակից: Այս-
պէս որինակ՝ Ֆլեմինգը (Fleming) ապացուցել է, մոր աշուկա կոշ-
ված տաքարյուն ձիերի (արևելյան ցեղերի) յեղջերախողովակների
քանակն ու նրանց պատերի ամրությունն ավելի մեծ է, քան սառ-
նարյուն ձիերինը (Բելգիական ծանրաքաղնիք և նրանց նմանները)
և մոր առաջինների աշդ խողովակների ծալվալն ավելի փոքր է, իսկ
յերկրորդներինը: Այսպիսով, ընայած արևելյան ցեղերին պատկա-
նող ձիերի սմբակների ծալվալի համեմատությամբ փոքր լինելուն,
այնուամենայնիվ այդ սմբակները զեպի իրենց ուղղված մնատակար
հակազդումների դեմ ավելի մեծ դիմադրություն են ցուցաբերում,
քան, որինակ՝ խոնավ արոտատեղերում բուծվող ձիերի մեծ ու լայն
սմբակները:

Փխրուն կոշվում է այնպիսի սմբակի յեղջերը, մորն ամուր ու
չոր լինելով հանդերձ, միաժամանակ թույլ և, դուրարեկ, փշրվող,
հակում ունի ճեղքվածքներ տալու՝ յերր սմբակին մեխեր են խփում
կամ պինդ դետնի կողմից հարվածներ և ստանում: Դրան զուգըն-
թաց հատկապէս կոտրվելու յնթակա յի յեղջերապատի ներքանի
յեղքը և յեղջերե ներքանը, ալաքն ու յերկղը նույնպէս հաճախ յի-

Քարեկվում են այլ պրոցեսին: Փխրուն սմրակների յեղջերապատի արտաքին մակերեսը մեծ մասամբ հարթ ու վռդորկ է, հաճախ նույնիսկ փայլուն, բայց յեղջերային յերկդի վրա յերբեմն նկատվում է չոր ու սպիտակավուն թեփոտություն և յեղջերային դանդաժի մաշեր: Այլ քանի դեպքերում վոչ միայն յեղջերային յերկդր, այլև յեղջերապատի մակերեսի ամբողջ կամ զգալի մասը նույնպես խորատարդ և դառնում է բազմաթիվ նեղքաված քներով ծածկվում (նկ. 122):

Փխրուն յեղջերն առջևի վերջավորությունների վրա ալիլի հաճախ և պատահում, քան յետևի և հատուկ է նեղ և վռքը սմրակներին: Սեղմված սմրակները ևս հաճախ դյուրարեկ, հեշտ ճաքճվող յեղջեր են ունենում:

Սմրակի յեղջերի փխրունության պատճառները յերկուսն են. պատճառների մի տեսակը նրա վրա ազդող արտաքին տնրաբնպատահանումներն են, իսկ մյուսները վերաբերում են ժառանգականության յերևույթներին: Յերբեմն յերկու տեսակի պատճառները միաժամանակ են ազդում:

Արտաքին պատճառներն ամենից առաջ նրանք են, վորոնք նըպաստում են յեղջերի ալիլորդ չորացմանը, ինչպես որինակ՝ սմրակի պարբերաբար խոնավացման բացակայությունը, դլադուրի քայքայմանը հասցնող յեղջերապատի չափից ալիլի խարտոցելը, շիկացած պայտով վոչ չափավոր ալրումներ կատարելը, նախապես լավ չփափկացած յեղջերի վրա նարպ քսելը կամ, ընդհակառակն, առանց յեղջերամաշիկի վրա հետադայում նարպ քսելու սմրակի փափկացնելը: Հետևյալ անբարենպաստ դործոններն են՝ անկանոն պայտելը և սմրակի մաշկաշիմքի ու նրան ծածկող արտադրող շերտի աննշատության խրոնիկաբար խախտումը:

Պայտելու անկանոնությունն արտահայտվում է սմրակի արտապոր տաշելով և նեղ ու վերևի տնհարթ մակերես ունեցող պայտ սմրակին հարմարեցնելով: Այդպիսի պայտումը սմրակի վրա մարմնի ծանրության անհամաչափ բաշխում է առաջացնում և նպաստում է սեղմվածության դոյանալուն:

Այս վերջինս, իր հերթին, սմրակում արյան շրջանառությունը խախտելով պայմանավորում է յեղջերը կազմող հյուսվածքների աննշի խանգարումը և չոր ու դյուրարեկ յեղջեր արտադրվելու պայմաններ և ստեղծում:

Նկ. 122. Փխրուն սմրակ:

Փխրուան սմբակը հնչտ և փամաշվում, յերբ ըմբակը ծածկված և ճեղքված քներով, ներքանի յեղբը կոտորված քներ ունի և խորտուրորդ եւ իսկ յեթե յեղջերապատն սմբողջ և և արտաշուստ լավ տեսք ունի, ինքնըստինքյան հասկանալի յե, վոր նրա փխրուան լինելու ախտորոշումը կարելի յե դնել միայն ձիուն վորոշ ժամանակ հըս կելուց հետո, այն դեպքում, յերբ յեղջերապատն ներքանայեղբը կարծեմ առանց բավականաչափ պատճառներ լինելու կսկսի ճեղքված քներ տալ կամ կոտորովել:

Փխրուան յեղջերամաշիկի առկայության դեպքում սովորաբար կադուխյուն չի յերևում, սակայն, այնուամենայնիվ, ձիու շարժումները կաշկանդված ու ալարկոտ են լինում, մանավանդ պինդ ուլարկված տեղերում: Սակայն այնտեղ, վորտեղ խորը ճեղքված քները կամ պատի ներքանայեղբի շափից ավելի կոտորված քները թաքալոտ պողոռներմատիտով բարդացել են, ալարկոտ սմբակին ուժեղ կամ թույլ շափով ուղեկցում և կադուխյունը:

Նախագուշակութուն: Փխրուան դյուրաբեկ յեղջեր ունեցող սմբակն անտարակույս խոշոր պահասություն և, վորովհետեւ այդ միջոցին կենդանու աշխատունակությունը մեծ չափով կարող և ընկնել: Այս կապակցությամբ յեղջերի կոտորովելու հետևանքով պայտելը յերբմն շատ դժվար և լինում, մեկ-մեկ ել ուղղակի անկարելի: Այդ պատճառով հարկ և լինում, կոտորված պատին աճելու ժամանակամիջոց տալու համար, կենդանուն յերկարատեւ հանդիստ նշանակել:

Յեթե փխրուան սմբակները քմածլն են, նախագուշակությունն ընդհանուր առմամբ անբարենպաստ և, իսկ յեթե կենդանին այն ձեռք և բերել իր կյանքի ընթացքում, ավելի լավ: Սակայն պետք և արատաւոր սմբակի դարդացման աստիճանը նրա ձևն ու աշխատանքի տեսակը հաշվի առնել: Կրնիկ սեղմվածության ժամանակ կոշտ գետնի վրա ծածր ու յերկարատեւ աշխատանք կատարելն ու սմբակի ախտաբանական ձևը (սեղմվածությունը) այտուեղ ևս նախագուշակությունը ցավով բավարար են դարձնում:

Բուժումը: Փխրուան սմբակի բուժումը հանդում և բացառապես սմբակի յեղջերի պատշաճ կերպով փափկացնելուն և ուսցիոնալ պայտելուն: Յեղջերի փափկացումը ձեռք և բերվում է տոկոս սողայի դու վտտի վաննաներ անելով կամ թաց լաթի ողնությամբ սմբակը խոնավացնում են և կամ ձիու վտտը կոխում են խիստ թաց թևի և կտավատի ալյուր լցրած պարկի մեջ և այլն: Նկատի ունենալով, վոր յեղջերը շատ դանդաղ և ջուր ծծում, ալար խոնավացումներն առում են անընդհատ 12-24 ժամ և ավելի: Սմբակի յեղջերը փափկացնելուց հետո նրա վրայից խողանակով կամ կոշտ ճիլովով, լա-

Թող հետաքննում են բոլոր կեղևները յեթե նրանցով պայտը ծածկված է. և ամբողջ յեղջերամաշիկին բարակ շերտով վաղելին, թարմ խողի նարպ կամ լանդլին են քառւմ: Առանց այս ծածկող ոծանելիքները քակու. վոչ միայն չի հաջողում փափկացնել, այլ, ընդհակառակը, լայնացած ծակոտիներին միջոցով յեղջերի չորացումը միայն ուժեղանում է:

Ամբակը պայտելու համար Ասիականադաստիկա, անհրաժեշտ է խառել հետեւել, վոր տաշելուց կամ խարտոցելուց հետո յեղջերապտին ներքանին յեղրը հարթ մակերես ունենա և կարողանա ընդհուպ կպչել պայտի վերին նույնպես ամբողջովին հորիզոնական մակերեսին: Եթե այս կանոնը չի կատարւում, ապա, ինչպես հայտնի յե, յեղջերամաշիկի այս կամ այն մասերը մարմնի ծանրութեամբ խիստ ծանրաբեռնւում են և տառաջանում են այդ յերևույթի բոլոր անբարենպաստ հետեւանքները (անդժամքներ, սեղմվածութիւն, պատերի կորացում և այլն):

Կրնկի պատերը ամբակի փխրուն լինելու դեպքում հատկապես հակում ունեն անդժամքներ տալու. յեթե նրանք հանձնին վատ պատրաստված և վատ հարմարեցրած պայտի հենարանի չեն հանդիպում, այլ ողում կախված են մնում:

Փխրուն ամբակի պայտը պետք է թեթե ու հարթ լինի: Եթե ալացն աւողջ է, կարելի յե հաջողութեամբ ողավել կոր պայտով: Պինդ դետին կողմից յեղած հարվածները մեղմացնելու համար դործ են ածում թաղիքի, խծուծի, կաշիի տատառներ պայտի տակ դնելու համար, նույնպես և պարանից շինված պայտեր (նկ. 123):

Եեղջերը կատրվելուց պաշտպանելու համար փխրուն ամբակների պատերը սոփորաբար պատրաստում են լոնիչի և կողքի վահանիկներով:

Պոչոր և կոպիտ ամբակի մեխերը հեշտութեամբ են կտրում փխրուն ամբակը, այդ պատճառով ել վոչ մի դեպքում չպետք է կիրառվեն: Հարկավոր և դործածել միայն մանր համարի մեխեր և այն ել լավորակը:

Նկ. 123. Պարանից պատրաստված պայտեր:

Այստեղ կոտորված ներքաշանյեղը սարքում են արհեստական սրմ-
բակային յեղջերով:

Այն ձիերը, վորոնք դուրսերկ սմբակի յեղջեր ունեն, ըստ հը-
նարավորության պետք է ոգտադործել դուղական աշխատանքների
համար:

ՓԱՓՈՒԿ, ԹՈՇԱԾ ՅԵՂՋԵՐՈՎ ՍՄԲԱԿ

Փափուկ, թոշած սմբակի յեղջերը նույնպես անկայուն է, ինչ-
պես է չոր, փխրուն յեղջերը:

Փափուկ սմբակի յեղջերապատի ներքանի յեղըը հեշտ է կոտոր-
վում, պատի վրա դոյանում են լայնակի ճեղքվածքներ՝ պատրու-
վածքներ: Փափուկ յեղջերը դիտավորապես լայն, հարթ և վողնած
սմբակներին և հասուկ: Յեթե սլաքը լավ դարդացած չէ, յերբ
մարմնի ծանրությունը բացառապես յեղջերապատի վրա յե ընկնում,
վերջինս ամուր չլինելով՝ հաճախ կորանում է, մանավանդ կրնկի
մասում և ճնշում է իր տակ յեղած փափուկ, զգայուն հյուսվածք-
ները: Դա հաճախ կաղուխյուն և առաջացնում: Յեղջերի փափուկ-
թյան պատճառով նրա մեջ սմբակի մեխերը թուլանում են, մեխերի
ծայրերի դուրս դալու անցքերը խիստ լայնանում են և պայտը սրմ-
բակի վրա ամուր չի նստում ու լիւլիւլում է: Այս հանգամանքն ա-
վելի հաճախ վերապայտելու անհրաժեշտության հետ է կապված,
վորի հետևանքով յեղջերապատի վորակը հետազայում վատթարա-
նում է:

Փափուկ յեղջերի դոյացման պատճառները մի կողմից ժառան-
դականության, մյուս կողմից արտաքին պայմանների մեջ է գտըն-
վում:

Ժառանգականությունը, ըստ յերևույթին, արտահայտվում է
նրանով, վոր արտադրողներն իրենց սերնդին թուլացած և համա-
պատասխան կերպով փոփոխված յեղջերադոյացման ընդունակու-
թյուն են հաղորդում:

Ինչ վերաբերում է արտաքին պատճառներին, ապա նրանք սրմ-
բակի վրա յերկար ժամանակ ազդող խոնավության հետևանք են-
խոնավ արտաավայրեր, ջրիկ դոմաղրով ծծված ցամաք և այլն:

Յեթե հաստատված է, վոր թոշած, թույլ յեղջեր ժառանգա-
բար է անցել, ապա մախազուշակությունն անբարենպաստ է, իսկ
յեթե յեղջերի այդ հատկությունը պայմանավորված է յեղել ար-
տաքին փոխանցիկ հանգամանքներով, ապա հարկ յեղած խնամքի և
լավ պայտելու միջոցով հնարավոր է աստիճանաբար ուղղել այն:

Փափակ սմբակի խմամբը պետք է կատարվի այն ուղղությամբ, զոր նրա մեջ ավելորդ խոնավութուն չմտնի և նրա յեղջերի հյուս-
մածքը խտանա: Առաջինը կարելի չէ հաջողացնել կենդանու պահ-
պանման պայմանները ժողովում, խոնավ հատակի վրայից նրան չոր
հատակի վրա փոխադրելով, փափակ, ժամանակին փոփոխող ցամ-
քառ գործածելով և ամենօրյա թեթև ախտատանջի լծելով:

Յերկրորդ նպատակի համար գործադրվում են խոացնող ձյու-
թային ոծանելիքներ, մորոնց պատրաստելու համար կարելի չէ ոգ-
աադործել մեղրամոմ, տերպենտին, փայտի ձյութ խոնաված վաղե-
ինի, խոզի, ձիու կամ աչձի ճարպի հետ 1:2: Վորպեպի այդ ո-
ծանելիքները փափուկ կոնսիստենցիա ունենան, պատրաստելու ժա-
մանակ և գործածելուց անմիջապես առաջ նրանց կրակի վրա տա-
րացնում են:

Նախքան ոծանելիքներ քսելը յեղջերամաշիկը պետք է մանրա-
կրկիս կերպով լվացվի և հետո չորացվի:

Սմբակի պայաման նախապատրաստությունը պետք է ճիշտ
աչնդիսի ձևով կատարվի, ինչպես պինդ և փխրուն սմբակներ, աչ-
սինքն յեղջերապատի ներքանի յեզրը տաշելուց հետո պետք է հո-
րիցանական մակերես ունենա և ընդհուպ կոշի պայտի վերին մակե-
րելու յթին:

Յեղջերի բոլոր ավելորդ մասերը պետք է հեռացնել ինչպես պա-
տի, այնպես էլ ներքանի և սլաքի վրայից:

Յեղջերապատը կտրվելուց զերծ պահելու համար, թեթև հարթ
և կոշի մեծ վահանիկներով պայտ են պատրաստում: Պայտի ճյու-
ղերը թեքառում են ներքանի հարթության համապատասխան չափով
և նորմալ պայտի համեմատությամբ շատ ավելի լայն:

Սմբակի մեխերը, ինչպես և փխրուն սմբակի տեղայության ժա-
մանակ, պետք է բարակ, յերկար և անպայման լավորակ լինեն:
Չափից ավելի թուշած յեղջերի հետ գործ ունենալիս մեխերի թիվը
մինչև 10 հատի յին հասցնում:

Վորպեպի պայտը սմբակի վրա ավելի պինդ նստի, յեղջերապա-
տի վրա խիստ մեխերի ծայրերը նորմալ տեղից ավելի բարձր
պետք է դուրս գան, այդ ժամանակ փառլինների ծայրերը յերկար
են թողնում:

ՅԵՂՋԵՐԻ ԶԵՂՔՎԱԾՔՆԵՐ

Յեղջերի խողովակների յերկարությամբ սմբակի յեղջերի ամեմ
տեսակի բացվածքներ, այսինքն վերից-վար կամ քնդիակառակը,
կոչվում է նեղվածք:

Յեղջերի ճեղքվածքները դասակարգվում են ըստ իրենց տեղադրության, տարածման չափին, խորության, դոյուքյան տեղորոշյան և ըստ իրենց տակ դրոշմած զգայուն հյուսվածքների վերաբերմունքի (Շանտիր) :

Ըստ տեղադրության լինում են բռնիչի, կողքի, կրակի և շրջված պատերի ճեղքվածքներ :

Բռնիչի, կողքի և կրնկի յուրաքանչյուր ճեղքվածք իր հերթին կարող է սկսվել պսակից և իջնել դեպի ցած, չհասնելով սակայն յեղջերապատի ներբանի յեղբին և կոչվում են պսակայեղքի ճեղքվածքներ կամ ընդհակառակը, նրանք կարող են սկսվել ներբանայեղքից մինչև պսակը և կկոչվեն Ուրբանայեղքի ճեղքվածքներ : Այսպիսով կարող ենք պսակարանիչային, պսակակողքային, պսակահրնկային ճեղքվածքներ կամ բռնիչի ներբանայեղքի, կողքի, կամ կրնկի պատերի ճեղքվածքը դարձվածքները կիրառել : Բռնիչի ճեղքվածքները հաճախ լինում են յետևի սմբակների վրա, իսկ կողքի և կրնկի ճեղքվածքները՝ առջևի :

Ըստ յերկարության տարբերում են միջամցիկ և մասնակի ճեղքվածքներ : Առաջինները տարածվում են պսակից մինչև ներբանի յեղքը, իսկ յերկրորդ տեսակները այդքան յերկար չեն տարածվում և վերջանում են վերոհիշյալ սահմաններից այս կամ այն հեռավորության վրա :

Ըստ խորության լինում են՝ մակերեսային, խորը և թափանցող ճեղքվածքներ :

Մակերեսայինները սահմանափակվում են միայն սմբակի յեղքերի ամենամերին չերտերում : Խորը ճեղքվածքները հասնում են մինչև պաշտպանող չերտի մեջ տեղը կամ նույնիսկ յեղջերաթերթիկների չերտը, իսկ քափանցող ճեղքվածքներն անջատում են սմբողջ յեղջերային դանդախն ընդհուպ մինչև սմբակի մաշկահիմքը :

Յերկար մնալու տեսակետից ճեղքվածքները լինում են քարմ ու եին և տակը յեղած փափուկ հյուսվածքների նկատմամբ՝ պարզ և բարդացած :

Պարզ ճեղքվածքներ լինելիս սմբակի մաշկահիմքի հիմնդացում տեղի չի ունենում, իսկ բարդացած ճեղքվածքների դեպքում զգայուն հյուսվածքները հաճախ լուրջ բորբոքային պրոցեսների յեն յենթարկվում նույնիսկ մինչև նեկրոզը :

Ճեղքվածքները հեշտ ճամաչվում են սմբակի թեթև հետադուռությամբ : Սակայն միերի յերկար ու խիտ մաշկերով ծածկված պսակի դնումը հարկավոր է ուշադրութամբ կատարել, զորովայն այդ մասի ճեղքվածքներն աչքից չվրիպեն : Նման հետադուռման կարգի ունեն նաև շրջված պատերը, զորտեղ այդ ճեղքվածքները սև

չերտի նման են յերևում, վերոնք մեծ մասամբ լցված են լինում ցեխով. յերբեմն նրանցից չնչին քանակությամբ արյուն կամ թարախ և դուրս դալիս: Դեպքեր են լինում, յերբ ճեղքերին քսում են վորևեւ ոժանելիք՝ փայտի ձուլք, մեղրամոմ կամ տերպենտին և այլն: Խորվելուց խուսափելու համար անհրաժեշտ և այդ հանգամանքը հաշվի առնել:

Հատարակ ճեղքվածքներից կաղուծյուն չի պատահում, բայց բարդությունների դեպքում կաղուծյունն ամենաբարձր աստիճանին և հասնում: Թափանցող ճեղքերի միջոցով սմրակի մաշկաշիւթը հեշտությամբ կեղտոտվում և բորբոքվում և: Վերջինս կենդանու շարժումների ժամանակ հաջորդաբար իրարից հեռացող և միմյանց մոտեցող ճեղքի յեղբերով հաճախ նմվում և և ուժեղ ցավ առաջացնում:

Իսրա՛ դեպքում այդ ճեղքվածքներից արյուն և դալիս, իսկ հնացած ժամանակ միայն քաքախ:

Սմրակի մաշկաշիւթի մակերեսի շերտերից թարախային բորբոքումը կարող և անցնել պերիոստալ շերտին և վերջիվերջո՝ սմրակա՝ ձևի վրակի կարիես առաջացնել: Բացի դրանից, բռնիչի և կողքի թափանցող ճեղքվածքները յերբեմն պայմանավորում են յեղջիբա՝ սյունների դոյացում, սմրակի մաշկաշիւթի խոցեր, փափկանի աճառների նեկրոզ, խուղակներ և այլն:

Յեղջիբային ճեղքվածքների առաջացման պատճառները շատ են, բայց դրանցից ամենադժարորենը հետևյալներն են՝ սմրակի յեղջերի վատորակ լինելը, սմրակի անկանոն տաշելը, վատ պայտելը և պինդ գետնի վրա լարված աշխատելը:

Սմրակի չոր, փխրուն յեղջերը շատ քիչ կայունթյուն ունի և շատ հաճախ յերթարկվում և յերկայնակի պատռվածքների. սակայն փափուկ, թուշած յեղջերը ևս պինդ չե և ընդունակ և խորը ճեղքվածքներ տալու:

Սմրակի պայտման անկանոն նախապատրաստությունը և ինքնին պայտելը ձիու վրտի դիտալ ծայրի նկատմամբ այնպիսի պայմաններ և ստեղծում, յերբ սմրակի վրա համաչափ հենվելը խախտվում և և նրա մի վորևեւ մասը յենթարկվում և խիտ ծանրաբեռնվածության, քան մյուսը: Յեղջիբապատի ամենարեւելած մասն և, վորի ամբողջությունն ամենից առաջ խախտվում և: Մասնավորապես յեղջիբային ճեղքվածքների դարդանալուն նպաստում են հետևյալ սխալները՝

1) Կրնդի պատերի խորը տաշելը և միամամանակ դղեռներով պայտելը, այս դեպքում կրնդի պատերը պայտին չեն կոչում, այլ

ողում կախված են մտում: Պատկեր յեզրը, վորի շրջանում կազմվում են ճեղքվածքները, ամենից շատ և ճնշվում ու յերկարացվում:

2) Կրնկի պատերի անհամաչափ բարձր թողնելը, յերբ նրանք հարևան մասերի համեմատությամբ խիստ ծանրաբեռնվածությամբ են յենթարկվում:

3) Խիստ կարճ և նեղ պայտերի հարմարեցնելը:

4) Յեղջերապատի ներքանի յեզրին պայտի ամուր չկպնելը:

5) Հաստ մեխեր դործածելը, մանավանդ, յերբ սմբակի յեզջերը վատորակ է:

6) Բարձրադղեռ պայտով պայտելը, վորի ժամանակ սլաքը մարմնի ծանրությունը պահելու այդ խիստ կարևոր աշխատանքին չի մասնակցում:

Պատկեր շրջանում ամեն տեսակի ախտաբանական պրոցեսներ ինչպես որինակ՝ նրա մաշկահիմքի վիրավորվելը, թարախոս բորբոքումները, հաստացումները, վոսկրային նոր դոյացումները, վորոնք խախտում են կանոնավոր յեղջերակազմությունը, պայմանավորում են նաև յեղջերային դանդաղածի արտադրող շերտի կողմից առաջացած փոքր գլխադրությունը:

Սմբակի անկանոն ձևերը (սեղմված, չեղ, ծուռ, բութանկյուն և այլն) վերջավորությունների անկանոն դրվածքի կապակցությամբ ինքնըստինքյան հասկանալի չէ, վոր աշխարհի կարևոր գործոններ են հանդիսանում, վորոնք նպաստում են սմբակի յեղջերի անջատվելուն:

Ինչ վերաբերում է շրջված պատի ճեղքվածքներին, ապա սլաքանց դոյանալուն նպաստում են կրնկի բարձր պատերը, նեղ, սեղմված սմբակները և սմբակի յեղջերի չոր լինելը: Նրանք բացառապես առջևի սմբակների վրա յեն նկատվում:

Ճեղքվածքների նկատմամբ միաստվածակալությունը՝ շատ տարբեր է և կախված է նրանց աեղադրությունից, յերկարությունից, խորությունից, սմբակի յեղջերի հասկությունից և ձիւռ աշխատանքի բնույթից:

Ամենալուրջը բռնիչի խորանիստ ճեղքվածքներն են: Նրանք միաժամանակ և մեծ մասամբ բարդացած են լինում: Այդ ճեղքվածքներն ամենուրեք պատկեր մաշկահիմքի համապատասխան մասի խրոնիկ բորբոքումներով են ուղեկցվում, վորի հետևանքով յեղջերակազմության պրոցեսի խախտում է առաջանում, նոր աճող յեղջերը անկանոն ուղղություն է ստանում և հենց դոյանալու հետ միասին ճաքճքվում է: Հենց այդ ճեղքվածքներն էլ, վորոնք յերբմեջն յեղան ճեղքեր են կոչվում, հաճախ ուրիշ բարդություններ են տալիս, ընդհուպ մինչև սմբակամման վոսկրի նեկրոզը:

Ամենատարբեր դեֆեկտներն շարքին անպայման պետք է դասել նաև ընդհանրապես պտակի յեղբի շատ թե քիչ խորը ճեղքվածքները, որք ել վոր նրանք պտկվելիս լինեն, վորովհետև սրանք պտակի և սրմբակի պատի շրջանում զգայուն հյուսվածքի համախառնի և յերկարատե հիվանդութեան աղբյուր են հանդիսանում: Ինքնըստինքյան հասկանալի չէ, վոր սմբակի վատորակ յեղջեր ունենալը և կոշտ դետնի վրա ուժեղ աշխատանք կատարելն աչգ. ճեղքվածքների հետ կապված վտանգը բավական մեծացնում են:

Ավելի բարենպաստ պրոպոնող ունեն ներքանայեղբի ճեղքվածքները: Այստեղ բարդություններն ավելի սակավ են լինում և վերևից նոր աճող յեղջերի միջոցով ճեղքվածքները վոյնչացնելու ավելի քիչ ժամանակ է պահանջվում: Գլխավորն այն է, վոր յերբ ներքանայեղբր ճեղքվածքներ ունի, պտակի մաշկի արտադրող շերտի կողմից յեղջերայության ֆունկցիայի խախտում չի առաջանում:

Սակայն հարկավոր է նշել, վոր սմբակի յեղջերի ճեղքվածքներն անբարենպաստ պայմաններում հետազայում տարածվելու և խորանայու հակում ունեն: Դրա համար էլ առաջին հայացքից խորութեան և յերկարութեան անսահմանից անվտանգ ճեղքվածքները կարող են վոխանցվել թափանցող և միջանցիկ ճեղքվածքների, յեթև սմբակը համապատասխան չափով չի խնայվում:

Բուժումը: Ընդգլխածքներն անհետանում են, յերբ պտակի կողմից սկսվում և հետզհետե նոր յեղջեր աճել:

Նույն ճեղքվածքի յերկարութեանը, լայնութեանն ու խորութեանը, աճման համար շատ տարբեր ժամանակ է պահանջվում 1-2 ամսից մինչև մեկ տարի և ավելի: Այսպիսով բուժման ամենապիտան վոր խնդիրն այստեղ այնպիսի պայմաններ պտեղծելն է, յերբ նոր կողմից յեղջերն ամուր կլինի, ճեղքվածքներ չի տա և աճումը կանոնավոր կլինի: Վորոշ չափով աչգ. նպատակին կարելի չէ հասնել ճեղքվածքի շարժուն յեղբերն իրար կողմնելով, մեկուսացնելով, սրմբկի հիվանդ մասը, հատկապես պտակի շրջանում և ընդհանրապես սմբակի յեղջերի լավ խնամելու միջոցով: Եթե ճեղքվածքը բարդություններ ունի և ուղեկցվում է կաղությամբ, ապա, ի հարկե, ամենից առաջ սմբակում յեղած այս կամ այն բորբոքված պրոցեսներն են հետացնում և հետո միայն սկսում են հետադա գործողությունները: Ընդգլխածքի յեղբերն իրար կարելի դանազան յեղանակներով և կատարվում, բայց դրանցից ամենատարածվածները յերեքն են.

1) Փարչիններով կարելը, 2) պահանդապնդելը (աղբաֆներով) և 3) թիթեղներով կարելը: Գործ են ածվում նաև փոկեր, բիններ և այլն:

կապերը դորձադրվում են գլխավորապես բռնիչի ճեղքվածքների յամանակ, վորովհետև նրանց համար պահանջվում է յեղջերի ավելի հաստ շերտ, սակայն զգուշություն դորձադրելով կարելի յե ներանցից հաջողությամբ ոգտվել նաև յեղջերապատի մյուս մասերի ճեղքվածքները կարելիս: Վորպես փարչինի նյութ սովորաբար ծառայում են սմբակի լավորակ մեխերը կամ փափուկ յերկաթը, վորին կոնաձև ձողի ձև են տալիս յերկարությամբ և լայնությամբ մոտավորապես սմբակի մեխի մեծության համասար:

Նախորոք հիմնովին փափկացնելով յեղջերի ճեղքվածքի կողքերը, նրանից 1-1,5 սմ. դեպի յետ սմբակի դանակով փոքր փորվածքներ են անում, վորոնց միջոցով դաշիկոնի ողնությամբ փարչինին ուղղություն տվող անցք են բաց անում: Փարչինելու ամենահաջող տեղը պետք է յեղջերապատի պաշտպանող շերտի հաստ միջուկն ընդունել, վորովհետև այսպիսով մի կողմից կարելի յե խուսափել յեղջերի կտորներով կտրվելու վտանգից և մյուս կողմից զգայուն հյուսվածքների ճմլումից: Ավելորդ մնացած մասերը պոկելուց հետո, փարչինի ծայրերը աքցանով 3-4 սմ յերկարությամբ ծոռում են, ճեղքվածքի յեղքերը միմյանց մոտեցնելու նպատակով լավ սեղմում և հետո վերջնականապես դեպի պատն են ծոռում: Նայած ճեղքվածքի յերկարությանը, մեկից մինչև յերեք փարչին են խփում (նկ. 121):

Պահանգապնդելը կամ ագրաֆներով կարելը հատուկ ունեւիքով

և այրող դործիքի ողնությամբ և կատարվում (նկ. 125): Շիկացրած այրող դործիքով այրում են ճեղքվածքի կողքերի փոսերը մեկը մյուսից այնքան հեռու, վոր պահանջ

Նկ. 124. Փարչիններով կարած բռնիչի միջանցիկ ճեղքվածքներ ունեցող սմբակապառուի կանոնավոր ե:

Նկ 125. Ագրաֆներով կարած ճեղքվածքներ:

դի յերկարությանը համապատասխան լինի: Դրանից հետո յերկաթե լարից պատրաստած պահանջը աքցանով բռնում են և նրա սուր ծայրը սեղմում այրված փոսիկների մեջ: Նայած հանդամանքին՝ մեկից մինչև յերեք պահանջ են ամրացնում: Ագրաֆներով ավելի թույլ և լինում, քան կարածը: Նրբոնք հաճախ լիկլիկում են և ճեղքվածքը լայնանում է:

կարերն ու աղբաֆները բռնիչի և կողքի նեղքվածքների ժամանակ, վորպես կանոն ստորացնում են վորը ծանրաբեռնված (դետնին հենած) դուրսվածը, յերբ նեղքվածքի յեղերն իրար մոտենում են: Իսկ կրնիկի նեղքվածքների առկայությամբ դեպքում, վերջավորութունը բարձրացնում են, վորովհետև նեղքվածքի յեղերը միմյանց մոտենում են:

Կրնիկի նեղքվածքների ժամանակ, վորտեղ սմբակի յեղքերն ալելլի բարակ ու թույլ և, հանձնարարվում և յերկաթից կամ պղնձից պատրաստած մետաղե թիթեղ դործածել:

Այս թիթեղները 3-4 սմ յերկարութամբ, 1,5 սմ լայնութամբ (նկ. 126) և մոտավորապես 2-2,5 մմ հաստութամբ են պատրաստում: Այս չափերը պարտադիր չեն և նայած նեղքվածքի բնույթին, տատանվում են:

Թիթեղները յեղքերի վրա ստեղծվում են փոքրիկ պտուտակներով, վորի համար նրանց ծայրերին 4-6 և նույնիսկ 10 համապատասխան արամաղծերով, անցքեր են բաց անում: Կայցնիւնց առաջ այդ քիքեղները շիկացնում են և դնում նշանակված տեղի վրա, յերբ թիթեղների արտաքին մակերեսը համընկնում և յեղքերապատի արտաքին մակերեսովի հետ, նրանց ստեղծնում են և հետո ստեղծնում են խոր ակոտավոր փոքրիկ պտուտակներով: Պտուտակները պետք և այնպիսի յերկարություն ունենան, վոր յեղքերապատի միջին շերտի հաստ շերտից այն կողմը չանցնեն և յեղքերային թերթիկների շերտին ընդհուպ չմոտենան: Այդ յերկարությունը կարելի յե վորոշել սմբակի ներքանի մակերեսը առջևիւց հետո, նրա յեղքի տվյալ տեղի հաստությամբ:

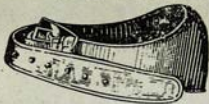

Նկ 126. Նեղքվածքները մետաղե թիթեղներով կապելը:

Թիթեղների ողնությամբ նեղքվածքների յեղքերն իրար չեն մոտեցնում, այլ միայն ֆիկսացման են յենթարկվում: Չոր, փխրուն և փափուկ յեղքերի վրա պտուտակները լավ չեն ամրանում, չարժվում են, վորը նեղքվածքներն այս յեղանակով միացնելու թերությունն և:

Փոկերը բավական սակավ դեպքերում են դործածվում, վորովհետև սրանց ողնությամբ բավական դժվար և լինում նեղքվածքների յեղքերը իրար մոտեցնել. սակայն յերբ սմբակի յեղք-

ջերը վատորակ է, սրանք սմբակը մզելով կարող են պրոֆիլակտիկ նշանակություն ունենալ: Բուժակու նպատակով փոկեր գործածելը կատարվում է այսպես. ճեղքվածքի վրա յուղի մեջ ծծված խծուծի մի փունջ են դնում, վրայից անցկացնում փոկը, նրա լայն մասով սեղմում խծուծը և կողքերից ամուր սեղմում: Ժամանակ առ ժամանակ փոկը սեղմում են և ճեղքվածքը մարբերույց ու թարմ խծուծ դրնելուց հետո, նորից կապում են սմբակի վրա: Հարամանը հանձնարարում է ճեղքվածքների ամրացման այս ձևը կիրառելիս ողջովել մի-ածամանակ այլ մեթոդներով (նկ. 127):

Նկ. 127. Ճեղքվածքներ ունեցող սրմբակների փոկեր:

Նկ. 128. Ամրացում կրկնակի մետաղյա կաբով ըստ Բերդեցի:

Փայտե ձյութ ծծած քաթանե բինտով սմբակի ամուր կապելը նույն նշանակություն ունի, ինչ վոր փոկը.

128 նկարում ցույց է տրված սմբակի կողքի թափանցող ճեղքվածքի ամրացումը կրկնակի մետաղյա կաբով ըստ Բերդեցի: Այս յեղանակի հանդուժյունն ամբողջովին կախված է պտուտակների ամուր ֆիկսացումից, վորոնք սմբակի յեղջերի վրա ճեղքվածքի կողքերից ամրացվում են 6-8 հատ:

Ինչպես ասացինք հաճախ այդ պտուտակները շուտ թուլանում, լիկլիկում են:

Ճեղքվածքի յեղջերի միացումը կամ միմիայն ֆիկսացումը վերելում նկարադրած յեղանակներից վորով ել վոր չկատարենք, յերկրորդ անպայման անհրաժեշտ միջոցը, սմբակի պատի հիվանդ տեղամասի դեմից յեկող դարկերից ու այլ դրդուսմաներից մեկուսացնելն է:

Տարբեր ճեղքվածքներ լինելու դեպքում այդ մեկուսացումը հետևյալ յեղանակներով է կատարվում.

1) Բռնիչի միջանցիկ թափանցող ճեղքվածքի յեղջերապատի ներբանի յեղրը, վորն ուղիղ ճեղքվածքի դիմացն է, նրանից 1-1,5 սմ դեպի կողքերի կողմը առվիչով այնքան են խարտոցում, վոր ներբանայեղը պայտի վերին մակերեսին չկպչի, բայց վորպեսզի նրանց մեջ ժոռավորապես 1-1,5 սմ արանք մնա: Այնուհետև, վորպեսզի նոր աճող յեղջերը ճեղքվածքին հանդիպելիս չճղփի, ամմիջապես հենց պտակի տակ դնում յեղջերը կիսալուսնաձև կարուքի ձևով այն-

քան են բարակացնում, վոր դրախտն հուշվածքները ծածկող յեղ-
ջերաթերթիկների շերտի բարակ միջնաշերտ և միայն մնում: Բարա-
կացնելու տեղը ուշադրությամբ պետք և ախտահանել և կեղտոտվե-
լուց ու շորանալուց խոտավելու համար նախորդ վորեն անախտա-
պիկ գեղանյութի, ինչպես բորաթթվի, խողովորմի, քսերոֆորմի ու
ծանկեթին քիչ սալիցիլիան թթու խառնելով (1:20:30) լավ քսել և
տեղմիչ վաթաթանով ամուր կապել: Յերբ առողջ և ամուր յեղջեր-
բայականին կանի, վաթաթանը արձակում են, բայց դրանից հետո
էլ այդ նոր յեղջերի դանդաղածին պետք և հետևել և ջրոզնել վոր նու
չորանա: Այս դեպքում դործ են անվում սովորական կամ կլոր
պոչոտ կողքի յերկու վահանիկներով, վորոնք ճեղքվածքի ստորա-
մասն ավելի դիմացկունություն տալու համար են:

Պսակայեղրի բռնիչի ցեղվածքներ լինելու դեպքում չափազանց
ուշադար և պսակի տակ հենց նոր նկարագրած ուղեբացիան կատա-
րել և բացի այդ, հասնելով ճեղքվածքի ստորին սահմանին, մինչև
նրա տակը լայնակի տկոս կտրել, վորպեսզի յեղջերի հետագա ան-
ջատումը ներքանի յեղրի ուղղությամբ տեղի չունենա:

Սաացված կարուքի վորտրեն կատամնդն (Costandet) առաջար-
կում և պսակեղրի ճեղքվածքների ժամանակ յեղջերի յիտանկյունի-
կարուքի միջոցով մեկուսացում կատարել (նկ. 120):

Բռնիչի ցերքամայեղրի ցեղվածքներ լինելու դեպքում նույն
խորության լայնակի տկոսն անում են ցեղվածքի վերին սահմա-
նում, վորպեսզի կանխում են պսակի ուղղությամբ ճեղքվածքի տա-
րածվելուն:

Կողքի ու կրնկի ցեղվածքների դեպքում, լինեն նրանք միջան-
ցիկ թե վոչ, մեկուսացման միևնույն յեղանակներն են կիրառում, ինչ վոր
բռնիչի ճեղքվածքների նկատմամբ: Տար-
բերությանը միայն նրանումն է, վոր
յեղջերապատի ներքանայեղրի մեկուսաց-
ման մակարդակն այստեղ վորոշվում և
այն տարածությամբ, վորը դառնվում և
ճեղքվածքի խկական ծայրի ներքանի
յեղում նրա գծվածքի շարունակության
և ճեղքվածքի ամենավերին ծայրից ներ-
քանայեղրի վրա իջեցրած ուղղահայացի
ստորին կետի միջև, յեթե ճեղքվածքի
ծայրը դեռևս յեղրին չի հասել:

Նկ. 120. Կատամնդնի յեղանակը

Այստեղ ևս պաշտի և ներքանայեղրի միջև տրանք են թողնում
և մին պաշտում են կլոր պաշտով, վորի տակ խմուծ ու կաշի յեն
դնում:

Բարդացած նեղվածքների ժամանակ անհրաժեշտ է նախ և առաջ կենդանուն կատարելա՛յն հանդիստ տալ, հետո սմբակի յեղջերը հիմնովին փափկացնել, ճեղքվածքը ցեխից մաքրել, ախտահանել աչքն և վրան անտիսեպտիկ կապ դնել: Սկզբում այդ կապը հարկավոր է ամեն որ փոխել և բացի դրանից որեկան մի քանի անգամ, վորեն անտիսեպտիկ հեղուկով թրջել, ինչպես որինակ՝ կալիում մանգանաթթվով, լիզոլով կամ դակինի հեղուկով:

Սակայն, յեթե սուր տեսակի կաղուխումը, ընայած ձեռք առնելած բուժմանը, չի թուլանում, և որդանիզմի ընդհանուր դրուժյան խախտման սիմպտոմներ են յերևում, վորը սովորաբար սմբակի պատի զգայուն հյուսվածքների մասում բորբոքային պրոցեսների նշան է, ապա այդ դեպքում անհրաժեշտ է հարևան յեղջերը հեռացնելու միջոցով ճեղքվածքը լայնացնել, սմբակի մաշկահիմքի և սմբակածե վոսկրի նեկրոզի յենթարկված տեղերը սուր դալով քերել, որպեսզիոն դառն ախտահանել և անտիսեպտիկ կամ անսպտիկ փաթաթմանով կապել: Վերջի բուժումը շարունակում են, մինչև նրա յեղջերանալը: Ծիշտ է, այդպիսի ոպերատիվ միջամտության ժամանակ վերջի առողջանալը ռալվական ձգձգվում է, սակայն դա թեև վոչ բոլորովին, բայց և այնպես կենդանու աշխատունակության վերականգման միակ ճանապարհն է:

Յերբ ճեղքվածքը ռալվական յեղջերանում է, փափուկ խծուծից տամպոն են անում կամ տեղը ԴեՖեյի արհեստական յեղջեր են լրցնում, վորից հետո սմբակը փայտի ձյութով պատած պինդ քաթանի փաթաթմանով կապում և կողքերից վահանիկ ունեցող ու տակը խրծուծ և կաշի դրած կլոր պայտով պայտում են:

Երբված պատերի նեղեքը բուժելը (նկ. 130): Այս ճեղքվածքները լինում են հասարակ և բարդացած: Բարդացումներն այտահայտվում են սմբակի մաշկահիմքի թարախային բորբոքումներով: Վերջին դեպքում թարախային բորբոքման պրոցեսը կարող է համեմատաբար ալելի դյուրին տարածվել սմբակի մաշկին հարևան հյուսվածքների վրա, ինչպես որինակ՝ փափկանի ալաքի, փափկանի կռճիկի, սմբակահոդի կողքի կապանների, սմբակածե վոսկրի, ջլի խորանիստ ծալիչի վրա և՛ այլն:

Զիու ման դալու ժամանակ ճեղքվածքների յեղերի իրար մոտենալն ու միմյանցից հեռանալը միայն ուժեղացնում է այդ պրոցեսը: Այս ճեղքվածքները կարելի չե բուժել հիմնովին մաքրելու, ճեղքերի յեղերեն ու հարևան յեղջերը բարակացնելու և հեռացնելու միջոցով: Մերկ հյուսվածքները խնամքով ախտահանում են և անտիսեպտիկ փաթաթմանով կապում: Յեթե թարախային բորբոքումը

մակերեսային և, առողջացումը բաժանված արագ և կատարվում։ Զին պայտում են կլոր պայտով, ներքանի տակ սովորական աստառներ դնելով և ապա թեթև աշխատանքի յեն լծում։

Հյուսվածքները յեղջերային պատի-
նում խորը դանդաղ ֆուսվածքների ժա-
մանակ, բժիշկը ուշադրութուն պիտի և
դարձնի, վոր թարախի արտահոսման հա-
մար անցք բաց արվի, վոր նեկրոզի յեն-
թարկված հյուսվածքները հեռացվեն, բոր-
բոքված մասի յեղջերը բարակացավի ու
վորեն անտիսեպտիկ միջոցների ու կապե-
րի կիրառումով բորբոքված տեղամասն
ախտահանվի։

Հիվանդ տեղամասը յեղջերանալուց
հետո, ձին պայտում են կլոր պայտով,
տակը դնելով խծուծի և կաշվի աստառներ։
Սրան դուզընթաց կրնի պատը տոլրիչով
խորտացում են, վորպեսզի պայտի կողմից առաջացող ճնշումը վե-
րացվի և հիվանդ մասը զրգովիլուց պաշտպանված լինի։

Նկ. 130. Երջված պատի
ենդոքվածքներ։

ՊԱՏՈՎԱԾՔՆԵՐ

Այն անդամները, վորոնք յեղջեր և խողովակների մկատմա՛ր
լայնակի և շեղ ուղղութուն ունեն կոշվում են պատվածքներ (Նկ.
131)։

Նկ. 131. Պատվածքներ ու-
նեցող սճրակ։

Պատվածքներ առաջանալու գլխավոր
պատճառն այն և, վոր պսակի և յերիդի
արտադրող շերտի յեղջերագոյացման ֆուսկ-
ցիան ժամանակավորապես խախտվում և
և ավելի սակավ և պատահում սճրակի վրա
մեխանիկական ուժեղ ներգործումներից,
մասնավանդ յեթե սճրակի յեղջերը բավա-
կանաչափ լավ վորակ չունի։

Պսակի շրջանում յեղջերագոյացման դա-
դարումը սովորաբար տեղի յե ունենում
նրա մաշկա՛րիմքի ֆուսվելու, ցարգվելու
հետևանքով, այլև սճրակի ուրիշ տեղերից
թարախարորոքային պրոցեսներն ալատեղ անցնելուց, որինակ՝ մե-
խով ընկնելու, թարախոտ ճմռվածքների դեպքում և այլն։

Պսակի վորեն մասի յեղջերագանդվածի արտադրման ժամանա-

կապոր դադարելն ու միաժամանակ հարեան անդամսերում նրա կանոնադր անելը պատճառ են դառնում յեղջերացուտի վրա յեղջերով շրջված տեղերի դոյացմանը կամ պատուվածքներ առաջացնելուն:

Պատուվածքների այդպիսի բորբոքված մեկերը մեխանիկական ծաղում ունեցող պատուվածքներից տարբերվում են նրանով, վոր նրանց յեղջերը հարթ չեն և մեկը մյուսից բաղկանալափ հեռացված են, քան յերկրորդ տեսակի ճեղքվածքները, վորտեղ յեղջերն ավելի հարթ ու ճեղքն ավելի նեղ և:

ճեղքվածքներ պատահում են ինչպես առջևի, այնպես ել յետևի վերջավորությունների վրա, բայց առջևիների վրա ավելի հաճախ, քան յետևիների: Ըստ խորության լինում են՝ մակերեսային, խորը, ներաթափանցող:

Վորպես կանոն առաջին յերկու տեսակների առկայության ժամանակ կաղություն չի լինում, իսկ ներաթափանցող պատուվածքների դեպքում, յեթե նրանք սմբակի փափուկ հյուսվածքների բորբոքումով բարդանում են, շատ թե քիչ կաղություն և նկատվում:

Պատուվածքների ժամանակ ընդհանրապես մասնագուշակությունը բարենպաստ է. նույնիսկ ներաթափանցող ու բարդացած պատուվածքները վերջիվերջո, յեղջերի դոյացման հետ միասին լուծարքի յեն յենթարկվում ու իրենց յետևից աչքի ընկնող հետևանքներ չեն թողնում և ձիու աշխատանքների յերկարատե դադարեցում չեն առաջացնում:

Բուծումը: Մակերեսային և նույնիսկ խոր պատուվածքները բուժման կարիք չունեն: Այստեղ հարկավոր է միայն պրոֆիլակտիկ միջոցներ, վորպեսզի այդ պատուվածքները չմեծանան ու ներաթափանցող չդառնան: Այդ միջոցները, ինչպես և մյուս նման դեպքերում, նրա համար են, վոր սմբակի յեղջերի մեջ մարմալ խոնավություն պահպանվի և պայտումը կամեղացվոր կատարվի, յեթե տեսական պարանները թույլ են տալիս, պետք է ձիուն մինչև արատի վրնջանալը թեթև աշխատանքի լծել: Բացի դրանից, հանձնարարվում է խոր պատուվածքներն արհեստական յեղջերով կամ տերպենտինի և մեղրամոմի ոծանելիքով լեցնել: Այդ ոծանելիքը պատուվածքի մեջ լցնելուց հետո շիկացած յերկաթի կտորը դեմ բռնելով՝ հալցնում են (Մամադիշախի):

Սմբակի մաշկահիմքի բորբոքումից առաջացած խորամխտ և քարդացած պատուվածքների յեղջերը լավ մաքրում և յեղջերի սահմանային չերտը բարակացնում են, վորպեսզի սմբակի բորբոքված տեղամասը ճնշումից ազատվի: Նեկրոտի յենթարկված հյուսվածքների առկայության դեպքում վերջիներս հեռացվում են պինցետի,

կահիմքում վորեւ բորբոքային պրոցես լինելիս և կարծր սալարկ-
ներին վրա շատ արագ քելքով ախտանշվի։ Տարածված դատարկ
պատեր լինելու դեպքում, յերբեմն սմրակամե վոսկրն իջնում և, իսկ
պսակն ընկնում նրա յետեւ։

Նկ. 133. Դատարկ պատ

Դատարկ պատի գոյացման պատճառները
յերբեմն շատ պարզ են, յերբեմն ել նրանց
մոտին յենթադրարար են արտահայտվում։
Այսպես որինանկ՝ շատ պարզ հասկանալի
յե, վոր խոռոչի առաջանալը ձիու սմրակ-
ների բորբոքման հետևանք և, քանի վոր
այդ հիվանդության ախտ-անատոմիական
արտգեւը մանրամասն ուսումնասիրված և,
այդ լուրջ արատի ծագումը նույնպես հա-
կանալի յե և բուն սմրակամաշէի, պսակի
և պատի այլ խրոնիկ ընթացք ստացած
բորբոքումների դեպքում։ Այս պրոցեսների
ժամանակ, ինչպես հայտնի յե, առաջ և

դալիս եկուղատի գոյացումը, վորը կուտակ-
վում և յեղջերի և յեղջերը կազմող փափուկ հյուսվածքների միջև։
Եկուղատը ներծծվելուց հետո խոռոչ և մնում, վորը յերբեմն լրց-
վում և սպի կազմող յեղջերով, յերբեմն ել նրա մի մասը մնում և
ազատ, կազմելով փուկ կամ դատարկ պատ։ Սակայն պատահում և և
այնպես, վոր դատարկ պատն ախտորոշվում և այն ժամանակ, յերբ
յեղջեր կազմող հյուսվածքների մեջ բորբոքման պրոցեսներ լինելու
վոչ մի կասկած չի լինում։

Այս դեպքում դատարկ պատերի ծնողումը բացատրվում և կամ
պինդ գետնի կողմից սմրակի յեղջերի վրա արած մեխանիկական
ուժեղ ներգործմամբ, կամ պսակի արտադրող շերտի կողմից յեղ-
ջերագոյացման ժամանակավոր դադարով։

Դատարկ պատերի մախազուլակուրյունը տարբեր և լինում և
դիտավորապես կախված և նրա տարածված լինելուց, սմրակի յեղ-
ջերի վորակից, ձիու ախտատանքի բնույթից որդանական փոփոխու-
թյունների ինչպես սմրակամե վոսկրի իջնելու առկայությունից կամ
բացակայությունից։

Վորջան դատարկ պատի տարածությունը մեծ և, յեղջերը վա-
տորակ և և վորջան ծանր են ախտատանքի պայմաններն, այնքան
նախազուլակությունը վատ և։

Ինքնատիքյան հասկանալի յե, վոր սմրակամե վոսկրի իջնե-
լուն ու փափուկ կամ ուռուցիկ ներքանի գոյացմանն ուղեկցող դե-
ֆորմացիան պրոգնոզը վատթարացնում և։

Անհրաժեշտ և հաշվի տաճել նաև առաջացած աննորմալությունը վերացնելու համար պահանջվող ժամանակը: Յեթե դատարկ պատար բաժնիում և մինչև պատկը և նրա լայնակը մեծ տեղ և բռնում, բուժելու համար պահանջում և 10-12 ամսից վուչ պակաս ժամանակ:

Ինքը բուժումը բարդ չե և նպատակ ունի բորբոքումը, յեթե ալոպիսին կա, վերացնել և սմրակի հիվանդ մասին հարաբերական հանդատություն տալ, վորպեսզի ալոպիսիոյ նոր յեղջերի կանոնավոր աճումն ապահովվի:

Ամրակի մաշկաՀիմքի թարախային բորբոքում յերևալու դեպքում վերջինս բուժում են սովորական մեթոդներով՝ կատարելով հիվանդ տեղի դեզինֆեկցիա, վրան դաթաթաններ դնել այն անհրաժեշտ պայմանով, վոր թարախային եկտուզատի արտահոսման համար նախապարհ լինի: Առողջը համապատասխանորեն աշխույց հետո խնամքով ցեխից մաքրում են նախ ամրակի դանակով, հետո սուր դալով, անտիսեպտիկ հեղուկով լվանում են և փափուկ խծուծի տամպոն են դնում, վորը նախորոջ ծծեցնում են որինակ կեչի ծառի մաքուր ձյութի և սպիրտի խառնուրդով կամ թրջում են լիզով կամ կրեոլինի $\frac{1}{20}$ լուծույթով: Բորբոքման բացակայության դեպքում մաքրած ու ախտահանած խոռոչը կարելի չե լցնել տերպենախնով և մեղրամոմով: Առողջն ամօլի լավ մաքրելու և ախտահանելու նպատակով յերբեմն հանձնարարվում և ամրակի դանակով վերել սահմանի ուղղությամբ և բացված անցքով լվացում կատարել: Ընդարձակ պատ լինելու դեպքում, յերբ կենդանու աշխատունակությունն զգալի չափով իջնում և, կարելի չե անջատված ամբողջ յեղջերապատը հեռացնել: Մերկացած տեղը ախտահանում և անտիսեպտիկ դաթաթաններով կապում են. այս դործողությունը մինչև առողջանալը մի ջանի անդամ կրկնում են:

Սրան դուղընթաց նոր խողովակային յեղջերի աճումը յերկար ժամանակ և պահանջում (10-12 ամիս):

Պայտելիս ամօլի լավ և կլոր, հարթ և լայն ճյուղեր ունեցող պայտերով ողտվել: Պայտը հարմարեցնելիս, անհրաժեշտ և պահպանել քույլ տեղը խնամելու սկզբումից, այսինքն թույլ չտալ, վոր պայտի վերին մակերևույթն անմիջապես կպչի դատարկ պատի ներքոնի յեղրին, այլ նրանց միջև 1-2 մմ արանք մնա:

Անջատված կամ պոկված պատ անտրոշ պնտք և հասկանալ այն յերևույթը, յերբ յեղջերապատը յեղջերային ներքանից բաժանվում և սպիտակ դծի ուղղությամբ և վերջինիս յեղջերը պոկված: Կանգուն մասնակիորեն քայքայվում և (նկ. 133):

Այդ նկատվում և դիտավորապես առջևի լայն, տափակ, լիքը, նաև շեղ և սեղմված սմբակների վրա:

Անջատված պատ առաջանալու պատճառները տարբեր են, սակայն այդ բոլորն ընդհանրապես կարելի չե յերկու հիմնական տեսակների վերածել, այն է՝ պինդ դեանի կողմից վորպես հակաճնշում սմբակի պատերի վրա ազդող ուժեղ մեխանիկական ներդարձությունները և սպիտակ դծի յեղջերի դալի շափով քայքայվելը այս կամ այն անբարենպաստ դարձմաների նրա վրա թողած ազդեցության հետևանքով:

Առաջին պատճառը տեղի չե ունենում լայն սմբակների նկատմամբ, իսկ յերկրորդը կապված և նեղ, սեղմված կամ շեղ ձև ունեցող յեղջերամաշիկի հետ: Սակայն հաճախ այդ յերկու պատճառներն էլ միաժամանակ են ազդում: Տափակ և լիքը սմբակների

պատերի խիստ թեք ուղղությունը դեանի կողմից շատ ուժեղ հակաճնշում և առաջ բերում անմիջապես դեանի հետ շփվող նրանց ստորին հատվածի վրա Շնորհիվ ձիու վրաի դիտալ ծայրի անատոմիական կառուցվածքի ու նրա համապատասխան մեխանիզմի առանձնահատկությունների՝ հակաճնշումը քիչ շափով իր ազդեցությունն և անում սմբակի կրնկի պատերին սահմանակից կողքի պատերի վրա, վորտեղ և սովորաբար անջատվող պատեր են հայտարարվում:

Նկ. 133. Անջատված պատ:

Գինդ դեանը, արագ շարժումները, բարձր զվեռներ ունեցող պատերով պայտելը, վորի ժամանակ սլաքը մարմնի ծանրության պահպանմանը չի մասնակցում, ներքանայնցրի անկանոն տալելը, յերբ նրա մակերեսին, վրչ թե հորիզոնական, այլ սուր, դեպի դուրս թեքված ուղղություն և տրվում, նեղ պայտը, սմբակի յեղջերի, մասնավանդ սպիտակ դծի յեղջերի վատորակ լինելը, այս բոլորը սմբակի անկանոն ձևի կապակցությամբ ափսի կամ պակաս

շարժումը նպաստում էն յեղջերացաւոր սմբակի յեղջերից բաժանելուն :

Անջատված պտուղը նախաշելը հեշտ և, սակայն ձիու պայտերը պետք և պտկած լինեն, իսկ պայտած ձիուն անջատված պտու ունենալու մեջ կարելի չէ կասկածել, յերբ պատի ստորին յեղրի վրա ծովածուկայուն կա, բայց այդ հատկանիշը համեմատյան դեպք մշտական չէ :

Ներքոնը տաշելիս սպիտակ դծի շրջանում փոսիկ և բացվում, վորը սովորաբար ցնխով լցված և լինում : Այդ փոսիկը մեծ մասամբ մտկերեսային և, յերբմեջ հասնում և մինչև սմբակի մաշկահիւսէի մէջ : Առաջին դեպքում վոչ մի կաղութայուն չի նկատվում, իսկ յերկրորդ դեպքում, նկատվում և այն ժամանակ, յերբ ինֆեկցիան ներս և թափանցում և փափուկ հյուսվածքների բորբոքում և առաջացնում :

Կաղութայուն չլինելու ժամանակ մաշկադուշակութայինը միանգամայն բարենպաստ և, իսկ կաղաւու դեպքում, յեթե սպիտակ դծի ուղղութեամբ մեծ տեղ և անջատված, կարող են բարդութայուններ լինել, վորոնք կարտահայտվեն պտտի մաշկահիւսէի վրա խոցի, սմբակածն վոսկրի յեղրի նեկրոզի, յեղջերային սյան զարգանալու, սմբակածն վոսկրի իջնելու ձևով և վորոնք դեպքում յեղջերացաւորներ համապատասխան դեֆորմացիա կունենա :

Անջատված պտտի դոյացումը կանխելու համար հարկավոր և սմբակը լավ խնամել, այսինքն՝ մաքրութայուն և բաժանական խոնավութայուն պահպանել սմբակի յեղջերի մեջ, կենդանուն նորմալ շարժողութայուն մեջ պահել, սմբակը կանոնավոր տաշել և հեշտ պայտել :

Արդեն դոյացած դեֆեկտի վերացումը, ինչպես և հեղքվածքների ժամանակ, կատարվում և միայն սմբակայեղջերի նոր աճելուց հետո : Մինչև այդ մոմենտը բուժական միջոցառումները նպատակ ունեն վերացնել բորբոքման պրոցեսը, յեթե այդպիսին կա և համապատասխան ձևով տաշել ու պայտել :

Թարախային եկուռչաւոր աղանդանալու ժամանակ, համաձայն վիրաբուժական ընդհանուր կանոնների, պետք և եկուռչաւոր դուրս հոսելու նախապարհ բաց անել : Իսկ բորբոքված ոջախն ախտահանում են և անտիսեպտիկ կամ անսեպտիկ ձևով կապում : Ներկտտիկ պրոցեսների դեպքում, այդ դործողութայունը պետք և նախորդի բոլոր անիկենդան հյուսվածքների հետացումը :

Դեղինֆեկցիան և կաղելը շարունակում են մինչև առողջանալը :

Յեթե կաղութայուն չի նկատվում, վորը զգայուն հյուսվածքների

անկումս լինելու ապացույց եւ, ապա յեղջերացաւ եւ ներքանի ան-
ջատման տեղի ցեղն ու քայքայված յեղջերը սմբակի դամակով մաք-
րում են, կորացած կամ ընդհանրապես պոկված պատը զգուշու-
թյամբ սովորելով խարտոցում եւ փոսիկի մեջ կեշի ծառի ձյութ կամ
թանձր հալած տերպենտին են լեցնում եւ փափուկ խծուծով տամպոն
անում: Կարելի չէ խծուծը կամ բամբակը նախորդ ծծեցնել վեր-
հէյալ հեղուկներէ մեջ եւ ապա ճեղքվածքը նրանցով տամպոն ա-
նել:

Տվյալ դեպքում Դեֆեյի սմբակային մածիկի կերտումը չի
հանձնարարվում, վորովհետեւ չորանալիս նա չափազանց պնդանում
եւ հետագայում կարող եւ սմբակի յեղջերի մասերը մեկը մյուսից
բաժանել:

Տամպոն անելուց հետո ձին պայտում են սովորական կամ ա-
վելի լավ եւ կլոր, լայն ու հարթ պայտով, վորի տակը խծուծի ու
կաշվի աստառ են դնում: Սրա հետ միասին պոկված պատի դրսեւոր-
ման ալյատեղ պատի կարճանալու շնորհիվ ազատվում եւ հակաճըն-
շումից. այդ պատի վրա եւ մեխեր չեն խփում:

Լարվածությանը հակադդելու նպատակով դեպի խիտ շեղ դըր-
ված սմբակների պատերի պայտի վրա կողքի վահանիկներ են պատ-
րաստում, իսկ տաշելիս յեղջերացաւի ներքանայեղբին, դեպի ներ-
քանի մեջը քիչ թեք դրություն են տալիս:

Նոր յեղջերի անման ընթացքում հարկավոր եւ ձիուն հնարա-
վորին չափ ուղտադործել աշխատանքի մեջ:

ՈՄԱՆԵԼԻՔՆԵՐԻ ՆԵՐԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍՄԲԱԿԻ ՅԵՂՋԵՐԻ ՎՐԱ, ՆՐԱ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ

Կենդանի յեղջերի սմբակն իր մեջ բաղադրանշափ խոնավու-
թյուն եւ պարունակում: Պրոֆեսոր Չոկկեմ (Zschokke) այդ հարցը
մանրամասն ուսումնասիրել եւ դրել եւ, վոր նորմալ սմբակի յեղջերն
իր մեջ միջին հաշվով 40 տոկոս ջուր եւ պարունակում, իսկ յեղջե-
րապատիճի առանձին մասերի անալիզը ցույց եւ տվել, վոր պատի
յեղջերը միջին հաշվով պարունակում եւ 28,5 տոկոս, ներքանի յեղ-
ջերը՝ 45,5 տոկոս եւ սլաքի յեղջերը՝ 48 տոկոս ջուր: Այդ քանակի
խոնավության միջին պարունակությունն առողջ սմբակի յեղջերը
պահպանելու ամենանյաղկան պայմանն եւ: Նորմայից դուրս խոնա-

վության յուրաքանչյուր դպալի տառանումից (նորմայից ցածր կամ բարձր) յեղջերի վորակը թուլանում և շորանալիս յեղջերը պընդանում։ Բխրունանում, դառնում և դյուրարեկ և վեր և անվում ենդգլածքների, պատվածքների ու սեղմվածության հակում ունեցող մի դանդաղածի, կամ, ընդհակառակն, ավելորդ խոնավությամբ ներծծված յեղջերը շատ թուլանում, փափկանում և, և ինչպես առաջին դեպքում՝ իր վրա վնասակար կերպով ներդործող աղէեցություններին դիմադրելու անընդունակ և դառնում։

Մեր դյուղերի և քաղաքների ձիերին պահելու և աշխատեցնելու պայմանները չափազանց տարբեր են, սակայն սմբակի հիվանդությունների ընդհանուր հետազոտությունը վկայում և, վոր ամենից հաճախ վնասակար ներդործման մոմենտը՝ վոչ թե խոնավությունն և, այլ սմբակի յեղջերի չափից ավելի շորանալը։

Անտարակույս, վերջինիս շորանալուն, բացի այլ պայմաններից, մեծ չափով նպաստում և մշտական պայտումը, վորն իր դրական կողմերի հետ միասին միշտ բացասական կողմեր ել ունի։ Պայտը հատկապես զգնաներով պայտը, ներքանի մակերեսը դետնից հեռացնելով, յեղջերի սլաքին և ներքանին զրկում և դրանից խոնավությունն ստանալու հնարավորությունից։ Իսկ յեղջերապատիճի սեփական խոնավությունը, վոր արյունից և ստացվում և առատորեն զուտղում և սմբակի յեղջերը զոյացնող զգայուն մասերը, հաճախ նորմայից ավելի յե կորչում, վորից տառվանում են յեղջերի վրա անդրադարձող ամեն տեսակի վնասակար հետևածքներ։ Սմբակի խոնավության աղալիսի ավելորդ կորստի պատճառը նրա անկանոն տաշելն և և շոր ու խիստ տաքացած դետնի վրա աշխատելը։

Յեղջերամաշիկի բաղադրիչ տարբեր մասերի ջուր արտադրելու և կլանելու ընդունակությունը, ըստ նույն Ձեկկեյի ուսումնասիրության, միակերպ չէ։ Այսպես որինակ՝ պատի յեղջերը C 8-12 տարիճանում շորացնելիս, 24 ժամվա ընթացքում միջին հաշվով կորցնում և, 4 տոկոս ջուր, իսկ 10 որ անցնելուց հետո՝ 12,5 տոկոս։ Այդ նույն ժամանակամիջոցում ներքանի յեղջերը համապատասխանորեն զրկվում և 7,3 ու 17,4 տոկոս և սլաքի յեղջերը՝ 19 ու 33 տոկոս ջրից։

Միջին հաշվով յեղջերապատիճի նույն մասերի ջրի՝ կլանումն արտահայտվում և հետևյալ թվերով։ պատի յեղջերը 24 ժամվա ընթացքում կլանում և 3 տոկոս և 10 որում՝ 5 տոկոս ջուր, ներքանի յեղջերը նույն ժամանակամիջոցում 3,1 տոկոս և 3,2 տոկոս և սլաքի յեղջերը՝ 18 ու 27 տոկոս։

Թեև անկենդան յեղջերի վրա կատարված փորձերը կենդանի որ-

դանում հատարվող յերևույթները չեն կարող ճիշտ արտացոլել, այն-
նույնամենայնիվ նրանք ակնհայտ ու համոզիչ կերպով վկայում են
այն մասին, վոր խոնավություն պահպանելու գլխի տառանումնե-
րի յենթակա յեն յեղջերապալքը և մասամբ յեղջերաներումը, ինչ
վերաբերում և յեղջերապալան, պարզվում և, վոր նա ավելի կա-
յուն և և ընդունակ չն վոր նորմայից բարձր ու խոշոր կորուստ ու-
նենալու և վոր մեծ չափով ջուր կլանելու։ Սա բացատրվում և այն
հանդամանքով, վոր յեղջերապալքը շատ թե քիչ չափով գլաղուրի
չերտով և պատած, վորն անթափանց ծածկոցի դեր և խաղում, իսկ
յեղջերապալքն ու ներքանն այդ շերտից գուրկ են։

Այնուհետև, յեթե մենք ուշադիր դիտենք պրոֆեսոր Չոկկելի
ստացած թվերը, կտեսնենք, վոր սմբակի յեղջերի կողմից ինչպես
ամենամեծ կորուստը, այնպես և ջրի չափից ավելի կլանումը տե-
ղի յե ունենում սկզբնական շրջանում, իսկ հետագայում այդ պրո-
ցեսները թուլանում են։ Գործնականորեն այդ կարևոր և այն տե-
սակետից, վոր չոր յեղջերը հանդամանորեն ջուր ծծելու համար
անհրաժեշտ և նրան վորեւ կերպ խոնավացնել մեկ, յերբմեկ և
նույնիսկ յերկու որով քննադատում։

Սմբակի յեղջերը խոնավության աղեկցությունից ուռչում և ու-
ժափալով մեծանում, ըստ վորում այդ մեծացումը կարող և հասնել
յեղջերամաշիկի $\frac{1}{10}$ մեծությանը։ Մի հանգամանք, վոր չափազանց
կարևոր և, յերբ չորանալու հետևանքով յեղջերապալանը սեղմվում
և և հիվանդություններ են առաջանում։

Եթե չորանալը և հափստարապես ավելորդ խոնավությունը
սմբակի յեղջերի վրա շատ վատ աղեկցություն են ունենում, ապա
հասկանալի յե, վոր սմբակը խնամելու ամենաաղիմալոր խնդիրներից
մեկը յեղջերամաշիկում նորմալ քանակությամբ խոնավություն
պահպանելն և։ Ահա այստեղ և, վոր սմբակի հասուկ ոժանելիքների
կերպումն ամբողջապես արդարանում և և այստեղ և, վոր նրանք
իրոք ռդատակար ու անհրաժեշտ են դառնում։

Սակայն հարց և ծագում, թե այդ ոժանելիքները տվյալ դեպ-
քում ինչպես են ներդրում սմբակի յեղջերի վրա։ Չոկկեն, և նրա
հետ մտադրապես միաժամանակ նաև Դոմինիկը, այդ ուղղու-
թյամբ շատ հետաքրքիր փորձեր են կատարել։ Նրանք վերցրել են
յեղջերի կտորները և մի քանի սրով ընկղմել են վորեւ կենդանական
ու բուսական հալած ճարպի մեջ, յեթե վերջինս պինդ վիճակում
էր։

Պարզվել և, վոր յեղջերի դանդաղան այդ նյութերից շատ չըն-
չին քանակությամբ և ներծծում և ճարպը նույնիսկ 1 մ խորու-

թյան չի հատնում: Ինքնատիշյան հասկանալի չէ, վոր աղպլխի հանդամանքներում յեղջերի վորեւեւ փոփկացման ու նրա առաձգականության ալիւլացման մասին խոսք լինել անգամ չի կարող:

Վաղելինոյ և գլխերենի ոծանկլիցոյ կատարված փորձերը հետեւյալ արդյունքներն են տվել. վաղելինի մեջ դրված յեղջերն իր նախկին կշռի համեմատությամբ ամեննին փոփոխության չի կրել, այսինքն, այլ կերպ առած՝ վաղելինը բոլորովին չի ներծծվել: Գլխերինը պատկոց վերցրած չոր յեղջերի կտորներին կշիռը թեթևացրել և 0,2 տոկոսով, իսկ թարմ յեղջերի կտորների կշիռը պակասել և 0,5 տոկոս. ներքանի յեղջերն ալդ նույն պայմաններում իր կշռից կորցրել և մինչև 37 տոկոս:

Այսպիսով գլխերենը սփռակի յեղջերի, ինչպես և նրա հետ շրջափռում ունեցող ուրիշ կենդանական հյուսվածքների վրա աղդում է, ինչպես անջրկացնող շորացնող նյութ:

Սրանից պարզապես հետևում է, վոր սփռակը շորանալուց պաշտպանելու համար գլխերենը բոլորովին անպետք է:

Հիշյալ փորձերը ճարպերի և վաղելինի մասին վկայում են, վոր նրանց ներգործությունը սփռակայեղջերի վրա կայանում է վուժթե նրանում, վոր կարող են յեղջերն անմիջականորեն փոփկացնել կամ տվելի առաձգական դարձնել այն, այլ վոր նրանք ջրի դոլոր՝ շիացումն ու կլանումը սահմանափակում են աղղկելով յեղջերապատինի վրա, վորպես անթափանց ծածկույթ:

Այս ուղղությամբ կատարված հետադա փորձերը հետևյալ արդյունքներն են տվել:

1) Ճարպ ֆսկը յեղջերի միջից ջրի դոլորշիացումը պակասեցնում է 75,8 տոկոսով, իսկ նրա կլանումը՝ 67,2 տոկոսով:

2) Վաղելին ֆսկը 24 ժամվա ընթացքում պակասեցնում է ջրի դոլորշիացումն ու կլանումը մոտ 90,6 տոկոսով:

3) Բեփկեմայուդի մեջ մեղրամոմի լուծույթը ջրի դոլորշիացումն ու կլանումը պակասեցնում է մոտ 80 տոկոսով:

Այսպիսով ինչպես ջրի կորուստը, այնպես էլ դրսից սփռակայեղջերի մեջ նրա ներծծվելը կանխելու լավագույն ծածկելու միջոցը համարվում է վաղելինը:

Չոկկելյի փորձերից մեզ հայտնի չէ, վոր ջուր դոլորշիացնելու դործում ալաքի յեղջերն առաջին տեղն է բռնում, նրանից հետո ներքանի յեղջերը, իսկ այդ տեսակներից պատը մի մեծություն է, վորը քիչ փոփոխության է յենթարկվում:

Սակայն դործնականում ոծանկլիքներն ոգտադործվում են մեծ մասամբ յեղջերապատի համար, վորը եյապես ամենից քիչ ոծվելու

կարիքն ունի, իսկ մեծ քանակությամբ խոնավություն դուրսդիս-
նող մասերը, ինչպես յեղջերե սլաքը և ներքանի յեղջերը, մատըն-
վում են անուշադրության: Սա Հիմնովին թյուրիմացություն է.
վորակեցի յեղջերի մեջ հարկավոր քանակությամբ խոնավություն
սպառանովի, ամենից առաջ անհրաժեշտ է սմրակի հենց այդ բա-
ժինների մասին հոգ տանել:

Սմրակը ծածկող ոծանելիքների դործադրությունն սպասկար
կլինի միայն այն դեպքում, յեթե քսելուց առաջ յեղջերի ցեխն ու-
ճառով ու խողանակով Հիմնովին լվացվի: Առանձնապես մանրակը-
հիս պետք է մաքրվի ներքանի մակերեսը և մասնավորապես սլաքի
միջին և կողքի ակոսները: Հակառակ դեպքում ցեխի հետ խառնված
ոծանելիքի նշանակությունը բոլորովին բացասական կլինի, մասն-
վանդ այն դեպքերում, յերբ այդպիսի ոծանելիքը պատկի շրջա-
նում են քսում: Այդպիսի ներքուստները սովորաբար հետևանքներ են
ունենում, ինչպես որինակ, կանոնավոր յեղջերադոյացումը հետա-
դայում խախտող (խորտուրորդ կարծես պատը կեղծով ծածկված լի-
նի), յեղջերածքի մաշկահիմքի խրոնիկ բորբոքումները: Նույնպիսի
արդյունք է ստացվում նաև այն ժամանակ, յերբ ներքսելու համար
դործադրվող ոծանելիքները կազմված են փխցած, կծված ճար-
պանյութերից կամ զտված նավթի մնացորդներ պարունակող վա-
ղելիներից: Պատկի համար ամենալավ ոծանելիքը համարվում է դափ-
նի յուղով և խողի թարմ ճարպով 1:5 հարաբերությամբ պատրաս-
տած ոծանելիքը (դափնի յուղով 20,0, խողի ճարպով 100,0):

Առաջնակարգ և ամենից կարևոր նպատակը սմրակում նորմալ
խոնավություն սպառանելն է, վորի համար պետք է յեղջերամաշի-
կին հաճախակի ոծանելիք քսել, նորմալմանդ այն դեպքերում,
յերբ ձին քաղաքի սլաքամաններում է աշխատում: Այնանդ, վորտեղ
բավարար չափով խոնավություն կա, ոծանելիքներ դործածելու վո-
ժի անհրաժեշտություն չկա:

Սակայն այնտեղ, վորտեղ խոնավությունը չափից ավելի չէ և
վորտեղ դրա հետևանքով սմրակի յեղջերը սոսկում է, դառնալով
թոշնած ու խախտ, սմրակի ոծանելիքներ դործածելու խղիբը կա-
յանում է քայքայումն ու նեխումը կանխելու մեջ, վորին սլաքի և
սպիտակ դծի փափուկ յեղջերը հեշտությամբ և յենթարկվում, յերբ
նրանց վրա դոմաղքի կամ նրա նման նեխող հեղուկը կարճատև կամ
յերկարատև աղդեցություն է ունենում: Շատ խոնավ, թոշնած և
կտրոնեցող փշրվող յեղջեր լինելու դեպքում խոշոր ծոռայություն
են անում փայտե ձյութի և կուպրի ոծանելիքները, վորոնք յեղջե-
րն դանդաժը խտացնում են, ինչպես որինակ տերպենաինը. բայց

վորպետի վերջինս ներծծվի յեղջերի մեջ և նրան ամուր ու պինդ խառնվումն առա, այդպիսի ոծանելիքը սմբակին քսելուց հետո նա-
ռադայթամե վերմությամբ պիտի հալել, վորը կարելի յե հեշտու-
թյամբ իրադրոծել յեթե դեղը դրած տեղից 15-20 սմ. հեռավո-
րության վրա մինչև կարծրելը չիկացրած յերկաթի կտորը դան-
դաղ անցկացվի:

Այստեղ ևս, ինչպես առաջին դեպքում ոծանելիքները դործածե-
լուց առաջ, սմբակը պետք է խնամքով տաշել, լվանալ և չորացնել:
Պսակի շրջանում յեղջերի անն արագացնելու նպատակով, թեթև
զբոսիչ ոծանելիքների դործածությունը զարծնական արժեք ունե-
ցող վորակն արդյունք չի տվել: Յեղջերի մեջ յեղած նեխումային
պրոցեսների դեմ դործադրվում են հիպոսե ձյութի, նաֆտալինի, լո-
ռոֆորմի և այլ անտիսեպտիկ ոծանելիքներ:

Վերահիշյալները համառոտակի ամփոփելով՝ անհրաժեշտ ե ըն-
դունել հետևյալը.

1) Բացառապես յեղջերապատիճի համար դործադրվող սմբակի
ոծանելիքներ անվան տակ հասկացվում են այնպիսիները, վորոնք
վոր թե բուժիչ նշանակութուն ունեն, այլ դիտավորապես սմբակի
վրա պրոֆիլակտիկ ազդեցութուն են դործում, պահպանելով նրանում
անհրաժեշտ խոնավութունը կամ, ընդհակառակը, կանխելով ավե-
լորդ հեղուկի մուտքը յեղջերի մեջ:

2) Սմբակի յեղջերի նիսման և նրա թռչնածության մի քանի
դեպքերում, յերբ ոծանելիքներն անտիսեպտիկ կամ դարադող,
կարծրացնող դեղորայք են ավելացնում, նրանք բուժիչ ազդեցու-
թյուն են ցուցաբերում:

3) Սմբակի յեղջերի անն դպսիորեն ուժեղացնող ոծանելիքներ
մինչև այժմ դեռ չեն դանդաժ:

4) Լավադույն ծածկող ոծանելիքներ դալած վազելինն ու այ-
նուհետև կենդանական ու բուսական ճարպերն են, վորոնց մի քանի
դեպքերում անտիսեպտիկ միջոցներ են ավելացնում:

5) Դիցերինը յեղջերը չորանալուց չի պաշտպանում:

6) Ոծանելիքները համար դործածվող ճարպերը պետք է ան-
պայման թորմ և չիճված լինեն, իսկ վազելինը լավ դալած և ա-
ռանց նալթի խառնուրդի:

7) Անիվի յուղը միանգամայն վնասակար ե:

8) Պետք է խուսափել այնպիսի խառնուրդների ավելացնելուց,
վորոնք նրան անթափանց են դարձնում և սեպցնում են, վորովհե-
տե այդ դեպքում հնարավոր չի լինում հետևելու սմբակի մաքրու-
թյանը:

9) Յեղիւբումաշիկին հաստ շերտով ոծանելիք քսելը միանգամայն աննպատակահարմար է. այդպիսի դեպքերում ոծանելիքը սրբվում է կամ թե չե խառնվում եւ մեծ քանակութեամբ փռչու եւ ցեխի հետ :

10) Յուրաքանչյուր անգամ ոծանելիքը գործադրելիս պէտք է սմբակը նախապէս հիմնովին լվանալ եւ շորացնել :

ՍՄԲԱԿՆԵՐԻ ՅԵՎ ՆՐԱՆՑ ԿԻՑ ՀԱՏՎԱԾՆԵՐԻ
ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ՋԻՈՒ ՍՄԲԱԿԻ ՅԵԿ ՆՐԱՆ ԿԻՑ ՀԱՏՎԱԾՆԵՐԸ
ՋՆՆԵԼՈՒ ՄԵԹՈՂՆԵՐԸ

Վերջնապես թյուճենքի միայն շատ թեթև ու թաքմ կամ յերեման խորանիկ հիմանդու թյուճենքը, ինչպես որ ինքե՛ր բուրսխոնները ձիու կանանտափոր շարժման մեջ տեսանելի խախտում չեն առաջացնում, բայց այդ հիմանդու թյուճենքի դերակշռող մասն ուղեկցում և կադուխթամբ։ Նայած նախ կամ, այն հյուսվածքի մետափելու բնույթին և շարժողական ազդարատում նրա կանոնաբան դերին՝ կադու թյուճեր լինում և կամ թեթև, հաղիմ նշմարելի, կամ միջին, և կամ ուժեղ, յերբ կենդանին սփռելը հաղիմ և կարողանում հենել դեռնին կամ յերեք մտախ միտ յե ցատկում։

Կազմութիւնը հանդիսանալով վերջնապետութեան հիմնադրութեան ամենակարեւոր սխեմատիկայից մէկը՝ մի քանի հիմնադրութեաններէ ժամանակ վերջը չափով տիպիկ եւ լինում։ Այդպէս են, որինակ, սփռակի բնատափէ բարբառման, չափաքան, բազմակի կամ կոնքի եւ ազգ-բնի մասերի միասնական ժամանակ յեղած կազմութեանները։ Սակայն կազմութեաններէ մեծ մասը տիպիկ չեն։ Նուախիկ տիպիկները, ինչ-պէս որինակ՝ «բազմակի» կամ «կոնքազգի» կազմութեանները մի-այն մոտավոր կերպով ցույց են տալիս ախտաբանական պրոցեսի լոկալիզացման շրջանը եւ միջ թե կազմութեան պատճառի ճիշտ տե-ղը։ Արտաքին սխեմատիկ հիման վրայ ի հարելի նաեւ ճշգրիտ վերո-շնչ հիմնադրութիւն պրոցեսի ելուցումը։

Այստեղից հասկանալի չէ, Վեր կաղուխյան յուրաքանչյուր առանձին դեպքում անհրաժեշտ և փոփոխած վերջավորութիւնը մանրակներն հետադուտեւ, ղեկավարվելով ազգ. ժամանակ վորոշ սխառմով, վորպեսզի կաղուխյան բաղադրել ողակներէ վոչ մեկը աշխից չվերադառնայ:

Այստեղ կանգնած չառնելով ամբողջ վերջավորությունը հետազոտելու մեթոդիկայի վրա, վերը արվում է մասնավոր վերաբուժության դասընթացի վերջավորությունների հիվանդությունների բաժնում, կանգնած ձևում վրա դիտարկելով ծայրը հետազոտելու յեղանակների վրա, ներառյալ նաև կապի հոգը: Այդ հետազոտությունը կազմվում է հետևյալ մոմենտներից— տիրոջ հարցաքննումը, կազմության բնույթի դիտումը, հետազոտումը, շտապելը, ընդարձակումը, չափումը, մասերի դարկերակների պուլսացիայի հետազոտումը, յերբեմն ամբակի դիտարկումները, սկզբի միջոցով վերածելը կատարելը, դիտարկումները պայտումը և վերջապես ռենտգենոսկոպիան և ռենտգենոգրաֆիան:

ԱՆԱՄՆԵԶ

Ինչպես ետիոլոգիական մոմենտը, այնպես և հիվանդության տեղը պարզելու տեսակետից ձևում տիրոջ կամ ձիուն խնամողի ցուցմունքը յերբեմն եյական նշանակութուն ունի: Այսպես որինակ՝ յերբ ցուցմունք է արվում, թե ձին կաղալ է սկսել պայտելուց անմիջապես հետո կամ վերոջ ժամանակ անցնելուց հետո, այդ բժշկին հիմք է ծառայում կասկածելու, թե ձին ուղղակի կամ անուղղակի ձևով մեխով է ընկել: Ներքանի մակերեսի կամ սլաքի մեջ մըտած մեխի, կամ մի այլ ոտար առարկայի հետացնելու մասին տված տեղեկութունը ստիպում է բացատրիկ ուշադրություն դարձնել սլաքակի այդ մասերի վրա և այլն:

Կազուքյան բնույթը: Տարբերվում են կաղության հետևյալ տեսակները՝ հեմվոլ վերջավորության կազուքյան, կախված վերջավորության կազուքյան և խառը կաղություն: Բացի այս հաճախակի պատահող ձևերից, խոսք է լինում նաև ընդվիջվող կազուքյան, լարված քայլվածքի և քառացած կամ փայտացած քայլի մասին:

Հեմվոլ վերջավորության կաղությունն արտահայտվում է նրա վրա հենվելու մոմենտին և վերոջվում է նրանով, վեր այդ հեմվոլ տևողությունը նորմալի համեմատությամբ կարճ է լինում այն ցավերի հետևանքով, վեր առաջանում կամ ուժեղանում են վերջավորության այս կամ այն մասում: Մեքակի բնադավառի հիվանդությունները սովորաբար հեմվոլ վերջավորության կաղության պատկեր են տալիս, սակայն միևնույն բնույթի կաղություն կարելի է յեղանակել նաև ավելի վերևում դանված մասերի մի շարք մասավածների ժամանակ, ինչպես որինակ՝ հոգերի կապանների և ջլերի ձուլվածության, նաև արարիտների, պերիոստիտների, ճեղքվածքների, վոսկրների կոտրվածքների, ջլերի պատուվածքների, մկանների լուծանքի ժամանակ և այլն: Այդ պատճառով ել հեմվոլ վերջավորու-

թյան կաղուծյունն առանց հաջորդող տեղադնության դեռևս իրավունք չի տալիս ասելու, թե հիվանդությունը հատկապես սրժութի շրջանումն և տեղափոխած:

Դիտված վերջավորությամ կաղուծյունը բնորոշվում է քայլը առաջ ու յետ տանելու կարճացումով և շարժումները դանդաղեցումով: Վերջավորության բարձրացնելն ու նրա առաջ շարժելն այստեղ դանդաղ և կատարվում: Ուժեղ մնացած քնների ժամանակ վերջավորությունը բուրբոսիկն չի բարձրանում, այլ դեռնի վրայով քարշ և զալիս: Կաղության այդ տեսակը նկատվում է բազուկի, արմունկի, աղդրի կամ սրբանի հատվածում: Դանդաղան հիվանդություններ լինելու ժամանակ, ինչպես նաև միոդիտներ, մկանների ու ներվների պարալիչի, աղդրի զարկերակների արոժրողների, հոգիների բորբոքման ժամանակ և այլն: Սակայն նախախտի կամ դարչապարի վրա յեղած մոսկրային հավելվածների դեպքում, եւ յերբեմնի կախված վերջավորության կաղություն և ստացվում:

Խառը կաղությունը վերջավորության հենվող և կախված կաղության կամբինացիան է: Նկատվում է ինչպես մատի, այնպես ել վերջավորության վերին ողակներէ միաժամանակ մնացելու դեպքում:

Ընդամիջվող կաղությունը ժամանակավորապես յերևում է ու ապա անհետանում է: Այս կաղությունն առաջանում է աղդրի, կոնքի անոթի զարկերակի արոժրողից, ինչպես և ազատ հոդային մարմնիկներից և վերջավորության դիստալ ծայրի հիվանդություններէ հետ անանջություն չունի:

Լարված քայլվածքը, վորը ուղեկցվում է հիվանդագին, արագ, բայց կարճ քայլերով, սովորաբար սմբակի ու մատի բորբոքումների ժամանակ և նկատվում:

Իսկ քարացած կամ փայտացած քայլվածք նկատվում է մկանների ռեֆմատիզմի ժամանակ, ըստ վորում քայլը նույնպես կարճ, բայց դանդաղ է լինում:

Ընդհանրապես պետք է ասել, վոր կաղության բնույթով, լինի այդ հենվող թե կախված վերջավորության կաղություն կամ առաջել ևս խառը կաղության ժամանակ, հիվանդագին պրոցեսի իսկապես տեղը վորոշելը շատ դժվար է: Այն ընդհանուր նկատառումները, վորոնք ծաղում են այդ կաղությունները տեսնելու ժամանակ, անպայման պետք է ստուգվեն մանրամասն տեղադնության միջոցով:

Ջննելիս անհրաժեշտ և ուշադրություն դարձնել վերջավորությունների դրվածքի, մասի առանցքի, սմբակի ձևի և վերջինիս առանձին մասերի վրա, այսինքն՝ սմբակապսակի, պատի, սմբականերբանի, այլև փափկանի սլաքի ու նրա բարձիկի վրա:

Վերջավորությունների դրվածքը վորոշում և սմբակի ձևը: Վորջան ուժեղ և արտահայտվում վերջավորությունների այս կամ այն դրվածքի անկանոնությունը, այնքան ավելի յե խախտվում սմբակի հատվածի վրա յեղած մարմնի ծանրության համասարաչափ բաշխումը և այնքան հիվանդությունների տեսակներից մատի ամենից ավելի ծանրաբեռնված մասն ամենից քիչ բարենպաստ պայմանների մեջ և դանդում:

Վերջավորությունների դրվածքը վորոշելիս, պետք և նկատի ունենալ մատի առանցքը (տես Վարյանի և համար սմբակները նախապատրաստելը):

Սմբակի զանազան ախտաբանական ձևերից, ամենից յուրջ տեսակները, վորոնք հաճախ կենդանու ախտառուանկությունը մեծ չափով պահպանեցնում են, սեղմված, լիքը, տափակ, վորդնածե, ինչպես և դյուրարեկ ու թռնած յեղջեր ունեցող սմբակներն են: Սմբակի վերոհիշյալ ձևերից վորև և մեկի տեղայության մամանակ պետք և ջննելիս վերջավորության այդ մասի վրա առանձնապես լուրջ ուշադրություն դարձնել, վորովհետև հաճախ կաղության պատճառը միշտ թաղնված և լինում հատկապես յեղջերապատիճի տակ դառնված մատի զգայուն հյուսվածքների և ամենից առաջ սմբողջ սմբակի մաշկահիմքի հիվանդության մեջ:

Անցնելով սմբակի առանձին մասերի ջննությանը՝ ամենից առաջ հարկավոր և ուշադրություն դարձնել սմբակի պտակի վրա: Այստեղ կարող են նկատվել հետևյալ աննորմալությունները. պսակի սմբողջ շրջագծի յերկարությամբ սահմանափակ կամ տարածված ալուուց, վորը, նայած այդ ալուուցին, կամ Փլեզմոնոզ պրոցեսի, կամ սմբակահողի թարախային բորբոքման (ոպականման ծրփացող ալուուց), կամ սմբակի ուսատիկ սուր բորբոքման հասարակ ոպականման ալուուանկանդային ալուուցի արտահայտությունն և (Փլուկտուացիայի բացակայության և ալուուցը մատնապուճելու բնորոշ հետքեր): Վերջապես ալուուցի պատճառը կարող և վորակրի կամ վերնոսկրային ներաճումը լինել: Սմբակապսակի հատվածում յեղած խորշերը սոփորաբար վկայում են սմբակների ուսատիկ բորբոքման հետևանքով սմբակաձև վորակրի տեղափոխվելու պը-

բողեալը կատարվելու մասին: Այստեղ հաճախ նկատվում են խլիմ-
կային անցքեր, (փափկանի անառի խլիմի), տակը դառնում մասերից
յեղջերապատին շերտավոր բաժանվելու յերևույթ, փափկա-
նի անառներն անդադրման հասնածուս առանց բորբոքման բնույթի
պատկի բաժանանալու մեծացում, վորպես անառների վոսկրաց-
ման հետևանք և այլն:

Յեղջերապատի վրա պատահում են նորմայից հետևյալ շեղում-
ները— անդրվածքներ, պատռվածքներ, յեղջերն մակաճումներ, վոր-
պես հետևանք մաշկաշիճի և պատկի արտադրող շերտի, խրոնիկ
բորբոքման ողակներ, վորոնք բռնիչի հասնածուս մոտենում են խ-
րար և կրնկի պատերն ուղղությամբ բաժանվում իրարից (սմբակ-
ների ուսմատիկ բորբոքման խրոնիկ ձևը¹⁾): Կեղևանման խորատու-
րորդություն, վորը մաշկաշիճի յերկդի խրոնիկ բորբոքման սիմպ-
տոմն է, պատի խիտ ջարդված յեղրեր, պատի ծովածություն և
այլն: Յեղջերն ներքանը դնելիս հարկավոր է ուշադրություն դարձ-
նել, թե վորչա՞մ նորմալ դոզավորություն ունի այն, կամ ընդհա-
կատակն, ուսուցիչ²⁾ է, թե՛ հարթ: Առաջին դեպքը բնորոշում է
այսպես կոչված լիճը, ալելի արտադրող սմբակը, իսկ յերկրորդը՝
տափակ սմբակը: Յերկու ձևն էլ և մանավանդ լիճը սմբակը, վոր
մատի ախտաբանական պրոցեսների արդյունք է, հաճախ նոր ա-
ռնալուի կամ ներքանի մաշկաշիճի թարախաբորբոքային պրոցես-
ների աղբյուր են հանդիսանում, յեթե յեղջերահյուսվածքի սմբոդ-
ջությունը խախտվել է:

Բռնիչի մասում սպիտակ գծի աննորմալ մեծ լայնացումը շատ
պակշիւրում նշան է սմբակների ուսմատիկ բորբոքման, վոր խրոնիկ
ընթացք է ստացել, յեթե այդ լայնացումը հաճախ մեջտեղում փո-
քր կիսալուսնաձև անցք ունի և թարախ և արտադրում, ապա այդ
յեղջերն այսն բնորոշ հատկանիշ է. սպիտակ գծի յերկարությամբ
յեղջերապատի և յեղջերն ներքանի մեջ յեղած կապի խախտումն
անջատված պատ է կոչվում, իսկ յեթե թերթիկային շերտը միջին
կամ խոզովակային շերտից է բաժանվել, նշվում է վորպես ռե-
սարկ պատ: Հիշված յեղջերի մասերն զգալի չափով անջատելու
դեպքում սմբակի մաշկաշիճը հաճախ հիվանդանում է, ըստ վո-
րում այդ հիվանդությանն ուղեկցում է կաղությունը, վորը կոչո-
ււ զարգարուս դետնի վրա աշխատելիս ուսեղանում է: Յեղջերն ներ-

1) Ախտաբանական ողակավորումը չզետք է շփոթել ֆիզիոլոգիկանի հետ,
վորի ժամանակ ողակները իրենց սմբոջ յերկարությամբ մեկը մյուսին դուզակե-
ն դնում:

բանը տաշելիս հայտարարված կարմիր ու դեղին բծերը վկայում են, վոր անցյալում այստեղ արյունալցումներ են յեղել ջարդված քնների կամ ճմռոված քների հետեանքով: Ներքանի վորևէ մասում թարախ դրածելը այդտեղ թարախաբորբոքային պրոցես լինելու հետ և կապված, վորը ճողոված քների, ձիուն մեխով անելու, ծակոցի և այլ ծաղում ունեցող վերքի հետեանք է: Տաշելիս դտնված ոտար մարմինները՝ մեխեր, ապակու կտորներ, սուբ ճյուղեր և այլն, պարզ պատկերացում են տալիս հիվանդության պատճառի մասին: Թիստ կարևոր նշանակություն ունեցող շրջված պատերի դրությունը պետք և դրամվի հետադոտողի լուրջ ուշադրությունը. ճեղքված քները, ջարդված քները, վերքերը, աղեղնաձև ծովածությունները և այլ պատճառները սմբակի հատվածում դարգացող հաճախակի այս կամ այն ախտաբանական պրոցեսների այդրյուր են ծառայում. որինակի համար՝ բորբոքումները, փափկանի աճառի նեկրոզը, Ֆլեգմոնները, սեղմված սմբակ դոյանալը և այլն:

Փափկամի սլաքը դնելիս հայտարարում են ծակած, կտրված և այլ վերքեր, ոտար մարմիններ, Ֆլեգմոնոզ ուռուցքներ, սմբակի սեղմվելու հետեանքով առաջացած միակողմանի կամ լրիվ ատրոֆիա, սլաքի քաղցկեղ և վերջինիս փտում:

Փափկամի բարձիկի դնումը հայտարարում և վերքեր, ջարդված քներ, Ֆլեգմոնոզ ուռուցքներ, Փիստուլներ, սղմված և շեղ սմբակ լինելու դեպքում փափկանների դեպի վեր անզավթումը, թարախը դեպի վար դուրս ծորելիս յեղջերի հյուսվածքի շերտավորումը: Բացի դրանից անհրաժեշտ և ուշադրություն դարձնել փափկանի փոսիկի վրա. սմբակահոդի խորանիստ ծալիչի թարախային բորբոքումների և թարախոտ պսոսորոտիկիտի, ինչպես և փափկանի Ֆլեգմոնոզ բորբոքումների ժամանակ այդ փոսիկն այստեղ առաջացած ուռուցքի հետեանքով անհայտանում է:

ՍՄԲԱԿԻ ՀԱՏՎԱԾԻ ՊԱԼՊԱՑԻՍ

Պալպացիան յերկու նպատակ ունի, մի կողմից վորոշում են ջերմությունը, իսկ մյուս կողմից՝ զգայունությունը: Ջերմությունը վորոշում են ձեռքով, իսկ զգայունությունը՝ սմբակի ունելիքով: վորը կոչվում և նաև փորձիչ:

Ջերմությունը վորոշելը: Թեև սմբակի յեղջերը տաքության և ցրտության վատ հաղորդիչ և, այնուամենայնիվ սմբակի շրջանում ընթացող սուբ բորբոքային պրոցեսները յեղջերամաշիկի այն տեղում, վորի մոտերքում մեկուսացված և բորբոքումը, արտահայտվում են ջերմության միանգամայն զգալի բարձրացումով:

Ասողջ և հիվանդ սմբակներէ միեւնոյն տեղերի ջերմությունը համեմատելով միմյանց հետ, միշտ առաջինի և յերկրորդի մէջ ջերմության զգալի տարբերություն կը տեսնենք։ Սմբակի բուն մաշկէ նեկրոզի մամանակ, յեթե այդ պրոցեսը բաժական մէջ տեղ և բու-նում, առաջ և զայիս ջերմության իջեցում։ Վորովհետեւ **ձեռքով** փորձելիս տաքություն և ցրտություն զգալը բաժականալու անհա-տական բնույթ և կրում, իսկ ջերմաչափ դործադրելն այստեղ դժ-վար և, ուստի, սխալից խուսափելու համար, միանշանայն նպա-տակահարմար և հիվանդ և առողջ սմբակի տարբեր տեղերի ջերմու-րյունը համեմատելու մեթոդով ողտմել։ Ընդամին պետք և հիշել, զոր այն կրկնապատերը, վորոնց հաստությունը բռնիչի համեմա-տությամբ ավելի պակաս և, առողջ սմբակի վրա ևս ավելի տաք են լինում, քան առջևի պատը։ Սմբակի շոշափման տեխնիկան հենց այնպիսի ձևով են կատարում, զոր ձեռքի ափը հաջորդաբար զնն-վող սմբակի բռնիչի, կողքերի, կրնկի պատերի, փափկանի վրա յեն զնում և ստուգման համար զուգընթացաբար առողջ սմբակի միե-նոյն տեղերն են շոշափում։ Կարելի չե նաև ձեռքի ափի հակադիր յերեսը դործադրել։

Սմբակի զգայությունն ունելիցով հետադուտելը կատարում են այդ ունելիքով (նկ. 134) յեղջերս ներքանը, սլաքն ու պատերը տեղմելու միջոցով (այդ զննումի յեղանակը ցույց և տրված նկ. 135-ում)։ Վորպեսզի սմբակն ամբողջովին հետադուտի, զննումը պետք և պլանաչափ կերպով, միանշան-ընդմիշտ մշակված սխա-մով կատարել և զույ թե ունելիքը անկառող կերպով պատահած տեղի վրա զնել։ Սկզբում հարկավոր և ներքանը տնտղել, զնալով նրա մի անկյունից մինչև մյուս անկյունը, ըստ վորում միաժամանակ հե-տադուտում են նաև սմբակապառի զգայութեւթյունը։ Այնուհետև ունելիքը տեղափոխում են փափկանի յեղջերաալաքի վրա և սեղ-մում են ինչպես սլաքի յերկու վտտիկները, այնպես և միջփոսիկային ահոսի հատվածը, ինչպես և սլաքի կատարը։ Առանձնապես հետա-դուտում են կրնկի պատերը, զնելով նրանց վրա ունելիքի վտտները և վերջիններս մտանցնելով միմյանց։ Այդ տեղերը հետադուտելիս նը-կատվող ցավը ցույց և տալիս կամ սմբակի մաշկահիւթի, փափկանի բորբոքումը, կամ սմբակածե վոսկրի վնասվածքը։ Սմբակի վո-րևե մասում հիվանդադին ֆոփուս լինելիս, կենդանին այդ ֆոփուսի վրա հույ տալու վայրկյանին, ցավի զղացումը արտահայտում և վերջավորությունը յետ քաշելով։ Վորքան բորբոքային պրոցեսը սուր և տարածված և լինում, այնքան ել ավելի չե արտահայտվում ցավը և ընդհակառակն, ամենան ցավ լինելու դեպքում վերջավո-

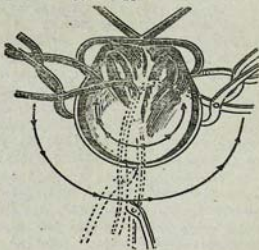
բության յետ քաշելը տեղի չի ունենում, այլ կարելի չե նկատել միայն ուսի և յենթարագուկի մկանների, կամ ազդրի և սրունքի մկանների ռեֆլեկտոր կծկում, նայելով՝ թե վոր վերջավորության սրմբակն և յենթարկվել հիվանդությանն ու հետազոտմանը:

Սմբակի ունելիքի կիրառումը խիստ արժեքավոր արդյունքներ և տալիս և առորյա դործնական աշխատանքում հիվանդ սմբակը հետազոտելու այդ մեթոդը ամենադործածականն է: Խրոջ սմբակի ունելիքով հետազոտելիս հարկավոր և վորոշ ունակություն ունենալ, այլապես բոլորովին առողջ, բայց բարակ ներքանով սմբակը կարելի չե հիվանդ սմբակի տեղ ընդունել, վորովհետև բարակ ներքանի վրա կատարած անհավասար ուժեղ ճնշումը կհաղորդվի մասի զգայուն չյուսվածքներին և նրանց կողմից համազատատևան ցավի եֆեկտ կառաջացնի: Միևնույնը կատացվի նաև պաթոլոգիկ տափակ և առավել ևս ուռուցիկ ներքանը հետազոտելիս, յեթե հետազոտողի կողմից հաշվի չի առնվում այդ յեղջերե ներքանի համեմատաբար աննշան հաստությունը:

Այսպիսով սխառնատիկաբար կատարված զննումն ու ճնշման համաչափ ուժը յերկու ելական հանգամանքներ են, վորոնք սմբակի ունելիքը դործադրելու հաջողության վրա ազդում են:

Նկ. 134. Սմբակը զննելու ունելիք:

Նկ. 135. Սմբակներն ունելիքով զննելու սխեման

Սմբակի ունելիքի միջոցով վորոշում են միայն հիվանդադին պրոցեսի շրջանը, բայց ճնշումից առաջացած ցավի սեակցիան (յետ

քաշելը) դեռևս չի ասում, թե յեղջերասպատեհում պարտակված ինչ-պիսի Հյուսիսածառեր են Հիվանդացի և ինչպիսի բնույթ և կրում այդ Հիվանդութունը: Յառաջագոյնութունը կարելի չե գիտել բազմապիսի Հիվանդութունների, ինչպես որինակ ասեպտիկ կամ թափափոս պրոստիտիտիսի, սիստիտի, սլաքի Ֆիզմոնի, պոդոստոֆիտի, սերիարտրիտի, սմրակահոդի արտրիտի, մատի խորանիստ ծալիչ ջրի նեկրոզի, մակույկի կամ սմրականման վոսկրի կոտրվելու մամանակ և այլն: Ծնողիս դիագնոզը վորոշելու համար անհրաժեշտ և բացի ունելիից դործադրել հետազոտման ուրիշ մեթոդներ ևս, ինչպես պնուսմը, ջերմաչափումը, ընդթախումը, սեպը, պոսույտ տալը և այլն: Ինքնբախինքյան հասկանալի չե, վոր ասանց սմրակի և շրան կից մասերի նորմալ ու տեղադրական անաստիան լայ իմանալու, չի կարելի ճիշտ դիագնոզ դնել:

ՊԵՐԿՈՒՍԻԱ

Յեղջերամաշիկի ընդթախումը շոշափելու հետ միասին հանդիսանում են սմրակի հասվածում Հիվանդագին Ֆոսկուսները վորոշելու հասալի և բուրբի կողմից ընդունված մեթոդները: Ընդթախումը հասնող կատարելու համար ողջում են սմրակի ունելիքով կամ սովորական ընդթախման մուրհիկով: Մուրհիկով ողջվելու դեպքում ընդթախումը կատարում են նրա մետաղե կոթառով: Ընդթախման, ինչպես և շոշափումը, վորոշ կարգով պետք և կատարվի: Ընդթախման յանթարկվում են կրնիկ, կողքի և բունիչի պատերը, ամբողջ ներքածը և սիստիտի սլաքը: Հարվածները պետք և համապատասխան լինեն յեղջերային շերտի հաստությանը: Սմրակի հասվածի վորևե տեղում բորբոքային պրոցես լինելու դեպքում, դործիքով այդ տեղի վրա հասցրած հարվածից կենդանին վերջավորությունը յետ և քաշում կամ, ուսակցիան (հակադդումը) միայն միևնույն մկանների ուֆլեկտոր կծկումով և արտահայտվում, ճիշտ այնպես, ինչպես այդ կատարվում եր սմրակը ունելիքով հետազոտելիս: Այդ դեպքում ուսակցիայի աստիճանը հետազոտվող որդանի վանսվելու ուժին և համապատասխանում: Սուր ձև ընդունած թարախոտ, մակերեսային կամ խորը պոդոդերմատիտների ժամանակ ուսակցիան յերևան և դալիս վերջավորության արագ ու հանկարծակի յետ քաշումով, մատի այս կամ այն դպյուն Հյուսիսածառերի խրոնիկ բորբոքման ձևերի դեպքում այդ ուսակցիան ալիլի թույլ և արտահայտվում: Յեղջերասպատիճի տակ դանված Հիվանդագին ոջախների տեղերը յերևան հանելուց բացի, սերիուսիայի միջոցով կարելի կլինի նաև այնպիսի պոստոգիկ յերևույթներ արձանագրել, ինչպես որինակ՝ յեղջերասյունը

և դատարկ պատը: Կոչու հատակի արձադանքող ձայներից խուսափելու համար հարկավոր է ընդթախումը կենդանու վեր բարձրացրած վրտի վրա կատարել:

ՄԱՏՆԵՐԻ ԶԱՐԿԵՐԱԿՆԵՐԻ ՊՈՒԼՍԱՑԻԱՆ

Մմրակի մաշկաշիմքի և մատի այլ զգայուն հյուսվածքների ուր բորբոքումների ժամանակ հանդիստ վիճակում դառնում ձիւրի մատների դարկերակներում ուժեղ պուլսացիա յն նկատվում (a. digitalis volarus— կրծքի վերջավորութուն և a. digitalis plantaris— կոնքի վերջավորության վրա), վորը պատկզվ դիպերեմիայի արդյունք է և դոյանում և մատի մաշկային ծածկոցի դարկերակային արյան այդ հակադարձ հոսանքի հետեանքով: Անոթների լայնանալուն և այդ տեղը արյունը նույնպէս հոսելուն արդեւք է հանդիսանում սմրակի յեղջերապատիճը, վորը սեղմում և բորբոքված ինֆիլտրացված բուն սմրակամաշկին: Հետադոտման տեղը դառնում և կապի հոդի վերեւում, լատեքալ և մեղիալ կողմերի վրա և խորանիստ ծալիչ ջրի և միջոսկրային մկանի մեջտեղում դառնում խորությամբ: Նրբամաշկ ձիւրի պուլսացիան, վոր շատ ցուցադրական է և հիվանդության հեշտությամբ նկատելի ախտանիշ է, ծանր և դեր ձիւրի վրա, վորոնք շատ դարդացած յենթամաշկային բջջանք ունեն, բավական դժվար և շոշափվում: Յերբեմն մատների դարկերակների միայն մի կողմի ուժգին պուլսացիա յն նկատվում. սա ցույց է տալիս, վոր սմրակի վնասվածքը, (մեխով ընկնելը, Ֆիւդմոնը և այլն) մի կողմի վրա յն:

ՍՄԲԱԿԻ ՀԱՏՎԱԾԻ ԴԻԱԳՆՈՍՏԻԿ ՈՊԵՐԱՑԻԱՆԵՐ

Յեղջերապատիճի առկայութունը հաճախ, դժվարացնում և հասկանալ ինչպես բորբոքային պրոցեսի բնույթը, աշնպես էլ նրա մեկուսացման տեղը: Այսպես, որինակ, տեղական ջերմության բարձրացումը, սմրակի ունեւիքով գննելիս նկատվող ցավազգացութունը, մատների դարկերակների ուժեղացած պուլսացիան և ուրիշ ախտանիշները սմրակի հասվածի բորբոքման մասին են վկայում, բայց թե ինչ բնույթի բորբոքում և այդ, թարախային և թե առեպտիկ, մակերեսային և, թե խորը— ճշտությամբ վորոշել հնարավոր և միայն այն ժամանակ, յերբ սպիտակ դժի ուղղությամբ հերմի յեղջերապատը այն տեղում, վորի վրա ճշում դործադրելիս կենդանին ավելի կամ պակաս չափով հակադդում է: Թարախ լինելը կամ չըլ լինելը, այլև թարախային եկտուզատի վորակը, ախնքն, ջրիկ և

մութ դուռնի կամ թանձր և սպիտակ-դեղնավուն լինելը, պարզում են ինչպես բորբոքման մեք, այնպես էլ սմբակամաշկի այս կամ այն շերտում այն մեկուսանալու տեղը:

Այլևի ղժժար և վորոշել, թե յեղջերապատինում պարուզված մտախ վճճ հյուսվածքներն են արտադրվել, որինսկ, այսպես կոչված, ծակումներէ, այսինքն սուր մեխերով, յերկաթալարով, ապակիով, սուր նշուղերով և այլ առարկաներով ներաննէ կողմից պրապորվելու ժամանակ: Վերջ պատճառող առարկաներն ամեն անգամ սմբակում չեն հայանարելում, նրանք սմբակից կամ ինքնաբերաբար են դուրս գալիս, կամ նախքան բժշկը կենդանին ղնելը ձին խնամող մարդիկ դուրս քաշած են լինում, այդ պատճառով ել բժշկը վերքի ուղղութիւնը և խորութիւնը հասկանալու բաղակա նաշով ավայանք չի ունենում: Իսկ այս հանգամանքը մեծապես ղժժարացնում և միանգամայն ճիշտ գիտաշուք ղնելը, վորը կանխորոշում և պացիենտի նկատմամբ հետագայ միջոցառումների հարցը:

Այսպես, մակուկի կամ սմբականման վոսկրի կտորվածքը, խոր ծալիչ ջրի ծայրի նեկրոզը ընդհանրապես աստապանքների միանման պատկեր են ապլիս՝ ամենածանր տեսակի կաղության, ալքի միջին մտախ ուսեղ ցավազգացության միջխաթկանային ճեղքի այսուցտովորում և այլն: Սակայն այդ հիվանդութիւնների ժամանակ նախադուշակութիւնն ու վախճանը աւորեր են լինում: Մակուկ կտորի կտորվածքի նախադուշակութիւնն անբարենպաստ և, մինչդեռ խորը ծալիչ ջրի ծայրի նեկրոզը, թեև իրոք խիստ ծանր հիվանդութիւնների թիւին և պատկանում, բայց միշտ ել անհուսալի չի լինում, վորովհետև այդ հիվանդութիւնն սպերատիվ բուժումը շատ գեղեցկում միանգամայն բաղարար արդյունք և ապլիս: Ծըղղրիս գիտաշուք ղնելու համար վերջ առաջացնող առարկայի մտած ճոնսպարհով սմբակի հյուսվածքների հաջորդաբար հերմելը, թե գիտաշուքի և ի հարկէ միաժամանակ նաև կհամարվի բուժիչ սպերացիս, քանի վոր վերջինս տեսք և ուղեկցվի նեկրոզի յեմթարելված հյուսվածքների հեռացումով և սպերացիան վերքի համապատասխան խնամքով:

Դիտաշուքի նպատակով ծանկող հյուսվածքների հեռացում կատարում են նաև յերբ լինում և սմբականման վոսկրի նեկրոզի կտակած, սմբակի մաշկահիմքի ընդարմացում (անդալայութիւն) և այլն:

ՌԵՆՏԳԵՆՈՍԿՈՊԻԱ

Ռենտգենյան ճառագայթների այն հատկութիւնը, վոր, բացառութիւնը կայլիւմ պարունակող կմախքից, կարողանում են թա-

Ֆիանցել կենդանու որդանիղմի հյուսվածքների մեջ, հնարավորութեամբ տակց ալդ ճառագայթներն սղտադործել վորպես մեթոդ՝ որդանիղմի խորքում հաստատված և սովորական յեղանակով ուսումնասիրութեան սակավ մատչելի բաղմամբիվ հիվանդութեանները ճանաչելու համար: Ռենտգենյան ճառագայթներով հիանալի կերպով հայտարարվում են սմբակի հատվածում հետևյալ ախտաբանական յերևույթները — ոտար մարմինների առկայութեանը (մեխեր, զընդակներ), վոսկրների կոտրվածքներ ու ճեղքվածքներ, նրանց վրայի եկզոստողները, վոսկրների ատրոֆիան, որինակ՝ յեղջիբայուն լինելու դեպքում սմբակի աճառների վոսկրացումը, վերջիններիս կոտրվելը, հոդախախտութեանները, սմբակի ուսմատիկ բորբոքման դեպքում սմբակաձև վոսկրի դրութեան փոփոխվելը և այլն: Դժբախտաբար, ռենտգենյան ապարատի թանդութեանն ու բարդութեանը շրջանի անասնաբուսական աշխատանքների լայն կիրառման համար լուրջ արդեւքներ են հանդիսանում:

ԱՆՑԱԿԱԶԳԱՑՆՈՂ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԴԻԱԳՆՈՍՏԻԿ ՆԵՐԱՐԿՈՒՄՆԵՐ

Այս ներարկումները կատարում են այն դեպքերում, յերբ վերջավորութեան վրա մեկուսացած պաթոլոգիկ պրոցեսի տեղը վորոշելը բավականին դժվարութեանների հետ և կապված: Նայած կարեքին՝ անցավազդացութեան են յեթարկվում հետևյալ ներվերը՝ n. medianus, n. ulnaris, n. tibialis, n. peroneus profundus և ուրիշները: Սմբակի հատվածի անալոգիան (անցավազդացութեանը) հաջողվում և վոլյար և պլանտար ներվերի ներծծվելով: Այդ նպատակի համար դործնական անասնաբուսութեան մեջ կիրառվում և սամնիզ շատ կոկայինի խմբին պատկանող ավելի պակաս թունավոր պրեպարատներ, ինչպես՝ նովոկային, ալիպին, սոսովային, եյկային և մի շարք ուրիշները: Կոկայինի մանալիզացնող պրոցեսն ուժեղացնելու համար նրա լուծույթին ավելացնում են 3-5 կաթիլ ադրենալինի 1:1000 սովորական լուծույթ: Համապատասխան դոզայով ադրենալինախառն կոկայինի ներարկման ժամանակ ձիերի թունավորման յերևույթ չի նկատվում, կոկային-ադրենալինը կարելի յե հանձնարարել այսպիսի դեղատոմսով՝

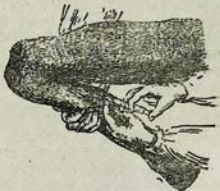
Rp: Cocaini hydroch.	0,4
Aquae destill.	10,0
M. Adde sol. adrenal.	1: 000.—gutt. 5
DS. Pro inject.	5-ական սմ յուրեանշյուր կոզմից

Ադրենալինը տեղական անցավազդացութեան աստիացնելու դեպքում հյուսվածքների անեմիա յե աստիացնում, արդելում և ներար-

կամ լուծույթի ներծծումը և այդպիսով անալոգիայի տեղադրյալները յերկարաձգվում և: Վերսկզևում աղբի նալինը յետացնելիս տարբալուծվում և, ուստի նրա փոխարեն կարելի չե գործածել կոկայինը կարբոլաթթվի հետ 1 տոկոս լուծույթին 5 կաթիլ կամ եյուկուպինի 1:1000 լուծույթ:

Նախքան ներարկումը կամ ներարկելուց անմիջապես հետո դատաւակի հոգից վերև Սամարի բինաով կամ սոփորական ռետինե խողովակով կապելը նույնպես յերկարաձգվում և անալոգիայի տեւողությանը, վերսկզևում յերակային անոթների սեղմվելուց, լուծույթն արյան ընդհանուր շրջանառության մեջ դանդաղ և ներծծվում: Պերինեյալ ինֆլյուրացիայի դեպքում անդգալությանը տեւի չե ունենում 10-12 րոպե հետո և տևում և 30-40 րոպեից վուչ պակաս:

Ներարկումը կատարում են կապի հոգի վերևում դատաւակի և սրունքի հատվածի լատերալ և մեդիալ կողմերում, դրչակ վոսկրնեբի սատրին ծայրերից 2-3 սմ վերև, անմիջապես սմրակի հոգի խորանիստ ծայրից ջիւլե առջևի կողմը (նկ. 136): Այստեղ կարելի չե վոյսար (առջևի) կամ պլանտար (յետևի վերջավորության) ներվը շոշափել, վորը լարի նման և և ծղոտի հաստություն ունի: Ներարկումը կատարում են մաշկի տակ, խախտ պահպանելով ոպերացիոն դաշտի, ձեռների, դործիքների և ներարկվող լուծույթի վերարերյալ առեպետիկ կանոնները: Յոթե տակը մանում և անոթի մեջ (մատի յերակը կամ դարկերակը) աղա պետք և յետ քաշել այն մինչև արյան հոսելու դադարելը և այն ժամանակ միայն լուծույթը ներարկել կամ տակը ըսյորովին դորաքաշել, նորից այն խրել նյարդն անցնելու տեղին ալիլի մատիկ (փոքր ինչ դեպի յետ): Ներարկումը վերջացնելուց հետո մաշկին պետք և յող քսել և առեպտիկ փաթաթանով կապել: Ներարկելիս այն վտուր, վորի վրա կատարվելու չե այդ գործողությանը, պետք և լարձրացնել այնպես, ինչպես պատելու ժամանակ:

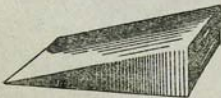
Նկ. 136. Կոկայինի լուծույթի ներարկումը վոյսար ներվի շրջանում:

Կաղության դադարելը կամ ծայրահեղ դեպքում նվաղելը ցույց

և տալիս, վոր անտառան ֆոնդուսը ներարկման տեղից ցածր և զբո-
նելում: Յեթե սրան զուգընթացաբար պարզվում և նաև, վոր կա-
պի ու պսակի հողերը մնասված չեն, ապա հիմք կա յեղրակացնե-
լու, վոր սմբակը հիմանդ և: Սակայն անհրաժեշտ և նշել, վոր կա-
ղությունը չի վերջանում այն դեպքում, յերբ սմբակի հատվածի
հիմանդությունը կապված և լինում հյուսվածքների որդանական
փոփոխությունների, ինչպես հողերի անկիլոզի, մասի խորանիստ
ծալիչ ջրի կարճացման հետ: Բայց նման տեսակի հիմանդություն-
ները սովորաբար առանց դիագնոստիկ ներարկման ել կարելի չե
ճանաչել:

ՍԵՊԻ ՈԳՆՈՒԹՅԱՄԲ ԶՆՆԵԼԸ

Զննելու այս ձևը կատարում են մակույկային ճախարակի հատ-
վածի և ակրակահողի խրոնիկ հիմանդությունների կապում լինե-
լու դեպքում: Զիտ հիմանդ վերջավորությունը սմբակի ներքանով
դրվում և փայտե սեպի թեք հարթության վրա, վորը առջևի կողմից
դարձված և դեպի յետ ու ցած և դեռնի մակերևույթի հետ 20—25° ան-
կյուն և կաղմում (նկ. 137): Դրանից հետո հարևան առողջ վերջավո-
րությունը վեր են բարձրացնում: Այս դրության մեջ կենդանու
մարմնի ծանրությունը հիմանդ սմբակը խիստ ծանրաբեռնում և,
սմբակահողի խորանիստ ծալիչ ջրը լարվում և ճնշում և մակույկ-
ոսկրի վրա, իսկ այստեղից ել վերջինիս միջոցով անցնում և սմբա-
կահողին: Յեթե մասի այդ մասերը հիմանդադրվե վիճակում են
դռնվում, ապա կենդանին ցավ և դրում և ձգտում և ազատվել նրա
համար անհարմար այդ դրությունից:

Նկ. 137. Սեպ, վորի միջոցով վորում են
ձիտ կաղության մի քանի տեսակները:

մարմնի ծանրությունը դիտավորապես սմբակի բռնիչի մասի վրա
փոխադրելով՝ ցավազգացությունն անհետանում և, կամ ծայրահեղ
դեպքում աննշան և դառնում:

Յեթե սեպն այնպես շուտ
տանք, վոր նրա թեք մակերե-
վույթը դեպի ուռաջ և ցածր
դարձված լինի և վրան զննելը
փորձարկվող վերջավորությունը
և միաժամանակ բարձրացնելը
առողջը, ապա կենդանին այդ
վիճակում կարող և համեմատա-
բար յերկար ժամանակ մնալ,
վորովհետև ջրի թուլանալով և

ՍՄԲԱԿԸ ԶԱՓԵԼԸ

Յեւրեմն սմբակի ձևափոխութեան յերևույթները և նրա արտահայտման աստիճանն ապացուցելու համար սմբակի չափումներ են կատարում, դործադրելով դրա համար սանտիմետրերի և միլիմետրերի ժապավենաթել կամ չափող կարկին: Չափում են սրբապատկեր, (չքնդիծն ու արամադիծը), սմբակի պատերի բարձրութունը, աղիտակ դծի լայնութիւնը) յերբ սմբակը ռեվմատիկ բորբոքում, ունի, ներքանայնդրի միջև յնդներասլաքի վտակների մեջ յնդան տարածութիւնը (միակողմ սեղմվածութիւն), իրեն սլաքի լայնութիւնը և այլն: Հիվանդ սմբակի դանապան մասերի չափները համեմատելով սուղջ սմբակի նույնպիսի մասերի հետ՝ համապատասխան յնդրակացութիւններ հանելու ամպշներ են ստանում:

ՊՍԱԿԱՆՈՂԻ ՅԵՎ ԿԱՊԱՆՈՂԻ ՀԱՏՎԱԾԻ ԶՆՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Յեթև սմբակի հատվածում կատարած զննութիւնը բացասական արդշունք և տալիս, անցնում են պսակի և կապի հողերի զննութիւնը: Այստեղ զննութիւն հիմնական ձևերը հետևյալներն են՝ զննումը, շաշափումը, պատիվ շարժումները, չափելն ու անալիզիւտ աստիցանող դեղանյութերի դիագնոստիկ ներարկումները: Հելլալ հատվածում, նկատում են վերքեր, ջարդվածքներ, յերկայնացումներ, հողախախտումներ, արարիւտներ, պերիարարիւտներ, պսակի և կապի վտակներն կտարվածքներ, խոնավախտութիւններ, ուռուցքներ և այլն:

ԶԱՅԵԼՈՒ միջոցով ամենից տուաջ վորոշում են կաղութիւն ասկայութիւնն ու բնույթը: Յեթև կաղութիւն կա, ապա այդ հեմվող վերջավորութիւն կաղութիւն և: Առաջին և յերկրորդ ֆայանդներն կտարվելու, կապի և պսակի հողերի խիստ յերկարացումներ, հողախախտումներ և ծալիչ ջիւերի կտրվածքների ժամանակ կաղութիւնը բարձրադույն աստիճանի յե լինում: Կենդանին տեղից շարժվելիս 3 վտաի վրա յե ցատկում, խիկ հանվելու կանշած ժամանակ հաղիվ բռնիչի մասով վտաը դեանին և կպցնում: Հողախախտումների, այլև խորանխտ ջիւի կամ մակերևսային ծալիչ ջիւերի պատուվածքների ժամանակ, բացի այդ, կապի հողում նկատվում և աղելի կամ պակտ չափով արտահայտված հողային ծայրերի տեղահանութիւն: Քնջութանման վտակների ախտադորման ժամանակ կաղութիւնը խորնիկ և դանում, յերբմն մեղմացող, յերբմն աղելի սրվող: Վերքերը մաշկի վրայի հիվանդութիւններ

բը, Հաստացումները, Ֆիստուլները թարախի շինովյալ հեղուկի արտահոսումը նույնպես դննումով և հայտարերվում:

Պալպացիայի միջոցով վորոշվում են՝ տեղական ջերմության բարձրացումը, տեղական ցավազգացության աստիճանը, այլև այլուցի, պինդ, փափուկ, ծփացող կոնսիստենցիան, աստեոֆիտները, ֆիբրոզային տենդոզիտները, բուռնիտները, արացեսները, հեմատոմները:

Վոսկրենքի կոտրվածքների ամենաբնորոշ հատկանիշը, ինչպես գիտենք, կրեպիտացիան և, իսկ նրանց ճեղքվելու դեպքում ճեղքի ուղղությամբ խիստ ցավազգացություն և, այսպես կոչված՝ «լի-նեար» (գծային) ցավազգացությունը:

Պատելի շարժումներ:

Պատելի և կապի հոդներում պոստոպային շարժումներ կատարելիս, յեթե կապի կամ արունքի (թաթի) վոսկրենքը միամասնապե ֆիկսացիայի յենթարկվեն, կենդանին ցավ կզգա: Այդ ցույց և տալիս, վոր պարկային կամ կողքերի կապանները յերկարաձգված են կամ հոդի, կամ նրան շրջապատող հյուսվածքների բորբոքում կա և կամ գոյություն ունի քնջութանման վոսկրենքի ախտավորում: Կապահոդի կամ կապոսկրի չափումը ժապավենով, կամ կարկինով են կատարում: Առաջին դեպքում ստացվում է հոդի կամ վոսկրի շրջ-ջաղձի չափը, իսկ յերկրորդ դեպքում՝ նրանց արամաղձի չափը:

Անցավաղրկություն առաջացնող միջոցների պիպցնատիկ ՈՆ-րարկումները միայն այն դեպքերում են կատարում, յերբ հետազոտ-նության մյուս մեթոդները ճիշտ գիտազնող դնելու համար բավական չեն և յերբ հիմք կա պաթոլոգիկ փոփոխությունների առկայություն-ը վորոշնելու հատկապես կապի հոդում: Առաջին ներարկումը կա-տարում են յերկու կողմերում կապի հոդից մի քիչ վերև: Յերկ-րորդ ներարկումը պետք է կատարել վոչ շուտ, քան առաջինից մի-որ հետո, բայց արդեն կապահոդից ալելի ցած և կապոսկրի լա-տերալ և մեդիալ կողմերում: Առաջին ներարկումից հետո կապու-թյան դադարելը և յերկրորդից հետո նրա անփոփոխ մնալը ցույց է տալիս կապահոդի հիվանդ լինելը:

ՍՄԲԱԿԻ ՇԱՐԱԿՑԱ-ՉՅՈՒՍՎԱԾՔԱՅԻՆ ՄԱՍԵՐԻ ՅԵՎ
ԵՊԻԴԵՐՄԻՍԻ ԱՐՏԱԴՐՈՂ ՇԵՐՏԻ
ՇԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Սմբակի շարակցական մասեր տաելով հասկանում են յերկու-շերտ՝ մաշկախիմքը corium ungulae և նրա յեմբամաշկային շեր-տը՝ strat. subcutaneum ungulae:

Այստադրող շնորհմ իր կատուցվածքի բնույթով պատկանում և նպիժնելույին (ծածկող) հյուսվածքին և հանդիսանում և նպի-
ղերմ իսի հիմնական կենսունակ շերտը։ Ամբողջի վերահիշյալ վա-
րիակ, զգայուն հյուսվածքների հիվանդությունները շուտ-շուտ են
պատահում և հաճախ շարժողանց լուրջ են լինում և ամեն անգամ
հեշտությամբ ճշտորեն չեն ճանաչվում ու հաջողությամբ չեն
բուժվում։

Ամբողջի վտնույթի հյուսվածքների բոլոր հիվանդություններն ըն-
թանում են բորբոքման այս կամ այն ձևով։

Ինչ վերաբերում և ամբողջի մաշկահիմքի և նրա արտադրող
շերտի մեջ տեղի ունեցող բորբոքային պրոցեսներին, ապա նախ նը-
բանց բաժանում են յերկու մեծ խմբերի՝ քաբայային բորբոքում,
վոր դոյանում և թարախային մանրենների մուտք դործելուց և ա-
նկալով բորբոքում, վոր ընթանում և առանց վերջինների ընթաց-
քի տեսողությամբ այդ յերկու տեսակ բորբոքումները բաժանում են
սուր և խրոնիկ ձևի, և վերջապես նայելով թե վնասվե՞լ են ար-
դյոք ամբողջի մաշկահիմքի մակերեսային և խոր շերտերը, տարբե-
րում են ամբողջի իրական մաշկի մակերեսային և խորը բորբոքում։

ՍՄԲԱԿԻ ՄԱՇԿԱՆԻՄՔԻ ՄԱԿԵՐԵՍԱՅԻՆ ՍՈՒՐ ԹԱՐԱԽԱՅԻՆ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄ (PODODERMATITIS SUPPURATIVA SUPERFICIALIS)

Այս անվան տակ պետք և հասկանալ մի շարք վտնություններ,
վորանք տեղի չեն ունենում ամբողջի մաշկահիմքի մակերեսային շեր-
տում և արտադրող շերտում, նրանց մեջ մուտք դործած թարախա-
յին բակտերիաների աղղկցությամբ։ Այս բակտերիաներին, ինչպես
հայանի յե, վերաբերում են՝ staphylococcus phyogenes aureus,
staphyl· pyogenes albus et citreus, streptococcus pyogenes և ու-
րիշները։

Թարախային պրոցեսներ առաջացնող հիշված հարուցիչներն
ընկնում են ամբողջի մաշկահիմքի վորևե տեղը, դիտավորապես դըր-
սից, և միմիայն բացառիկ դեպքերում հեմատոգեն ճանապարհով են
այտանդ բերվում։ Դրոխց մանրենների ներս թափանցելու անհրա-
ժեշտ պայմանը ամբողջի մաշկի խախտվելն և։ Ուժեղ ջարդվածքնե-
րը, պտուղվածքները, սեղմումները, ծակածի, կտրածի, ջարդվածի
(ճմլվածի) վերքերը և այլն, յեղջերային մաշկի ամբողջությունը
խախտող քիմիական կամ վերմային աղղակները նպաստավոր պայ-
մաններ են ստեղծում դետնի հետ շարունակ ըլիում ունեցող և միշտ

եւ շատ կեղտոտութեամբ աճակի փափուկ հյուսվածքները վարակաւորելու համար: Դարբինների մեռելով ճմռատվածքների, այսպէս կոչված «շուր» կտրելուց զոյացած արհեստական վերքերը շրջված պատի և ներքանային անկյունների շրջանում սովորաբար, բարդացման տեսակետից, շատ ծանր բորբոքումներ ծագելու պատճառ են հանդիսանում:

Ախտ-ամնատոմիկ փոփոխութեանը: Մակերեսային թարախաբորբոքումը հանդիսանալով հյուսվածքների մեջ մտած թարախային բակտերիաների դեմ գլխավորապէս տեղական ունակցիայի արտահայտութիւն՝ բնորոշվում է ընդհանրապէս բորբոքային պրոցեսին հասուկ ինչպէս արյունազտար անոթների, այնպէս էլ այլ հյուսվածքների դեղնեւերակիւն և դեղնեւերակիւն բնույթի փոփոխութեաններով: Բորբոքված տեղում արյունազտար անոթները լայնանում են, արյան հոսանքը նրանց մեջ բաղադրանշափ արագանում է, հանդես ե գալիս ակտիւ կամ գարկեքակային հիպերեմիա, վորը շուտով ակտիւ յետադիւս պատիւ կամ յերակային հիպերեմիայի:

Միևնույն ժամանակ անոթներից ենդոթել բջիջների արանքների միջով սկսվում է արյան սպիտակ մարմնիկների եմիգրացիայի պրոցեսը, վորոնք նախ կուտակվում են անոթների արտաքին մակերեսի վրա, ապա ճեղքանման արանքներով մտնում են անոթը շրջապատող հյուսվածքի մեջ: Լեյկոցիտների այդ եմիգրացիան կամ դիպլոկլեթը գլխավորապէս կատարվում է յերակների և մասամբ մազանոթների միջից, իսկ դարկեքակների միջից չի կատարվում: Անոթների միջից լեյկոցիտների դուրս դալու հետ միաժամանակ տեղի յե ունենում արյան պլազմայի բազալըիւ հեղուկ մասերի մերքորումը: Այդ ներթորանք-եկտուզատը ալլալին անոթների սկիւղը հանդիսացող միջբջիջային ճեղքերը հաղեցնում է և ապա խտնւլուով քայքայման վիճակի մեջ դառնող լեյկոցիտների հետ՝ դուրս դալիս սմբակի իրական մաշկի բորբոքված վայրի և արտադրող շերտի մակերեսը:

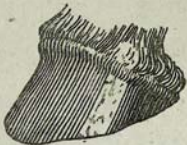
Բորբոքված տեղի արյան շրջանառութեան խանգարումը և հյուսվածքների անդատութեան խախտումը մանրէների թուլնի վնասակար ազդեցութեան տակ հյուսվածքների մեջ դեղնեւերակիւն փոփոխութեաններ և առաջացնում, ինչպէս՝ նրանց կադմափոխութեան, մեռած և պոկիկային ու արտադրող շերտերի բջիջների քայքայում: Մասամբ քայքայված մեռած բջիջները խտնւլում են եկտուզատի հետ, վորն այսպիսով բաղադրան բարդ բազալըութեան և ստանում կադմված լինելով արյան պլազմայի հեղուկ մասերի խտնուրդից արյան սպիտակ մարմնիկներից, քայքայված բջիջներից, թարախա-

կաշման մանրեկերից և վերջիններէս կենսապարծուքան արտադրանքից:

Սմբաղի մաշկահիմքի մակերեսային բորբոքման ժամանակ առաջացած թարախային եկտուդառ-թարախը իր մէջ համեմատաբար քիչ քանակութեամբ մոխրադուլն կամ մաշմոխրադուլն թարախային մարմնիկներ պարուսակելու պատճառով հեղուկ կազմուքում ունի: Գույնը պայմանաւորվում է յեղջերային հյուսվածքի պիգմենտի խտնութեամբ: Այդ թարախը կամ հոտ չի ունենում կամ ունենում է յուրահոտուկ անդուրեկեան հոտ:

Թարախի տարածումը: Բախտեանաչափ հազարիկով և փափուկ հյուսվածքը պոկելով յեղջերայինից՝ թարախը վորձան կուտակվում է, աչքան տարածվում է մի վորեն ուղղութեամբ, նայելով թե վորտեղ է ինքը կուտակված յեղել: Ուրեմն, յեղե մակերեսային թարախա-բորբոքային պրոցեսը ծաղել է պատի մաշկահիմքի մասում, ապա սովորաբար թարախը վեր է բարձրանում յեղջերե թերթիկներէ ու սմբակի բուն մաշկի թերթիկների արանքով իր համար ճանապարհ է բաց անում և սմբակի պտակի շրջանում արտադրվում: Թարախն իր առաջխաղացման ճանապարհին ֆերմենտի առկայութեան հետեանքով ալկէլի կամ պակտո չափով քայքայում է իր հետ շփում ունեցող հյուսվածքները և միաժամանակ նրանց իրարից անջատում: Պտակի և յեղբանքի վրա կատարվում է պոկիկների և նրանց յեղջերային տերեկիկներէ իրարից անջատումը (Նկ. 138):

Ներքանի մաշկահիմքի բորբոքման ժամանակ թարախային եկտուդառ մեծ մասամբ կատարվում է ուղիտակ գծի վրա, վորի ամբողջ յերկարութեամբ յերբմն կարելի չէ տեսնել անցքերի գոյացում, վոր ախտիկ կուտակված թարախի լուծող հատկութեան հետեանք և: Ապիտակ գծի շրջանում թարախի կուտակումը բացատրվում է նրան-վ, վոր ցանցակերպ շերտն ախտիկ տառնձնապես լավ և դարգացած և կազմված է թարախային եկտուդառ տարածմանը նպաստող հյութալի վորտր ըջիջներէ:

Նկ. 138. Թարախի տարածման սխեման սմբակի մաշկահիմքի մակերեսային թարախային բորբոքման ժամանակ:

Մակերեսային թարախային բորբոքման ժամանակ յեղբ յերեք մեով կարող է լինել. 1) պրոցեսի լուծարք, բորբոքման արտադրանքները քաշվածքի յնթարկվելու և շարակցա-հյուսվածքի ուղե-

Ներացիայի միջոցով, 2) արացեսի դոյացում, Հյուսիսամերիկացի քա-
ջայման հետևանքով նրա ինքնազուրկ ըլլում։ Կամ ուղերատելով մի-
ջամտությամբ թարախի հեռացում և ավերված Հյուսիսամերիկացի հե-
տագա վերականգնում և 3) բորբոքման տարածում, մակերևային
շերտերից դեպի սմբակի բուն մաշկի խորը շերտերը և մատի ալլ
Հյուսիսամերիկացիները։

Առաջին դեպքը դիտվում և աննշան, առավելապես չնային ներ-
թորանք ունեցող սուր բորբոքման թեթև մեկերի ժամանակ։ Յեթե
բորբոքում առաջացնող պատճառը վերացվում և, ապա վնասված
վայրում արյան նորմալ շրջանառության վերականգնում և կատար-
վում, անոթների պատերը նորմալի մեջ են մտնում, նրանց միջից
պլազմայի հեղուկ մասերի ներթորումը, և համաարժեքապես լեյկո-
ցիտների հմիգրացիան դադարում և, հեղուկ ներթորանքն ավելի
հոսանքով տարվում և, իսկ բորբոքման ալլ արդյունքները ճարպա-
յին կազմափոխության են յնթարկվում, քայքայվում և նմանապես
քաշվում են։ վերականգնում և նորմալ անոթառությունը, վորը նը-
պաստում և պտկիկային և արտադրող շերտերի վնասված բջիջների
արագ ռեգեներացիային։ Մեքակը խոր տաշելու ժամանակ սպիտակ
գծի յնկարությամբ հաճախ յերևացող մեծ կամ փոքր խոռոչները
վկայում են մասամբ ալլ ներծծման պրոցեսի դոյության մասին,
և մասամբ ել ալլտեղ դանկով յնկարային Հյուսիսամերիկացի թարա-
խային եկտոդարալ ներծծելու մասին։ Յերբմն ալլ խոռոչները
պարունակում են թարախի հեղուկ տարրերի ներծծումից մնացած և
պարկալարմամ պրոցեսին յնթարկված վորոշ քանակությամբ կըպ-
շում, մոխրագույն դանդված։

Ավելի հաճախ պատահում և յերկրորդ դեպքը և տեղի յն ու-
նենում ավելի բարձր աստիճանի բորբոքումների ժամանակ։ Ալլ
դեպքում թարախը համեմատաբար ավելի մեծ քանակությամբ և
կուտակվում։

Թարախի հեռացումը, ինչպես արդեն վերևը հիշվեց, կատար-
վում և պակի և փափկանի շրջանում կամ ինքնարեբարար արտա-
դրվելու կամ արհեստական կերպով յնկարային Հյուսիսամերիկացի վրա
անցք բանալու միջոցով։ Վերջինը շատ քիչ բացառությամբ պետք և
կատարել սպիտակ գծի ուղղությամբ, վորտեղ սովորաբար քարա-
խը կուտակվում և։ Ինչպես առաջին դեպքում, թարախից աղատվե-
լուց հետո Հյուսիսամերիկացի վնասված տեղերում վերականգնվում են
արյան նորմալ շրջանառությունը ու անոթառությունը, վորի շնոր-
հիվ բջիջների, մանավանդ արտադրող շերտի բջիջների ուժեղ ռեգե-
ներացիա յն կատարվում։

Արտադրող շերտն սկսում և արագ փափուկ յնկարային նյութ

արտադրել (այսպես կոչված՝ սպիտկան յեղջեր), վորն աստիճանաբար լցնում և թարախից ողտաւած խոտերը Սակայն այն դեպքում, յերբ դոյանում են շատ մեծ խոտեր, վերջիններս յեղջերային դանդաղածով լրիւ չեն լցւում, վորի հետեանքով նոր կազմւած սպիտկան յեղջերի և յեղջերային սպտիւնի պատի միջև մեծ կամ փոքր մեծության արանք և դոյանում՝ ստալում և դատարկ պատ:

Մարտիկ բուն մաշկի մակերեսային շերտից, բորբոքային պրոցեսի խոր շերտերն անցնելը համեմատաբար հազվադէպ և պատահում և պայմանաւորւում և բացատրուի, կամ յերկար ժամանակ թարախը բռնվելով կամ ուրիշ գրգռելներէ տեսկան ազդեցութեանով:

Թարախի բռնվելն ավելի հաճախ տեղի չե ունենում շրջւած պատերի տեղամասում, վորտեղից նրա արտադրվելը հանդիպում և դժւարութեաններէ և հաճախ լուրջ բարդութեաններ և առաջանում:

ՍՄԲԱԿԻ ՄԱՇԿԱՆԻՄՔԻ ՍՈՒՐ ԹԱՐԱԽԱՅԻՆ ԽՈՐ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄ

(PODODERMATITIS SUPPURATIVA PROFUNDA)

Մարտիկ մաշկահիւթի ինչպես մակերեսային, այնպես եւ թարախային խոր բորբոքումն, առաջանում և թարախածին բակտերիաներից, բայց այստեղ բորբոքային պրոցեսը դարգանում և դիսմորֆային անոթային շերտում (stratum vasculosum) դրաւելով սովորաբար պտկիկային շերտը (strat. phyllodes), անցնելով յերեւմե նախ վերնոսկրի շերտին (strat. periostale):

Այստեղամակամ յերևույթները, վոր հասուկ են այս հիւանդութեանը, սփռակի բուն մաշկի թարախային մակերեսային բորբոքումների արդեն նկարագրւած պրոցեսներին համեմատն են, բայց նրանք ավելի ուժգին են բնթանում քան մակերեսային բորբոքման ժամանակ, իսկ լեյկոցիտների եմիգրացիան կատարւում և ավելի յեռանդուն, վորի հետեանքով այս տեսակի բորբոքման դեպքում թարախը մեղք և բերում իր սովորական հատկութեանները՝ քամձը կոմսիստեմցիա և սպիտակ դեղմալում գույն: Թարախի քայքայիչ ազդեցութեանն այստեղ նույնպես ավելի մեծ և քան մակերեսային բորբոքման ժամանակ:

Թարախը տարածվում է բոլոր ուղղություներով և առավելա-
պես դեպի պտկիկային շերտի կողմը, վորն արտադրող շերտի հե-
միասին Թարախային ինֆիլտրացման և յենթարկվում։ Յեթե պրոցե-
սը սմբակապատի մասում և կատարվում, ապա Թարախը, ինչպես
մակերեսային բորբոքման ժամանակ, յեղջերե Թերթիկներին և սմբա-
կի բուն մաշկի Թերթիկներին միջով քարծրանում և դեպի վեր և

Նկ. 139. Թարախի տարածման
սխեման pododermatitis suppurat-
iva profunda-ի ժամանակ

ոջախի շուրջը, հետո դուրս և դալիս սմբակի բուն մաշկի մակերե-
սային շերտերը և յեղջերե ներքանը վորոշ տարածությամբ բաժա-
նում բուն մաշկից։ Այս պրոցեսների ժամանակ հաճախ ամբողջ ներ-
քանն իր արտադրող հյուսվածքից անջատված և լինում։ Պտկիկներն
այստեղ Թարախ ծծելով հետադայում կաղժափոխվում և ապում
են։

Թարախի տարածումը բացառապես դեպի մակերեսի պտկիկային
և արտադրող շերտերը ցույց և տալիս, վոր պրոցեսը հարաբերա-
կանորեն բարենպաստ ընթացք ունի, վորովհետև Թարախային եկ-
ուղապտից իր ժամանակին ազատվելու դեպքում, համեմատաբար
կարճ ժամանակում, առողջացում և սկսվում։ Բայց միշտ էլ այսպե-
սի վախճան չի լինում։ Հաճախ լուրջ բարդություններ են յերևան
դալիս, անոթային շերտից Թարախային պրոցեսի մյուս շերտերն
անցնելու հետևանքով, վորը վերջիններին մեջ Թարախային և Թա-
րախափթման պրոցեսներ և առաջացնում։ Բորբոքման Թույլ առ-
տիճանների դեպքում պրոցեսի լուծում ամբողջ ևս կատարվում և,
բայց այդ ընդհանրապես հաղթադյուս դեպքերում և լինում։ Իսկ

Համարի Ֆլեդմոնաների դոյացում և տեղի ունենում այնտեղ, վորտեղ սմբակի յենթամաշկային շերտ կա, կամ թե առանձնապես ծանրը դեպքերում. սմբակի մաշկահիմքի գամգրեմա յե ստացվում, վորը յեթե տարածական բնույթով ընթանա, յեղջերապատեան ամբողջական կանջատվի։ Այս բարդացումը Համարի սեղանիցեմիայով կամ պիեմիայով և վերջանում։

Գրոցեսի բարենպաստ ընթացքի դեպքում Հյուսվածքների աստիճանական վերականգնում և կատարվում։ Գրակի մաշկահիմքի պլեկիկայիմ շերտի ամենաշատ ուղեներատիվ ընդունակությունն ունի։ Նույնիսկ այստեղի Հյուսվածքների ամբողջության շատ զգալի խախտումները լիակատար վերականգնումով են վերջանում։ Մոլլերի (Moller) կարծիքով այստեղ, բացի պսակի պտկիկների անմիջական ուղեներացիայից, քիչ դեր չեն կատարում նաև մաշկահիմքի յեղերածքի պտկիկները, վորոնք մեռած պտկիկների փոխարեն սկսում են արտադրել խողովակային յեղջեր՝ կատարելով պսակի պտկիկների մաշկահիմքի ֆունկցիան։

Գրաի և ներքանի մաշկահիմքի ուղեներատիվ ընդունակությունը ևս շատ նշանակալից և, բայց, Համենայն դեպս, ավելի թույլ քան պսակում։ Սմբակի մաշկահիմքի թերթիկների ուղեներացիան թեև տեղի յե ունենում, բայց վոչ կատարյալ չափով, իսկ սովորաբար մաշկի թերթիկների փոխարեն պտկիկներ են դոյանում, վորոնք թերթիկների դեր են կատարում։ Ուղեներացիոն պրոցեսների Հաջող ավարտման Համար պահանջվում և, վոր նորմալ դործի վոչ միայն պտկիկային շերտը, այլև նրա հետ սերտ կապված եպիդերմիսի արտադրող շերտը։ Յեթե վնասվածքն անշան և, նրա վերահանգնման պրոցեսը բաժական արագ և կատարվում։ Բայց յեթե եպիդերմացման աղ պրոցեսը և նրան Հաջորդող ուժեղ յեղջերակադմությունը կատարվում և այն ժամանակ, յերբ բորբոքման յենթարկված տեղամասը դեռևս այսուցալը վիճակում և դանդում, ապա այդ Հանգամանքը Համատարած կերպով Հասցնում և այն դրության, վոր խախտված պտկիկների նորմալ տեղադրությունն ամրանում և, նրանց տեղահան լինելը կայուն և դանդում, անկանոն կուտակվում և յեղջերային դանդաժում, վոր այդպիսի դեպքերում արտադրվում և ավելի մեծ չափով քան սովորական ժամանակ։ Յեղջերապատի արտաքին մակերեսի վրա, պսակի Հատվածում սովորաբար ավելի կամ պակաս մեծությամբ յեղջերե, Հաստացում և առաջանում, վոր Համարի ալլանդակ մե և ունենում։ Այդ Հաստացումները ցույց են տալիս, վոր պսակի դանդիկ և յեղերածքի միջի սահմանագծի վրա տեղավորված պտկիկներն արտադրված վիճակում են։

Իսկ պսակի դլանիկի և պատի միջի սահմանին ավելի մոտիկ դանմած պտկիկները ախտավորվելու և տեղաշարժվելու դեպքում յեղջերե հաստացումները, վորպես յեղջերե ալուներ կամ տափաշ ձևի ներանումներ, յեղջերապատի ներքին մակերեսի վրա յան յերկ-վում: Թե՛ մեկը և թե՛ մյուսը ձևափոխում են յեղջերապատի՞նը և իջնցնում կենդանու տնտեսական արժեքը: Այդ պատճառով վաղ յեղ-ջերադոյացումը, վոր սկսվել է դեռևս մինչև ախտուցավորման ան-հետանալը, ցանկալի բան չէ և ալոպիի յեղջերադոյացումը պետք է կանգնեցնել համապատասխան պրոցեդուրաների միջոցով (սոդա-յի փափկացնող լուծոցներ, ոծանելիքներ, տաքացնող կոմպրեսներ, տաք սեղմիչ կապեր և այլն):

Նշաններ: Սմբակի անատոմիական կառուցվածքի առանձնա-հատկության շնորհիվ բորբոքման հիմնական կլինիկական բոլոր նը-շանները չեն կարող միակերպ արտահայտվել, բայց նրանց մեծ մասն ալդ հատվածում էլ բորբոքային պրոցեսն են բնորոշում: Կար-մըրությունը՝ Rubor, վորպես դարկերակային հիպերեմիայի յերկ-վումք, կարող է նկատվել միայն այն ժամանակ, յերբ սմբակի բուն մաշկի ախտավորված հատվածը պոկ և յեկել յեղջերապատի՞նից, իսկ յեթե վերջինս անփնաս է, ալդ նշանի հայտարերկը հնարավոր չէ:

Տեղական ջերմության բարձրացումը՝ Calor, սահմանվում է յեղջերապատի՞նը ձեռքով լուծափելու միջոցով (սեռ, չհետապնտման մեթոդներ՝ դլուխը): Բորբոքված տեղամասում ջերմությունն ա-ռողջ վերջավորության նույնպիսի մասի համեմատությամբ սովորաբար բարձր է լինում: Այսուցը՝ Tumor, լինում է պտկային դը-լանիկի հատվածում, դլխավորապես խորը թարախային բորբոքման դեպքում յերբ հիվանդադին պրոցեսում մեծ մասամբ ներդրաված է subcutis-ը: Իսկ յեթե թարախային բորբոքումը մակերեսային է, պսակի հատվածի ախտուցն արագ վեր է ածվում արացեսի, վորը հերձելուց հետո ախտուցն անհետանում է թողնելով պսակի յերկա-րությամբ ավելի կամ պակաս տարածությամբ պոկված սմբակի յեղջերի հետք և թափվող թարախային եկսուդատով կեղտոտված մազեր:

Սորը, մանավանդ պսակի դլանիկի հատվածի ֆլեգմոնոզ բոր-բոքման ժամանակ, ախտուցը հաճախ բավական մեծ, ցավադալաց և պինդ է լինում, նույնիսկ ախտեղ դոյացած մեկ կամ մի ջանի արացեսները հերձելուց հետո:

Ալոպիի ախտուցի ներկայությունը միշտ վկայում է ախտեղ ընթացող պրոցեսի լուրջ բնույթի մասին:

Ծափը՝ Dolor, վեր տեղի յե ունենում նյարդերի ծայրերի վերա եկասեղատի նշելու հետեանքով, այլ և բակտերիաների զբ-
ղուող թույնի անմիջական ազդեցությունից, տարրեր ձևերով և
արտահայտվում, կանգնած վիճակում, ձգտելով ցափը թեթևացնել,
կենդանին իր վերջավորությանն այս կամ այն դերձն և տալիս, վո-
րի ժամանակ այդ վերջավորության վրա ընկած ծանրաբեռնավածու-
թյունը նվազագույնի յե հասնում։ Հիվանդ վերջավորությունը, նա-
յելով սմբակի ախտավորվելու տեղին, դնում և կամ դեպի առաջ
կամ դեպի յետ կամ թե դեպի մի կողմը. բայց, վորովհետև այդ
ժամանակ ցափը դեռևս չի փարատվում, ուստի կենդանին հաճախ
ընդհանուր անհանդադարութուն և հայտաբերում, վորտով գետինը քե-
րում և, ողի մեջ թափահարում, պատեցնում այն, մեկ պառկում և,
մեկ վեր կենում, ջրտնում և և այլն։

Փորձնական ունելիքով հիվանդ կամ նրանից մոտիկ հասնածը
դնելիս, նայելով վնասվելու տառիճանին, յեղջերաչերտի հաստու-
թյունը և պաշլիքնախ տեմպերամենտին, կենդանին պատասխանում և
վորտի թույլ կամ ուժեղ ձգձղումով. դրա հետ միասին սովորաբար
նկատվում և՛ առջևի վերջավորությունը հետադուսնիս բազումիկ ու
նտխարարողիկ և յետևի վերջավորությունը հետադուսնիս՝ ազդելի
ու արունքի մեղաններիս սեփլեկտոր ձգձղում (կծկում)։

Սովորաբար նույն ունելիքով կամ մաւրնիկով կատարվող ընդ-
րախումբ նախընթաց ձևից վոչ պակաս դնահատելի արդյունքներ և
տալիս, յեթե սմբակի վորևե հասնածում արդեն թարախ կու, ապա
տվյալ տեղում կարուի և բաժան-բաժան ընդրախումբներ կատարե-
լիս կենդանին պատասխանում և սմբողջ վորտի արտը և խիստ ձգու-
մով և մեղանների համապատասխան խմբի սեփլեկտոր կծկումով.
Թարախ չլինելու դեպքում սեակցիան այնչափ նկատելի կերպով չի
արտահայտվում։ Այստեղ ել, ի հարկե, պետք և ուշադրություն
դարձնել խնայես յեղջերաւաչիկի վիճակի առանձնահատկություննե-
րի, այնպես ել հետադուսնի կենդանու ընտելության վրա։

Ման գալիս ցափն արտահայտվում և հենվող վերջավորության
կազույթյամբ։ կենդանին հիվանդ վերջավորությունը խնայում և ի
հենվում և դվաւորապես հարեան առողջի վրա։ Զիտ շարժման
ոխթմը խախտվում և. հենվելով հիվանդ սմբակի վրա և ցափ դղա-
լով՝ նա խոհույն ևեթ աշխատում և հիվանդ վերջավորությունը
նրա վրա ընկնող մարմնի ծանրությունից ազատել և այն առողջ
վորտի վրա տեղափոխել։ Այսպիսով, առողջ վորտի վրա հենվելու ժա-
մանակը նկատելի կերպով յերկարում և, իսկ հիվանդի վրա հենվե-
լու ժամանակը՝ կարճանում։ Մի քանի թարախոս խոր բորբոքում-

ների զեպգերում ցալն այնպես ուժեղ և արտահայտւում, վոր կեն-
դանին բոլորովին չի կարողանում հիմանդ վտաի վրա հենվել: Սը-
րակի յետևի մասերի հատվածի բորբոքային պրոցեսների ժամանակ
կենդանին ձգտելով մարմնի ծանրության ճնշումը փոխադրել առա-
վելապես առջևի մասի վրա՝ կապի հողում վերջավորությանը կու-
ցած դիրք և առիտ, վորը յերեմն այդ հողի տոտապելն և ձևաց-
նում (ձգվածութուն, հողախախտութուն և այլն): Վորպես կա-
նոն, կաղությունն ուղեկցում և բոլոր քիչ քն շատ բազմաքանակ
թարախային բորբոքումներին, բայց այն ժամանակ, ինչպես խորը
բորբոքման զեպգում, նա յերևում և պրոցեսի հենց սկզբում, հե-
տը հետե ուժեղանալով և մի քանի զեպգերում հասնելով բարձրա-
դույն աստիճանների, մակերեսային բորբոքման ժամանակ կաղութ-
յունը հանկարծակի յե ծաղում: միայն այն զեպգում յերբ արդեն
թարախային եկուղատ և դոյացել և այն ել զգալի քանակով, ա-
ռաջին իսկ մոմենտներում պրոցեսն առանց ցալի յե ընթանում, կամ
այնքան ընչին ցալով, վոր արտաքուստ կաղություն չի արտա-
հայտւում: Տվյալ զեպգում աստիճանաբար դոյացող եկուղատը
կուտակվելով յեղջերե հյուսվածքի և սմբակի բուն մաշկի մակե-
րեսային շերտի միջև, վորոչ ժամանակ ցալ առաջացնելու համար
անհրաժեշտ ճնշում դուռն չի կատարում:

Այնուհետև, չափազանց կարևոր նշան և քարախի վորակը: Ինչ-
պես արդեն վերը նշված եր, մակերեսային բորբոքման ժամանակ
թարախը մութ կամ մութ-մոխրագույն տեսք և քրիկ կոմսիտեցիա
յե ունենում, իսկ խոր բորբոքման զեպգում սպիտակ կամ դեղնա-
սպիտակ դույնի և թանձր և լինում: Թարախի վորակը սմբակի մաշ-
կահիւսքի բորբոքման վորեւ տեսակը բնորոշող համաստի նշանն և
հանդիսանում: Վրչ պակաս կարևոր նշան և սմբակի հատվածում
արյան շրջանառության խանգարվելու հետևանքով տեղի ունեցող
մատների կողքի դարկեբակների ուժեղ պուլսացիան, վոր առանձնա-
պես լավ և արտահայտվում խիստ աղնվացեղ ներամաշկ ձիերի վրա:

Սրան և վերաբերում նաև միջմաշկանային ճեղքի հատվածում
յեղած յենթամաշկային բջջանքի այտուցը, վորը նույնպես արյան
շրջանառության խանգարման հետևանքով և, դիտավորապես սմբակի
յետևի մասերի:

Թարախային պոզուցերմանիաների պրոգնոզը լինում և տարբեր՝
սկսած բարենպաստից մինչև շատ վատը: Պրոգնոզի այդ յերկու
ծայրահեղ տեսակների միջև կան մի շարք միջանկյալ տեսակներ
հետևյալ հանդամանքների կապակցութամբ:

Առաջին՝ կարևորագույն նշանակութուն ունի Թարախո-բորբո-

գային պրոցեսի տեղի մեկուսացումը. մակերեսա-թարախայրս բոր-
բոքման պրոզնոզն ընդհանրապես բարենպաստ է: Բարդություններ
լինում են գլխավորապես դարբինների (պայտարների) աղետ մի-
ջամառությունից, վորոնք բորբոքված տեղը վորոնելիս սմրակի բուն
մաշկի բավական մեծ տեղամասերը մերկացնում և կեղտոտում են.
Ընդհակառակը, խոր պոդոդերմատիտի նախադուշակությունը հա-
ճախ կատկածելի կամ անբարենպաստ է, վորովհետև կրկնվող և
չուրջ բարդություններ կարող են լինել:

Յերկրորդ՝ պսակի հատվածում մեծ ֆլեզմոնի առկայությունը
միշտ վտանգ և սպառնում խանդարելու նորմալ յեղջերակադմություն-
նը և պրոցեսն անցնելու ավելի խոր հյուսվածքների շերտեր, ինչ-
պես որինակ՝ մատի ընդհանուր տարածիչի ջիլը, փափկանի, աճառ-
ները, փափկանը և այլն:

Յերրորդ՝ յերկարատև կաղությունը, ուժեղ ցավերը, դարչահատ
հեղուկի արտադրությունը, վատ արթմակը, և ջերմության բարե-
բացումը սովորաբար ծանր բարդությունների մասին են վկայում,
ինչպես՝ մատի խորանիստ ծալիչ ջիլի նեկրոզի, սմրակահոդի թա-
րախային բորբոքման և այլն. վերջապես ծանրաչարչ մանավանդ
աղնվացեղ մեների խոր թարախային բորբոքումների նախադուշակու-
թյունն ավելի զգուշ են անում, քան թեթևների վերաբերյալ, վորով-
հետև առաջին դեպքում փափուկ հյուսվածքների ավելի հյութալի
և հաստ շերտերը սմրակի հատվածում ինֆեկցիան տարածվելու ա-
վելի բարենպաստ պայմաններ են ստեղծում:

ՍՄԲԱԿԻ ՄԱՇԿԱՆԻՄՔԻ ՍՈՒՐ ԹԱՐԱԽԱՅԻՆ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄՆԵՐԻ ԲՈՒԺՈՒՄԸ

Այս հիվանդությունների բուժման գլխավոր խնդիրը սմրակի եի-
վանդ մասը կուտակված քարախից ժամամակիմ ազատելն է: Թա-
րախը դուրս հոսելու համար սպիտակ դժի ախ տեղում, վորտեղ
չուտվման ու ընդարձման միջոցով ուժեղ ցավ և հայտարարված, և
վորտեղ ներքանը տաշելուց հետո յեղջերը մութ կամ մութ-գորշա-
փուն գունավորում ունի, սմրակի դանակով 5-10 մմ տրամագծով
ժաղարածն անցը են բաց անում և նրա շուրջը դանկած յեղջերը թա-
րակացնում: Պսակի հատվածում անցը հայտարարելիս, վորի միջով
արդեն թարախ և արտադրվել, պետք և համենայն դեպս սպիտակ
դժի ուղղությամբ հակառակ անցք բաց անել, վորպեսզի թարախա-
յին եկսուղատի նույնիսկ ջնջին մնացորդների սմրակում մնալու հը-

նարավորությունը կարելի լինի կանխել: Այդ դործողությունից առաջ սմբակն ուշի-ուշով պետք է լվանալ ու ախտահանել:

Անհրաժեշտ է նշել, վոր թարախի կուտակումը յետևի սմբակներում անդի յե ունենում անմիջապես սլաքի ծայրի առջևում: Յեթե համապատասխան հետադուրսություններն այդ հասվածում մեծ զգայունություն են հայտարարում, ապա այստեղ յեղներն ու անցքը պետք է տաշել:

Թարախը մաքրելուց հետո բորբոքված տեղը հականեխիչ հեղուկով (ջրածնի դերթթվում, եփող), վերքը եփլոյի, ջրածնի դերթթվումի և այլ հեղուկների մեջ թրջած թանդիֆի կամ խծուծի կը տորներով թույլ տամպնում են, սմբակի վրա ասեպտիկ կապ դընում: Թարախը մաքրելուց հետո ողտակար է նաև վոտը ախտահանող տաք լողնոց դործադրել 15-20 րոպե տևողությամբ, իսկ հետո արդեն կապել: Սակայն ամեն որ լողանք դործածելը բոլորովին անվերջ է, վորովհետև բուժման այդպիսի ձևը հաճախ յեղջերի, յեդերածքի և պսակի խիստ լցկում և առաջացնում է նրանց տակը գտնված փափուկ հյուսվածքներն այտուցափորում: Համենայն դեպքս, յեթե դարձյալ վոտի լողնոցները կրկին անգամ նշանակվում են, ապա անհրաժեշտ է ամեն անգամ լողնոցից առաջ պսակի և փափկանի հասվածները վորեն կենդանական, բուսական կամ համաժային ճարպով ոծել: Մակերեսա-թարախային բորբոքման ժամանակ սովորաբար այդպիսի բուժումից հետո կողովայուն արտդ պակասում է և և ձին հաճախ 2-3 օրից հետո բոլորովին չի կաշում:

Յեթե ցալն ու կողովայունը չպահանջին, ապա այդ ցալը և տալիս, վոր սմբակի վորեն մասում թարախ և մնացել: Այդ դեպքում հարկավոր է սմբակը նորից ուշադրությամբ դնել և, նայած հետադուրսան արդյունքներին, թարախա-եկտուղատն արտահոյելու համար հինը լայնացնել կամ նոր անցք բաց անել: Վերականգն ամեն որ վոխում են միայն այն դեպքում, յերբ կողովայունը չի թուլանում և շատ թարախ և արտադրվում: Իսկ կողովայուն անհետանալու և թարախահոսության դադարելու դեպքում վերականգն կարելի յե փոխել վոշ շուտ քան 3-4 օրից հետո: Վորպէսզի վիրահատը կոշտը կոշտի վերջի, պետք է հատակը, վորի վրա հիվանդ կենդանին կանգնում է, ծածկել չոր, առատ, ծղոտե մաքուր ցամաքով:

Կողովայունը դադարելուց յերկու-յերեք օր անցնելուց հետո ձին կարելի յե պայտել սովորական կամ խծուծից ու կաշվից առատ ունեցող կլոր պայտով և լծել աշխատանքի:

Երջված պատերի բորբոքվելու դեպքում համախարարվում է հա-

սարակ կամ կլոր պայա դործադրել, վոր թույլ և ապիւս սմբակի
հիվանդ հատվածի վրա հեղադություն ունենալ:

Այսպիսի բուժում. կատարվում և մակերեսա-թարախային բոր-
բոքման դեպքում, վոր բնորոշվում և մուգ դույնի ջրիկ կոնսիստեն-
ցիայի թարախով:

Սմբակի մաշկահիմքի խոր թարախա-բորբոքման մասնակ,
վորի համար բնորոշ և թանձր սպիտակա-դեղին դույնի թարախը,
հոսանքի անցքն անհրաժեշտ և ավելի մեծ անել, վորպեսզի բոր-
բոքված տեղերի թանձր թարախա-եկսուղատի արտահոսանքն ավելի
լավ ապահովվի:

Այդ դեպքում անհրաժեշտ և սմբակը հանդամանորեն առել և
բորբոքման հատվածում ու առանձնապես պսակի տակ, յեթե վեր-
ջինն ֆլեգմոնով արտադրված և, արդիւնով կամ սմբակի դանա-
կով յեղջերն ուշադրությամբ բարակացնել: Այդ պետք և շտապ կա-
տարել նրա համար, վորպեսզի յեղջերադառնում դոյացած թարա-
խի մեծ անջման տակ դռնված փափուկ հյուսվածքների անդդալաց-
ման տեսքն տեսնվի:

Փափուկ հյուսվածքների նեկրոզի դեպքում անհրաժեշտ և նրանց
նահեղ յեղջերն սմբողջապես կտրել, բոլոր անդդալացած հյուս-
վածքները սուր զգալով կամ դանակով հեռացնել, վերջին քան Յ
ստեղծի յողի թուրմ և ասեղանիկ կապել: Վերականգն փախելիս պետք
և հեռանել, վոր նոր թարմ դրամուլացիոն հյուսվածքը շրջապատող
յեղջերին չանդմիկ և նրանից ազատ լինի: Երա համար յեղջերն և
դրամուլացիոն հյուսվածքի միջև պետք և բարակ փափուկ տամպոն-
ներնց միջադիր սարքել:

Յողի Յ տեկոտային սպիրտային լուծույթի դործադրությունն
այստեղ թույլատրելի չե միայն սպերացիայից հետո տառջին կա-
պից առաջ, իսկ հետագայում պետք և սահմանափակվել հատուկ
չոր ստերիլ թանդիֆի թաշկինակներով վերջը մեխանիկորեն մաշը-
լով, կամ ֆեզիկոլոկական կամ հեպերատոնիկ լուծույթում թրջած
խոնավ թանդիֆի կոմպրեսներով: Շատ և թանձր թարախ լինելիս
դործադրել NaCl-ի 10-15 տոկոս հեպերատոնիկ լուծույթով կամ
ծծմբաթթվային մազնեղիումի 20-25 տոկոս լուծույթով թրջած խո-
նավ կապեր: Լավ և դործադրել նաև ժլոք պարունակող անտիսեպ-
տիկ հեղուկներ՝ Carell-Dakin-ի հեղուկ կամ ելդոլ:

Սկսվող առողջացումը բնորոշվում և սմբակում ցավերի նվա-
զումով, թարախի արտադրանքի զգալի նվազումով, կապի չոր տե-
քով և պացիենտի ընդհանուր կայտառ դրությամբ: Այդ մասնակ
պարտադիր չե ամեն որ կապերը փոխել, վորոնք կարող են փոխ-

վել 2-3 օրից հետո, մինչև թարախի արտադրվելը լրիվ չդադարի և հիվանդ հասվածի յեղջերացումը չսկսվի:

Բանի վոր հիվանդության ժամանակ հաճախ միերը յերկար պահկում են, պառկելախոցերից խուսափելու համար տեհրածելու և նրանց շոր ծխոտե առատ կամ ուրիշ ցամաքի մասին հոգ տանել:

Յեթե հանկարծ թարախի արտադրվելը դադարելիս միաժամանակ կաղության խիստ ուժեղացում նկատվի, ապա այդ վկայում և հյուսվածքների խորքում վորևև մի տեղ թարախային եկ-սուղատ մեալու և սմբակի հասվածում այս կամ այն բարդություն-ները դարգանալու հնարավորության մասին:

Թարախի կանդ առնելու տեղը վորսնում են սմբակը դնելու սո-վորական մեթոդներով: Թարախի կուտակման հայտարերված ոջախը հերժում են և թարախը մաքրում: Դրանից հետո վերջը ախտահա-նում և վրան ասեպտիկ կապ են դնում:

Ամենից ամելի վտանգավոր բարդությունները, վոր յերբեմն ա-ռաջանում են սմբակի մաշկահիմքի խոր թարախարորոքման ժա-մանակ, հանդիսանում են՝ պսակի դլանիկի յանթամաշկային շերտի ֆլեգմոնը, պարախոնդրալ ֆլեգմոնը, փափկանի ֆլեգմոնը, մատի խորանիստ ծալիչ ջրի նեկրոզը և սմբակի բուն մաշկի դանդրնան: Այս հիվանդություններն իրենց կարեւորության պատճառով ասանմին են ուսումնասիրվում:

ՍՄԲԱԿԻ ՄԱՇԿԱՆԻՄՔԻ ԱՍԵՊՏԻԿ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄ (PODODERMATITIS ASEPTICA S. SEROSA)

Սմբակի մաշկահիմքի ասեպտիկ բորբոքումը բնորոշվում և նրա շերտերում շլային կամ շճաֆիրրինոզային եկուռլատ յերևալով, վորին շատ կամ քիչ չափով խառնված են լինում արյան ձևավոր տարրեր:

Սմբակի հատվածի բովական լուրջ հիվանդությունների զգալի մասը, ինչպես՝ սմբակների դեմատիկ բորբոքումը, մաշկի յեղե-րածքի և պսակի խրոնիկ բորբոքումը, ասեպտիկ հմոտվածքը և այ-լն ընթանում են ասեպտիկ բորբոքման յերևույթներով:

Pododermatitis aseptica-ն լինում և սուր կամ խրոնիկ, տա-րածվող կամ սահմանափակ:

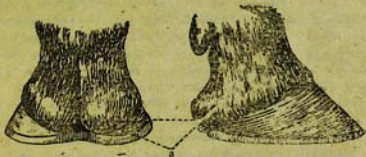
Հիվանդության ինտենսիվությամ տեսակետից տարբերում են թույլ, միջին և ուժեղ մեի բորբոքումներ:

Պրոցեսը նկատվում և ինչպես առջևի, այնպես և յետևի վերջա-

վորութիւններն զրա, բայց սողունների վրա դարձյալ ավելի հաճախ, քան յնակի վրաներն զրա:

Առեղանկ պողպատե ստեղծիքի անոթային շերտում և այստեղից տարածվում մաշկի այլ շերտերը, գլխավորապես վերը գտնված պոկիկային շերտը (strat. papillare), զոր բացատրվում և անոթային շերտից դեպի պոկիկայինը տարածվող արյունատար ցանցի դասավորութիւնով:

Բորբոքման պրոցեսն սկսվում և սովորական յերևույթներով, նախ անոթով, իսկ հետո պատնիքի հեղեղեմիայով և ջրիկ, ավշանման կամ շնաֆերրինոզային հեղուկի հետագա եկտուդացիայով: Վերջինս լցնում և միջհյուսվածքային տարածութիւնները և ավելի տարածվում: Հենց այդ ժամանակ էլ կանոնավորում և արյան սպիտակ մարմնիկների եմիգրացիան, վորոնք բավական մեծ քանակով արտադրվում են անոթներից, իսկ երիտրոցիտները դուրս են գալիս հասու կենտ: Այդ բոլորի հետևանքը հյուսվածքի բջիջային ինֆիլտրացիան է:

Նկ. 140. Փափկանի վրա շնային հեղուկով լցված խոռոչ, սմբակի մաշկահիմքի բորբոքման ժամանակ (ա):

Բջիջային ինֆիլտրացիայի կապակցութեամբ հեղուկ եկտուդատի սովորութիւնը հյուսվածքն ունեցնում և և նրա ծախսն ու այստեղավորումը մեծացնում: Բայց այդ այսուցը չափավորված սահմաններ ունի, վորովհետև մի կողմից սմբակեմման վրակրի և մյուս կողմից քիչ անդի տվող յնդջերատատիճի արանքում զգայուն մաշկահիմքի ներկայութեանը շուտով հակառակ պրոցես և անաջացնում, այնպես զոր անոթների սեղմվելուց հեղեղեմիան փոխարինվում և ամբարկայով: Սմբակի բուն մաշկը գտնաւորւում է:

Իր կուտակման դերազանց մոմենտին եկտուդատը, անոթներից տարածվելով մաշկի մակերեսային շերտերի մեջ, հասնում և պրո-

կիկային շերտին և նրան ծածկող նախշերմիտի արտադրող շերտին, համակում և հիշված հյուսվածքների բջիջները, վորից վերջիններս տալում ու ճլրտում են և յեղջերապատիճի ներքին շերտի հետ ունեցած իրենց ամուր կապը կորցնում։ Եկսուդատը ներս թափանցելով լցվում և փոքրիկ և ամենամանր տարածությունները։ Եկսուդատը շարժվելով աշուհեան բուռն սմբակամաշկի թերթիկների և յեղջերի թերթիկների միջով դեպի վեր, պսակի դլանիկի կամ փափկանների համաժաժի վորես մի տեղ, վերջիններս և բնդհանուր ծածկոցի միջի սահմանում կուտակվում և (նկ. 140)։ Միացող ալտուցը ծակելիս մի քանի կաթիլ շլային հեղուկ և արտադրվում։

Սմբակի մաշկահիմքի սուր ասեսպտիկ բորբոքումն ալելի հաճախ եկսուդատի քաշվելու կամ խրոնիկ ձև ստանալու վախճան և ունենում։ ասեսպտիկ պրոցեսն ալելի հաղվաղեպ և բարդանում թաբախարորբոքամբ, իսկ բուռն սմբակամաշկի մետակը միանդամայն հաղվաղեպ և պատահում։

Աննշան տատիճանի բորբոքում լինելու դեպքում, եկսուդատը դլխավորապես քաշվում և ալշային և արյունատար անոթներով այն կլանելու միջոցով, մասամբ ել նաներծծվում և յեղջերի խողովակիկներով։ Այն դեպքում, յերբ եկսուդատը պարունակում և մեծ քանակուլթյամբ արյան կարմիր մարմնիկներ և արյունահոսական բնույթ և ստանում, այդ դեպքում յեղջերն ալդպիտի եկսուդատը ծծելով իր մեջ՝ կարմիր դուռնավորում և ընդունում։ Այդ դուռնավորումն ունի տարածվող կամ կետային բնույթ։ Կետային դուռնավորումն ստանձին պակիկների անոթների պատալելու հետևանքով և կատարվում, յաս վորում այս դեպքում յեղջերն խողովակիկի հիմքը լցված և ալտուսեղ ել ներծծված արյունը կետային դուռնավորում և տալիս։ Իսկ յեղջերի տարածվող դուռնավորումն ալիլի ուժեղ արյունայնաման մասին և վկայում, վոր իր ժամանակին ուլյալ տեղում և կատարվում։ Պետք և նշել, վոր այդ իմքիբիցիայի (եկսուդատով ներծծվելու) պրոցեսի ընթացքում արտադրող շերտի յեղջերապտայնաման ֆուսնիցիան չի խանդարվում, բայց նրա բջիջները բալականալայի չեն կարծրանում, վորի հետևանքով յեղջերն դանդաղածը հարարերական փափկությամբ և բնորոշվում։

Եկսուդատի մեջ արյան կարմիր մարմնիկներ քիչ լինելու դեպքում յեղջերը սպիտակա-դեղնավուն դուռնավորում և ալակենման փայլուն կամ թափանցող տեսք և ստանում։ Սակայն եկսուդատը լլրբի վերծծվելուց հետո յեղջերի նորմալ արտադրությունը վերսկսվում և։

Եկսուդատի ներծծումն սկսվում և անոթային շերտում և ալտ-

տեղ բաժանման արագ և կատարվում, իսկ պակիկային շերտում այդ պրոցեսն ուշանում և. ուստի ուշացած հետազոտումներ կատարելիս անտիթային շերտը բալրոթոլին առողջ են դառնում այն ժամանակ, յերբ պակիկային շերտը նորմալից դեռևս զգալի շեղում և ցուլց տալիս (ներքևին) :

Բորբոքային պրոցեսի ուժեղ ձևի դեպքում, յերբ բաժանման շախի կկատարան և դոյանում, նրա ներծծումը դանդաղ և կատարվում, ախտի վոր հիվանդությունը վերացնելու համար հարկավոր և յերբմե մի քանի շաբաթ: Հաճախ այդպիսի դանդաղ կամ թերի ներծծման հետևանքով դոյանում են թանձր շուտ կեղտոտվող կամ փլրվող դանդաղած պարունակող փոքրիկ խոռոչներ:

Անկապիկ բորբոքման թարախայինն անցնելը տեղի յե ունենում բորբոքման ոջախը վորեն ճանապարհով թարախակալման միկրոօրգանիզմներ մուտք դործելուց. ինչ վերաբերում և մեռուկին, ապա այն առաջանում և կամ բորբոքման խիստ առտիճաններում (անեմիկ նեկրոզ) սմբակի մաշկահիմքի արյան շրջանառության ծանր խանգարման պատճառով, կամ թե միասակար ինֆեկցիոն պատճառներով զրգուելու հետևանք և:

Անկապիկ բորբոքման խրոնիկ ընթացիկ— Pododermatitis aspecifica chronica— դեպքում յեղջերապատիճի վրա, նայած բորբոքման տեղին, ախտական սղակներ են առաջանում (նկ. 141), կամ սմբողջ յեղջերապատը ծածկվում և կեղևանման դանդաղածով, մանր ճեղքվածքներով և պատռվածքներով. սմբակայեղջերի ֆեղիկական հատկությունները նույնպես վատթարանում են՝ յեղջերը դուրբարեկ կամ թառամած և դառնում:

Մկուռաա ներծծելուց հետո հաճախ յեղջապատի և սմբակի մաշկահիմքի արանքում դատարկ տարածություններ են մնում, վորոնք սովորաբար լցված են սղիական յեղջերով. նոր դոյացած յեղջերն բլբները փոքրիկ կապարիչների նման նստած են լինում սմբակի բուն մաշկի պակիկներին և թերթիկներին վրա և յեղջերն բլբներին նոր շերտերի արտադրվելու չափով տեղաշարժվում են յեղջերապատի ուղղությամբ: Սակայն դատարկ տարածությունը նոր սղիական յեղջերով ամեն տեղում չի լցվում: Այն ժամանակ դոյանում և դատարկ պատ և միաժամանակ յեղջերն կոշտ կամ յեղջերն սյուլ, վորոնք լինում են բուն սմբակամաշկի վրա: Այդ յեղջերն դոյացումների ճշումը, ինչպես սմբակի մաշկահիմքի, այնպես էլ սմբակոսկրի համապատասխան տեղամասի վրա արտահայտվում և ստորֆիկ պրոցեսների ձևով: Սմբակոսկրի վրա, վորպես հետևանք արյան նորմալ շրջանառու-

թիան և վտակաւ յուսկածքի սննդաւ յութիան խանդարելու, ստաց-
վում է նալիկանման պուճ և *ostitis rarefaciens* :

Ախտորոշում: Նշված նշանների և առանձնապէս ներքանայնղջե-
րի բնորոշ դրանավորվելու հիման վրա սմրակների ասեղտիկ բոր-
բոքման հանաչելն առանձնապէս դժվար չէ: Պրոցեսի սկզբնական շրջ-
նաններում այս հիվանդութիւնը ճիշտ վոր կարելի չէ շփոթել թա-
րախային բորբոքման հետ: Սակայն սմրակի մաշկահիմքի թարախա-
յին բորբոքման բոլոր ախտական յերեւոյթներն ընդհանրապէս ալի-
կի խիստ են արտահայտվում: Մասների դարկերակների պուլսացիան
բաղկող և լինում, ներքանի յեղջերը աշակիս մուգ-գորշագույն բը-
ծեր են հայտարարվում, իսկ յեթե յեղջերը մինչև փափուկ հյուս-
վածքները հեռացվի, թարախ և արտադրվում: Այս վերջինի առկա-
յութիւնը հիվանդութիան բնույթի մասին այլևս կասկած չի թող-
նում:

Բուժումը: Սմրակի մաշկահիմքի ասեղտիկ բորբոքման բուժումն
ընդհանրապէս բորբոքային պրոցեսի բուժման ընդհանուր սկզբունք-

Նկ. 141. Սմրակի մաշկահիմքի ասեղտիկ
բորբոքումից առաջացած յեղջերապատի
վրայի կաշուաձութիւնը:

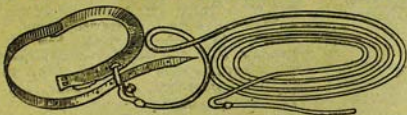
ներով է կատարվում: Ամենից
առաջ ուշադրութիւն պետք է
դարձնել հիվանդութիւնն առա-
ջացնող պատճառների վերաց-
ման վրա: Սակայն այս կարող
է՝ վերաբերել միմիայն արտա-
քին պատճառներին, իսկ ներ-
քին նախատրամադող պատ-
ճառները սովորաբար վերացնելի
չեն: Այնուհետեւ, հանդատու-
թիւնը բուժման անհրաժեշտ
պայման է, յերբեմն միայն այդ
իլ բաղակաւն է: Աշխատանքը
զրգուում է հիվանդ որդանը և
բորբոքային պրոցեսի բոլոր
յերեւոյթները որում: Մեղի-

կամենտար բուժումը, բացի սմրակների ուղիմատիկ բորբոքումից,
ասեղտիկ բորբոքման փամանակ աչքի ընկնող դեր չի խաղում: Այս-
տեղ դիտարկող ուշադրութիւնը դարձվում է ֆիզիկական աղեկանների
վրա՝ սառնութիւն ու խոնավ տաքութիւն վրա:

Բորբոքման ամենասկզբնական շրջանում պտտութիւն և գործա-
ղըրվում, Նա անոթները սեղմում է և արյան սպիտակ մարմնիկներին
լուծանքի յենթարկում: Պրոցեսի ալիկի ուշ շրջաններում, յերբ ար-
դեն եկսուղատի դալի կուտակում է կատարվում, սառնութիւն գոր-

Ծաղրութեանն աննպատակահարմար և դառնում: Սասնութեան աղ-
ղեցութեանը դիտադարապես սահմանափակվում և պոսակի և փափկան-
ների հատվածով, իսկ մնացած սմբակի մաշկահիմքի ամենամեծ մա-
սը, փորը թաղնված և յեղջերապատիճի տակ, շատ պաղեցման անկա-
րող և յենթարկվել, փորովհետև սմբակայեղջերը սասնութեան և տա-
րութեան փառ հաղորդել և:

Բայերի դիտողութեաններով սասնութեան գործադրելու անընդ-
հատ վառողմանքի ձևը առանձնապես լավ արդյունքներ և տալիս:
Այդպիսի փոսողման համար Բայերը հանձնարարում և 6,5° ջերմու-
թեան ջուր: Նրա դիտողութեաններով, յեղջերապատիճի ներքի մակե-
րևի ջերմութեանը 5 րոպե անցնելուց հետո իջել և C 0,1°-ով, 10
րոպեյից հետո՝ 1,5°-ով, 30 րոպեյից՝ 4,4°-ով: Մորմնի այլ մասե-
րում կատարած անալոգիկ փորձն այսպիսի արդյունքներ և տվել.
12° ջերմութեամբ ջրով փոսղելիս ջերմութեան անդալան նվազում և
կատարվել C 11°-ով: Սմբակն անընդհատ պաղեցնելու համար առա-
ջարկվում և 142-րդ նկարում պատկերված, ապարատը: Նա կազմված և

Նկ. 142. Սմբակը պաղեցնելու ապարատ

ոկպինե խողովակից, փորի մեկ ծայրն ընկղմում են սառը ջրով ամա-
նի մեջ, խողովակի հակառակ ծայրը միացած և անցքեր ունեցող ու-
ղինե սնամեջ ողակի հետ. անցքերից թափվող ջուրը ծորակով կա-
նոնադարմում և: Այդ ողակը փոկով ամրացվում և պոսակին:

Այդպիսի ապարատ չլինելու դեպքում կարելի չե ողտվել սովո-
րական դրենաթի (ցամաքուղի) խողովակով, փորի վերին ծայրն
ընկղմում են ջրի մեջ, իսկ ստորինն ամրացնում են պոսակին, փորը
փաթաթած պլաի լինի լավ խոնավածուծ փորեկ կտորով: Յեթն
պայմանները թույլ չեն տալիս անընդհատ պաղեցման այս միջոցով
ողտվել, ապա գործադրում են կամ ուղղակի մանր ջարդած սառույ-
ցի կտորներով պաղեցնող կոմպրեսներ, կամ փորը սառեցնող լող-
նոցներ: Բայց նրանք ավելի պակաս բարենպաստ արդյունք են տա-
լիս, ինչպես և սմբակը խոնավ կավախորով պաղեցնելու մեղ մոտ
գործադրվող հանրածանոթ ձևը:

Կարելի չե ոգտվել նաև անջրաթափանց ամուր պարուսխնի ապարատով, վերը փակերով (նկ. 143) վրտին ամրացվելով, Հնարավորութուն և տալիս բորբոքված սմրակը յենթարկել տեսական պնդեցման:

Ստանությունը գործադրվում և առաջին 2-3 օրը: Յեթե այդ ժամանակամիջոցում չհաջողվեց պրոցեսը լուծարել յենթարկել, ապա հետագայում ստանությունը տաքությամբ և փոխարինվում:

Տաքությունն ակալիվ հիպերեմիա չե առաջացնում, նպաստում և բորբոքման արդյունքների ներծծմանը և բորբոքված Հյուսվածքում լարվածությունը թուլանալու շնորհիվ աղդում և ցավը փարատելու ձևով:

Տաքությունը գործադրվում և կամ տաք ու խոնավ կոմպրեսների, կամ անախեոպտիկ խաշիլների ձևով, վերջինիս համար վերցնում են վուշի սերմ, թեփ, քուսպ և այլն: Նյութերը մանրացնում և խառնում են վերևե անախեոպտիկ տաք հեղուկի հետ՝ դարձնելով շփոթանման դանդաճ: Այդ տաք զանգվածը լցնում են ամուր պարիկը և ամբողջ սմրակը նրա մեջ ընկղմում: Ժամանակ առ ժամանակ ամբողջ այդ կապը խոնավացնում են ախտահանիչ հեղուկի գոլ լուծութով: Այս ձևի բուժումը շարունակում են մի քանի օր:

Պտակի և փափկամների հատվածի վապկելը (լիկելը) կամյսելու համար խաշիլները գործադրելուց առաջ ամերածելտ և հիշված մասերին քաբմ խոզի մարս, վագելին կամ լամոլին քոկ: Չնայելով կատարած բուժմունը, յեթե պսակի և փափկանի վրա տնդացած տեղեր են մնացել, կատարվում և ամենորյա մասած և մաշկը թեթևակի գրգռող նակաբորբոքային միջոցներ, ինչպես՝ Ol. Lauri-ն Ungv. parafini-ի հետ 1:2, Ungv. camphor. 1:10, Ungv. Kalii jodati և այլն: Սմրակների ուսմատիկ բորբոքման ժամանակ, վրն անախտիկ բորբոքման խիտ արտահայտված ձևերից մեկն և, առատ արյունատություն են գործադրում (տես Վմրակների ուսմատիկ բորբոքումը):

Անախտիկ բորբոքման դեպքում ձին միշտ էլ պայտահան չի աղում. այսպես, յեթե սմրակը տափակ, լիքը կամ սուրանկյուն և,

պայտ աղբյուրները որոշակիորէն պայտա պոկելն արդէն լինում է, վերադնե-
տն Հիօմանդ ներքանն անմիջապէս դետնի հետ շփվելուց կարող է
միայն պրոցեսը բարդացնել: Իսկ յեթէ յեղջերամաշիկը կանոնավոր
մէ ունի, ափելի լոյս է կենդանուն պայտահան անել, վերադնողի հի-
օմանդ վտար պայտի ծանրութեամբ շնորհաբանմով:

Առողջանալուց հետո կենդանուն պայտում են խծուծէ և կաշվե
տառառ ունեցող կլոր պայտով: Սուրանկուն ամբակները կրնկապա-
տերի թուլութեամբ պատահառով ափելի յերկարահայտղ պայտով են
պայտում (փափկանի ամենատուուցիկ տեղից իշնցրած ուղղահայա-
ցը պետք է շուտիկ պայտի հոլովի ծայրը):

ՊՍԱԿԻ ՅԵՎ ՅԵԶԵՐԱԾՔԻ ՅԵՆԹԱՄԱՇԿԱՅԻՆ ՇԵՐՏԻ ՖԼԵԳՄՈՆ

Պսակի և յեղերածքի յենթամաշկային շերտի բորբոքումը մաշ-
կային ծածկիցի աղ շերտի բորբոքումն է: Հիօմանդութունը բնո-
րոշվում է պսակի հասփածի սահմանափակ կամ տարածված ցա-
լաղողաց՝ տաք և սովորաբար արցնելի վերածվող ուռչումով (նկ.
144):

Յենթապսակի Ֆլեգմոնի պատճառները կայանում են վերք ա-
ռաջացնող տարակայի հետ դրսից թարախի մանրէների մուտք դո-
նելու մեջ, կամ թե վարակավորումը կատարվում է հարակից շը-
լաններից թարախա-բորբոքային պրոցեսի անցնելու միջոցով:

Այստառնատմիկ փոփոխութեամբն սկզբում արտահայտվում
են յենթամաշկային բջջանքի ուժեղ յերակային հիպերեմիայի յերե-
վույթներով, վորին հետագայում հաջորդում է դեղնավուն կամ
դոնդոդանման եկտուդատի թնփրկարացիտն և թարախի ոջախների
դոյացումը, վորոնք բորբոքման դարգանալուն դուլընթաց միախառ-
նելում են իրար և թարախով լցված շատ թե քիչ խոշոր խոռոչներ
կաղմում: Խորքում դոյացած արցնաները փորունացնելով ու լու-
ծելով՝ շրջակա հյուսվածքները տարածվում են դեպի պսակի ար-
տաքին մակերեսը, վորտեղ նրանք բլլում ու դատարկվում են թա-
րախից: Արցնանների աղ բացվելուն նախորդում են խիտ անեմիան
և մաշկահիւթի ախտացումը տեղում նրա բարակումը:

Հյուսվածքի քայքայման հետ միասին ախտեղ տեղի յե ունե-
տում շարակցահոլովածքային տարրերի ուժեղ ոնդեննրացիա, դո-
յանում է նոր սպիական շարակցական հյուսվածք, վորը անելով,
հաճախ պսակի հասփածում բավականաչափ կարծր հաստացում է
առաջացնում: Աղ վերտին դոյացած շարակցական հյուսվածքը,

ճեղքում դործադրելով պոսակի մաշկահիմքի պտկիկների վրա, հաճախ նրանց ծոռում է, վորի հետևանքը սմբակի գեֆորմացիան է. յեղջե-
րապսակն աճում է, իսկ նրա սահմանակից յեղջերապատը մի տեսակ
սեղմված կամ պինդ կապված է թվում (նկ. 145):

ԱխտաՑիշմերը: Պոսակի հատվածի ֆլեգմոնը բնորոշվում է պսա-
կի վրայի սահմանափակ կամ տարածված ախտացավորմամբ: Այդ
սովորաբար տաք, ցավազգաց, սկզբում կարծր, մեծ մասամբ միա-
կողմանի ախտացը հենվող վերջավորույթյան խիստ արտահայտված
կաղուծյամբ է ուղեկցվում: Կարճ ժամանակից հետո, սակայն, ախ-
տացավորման կարծր կոնսիստենցիան ավելի յե փափկանում է նրա
կենտրոնում, յերբեմն ել ծայրամասին ավելի մոտ կարելի յե արբու-
ցես դառնել: Հաճախ բորբոքային պրոցեսն իր առաջանալու սկզբնա-
կան տեղից տարածվում է ավելի հեռու՝ ախտավորելով փափկանի
աճառը ծածկող շարակցական հյուսվածքը: Այստեղ դարգացող պս-
րախոնդրալ ֆլեգմոնն ինքնին սովորաբար պայմանավորվում է ֆիս-
տուլյա առաջացնելու հետ միասին փափկանի աճառի նեկրոզ:

Փլեգմոնային բորբոքումը սմբակահոդին անցնելիս առաջանում է
Թարախային արտրիտ, վորն ուղեկցվում է ուժեղ կաղուծյամբ և
պացիենտի ընդհանուր վիճակի խանգարումով: Եստ դեպքում սեղ-
տիցեմիան կամ պիեմիան հիվանդույթյան ամենահավանական վախ-
ճանն են լինում:

Նկ. 144. Պոսակի subcutis-ի
ֆլեգմոն

Նկ. 145. Սեղջերամաշիկի գեֆոր-
մացիան, պոսակի հատվածում
հաստանալու հետևանքով

Հիշված ախտանիշների հիման վրա ֆլեգմոնի դիագնոզը համեմա-
տաբար հեշտ է դրվում: Այս հիվանդույթյունը կարելի յե շփոթել

միմիային ստրակահողի թարախային բորբոքման հետ: Սակայն վերջին հիվանդութիւնն ամբողջ պսակի ողականման ուսուցվածութեամբ և արացեաների դոյացումով և բնորոշվում և, ինչպես արդեն հիշատակված և, կապ ունի կենդանու ստրոգջ որդանիդը նորմալից խիստ շեղելու և առավելագույն կազութեան հետ:

Յենթապսակային Ֆլեղմոնի դեպքում այսուցաւորումը պսակի յերկարութեամբ շատ թե քիչ սահմանափակված և և ընդհանուր խանդարման յերևութեանը, ինչպես ջերմը, ախորժակի բացակայութեանը, արագացած պուլսն ու շնչառութեանը, ընկնված տեսքը, մկանների դողը— ավելի պակաս չափով են արտահայտված, քան թարախային կամ թարախահեխային արտրիտի ժամանակ: Բացի դրանից, յենթապսակային Ֆլեղմոնի ժամանակ արացեալ բացվելը սովորաբար ցավերն ու կազութեանը թուլացնում և: Մի քանի դեպքերում հիվանդութեան բնույթը պարզվում և սինովի արտադրվելով:

Այս հիվանդութեան ժամանակ մախագուշակութեամբ ընդհանրապես զգուշութեամբ ևն հայտնում, վորովհետև հաճախ լինում են լուրջ բարդութեաններ, վորոնց մասին վերը հիշված և:

Բուժումը: Ֆլեղմոնի թարախային եկտուդատը ներծծվում և միայն բացատիկ դեպքերում. իսկ մեծ մասամբ՝ մեկ կամ մի քանի արացեաների դոյացումով: Հիվանդութեան ակտիւական շրջանում սահմանից ավելի նպատակահարմար և այսուցաւորված տեղի վրա տաքացնող սպիրտային կամ սողային կոմպրեսները դործադրել: Վերջինները նպատուում են կամ ախտական պրոցեսի լուծարքի յենթարկվելուն, կամ թե, վոր ավելի հաճախ և լինում, թարախակույտի ավելի լուստ հասուանալուն: Ծխանք Հայտարերելիս արացեալ կլարելու տեղը նախապես նախապատրաստելուց հետո սկալակելով հերձում են և խոտըր թարախից աղատում, վորից հետո ջրածնի գերթթթթթթով, Դակենի հեզուկով, եվդոլով կամ NaCl Ֆիզիոլոգիական լուծույթով վորողում և վրան արտածծող կապ են դնում: Կապը, նայելով թե վորչափ և թարախով հաղեցել, փոխում են սկզբնական շրջանում սովորաբար ամեն որ, հետագայում ավելի ուշ ուշ:

Յեթե պսակը բալականալափ ուսած և, անմիջապես ուսուցվածութեանը սահմանակից և նրա վրա մշտում դործադրող յեղջերապատը սովորիչով բարակացնում են: Իսկ յեթե այստեղ յեղջերն արդեն չերա-չերա պոկվում և, ապա նրա ամբողջ անջատված մասը, վորպես կանոն, հեռացնում են, ալապես դոյացած պարկը դրսից

այստեղ ընկնող Թարախային եկտուդատի և կեղտի կուտակման առջ
կծառայի:

Բուժման հետագա խնդիրը նոր դոյացած արսեանների ժամա-
նակին բանալը և խոռոչները հանդամանորեն ախտահանելն է:

Տաք անտիսեպտիկ լողնոցները կարող են մեկ-յերկու անգամ
դորձադրվել, իսկ ընդհանրապես արդելվում են, վորովհետև խո-
նավացնելով առանց այն ել փխրուշացած հյուսվածքը՝ հաճախ նը-
սպաստում են ինֆեկցիային առաջ շարժվելու դեպի հյուսվածքնե-
րի խորքը և կողմերը: Ուժեղ հատիկավոր աճ առաջանալիս անհրա-
ժեշտ է յոդի թուրմ քսելու, դժոխաքարով այրելու և սեղմիչ կապ
դնելու միջոցով չափավորել այն:

Ֆլեգմոնով ախտավորված շրջանում ֆիստուլներ դոյանալիս նը-
բանց առաջանալու պատճառը հետադուսում են, սկալպելով համա-
պատասխան լայնացում կատարելուց հետո նեկրոզի յենթարկված
հյուսվածքները հեռացնում են և վարակված վերքը սովորական ձե-
վով բուժում: Փափկանի աճառը նեկրոզի յենթարկվելու դեպքում
այս կամ այն մեթոդով ոպերացիա յեն կատարում:

ՍՄԲԱԿԻ ՄԱՇԿԱՆԻՄՔԻ ԽՐՈՆԻԿ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄ

Սմբակի անատոմիկ կառուցվածքը միշտ ել թույլ չի տալիս հեշ-
տուժյամբ ճանաչել, թե մենք յեղջերապատիճում թաղնված հյուս-
վածքների վորպիսի բորբոքման հետ դործ ունենք: Շատ հաճախ
խրոնիկ բորբոքումը սուր բորբոքումով է սկսվում, բայց վորևե
պատճառի ազդեցությունը յերկարատեկու կամ անշնորհ միջոց-
ներով բուժելու հետևանքով սուր բորբոքումը խրոնիկ բնույթ է
ստանում: Սմբակի բուն մաշկի խրոնիկ բորբոքման որինակներ կա-
րող են ծառայել՝ սլաքի նեխումը, այսպես կոչված սմբակի քաղցկեկը,
յեղջերային սյունը, պատի մաշկահիմքի խրոնիկ բորբոքումը կամ
նրա այսպես կոչված խոցը, յեղերածքի և պսակի մաշկահիմքի խը-
րոնիկ բորբոքումը և ուրիշ մի քանիսները: Բոլոր այս ախտական
պրոցեսների ժամանակ սմբակի հյուսվածքների զգալի փոփոխու-
թյուն է կատարվում. մի քանի դեպքերում նրանք դերպոյացման,
դերանման պրոցեսին են յենթարկվում, այլ դեպքերում՝ ընդհակա-
ռակը, ասորֆիկ յերևույթներն են դերակշռում և վերջապես յեր-
բորդ դեպքերում այլասերված պրոցեսները հերթագայում են վերա-
կանգնիչների հետ: Այսպես որինակ հյեղջերային սյունի քաղցա-
ցումն իր սկզբնական շրջանում կաղված է եպիդերմիսի արտադրող
շերտի և պատի մաշկահիմքի փափուկ սպիական յեղջեր առաջաց-

նող թերթիկներն հիպերբորոֆիայի հետ, սակայն հետադառում դո-
յացած շալունը սկսում է նշել իրեն արտադրող Հյուսիսամեքեներին
և միասամանակ նաև սմբակաձև վոսկրին։ Այս նշման հետևանքը,
ինչպես հայտնի չէ, յեղջերի դերամման շրջանում վոսկրի և սմբա-
կի բուն մաշկի ատրոֆիան և հանդիսանում։

Խրոնիկ պոզոդերմատիաը մեծ մասամբ ընթանում է վոսկեա
թարախա-բորբոքային պրոցես, իսկ յերբմն ել ասեպտիկ բնույթ է
կրում։

Մաքակի առանձին մասերի խրոնիկ բորբոքման ախտ-անատոմիկ
փոփոխությունների, պատճառադիտության, ախտանիշների, նախա-
դուլակության և բուժման մանրամասն նկարագրությունը արվում է
համապատասխան դուլաներում։

ՍՄԲԱԿԱՊՍԱԿԻ ՊԱՅՏԱՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ (ԹՈՐՈՒՄ)

Մաքակապսակի և յեղերածքի հատվածում ջարդված կամ ջարդ-
ված-կարված և սովորաբար վարակավորված վերքը վաղ ժամա-
նակներից ընդունված և քոքուլյո կամ պայտահարություն անվանել։
Այդ վերքերն ստացվում են հաճախ նրանից, վոս կենդանիներն ի-
րենք իրենց պայտով, զղեռով վիրավորում են, կամ վոտը խլում
են դրսի վորևև առարկայի։ Պայտելու զանազան թերությունները,
վերջավորությունների դրվածքի անկանոնությունը, կենդանու մարմ-
նի կառուցվածքի աններդաշնակությունը, աշխատանքի բնույթը
և այլն, այս բոլորը շատ թե քիչ չափով կարող են ձեռ. շարժման
անկանոնության և պսակի ու յեղերածքի ախտավորում առաջացնել։
Այդպիսի վերքերի հետևանքները, նայելով վնասված Հյուսիսամեքենե-
րի տեղին ու խորությանը, տարբեր են լինում։ Մաքակապսակի ու
յեղերածքի ամբողջության մահերեսային խախտումներն իր ժամա-
նակին բուժելու դեպքում առողջանում են առանց յեղջերամաշկիին
և յական թերություններ պատճառելու, իսկ խոր վիրավորումները
հաճախ առաջացնում են բարդություններ, վորոնց հետևանքով կեն-
դանին իր աշխատունակությունը լրիվ կամ մասնակի չափով կորց-
նում է։ Վիրավորվելու ամենից վտանգավոր տեղը սմբակապսակի
բանիչային մասի պսակի հատվածն է։ Խոր վիրավորումն այստեղ
կարող է վոչ միայն մաշկահիմքի և յենթամաշկի Հյուսիսամեքեների
թարախային կամ զանդերենային բորբոքում առաջացնել, այլև մա-
սի ընդհանուր տարածվել ջրի և նույնիսկ սմբակահողի, վորը պսա-
կից 3-4 սմ հեռավորության վրա յե զանվում։ Կողքի և կրնկի պս-
տերի շրջանում պսակի խոր վիրավորումը հաճախ փափկանի աճառ-

Ներքի նեկրոզի առաջացման պատճառ և դառնում: Պսակի մաշկահալման թարախային բորբոքումը բոլոր դեպքերում մաշկահալման տվյալ հատվածի յեղջեր կազմելու ֆունկցիան ժամանակավորապես խախտում, կամ լրիվ հափով դադարեցնում և, այդ պատճառով առաջանում և, այսպես կոչված, պատռվածք-ճեղքը, վերը յեղջերի դանդաղածով լցված չի լինում: Հարևան առողջ յեղջերի հյուսվածքի աստիճանական աճմանը զուգընթաց, պատռվածքը դեպի ցած և դնում և, նայելով նրան, թե այդ պատռվածքը վերադարձնի հեռավորութան վրա յե սմբակապսակից, դառնում են այստեղ յեղած բորբոքային պրոցեսի վաղեմիության մասին, իսկ պատռվածքի լայնակի տարածության մեծությունը վկայում և պսակի շուրջը յեղած բորբոքման տարածվելու ընդարձակության մասին: Պսակի և յեղերածքի հատվածում, մաշկահալման և եղիղերման արտադրող շերտում թարախային պրոցեսը դադարելուն պես, այստեղ խողովակային և միջխողովակային յեղջերի ու քնարակի (գլադուրի) ուժգին դոյացումը նորից սկսվում և: Սակայն այդ յեղջերի աճը

Նկ. 146. Թորուխի հեռանցող յեղջերակազմության խանգարում և սովորական մաշկի վրա պատռվածքներ ու յեղջերային մաշկախ առաջանալը:
 A—յեղջերապատի անի առողջ ուղղությունը, B—յեղջերի զանգվածի անման անկախ են ուղղությունը, C—պատռվածք:

միշտ ել կանոնավոր չի լինում, վերովհետև բորբոքման շրջանում պտկիկներն իրենց սկզբնական նորմալ դրություներից շեղվելու պատճառով նոր պաշտպանիչ յեղջերե շերտ կազմելը յեղջերապատի հարևան առողջ մասերի աճման ուղղությունը համապատասխան չի կատարվում, այլ տեղի յե ունենում անկանոն ձևի, խորատուրբոզ:

յիւրեանն Հենց սկզբից ծածկված են լինում յեղջիւրն անցնելով
հեղեքերով, վորոնք սմբակն ալամնդակում են (նկ. 146) :

Թորուխ (սպառահարութիւն) Հիվանդութիւնն սիմպտոմները
միատեսակ չեն, այլ սպաժանաւորված են մատի զգայուն Հյուս-
վածքների վնասվելու առաւելանով :

Պսակի հաստիւնում թարմ, մակերեսային վնասվածքներ լինելիս
չորացած արյունով ծածկված քերծվածքներ կամ փոքրիկ վերքեր
են նկատուի : Այդպիսի դեպքերում սովորաբար կաղութիւնն չի լի-
նում : Կաղութիւնն յերևում է միայն այն դեպքում, յեթե ախտի
դարդանում է թարախարորոքում, վորը դրսւում է յեղջիւրապատի-
ւի տակ դտնված ավելի խորը Հյուսվածքի մասը : Պսակի խոր վը-
նասվածքների ժամանակ արդեն Հենց ամենասկզբից մեծ մասամբ
կաղութիւնն է յերևում, վորը թարախարորոքային պրոցեսի դար-
դացմանը զուգընթաց ուժեղանում է : Կաղութիւնն առանձնապէս
ուժեղանում է պսակի յենթամաշկային շերտի Ֆլեգմոնային բոր-
քոքման կամ մատի ընդհանուր տարածիչ ջիւի վերաւորվելու ժա-
մանակ : Այդ դեպքերում կենդանին միայն բռնիչի վրա յե Հենվում,
վերջնաւորութիւնն դիւրքը հաճախ փոխում է և և արգանիդի ընդհա-
նուր դրութիւնը փոխվելու նշաններ և արտահայտում : Պսակի վրա,
մանավանդ մաշկը խուլելուց հետո, թարախակալող ջարդված վերք
և ցավազգաց կարծր, հաճախ արդեն փափկացած ոջախներով ալ-
տուցաւորում է յերևում : Բորքոքման տեղում հաճախ սմբակի յեղ-
ջիւրը շերտ-շերտ թափանցում է : Սմբակը տաք է ցավազգաց և :

Այս նշանների Հիման վրա դիագնոզը դրվում առանց դժվարու-
թիւնի : Ընդհանուր առմամբ մակերեսային վերքեր լինելու դեպքում
նախադուշակութիւնը բարենպաստ է և զգուշութիւնը կամ կա-
կածանքով և արտահայտում, կամ նույնիսկ անբարենպաստ է հա-
մարվում, յերբ վերքերը խորն են կամ Հնացած : Այն դեպքում, յե-
թե մատի ընդհանուր տարածիչ ջիւն ու սմբակի հոգը միաժամանակ
վերաւորվել են և թարախարորոքման են յենթարկվել, համարվում
են անբարենպաստ :

Բուժումը կայանում է վերքի դաշը ոտար մարմիններից մաք-
րելու մեջ, ջնջկած անկենդան Հյուսվածքներն ու թարախը հեռաց-
նել, վերքի մակերեսն ու սմբոջը հարակից հաստվածներն ուշի-ու-
շով ախտահանել և անախտեպիկ կամ ասեպտիկ փաթաթանով կա-
պել : Սակայն վորովհետև կարծր յեղջիւրապատիւնում պարփակված
Հյուսվածքն է վերաւորման յենթարկում, Թորուխի բուժումն ունի
իր առանձնահատկութիւնները : Ինչպես արդեն Հիշեցինք, յեղջիւ-
րակաղմական Փոռնեցիայի դաղարելը տանում է դեպի մեծ կամ փո-

քրքր պատուվածքների առաջանալը, վերոնք արդեն ինքնըստինքյան
 հաճախ սմբակի փափուկ հյուսվածքների հետադարձ խրոնիկ հի-
 վանդուլթյունների պատճառ են դառնում (խոցեր, մաշկի դժարյուն
 շերտերի ճմլում, դատարկ պատ և այլն), բացի դրանից բորբոքման
 տեղում հաճախ յեղջերն աճում և անկանոն, կոնաճե, վորը սմբակն
 ալլանդակում և և կենդանու արժեքը խիստ շատ պակասեցնում:
 Նկատի ունենալով այդ՝ թորութիւններ բուժելիս անհրաժեշտ և նա-
 նորինակ դեֆեկտները կանխել: Խիստ հիպերեմիայի յենթարկված
 և թաքախա-եկուսդատով ներծծված պակային հյուսվածքի վրո
 կարծր յեղջերապատի կողմից առաջացրած ճնշումն ամենամեղա-
 բնապատ դործոնն և, վոր պրոցեսը սրում կամ պայմանավորում և
 հյուսվածքների նեկրոտիկ քայքայումը: Ուստի այդ ճնշումը պակ-
 սեցնելու նպատակով պսակի տակ, բորբոքման վայրում յեղջերի
 բարակացումը շատ եյական օպերացիա յե հանդիսանում: Կիսա-
 լուսնաճե բարակացումը միբալորման վայրի տակը տօլլիկով կամ
 սմբակի դանակով կատարում են մինչև այն աստիճան, վոր մնա-
 ցած յեղջերը բարակ լինի և մատի ճնշման տակ ճկլի: Սխալ կլի-
 ներ առողջ յեղջերաշերտը հեռացնել ընդհուպ մինչև սմբակի մաշ-
 կահիճքի լրիվ մերկացումը: Այդ հանդամանքից մոչ միայն բաց-
 ված հյուսվածքի նոր, լրիվ ապակմում կառայանար, այլև կը-
 խախտվեր այն բնական ծածկոցը, վորից կախված և պտկիկներն
 դեպի առաջ ու յետ լինելու ուղղութիւնը: Պտկիկներն այդ բնական
 սեղմիչ յեղջերն կապից աղատվելով՝ արագ կընդունենին իրենց ա-
 ռողջ վիճակին մոչ հատուկ ուղղութիւն, վորի հետեանքն ան-
 խուսափելիորեն անկանոն յեղջերադոյացումը կլիներ: Ընդհակառա-
 կը, յեթե մեր առաջ կանդնած և շերտավորված սմբակայեղջեր ու-
 նեցող պացիննա, ապա, վորքան ել շերտավորված յեղջերն կատրը
 մեծ լինի, ամբողջապես պետք և հեռացնել այն, հակառակ դեպքում
 նրանից դոյացած ծոցը թաքախ-եկուսդատը կուստիվիւրու և կանդ
 առնելու մշտական տեղ կդառնա: Շերտավորված յեղջերապատի հե-
 ռացումը պետք և կատարել զգուշությամբ, վորքան կարելի յե ա-
 ռանց վնասելու տակը դանկված հյուսվածքները, վորովհետեւ բոլոր
 այդպիսի վնասվածքները միմիայն նպատում են թաքախորորոքա-
 յին պրոցեսը նոր տեղամասերում տարածվելուն: Վերքի հետադա-
 խնամքը կայանում և մոչ միայն ամեն անդամ խնամքով մաքրելու
 և ախտահանելու մեջ, այլև դրանուլացիան փարթամ աճելու դեպ-
 քում, միանդամայն անհրաժեշտ և սեղմիչ փաթաթաններով կապել:
 Շատ կարեւոր և օպիացումը դժվարացնող և ալուուցի ներծծմանը
 խանգարող վերքի շուրջը դոյացած յեղջերն շերտավորումները ժա-

մանակին հետացնելը: Մժրակն ախտահանելու նպատակով լողնոցն
 անպատկար և դործադրել միայն սկզբնական շրջանում: Պտակի պըտ-
 կիկներին արտադրող շերտի կողմից առաջացրած յեղջերի պրոդուկ-
 ցիան անցանկալի յերևույթ և այն ժամանակ, յերբ նրանք դանդում
 են բորբոքված վիճակում, վորովհետև այդ դեպքում յեղջերադոյա-
 ցումն անկանոն և մակահոսանքերով և կատարվում: Ուստի այդպես
 ախտավորմամբ անող յեղջերն անհրաժեշտ և զգուշությամբ հե-
 տացնել, իսկ նրա մնացած բարակ միջնաշերտը, վորը ծածկում և
 պտակի և յեղերածքի մաշկահիմքը, պետք և աշխատել փափուկ վի-
 ճակում պահել, վորպեսպէս պտկիկներին հնարավորություն տրվի
 կանոնավոր դասավորություն ընդունելու: Այստեղ յեղջերի փափ-
 կացումը հաջողվում և խոնավ ջերմություն դործադրելով, վոր կա-
 տարվում և տաքացնող կոմպրեսներէ կամ սալիցիլական ոժանելիք-
 ներ քսելու և տաք փափաթնելու միջոցով: Մինչև վոր յեղջերի նոր-
 մալ ուն տեղի չունենա, լրիվ վերականգնում չի կատարվի, սժրակը
 մեծ կամ փոքր չափով դեֆորմացիայի կենթարկվի:

Ծ Ա Կ Ո Ւ Մ

Մժրակի յեղջերե ներքանի և փափկանի սլաքի կողմից յեղջերա-
 պատինում դանդած զգայուն հյուսվածքների վնասվածքը կոչվում և
 ծակում: Ծակումն ելապես վորեւ սուր ծակող կամ կարող առար-
 կայով, ինչպես մեխով, մետաղալարով, ապակիով կամ այլ նյու-
 թով պատճառած ծակված-վնասվածքված վերք և: Այդպիսի ա-
 տարկաների նկատմամբ յեղջերե ներքանը հզոր պաշտպանական գո-
 յացում և հանդիսանում, ուստի բուն ներքանի ծակումները համե-
 մատարար հաղվապես են պատահում, դրա փոխարեն յեղջերե սլա-
 քի հասվածում և մասնավորապես կողքերի և միջին ակոսներում,
 վորտեղ յեղջերը փափուկ և առանգական և, այդպիսի վնասվածք-
 ներ բաժական հաճախ են պատահում: Ինչպես դիտենք, մեխով
 րկնելը նույնպես ծակված վերք և, վոր ներքանի (սպիտակ դծի)
 կողմից և տեղի ունեցել և այդ պատճառով լրիվ իրավունքով
 կարող և ծակում հասկացողության մեջ մտնել: Յեթն այդ
 վնասվածքն աշխուսմենայնիվ վորպես ինքնուրույն հիվանդու-
 թյուն և դիտվում, ապա դրա համար հիմք և ծառայում բացառա-
 պես վնասվածքի տեղը. այն ժամանակ, յերբ մեխով ընկնելիս միշտ
 ներքանի և պտաի մաշկահիմքի պերիփոքիկ մասն և վնասվում, ծա-
 կումի դեպքում մատի ալիկի դեպի կնճարոմ տեղավորված հյուս-
 վածքներն են տառապում, իսկ այդ պրոդնոզի ընթացքի և հիվան-
 դությունը բուժելու տեսակետից կարևոր և: Վսկումն անունը:

Համասարապես և թթորակը՝ համաքական հասկացողություններ են և նման են ռուսային՝ կամ Վոնժադըրային՝ հաղությանը։ Նրանք միայն միասովածքի մոտավոր տեղն են ցույց առելիս, բայց մո'չ այդ միասաման աստիճանի և մո'չ էլ խախտված Հյուսիսածքների բնույթի մասին դեռևս մոռնի՜չ չեն ասում։

Հաշվի առնելով մատի առանձին Հյուսիսածքների տեղադրական դասավորությունը՝ անհրաժեշտ և ընդունել, մյուս վերավորվելու ամենից ավելի վտանգավոր տեղը փափկանի յեղջերասլաքի միջին մասն է։ Մակող առարկան բավականաչափ յերկար (6-8 մ) լինելու դեպքում այստեղ հաջորդաբար, դնելով դրսից դեպի ներս, կարող են վերավորվել հետևյալ զգայուն Հյուսիսածքները. փափկանի սլաքի մաշկահիմքը, սլաքի յենթամաշկային շերտը, մատի խորանիստ ծալիչ ջիլը, սինովիալ (ձուսպային) պարկը, մակուկուսկը և ամրակաշտի պատիճը։ Ամրակի մաշկահիմքի վերավորումը, հետազայում նրա մեջ թարախաբորրոքային պրոցեսի դարդացման հետ միասին, չի պատկանում անպայման վտանգավոր հիվանդությունների թվին։ Այստեղ հիվանդության ոջախը խոր չե և մենք համեմատաբար հեշտությամբ թե՛ հոմապատասխան դեղորայքով և թե՛ պարզ ոպերատիվ ձևերով կարող ենք նրա վրա ազդել։ Բոլորովին այլ բան է, յերբ ծակումի հետևանքով մատի խորանիստ ծալիչ ջիլում, ամրակաշտում և ուրիշ տեղերում թարախային, խի հաճախ էլ նաև դանդաղանային բորբոքում է դարդանում։ Յեղջերասպատիճի մեջ այդ խորը թաղնված Հյուսիսածքների վրա սովորական մեղիկամենտար յեղանակով դործադրած բուժական ազդեցությունը վերին աստիճանի դժվար է, խի նկրողի յենթարկված Հյուսիսածքի մասերը հեռացնելու նպատակով կատարած ոպերատիվ միջամտությունն ամեն անգամ էլ ցանկալի արդյունքներ չի առելիս։

Ենթե այդ ճանապարհով կենդանու կյանքը վերիկ հաջողվում էլ է, ապա, համենայն դեպս, մինչև նախնական նորման, վերականգնում տեղի չի ունենում, մորթվհետե մնում են քիչ թե շատ շարժողական արատներ, մորոնք կենդանու ալխատունակությունը, հետևապես և նրա անտեսական արժեքը, պակասեցնում են։

Այսպիսով պրոգնոզը ծակումի դեպքում տարբեր է լինում և ամբողջապես պայմանավորվում է վերքի տեղով ու խորությամբ։ Մակերեսային ծակումի դեպքում ընդհանրապես այն բարենպաստ է, ֆլեզմոնով բարդացած փափկանի միասովածքի ժամանակ՝ զգուշ, չի և սինովիալ պարկի մակուկուսկրի և ամրակաշտի վերավորվելու դեպքում՝ կասկածելի, անբարենպաստ կամ նույնիսկ միանշամայն անհուսալի։

Մի քանի դեպքում ծակումը մասնաշիջել վերին աստիճանի հետ և՛ կենդանու տերը հայտնում և, վեր ինքը ներքանից ոտաթ մարմին և հանել կամ ինքը բխելը սմբակը հետադուսելիս ներքանում կամ սլաքում մեկ կամ ուրիշ սուր մարմին և դանում, այլ դեպքերում կենդանու կաղուխյան տեսանելի պատճառը միանգամից չի հայտարարվում և միմիայն սմբակը մանրամասն հետադուսելուց և ներքանը լավ տաշելուց հետո հաջողվում և վորեն ոտաթ մարմնի մասն տեղի անցք հայտարարել, վորի լուսանցը սովորաբար կաթն ու սևացած և լինում։ Սլաքի կողքերի ակոսային մասը, ինչպես արդեն ասված և, ամենից ավելի հաճախ վնասվելու տեղն և, այդ պատճառով համապատասխան դեպքերում այստեղ յեղջերն առանձին խնամքով և ուշադրությամբ պետք և տաշել։ Պատահում և, վոր ոտաթ մարմինը յեղջերապատինը ծակելով մտնում և ներս, կտրվում և կենդանուն ուժեղ ցավ պատճառում և ծածկող հյուսվածքները խորը դուրս կտրելուց հետո մեկայն վերջնական հաջողվում և կտրված մասը դանել ու դուրս բերել։ Մակումներն ուղեկցվում են կաղուխյամբ, վորի աստիճանը սովորաբար համապատասխանում և մատի վառվուկ հյուսվածքների վնասվելու աստիճանին։ Մակայն վորոշ դեպքերում թույլ արտահայտված սկզբնական կաղուխյան դեպքում ևլ վնասվածքներ են հայտարարվում ամենախոր հյուսվածքներում, վորոնք թաղնված են յեղջերն մաշկում։ Ներքանի և վառվանի մաշկահիմքի վնասվածքները սովորաբար մակերեսային կամ խոր թարախային բորբոքում են առաջացնում, այդ պարագայի համար բուրբ բնորոշ յերևույթներով, այն և՛ թարախային ինֆիլտրացիա, թաքախու-եկոսույատի կուտակում, սմբակայեղջերի շերտավորում, յեղջերապատին բարձր ջերմություն, մատների դարակերակների ուժեղ պուլսացիա, ցավ և այլն։ Փափկամը կամ մրուսվաքը վերադրվելիս հաճախ դարձանում և Ֆլեգմոնոզ բորբոքում, վորն ուղեկցվում և ուժեղ կաղուխյամբ, յեղջերապաքի և յեղջերային վառվանները շերտավորումով և պսակեղրի հատվածում թարախի արտադրությամբ։ Փափկանի Ֆլեգմոնից հաճախ հիվանդանում են (նեկրոզի յեն յենթարկվում) նրան ընդհուկ միացած վառվանի անասները։ Մատի խորանիստ, ծալիլ ջիլի ծակումը ուղեկցվում և նույնպես շատ ուժեղ կաղուխյամբ, կապոսերի հատվածների և միջլուսնիկային ալուսցով և այսպես կոչված դորմալ Ֆլեգմոսայի դեպքում խիստ ցավով։ Սմբակահողը վերադրվելիս յերբմն առաջին շրջանում ծակող առարկայի առաջացրած անցքի միջից սինո-վիալ հեղուկի հոսում և յերևում, իսկ հողի մեջ թարախաբորբում դարձանալու դեպքում, բացի ուժեղ կաղուխյանից մեծ մաս

սամբ ամբողջ պսակայնեղբի յերկարությամբ դռյանում և ողակա-
նման ուռուցք, վորն սկզբում կարծր ու ցավազգաց և լինում իսկ
հետագայում մի կամ մի քանի տեղեր ծփանք և տալիս: Ինքնըստ-

Նկ. 147. Կաշվեց պատրաստած սմբակի
կոշիկ:

Նկ. 148. Տաշեղնեւով
կապ:

ինքյան հասկանալի չե, վոր խոր վարակավորված վերջեր լինելու
դեպքում սմբակի հաստվածում քարախարորբութային պրոցեսները

A

B

Նկ. 149.

A—յերկաթե քիթեղ՝ հանգի գգեռների համար ծակած անցեւոյ և պայտի բռնային
մասի բունը ներդնելու կտուցով. B—ծակումների ժամանակ գործածվող յերկաթե
քիթեղով պայտ:

Հաճախ մեկ կից հյուսվածքից մյուսի վրա յեն տարածվում, այնպես
վոր վերջ ի վերջն այդ բոլոր հյուսվածքների ընդհանուր հիմնադա-
ցումը բնորոշող սիմպտոմովումպլեքս և ստեղծվում: Կենդանու ընդ-

Հանուբ գրութիւնը սովորաբար նուիրակն խիտ խախտում է մարմնի ֆերութիւնը բարձրանում և մինչև 30-40°, նուրիակ ալիւրի, պուլսն արագանում, արտաձայնը փշանում և և այլն:

Այս նկարագրութիւնից հետո և համադրել, վոր ծակումի լուծումը հանախ բաղական դժվար դործ և: Նախ և առաջ անհրաժեշտ և ամրակն ուշադրությամբ նախապատրաստել, այսինքն՝ մաքրել ցեխը, հեռացնել անկենդան յեղջերը, առջ ցրով ու ճանաչով լրմանով, 20-30 բուլն վորտ անտիսեպտիկ լողնոց անել և դրանից հետո արդեն, թարախին դուրս դալու հնարավորութեան տալու նրապատկով, ոտար մարմինը հանելու և յեղջերն ներքանը հերձելու աշխատանքը ձեռնարկել: Ենթադրոված յեղջերն ներքանը պետք և զգուշությամբ հեռացնել: Անկենդան հյուսվածքներից և այլ ոտարտի մարմիններից վերջն ուշադրությամբ մաքրելուց հետո վորտն անտիսեպտիկ հեղուկով (ցրածնի պերոքսիդ, եփուր, կալիումի պերմանգանատ Դակենի հեղուկ) պետք և վորտել այն, վորից հետո (նույն դեղերից մեկով) վերջը փաթաթել անտիսեպտիկ կամ ասեպտիկ կապով: Անհրաժեշտ և կենդանուն կանգնեցնել առատ ցածքար փռած մաքուր և չոր հատակի վրա: Յեթն ոմբակի համար կարծած կաշվե կոշիկ (նկ. 147) կա, ապա այն հաղցնելն ողտակար և, վորպեսպի վերջը հատակին յեղած կրկնակի ինֆեկցիայից պաշտպանով: Կաշվե կոշիկի վորտարեն յերբեմն կապի վրայից պարտի թեքատի և ներքանի արանքը զնելու տաշեղներով (նկ. 148) կապ և դործադրում:

Նույն նպատակով յերբեմն պարտն հանովի դպեռներով ամրացվող յերկաթե թիթեղ են դործադրում (նկ. 149):

Վերջը հետադուսելիս զոնդելուց պետք և խուսափել. յեթն յերբեմն զոնդելը հարկավոր և լինում, ապա անհրաժեշտ և այն կատարել արտակարգ զգուշությամբ, վորտ լավ Ֆիկսելով, վերջի մուտքի անցքը խնամքով արտահանելով և ստերիլ զոնդով: Վերապա վորտել պետք յեղած ժամանակ:

ՄԵԽՈՎ ԱՆԵԼԸ

Ներքանի մաշկահիմքի ծայրամասի և նրան սահմանակից պատի մաշկահիմքի ստորին մասի վնասվածքը, վոր տեղի յն ունենում ամբակի յեղջերամաշկիկն պայան ամրացնելու նպատակով մեխելիս, կոչվում և մեխով (մեխով անել կամ մեխով ընկնել): Այս տեսակի վնասվածքները կամ ճմլվածի, զգայուն հյուսվածքի սեղմվածի բնույթ ունեն, կամ հանդիսանում են ծակած վերքեր, վորոնք սո-

վորարար վարակավորված են լինում: Առաջին դեպքում մեխն անմիջապես սմբակի մաշկաշիմքին չի դիպչում, բայց նրա մոտից անցնելով՝ նրա հետ շփում ունեցող յեղջերային մասերի հետ ճնշում է դործադրում նրա վրա, առաջացնելով ցավ, վորը հանդես է դալիս վոչ թե միանգամից, այլ սովորաբար 2-3 օր անցնելուց հետո, իսկ յերբեմն ել պայտելուց հետո շատ ավելի ուշ: Դա, այսպես կոչված, ամուղղակի մեխումն է: Յերկրորդ դեպքում մեխը մտնում է հենց մաշկաշիմքի մեջ, մնալով սպառնալից կամ նրա մակերեսի պտկիկային շրջանին— strat. papillare, կամ ավելի խոր՝ անոթային և վերնոսկրային շերտերին— strat. vasculare et srt. periostale: Սա ուղղակի մեխումն է (նկ. 150):

Մի քանի համեմատաբար սակավ դեպքերում մեխը սմբակոսկրի յեղրին է հասնում, ըստ վորում այդ վոսկրից մեխանիկորեն մի կտոր պոկվում է:

Ինքնուստինքյան հասկանալի չէ, վոր ախտանատոմիկ փոփոխությունները, նշանները, պրոգնոզն ու բուժումը միատեսակ չեն և կախված են մեխովից առաջացած մնասվածքի աստիճանից:

Ամուղղակի մեխովի դեպքում փափուկ մասերի մնասվածքները սովորաբար աննշան են լինում և արտահայտվում են ճմլված հատվածի զգայուն հյուսվածքի հիպերեմիայի յերևույթներով և հետագա եկտոդարցիայով: Բայց յեթե ճնշող մարմինը (մեխը) իր ժամանակին հանվի, ապա խախտված հյուսվածքի վերականգնումն արագ կկատարվի:

Ուղղակի մեխով լինելու դեպքում, յերբ սմբակի փափուկ հյուս-

Նկ. 150. Մեխով:

A—ուղիղ խլված մեխը. B—սմբակի մաշկանիմի մեջ մտած մեխը:

վոր մեխն անցնելով առաձգական յեղջերե հյուսվածքի միջից՝ մեխանիկորեն մաքրվում է և նրա վրա թվով այնքան քիչ միկրոօրգա-

վածքներն անմիջական կերպով վիրավորվում են, թվում է, թե ամեն անգամ մակերեսային կամ խորը թարախային բորբոքում պիտի առաջանա, բայց պրակտիկ աշխատողները բազմաթիվ դիտողություններն այն փաստն են հաստատում, վոր յեթե վիրավորող մեխն իսկույն ևեթ հանվի և նրա տեղը նորը չլքվի, ապա հաճախ բորբոքային պրոցես տեղի չի ունենա:

Այդ նրանով է բացատրվում,

ներգմանը են մնում, վոր որդանիցմը նրանց հետ ու արագ վոչնչաց-
նում է, իսկ մեկանցքը, մեկը հանելուց հետո ելաստիկ յեղջերա-
յին հշուտվածքով արագ փակվում է, վորպիսի հանդամանքը հողից
սմբակի մեջ նոր ինֆեկցիա մտնելուց պաշտպանում է, Իսկ յեթե
նույն ալը անցքի մեջ նոր մեկն է խփում, ապա սովորաբար մա-
կահիմքի մակերեսային կամ խոր թարախարորքում է դարգա-
նում, վորովհետև վարակավորված մեկն անցնելով սմբակի փերու-
նացած յեղջերե հշուտվածքի միջով՝ այլևս չի մաքրվի։ Սակայն,
շնայած նրան, վոր վերավորովոջ մեկն արագ հանում է ալը նույն
անցքում նոր մեկն չեն խփում, այնուամենայնիվ յերեմն թարախա-
րորքուման ծանր տեսակներ են դարդանում։ Այդ վերաբերվում է
ստանձնապես այն սմբակներին, վորոնց յեղջերը թույլ, փափուկ ու
արատավոր է և սպիտակ դիմը խախտված է։ Սմբականման վոսկ-
րի փնտվելու դեպքում, մանավանդ յեթե նրա յեղբերքից կտոր է
սղակվել, թարախարորքումը չափազանց լուրջ ու յերկարատև ըն-
թացք է ստանում և սովորաբար վոչ միայն սմբակի մաշկահիմքի,
այլև սմբականման վոսկրի նեկրոզով է վերջանում։

Մեխոփե պատմաագները բավական բազմազան են, սակայն նը-
րանց կարելի է յե յերկու հիմնական խմբի բաժանել՝ նախատրամադ-
րող պատճառներ և արտաքին պատճառներ։

Առաջինները կախված են ուղղակի կենդանու կառուցվածքից.
որան վերաբերում են՝ սմբակայեղջերի վատորակ լինելը (փերուն,
դուրբարեկ, թռնած, շատ չոր, այլև բարակ յեղջերը) և սմբակի
անկանոն մեք (ուղղորդ, շեղ, ծուռ, տափակ)։

Եթե սմբակայեղջերի վորակը վատ է, սմբակամեխի ուղղու-
թյունը հեշտությամբ կարող է փոխվել դեպի սմբակի մաշկահիմ-
քը, վորի հետևանքով էլ վերջինս անմիջականորեն կփրավորվի
կամ յեղջերե հշուտվածքի միջոցով մշման կենթարկվի։

Սմբակի ուղղորդ, շեղ, ծուռ, տափակ լինելու դեպքում ամ-
բողջ յեղջերապատը կամ նրա մի մասը չափից դուրս ուղղահայաց
կամ թեք դրություն ունի, վորը մեխերի կանոնավոր խփելը դժ-
վարացնում է և մեխով անելու վտանգ է ստեղծում։

Վերջապես, կենդանու նյարդային խանգվածքը, մեխերը խփելու
ժամանակ նրա անհանդաությունը վերը նկարագրված վերավոր-
ման պատճառ կարող է ծառայել։

Պատճառների յերկրորդ խումբը բացառապես վերաբերվում է
պայտարի փորձաությանն ու բարեխղճությանը, այլև սմբակի մե-
խերի վորակին։

Պայտելու հիմնական կանոնները չգիտենալը, պայտի վոչ-կա-

տարյալ պատրաստելը, մեխանիզմների անհամապատասխան ուղղութ-
վածքներ, յեղջերապատի ներբանային յեղրի չափից ավելի տալելը,
պայտարի շտապողականութունը կամ անփութութունը— անա վո-
րոնք են մեխով կոչված հիվանդության ամենից ավելի հաճախա-
կի պատճառները:

Վատ սմբակամեխերը, այսինքն՝ թաղանթով ծածկված, ծայրի
կռվածքները վատ, շատ կարծր, չկոացող և սմբակի մեծությանը
չհամապատասխանող, այլև անհարթ յեղրեր ունեցող մեխերը մեխով
լինելու մեջ քիչ դեր չեն խաղում:

մեխերի դվիկներին կամ փարլիններին սեղմելիս կամ բաղխելիս
ցավ և արտահայտվում: Յերբեմն վերքի անցքի մեխի մոտ և
դուրս յեկած մասերում արյունախառն թարախ և յերևում: Անմի-
ջապես ուղղակի մեխով անելու մոմենտին կենդանին սովորաբար ցավ

Ախտանշաններն են՝ կարծր դեմնին ման դալիս ուսկոցող կա-
ղություն, մեխոված հատվածում յեղջերամաշիկի չերմության բարձ-
րացում և մատի զարկերակների ուժգին պուլսացիա, վիրամորոզ
և զդում և վոտը յետ և քաշում: Մակերեսային թարախարորոքման
դեպքում այս ախտանշաններն ավելի թույլ են արտահայտվում: Զան-
խոր բորբոքման ժամանակ, Սմբակամեխի վոսկրը մեխովելիս կա-
ղությունն առավելագույն արտահայտությանն և հատում— կենդա-
նին հիվանդ վոտին ամենեին չի հենվում կամ հաղիվ միայն այդ
վոտը դիպցնում և դեմնին, կենդանու ընդհանուր դրությունը
խախտվում է:

Անուղղակի մեխովի ժամանակ, ինչպես արդեն հիշվել է, կա-
ղությունը սովորաբար արտահայտվում է պայտելուց 2-3 որ հետո,
իսկ յերբեմն ել ավելի ուշ: Այն դեպքում, յերբ այդպիսի մեխովը
բարդանում է թարախային կամ ասեպտիկ բորբոքումով, ապա բոր-
բոքման այդ տեսակներին հատուկ բոլոր ախտանշանները յերևում են:
Իսկ յեթե բանը սահմանափակվում է աննշան հիպերեմիայով, այն
ժամանակ, ինչպես կաղությունը, այնպես ել միացած յերևույթնե-
րը հաղիվ նկատելի տեսք են ընդունում և կենդանուն պայտահան
անելուց ու 1-2 որ հանգիստ տալուց հետո արագ անհետանում են:

Դիագնոզը դրվում է մատնանշված ախտանշանների և անամնզի
հիման վրա: Տիրոջ տված ցուցմունքներն այտուղ շատ եյական նը-
շանակութուն ունեն: Յեթե պայտելուց հետո իսկույն, կամ պայ-
տելուց վորոշ ժամանակ անցնելուց հետո կաղություն և յերևում,
այդ ցույց և տալիս, վոր հիվանդության և ձին պայտելու մեջ կապ
կա: Սմբակապատի վրա մեխի աննորմալ բարձր դուրս դալը, ընդ-
բաղխելիս բարձր զգայունությունը կամ սմբակի ունելիքով պատի

մյրա սեղմելն արդեն բաժանաճախի նյութ են տալիս Հիվանդության պատճառը մորթելու համար: Այդպիսի մեխը սմբակի միջից հանելիս ծածկված է լինում արյունով, իսկ հնացած դեպքերում՝ թարախով և ժանդով:

Նախադուշակութունն արվում է կաղուխյան տատկանի, տեղադրության և թարախի մորակի հիման վրա: Թուշ և մոշ վաղուց առաջացած (1-3 որով) կաղուխուն և ջրիկ ժախքաղուն կամ սևա-մուռն թարախ լինելու դեպքում նախադուշակութունն ընդհանրապես բարենպաստ է. ուժեղ կաղուխյան և թանձր, սպիտակա-դեղնավուն ու մանավանդ զոր-կարմրավուն, ջրիկ և դարչահոտ թարախ լինելիս՝ զղուշությամբ կամ կասկածանքով: Թարախի վերջին տեսակը մաշկահիմքի կամ սմբականման մոսկրի դանդրենային բորբոքման մասին է վկայում, կամ յերկուսինը միասին և հաճախ վերջանում է սեպտեցեմիայով կամ պեմբրայով:

Բուժումը, ամուղղակի մեխովի դեպքում, յերբ վերջինս սմբակի մաշկահիմքի թարախային բորբոքումով չի բարդացել, կատարվում է մեխը հանելով և կենդանուն կարճատև (1-3 որ) հանգիստ տալով: Մեխանցի մուտքի մասում յեղջերը պետք է բարակացնել, յողի թուրմ քսել, իսկ ինքը անցքը մեղրամոմով կամ ձյութով մաքել: Մակերեսային խոր, կամ դանդրենային թարախաբորբոքում առաջացրած մեխովի բուժումը պետք է ամենից առաջ նույնպես այն ուղղությամբ տանել, միւր բորբոքումն առաջ բերող պատճառները վերանան, միւր հոմար անհրաժեշտ է կենդանուն պայտաւան տանել, զղուշությամբ մեխերը հանել, յեղջերային ներքանը բարակացնելու և թարախն ազատ դուրս դալու համար բորբոքված վայրի դիմացի յեղջերը տաշելու միջոցով սմբակի ախտավորված հատվածը թարախից ազատել: Վերը հիշված անտխեսպիկ հեղուկ-ներից մեկով (NaCl -ի հիպերտոնիկ լուծույթով, կալիում պերմանգանատի լուծույթով, դակենի հեղուկով և այլն) վերքը մոռոզել և մյրան դնել խոնավ անտխեսպիկ կամ չոր ասեպտիկ կապ: Սկզբում կապը յուրաքանչյուր 1-2 որը մի անգամ են մոխում, իսկ յերբ առողջացումն սկսվում է և այլևս թարախ չի լինում՝ ամփելի ուշուշ: Մակերեսային բորբոքման ժամանակ առողջացումը տեղի յեռնենում 5-7 որից հետո: Նորից պայտեկի սմբակի մնասված տեղն անհրաժեշտ է խնայել և մեխով յեղած տեղում մեխեր չխփել: Խոր բորբոքման դեպքում, մորը բնորոշվում է թանձր կոնսիստենցիայի և բաց-դեղնավուն թարախով, դեղկներատիվ պրոցեսը շատ ամփելի լուրջ է, քան մակերեսային թարախա-բորբոքման ժամանակ, այդ պատճառով վերականգնելու համար այստեղ սովորաբար բուժ-

ման՝ յերկար ժամանակ և պահանջվում։ Այստեղ ևս բժշկի գլխավոր հոգը պիտի լինի հիվանդ հաստվածն ավելի կատարյալ կերպով թափախից ազատել և վերքն ախտահանել։ Այդ նպատակով հեռացնում են ներքանի մնացած յեղջերը, կադուխյունը խիստ արտահայտվելու դեպքում ճնշումը պակասեցնելու նպատակով բորբոքված վայրի դիմացում դռնված յեղջերապատը զգուշությամբ բարակացնում են կամ մի քանի դեպքերում նույնիսկ բոլորովին հեռացնում։ Նեկրոզի յննթարկված մասերը, ինչպես և պաթոլոգիկ կերպով դեբսանած դրանուլացիոն՝ հյուսվածքը սուր դղալով քերում են, վերքը խնամքով լվանում և անտիսեպտիկ կապով փաթաթում։ Սկզբը նախան շրջանում կապը փոխում են ամեն որ, իսկ ավելի ուշ, նախելով պրոցեսի ընթացքին, ավելի յերկար ընդմիջումներից հետո։

Մաշկահիմքի և սմբականման վոսկրի դանդաղեցում լինելիս (գորշկարմիր, ջրիկ, դարչաշուտ թարախ) զոնդով համապատասխան հետազոտումներ կատարելուց և ույերացիոն դաշտ պատրաստելուց հետո, անհրաժեշտ և անմիջապես դանդաղեցումն պրոցեսով ախտավորված տեղի սահմաններից մոտ 0,5-1 սմ. դեպի դուրս ներքանի և սմբակապատի յեղջերը հանել և նեկրոզի յննթարկված վոսկրի կտորը (սեկվիստը) նույն շտիի մաշկային հյուսվածքի հետ միասին հեռացնել։ Յեթե վերքը նեկրոզի յննթարկված մասերից խնամքով մաքրվի, հանգամանորեն ախտահանվի ու հետագայում սուլբական ստերիլ կապով փաթաթվի և վորոշ ժամանակ, նախելով հանգամանքներին, կապը փոխվի, 4-6 շաբաթ անցնելուց հետո, յեթե պայտումը կանոնավոր կատարվի, հաջողվում և դեֆեկտն առողջացնել և կենդանու աշխատունակությունը վերականգնել։ Յեթե թարախանկուլոզատը սկզբնական ախտավորման տեղով չի սահմանափակվել, հասել և պսակի հատվածին և այստեղ յեղջերը շերտով պոկվել է, ապա պոկված յեղջերը պետք և հեռացնել, մերկացած հյուսվածքներն ախտահանել և կապել։ Բուժման ամենասկզբում յեղջերամաշիկն ախտահանելու նպատակով, վրան անտիսեպտիկ լողանքի մեջ դնելը շատ ոգտակար է, վորից հետո խոնավությունը յեղջերի մեջ պահելու համար պետք է վազելին կամ խոզի ճարպ քսել։ Պատկերախոցների խուսափելու համար հիվանդ կենդանուն պետք և պահել առատ ցամաքով ծածկված չոր հատակի վրա։ Ընդհանուր բուժման մեկըն են՝ աուտոհեմոստերապիա կատարելը, կամֆարա, կոֆեին և լավ դյուրամարս կեր տալը։

Հմտավածք անձան տակ պետք և հասկանալ այն արյունալցումները, վորոնք առաջանում են սմբակի յետևի մասերի մաշկաշիւթում անոթները սեղմվելուց և պատռվելուց. այդ յերևույթը անդի յն ունենում կրնկապատում, վերջինիս ներքանի մասում կամ ներքանի անկյուններում, ներառյալ նաև հարակից սպիտակ գիծը: Յեթև այդ արյունալցումներն առաջացնող մեխանիկական պատճառները յերկարատև ազդեցությունն են ունեցել, սմբակի բուն մաշկի պլազիկային չերաբ զգալի փոփոխություններ և կրում, այդ պատճառով առաջանում և յեղջերապատի վրա բնորոշ ողակներ ունեցող, դեֆորմացիայի յենթարկված սմբակ (նկ. 150 ձ):

Հմտավածքի ախտ-ամատուրիկ վնասություններն եյական դեբրով կայանում են հետևյալում. սմբակի մաշկաշիւթի թուլլ առտիւնի սեղմումներից դուրսացած արյունալցումներն այնչափ աննշան են լինում, վոր կլինիկական հայանարեւելը մեծ մասամբ անկարելի յե: Արյունալցումներ յեղած լինելու մասին կարելի յն դատել միայն այն ժամանակ, յերբ յեղջերամաշկը տաշելիս յեղջերաչերաբ դեղնավուն փայլուն տեսք ունենա: Այդ տեսակի յեղջերաչերաի դուրսուլը պայմանավորվում և նրա մեջ շնային հեղուկ ներծծվելով: Մեխանիկական ազելի աւթեղ ազդեցություններից պատռվում են պտկիկային, մի քանի դեպքերում ել անոթային շերտի արյան անոթները, վորոնց միջից արյունալցում և կատարվում:

Նկ. 150 ա. Նրոնիկ հմտավածքից առաջացած սմբակի դեֆորմացիա:

Դուրս յեկած արյունն իր ձևակերպ տարրերի քայքայվելուց հետո մասամբ ալլային անոթներով և ներծծվում, մասամբ ել ծծվում և ներքանի յեղջերաչերաի մեջ, ներկելով այն մուգ կարմիր և դեղին գույնով: Յեղջերի այդպիսի կետային կամ դիֆուզ դուրսավորում սովորաբար նկատվում և ներքանային անկյունների ու սպիտակ դծի հատվածը տաշելիս, ըստ վորում կետային դուրսավորումը տեղի յն ունենում պտկիկների մազանոթները պատռվելու, իսկ դիֆուզ դուրսավորումը կատարվում և այն ժամանակ, յերբ բուն մաշկի մակերեսում արյունը շատ կամ քիչ քանակով կուտակվում և: Մեծ մասամբ յեղջերադուրսացման պրոցեսն այս դեպքում չի խախտ-

վում, բայց շատ ուժեղ արյունացումների ժամանակ յեղջերային մասն զդաշտն մասից շերտով պոկվում և և այդ յերկու շերտերի արանքում դոյանում են փոքրիկ խոռոչներ, վորոնք յերբեմն թանձրացած արյան փշուռնաճանճան զանգված են պարունակում:

Լունգվիցի (Lungvitz) հետազոտությունների համաձայն մասնավորապես կրնկապատների հատվածում ճնշումով քննելիս, ինչպես բուն մաշկի թերթիկները, այնպես էլ յեղջերե թերթիկները տեղահանվում և ծովում են: Այդ դեպքում թերթիկների սովորական մեծությունը վրիվում և, նրանք կամ շատ հաստանում են կամ ընդհակառակն աննորմալ բարակում, նայելով թե իրենց վրա ինչ աստիճանի ճնշում և զործադրվում:

Ներքամի ճնշումով քննելիս ներքանի յեղջերային խողովակները ևս կոր ուղղություն են ստանում, իրենց արամաղծում մեծանալով կամ փոքրանալով, ի հարկե այդ դեպքում յեղջերե խողովակները միայն սնդրադարձնում են պտկիկներում տեղի ունեցող հիպերպլազիայի և ատրոֆիայի պրոցեսները: Վորոչ դեպքերում ներքանի վրայի պտկիկների յերկարությունը հասնում և 1 սմ, իսկ հաստությունը՝ 0,25-0,5 սմ:

Բուն մաշկահիմքի մասի վրա մշտական ճնշում լինելու հետևանքով (սեղմված սմբակ) ճնշմանը յնթակա տեղի արյան շրջանառությունն ու սննդառությունը խանգարվելու հետ միասին տեղի յն ունենում ատրոֆիկ պրոցեսներ, վորի պատճառով յերբեմն սմբականման վոսկրի վրա զարգանում և սասկապրոց:

Յեղջերապատիճը հանդիսանալով սմբակի կերատոզն հյուսվածքների զործունեյության արդյունք, իր հերթին արտացոլում և հյուսվածքների մեջ տեղի ունեցող աննորմալ պրոցեսները. նրա վրա ողակներ են դոյանում և փայտկանի բարձիկներն ասիմետրիկ դրություն են ընդունում: Այս յերևույթները, սակայն, հատուկ են բացառապես ճնշումով քննելի խոռնիկ ձևերին:

Հիվանդագին ոջախն ինֆեկցիա մուտք զործելու դեպքում առաջանում և սմբակի մաշկահիմքի թարախարորոքում:

Պատճառները: Պրակտիկ անասնաբույժների ընդհանուր դիտողության համաձայն վորոչ ձիեր ճնշումով քննելով տատապում են բացառիկ դեպքերում, իսկ մշտապես պայտվող ձիերը բավական հաճախ են ունենում: Արդեն հենց այս հանգամանքը ցույց և տալիս, վոր ճնշումով քննելի հիմնական պատճառն անկանոն պայտումն և, վոր արտահայտվում և յեղջերապատիճը վուչ ճիշտ տաշելու և պայան անկանոն շինելու ու հարմարեցնելու մեջ:

Յեղջերամաշիկը տաշելու յուրաքանչյուր անճշտություն, վորից

ամբակի վրա մարմնի ծանրության հաստատաշարի բաշխումը խախտվում է և ամբակի առանձին մասերը քիչ թե շատ թուլանում են, կարող է մատի հասվածում դանադան բորբոքային պրոցեսներ առաջացնել և հասցնել այն դրության, վոր ամբակի բուն մաշկի անոթները պատռվեն ու նրանց մեջից շրջակա հյուսվածքների մեջ արյունալցում կատարվի:

Առանձնապես աննպաստակահարմար դործողություն է համարվում տաշելիս կրնկի պատերը շատ կարճացնելը և յեղջերապալքից կտրելը, վորի հետևանքով մատի ամբողջ կրնկի մասը մնում է ուղում կախված (նկ. 151):

Իր վրա կրելով մարմնի ծանրության ճնշումը վերևից, և պայտի սառնին մասում շունենալով հենման կետեր, մատի այդ մասի համար սակզծվում է խիստ աննորմալ դրություն, վորի ժամանակ ներքանային անկյալները հասվածում պակիկները սեղծվում են, իսկ կրնկի պատերի հասվածում թերթիկները ձգվում են: Վոչ պակաս միաստկար ոպերացիա յե շրջված պատերը սխտեմատիկաբար և անխնա տաշելը, վորից սեղծված ամբակ է առաջանում, և սրմբակի մաշկի պակիկները սեղծվելու հետևանքով սովորաբար պայմանավորում է խրոնիկ ճմռվածքների յերևան գալը: Յեղջերապալի ներքանային յեղրի մեղեալ և լատերալ կողմերի անհավասար կտրելը ևս կարող է ճմռվածքներ առաջանալու անմիջական պատճառ ծառայել:

Պայտի կառուցվածքի ամկամոմությունը, վորով պայմանավորված է ճմռվածքի առաջացումը, արտահայտվում է նրանում, վոր կրնկի մասերում պայտի վերին մակերեսը խիստ հորիզոնական չի նկու. փոխաբեն, դեպի պայտի ներսին յեղրերը թեք են անում: Յեթե կրնկի պատերը քիչ թե շատ ուղղորդ դրություն ունեն պայտի այդպիսի կառուցվածքը, ձեռ տեղից շարժվելու ժամանակ, կրնկի պատերին ստիպում է սահել դեպի ներս և ճնշել զգայուն հյուսվածքներին, առաջացնելով նրանց մեջ համապատասխան հետևանքներ, ինչպես ձգվածություն և արյունալցում:

Պայտն արատավոր ձևով հարմարեցնելն արտահայտվում է նրանով, վոր պայտը չի համապատասխանում տաշելով նախապատրաստած յեղջերապալի ներքանայեղրի գծադրությանը և կամ շատ նեղ և լինում կամ կարճ:

Ճմռվածքներ առաջանալու միաստորամաղրող պատճառների թվին են պատկանում վերջավորությունների դրվածքի բոլոր անկանոն տեսակները, ինչպես և յեղջերապատիճի արատավոր ձևերը և յեղջերանյութի վատ վորակը: Վերջավորությունների անկանոն

դրվածքը սովորաբար առաջ և բերում սմբակի առանձին մասերի անհամասար ծանրաբեռնում և՛ աշխարհով ճմռավածքներ առաջանալու համար բարենպաստ մոմենտ և հանդիսանում։ Առանձնապես սեղմված սմբակը, ինչպես և ձևով նրան հակադիր լայն սմբակը ճմռավածքներով հաճախ են ախտավորվում։ Ինչպես արդեն հիշվել և, առաջինն ախտավորվում է կրնկի պատերի հատվածում, իսկ յերկրորդը՝ ներքանի անկյունների և շրջված պատերի հատվածում։ Լայն և տափակ սմբակներում ճմռավածքներ առաջանալը բացատրվում է նրանով, վոր այդ սմբակների կրնկի պատերը սովորորաբար ցածր և թույլ են լինում, իսկ ներքանի անկյունները լայն, վորի հետևանքով ախտեղ ներքանի մաշկահիմքը բավարար չափով ամուր պաշտպանված չի լինում։

Նկ. 151. Ծմռավածքներ դրանալուն նպաստող կրնկի պատերի անկանոն կտրելը

դեպքերում սովորաբար կենդանին չի կաղում կամ հաղիվ նկատելի չափով է կաղում։ Ծմռավածք ցույց տվող դիաֆոր կլինիկական նշանն այն է, վոր ներքանի անկյունների և սպիտակ դծի հատվածում յեղջևը մուգ-կարմիր կամ դեղին դառնալորում է ունենում։ Այդ դռնափորում սովորաբար հայտարարվում է ներքանի յեղջևը տաշելիս և, ինչպես վերևում արդեն նշել ենք, յերբեմն տարածված տեսք է ունենում, յերբեմն ել կետերի կամ տարբեր մեծության, սկսած քորոցի գլխից մինչև 3 կոպեկանոց դրամի կամ ավելի մեծ բծերի տեսք է ունենում։ Մակայն յեղջևի տարածված դռնափորումն ավելի հաճախ է պատահում։ Յերբեմն յեղջևանյութը, իբ մեջ ար-

վերջապես փափուկ, փխրուն կամ չոր, դյուրարեկ յեղջևերն իր անդրմացկանության պատճառով, դրսից տեղի ունեցող վիրավորումներին չի կարողանում բավականաչափ հակադրել և իր ամբողջությունը կորցնելու հետևանքով պատճառ է դառնում պտկիկների վնասվելուն, վոր արտահայտվում է նրանց ճնշվելու կամ ձգվելու ձևով։

Նշանները, Թարախային պողոզերմատիտով ախտավորված, բայց չբարդացած ճմռավածքները մեծ մասամբ սմբակի մեջ վորևե չափով զգալի ցավեր չեն առաջացնում, ուստի այդպիսի

նախնայ Զեքիանիւմ Հետեանքով, փերումն և անդիմացկունն և դառնում և փափուկ կոնսխատենցիայի Հետ միասին ձեռք և բերում. փայլուն պեղնափուն տեսք: Կրնկապատերի Հասվածում յեղած խրոնիկ ճշմարտութեանքը Հաճախ բնորոշվում են փափկանների բարձրիկների տախմարիկ գրութիւնով և կրնկապատի վրա ողբը դոյանալով: Այսպիսի պեղներում կրնկապատերին փորձնական ունելիքով սեղմելիս կամ մուրճիկով ընդդադնելիս կենդանին ցավ և դժուար. Զրա քայլվածքը լարված և դառնում և, ինչպես ասում են, կենդանին ախտավորված վրաներով բղբաւում և:

Դիպցնոգը: Վերը գրված Նշանների Հիման վրա ճանաչվածքի պիտանող դնելը բաղական Հեշտ և: Այս Հիմանդութիւնը կարելի չէ շփոթել միայն աւրանալցային պողպեղմատիտի Հետ, բայց մուղ-կարմրադույն բծերի առկայութիւնը և սմբակի փափուկ Հյուս-մածքների բորբոքման կլինիկ նշանների, ախտիճճ՝ մասների դար-կերակները ուժգին պուլսացիայի, տեղական ջերմութեան բարձրացման և՝ ուժեղ ցափի բացակայութիւնը ճիշտ դիպանող դնելու Համար բաղական տալաներ և տալիս:

Խրոնիկ մմտալածմեր լինելիս պետք և ուշադրութիւն դարձնել յեղջերամաշիկի ձևի (սեղմված սմբակ) և փափկանային աճառների (Նրանց վոսկրացումը) դրութեան վրա:

Կրնկապատերի Հասվածի խրոնիկ բորբոքումները և սմբակի սեղմվածութիւնը, յերբմն ել փափկանային կոճիկների վոսկրացումը Հաճախ ուղեկցում են մեկը մյուսին:

Նայած այդ Հիմանդութիւններն առաջացնող պատճառներին՝ ճանաչվածքների մախագուշակութիւնը տարբեր և լինում: Դեֆորմացման յենթարկված, խիստ սեղմված, խիլ յերբմն ել յայն սըմբակի առկայութիւնը, վերջավորութիւնների գրվածքի ուժեղ արտահայտված անկանոնութիւնը, յեղջերանալի վատ վորակը վերացնելու դժվարութիւնն ընդհանուր առմամբ անբարենպաստ պըքողնող են տալիս: Ընդհակառակը, բոլոր այն դեպքերում, յերբ որդանական պատճառներ չկան և ճանաչվածքները բացառապես պայտարի դործողութիւններից են առաջանում, նախադուշակութիւնը միանգամայն բարենպաստ և, վորովհետև ձիւն Հետադարձ կանոնավոր պայտելու դեպքում արյունալցումներն անհետանում են: Արժանի չե Նշել, վոր ճանաչվածքները մեծ մասամբ առջևի վերջավորութիւնների սմբակների վրա յին պատահում, ուստի, ինչպես յեղջերամաշիկի ձևի առին տեսակի անկանոնութիւնները, այնպեմ ել սմբողջ վերջավորութեան գրվածքը պետք և առանձին ուշադրութեան առարկա Հանդիսանալ:

Բուժումը: Այն մատուցածքները, վորոնց արյունալցման յեւթարկված ոջախներն ինֆեկցիա մտնելուց չեն բարդացել, սովորաբար դեղորայքով բուժելու կարիք չունեն: Բուժումը կայանում և նրանում, վոր վերացվի արատավոր պայտումը, յեթե վերջինս մատուցածքների պատճառ և հանդիսանում և հնարավոր լինի սեղմված յեղջերապատիճի կողմից սմբակի կրնկապատի մաշկահիմքի վրա կատարվող ճնշումը փափկացնել: Ներքանի անկյունների հասավածում մատուցածքներ լինելու դեպքում չպետք և թույլ տալ, վոր անվորակ պայտարներն իրենց այնքան սիրած զուրս կտրելու: Եղբայրացիան կատարեն, մի օպերացիա, վոր կայանում և յեղջերը հեռացնելու միջոցով փափուկ հյուսվածքները մերկացնելու մեջ. այդպիսի դործողությունն անխուսափելիորեն հասցնում և թարախաբորբոքային սուր պրոցեսներ, վորոնք սմբակի բուն մաշկից հաճախ տարածվում են մատի այլ կարևոր հյուսվածքների մեջ: Յերբմն, որինակ՝ ներքանը խիստ դողավոր և միևնույն ժամանակ շատ հաստ լինելու դեպքում, կտրելի յե յեղջերը միայն վորոշ չափով բարակացնել, բայց վոչ ամբողջապես տաշել ու մերկացնել փափուկ հյուսվածքները, վորպիսով վերջիններիս վրայից ճնշումը կպակասի: Ծածր ու թույլ կրնկի յեղջերապատեր, բայց սլաքն առողջ լինելու դեպքում կլոր պայտի դործադրումը շատ լավ ազդեցություն և թողնում, յերբ մարմնի ծանրության պղալի մասը փոխադրվում և սլաքի վրա, իսկ կրնկի յեղջերապատերը վորոշ չափով ճնշմանց ազատվում են: Այդ ճնշումն ալելի ևս պակասեցնելու համար, դանակով կարճացնում կամ տուրբիչով այնքան են քերում կրնկապատերը, վոր վերջիններս պայտի վերին մակերեսին ընդհուպ չկպչեն, այլ նրանց միջև աննշան արանք մնա:

Պսակի հատվածում սեղմվածություն հանդիպելիս այսպես են վարվում. կրնկապատի վրա, սմբակի դանակով պսակայեղբից 2 սմ, դեպի ցած, մինչև յեղջերային թերթիկները հասնող խորությամբ ակոսներ են փորում, մեկը՝ պսակին պուզահեռ, և դարձյալ դուզահեռ անցնող ուրիշ յերկու ակոս ևս, վորոնք սկսվում են առաջինի ծայրերից և իջնում մինչև ներքանայեղբը: Յեղջերի այսպիսի թափանումն այն արդյունքն և տալիս, վոր սմբակի բուն մաշկի վրայից ճնշումը պակասում և, այդ հատվածում հետզհետե առողջացում և սկսվում: Այդ ուղեբացիայի հաջողության համար անհրաժեշտ և յեղջերը նախապես փափկացնել, սմբակը մոտ մեկ օրով տաք թնփի կամ վուշի յեփած սերմի մեջ դնելով, կամ դռնե թաց ու մաքուր փալաններով փաթաթել և փափկելուց հետո վաղելին կամ թարմ ճարպ քսել: Ակոսների միջոցով ախտածին միկրոօրգա-

նիդմենքի մուտքը կանխարդելու նպատակով այդ անոններին սկզբում պետք է համախառն վերեւ ախտահանել: Ընկերները քան (յոդոֆորմի, կրեոլինի, լիդոլի), տամպոններ խցկել, և վերջիններս սմբակի վրայից շնկնելու համար ամուր քաթանե բինսով փաթաթել:

Համալիան քնեքի առողջացման համար չափազանց բարեբար աղ-դեցություն և դործում ձիւնն պայտահանելը և փափուկ դետնի վրա ման անելը: Յեթն անուսական պայմաններն պատճառով անկարելի չէ այդ դործադրել, ապա նվազագույն հնարավորութեան դեպքում անհրաժեշտ և ձին դոնե հարթ պայտով պայտել:

ՊԱՏԻ ՄԱՇԿԱՆԻՄՔԻ ԽՐՈՆԻԿ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄ

Համեմատաբար սակավ պատահող այս հիվանդությունը նկատ-վում և դիտաւորապես բռնիչի շուրջը և, վորպէս բացատրւում, սմբակի կողքի վրա: Հիվանդությունը խրոնիկ ընթացք ունի և արտահայտվում է՝ պատի մաշկաշիւթի պապիլյար շերտի բոր-բոքումով, շատ սակավ դեպքերում միայն հիվանդութեան պրո-ցեսը տարածվում և սմբակի բուն մաշկի ավելի խոր շերտերի վրա:

Ախտ-ամատոմիակամ փոփոխությունները կայանում են՝ թեր-թիկներն մակերեսի վրա՝ ջրիկ, կարմրավուն արտադրանք (սեկ-րետ) յերևալով, վորն աննշան քանակով արտադրվում և սպիտակ գծի վրա, նրա այն տեղում, վորտեղ կտտարվի և յեղջերային պատի անջատումը յեղջերային ներքանից: Մաշկաշիւթի և յեղջերային պա-տի միջև սեկրետի կուտակվելու հետևանքով վերջինն անջատվում և առաջինից Սմբակի մաշկաշիւթի թերթիկները միջանի դեպքերում խիստ մեծանում, մյուս դեպքերում ընդհանրապէս՝ փոքրանում են: Բացի դրանից, նրանք ծուլում ու տեղափոխվում են, իսկ նրանց ծածկող եղիտելը քայքայվում և: Քայքայման յենթարկվում են յեր-բեմն և յեղջերային թերթիկները: Այն ժամանակ նրանց տեղը պոկիկանման դոյացումներ են առաջ դառնալ:

Հիվանդանում և դիտաւորապես պատի ստորին յեղը, իսկ մի-ջանի դեպքերում հիվանդութեան պրոցեսը տարածվում և վարից դեպի վեր, ընդհուպ մինչև մաշկաշիւթի պսակը:

Հիվանդութեան համար հատկանշական և նրա ծաղալվելու դան-դաղությունը, անցնում և մեկ տարի նույնիսկ ավելի, մինչև վոր հիվանդությունը կրոնի պատի փոքր ի շատե զգալի մասը:

Նպղերմիսի արտադրող շերտի խրոնիկ դրդուածը բորբոքման ողախի սահմաններում յեղջերի բարձր արտադրանք և առաջացում, վորտեղ յերբեմն յեղջերային սյան դոյացում և նկատվում:

Այս Հիվանդության պատճառները բազմականաչափ պարզված չեն։ Նկատելի առնելով արտադրվող սեկրետի հատկությունը և վարակված տեղի ապաքինման փոքր հակումը, Շլեյլը (Schleg) այդ պրոցեսին խոցային բնույթ է վերագրում և Հիվանդությունը՝ «մշակաբույսի պատի խոց» և անվանում։ Ձնայած դրան, Շեյլերն այդպիսի սահմանման դեմ և արատհայտվում, մատնանշելով, վոր այդ Հիվանդության դեպքում բացակայում և չուսվածքի պրոպրիետիվ քայքայումը, և, ընդհակառակը, հաճախ մաշկահիմքի թերթիկների մեծացում և նկատվում, բացի դրանից, պրոցեսն ընթանում և մակերեսորեն, չտարածվելով դեպի խորքը։ Բուժումը սովորաբար նույնպես բարենպաստ արդյունք և ապրիս, յեթև բորբոքման տեղը նրան ծակող յեղջերից ազատենք։

Հիվանդության պատճառները թաղնված են՝ կամ յերկար ժամանակ դործող մեխանիկական գրգռումների տակ, վորոնք առաջանում են, որինակի համար, պայտելիս մեխով անելուց, պատի հեռանալուց, յեղջերի ճեղքվածքներից ու այլ վնասվածքներից, կամ թե՛ ճիշտ և, մինչև այժմ դեռևս անհայտ, ինֆեկցիոն ազդակների ազեցիֆիկ դործողության տակ։

Վերջին յենթադրության ոգտին մասամբ խոսում և և այն հանգամանքը, վոր Հիվանդությունը նկատվել և վորոշ վայրերում (Մյունխեր)։

Այստեղից։ Պատի մաշկահիմքի խրոնիկ բորբոքումը հաճախ կաղություն մի ուղեկցվում, վորի հետևանքով Հիվանդությունն իր սկզբնական աստիճանների ժամանակ աչքաթող և արվում ու նկատվում և միայն այն ժամանակ, յերբ նա արդեն տեսական ընթացք և ընդունել։

Պայտահան մթակի ներքանը, մինչև սպետակ դիծը տաշելուց հետո, բռնիչի պատի միջին մասում յերևան և դալիս՝ յեղջերայատի շերտանման բաժանվելը ներքանից, ըստ վորում շերտանման բաժանվելու այդ տեղը թաց և լինում։ Մթակի ունելիքով ազմելու ժամանակ, բացվածքից դուրս և հոսում կարծրավուն դույնի մի քանի կաթիլ հեղուկ։ Ձնաձողով (զոնդ) լուսաճեղքը զննելիս, մեծ մասամբ յերևում և միայն պատի մաշկահիմքի ստորին մասի ախտավորումը, յերբնն ել զննաձողը հասնում և մինչև պսակը։

Ախտավորված տեղի զգայունությունը ցածր և կենդանին, դործիքը ներս տանելուն հակադրում և շատ թույլ կերպով։

Շերտանման բաժանված յեղջերայատը դուրս կտրելու ժամանակ բացվում և մթակի բուն մաշկը, վերը նկարագրած ախտանաոսմիկ փոփոխությունների յենթարկված թերթիկներով։

կազմաւն առաջ և դալիս միայն սուր բորբոքային պրոցեսի ժամանակ, բորբոքման ռշախն ինֆեկցիա մուտք դործելու հետեանքով: Դիֆթերիան յիսպնագ: Նկարագրովոյ հիվանդությունը վորոշ չափով նման և մի կողմից՝ յեղջերային սյանը, մյուս կողմից՝ սլաքի քաղցկեկին: Սակայն առաջինից նա տարբերվում և ներքանի կողմից լայնանալու բացակայությամբ, իսկ յերկրորդից նրանով, վոր այլ զեւթում չի նկատվում տարածվելու այնպիսի ուժեղ հակում, ինչպես քաղցկեկի ժամանակ, և բացակայում են վերջինին հատուկ պայտիլումատոզ անման յերեվույթները:

Բացի դրանից, սլաքի քաղցկեկը, ինչպես ցույց և տալիս առնելը, սկզբնական շրջանում յերեան և դալիս, մեծ մասամբ սլաքի վրա և այստեղից արդեն տարածվում և ավելի հեռու, իսկ պատի մաշկաշիւթի խրոնիկ բորբոքումը հանդիպում և, ինչպես արդեն նշվեց, բացառապես սմրակի բռնիչային պատի շրջանում:

Նախագուշակումն այս հիվանդության զեւթում, ընդհանրապես դուշուրթյամբ պիտի կատարել, վորովհետև յերբեմն ապաքինումն սկսվում և բաժանանին արագ, յերբեմն ևլ, ընդհակառակը, դրա համար յերկար ժամանակ և պահանջվում: Ախտաբանական պրոցեսի սմբոյշ ընթացքում բուժման հաջողության համար, յեղջերայական հեռացնելն անհրաժեշտ և, իսկ այդ հանդամանքը կենդանուն վորոշ ժամանակ դարձնում և անաշխատունակ, վորը նույնպես պիտի հաշվի առնել նախադուշակման ժամանակ: Սեկրետի առատ արտադրությունն ու պրոցեսի տարածման բարձր հակումը նախադուշակումը վտարապահող դործոններ ևն:

Բուժումը: Պատի մաշկաշիւթի խրոնիկ բորբոքման զեւթում, բուժման բարեհաջող յեղքի հիմնական պայմանն և հանդիսանում՝ փոփոկ հյուսվածքներից անջատված վորջ յեղջերային պատի հեռացումը տոբրիչի ու սմրակային դանակի ողնությամբ: Այդ հեռացումը պիտի կատարվի բարեխղճորեն, բայց այնպես հիմնավոր կերպով, վոր վնասված տարածության սահմանները լրիվ բացվին: Ախտահետև, պատի մաշկաշիւթի պակիկային շերտի անշնան փոփոխությունների զեւթում պետք և մաքրել բորբոքման տեղը, վորից հետո վերջինի մակերեսին քսել 5 տոկոս յոդի լուծույթ և վերքը կապել չոր, հականեխիչ վերականգնող: Հաճախ նման բուժումը միանդամայն բաժանան և, վորպեսզի կարճ ժամանակում ախտաբանական պրոցեսը վերացվի:

Իսկ յեթի բուն սմրակամաշկի վրա արդեն առաջ են յեկել ըդդալի քայքայում, ապա դա հեռացնում են տերմոկաուտերով այրելու կամ սուր զգալի միջոցով:

Պրոցեսը սմբակի մաշկահիմքի ավելի խորին շերտերին կամ լին սմբակաձև վռակրին անցնելու դեպքում, անկենդան հյուսվածքները հեռացվում են դանակով կամ սուր գլավով, վերջը հիմնավոր կերպով ախտահանում են ու փափաթում վերակապով, վորը, նախան վերջի վիճակին, ամեն որ կամ 2-3 օրը մի անգամ փոխում են:

Վերակապը փոխելու ժամանակ պետք է հետևել, թե արդյոք հարևան յեղջերապատի տակ պրոցես տեղի չի՞ ունենում, և այդպիսին հայտարարելու դեպքում անմիջապես պետք է հեռացնել անհրաժեշտ չափի յեղջերապատի կտոր:

Յելքը բարեհաջող է համարվում, յերբ հիվանդ ոջախը կատարելապես չոր է ու յեղջերապատվում է:

Առողջանալուց հետո ձին պայտում են սովորական պայտով, վորը յեղջերամաշիկի դեֆեկտավոր տեղի համար ունի բարձր ու լայն վահանիկ: Իսկ դեֆեկտավոր տեղը լցնելու համար դործ են անում արհեստական սմբակային չաղախ կամ դրա բացակայության դեպքում՝ խցանում են փայտի ձյուլի խծուծով, վորը պահվում է նշված վահանիկի շնորհիվ:

ՅԵՂՋԵՐԱՅԻՆ ՍՅՈՒՆ

Յեղջերային պատի ներսի մակերեսի վրա, խիստ սահմանափակ, սովորաբար յերկարավուն—կոր կամ կոնաձև յեղջերային դերանումը «յեղջերային սյուն» անունն է կրում: Այդ լինում է ինչպես առջևի, այնպես էլ յետևի վրտների սմբակների վրա, գլխավորապես բռնիչի և կողքի պատերի շրջանում: Յեղջերային սյան յերկարությունը տարբեր է. միջանի դեպքերում նա նկատվում է յեղջերապատի ներսի մակերեսի վրա տարածության վրա, այսինքն՝ պատկից մինչև ներքանայեղը, իսկ մյուս դեպքերում՝ պատի վերին, միջին կամ ստորին մասում միայն: Սյան հաստությունը նույնպես միասեռակ չի և տատանվում է՝ 3-5 մմ մինչև 1,5 սմ, նույնիսկ ավելի: Յեղջերային սյունն իր կառուցվածքով կամ միապաղաղ, պինդ մարմին է, կամ նրա մեջ լինում են մեկ, կամ միմյանց հետ կապված միջանի խոռոչներ ու հաճախ իրենց ներսը պարուճակում են շատ կամ քիչ թարախ:

Ետիպագիակամ տեսակետից հայտնի յե յեղջերային սյան յերկու տեսակը. մի տեսակը բացառապես առաջնեղային թարախաբորբային պրոցեսների հետևանքով, վորոնք ընթանում են սմբակային մաշկահիմքում ու եպիդերմիս արտադրող շերտում, իսկ մյուսը՝ ծաղում է բուրբուղին ասեպաիկ պայմաններում և հանդիսանում է

նոր դոյացող յեղջերային մի բան՝ կերպարով: Յեղջերային սյան այս անասկը սովորաբար իր ներսում վոչ մի խոտոչ չունի:

Յեղջերային սյան բոլորոքային մեկ առաջ դալու ամենամոտա-
վոր պատճառներն են՝ սմբակի մաշկաշիւքի վնասվածքները, նրա
վարակումով. ներս անցնող յեղջերային ճեղքվածքները, թորութե-
աները, մեխով անելը, թարախային նմուշվածքները և այլն: Թարա-
խա-բորբոքումը խրոնիկ մեկ փխվելու ժամանակ միջանի դեպքե-
րում հենց վնասված տեղի շրջանում եւ տեղի յե ունենում յեղջե-
րի խիստ դերանում. ի հարկե, այդ կարող և բացատրվել միայն
մշտական դրդումներով, վորոնք առաջ են դալիս համապատասխան
հյուսվածքների մեջ յեղած թարախի ու անկենդան մասնիկների շը-
նորհիւ:

Սյան յեղջերային զանգվածի միկրոսկոպային հետազոտության
ժամանակ ի հայտ և դալիս նրա խողովակաձև կառուցվածքը, վոր
ցույց և տալիս նրան արտադրող հյուսվածքների պոկիկաձև լինե-
լը: Յեւ խկապեա սմբակի բուն մաշկի թերթիկների յեղրին առաջ
են դալիս պոկիկներ, վորոնց թիվը դեպի ցած դնալով հետզհետե
սովելանում և: Դրանով եւ յերբեմն բացատրվում և յեղջերային սյան
կոնսոնսությունը:

Յեղջերային սյան ասեսպիկ ձևը, հալանորեն նույնպես առաջ
և դալիս դրդումներից, վոր տեղի յե ունենում կերպարուն հյուս-
վածքներում, սմբակի վրա ազդող, կենդանու մարմնի ծանրության
անհաստատ բաշխման հետեանքով: Դրան վորպես ապացույց և ծա-
ռայում աքն յերեւոյթը, վոր յեղջերային սյունը, վորպես կերա-
տում, հաճախ պատահում և ծուռ սմբակի վրա, վորտեղ միու վո-
րի դիտաւ ծայրի վրա ընկնող՝ մարմնի ծանրության ճնշումը
խիստ խախտված և:

Ախտա-ամատոմիակամ փոփոխությունները գլխավորապես արտա-
հայտվում են աստիճանաբար մեծացող յեղջերային սյան կողմից
հնչման յինթարկվող հյուսվածքների ասորֆիայի պրոցեսներով,
այսինքն մաշկաշիւքի ու սմբակաձև վոսկրի կողմից:

Յեղջերային սյան տեսական առկայության դեպքում, անմիջա-
պես նրան հասող սմբակի բուն մաշկի շերտը բարականում և, իսկ
սմբակաձև վոսկրի վրա, սյան յերկարության ու հաստության հա-
մապատասխան զոգավորություն և առաջ դալիս: (Նկ. 152):

Յեղջերային սյան ճանաչելը միջանի դեպքերում վոչ մի դժ-
վարություն չի ներկայացնում, իսկ յերբեմն դժվար և:

Այդ կախված և յեղջերացման տեղադրությունից: Այն դեպքում,
յերբ սյունը իջել և մինչև յեղջերապատի ներբանայեղը, ապա

սպիտակ գծի վրա, նրա բռնիչի կամ կողքի մասերում, հատկապես սմբակը մաքրելու դեպքում, դեպի ներքանի կողմը նկատվում է կիսալուսնաձև յեղջերային լայնացում (նկ. 153)։ Այդ լայնացման յեղջերը նման է սպիտակ գծի յեղջերին, նա ներքանի յեղջերից ավելի փափուկ ու սպիտակ է։ Լայնացման կենտրոնում կամ յեղքին ավելի մոտ յերբմեջ նկատվում է մեծ կամ փոքր մեծության անցք, փորի մեջ զննածոդով հետազոտելու դեպքում յերբմեջ մինչև պատկը հասնող խոռոչ և հայտարարվում։ Խոռոչը անշան շափով դարչառոտ թարախ և արտադրում կամ չոր և լինում։

Կիսալուսնաձև լայնացման առկայությունը, մանավանդ այնտեղ յեղած յեղջերապատի կողմից ներս մտնող ճեղքվածքի կապակցությամբ, յեղջերառայան դոյության հաստատուն նշան և ծառայում։

Նկ. 152. Սմբակաձև վուկրի ամբողջի, փոր տեղի յն սենցիլ նրա վրա յեղջերային սյան ճնշման հետեանքով։

Նկ. 153. Յեղջերային սյան առկայության ժամանակ սպիտակ գծի կիսալուսնաձև լայնացումը։

Իսկ յեթե վերջինը, յեղջերապատի վերին կամ մեջին $\frac{1}{3}$ հատվածի վորեն տեղում առաջ դալով, դեռևս սպիտակ գծին չի հասել, այդ դեպքում նրա ախտորոշումը դժվարանում է։ Հիմնական նշանի— մինչև սպիտակ գծից կիսալուսնաձև լայնացման բացակայությամբ դեպքում ախտորոշումը պետք է կատարել կողմնակի ախտանիշների հիման վրա, այն է՝ ընդբաղխման ավալների (խուռճ հնչյուն) յեղջերապատիճի այս կամ այն դեֆեկտի առկայությամբ, կաղալու, յեղջերապատի փորձնական ծակման ու սմբակային ունիլիքով հետազոտման հիման վրա։

Վորեն արձագանքող հնչյունից խուսափելու համար յեղջերային պատը պետք է բաղխել վուկր վեր բարձրացրած դիրքում, սովորական ընդբաղխման մուրճիկի մեջքով կամ սմբակի ունիլիքով։

Յեղջերապատի վրա, յերկայնակի ու լայնակի խիստ սահմանափակ փորոշ տեղում լավող՝ խուլ, բութ հնչյունը, փորի հետ միաժամանակ սմբակի ամբողջության խախտում և նկատվում (հին

խոր ճեղքվածք, պատսպանք), հիմք և տալիս յենթադրելու, վոր այդ տեղում յեղջերի հաստացում կա:

Միջանի կասկածելի դեպքերում, արտորոշումն ստուգելու համար, կարելի չէ, տեսպահակալի կանոնները խիստ պահպանելով, հետազոտվող տեղի թեթև ծակումներ կատարել: Յեղջերապատի ու հետազոտվող տեղի հակառակ կողմն ընկած ներքանայեղի հաստության տարբերությունը բավականաչափ կարող և ճշտել յենթադրական արտորոշումը:

Յեղջերային սյան տեսպահիկ ձևի, կերտումի դեպքում սովորաբար կաղուծյուն չի նկատվում: Բայց նրա բորոքվող ձևի դեպքում ևս հաճախ բացակայում է, ընայած համապատասխան հյուսվածքներում տեղի ունեցած զգալի ատրոֆիկ պրոցեսներին: Այդ բացասարկում և այն հանդամանքով, վոր դանդաղորեն աճող յեղջերային հաստացումն առաջացնում է նաև հյուսվածքների դանդաղ զարգացող ատրոֆիա, վորոնք հարմարվում են յեղջերապատի ներսում վոր-վորիմած միջավայրին:

Նախագուշակումը բացասական կախված է նրանից, թե արդյոք յեղջերային սյունը կաղուծյուն առաջացնում է, թե՞ վոչ: Յեղջերային պատիճը դնելով յեղջերային սյան հետ, վորն առաջ է յեկել, որինակ՝ բռնիչի կամ կողքի ճեղքվածքի մուտք դործող միջանցիկ դծի վողջ յերկարությունը, ակամայից դալիս ևս այն յեղբակացության, վոր այդ յեղջերային աճումը շատ դեպքերում ծառայում է յեղջերապատի խախտված ամբողջության ներքին ձուլման համար վորպես ամենալավ միջոց: Ծնորհիվ հենց այդ՝ միանդամայն պինդ ու հաստատուն ձուլման, արտաքին տեսքից միանդամայն անպեսք յեղջերային պատիճն իսկապես հաջողությունը կատարում է իր պաշտպանողական ֆունկցիան:

Բայց յեթև յեղջերային սյան աղղեցությունը հարևան հյուսվածքի վրա արտահայտվում է միայն խիստ բացասական ձևով (արագ ատրոֆիա և խիստ կաղուծյուն), սպա նախադուշակումն ալիել ստեղծելով բարենպաստ և դառնում: Պալիատիվ բուժումն այդ դեպքում քիչ ոգուտ է բերում: Իսկ ոպերատիվ բուժումն իրենից հետո մեծ դեֆեկտ է թողնում, վորի լրացումը հաճախ տեսական ժամանակ է պահանջում (որինակ՝ յեղջերայանը պսակից մինչև սպիտակ դիծը ձգվելու դեպքում), բայց հենց այդ աճումը միշտ հաջողի ընթանում, յերբեմն սփաղկայեղջերի նոր ճեղքվածքներ և առաջացնում:

Յեղջերայան բուժմամբ մեռնամուխ են լինում այն դեպքում միայն, յեթև նա կաղուծյուն և առաջացնում: Այդ բուժումը կարող է լինել յերկու տեսակ՝ պալիատիվ և ռադիկալ:

Պայիատիվ բուժումը կենդանուն մեկ-յերկու շաբաթ հանդիսա-
տալն է, սմբակայեղջերը փափկացնելը, յեղջերասյան հակառակ
կողմի յեղջերապատի դշալի բարակացնելը, յեղջերադոյացումը փո-
րելը կամ սուր դշալով քերելը:

Այդ բոլոր դործողությունների նպատակն է՝ թուլացնել սմբա-
կի մաշկահիմքի ու սմբակոսկրի վրա տեղի ունեցող յեղջերային
աճման ճնշումը և դադարեցնել հնացած թարխա-բորբոքային պը-
րոցներ, յեթե այդպիսին կա: Սպիտակ դծի կողմից սուր դշալով
փորելուց կամ քերելուց հետո խոռոչը պիտի հիմնավորապէս ախ-
տահանման յենթարկել և խցանել մառախով, բամբակով կամ փա-
ֆուկ խծածով, վորը պիտի թրջված լինի վորեւե հականեխիչ հեղու-
կով՝ 0,5 տոկոս ֆորմալինի լուծույթով, մաքուր փայտի ձյութի ու
սպիրտի 1:10 խառնուրդով, ալոնյի թուրմ, 3—5 տոկոս քլորա-
ցինկի լուծույթով և այլն:

Ռադիկալ բուժումը՝ յեղջերասյունը և նրան ծածկող յեղջերա-
պատն սմբողջապէս հեռացնելու մեջ է:

Սյան յերկարությունը վորոշելուց ու վիրահատմանը նախա-
պատրաստվելուց հետո, ախտին՝ յեղջերը փափկացնելուց, ախտա-
հանելուց, տեղական ցավադրկումից, դաստակել կամ ցատակիչ հողի
վերեւը եամարիի բինտով կամ սովորական հաստ ընդինն խողովա-
կով կապելուց հետո ձեռնամուխ են լինում պառկեցրած ու կապած
ծիւռ վրա կատարվելիք բուն վիրահատմանը:

Վիրահատումը պարզ է. ամենից առաջ յեղջերասյունը անջատ-
վում է հարեան յեղջերային հյուսվածքից: Այդ կատարվում է սըմ-
բակի սուր դանակի միջոցով: Սյան կողքերի սահմաններով, նրա-
նից, 0,5—1 սմ. հետ, ակոսիկներ են հանում, վորոնք անցնում են հա-
մարյա մինչև սմբակի մաշկահիմքը: Առաջին յերկուսը միացնող
նույնպիսի ակոսիկ հանում են ցածրից, սպիտակ դծի յերկարու-
թյամբ: Յեղջերապատի անջատած կտորը բռնում են ունելիքով ու
նրա հետ սմուր կերպով աճած յեղջերադոյացման հետ միասին հե-
ռացնում (նկ. 154):

Յեթե ընդարդխման, փորձնական ծակման կամ ընտպնոսկո-
պիայի միջոցով նախորդ հաջողվել է վորոշել, վոր յեղջերասյունը
մինչև պատը չի հասնում, ապա անհրաժեշտ է՝ նրա վերին սահ-
մանով ևս վորել այնպիսի լայնակի խոր ակոսիկ, վորպէսզի պտո-
կին անմիջապէս հատող յեղջերապատի ձեռք չտված մասը պահ-
պանվի: Դա, վիրահատումից հետո առաջացած դշալի դեֆիկտը լը-
րացնելու հաջողության համար մեծ նշանակություն ունի:

Յեղջերապատը սյան հետ միասին հեռացնելուց հետո անկեն-
դան հյուսվածքներ հայտարերելու դեպքում, վերջինները սուր

դղալով խնամքով քերվում են, վորից հետո վերջը լվանում են հա-
կանեխիչ հեղուկով (դակենի հեղուկ, եվդոլ և այլն), ցանում են
մաքուր յոդաֆորմ կամ նրա հետ բորաթթվուտ խառնում (1:1) և
ծածկում են ասեպտիկ մաքրայի ու բամբակի փաթաթանով, վորն
ամրացվում է զերակապով:

Նայած կատարած վիրահատության մաքրությանը, փաթաթա-
նի արտաքին տեսքին ու հիվանդի ընդհանուր վիճակին՝ ստաշին
փաթաթանը կարելի չէ փոխել 3-4 օրից, վորոչ զեղջերում ել 8
օրից հետո:

Հաջորդ փաթաթանները փոխելու մամանակ անհրաժեշտ է նո-
րից նեկրոզի յնթարկված բոլոր հյուսվածքները հեռացնել և վեր-
ջի դաշտը արտաշանել: Պրոցեսի բարեհաջող ընթացքի զեղջում,
մասսիվորապես 3-4 շաբաթից հետո տեղի չէ ունենում վերջի այն-
չափի դղալի յեղջերապատում, վոր հնարավորություն է ստեղծվում
մին պոչանել ու թեթև աշխա-
տանքի լծել:

Նկ. 154. Վիրահատում յեղջերային
սյան առկայության զեղջում:

Նկ. 155. Վիրահատում յեղջերային սյան
առկայության զեղջում (Քեռլինի վիրա-
բուժական պոլիկլինիկայի մեթոդի հա-
մաձայն):

Պայտելու մամանակ հիվանդ տեղը հարկավոր է խնայել, պոչ-
աը հարմարեցնում են այնպես, վոր նրա վերին մասերեւը չչփվի

յեղջերապատի ներքանային յեղրի թույլ մասին և, բացի դրանից նրա գիմացը դգեռ չի շինվում:

Բնույնի վերարուստական պոլիէկլինիկայի մեթոդի համաձայն պսակա-բռնիչային հատվածում տեղադրված յեղջերային սյան վերահատումը կատարվում է այնպես, ինչպես այդ ցույց է տրված 155-րդ նկարում: Առջևի պատի վերին կեսում յեղջերը հեռացվում է. սյան ցածրի սահմանով, նրանից ցած գտնված ճեղքվածքը ամրացվում յետ ծալվող մեխերով (փարշիններով) և ձին պայտվում է՝ յերկու վահանիկ ունեցող հորթ պայտով: Ճեղքվածքի դիմացը յեղջերը տակից աղոցվում է, վորպեսզի վնասված տեղը դրուսումներից պաշտպանվի:

ՍՄԲԱԿԻ ՅԵՂՋԵՐԱՊԱՏԻՃԻ ԱՆՋԱՏՈՒՄԸ

Սմբակի յեղջերապատինը փափուկ հյուսվածքներից մասնակիորեն անջատել շատ հաճախ տեղի յն ունենում այն հիվանդությունների դեպքում, վորոնք սմբակի մաշկահիմքի թարախ-եկոսությանի բորբոքումների բնույթ են կրում: Իսկ յեղջերապատինի ամբողջովի պոկվելը հաղվադյուտ դեպքերում է տեղի ունենում: Դրա համար պահանջվում է, վոր սմբակի հատվածի վրա կամ շտապաբար ուժեղ մեխանիկական ներգործություն լինի, կամ սմբակի մաշկահիմքի համարյա վողջ տարածությունը բռնող ծանր նեկրոտիկ պրոցեսներ տեղի ունենան: Այլ պատճառների թվում անհրաժեշտ է նշել՝ նեվրոկտոմիան և աշխատանքի մոմանակ շտապաբար հոգնածությունը (ձիարչայ):

Կատարված նեվրոկտոմիայից անմիջապես հետո յեղջերամաշկի ընկնելու մասին՝ դրականության մեջ նկարագրված դեպքերը վերաբերում են՝ մաշկահիմքի և եպիդերմիսի արտադրող շերտի սընձնդառության խանգարմանը: Իսկ յերկարատև ձիարչայներից հետո յեղջերապատինի անջատմանը, ըստ յերևույթին, նախորդել է՝ սմբակի փափուկ մասերի դիֆուզիոն ասեպտիկ բորբոքումը:

Ճեղջերամաշկին ամբողջովին պոկվելու, նույնիսկ մասի վնասվածքների, ջրիերի և այլ հյուսվածքների անմիջա մահու դեպքում դրա բուժումը տնտեսական տեսակետից բացառիկ դեպքերում միայն կարող է իրեն արդարացնել, վորովհետև նոր յեղջերամաշկիկ աճման համար պահանջվում է յերկարատև, մի տարուց վոչ պակաս ժամանակամիջոց: Բացի դրանից, փափուկ հյուսվածքներում տեղի ունեցած խոր բորբոքային պրոցեսներից հետո նորից կադմակերպվող յեղջերային մաշկը լինում է անկանոն, չդարգացած ձևի, վորը, յ

Հարկե՛ք, խիստ կերպով արժեքադրելու՛մ ե՛կենդանո՛ւն։ Այնուամենայնիվ, յեթե տե՛րը վորոշու՛մ ե՛ ժխն թժշկել, ապա այդ դեպքում պիտի խնամքով ախտահանվի վերքի բաց դաշտը, նրանից հեռացվեն բոլոր անկենդան հյուսվածքներն ու կապվի ստերիլ փաթաթաններով, վորոնք պիտի վերադնեն հիվանդի ու վերքի ընդհանուր վիճակին համապատասխան։ Այդ փաթաթանները սկզբներում ամեն որպեսք ե թրջել սիլանոլի 1:1000 լուծույթով, կարբեղ-դակենի հեղուկով, եփղղով։ Հետագայում բաց հյուսվածքները պիտի ծածկել իդիֆերենտ (յոդոֆորմի, քսերոֆորմի, ռիվանոլի ե այլ) ու ծանել լեքներին հասա շերտով։ Կենդանին հիվանդ վտի վրա յերկար ժամանակ չի կարող կանդնել, ուստի, վորպեսզի հարևան վերջափորությանը չհոգնի կամ դեկուրիտալ դանդրենա շառաջանա, անհրաժեշտ ե կենդանուն տեղավորել տակից բարձրացնող ապարատի մեջ։

Յեղջերապատինի մասնակի անջատման դեպքում վերականգնումը սովորաբար սկսվում ե այն ժամանակ, յերբ ասեպտիկ կամ անախտապիկ համապատասխան բուժման միջոցով պրոցեսն պաւտաւոր վերացված ե։

ՄԱՇԿԱՆԻՄՔԻ, ՍԼԱՔԻ, ՓԱՓԿԱՆԻ ՈՒ ՍՄԲԱԿԻ ՆԵՐԲԱՆԻ ԽՐՈՆԻԿ ՎԵՐՈՒԿՈՋ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄ («ՍՄԲԱԿԻ ՔԱՂՑԿԵՂ», «ՍԼԱՔԻ ՔԱՂՑԿԵՂ»)

Այս տնվան տակ հայտնի յե սժրակի մաշկաշիմքի ախտաբանական ամսւմ ե պակիկային շերտի քայքայման խրոնիկ պրոցեսով բնորոշող այն հիվանդությունը, վորը սկզբում ախտավորում ե փաթկանի սլաքը ե ապա աչտակից առտիճանաբար տարածվում սրժրակի բուն մաշկի հարևան բաժինների, այն ե՝ ներքանի, պատի ե շրջված պատերի վրա։ Այդ դեպքում ախտավորված տեղի յեղջերւ քայքայվում ե ե նոր յեղջեր տաջ դալու պրոցեսը, հիվանդության վողջ ընթացքում դադարում ե։ Ախտավորված տեղերը ծածկվում են՝ կեղտոտ, դորշ-սպիտակ դույնի դարչահոտ զանգվածով։

Այս հիվանդության ընթացքի միջանի առանձնահատկություններն ու բուժման դժվարություններն տիթ են ալել կասկածելու, վոր նա քաղցկեղային բնույթ ունի։

Այդ տեսակետն առանձնապես հայանություն դաւով՝ Փրանտական, անդլիստկան ե մատմբ դերմանական հեղինակների մոտ։ Սակայն շատ հեղինակների հետագա ուսումնասիրություններով

«մմբակի քաղցկեղէն» և իսկական քաղցկեղային հիվանդության նույնությունը ժխտվեց (Հաուսնէր, Հերտզիզ, Լեոնարդ, Դալիկ, Հաուշիլդ, Մեյլեր, Իմմինգեր, Մալկմուս, Ֆրիկ, Նոկարդ, Դեզլ-վե— Haubner, Hetrwig, Leonhardt, Dahlke, Hauschild, Moller, Imminger, Malkmus, Frick, Nocard, Degive): Այնուամենայնիւ, հիվանդության ելության բացատրության վերաբերյալ մինչև այժմ եւ դեռ միաձայնություն չկա:

Միջանի հետազոտողներ, ինչպես որինակ Հերտզիզը և Լեոնարդը «սլաքի քաղցկեղ» անվան տակ հասկանում են ընդհանուր, կուլիկտի մի նշանակութիւն, սլաքի վրա նկատվող նորագոյացման ախտաբանական պրոցեսներէ համար, ըստ վորում, նախած ընթացքին, այդ հիվանդութիւնները բաժանում են յերկու մէկ՝ բարորակ և չարորակ:

Դալիկեն անատոմիկ-հիստոլոգիական հետազոտութիւններէ հիման վրա սլաքի «քաղցկեղը» համարում և վուջ այլ ինչ, քան կոնդրոմների նորոյացում, իսկ ըստ Հաուշիլդի հիվանդության ելութիւնը կայանում և բուն մաշկի պտկիկներէ խրոնիկ աճման պրոցեսի մեջ:

Մեգնինը (Megnin) այն կարծիքն և հայանել, ըստ վորի «սլաքի քաղցկեղը», բուսական միկրոօրգանիզմի միջոցով հարուցվող ինֆեկցիոն հիվանդութիւն և հանդիսանում: Մեգնինը նույնիսկ այն անվանել և «keraphiton»: Հիվանդության ինֆեկցիոն բնույթի ուղին արտահայտվում և նաև Մեյլերը, սակայն այն վերապահումով, վոր հիվանդութիւնը, վերջինի կարծիքով, մի սպեցիֆիկ միկրոօրգանիզմի շնորհիւ չի հարուցվում, այլ նրա ծագման մեջ մասնակցում են և այլ պարագիտներէ մի ամբողջ շարք:

Ռոսելով հիվանդության պարապիտային բնույթի մասին, վորն սուլացուցելու համար, այնուամենայնիւ, հենց հեղինակի ասելով, պահանջվում են հետազա ավելի ճշգրիտ հետազոտութիւններ, Մեյլերը «սլաքի քաղցկեղը» ամբակի մաշկախիթի խրոնիկ բարբոսում և համարում, վորը նման և վերջապիւրության ստորին մասի մաշկային ծածկոցի բորբոքման, այսպես կոչվող խոնավացող վոզնիական վոտի դեպքում:

Այս վերջինի ժամանակ անատոմիկ փոփոխութիւնները, բնթացը, ինչպես և հիվանդության դժվար բուժումը, Մեյլերի կարծիքով նրան դարձնում են «սլաքի քաղցկեղին» համարյա նման:

Այս յերկու հիվանդութիւններէ միասեանության ամենաեղանական ապացույցը Մեյլերը տեսնում և նրա մեջ, վոր դրանք ընդունակ են մեկը մյուսին փոխվելու: Վոր այդպիսի անցում իսկապես

տեղի յն ունենում, հեղինակը առիթ և ունեցել համոզվելու մի ձև
 ու վրա, վորը տառապելիս և յեղել շաղցկեղովն ու դանդա-
 լիս և յեղել Մոսկվայի անասնաբուժական ինստիտուտի խորհուրդի-
 ական կլինիկայում ստացելոնար բուժման տակ: Այստեղ շաղցի
 քաղցկեղին բուժման ժամանակ հիվանդությունը անսպասելիորեն
 անցել է՝ մինչ այդ առողջ յեղած կադի հասնումը, կարճ ժամա-
 նակում առաջացնելով դիֆթերիան խոնավ եկղեմա խիստ դարչա-
 հոտ նյութի արտադրությամբ, վորը բոլորովին նման է ներքանից
 ու սլաքից արտադրվող թարախին: Շուտով այստեղ ևս սկսվում և
 մաշկային շարակցական հյուսվածքի դեպրոպլազիա ու առաջ ևն
 դալիս վնասանման դորմուսկալուր աճումներ:

Այսպիսով, հետադուռողների մեծամասնության հետ համաձայն-
 փելով ու ժխտելով հիվանդության քաղցկեղային բնույթը՝ Մեկերն
 առաջարկում է՝ շաղցի քաղցկեղին անվանել՝ սմբակի մաշկախիմֆի
 խորոնիկ վերսկոզ կամ տեղափոխվող բորբոքում:

Ախտ-ամատոմիկ տեսակետից հիվանդությունն արտահայտ-

Նկ. 156. Սլաքի քաղցկեղի ներ-
 բանի մաշկախիմքի պոկիկների
 խիտ դեպրոպլազիա:

Նկ. 157. Մմբակի քաղցկեղի կայ-
 նակի կարգած պատի մաշկախիմ-
 քի հիպերոպլազիայի յնթակ-
 ված թերթիկների վրայով:

դիթիկներ հիշեցնելով (Նկ. 156): Նրանց մակերեսը՝ առատ ծածկ-
 ված է, կեղտոտ, դարչահոտ արտադրությամբ, վորը ճարպային ու
 եպիտելիալ բջիջների քայքայման արդյունք է հանդիսանում միա-

ցած ախտաբանորեն մոտիվոված Հյուսիսածքներէ հեղուկ տարազորություններէ հետ :

Միեկրոսկոպային հետազոտութեան ժամանակ դիտելովապէս յանձարելոված պտղիկներէ կողքերէ մակերեսներէ վրա նկատվում են կրկնակի և նույնիսկ յետակի պտղիկներ (նկ. 157) :

Նույնպիսի պատկեր և նկատվում և պատի մաշկահիմքի ածած թերթիկներէ վրա :

Փայտեկանի սլաքի վրա առաջանալով՝ պրոցեսն աստիճանաբար տարածվում և ալելի հետեւն, ախտավորելով ներքանի մաշկահիմքի պտղիկային շերտը, շրջվում ու սմրակային պատերը : Յեղջեր արտադրող շերտի ալլասեման հետ միասին դադարում և նոր յեղջեր արտադրելու պրոցեսը, իսկ հին յեղջերը քայքայվում և, մոտիվելով կեղտոտ, մոտիվել դանդաղանում :

Սմրակային պատի մաշկի վրա բորբոքային պրոցեսի տարածման դեպքում տեղի յն ունենում մաշկուկ մոտերի և յեղջերապատի անջատում, ըստ վորում, նայած ախտավորման աստիճանին, այդ անջատումը կարող և հասնել մինչև պսակը և ախտավորելով այն, աստիճանաբար ընդգրկում և պատի վողջ մաշկահիմքը : Դրա հետեւանքը լինում և կամ սմրականման վտակի իջնելը, կամ սմրակի սմրող յեղջերապատի անջատումը : Այդպիսի դեպքերը հազվադէպ են :

Ախտաբանական պրոցեսը սմրակապատին անցնելու դեպքում պտղիկային շերտի խիստ աճում տեղի յի ունենում, վորովհետեւ դրան արդելք և լինում յեղջերապատը, վորն ալտակող ուժիկն ճնշող միջոցների դեր և խաղում :

Միջանի դեպքերում բորբոքային պրոցեսը, սմրակի մաշկահիմքից անցնում և միտիկանին, միտիկանային կոնիկին ու սմրականման վտակին, առաջ բերելով ալտակող ախտանաւորիկ մոտիվություններ, ինչպես՝ միտիկանի սլաքի ալտակող ու դերանում, աճանների ընդարձացում, հետադայում՝ եկոտոտողներ դոյացնող նոտրացնող աստի :

Այսպէս կոչվող «սլաքի քաղցկեղի» կամ «սմրակի քաղցկեղի» ետիվոգիան, ինչպէս արդեն յերեւում և նախորդ համառոտ ակնարկից, մինչև այժմ դեռ բաժականաչափ պարզված չէ : Մի ժամանակ կարծիք կար, թէ արդյոք այդ հիվանդությունը կոնսախտուցիոնայ բնույթ չի կրում և արդյոք նա յուրահատուկ դիտարարելայ տրտահայություն չի հանդիսանում : Սակայն այդ տեսակետը չընդունվեց և այժմ բոլոր հետազոտողները «սլաքի քաղցկեղը» դիտում են բացառապէս վորպէս տեղական հիվանդություն :

Եթե դեռևս մենք այդ հիվանդութեան անմիջական պոլեմիկ պատճառները չգիտենք, այնուամենայնիվ կան մի շարք նախադրա-

մաղորդ մոմենտներ։ Այստեղ պետք է հիշատակել ժառանգականու-
րյունը։ Դրա տեսանալիքներն են՝ Հաուբներն (Haubner) ու
Լեկուտերյան (Lecouteriers)։ Մի շարք հեղինակներ, ինչպես որի-
նակ՝ Գիպսը (Gips), Շտրաուսը (Straus) և ուրիշները բավականին
քաղցկեղիք պատճառական մոմենտ են համարում սլաֆի փոխմը-
իսկ Եյխբաումն (Eichbaum) ու Անկերը (Anker) այսպիսի քաղցկեղնա-
րնդունում են վարպետ աշաֆի փաման հատուկ շարքակ մի ձև։

Այլևս ընդունում է, վոր սմբակամաշկի մերկ փափուկ
Հյուսվածքների վրա տեսական կերպով աղղոզ ամեն տեսակի արտա-
բեր գրգռում, հիփանդուսթյան առաջանալու համար բարենպաստ
հանդգամանք է, վորովհետև այդ գրգռումները սմբակամաշկի մեջ
յեղանք բարբոքային պրոցեսները պահում են խրոնիկ վիճակում, վոր-
ի մամանակ շարակցական Հյուսվածքի գերզարգացումն չե տեղի ու-
նենում։ Այս տեսակետից աշաֆի փթումը բաշաֆի քաղցկեղիք դեպ-
քում հանդիսանում է խիստակառուցական ամենակարևոր նախադրամաղորդ
գործունեներից մեկը։ Ախտը կեղտոտ պահելը, խոնավության խիստ
յերկարատև աղղեցությունը, վորը յեղջերի ակտառանական փափ-
կանալու պատճառ է դառնում, յեղջերային աշաֆի շափաղանց տաշե-
լը, աշաֆի մաշկահիմքի մակերևութի բորբոքային պրոցես-
ները, խիստ գրգռիչ գեղարարքով աննպատակահարմար բուժումը և
այլն, այս բոլորը կարող են փաստակար մոմենտների թվին դասվել,
վորանք նախադրամաղորդում են սմբակի բուն մաշկի խրոնիկ վերա-
կողային բորբոքման։

Ախտանիշներ։ Հիփանդուսթյան ամենազխալոր հատկանիշներն
են՝ 1) մաշկահիմքի պակիկային շերտի աճումը, վորը սովորաբար
սկսվում է փափկանի աշաֆի վորեն տեղում, կամ վերջինիս կողմե-
րի ակոսներում, 2) ակտառվորված տեղը ծածկող յեղջերի միաժա-
մանակ փափկանալն ու քայքայումը, 3) հիփանդ հատվածից առա-
տարեն արտադրվածի ստառիկ դարչաճոտությունը և 4) բացված
Հյուսվածքի անդալալությունը կամ շափաղանց աննշան ցավազա-
ցությունը։

Ախտաբար հիփանդությունն սկսվում է աշաֆի վրա, բայց
հազվադեպ դեպքերում նկատվել է ներքանի և շրջված պատերի
վրա։ Սկզբնական շրջանում հիփանդության արտաճայովելը հազիվ
նկատվելի չէ. աշաֆի վրա վորեն տեղ աննշան թմբիկ և հայտնվում,
վորի ծայրը չոր է։ Այդպիսի թմբիկի հիմքը ծածկված է կեղտոտ,
դարչաճոտ, մոխրա-սպիտակ դույնի զանգվածով։ Այդպիսի թմբի-
կային դոյալումների թիվն ալելի ու ալելի շտառում է և նրան-
ցից անջատված յեղջերը հեռացնելուց հետո արդեն չգինված աչքով

պարզ կերպով տեսնվում են աճած պտկիկները, վորոնց ձևը նկարագրված է վերը: Պտկիկները միմյանց-կարմիր դույն ունեն և արնում են (արյուն են արտադրում):

Ավելի ուշ շրջաններում պրոցեսն իր սկզբնական սահմանափակ տեղից տարածվում է դեպի հարևան տեղամասերը, բռնելով համարյա վողջ ներքանը և պատի այս կամ այն մասը:

Կրնիկ պատերի ախտավորման դեպքում, յերբ ախտարանական պրոցեսը բարձրանում է մինչև պսակն ու յեղերածքը և այստեղից անցնում դեպի փափկանը, յերբեմն յեղջերային ողակի, վորը յետևյալից փակում է յեղջերային պատիճը, քայքայման հետևանքով այդ պատերի լայնացում է տեղի ունենում: Այդ ժամանակ պսակի բորբոքված մասերն սկսում են արտադրել՝ անհարթ, խորտուրորդ յեղջեր, վորը մեծահասակ ծառի կեղևն է հիշեցնում (Շանտիր):

Միևնույն կենդանու ախտավորված վերջավորությունների թիվը տարբեր է լինում. հաճախ հիվանդությունը սահմանափակվում է միայն մի վոտով, բայց յերբեմն միախառնակ ախտավորվում են բոլոր չորս վերջավորություններն էլ:

Թեևսի վոտներէլ սրակներն ընդհանրապես ավելի հաճախ են հիվանդանում, քան առջևիկնը:

Կազուքյունը, վոր սմբակի հատվածում պատահող՝ համարյա բոլոր ավելի կամ սակավ լուրջ հիվանդությունների մշտական ախտանիշն է, առհասարակ զարգի քաղցկեղի՝ դեպքում բացակայում է, բայց յերևան է դալիս, թեև վոչ ուժեղ արտահայտված ձևով, փափուկ, որինակ ավազոտ հողի վրա աշխատելիս: Վերջին դեպքում հողի հետ անմիջապես ներքանի շփում է տեղի ունենում և ախտավորված տեղի վրա յեղած ճնշման հետևանքով ցավ է զգացվում:

Ինչպես արդեն հիշվել է, խրոնիկական վերուկոզ բորբոքումը շի սահմանափակվում սմբակի հատվածում ու յերբեմն անցնում է՝ վերջավորության ընդհանուր ծածկոցի հարևան մասերը:

Հիվանդության ընթացքը խրոնիկ է, սովորաբար շատ տևական — միջանի ամսից մինչև մի տարի և ավելի: Միջանի դեպքերում հիվանդությունը յերկու-յերեք ամսվա ընթացքում հասնում է իր կատարյալ զարգացմանը, յերբ յեղջերն ընկնում է ու ներքանի ամբողջ մակերեսը բացվում:

Մալկմուս (Malkmus) և Վալտերի (Walter) ուսումնասիրության համաձայն, ձիերի կոնտագիոզ պլեյրո-պնեմոնիան կարծես թե զարգի քաղցկեղի՝ հետ ինչ-վոր անապոնիզմի մեջ և դրանից: Վերջին հիվանդությունը դադարում էր, յերբ կենդանին առաջինով հիվանդանում էր:

Նախադրուշակում: Սոսորարար Հիմնդուծյան տեսական ընթացքը, դեպի Հարեան մասերը պրոցեսի տարածվելու ուժեղ Հակումը և կարծես թե սկսվող առողջացումից հետո Հաճախակի տեղի ունեցող ունեցողիքները, շարքի քաղցկեղի նախադրուշակումը կասկածելի կամ նույնիսկ անբարենպաստ են դարձնում:

Մասնավորապես, նախադրուշակումը վորոշող Հանդամանքների թվին են պատկանում. Հետևյալները՝

1) Հիմնդուծյան պրոցեսի արագ դարգացումն ու դեպի Հարեան շրջանները և Հատկապես դեպի շրջված ու սմրակային պատերը նրա տարածման առաջնանը:

2) անեցողության Հատկությունները՝ վորքան փափուկ են վերջինները և վորքան նրանք ավելի տոստ են ծածկված արտադրանքով, այնքան նախադրուշակումը վատ և և ընդհակառակը:

3) արտավորված վերջավորությունների թիվը՝ միքանի սմրակների միտմամանակյա կամ Հաջորդարար Հիմնդանալը, վոր ցույց և տայիս կենդանու դեպի այդ Հիմնդությունը նախատրամադրված լինելը, պրոցեսը վատթարացնում և:

4) միու ծանրությունն ու խռնվածքը՝ վորքան մեծ և կենդանու կշիռը, և Հետևապես, վորքան մեծ և ճնշումը վորտի դիտալ ծայրի վրա, այնքան արագ կարող և տեղի ունենալ սմրակաման վոսկրի իջնելը, մանավանդ յեթև Հիմնդուծյան պրոցեսի ծավալման Հետևանքով յեղջերապատի անջատումը սմրակի փափուկ Հյուսվածքներից թեկուզ և մասնակիորեն արդեն սկսվել և:

Զիւռ անհանդիստ, նյարդային խռնվածքը զգալապես և բուժական ամեն տեսակի դործողություններ կատարելը և Հաճախակի փոփոխվող սեղմիչ փափաթաններով կապելը:

Բուժում: Այսպես կոչված շարքի քաղցկեղի վրա սպեցիֆիկութիւնն աղղող միջոցներ մինչև այժմ չեն գտնված: Յեւ այդ Հասկանալի յե, քանի վոր ամյալ Հիմնդության բնույթը դուռնա բաղակա՝ նաչափ պարզված չե: Այդ պատճառով շարքի քաղցկեղի բուժման Համար դործադրվում էյին ու այժմ ել դործադրվում են բաղմաթիվ դեղանյութեր, վորոնց Համար այս կամ այն արտահանիչ կամ այրիչ Հատկություններն ընդհանուր են Համարվում: Պակիկային առումների Հոսացման Համար ևս Հաճախ չիկացած յերկաթով այրելու միջոցն և դործադրվում կամ գուռ բուժման սպերատիվ մեթոդը, վիրահատված վերքը Հետադարձում անտիսեպտիկ սեղմիչ փաթաթանով կապելով, այդպես Հաճախ նկատվող նորահումները կանխելու նպատակով: Բացի անդական բուժումից, միքանի Հեղինակների կողմից դործադրվում եր նաև զառիկով, յողական կալիու-

մով, նեոսալմարանով, աստիակելով, արախնոսալմիմով և այլ միջոց-
ներով ներքին բուժում, սակայն կաակածելի արդյունքով:

Բուդերտի (Rudert) հաղորդման համաձայն Վոլաքի քաղցկեղով
դեպքում ռեմիսսիան հաստատվեց նույնպես անզոր դանդիցին:
Ընդհանրապես, Ֆրանսիայում գործադրվող հակաատրոֆատակակային
շիժուկը իբր թե այդ հիվանդության նկատմամբ ավել և բարե-
նորոգատ արդյունքներ: Այսպիսով քիչ չեն յեղել Վոլաքի քաղցկեղով
բուժման ձևերը, սակայն դրանցից մինչև այժմ հիմնականները յե-
կուսն են՝ խառը (դեղորայքային-սպիրտային) և զուտ սպիրտային:

Բուժման խառն ձև: Այս մեթոդով բուժումը բաղկացած և շուտ
հիմնական պրոցեսներից. 1) վոդյ վարակված տեղամասից անջատ-
վող սմբակային գլխի խնամքով հեռացնելը, 2) դանակով, մկրատով
կամ սուր սղակով սպիրտային շերտի ավելի զգալի աճումների հե-
ռացնելը, 3) նայած հիվանդության աստիճանին այս կամ այն տի-
տաճանիչ կամ այրիչ միջոցների գործադրումը և 4) սեղմիչ վաթի-
թանով կապելը:

Խիստ կարևոր նշանակություն ունի առաջին գործողությունը,
վորովհետև հիվանդ հյուսվածքները առանց բավականաչափ յեղջե-
րային դանդիվածներից ապատելու, չի կարելի բուժման բարենպաստ
յեղք ստացել, ինչպես դեղորայքային միջոցներ էլ գործադրվելու
յնին:

Վոյ միայն շերտավորված յեղջերի պեռք և խնամքով հեռացվի
իր արտադրող հյուսվածքներից, այլ և անհրաժեշտ և անջատել հի-
վանդ ոջախի շուրջը դանդիվող՝ 4-5 մմ ստրամություն վրտ, վորով-
հետև արտաքուստ առողջ յերկացող հարևան հյուսվածքն արդեն
միշտ իր մեջ պարունակում և հիվանդության ստղմերը:

Արյունահոսությունից խուսափելու նպատակով ավելի խիստ ա-
ճումները դանակով հեռացնելը պիտի կատարվի դատարկից բարձր
պինդ սեղանի խողովակով կամ եամարիտի վաթիթով կապելուց հե-
տո: Վորքան հիմնավորապես հեռացվեն բոլոր տեսանելի աճումնե-
րը, այնքան ավելի լավ նախապատրաստված կլինի դեղորայքի սղ-
դեցության դաշտը:

Ինչ վերաբերում և դեղորայքին, ապա, ինչպես արդեն հիշա-
տակվել և, դանադան հեղինակների կողմից, արդյախք առաջադր-
վել են չափազանց շատ. սուլեմա, յերկաթի արջասղ, սղյնձի ար-
ջասղ, դառիկ, ադոսական, խրոմական, կարբոլական, պիկրինական,
սալիցիլյան, կծու կալի, յողի թուրմ, ջլորակիր, կրեոլոս, ֆոր-
մալին, այրու, ադոսաթթվային կապար, ջլորացինի, ալսեյի փոշի,

ընդունին սուրճաւ, յողովորժ, կամֆուրա, փայտի ձյութ, մեկ ու կէս քրորական յերկաթի և ալյուր:

Նկատել տանելով թփան միջոցներէց միջանիսի շաղաղանց ուժեղ ալյուր աղպեցութեանը (թթւաներ, ֆորմալին, սուլեմա), նրանք զգուշութեամբ պիտի գործադրվեն:

Դժգոյս և տանել, թէ նրանցից վորին պիտի առաջնութեան տալ: Այստեղ բուժման հանդուրժումը կախած և վաշ միայն գեղարարից, այլ նրանց կարող կերպով գործադրելուց:

Սլաքի քաղցկեղք բուժելու գեղարարչային միջոցներէ գործադրմանը զուգընթաց շատ մեծ նշանակութեան ունի սեղմել փաթաթաններով կապելը: Վերջիններն ախտաւորված հասակածքների վրա պետք և համապատասխան և ուժեղ ճնշում կատարեն և տամպոններ գործադրելու միջոցով առանձնապէս խնամքով պետք և իշտկանացնել այդ ճնշումը ախտաւորված ու առաջը հասակածքներէ առհասարակ միջին: Այդ հանդամանքը զգալի չափով կանխում և պրոցեսի հետագայ ծաղկումը: Դրանք գեղ գիմացկուն խոց չի առաջացել և չի դադարել դարձապէս արտադրանքը, փաթաթմանը տեխնայն որ հարկաւոր և փոխելը Իսկ արտադրանքի դադարման ու գիմացկուն խոց առաջանալու գեղքում, վորը սկսված աղաքինման լուր հատկանիշ և հանդիսանում, սեղմել փաթաթմանը կարելի չէ թողնել 6-8 օր: Սլաքի և ներքանի յեղջերացումն սկսվելու գեղքում հանձնարարվում և փայտի ձյութի փաթաթման կապելը:

Շատ կարևոր և գիտել ախտաւորված շրջանի սահմանաժամեր մեղմեցնելը, յեթէ աչտեղ արդեն պինդ խոց առաջանալուց հետո նորից յերևան և դալիս, թեկուզ վորեւ մեծան ճեղքից արտադրվող, բնորոշ հասակ արտադրութեան, ապա մեղմապաղ պիտի հետացնել այդ տեղի և շրջապատի յեղջեր 1-2 սմ տարածութեամբ, աշխատելով շփտել փաթաթել հասակածքը: Վերջի վրա տալիս կամ թէթեակի ալյուր գեղարարչով սեղմել փաթաթման պիտի կապել:

Վորտը գեղքերում սփռակի վրա գիպել փաթաթման և գործադրվում: Այդ կատարում են հետեյալ կերպ. հիվանդ տօբակին տօբացնում են լուր բուխտովկայի յենթարկած տօբայ, ախտաւորված տեղը դնում են այս կամ այն գեղանյութ և այդ բոլորը փաթաթել խմուձով ծածկում ու գիպով լցնում: Այդպիսի փաթաթմանը ներքանի վրա տալիս կայուն պահելու նպատակով, կապելուց առաջ տօբայի և ներքանի միջին, լայնակի մի քանի տաշեղ են դնում: Դրանից հետո մին կարելի չէ փաթաթել գեղանի վրա աշխատանքի թողնել, իսկ յեթէ պինդ գեղանի վրա չէ աշխատելու, ալյուրի փաթաթանները պաշտպանելու համար հարկաւոր և ներքանին տօբացնել

յերկաթե թիթեղ (հատակ) և: Գիպսի փաթաթանը թողնում են մոտավորապես 6-8 որ, վորից հետո պայտի հետ միասին հանում են:

Հիվանդությունը լիկվիդացման յենթարկված կարելի չե համարել այն ժամանակ միայն, յերբ բոլոր ախտավորված տեղերը ծածկվել են՝ պինդ, առողջ յեղջերով. թեև դրանից հետո ել յերբմեծ ուղեղիմեծը են պատահում: Հիվանդությունը առանձնապես համառ բնույթ և ունենում՝ շրջված և սմբակային պատերն ախտավորվելու դեպքում: Այս տեղերի բուժումը, վոր կատարվում է յեղջերի և աճումների խնամքով հեռացնելու միջոցով, նույնն է ինչ վոր մյուս դեպքերում, սակայն սղմիչ փաթաթանը հատուկ ուշադրությամբ պետք է կապվի:

Բուժման ռեպրատիվ մեքող: Բուժման այս մեթոդը հանձնարարված է Իմմինգերի (Imminger), Երեբլեյնի (Eberlein), Հոֆմանի (Hottman), Ֆրենների (Fröhner) և ուրիշների կողմից: Նա դործադրվում է սմբակի ինչպես թիթե, այնպես ել ուժեղ ախտավորումների դեպքում:

Նախորոք սմբակը մաքրելուց, անջատված յեղջերային մասերի հեռացնելուց, անտիսեպտիկ զոլ լողնոցից ու անտիսեպտիկ փաթաթանից հետո ձին վայր են դրում, համապատասխան ձևով կապում են և վերջավորության վրա դաստակի (ցատկիչ) հողի վերևը՝ համարիսի վիրակապով կամ սովորական ուտինե ժգուտով կապում: Վորպես ընդհանուր կանոն՝ վիրահատումը պիտի կատարել տեղական անզգայացումից հետո: Բոլոր պտկիկային աճումների հիմնավոր հեռացնելու ուղեղային, վորտեղ ել վոր նրանք լինեն, կատարում են ուղալսելով և սուր դղալով, վորից առաջ, ինքնընտանջյան հասկանալի չե յեղջերային

Նկ. 158. Ողեղային սլաքի քաղցկեղի դեպքում:

ծածկոցը բոլորովին պետք է հեռացնել (Նկ. 158):

Կտրում ու հեռացնում են վոչ միայն ալնհայտ փոփոխված ամ-

քողջ հյուսվածքը, այլ և արտաքինից առողջ յերևացող սահմանա-
մերձ հյուսվածքը 5 մմ: լայնությունից վոչ պակաս: Ստողջ հյուս-
վածքի հասկանիչը նրա մուգ-վարդագույն տեսքն է: Յեթև ախ-
տափորումը վորևե տեղ հասնում է մինչև սմբականման վռակրին,
այսպէս վերջինիս համապատասխան տեղը ևս սուր դաշտով հիմնովին
քերում են: Ուկերացիայի հանդուրթյունը ամբողջապէս կախված է
նրանից, թե վորչափով լիովին հաջողվել է ախտափորված հյուս-
վածքը հեռացնել:

Ուկերացիան ավարտելուց անմիջապէս հետո վերջին յողի
թուրմ են քսում և տեսպատիկ սեղմիչ փաթաթան կապում: Յեթև
վերջինը վրան լալ և մնում և հասող արյունից չի թրջվում, այդ
դեպքում կարելի չէ չփոխել այն 7-10 օրվա ընթացքում:

Վորևե տեղ նոր աճումներ հայտարեւելու դեպքում այդպիսինե-
րն անհատապէս պիտի հեռացնել, վերքը լալ ախտահանել ու սեղմիչ
փաթաթանով նորից կապել: Այսպէս պետք է վարվել այնքան ժա-
մանակ, մինչև վոր վերջի ամբողջ մակերեսը կյնդներանա և վոչ մի
տեղ հեղուկ արտադրանք չի նկատվի: Նայած վարակման առտիճա-
նին, բուժումը տևում է մեկից մինչև յերեւոթ ամիս:

Չպայտած միու փափուկ դեանին ման դալլ, յերբ հիվանդ ներ-
բանը քիչ թե շատ լրիվ շփում է ունենում դեանի հետ, բոլորի
կողմից դնահատվում է վորպէս միանդամայն ողտակար դործոն,
վորբ նպաստում է ամրակի ներսում արյան շրջանառությանը և որ-
դանիղմի ինքնապաշտպան ուժերի հանդես դալուն: Այդպիսի կանո-
նափոր շարժման հետեանքով, մի քանի հեղինակներ հիվանդության
բուժման շատ դեպքեր են տեսել:

Հալմանորեն շուաքի քաղցկեղէն առողջանալու դեպքերը բացա-
արբում են ներքանի վրա տեղի ունեցող հալասարաշափ ու տես-
կան ճշշումով, յերբ վերջինը բուժելիս ներքանի տակ կալ են դը-
նում:

ՓԱՓԿԱՆԻ ՍԼԱՔԻ ՓՏՈՒՄ

Սլաքի փտում հասկացողության տակ հայտնի չէ այն հիվան-
դությունը, վորն արտահայտվում է փափկանի սլաքի յեղջերաշեր-
տի հետզհետե քայքայումով, յերբ դոյանում է խիստ նեխած հոս
ունեցող փափուկ մոխրա-սպիտակ դույնի դանդալած:

Դեպքերի ճշշող մեծամասնությամբ հիվանդությունն սկսվում
է՝ միջպաքային ախոսիկի խորքում և հաղվադյուտ դեպքերում մի-
այն՝ սլաքի կողքի ախոսիկներում:

Վորտեղ եւ Վոր լինի հիվանդության սկզբնական ծագման տեղը, նա աչդառնդից տարածվում և ալիւլի հետուն, սաւմանադակվելով սակայն բացառապէս սլաքի շրջանում (նկ. 159) :

Բայց հաճախ, սլաքի փտման պրոցեսը, վոր սովորաբար ընթանում և մաշկահիւթի մակերեսային թարախորոքողային յերևույթներով, յեղերածքի համապատասխան շերտերում ու պսակի ամենավերին շաբերի պակիկների դրդուում և առաջացնում : Վորպէս այդպիսի դրդուման հետեանք, յեղջերացառի արտաքին մակերեսի վրա յերևան են դալիս նեղ ողակներ, վորոնք զնում են դանապան ուղղությամբ և հաճախ հասնում են թռիչի վրա միմյանց հետ և պատի միջին շերտի ողակների հետ (նկ. 160) :

Նկ. 159. Սլաքի փտում :

Նկ. 160. Ողակավորում սլաքի փտման զեպքում :

Վորպէս կարող և առաջ դալ և կրնի սեղմվածությանից, վորը սո-

Աչդալիս ողակների առկայությունը վորոնք վկայում են հիվանդության զգալի վաղեմության մասին, ընդունվում և վորպէս սլաքի փտման ամենաբնորոշ հասկանիշ :

Հիվանդությամբ վարակված սլաքի յեղջերը յերբեմն անմիջապէս չի քայքայվում ու դառնում զարշառոտ զանգված, այլ շերտ-շերտ անջատվում և և այդ զեպքում անջատվող յեղջերաշերտի և սլաքի մաշկահիւթի առանցք ներս տարվող զննաձողը ցավ չի պատճառում : Սակայն յեղջերի աչդալիս քայքայումն և ուղեկցվում և հոտած հեղուկի արտադրությամբ :

Կազություն նկատվում և յեղջերաշերտի զգալի քայքայման ու սլաքի զգայուն հյուսվածքների մերկացման զեպքում միայն : Փափուկ զետնի վրա, շնորհիվ այն բանի, վոր ալիւլի մոտ շփում և տեղի ունենում հոդի և հիվանդ սլաքի միջին, կազությունն ուժեղանում և, իսկ սլաքը զետնից կտրելու զեպքում (պինդ զետնի, քարձր զզեռներով պայտ) կազությունը պակասում կամ բոլորովին անհետանում և ի միջիայլոց, կազություն կարող և առաջ դալ և կրնի սեղմվածությանից, վորը սո-

վորաբար ուղեկցում և սլաքի փոմանը՝ մի քանի դեպքում հանդիսա-
նալով այս Հիվանդության դիտափոր պատճառներից մեկը, իսկ մյուս
դեպքերում՝ դրա հետեւանքը:

Պատճառները: Սլաքի փոման խնքին դուռ տեղական պրոցես և
ներկայացնում, բայց այդ Հիվանդության ելությունը մինչև այժմ
բավականաչափ պարզված չէ: Նույնիսկ յեղջերային Հյուսվածքի
քայքայման ու այն՝ խանձր, լույս, տնդուրեկան հասով զանգված
դանաչու յերևույթը, դանաղան Հեղինակների կողմից միանշամայն
սարբեր կերպով և բացատրվում: Այն ժամանակ, յերբ Մեկերը,
Հարամանը, Դուստնեկերը, Լուսկիցը, Եփեսերը և ուրիշները սլա-
քային քայքայկի քայքայումը դիտում են վորպես սկզբնական պրո-
ցես, վորն սառչ և դալիս զանաղան արտաքին անբարենպաստ աղ-
ղեցությունների հետևանքով, կողքին ու Ալմին (Cadiot et Alni),
նույնպես և Եանտիրը կարծիք են հայտնում, վոր յեղջերի քայքա-
յումը՝ սլաքի մաշկահիմքի մակերեսային շերտերի խրոնիկ բորբոք-
ման հետևանքով սառնացած յերկրորդային յերևույթ է:

Եկիմ սլաքի յեղջերի քայքայման ու փոման մեջ վորևե ուղեյ-
թիկ հարուցիչ չկանգածենք, ապա Հիվանդության հարարերական
կայանությունը, վորպես հիմնական տառապանք, դժվար և պա-
կերացնել յերբ սլաքի յեղջեր արտադրող Հյուսվածքների ախտափո-
րումը բացակայում է:

Սլաքի եպիդերմիսի արտադրող ստող շերտը այդ դեպքում
սովորաբար հեշտությամբ և կատարում իր խնդիրը, արտադրելով
քայքայվածի փոխարեն բավականաչափ պաշտպանողական յեղջերա-
յին շերտ: Իսկ յեկիմ այդ տեղի չի ունենում և Հիվանդությունը
համապատասխան բուժման բացակայության դեպքում տևական ըն-
թացք և ընդունում, ապա դրա պատճառը պետք է փնտռել՝ վերջին
Հեղինակներից յույց տված ուղղությամբ, ույսինքն՝ սլաքի արտադ-
րող և պակիկային շերտերի խրոնիկ բորբոքման մեջ: Այդ հայաց-
քը հաստատվում է, մեր կարծիքով, և վերը հիշված ողակների տ-
ոսջ պալու յերևույթով, վոր արդյունք և հենց յեղբրածքի մաշկա-
հիմքի մակերեսային շերտերի խրոնիկ բորբոքման:

Այսու կողմից հաղիվ թե կարելի լինի հերքել այն դրությունը,
վոր սլաքը ծածկող յեղջերային զանգվածի սմբողջության քիչ թե
շատ յերկարատև խախտումը չի կարող բարենպաստ մոմենտ չծա-
ռայել սլաքի բուն մաշկի մակերեսային շերտերի Հիվանդանալու հա-
մար:

Այսպիսով, սլաքի փոման վրա պիտի նայել վորպես կերտողեն
Հյուսվածքների և սլաքի յեղջերային շերտի փոխադարձաբար ներ-
դարձող Հիվանդաղին պրոցեսի վրա:

Ինչ վերաբերում է յեղջերային փափկանի սկզբնական քայքայման կամ փոման պատճառներին, ապա նրանցից ամենաշլիսավորները յերկուսն են. սմբակները կեղտոտ պակելը և ախոռային պակելամամ շրջանում կեմդամու ամբավարար չափի շարժումը կամ կեմդամու չշարժվելը:

Սմբակայեղջերի համար ամոնիակի ու այլ միասակար միացություններ պարունակող դոմադրի կոյաջուրը մտնելով սլաքի ակոսիկներին մեջ, վորտեղ յեղջերն առանձնապես քնքուշ ու բարակ է, աստիճանաբար քայքայում է վերջինը և վարակը փափուկ հյուսվածքների մեջ անցնելու ճանապարհ բացում: Այդ նկատառումով սմբակի խնամքը վուջ մի դեպքում չպետք է սահմանափակվի միայն նրա յեղջերապատի մաքուր պահպանելով, այլ պետք է ամենալուրջ ուշադրություն դարձնել և՛ ներբանային մակերեսի և՛ մասնավորապես սլաքի ու նրա ակոսիկների վրա:

Կենդանու չարժման յերկարատև բացահայության դեպքում սլաքի անդործունյա միճակը կործանաբար աղդեցություն է ունենում վուջ միայն այդ որդանի վրա, վորն աստիճանաբար թառամում, ատրոֆիայի յե յենթարկվում, այլ և ամբողջ սմբակի վրա, վորը սեղմված ձև է ընդունում:

Սլաքի փոմանը նախատրամադրող մյուս պատճառների թվում կարելի յե մատնանշել սլաքի յեղջերը սխալ, չափադանց շատ ասակու վրա, վորն առաջացնում է նրա պաշտպանական դործողության թուլություն, արատավոր պայտման, յեղջերային մաշիկի վուջճիշակառուցվածքի, վիրավորումների ու ներդրումների վրա: Ներդրումները սլաքի փոտում առաջանալուն կարող են նպաստել միայն այն դեպքում, յեթե նրանց վրայից պայտումը ափսթորեն և կատարվում, դործադրվում է անվորակ, թաց, փոած նյութ կամ յերբ պայտը վատ նստացնելու հետևանքով ներդրումների ու յեղջերային ներբանի միջև դանվող տարածությունը դալի ճանակի խնամվ ցեխով է լցվում:

Խոնավությունը, ցեխն ու վերմությունը յեղջերը փխրունացնելով՝ նրան դրկում են իրեն հատուկ դիմադրությունից ու կարող են, ի միջի այլոց, հարուցել սլաքի փոտում:

Ինչ վերաբերում է այն հարցին, թե կա՞ արդյոք յեղջերի փոման սպեցիֆիկ հարուցիչ, այդ հարցի նկատմամբ մինչև այժմ չկա միանշանակ դրական պատասխան:

Նախագուշակումն այս հիվանդության դեպքում տարբեր է և կախված է պրոցեսի տևողությունից, յեղջերի քայքայման աստի-

Հանից և սմբակի սուր արտահայտմամբ զեֆորմացիայի անկայա-
թյանից կամ բացակայութանից :

Ինքնաթիռային հասկանալի չէ, զոր Հիվանդության վաղե-
մությունը, կապված կրնիլ սեղմվածության, նրա սլաքի ատրոֆի-
այի և զգայուն հյուսվածքների մերկացման հետ, նրա վաղջ մակե-
րևի կամ մեծ մասի վրա, նախադուշակումը դարձնում և կասկածե-
լի կամ նախնակ անբարենպաստ, իսկ այս յերևույթների բացակա-
յության դեպքում, սլաքի փառման իրենից ներկայացնում և դյուրին
բուժելի մի Հիվանդություն :

Անհրաժեշտ և նշել մի հանդամանք ևս. խրոնիկ ձևի սլաքի փը-
տումով առատազուգ ձիերը սառնակ Հոդածություն են ցուցաբերում
և հաճախ նրանց ծալիչ ջիլերի կարճացում և առաջ դալիս : Վերջին
Հիվանդության դարդացումը հասկանալի կլինի, յեթև նկատել առ-
նենք, զոր կենդանին խնայելով Հիվանդ կրունկները, ափելի շատ
հենում և բռնիչի վրա, զորի հետևանքով առաջ և դալիս Փլեկսոր
ջիլերի մշտական լարվածություն ու հոդածություն : Հենց այդ-
դերհոդածությունն էլ վերջ ի վերջո, հարցնում և բորբոքիչ պրո-
ցեսների, զորի հետևանքը լինում և շարակցական հյուսվածքի դար-
դացում ու նրա թելիկների կենոտում :

Դիֆերենցիալ դիագնոզ : Սլաքի փառման սկզբնական շրջանում
կարող և սլաքի քաղցկեղի կասկած հարուցել : Սուկայն վերջին Հի-
վանդության համար բնորոշ պայլիլումատող-դերանումների բացա-
կայությունն ու Հիվանդության բացառապես սլաքի ախտիկներում
սահմանափակվելը, ճիշտ գիտողող զննլը հետազայում միանգամայն
ապահովում են :

Բուժում : Սլաքի փառման բուժելու համար լուի դեղորայքային
միջոցներ դործադրելը բախական չէ : Ատտահորեն կարելի չէ ասել,
զոր նրանց աղղեցությունը այն ժամանակ միայն ողտակար կլինի,
յերբ Հիվանդություն հարուցող պատճառները վերացված կլինեն,
այլ կերպ ասած, այս դեպքում դեղորայքով բուժումը պիտի զու-
գակցվի ձիու մարմալ շարժման, սմբակների ուշադիր խնամքի և
նպատակադարմար սլայտման հետ :

Շարժման բարերար աղղեցությունը սմբակի վրա, միանգամայն
հասկանալի չէ. միայն շարժման ժամանակ և նորմալ կատարվում
սմբակի լայնացումը, նրա մեջ արյան ուժեղ շրջանառությունը, նրա
սնման լավացումը, սմբակի յեղջերի աճի արագացումը, անհրաժեշտ
խոնավության պահպանումը և այլն :

Բացի դրանից, լույսն ու մաքուր ոգը փառման պրոցեսների դեմ
պայքարելու ամենալավ դործոններն են :

Պայտույթը, յեթե անկարելի չե ժամանակավորապես առանց
սոյալոման յոյա դնալ, պետք ե պայտումն աշխատեա կատարվի, վոր
սլաքը, ըստ հնարավորին, մասնակից լինի մարմնի ծանրությունը
պահելու գործում և գետնի կողմից հակաճնշում զգաւ։ Այդ նպատա-
կով, յեղջերամաշիկի ձևի փոփոխման առիճանին համապատասխան
գործադրվում են զանազան տեսակի պայտեր, այն ե՝ սովորական
հորթ պայտ, առանց գդեռների կլոր պայտ, կիսալուսնաձև, կիսով
լափ բացող կամ Դեֆեյի բացող պայտ։ Վերջին յերկու պայտը
գործադրվում ե կրնկի խիստ սեղմվածության դեպքում, վոր ու-
ղեկցում ե սլաքի փոմանը։

Սմբակը տաշելիս լուրջ ուշադրություն պիտի դարձնել կրնկա-
պատերի վրա։ յեթե նրանք շատ բարձր են, ապա պահպանելով սըմ-
բակը պայտման նախապատրաստելու կանոնները, հարկավոր ե նը-
րանց ցածրացնել այնքան, վոր վտը հալասարապես գետնին դնելու
ժամանակ յեղջերային սլաքը դիպչի գետնին։

Փոող սլաքի սմբակը կլոր պայտով պայտելը կատարվում ե այն
ժամանակ միայն, յերբ պրոցեսը վերացված ե, հակառակ դեպքում
սլաքի յեղջերամերկ հյուսվածքի վրա լայնակի շյուղի գործադրած
ճնշումը առաջ կրերի կաղուքյուն։

Դեղորայքային բուժմանը պիտի նախորդի սլաքի, մանավանդ
նրա ակոսիկների կեղտից ու քայքայված յեղջերից հիմնավորապես
մաքրելը։ Այդ նպատակին ավելի հաջող հասնելու համար պետք ե
սլաքն ու ներքանային վողջ մակերեսը խողանակով կամ մահուդի
կտորով, ռնառով լվանալ ու ակոսիկները մաքուր փալասով կամ
փափուկ խծուծով ցամաքացնել։ Դրանից հետո միայն գործադրվում
են այս կամ այն ախտահանիչ կամ տախ-անտիսեպտիկ միջոցնե-
րը՝ կրեոլին, կրեոզոտ, լիզոլ, շիւր, պղնձարջասպ, ծծմբաթթվային
ցինկ, փայտի քացախ, ալոնյի, միրթի թուրմեր, կաշնու կեղևի
խաշուկ կամ տանինի 1:10 սպիրտային լուծույթ, Փորմալինի 1-2
տոկոս լուծույթ և այլն։ Վերջին պրեպարատի մեկ-յերկու անգամ
գործադրելը շատ հեղինակների և անձամբ իմ դիտողության համա-
ձայն արագ ու լավ արդյունք ե առալու։ Սակայն Փորմալինի 2 տո-
կոսից ավելի ուժեղ կոնցենտրացիա չպետք ե գործածել, վորովհե-
տեղ այլ կերպ այն հյուսվածքի վրա խիստ կոնսերվացնող կամ նույ-
նիսկ այրիչ ազդեցություն կգործի, վորը նոր բորբոքային պրոցես
և կաղուքյուն կառաջացնի։

Ավելի յերկարատեւ ախտահանման համար նպատակահարմար ե
սլաքի ակոսիկների մեջ անտիսեպտիկ մաււլայի կամ խծուծի տամ-
պոններ դնել ու սմբակը վերակապով փաթաթել։ Այդ մանիպուլյա-

ցիանէ Հիվանդութեան ընթացքին Համապատասխան կրկնվում է մի-
ջանի անդամ :

Կատարելապէս առողջմանայր միայն նրանով է Հաստատվում ,
վար սլաքը ծանկվում է քայքայման Հակում ցույց չտվող պինդ յնդ-
ջերային դանդաղմանով :

Հիվանդութեան Հանդուակ բուժման Համար, դեղորայքային մի-
ջոցներին զուգընթաց եյական անհրաժեշտութեան է Հանդիսանում
ձղնոտի լոր ցամքարը :

ՍՄԲԱԿԻ ՌԵԿՄԱՏԻԿ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄ

Այս անունով Հայտնի յե սմբակի մաշկահիմքի, գլխավորապէս
նրա առջևի ու կողքերի պատերի է ներքանի դիֆուզիոն, ասեպտիկ
բարբոքումով արտահայտվող Հիվանդութեանը, վորը Հաճախ վեր-
ջանում է յեղջերամաշիկի յուբահատուկ ալլանդակութեամբ :

Այստ-ամատումիկ ժողովրդութեաններն այս Հիվանդութեան դեպ-
քում, ընդհանուր առմամբ Հանդում են Հետևյալին . այս կամ այն
պատճառների աղղեցութեան տակ մաշկահիմքի պտկիկային ու ա-
նոթային շերտերում ծաղում է ասեպտիկ բարբոքում, վորն ար-
տահայտվում է Հիշյալ շերտերի բջիջներին դիպերմիայով ու դրան
Հանդուող՝ սերողային Հեղուկի ներծծվելու յերևույթներով : Միաժա-
մանակ տեղի յե ունենում սմբակի մաշկահիմքի պտկիկային շերտի
մակերևոյն անմիջապէս Հարող եպիդերմիոի արտադրող շերտի բը-
ջիջների ինֆիլտրացիա ու պրոլիֆերացիա : Այդ շերտը զգալիորեն
Հաստանում է, նրա բջիջների թիւն ավելանում է : Մաշկային թեր-
թիկներում, նկատվում են մեծ կամ փոքր չափի արյունալցումներ :

Մաշկային թերթիկների փխրումանան ու ուռչելը պատճառ են
դառնում յեղջերային թերթիկների միջև նրանց անդմեջուն, վորը
խիտա ցալ է առաջացնում : Վորովհետև այդ ցալը մեծ մասամբ
կենտրոնանում է սմբակապտի - բռնիչի մասում, ապա կենդանին
ձգտելով իր տառապանքը մեղմացնել, վնասված վերջավորութեան-
ները դեպի առաջ է պարզում, վորպէսզի ալլալիտով մարմնի ծան-
րութեան կենտրոնը փոխադրի սմբակի կրկնային մասի վրա : Իր ժա-
մանակին ու նպատակահարմար բուժում կատարելու դեպքում, սո-
վորարար ամշային ու արյունատար անոթներով եկուսդատը ներ-
ծըծվում է և տեղի յե ունենում վերականգնում : Իսկ մյուս դեպքե-
րում ախտարանական պրոցեսն ավելի Հոռու յե դնում . փխրումա-
ցած մաշկային ու յեղջերային թերթիկների միջև եկուսդատի կու-
տակման Հետևանքով, նրանց մեջ յեղած սերտ ու ամուր կապը

խախտւում է, հետեւապէս եւ խախտւում է սմբականման վոսկրի եւ յեղջերային պատիճի մեջ յեղած հաստատուն կապը: Ամբականման վոսկրը մարմնի ծանրութեան աղդեցութեան տակ իջնում է, միևնույն ժամանակ սկզբնական շրջանում ներքանային մասում թեթևակի շեղվելով դեպի յետ ու վերև: Ամբականման վոսկրից նրան ծածկող սմբակի մաշկահիմքի եւ յեղջերապատիճի ալյուխի անջատումը ցածրից անվելով դնում է պոսակի ուղղութեամբ: Անջատված հյուսվածքների միջի տարածութունը լցվում է եկսուդատով (նկ. 161). յեթե վերջինն աննշան քանակութեամբ է կատարվում, ապա աստիճանաբար ներծծվում է, իսկ դպայի կուտակման դեպքում նա բարձրանում է դեպի վեր եւ պատռվում պոսակի հատվածում: Պակիկային ու արտադրող շերտերի, եկսուդատի անշունչ աղտոված բջիջներում առաջ է դալիս արտադրող շերտի բջիջների աճման ուժեղ յերևույթ, վորտեղ, փափուկ, ալյուխ կոչվող սպիական յեղջեր եւ արտադրում: Այս յեղջերը լցվում է սկզբում եկսուդատ պարունակող տարածութեան մեջ (նկ. 162). բայց յեթե այդ տարածութունը մեծ է յեղել, ապա սմբողջապէս նոր յեղջերով նրա լցվելը տեղի չի ունենում, այլ մեծ կամ փոքր չափի խոռոչ է մնում, վորը, հետագայում սմբակը տաշելու դեպքում յերևան է դալիս վորպէս դատարկ պոտ: Իր լայնակի առանցքի շուրջն իջած սմբականման վոսկրի դեպի յետ տեղաշարժվելն ու շուտ դալը պոսակային գլանիկի տեղաշարժման եւ պատճառ է դառնում: Վերջինը փոքր ինչ իջնում է, յետ եւ ընկնում, ալյուխ վոր անմիջապէս յեղջերապատի պոսակայնկրի յետեւ վոր-խոր նավիկ եւ դոյանում: Այդ «յետ ընկնելը» սմբականման վոսկրի արդեն վերահաս տեղաշարժման կլինիկական աղաքցույցն է հանդիսանում (Մելլեր): Ամբականման վոսկրի հետ ամուր միացած պոսակը, վերջինի իջնելու դեպքում կրկնում է նրա շարժումը դեպի ցած եւ դեպի յետ: Քանի վոր պոսակի պակիկները սերտ կերպով մտնում են յեղջերային խոլովակների սկզբելու տեղը, ապա վերջիններն իրենց հիմքում ծովում են դեպի ցած:

Այդ ծովելը ավելի շուտ տեղի յե ունենում ցածրի պոսակային օրովիկների հատվածում, վորտեղ, նրանց ալյուխ ուժեղ ձգվելու հետեւանքով տեղի յե ունենում արյունհոսութուն: Պակիկների վրննովելու հետեւանքով պոսակի հատվածում ծաղում է բորբոքային պրոցես. վերջինը փոքր ինչ ուշում է եւ նավականման դոգավորութեամբ նր ժամանակավորապէս անհետանում: Անբարենպաստ հանգամանքների աղդեցութեան տակ հաճախ սմբականման վոսկրի կրկնվող իջեցում է նկատվում, վորն ուղեկցվում է պոսակի յետ դնալու եւ բարձրանալու յերևույթներով (նկ. 163): Կերատողեն հյուսվածքների դրդման

հետ կապված նման պրոցեսը տանում է դեպի պոլիէկափոր ու արտադրող շերտերի բջիշների դեպերալլալիան, վրէ հետեանքով բրոնիշի մասի յեղջերային պատը նորմալից ավելի հաստանում է: Այդ կարելի չէ տեսնել սմրակների ուսմատիկ բորբոքման խոնիրկ ձևով առատապող կենդանու: յեղջերամաշիկի ստորին մակերեսի վրա: Յեղջերապատի արտաքին մակերեսի վրա գլանաձև բարձրությունների ու դադափորությունների (ողակների) յերեան գալը բացատրվում է արյունալցված պոսակի կողմից յեղջերային հյուսվածքի ուժեղ արտադրությամբ: Մեկըր սակայն նշում է, վր միջանի դեպերում որինակ՝ փափուկ դեանի վրա աշխատող միերի սմրակների վրա ալլալիսի ողակները դոյացում յերբեք տեղի չի ունենում: Նույնը նա դիտել է հոմատակների վրա, վորոնք շահադործվում են նրանցից սերունդ ստանալու նպատակով միայն: Սմրականման վոսիբը, նրա վրա դործող ուժերի աղղեցության տակ, բոնիշի յեղջերապատից անջատվելու է դեպի յետ ու դեպի ցած տեղափոխվելու դեպքում, շատ թե քիչ ուղղահայաց դիրք է ընդունում, ճնշում դոր-

նկ. 161. Ձիւ մասի յերկայնակի կըտրվածք, սմրակների ուսմատիկ բորբոքումով հիփանդանալու: Ց-րդ որը: Սմրակի մաշկահիմքը յեղբրածքից մինչև փափկանի սլաքի մեջտեղը, բաժանված է յեղջերամաշիկից: միջանկյալ արտաձությունը լցված է կոսուգատով:

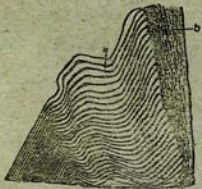
նկ. 162. Ձիւ մասի յերկայնակի կըտրվածք, սմրակների ուսմատիկ բորբոքումով հիփանդանալուց: Յ շարաթ հետո: Յեղջերապատի և սմրականման վոսիքի միջև գտնված արտաձությունը լցված է աղիական յեղջերով՝ սմրականման վոսիքի իշնելու հետեանքով յեղջերային ներքանը մակված է:

ծաղբելով ներբանի մաշկահիմքի վրա: Այդ պատճառով տեղի չէ ունենում ճնշման տակ դանիող տեղամասի անդառուլթյան խանդարում, միջանի դեպերում նրա անդալայացում է հետադալում ալատեղ յեղջեր առաջանալու պրոցեսի դադարելու հետեանքով, նույնիսկ յեղջերային ներքանը ծակվում է: Յեղջերային ներբանի ամբողջու-

թյան խախտումը, ինֆեկցիան մասի փափուկ հյուսվածքները ներս անցնելու համար բարենպաստ հանգամանք և հանդիսանում, վորի հետևանքով կարող են ծագել ծանր հիվանդություններ, ինչպես՝ Թարախանեկրոտիկ պրոցեսներ, ընդարձացում, յեղջերային մաշկիկ պղպի մասի անջատում, սեպտիցեմիա կամ պիեմիա:

Յեթե այդ հիվանդությունները անդի չեն ունենում, ապա սմբականման վոսկրը աստիճանաբար ատրոֆիայի յն յենթարկվում, ըստվորում, ատրոֆիան նրա ստորին ծայրից սկսվելով, գնում և դեպի վեր, այնպես վոր յերբմն սմբակային հոգի շուրջը միայն բարակ վոսկրային շերտ և լինում: Տեղահանված սմբականման վոսկրի կողմից յեղջերային ներքանը նրա վրա յեղած ուժեղ ճնշումից, սկզբում ասփակում և, իսկ հետագայում՝ ուռուցիկ դառնում:

Բռնիչի մասի սպիտակ գիծը, հիվանդության լրիվ դարգացած ձևերի ժամանակ աննորմալ լայնություն և ունենում, վորը յերբմն հասնում և Յ սմ: Նա կողքի պատերի մոտ սեղմվում և և կրնիային պատերի մոտ ընդունում ստվորական առողջ սմբակների սպիտակ գծի լայնություն: Այդ՝ չափազանց լայն սպիտակ գծի յեղջերի հիմնական զանգվածը՝ կազմում և փափուկ սպիտական յեղջերու Մի քանի դեպքերում այդ յեղջերը լինում և բոլորովին փխրուն, չորանում և, և մոտամբկամ նույնիսկ ամբողջովին քայքայվում, նոր խոռոչներ առաջացնելով յեղջերապատի ու սմբակի բուն մաշկի միջև:

Նկ. 163. Յերկայնակի կալվածք բռնիչի պատի վրայով, սմբականման վոսկրի բազմաթիվ անգամ իջնելուց հետո:

ա—յեղջերային խողովակիկների ծրովիլը. բ—պսակի գլանիկ. գ—բերիկների աննորմալ տես:

քով, մանավանդ ձիու ման դալու ժամանակ, հաճախ, համարյա հորիզոնական դիրք և ընդունում: Իսկ կրնիկ յեղջերային պատերը, ընդհակառակը, ստվորաբար ափիլի ուղղահայաց դիրք ունեն, քան նորմալ սմբակները, նրանք յերկարած ու հաճախ հաստացած են: Այդ յերևույթը բացատրվում և նրանով, վոր սմբականման վոսկրի

դեպի յետ և դեպի վեր տեղափոխվելիս, շնորհիվ մատի խորանիստ ելակի լարման ուժի, տեղի յե ունենում և փափկանային կրճիկներին տեղաշարժում դեպի վեր և առաջ հետևաբար և նրանց հետ սերտ կապված պսակային զլանի տեղաշարժում:

Այդպես, ուրեմն, սմբակի ուսմանիկ բորբոքումը ժամանակին չբուժելու և խրոնիկ ձևի անցնելու հետևանքը լինում է, այլանդակված, ախտիկ կոչվող վոդնիական յնդլերամաշիկի առաջ դառլը:

Վերջինն արտաքինից բնորոշվում է բռնիչի պատի աննորմալ ծավալումը, զորն, իբր ստորին մասով գետնի մակերեսի 45-55° նորմալ անկյան փոխարեն խիստ սուր, 20-26° անկյուն է կազմում, կրնկապատերի աննորմալ բարձր և ուղղահայաց դրությամբ, դրվալնորապես առջևից, ներքանի ձևով ուռուցիկ և յնդլերամաշիկ արտաքին մակերեսի վրա յուրահաստակ վոդ-դուգահեռ ողակավորությամբ (նկ. 164):

Վոդնիական սմբակ ունեցող ձիերի շարժումը բնորոշ է այն տեսակետից, զոր վտար գետնին դնելիս հենվում են վոչ թե միանգամից ամբողջ սմբակի ներքանի վրա, այլ սկզբում հողին կոչվում են կրնկները և ապա, արդեն բռնիչները: Վտար աչդպես գետնին դնելու ժամանակ հաճախ կրկնակի դարկ է լավում: Պետերսը (Peters) այդ յերևույթին աչապիսի բացատրություն է ալել: սմբակաման վոսկրի տեղափոխման հետևանքով դիտարկուողիցիս յե կատարվում անառդոնիստների յերկարության մեջ, վորոնք զեկավարում են մատների Փալանդների շարժումը, այն է՝ սմբակաման վոսկրի իջեցման դեպքում, տարածիչի ջիւը կարճանում է, իսկ ծակիչի ջիւը, ընդհակառակը, չափազանց յերկարանում է: Հենց այդ վոչ պրոպորցիոնալությունն էլ ստեղծում է նշված յերկու անառդոնիստների դործողությունների անհամաձայնություն. այն ժամանակ, յերբ սմբակահոդի փոփոխված դրվածքի դեպքում տարածիչի ջիւը իբ աշխատանքին սկսում ու ալարտում է ալելի վաղ, քան նորմալ դրության դեպքում, ծակիչի ջիւը, ընդհակառակը, իբ Փոնկիցիան կատարելում վորք ինչ ուշանում է: Սմբակաման վոսկրի տեղահանման թերթիան պատկանում է Սիդամգրոսկուսի (Sidamgroszky)՝ դարձյալ նրա, ինչպես և Բրաուելի (Brauell), Ֆրիդբերգի (Fridberg) և Գվիլբայի

Նկ. 164. Վոդնիական սմբակ

(Guillebeau) կողմից են դրված այսպես կոչվող՝ սմբակի ուսմանով բորբոքման դեպքում տեղի ունեցող ախտ-անատոմիական փոփոխությունները մանրամասն նկարագրություններ։ Այդ թեորիան մինչև այժմ ամենաընդունվածն ու ավելի հիմնավորվածն է հանդիսանում, թեև նա ունեցել է իր հակառակորդները, հանձինս Գրոսսի (Gross), Դոմինիկի (Dominik) և միջանի ուրիշների։ Գրոսսը Սիդամպրոցկու թեորիան ժխտում էր, ուսմանով սմբակի առաջ զայլը բացատրելով բացառապես յեղջերամաշիկի բռնիչի և կրնկապատերի անհամաձայնաբար աճումով։ Գրոսսի կարծիքով, սմբականման վռակը մնում է նախկին դրության մեջ. բայց բռնիչի հատվածում մաշկի պոկիկային շերտի բորբոքումով առաջացած անդատության խախտման հետևանքով, յեղջերային պատը իր անամբը յետ է մնում, նորմալ զարգացող կրնկի պատերից։ Գրոսսը իր ասածը հաստատելու ապացույցը գրում էր՝ ողակները բռնիչից դեպի կրունկները հեռանալու յերևույթի մեջ։ Սակայն Սիդամպրոցկին ու Գեռլախը հաշվելով յեղջերային խողովակների յերկարությունը սմբակապատի տարրեր տեղամասերում, յեկան այն յեղրակացության, վոր յեղջերային խողովակների աճի մեջ տարբերություն չկա և վոր բռնիչային պատի կարճանալը տեղի չէ ունենում պատկի մոտ յեղջերային խողովակների ծովելու հետևանքով, վորի-մասին արդեն վերն ասվել է։

Դոմինիկը կարծում էր, թե յեղջերային դերանումները (ուպիական յեղջեր) յեղջերային բռնիչային պատի դեպի վեր յետ մղվելու պատճառ են լինում՝ ըստ վորում, Դոմինիկի կարծիքով, այդ պատի դրության փոփոխությունը տեղի չէ ունենում, վորը դետին դնելու ժամանակ, նրա վրա արդող հարվածանման դործողության հետևանքով, մանափանդ վողջի ժամանակ։

Այն փաստը, վոր հիվանդագին պրոցեսը ծաղկույց միջանի որ հետո, արդեն մատի յերկայնակի կտրվածքի վրա կարելի չէ գիտել յեղջերային պատից սմբականման վռակի հեռանալը, յերբ վերջինի վրա դեռևս վոչ մի փոփոխություն չի կատարվել, ասում է Դոմինիկի թեորիայի սխալ լինելու մասին։

Իր ժամանակին ասվել է այն յենթադրությունը, վոր սմբականման վռակի տեղաշարժումը կատարվում է նրա վրա տեղի ունեցող բորբոքման արդյունքների ճնշման հետևանքով։ Ավելի ուշ, Ջիմզը, Կուլսմերը, Շպոնները, Բրաունը և Գեռլախը (Sind, Kucliner, Spooner, Braun և Gerlach) լրացրել են այդ թեորիան, սմբականման վռակի հեռացումը բացատրելով եկուղաառի ճնշման միաժամանակյա դործողությամբ և մատի խորանիստ ծալիչի ջրի լարումով։ Ինչ վերաբերում է սմբականման վռակի վրա վերջինի յետ

շաշուդ դործողութեան արդէնցութեանը, ապա հաջիվ թե դա կատկանի յենթակա լինի. խի կհաւելատի մշման նկատմամբ յեղած կարծիքը թիչ և հիմնադրոված, քանի վոր մաշկահիմքի վրա կհաւելատի զգայի մշուսմը պետք և վոր ուղեկցիւնը և նրա ներքողով, վորը, սովորաբար մատի կտրվածքներ կատարելու ղեպքում չի դիտվում: Բացի դրանից, սմրակամեան վտակքի հետացումը հաստատվում և և այն ժամանակ, յերբ նրա և յեղջերատարտիւնի միջև յեղած տարածութեան մեջ միայն աննշան քանակութեան կհաւելատ և դանդում:

Ամրակի սեմատիկ բորբոքման պատմաւոմները տարբեր են, սակայն ընդհանուր առմամբ հիմնականում լինում են հետեւյալ չորս տեսակի՝

1. Թոււնավորում կերայիմ բույմերով, վորոնք որդանիզմն են մանում աշորայի թարմ հատիկներով, ցորենով, դարով, սիսեռով, յերեքնուկով, մանախանդ ղեղերի մեջ տաքացած, և ազոտով հարուստ այլ կերերով կերակրելու ղեպքում: Այլևի հաճախ հիվանդանում են այն միերը, վորոնք աշուպիսի կերակրման անսովոր են: Այդպիսի ղեպքերում սմրակների հիվանդանալուն նախորդում և մարտողութեան դործարանների հիվանդանալը՝ աղիքների ծակոցների արտահայտութեամբ: Ամենայն հալանականութեամբ այտուդ կատարվում և և առատինտոկիկացիա:

Նշված կերերի թոււնավոր նյութերի բնույթը հայտնի չէ, բայց հաստատված և այն վտարը, վոր կերակրելուց առաջ այդ կերերի յիւնելը դրանք անմիտ և դարձնում: Հիվանդութեանը ծագում և նույնպէս միերին վտարակ, բորբոքային սուսկերով պատած կերեր տալու և միքանի թոււնավոր բույսերով կերակրելու ղեպքում:

Մեծ ղազաներով վորոշ ղեզորայք տալը (ստար, (հալի), իւրաքարը հալիլի հետ միատին, քսալ բուսելու նպատակով նախք քսելը) նույնպէս, յերեքնե սմրակներին սեմատիկ բորբոքման հիվանդութեան և առաջացնում:

2. Տրալմատիկ զրգումներ: Սրան վերաբերվում են՝ ջարդվածքները, աշխատանքի ժամանակ շափաղանց լարվելը, մանախանդ կաշու, քարոտ ղեանի վրա, հետաւոր տնցումները, յերկաթուղով տեղափոխելու ժամանակ յերկար կանգնելը և այլն:

3. Մրսելը՝ ցուրտ, խոնավ քամու ժամանակ շատ տաքացած կենդանու արագ պաղելը, սառը ջրով առատ ջրելը, սառը ջրում լողացնելը և այլն:

4. Միքանի իմֆիկցիոն, նմանապէս և հետմնդարերական հիվանդութեաններ (ինֆլուէնցիա, կոնտագիոզ պլեյրոպնիմոնիա)

բարգաւնում են սմբակներէ ուսմատիկ բոբրոքումով (սմբակների ուսմատիկ բոբրոքման սիմպտոմատիկ ձևը) :

Թված դործոններից, վորոնք տալսես թե այնպես կոպւած են նկարագրվող Հիվանդության հետ յերևում ե, վոր սմբակների հոսմատիկ բոբրոքում անուշը այնքան ել հաջող չի, վորովհետեւ ցույց ե տալիս միայն ամբողջ Հիվանդության ետիւլողիկ շատ մոմենտներից մեկը: Այնուամենայնիվ նա վաղուց հաստատվել ե, ինչպես ուսանական, այնպես ել ոտարերկրյա մասնագիտական դրակա-նության մեջ:

Անհրաժեշտ ե նշել ե Հիվանդացմանը կամխտարամարդ մի շարք պատճառներ, ինչպես՝ յեղջերայատիճի անոմալիան, վերջա-վորությունների անկանոն դրվածքը, կենդանու ամպային կառույց-վածքը, անկանոն պայտումը, յերբ սխալ տաշած յեղջերային մաշի-կի վրա պայտը անհարմար արատաբեր կերպով ե հարմարեցվում:

Սմբակների սուր ուսմատիկ բոբրոքման ախտամիջոցները շատ բը-նորոշ են: Հիվանդանում են կամ առջևի յերկու վերջավորություն-ները (այդպիսի դեպքերն ամբելի հաճախ են լինում) կամ յետևի յեր-կուսը, կամ բոլոր չորս վոտերը միաժամանակ: Ավելի հազվադեպ ե Հիվանդանում վորեւե մեկ վոտը (հարեան վերջավորության վը-նասված լինելու հետևանքով մի վոտը մարմնի ծանրությամբ չա-փազանց բեռնավորվելու դեպքում) առջևի մեկը ե յետևի մեկը: Միայն առջևի սմբակների բռնվելու դեպքում, կենդանին, ջանալով բռնիչը մարմնի ծանրության ճնշումից ազատել, ինչպես շարժման, այնպես ել կանգնած ժամանակ յերկու վոտն ել դեպի առաջ ե պար-զում: Նույն դրությունն են բնորոշում ե յետին վերջավորություն-ները: Կենդանին բոլոր չորս վերջավորություններն ել դեպի առաջ ե պարզում, առջևի վոտները պարզում ե մարմնի առջևի մասի ծանրության ճնշումից ազատելու նպատակով, յետինները պարզում ե, վորպէսզի թեթեւացնի առջևի վոտների աշխատանքի ու մարմնի ծանրության մեծ մասը նրանց վրա դնի: Բռնիչը ամբելող ճնշու-մից ազատելու նպատակով կենդանին վիզն ուղղում ե ու գլուխը բարձրացնում:

Միայն յետին վերջավորությունների Հիվանդացման դեպքում մին բոլոր չորս վերջավորություններն ել հեմուս ե իրանի տակ, գլուխն ու վիզը խիստ իջեցնում:

Բոլոր չորս վերջավորությունների Հիվանդանալու դեպքում, բո-լոր չորսն ել առաջ եմ պարզվում, գլուխը փոքր ինչ վեր բարձրաց-րած, այսինքն դրությունն այնպես ե, ինչպես լինում ե միայն առ-ջևի վերջավորությունների Հիվանդացման դեպքում:

Կենդանու կանգնելու ե շարժվելու ժամանակ նրա վերջավորու-

թյուաների ու գլխի բռնած դրություաները միանշամայն հասկանալի չեն, յեթե հիշենք, վոր սմբակի ուսմատիկ բորբոքման դեպքում, հիվանդագին պրոցեսը սահմանափակվում և ու սատիկ ցավ առաջացնում, գլխավորապես սմբակի առջևի (բռնիչային) պատի մեջ: Կենդանին բնադդարար ձգտում և վրտերն ախպես դնել, վորպեսպի մատի ախտավորված հատվածը, նրա վրա լնկնող մարմնի ծանրությունից մաքսիմալ չափով թեթևանալ:

Շարժամ ժամանակ քայլը կարճ և, արագ, դափակը՝ ուժեղ ցավերի շնորհիվ՝ ճոճվող, հայացքը՝ վախեցածի: Ցավը առանձնապես ուժեղ և արտահայտվում չուռ դալու ժամանակ, յերբ ծանրությունն ափսիսի մեծ չափով ընկնում և չուռ դալու կողմը դանդող վերջավորության վրա, և պինդ, քարոտ դետնի վրա ման դալու դեպքում: Կենդանին մեծ մասամբ պառկած և մեռած և նրան ստիպել, վոր վեր կենա ու քայլի, մանավանդ յերբ նրա չորս վերջավորությունն ևլ բռնված են, հաջողվում և միայն յերկարատև, ուժեղ հարայհրոցներից հետո, իսկ յերբմեծ ևլ աչլ բոլորովին չի հաջողվում: Պառկած ժամանակ մին մեկ կամ մյուս վրտը կպցնում և իրանին ու տեքում:

Ձեռքով սմբակի պատերը շոշափելու ժամանակ դպացվում և բարձր ջերմություն, մատների դարկերակների պուլսացիան ուժեղացած և, ունելիքով հետադտեսլիս սատիկ ցավ և դպում, գլխավորապես բանիլի և մասամբ կողքերի պատերի հատվածում:

Մարմնի ընդհանուր ջերմատեղանը նմանապես բարձրացած և լինում մինչև 39-40°, ընչառությունն ու պուլսը՝ արագացած, Բայց ախորժակը, ընայած բարձր ջերմատեղանին, սովորաբար լավ և լինում:

Հիվանդության թույլ ատտիճանների դեպքում, նկարագրված բոլոր ախտանշներն ափսիս սակավ ընորոշ են արտահայտված և դիագնոզը վորոշելու ժամանակ սխալանքի մեջ չընկնելու համար, հարկավոր և ափսիս ուշադիր հետապտել: Այս հիվանդությունը, միճանի դեպքերում կարելի չե շոշափել մկանային ուսմատիկով ու չպայտած միերի՝ խիտ մաշված յեղջերապատ ունեցող ներբանի ջարդվածքի հետ:

Մկանային ուսմատիկվը ընորոշվում և լարված քայլվածքով, լարվածությամբ և, վերջավորության մկանների առանձին խմբերը սեղմելիս՝ ցավազգացումով: Շարժման ժամանակ ցավազգացումն ափսիս ուժեղ արտահայտվում և սկզբնական մոմենտին, իսկ հետո՝ ցավերը թուլանում են, իսկ սմբակների ուսմատիկ բորբոքման դեպքում, պինդ դետնի վրա ման դալիս ցավերը սատականում են: Սո-

վորարարը նկատվում է միանշանակ դողդուղաց և հոգեբերի ճբթկոց: Այդ դեպքում սմբակներում հիվանդագին յերևույթները բացակայում են:

Այնուամենայնիվ միջանի դեպքերում յերկու հիվանդացումներն էլ միաժամանակ տեղի յեն ունենում:

Մկանային գերնագնաժուրյունը հաճախ նմանվում է սմբակների ուսմատիկ բորբոքմանը. այդ առանձնապես պատահում է մեծ քաղաքներում, վորտեղ բնւնատար միերը հաճախ շափաղանց ծանր աշխատանք են կատարում: Դրա ժամանակ քայլվածքը նույնպես յարվում է և և յեղջերամաշիկի ջերմատեմանը բարձրանում: Այնուամենայնիվ վերջավորությունների դեպի առաջ պարզելը խիստ ջի լինում, սմբակում, ցաւերը բացակայում են կամ հազիվ նկատելի շափով են արտահայտվում: Կենդանուն մեկ կամ յերկու որ հանդիսա տալը վերականգնում է նորմալ դրությունը:

Չպայտած սմբակների և յեղջերապատի խիստ մաշվածության հետեանքով առաջացած մերքանի քարդվածքները նույնպես, յերբեմն ախպիտի քայլվածք են պայմանավորում, վոր բնորոշում է սմբակների ուսմատիկ բորբոքումը: Սմբակի հետապոտումը հայտարերում է վնասվածքի խկական պատճառը, ցաւը դլխավորապես կենտրոնանում է ներքանի հատվածում, բացակայում է մատներին դարկերակների ախտարանական պուլսացիան, վափուկ դեանի վրա ման դալու ժամանակ կաղությունը նվաղում է կամ բոլորովին անհետանում:

Սմբակների ուսմատիկ բորբոքման ընթացքը սովորարար սուր ձև ունի, միջին հաշվով հիվանդությունը տևում է մինչև 8 որ: Յեթե այդ ժամկետի ընթացքում ջի սկսում առողջանալ, ապա հիվանդությունը շարունակվում է 2-3 շարաթ ևս, վորից հետո, աշնուամենայնիվ կարող է առողջանալ: 2-3 շարաթվա ժամանակից հետո անպայման սկսվում է արդեն սմբականման վոսկրի իջնցում և աշանդակված սմբակի աստեմանական դոյացում: Այդ շրջանը կարելի յե դիտել վորպես հիվանդության վախճան:

Սակայն հարկավոր է նկատի ունենալ, վոր հիվանդության առանձնապես սուր աստեմանների ժամանակ սմբականման վոսկրի իջնցումը տեղի յե ունենում արդեն առաջին 3-5 որվա ընթացքում, հետեյալ որերի ընթացքում սմբականման վոսկրն սկսում է յեղջերային ներքանը ծածկել և առաջացած անցքով ինֆեկցիայի ներս անցնելը, մատի վափուկ հյուսվածքներում թարախային կամ դանդաղանային բորբոքում է դարգանում կամ սեպտիցեմիայից կամ պիեմիայից կենդանին մահանում և: Յերբեմն տեղեկ են, վոր ամբողջ յեղջե-

բաժանելին անջատվել է: Ընդհանրապես, ուրիշ ղեկավարում հիմանադրաբխունքն ընթանում է յնթասուր ձևով, առանց սուր կլիմայական ախտանշանների արտահայտության: Մաշկաշիմքի թերթիկները յեղջերային թերթիկներից շերտամետն անջատվելու և սմբականքման վրակրի իջեցման պրոցեսը դանդաղ է կատարվում: Նման խրոնիկ ընթացքի հետևանքով կազմվում է, այսպես կոչվող՝ վոդնիաձև սմբակ: Պետք է նշել, վոդ աչք հիմանդության ղեկավարում հաճախ ակցելով են նկատվում: Կենդանու վաղաժամ շահագործումը, նրան չափազանց ուժեղ կերով կերակրելը, շատ հաճախ հիմանդությունը նորոգելու պատճառներ են ծառայում:

Նախադուշակումը կախված է միջանի մոմենտներից, վորոնցից աճնետեյականն իրժամամակյա կամ վոչ-իրժամամակյա բուժումն է: Կարելի յե վորոշակիորեն պնդել, վոր մեծ մասամբ, հիմանդության առաջացման առաջին օրերին կամ առաջին 30-40 ժամերին ձևանարկամ ճիշտ բուժումը, 6-8 րից հետո կատարյալ ապաքինման և հասցնում: Իսկ նշված ժամկետից ալելի բուժման ուշացումը, անխրոխր բոլոր ղեկավարում, հիմանդության ընթացքը, մինչև 2-3 շաբաթ յերկարացնում է, վորից հետո, յերթե չի վերականդնվում, ակամախիկ սմբակ է դոյանում:

Ախուհետե, յուրջ նշանակություն ունի բորբոքման պրոցեսի աստիճանը. վորքան սուր, խիտ և արտահայտված վերջինը, այնքան մատի հատվածում ալելի շուտ կարող են ուղղելի ախտանշանիկ փոփոխություններ տեղի ունենալ:

Չափից ալելի կեր տալու արդյունք հանդիսացող սմբակի ակամախիկ բորբոքումը (տեխիկ ձևը) հաճախ ալելի ծանր և ընթանում, քան մրտելու, ղերհոդեմության կամ ծննդարերության հետևանքով առաջացած աչք նույն հիմանդությունը: Աչք դիտողությունը նշել են սմբակի հիմանդությունների, ինչպես հին, նույնպես և նորագույն հեղինակները:

Ինքնին հատկանալի յե, վոր յեղջերաժայելի անկանոն կամ ախտաբանական ձևերը, հիմանդության ընթացքը բարձրացնող հանդամանքներ են հանդիսանում:

Նախադուշակում անելիք անհրաժեշտ է հալվի առնել նաև նրա հիմանդացած վերջավորությունների թիվը, կենդանու կշիւը, ղերության աստիճանը:

Բոլոր յորս վերջավորությունների հիմանդանալն ալելի ծանր ձևով և ընթանում, քան միայն առջևի յերկու կամ յետևի յերկու վերջավորությունների բռնելը. կենդանին վորքան ալելի ծանր և, վորքան նա շատ և բտված, այնքան ուժեղ է ճնշումը սմբակի վրա,

այնքան սմբակամանն վոսկրի իջնցումը ավելի շուտ կարող է տեղա-
վել: Առանձին պետք է նշել ջերմաստիճանը. վորջան վերջինը բար-
ձրը է, այնքան բորբոքման պրոցեսն ավելի լուրջ է: Յեթե յերկար
ժամանակ ջերմաստիճանը չի ընկնում կամ անսպասելիորեն խիստ
բարձրանում է, ապա մեծ մասամբ, ուրիշ պատճառների բացակա-
յության դեպքում այդ վկայում է ասեպտիկ պրոցեսի թարախային
կամ նուշխիկ՝ թարախա-նեկրոտիկ ձևին անցնելու մասին:

Սմբակների ուսմանիկ բորբոքման ըստմամբ, ինչպես արդեն
հիշվել է, բարեհաջողակ արդյունք է տալիս, յեթե այն ձևոնարկ-
վում է իր ժամանակին, հիվանդությունն սկսվելուց մեկ ու կես-
յերկու ուրիշ վոչ ուշ: Այս դեպքում բուժման նպատակն է, վորջան
հնարավոր է արագ կերպով դադարեցնել սմբակի մաշկաշիւթի բոր-
բոքային պրոցեսը ու կանխել նրան հաջորդող սմբականման վոսկրի
տեղաշարժումը:

Միջոցառումների թվում, կիրառման վաղեմության տեսակե-
տից առաջին տեղը բռնում է աքյումն առնելը: Այդ միջոցը նախկի-
նում պրակտիկ-անասնաբուժների կողմից հաջողությամբ լայնորեն
կիրառվում էր, իբրև լավ միջոց, կարելի չէ հանձնարարել այն և
ներկայումս: Արյան առնելը պիտի լինի առատ և նայած կենդանու
քաշին ու նրա ընդհանուր վիճակին, տատանվում է 3-ից մինչև 6
լ սահմաններում՝ միուց: Արյուն առնելը կատարվում է բացառա-
պես v. jugularis-ից, -լրիվ պահպանելով ասեպտիկայի կանոննե-
րը: Այս դեպքում մե նվազ արյուն առնելը միանդամայն բավական է:
Առատ արյուն առնելն այն հետևանքն է ունենում, վոր դուրս է հա-
սում սմբակի հատվածից արյունը և որդանիլմից հեռացվում թու-
նավոր նյութերը, նաև բարերար ազդեցություն է դործում արյու-
նատեղծ որդանների վրա: Այնուհետև հարկավոր է կիրառել զս-
վացում, սմբակի վրա սառը կոմպրես դնելու միջոցով կամ, կենդա-
նուն հոսող ջրի կամ խոնավ, սառը կապի մեջ կանգնեցնելու միջո-
ցով, վորտեղ այդ հնարավոր է: Սմբակի յեղջերապատիճի վրա
խոնավության բարերար ազդեցությունն արտահայտվում է նրանով,
վոր բորբոքային յերևութները նվազում են, յեղջերը դառնում է
ավելի առաձգական ու փափուկ, վորը մեղմացնում է բորբոքված-
հյուսվածքների վրա յեղած ճնշումը:

Այն դեպքում, յերբ սմբակների ուսմանիկ բորբոքումը անկանոն
կերակրման արդյունք է յեղել, ներս ընդունելու համար նշանակում
են լուծողական (այոե 40,0-50,0 կանաչ ոճառի հեռ միասին՝ հալել
մեով):

Մաշկի դործունեյությունը դրդուելու և ուսեղացնելու համար

առաջագրվում և ամբողջ արտաքին ծածկոցը ու մանավանդ վերջափուլությունները, կամֆորայի սպիրտով կամ կամֆորայի յուղով մերսել:

Այդ մերսելուց հետո կենդանուն ծածկոցով ծածկելը, առանձնապես ուղտակար և՛ մրսելու հետևանքով առաջացած սմրակների ուսմասիկ բորբոքման դեպքում, յերբ հաճախ միաժամանակ մկանային ուսմասիկումով հիվանդացում և նկատվում:

Մաշկի տակ դործադրվող զեղորայքային միջոցներից, ընդհանուր դործադրության մեջ են մտած պիլոկարպինը, բրոմական արեկոլինը և եզերինը: Առաջինը՝ 0,3-0,5 դր դրոշմով 5-10 ամ թորած ջրին, իսկ վերջին յերկուսը՝ 0,03-0,08 դրոշմով նույն քանակի թորած ջրին: Նայած հիվանդության ընթացքին ու հիվանդ կենդանու ընդհանուր վիճակին (սիրտը, թոքերը), այդ պրեպարատներին ներարկումը կատարվում և ամենայն որ, 3-5 օրվա ընթացքում: Ավելի արագ ու վստահելի արդյունք ստանալու համար Մելլերը հանձնարարում և պիլոկարպինի կամ արեկոլինի ներարկումների հետ միաժամանակ կիրառել և լծայերակից արյուն առնելը:

Եսա դեպքերում հաջողությամբ կիրառվում և ադրենալինը, վորի 1:1000 լուծույթը ներարկվում և մինչև 5 ամ կապուկերի յերկու կողմերը:

Բուրդիչը (Burdich) ներարկման համար առաջարկել և հետևյալ լուծույթը.

Cocaini muriat. 0,2
Sol. Suprarenini 1:1000 gutt. 5.
Sol. Natr. chlor. physyolog. 10:0.

Այս լուծույթը 5-ական ամ՝ սրսկվում և ախտավորված վերջավորության յերկու կողմերում մաշկի տակ, անմիջականորեն կապի հոդից բարձր:

Հիննիգերը (Hinniger) Natr. bicar. մի լիար լուծույթի ներարկման 21 դեպքերում միանգամայն նպաստավոր արդյունք և ստացել:

Պաուկեյախոցեր չառաջանալու համար անհրաժեշտ և տակը փրոնել փափուկ ու չոր ցամաք: Առատ ցամաքը հանձնարարվում և վոր միայն պաուկեյախոցերը կանխելու, այլև նրա համար, վոր կենդանուն արամադրի հաճախ պաուկելու: Պաուկած ժամանակ մատի խորին ծալիլը թուլացած վիճակում և դանդում ու այդպիսով չի նպաստում սպաղանման վոսիկի տեղահանմանը:

Հիվանդության սուր շրջանում կերակրումը պիտի լինի շատ չափավոր. հիվանդանալու առաջին յերեք-չորս օրը պետք և տալ

միայն բարձրորակ խոտ և հետադարձ միայն ավելացնել նրան փոքր ինչ թեփի լուծույթ (լափ)։ Ջուրը նմանապես պետք է տալ չափավոր քանակով և ավելի լավ է՝ քիչ-քիչ (ամեն անգամ կես դույլ, սենյակի ջերմաստիճանի ջուր, որական 2-3 անգամ)։

Քայլով ման անելը անհրաժեշտ է, սակայն դա պետք է սկսել ամրակի սուր բորբոքումը վերջանալուց հետո միայն, յերբ միտ վերջավորությունները համարյա նորմալ դրություն են ընդունում։ Այնուամենայնիվ պետք է նշել, զոր զգալի թվով հեղինակներ հիմանդության սկզբնական շրջանում կատարած պատանքի բարեհաջող արդյունքներ են դիտել։ Համանական և, զոր այս դեպքում չափավոր շարժումը խանգարված արյան շրջանառությունը վերականգնման և բերել։

Հիվանդ վերջավորություններից պայսների հանելը անպայման անհրաժեշտություն չի. այն դեպքերում, յերբ յեղջերի վատ հատկության հետևանքով յեղջերամաշիկի պատերի կտրվելու վտանգ և սպառնում է ավելի լավ և պայտը թողնել, մանավանդ յեթև կենդանին կանոնավոր և պայտված։ Մյուս դեպքերում պայտը հարկավոր է հանել։ Սմրականման միակրի իջեցումը կանխելու նպատակով հանձնարարվում է հիվանդ կենդանուն պահել փափուկ դեմքի, ափսոյի, կալի, թեփի վրա։ Դրանով կարելի յե, ներքանի վրա ցածրից տեղի ունեցող միանդամայն նպատակահարմար, համահամարար ճշում արհամանել։

Միքանի հեղինակներ հանձնարարում են պայտած միերի պայտի և ներքանի միջև ամուր տաշնդներ դնել, իսկ պտակին դրդոյն դեղեր քսել, զորպեսզի կարելի լինի նպատակել նրա բարձրանալուն և դրանով իսկ կանխել ալյանդակված յեղջերային մաշիկի տուղ դալը։

Պետք է մատնանել նաև, ամբակների ռեմատիկ բորբոքման։ Սմիտի ձևով բուժման վրա (նկ. 165)։ Յեթև 3-4 որվա ընթացքում բարելավում չի սկսվում, ապա Սմիտն այդ դեպքում հանձնարարում է բռնի յեղջերապատի վրա, սկսած պտակից մինչև ներքոնային յեղքը միմյանց դուգահեռ, խորությամբ մինչև յեղջերային թերթիկները և մոտավորապես մի ամ. լայնությամբ 3 հատ ակուներ վորել։ Մեկ ակուտիկ վոցվում է բռնիային պատի ճիշտ մեջտեղը, իսկ մյուս յերկուսը՝ նրա կողքերին 5 ամ. հետադարձության վրա։ Առջևի պատի շրջանում յեղջերային դանդաղածի կապը անջատելով պակասում է նրա տակը դանդաղ փափուկ հյուսվածքների վրա յեղած ճշումը և մեղմանում կամ ամբակացավերը դադարեցվում։ Դրանից հետո, իբր թե, կենդանու վերջավորությունները

կանոնադրութիւն զբուժութիւն ևն ընդունում և խորանիստ ֆիւզիոթրի կողմից յեղած ձեւելու վնասակարութիւնը վերանում և :

Այլամշակված յեղջերամաշիկի շտկումը (վազմաձև սմբակի) հնարաւոր է, յեթե միայն ներքանի հաստմածում զգալի փոփոխութիւններ չկան : Իսկ յեթե ներքանն ընդունել և խիստ ուռուցիկ դրութիւն, ապա նման սմբակի շտկելն անկարելի չէ :

Շտկման շատ ձևերից կարելի չէ մասնանշել միայն յերկուսը . Գրոսսի (Gross) և Շտարկ-Հուտերի (Schtark-Huter) ձևերը :

Լսող Գրոսսի պսակի տակ 3—4 սմ լայնութեամբ յեղջերապատը բարակացնում են ալնըսն, վոր մնա միայն մատի թեթև սեղմելիս ծովող յեղջերի բարակ շերտը : Նախկը ծածկվում և մեղրամոմով, վորը պահպանելու համար թեթևակի ճշող պսակային փաթաթան և կապվում : Նոր աճող յեղջերը նորմալ զբուժութիւն և ընդունում և 8—10 ամսից հետո վողնաձև սմբակն սկսում և շտկվել : Այս ձևով բուժելու գեղեցում կենդանուն կարելի չէ թեթև աշխատանքի լծել :

Շտարկն ու Գուտերը մի պայտ են առաջարկել, վոր 6—7 սմ հաստութեան լերկաթե մի թիթեղ և ներկայացնում (նկ. 166) : Այդպիսի պայտը պիտի ծածկի յեղջերապատի ներքանային յեղրը և սմբողք մերքամը բացի սլաքից, վորի համար համապատասխան կլորացվածք և արվում : Բռնիչի և կրունկների հաստմածում պայտի յեղրերը փոքր ինչ դեպի վեր ևն ծոված : Մեխի անցքերը փոքր ինչ դեպի յետ ևն տարված : Եթե յեղջերային ներքանի ու նրա տակ զարնվող փոփոկ հյուսվածքների, նրանց վրա, տեղահանված սմբականրման վողրի ճշման հետեանքով վնասվածք կա, ապա այդ վրէնսվածքի դիմաց կիռալուսնաձև կարվածք և արվում, ներքանի այդ տեղամասը բուժելու նպատակով : Եղջերային ներքանի անհարթութիւններին համապատասխան պայտի վրա զոգաւորութիւններ ևն սարքվում և կարիքի դեպքում զգոններ չինվում :

Նկ. 165. Սմբակների սեմա-տիկ բորբոքման բուժումն ըստ Smith-ի :

Սմբակը նախապատրաստելուց հետո, պայտը տաքացնում են մինչև մուգ-կարմիր դույնի շիկացումը և սմբակի վրա չափում :

Թիթեղը պետք է ընդհուպ նստի ներքանի վրա, բացի նրա առջևի հաստմածից, վորը դանվում և ուլաքի սուր ծայրի ու բռնիչի պատի ստորին յեղրի միջև, վորտեղ նա միմայն թեթևակի պիտի

նեղամիտ լինի, իսկ ընդհանրապես, պայտը հարմարեցնելիս անհրաժեշտ է այնպես անել, վոր պայտը համապարաչափ ճնշի ներքանի վրա: Նման պայտի կիրառումը, հեղինակներին ասելով ավելի կարճ ժամանակի ընթացքում հնարավորութուն կտա լավացնելու միու քայլովածքը, վերացնելու կաղուխունը ու նույնիսկ չտկելու ամրակի ձևը:

Սովորական պայտումը նպատակ ունի գլխավորապես պաշտպա-

Նկ. 166. Միջակների ուղիմատիկ բոլորգման դեղքում պայտումը ըստ Schtark-Huter-ի:

յին պատից յեղջերն այնքան են տաշում, վորպեսզի այդ պատն ընդունի վորքան հնարավոր է նորմալ թեքութուն: Այդ պատի հատության աստիճանը վորոշվում է բռնիչի հատվածի սպիտակ գծի հաստությամբ:

Բռնիչի մասում, վորտեղ ներքանը առանձնապես ուռուցիկ է ու թույլ, պայտը պիտի լինի թեթև ու լայն: Ավելի նպատակահարմար է այտուեղ վառիւկ միջատակերով ու կաշվով կլոր պայտ դարձադրել:

Պայտը յեղջերամաշիկի վրա ավելի ամուր պռնելու համար նրա կողքերին մեկ կամ յերկու դույզ վաճանիկներ են չիւում, մի դույզ բռնիչին ավելի մոտ, մի դույզ ել կրնկի պատերի հատվածում: Գլեռներն անհրաժեշտ են այն դեպքում միայն, յերբ ուռուցիկ ներքանը ներքանային յեղրի մակարդակից ավելի ցած է խլում: Վորպեսզի բռնիչի վրա ճնշում տեղի չունենա, ներքանի յեղրի կողմից բռնիչը տորվելով քերում են այնպես, վորպեսզի նա ընդհուպ չբկըպչի պայտի մակերեսին: Նկատի ունենալով պատերի յեղջերանյութի փխրունութունը, անհրաժեշտ է յեղջերամաշիկը պահպանել չափավոր խոնավ վիճակում:

ՓԱՓԿԱՆԻ ՖԵԳՄՈՆ

Փափկանի ֆլեգմոն կոչվում և փափկանի յնթամաշկային շերտի թարախային բորբոքումը: Այդ բորբոքանը յնթարկվում և դիտափորացկու յնթամաշկային սլաքը, վորը զտնվում և անմիջապես սրմբակի ներթանային հատվածի մեջ. բարձիկը նույնպես կամ վերափորվելուց և հիվանդանում, կամ բորբոքումը հարեան սլաքից փախանցվելու գեպքում:

Այս հիվանդության պատճառներն են՝ վարակալորված մարմիններով (ծակումներ) անմիջական վիրավորումները, կամ հարեան հյուսվածքներից թարախային պրոցեսի փոխանցվելը (խոր պողպակումատիներ, շրջված յեղջերապատերի թափանցող ճեղքվածքներ, բարդացած ճոռոտվածքներ, սլաքի վատում և այլն):

Այստեղից առաջ, սլաքի բավականաչափ մեծանալով, վոր տեղի յն ունենում նրա բջիջների դիֆուզ-թարախային ինֆիլտրացիայի հետևանքով (նկ. 167): Փափկանի տխտալորված մասի յնթամաշկային

շերտի մեղիակ մակերեսը կտրելիս, այստեղ հայտնաբերվում են թարախարներ, վորոնք ավելի հնացած գեպքերում ծածկված են ամբողջ կտրվածքին գորշ-կարմիր կամ գորշ գեղին գույն սովոր գորշ-կարմիր գրանուլյացիաներով: Առանձին փոքրիկ թարախարներն ավելի ուշ, հյուսվածքի քայքայվելուց հետո միտախառնվում են, կադմելով ավելի խոշոր բներ, վորոնց թարախն անցքերի միջով գեպի ծայրա-

Նկ. 167. Փափկանի ֆլեգմոն և խորանիւս ծակը ջրի ու մակույկակերի նեկրոզ ունեցող միւս մասի յերկայնակի կտրվածքը:

Ա—Արցնսի խողոչ, B—յեղջերային ցերբաք ցերբաքի մակահիմնի բաժանվելը:

մասը զնալով, արտաքին ծածկոցի հյուսվածքներն այստեղ պատում և և դուրս թափվում: Թարախի այս արտադրութունը մեծ մասամբ տեղի յն ունենում յեղջերային փափկանի հատվածում, վերջինիս և ընդհանուր ծածկոցի ուսմանում, կամ թե փափկանից

վերև, միջփափկանային փոսիկում, այլև կրնկապատերի պոսակի և շրջված պատերի վրա:

Յերբ թարախա-բորբոքումն անցնում և ավելի խոր շերտերի, վորոնք սահմանակից են մատի խորանիստ ծալիչի ջլին, այս վերջինը հիվանդանում և, վոր ավելի ծանր դեպքերում արտահայտվում և հիշված ջիլի մասնակի կամ լրիվ նեկրոզով, հետապայում յերեսանց կամ նույնիսկ ամբողջապես պատռվելով: Այդ յերևույթը կատարվում և բացատրապես ծալիչը մակույկոսկրին կպչելու հատվածում: Բնական և, վոր այդ պրոցեսի ժամանակ յերբեմն կարող և անցնել և լորձապարկին, իսկ այնուհետև մակույկոսկրին: Այս դեպքում լորձապարկը լցված և լինում դորշ-կարմիր, կամ մուգ-դեղնադույն լորձաթարախային հեղուկով, իսկ նրա լորձաթարաղանթը քայքայվում և՝ հաճախ ծածկվելով ախտաշանական դրանուլացիոն հյուսվածքով:

Միևնույն ժամանակ դեղեններատիվ պրոցեսներ են կատարվում նաև մակույկոսկրի հարակից մակերեսի վրա. նրա հոդային աճառն ուռչում, փափկանում, պղտորվում և խորատուրող և դառնում: Պրոցեսի ավելի ուշ ստադիաներում աճառը պնդանում և շերտով պոկվում և և վերջապես բոլորովին անհետանում և, մերկացնելով վոսկրը, վորի մակերեսը կետային կամ տարածված մուգ-կարմիր դուռնավորում և ընդունում: Մակույկոսկրի բացված տեղերի վրա հետապայում կամ ոստեոֆաներ են դարգանում, կամ թե վոսկրային հյուսվածքը քայքայվելու հետևանքով այստեղ մեծ կամ փոքր խորշեր (դոդավորություններ) են դոյանում, վորոնք ծածկված են լինում դրանուլացիայով: Վոսկրը սպունդանման կաուսցվածք ընդունելով՝ համեմատաբար հեշտությամբ և կտրվում:

Մակույկոսկրի վերին մակերեսը, վոր խորանիստ ծալիչի ջիլին չի կպչում, մնում և առողջ, յեթև թարախային պրոցեսը սմբակահոգին չի դիպել:

Նշանները: Փափկանի ֆլեզմոնը հենվող վերջավորության ուժեղ կաղությամբ և ուղեկցվում. ձին հենվում և միմիայն բռնիչի վրա, իսկ շարժվելիս յերեք վոսի վրա յե ցատկոտում: Փափկանի սլաքը կամ նույնիսկ ամբողջ փափկանը նորմալի համեմատությամբ մեծացած և: Ուռուցքը հաճախ բռնում և նաև միջփոսիկանային փոսիկը: Փափկանի պալպացիայով հայտարարվում և բարձր ջերմատիճան և խիստ ցավադրացություն: Պոսակի, կրնկապատերի հատվածում կամ ընդհանուր ծածկոցի հեռ յեղջերային փափկանի սահմանում, յերբեմն ել փափկանից բարձր, կապային հատվածի յետևի կողմը արացես և շոշափվում, կամ թե արդեն ինքնարեքարար բաց-

ված թարախակույտից հետո անցք և հայտարարվում։ Այդպիսի անցք հաճախ դանդում են նաև շրջված պատերի հատվածում կամ յնդջերային սլաքի վորեւ տեղում, բայց վորում այն ծածկված և վորում դորշ-կարմրագույն գրանուլյացիայով։ Անցքին ձեռքով սեղմելու մեծ կամ փոքր չափով թարախ և դուրս դալիս։

Անցքի մէջ զգուշությամբ մոցրած դնածոպը ցույց և ապիտ նրա բաղականաւորութի խոր լինելը կամ յերկարությունը։ Յնդջերը վորոշ յերկարության վրա փափուկ հյուսվածքներից անջատված և լինում։

Ճիւղմանի սուր մէջ հաճախ մինչև C 40° և ավելի բարձր ջերմաստիճանով և ուղեկցվում, կենդանիները յերկար ժամանակ պահում են լինում և վտանգավոր պատկերացրելու ստանում։

Այս հիվանդության ժամանակ ֆախագուշակութւյնը բարենորոգատ և, յեթե Ֆիւլգմոնը սահմանափակ ընույթ ունի և պրոցեսը վոր խոր ընկած հյուսվածքներում, և բնթանում։ Իսկ հակառակ դեպքում պրոցեսը կատկածելի յե դաւնում կամ յեթե լուրջ բարդությունների ցուցումներ կան, նույնիսկ՝ անբարենպաստ։ Թարախարորութան անցնելը խորանիստ ծալիչի ջիւլն և այն կողմը, ձիւռ մասի հատվածի խիստ ծանր ախտավորումների կարգին և վերաբերվում։ Նախագուշակութւյնը կատկածելի յե նաև այն դեպքում, յերբ թարախարորութեմը փափկանից անցնում և փափկանալին աճաններին (նրանց նեկրոզ)։

Բուժումը։ Փափկանի յենթամաշկային շերտի Ֆիւլգմոնը բուժելու ուշադրությունը դիտավորապես պետք և ուղղել քաթախի համար ազատ յիւլ բամալու վրա։ Բանի դեռ այդ շի արված, վոր մի զեղարայեային բուժում և յաւանտ ոգուտ տալ շի կարող։

Կենդանուն անհրաժեշտ և պայտահան անել, յնդջերային ներքանը տալել, շերտ-շերտ պոկված յնդջերը հեռացնել, խուղել պրոսակի և կապտակի հատվածի մաղերը, վտախ սմբողջ ստորին ծայրը, մինչև կապի հողը խնամքով լվանալ և ախտահանել։ Վորեւ տեղ արցես հայտարերելիս՝ հերձել այն, թարախը մաքրել և խոռոչը վողողել ջրածնի գերաթթվով, Դակենի հեղուկով, մարգանտախի կալիոնով կամ հյուսվածքները շղղղոզ անտիսեպտիկ հեղուկով։ Յեթե թարախակույտն արդեն բլլել և և նրա տեղն անցք կա, ապա վերջինս զգուշությամբ ստերիլ դնածոպով հետազոտելուց հետո սկալպելով լայնացնում են։ Այն դեպքում, յերբ պարզվի, վոր անցքը խորն և և դեպի վեր և դնում (խորանիստ ծալիչի ջիւլն ուղղությամբ) և հնացած և, ապա դատառակի և ցատկիչ հողերից բարձր նախորդ ուտինե սեղման են կապում, և յեթե ձին նյարդային խանգվածք ունի, կոկաինի կամ նովոկայինի տեղային հազորդչա-

կան անհատեղիա անելով, անցքը հնարավորին չափ բացում են ուղղակի մինչև նրա կույր ծայրը, վերքի յեղբերը և հիմքը սուր դասլավ քերում, ախտահանում, վոդոդում յողաֆորմ-յեթերով և ասեպտիկ փաթաթանք կապում:

Յեթե պրոցեսը միմիայն վափկանի յենթամաշկային շերտի և նրան ծածկող մաշկահիմքով և սահմանափակվում, ապա աչապխի միջամտությունից հետո սովորաբար տեղի յե ունենում դրության արագ լավացում. կաղուքյունը պահասում և, թարախահոսությունը դադարում և վերքի նորմալ դրանուլյացիա կատարվում:

Կապանութեթի փոխելը կատարում են առողջացման ընթացքի կապակցությամբ: Առողջացումն ընդհանրապես կատարվում և մեկ կամ յերկու շաբաթվա ընթացքում. իսկ յեթե պրոցեսն ափելի յերկար ժամանակ և ձգձգվում, ապա սովորաբար փափկանի շարահյուսվածքային ան և կատարվում: Յեթե բուժումը նախաձեռնված և և նոր տեսանելի արացեսներ չկան, սակայն կաղալը չի թուլանում, ապա այդ մեծ մասամբ ցույց և տալիս, վոր խորանիստ ծալիչի ֆիլի նեկրոզային բարդացում և կատարվել:

Այդ բարդացումն ախտորոշելիս (չափկասող կաղություն, ուսուցք միջփափկանային փոսիկում և ցավազգացություն այդ նույն հատվածը սեղմելիս, ինչպես պայտելու ժամանակ և արվում, բարձրացրած վերջավորության բռնիչի պատի վրա դեպի ցած և դեպի առաջ ճնշում պործաղբելիս խիստ ցավազգացություն) ոպերատիվ բուժում և հանձնարարվում, այն և՛ ախտավորված ծալիչի ֆիլի մասնակի կամ լրիվ ծայրատում կատարել և ոպերացիոն դաշար հետադայում համապատասխանորեն խնամել:

ՓԱՓԿԱՆԻ ՄԱՇԿԱՆԻՄՔԻ ՎՆԱՍՎԱԾՔՆԵՐ

Փափկանի մաշկահիմքի մշտավելու պատճառներն ամեն տեսակի մեխանիկական և միմիայն հաղվաղեպ պատահող քիմիական և ջերմային ազդակներն են: Այս հատվածում վերքեր ու ջարդվածքներ բաժանան հաճախ են պատահում, իսկ ինչ վերաբերում և այրվածքին ու ցրտահարությանը՝ նրանք քիչ են պատահում: Ինչպես մտախ ուրիշ մասերում, այնպես ևլ աչատեղի վերքերը սովորաբար վրնաոված հյուսվածքի վարակավորման հետ են կապված, վորի մեջ մաշկերեսային կամ խոր թարախաբորբում և դարդանում: Իսկ ջարդվածքների, ճվումների կամ սեղմումների դեպքում հաճախ արյունահոսային ներթորանք և նկատվում: Ջարդվածքները յերբմե պայմանավորվում են արատավոր պայտումով, խիստ կարճ պայտերով, կրնկապատերը նորմայից ափելի կտրելով, կլոր պայտի լայնակի

Հայրի անշուքով կամ շատ պինդ դեռնի վրա, կապիտ, խաչք խիճի վրա աշխատելով և այլն:

Հիվանդության նշաններն արտահայտվում են փափկանի ախտա-
ցավորումով, ցավազգացումով և ջերմաստիճանի բարձրացմամբ:
Կազությունը յերբեմն աննշան է լինում կամ նույնիսկ բարձրովին չի
լինում, յերբեմն էլ բավական խիտ և արտահայտվում: Ուժեղ կա-
զությունն առաջանում է բարձր աչն զեպքերում, յերբ հիվանդագին
պրոցեսի մեջ մասնակից է դառնում փափկանի յնթմամաշկային շեր-
տը և նրա մեջ Ֆելզմոնոզ բորբոքում է դարգանում: Եկաուդատիվ
բորբոքում առաջացնող վիրաբորումների ժամանակ փափկանի յնդ-
ջերային շերտը պոկվում է, իսկ յնդջերայացումը ժամանակավո-
րապես խախտվում է: Միզրեանկան շրջանում առաջացած անցիի մի-
ջով յերևում է թարախի արտադրություն:

Մակերևութին հետադրանքի փափկանի հասվածում այս հիվան-
դությունը փափկանի աճառի նեկրոզի զեպքում Ֆիստուլի տեղ
կարելի չի բնդունել, բայց ուշագիւր հետադրությամբ՝ սովորաբար
սխալը վերացվում է:

Նախադուշակությունը մեծ մասամբ բարենպաստ է: Առանց
բարդությունների տեղի ունենալու հիվանդության բնթացքը յերկա-
րառե չի և շարունակվում է 4-6 օր:

Փափկանի մաշկահմքի վիրաբորումների բուժումը կայանում է
հետեյալում. հետացնել շերտավոր ձեռք պոկված յնդջերը, ախտո-
հանել վերքը, փաթաթել և կննջամուծ հաճախ տալ: Փափկանի
վերքեր չունեցող ջարդվածքների զեպքում հիմնական բուժումը կեն-
դանուն մի քանի օր հանդիսա տալն է և ջարդվածքներ առաջացնող
պտտածոների՝ սեղմվածության կամ ճմլվելու վերացնելը (լայնակի
ճնշող թիթեղ ունեցող կլոր պայտը, կարճ պայտը, սմբակի անկա-
նոն տալելը և այլն): Ետո ոչտակար և նաև հիվանդ սմբակի վրա
տառջին յերկու օրը ստուճություն զործադրել (ստուր կոմպրեսներ,
ստաատրեն հականեխիզ հեղուկով շաղախված ստուր կալացելի):

ՓԱՓԿԱՆԻ ԱՃԱՌՆԵՐԻ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՓԱՓԿԱՆԻ ԱՃԱՌՆԵՐԻ ՆԵԿՐՈԶ (ՓԱՓԿԱՆԻ ԱՃԱՌՆԵՐԻ ՖԻՍՏՈՒԼԱ)

Փափկանային աճառների մեռուկը, վոր սովորաբար պտակի
հասվածում թարախային խուղակի զոյացումով է ուղեկցվում, օր-
թոպեղիայի հին դասադրքերում, փափկանային (հին տերմինոլոգիա-
յով՝ սմբակային) աճառի խուղակ (Ֆիստուլ) է կոչվում:

Յերկարատե խրոնիկ ընթացք ունեցող այս Հիվանդությունը մեծ մասամբ պայմանավորվում է Փլեզմոնոզ պարախոնդրիտով: Փափկանի աճառի նեկրոզը, վորպես սկզբնական Հիվանդություն, կարող է առաջանալ անմիջական վիրավորումից և մեջը թարախաբորբուքում դարդանալուց: Փլեզմոնոզ պարախոնդրիտն իր Հերթին ավելի հաճախ հետևանք է թարախային ճեղքվածքների, յեղջերի թափանցող ճեղքերի, մեխուլի, սլաքի քաղցկեղի, դանդրենոզ խոնավախաի և այլն: Պարախոնդրիտն առաջացնում է փափկանի սննդառության խախտում, վորից և մեռուկ և դոյանում: Աճառի մեռած բջիջները Հանդիսանալով վարակավորված ոտար մարմիններ՝ նպաստում են աճառի և շրջակա Հյուսվածքի հետագա քայքայմանը և թարախ դոյանալուն, վորը պսակի Հատվածում կուտակվելով, կարճ կամ յերկար անցքով (Ֆիստուլ) արտադրվում է դուրս: Գոյացող դրանուլյացիոն Հյուսվածքն իր Ֆերմենտներով նպաստում է մեռած դանդվածների ներծծմանը, բայց հաճախ, մինչև վոր այդ ներծծումն ու դեֆեկտի առողջացումը կհատարվի, բորբոքման պրոցեսը Հարեան մասերին և անցնում, առաջացնելով աչտեղ աճառի և պարախոնդրի մեռուկայինի նոր ոջախներ, վորտեղ արացեսներ և նոր անցքեր են դոյանում: Ահա ինչու այս Հիվանդության Հնացած ձևերին պատահելիս հաճախ առողջացած Ֆիստուլի կողքին կարելի չէ մեկ կամ մի քանի նոր, բացվածք տեսնել: Այսպիսով պրոցեսը, վորպես թե կրկնվող բուռթ և կրում և վերջանում է այն ժամանակ, յերբ ուրող փափկանի աճառը յեթարկվում է քայքայման, յեթե իհարկե այդ քայքայումը Համապատասխան բուժումով չի Հանդգնել դադարեցնել:

Ախտ-ամատուժիկ փոփոխությունները: Հերձելիս փափկանի աճառի մեռուկացած տեղերը դեղնա-կանաչ դույն ունեն, մեռուկի սահմանները դրանուլյացիոն Հյուսվածքով են ծածկված, իսկ Հարեվան տեղերը թարախով ներծծված են լինում կամ, նրանց մեջ արդեն արացեսներ են դոյանում: Մեռուկի պրոցեսը յերկարելու հետևյալնքով փափկանի աճառի տեղը չի կարելի վորեւ հետք դառնել նրանից, իսկ աճառի փոխարեն կարծր շարակցական Հյուսվածք է դոյանում:

Հիվանդության սկզբնական շրջանում, ամենակարևոր նշանը փափկանի աճառի Հատվածում առաջելուպես կրնիլի մասի աչտուցավորումն է: Աչտուցավորումն սկզբում կարծր և ցավազգաց է, հետագայում փափկանում է և նրա կենտրոնում Հալոնվում է սրբոցես, վորի Հերձելուց արյունախառն թարախ է արտադրվում:

Այնուհետև թարախի դանդաղ, բայց կաթիլներ ձևով շարու-

նակ արտադրվելու հետ սկսվում է դրանուլյացիայի զարգացումը և ախտաբանությունը հետզհետե ներմծվում է, բայց աննշան անցը և մնում, մորից չնչին քանակի դորը-կանաչափուն կամ սպիտակա-դեղ-նափուն, թանձր կամ ջրիկ խտություն թարախ և արտադրվում։ Այդ թարախն ափելի հազվադեպում դեպքերում բացառապես զարշահոթ թարախի (խորոպ) բնույթ է ընդունում։ Անցքը զդուշությամբ զննաձողելիս մորը դեպքերում նրա խորքում աճառի կամ սմբակա-նրման մոսկրի կարծր խորատորոզ մակերեսը շոշափվում է։ Բայց անհրաժեշտ է հիշել, մոր ախտիկ խուղակը (Ֆիստուլ) մոչ քալոր դեպքերում ուղղադիրձ ուղղություն ունի, ընդհակառակը, հաճախ այն մոլորադասույթ է լինում և այդ դեպքում նրա յերկարությունն ու ուղղությունը մորշել անկարելի չէ։

Հենիդղ մերջավորության ուժեղ կամ թեթև կադուրյունը սո-մորարար հիվանդության սկզբում, Ֆլեդմոնդ պարախոնդրիաի շըր-ջանում է լինում, իսկ հիվանդության հետագա ընթացքի ժամանակ այն հազիվ նկատելի չե դառնում կամ բոլորովին անհետանում է, մորը հատկապես հնացած դեպքերում և պատահում։ Բայց յեթե հիվանդության յերկարատե ընթացքի (3-4 ամիս) ժամանակ վաղուց արդեն դադարած կադությունը հանկարծակի նորից հանդես և դա-լիս, այն էլ խիստ արտահայտված ձևով, ապա այդ ցույց և տա-լիս մոր սմբակախողի կողքի կադամների բորբոքման կամ սմբակա-նրման մոսկրի նեկրոզի բնույթի բարդություններ կան։

Պսակի subcutis-ի մեջ խրոնիկարար ընթացող բորբոքման պատ-ճառով, ախտիկ շարակցական հյուսվածքի զգալի աճ և կատար-վում, մորի հետևանքով պսակը հաստանում և տեղաշարժվում է պակի դուրս։ Պսակի պակիկները կռանում և յեղջերե խողովակիկնե-րին պակի ներս մորը ինչ ծուռ ուղղություն են տալիս։ Ախտավոր-ված աճառի հասվածում ողակները դոյացումը սրանով է բացա-տրվում։ Այդ ողակները դատավորությամբ, սկսած պսակի կողմից, մորշում են պրոցեսի վաղեմիությունը։ մորքան այդ ողակները պատի մրս ցած են դնում, այնքան պրոցեսը հին է։

Վերահիշյալ նշանների հիման վրա փափկանի աճառի նեկրոզ ախտորոշելի ստանձին դժվարություններ չի ներկայացնում։ Մի քա-նի դեպքերում միայն, այս հիվանդությունը պսակի և մաշկահիմ-քի յենթամաշկային հյուսվածքի խրոնիկ թարախարորոքման հետ կարելի չե չիթել։ Սակայն խուղակի (Ֆիստուլ) տեղադրությու-նը, ուղղությունը և խորությունը զննաձողով հետազոտելիս այս հարցի մեջ կողմնորոշվելու համար բավականաչափ տվյալներ են պարզում։

Հիվանդության ընթացքը, ինչպես արդեն ասվել է, խորնիկ է: Իր բախտին թողնված աճառների նեկրոզը հազվադեպում դեպքերում է կանգ առնում: և մեռուկի պրոցեսը սովորաբար վերջանում է միայն աճառը լրիվ չափով անհետանալու հետ, վերին 3-ից մինչև 5, յերբեմն ել շատ ավելի ամիսներ է հարկավոր:

Նախագուշակությունը պայմանավորվում է հիվանդության խորոնիկ ընթացքով և կախված է այն շրջանից, վորում պրոցեսը դըտընվում է: Պատկի յերկարության վրա տարածված ու ցավազգաց ախտեցավորումը մեծաքանակ թարախահոսության և դրան կից ուժեղ կաղուժյան հետ ընդհանրապես անբարենպաստ նշաններ են, վորոնք բորբոքային պրոցեսի ուժղնությունն ու բորբոքումը աճառից հարևան հյուսվածքների մեջ (փափկանի, խորանիստ ծալիչի ջլի, սմրակահոդի, սմրակոսկրի, կողքի կապանների) անցնելու հնարավորությունն են ցույց տալիս: Շատ դիտողությունների համաձայն ծանրաքարշների հիվանդությունն ավելի դանդաղ և ընթանում քան միջին բանվորական տիպի միերինը. դատրյուն միերը հաճախ ծանր բարդություններով, ինչպես սմրակահոդի հիվանդությունով են տառապում: Համաձայն Մեյլերի դիտողությունների՝ յետևի սմրակների հիվանդության ընթացքն ավելի քիչ և բարենպաստ, քան առջևիկներինը:

Սմրակի սմրողության խախտվելու բոլոր դեպքերում հատկապես փափկանային աճառների տեղադրման հատվածում պլոֆիլակտիկ միջոցառումները՝ հողատար անտիսեպտիկայի դործադրման սմրակները լավ խնամելու և կանոնավոր պայտելու մեջ պետք է կայանան:

Փափկանային աճառի նեկրոզը բուժելու հիմնական նպատակը հիվանդագին պրոցեսի լիկվիդացիան է՝ հնարավորին չափ պահպանելով յեղջերամաշիկի կանոնավոր մեր: Մի քանի դեպքերում այդ նպատակին կարելի չէ հասնել զլխավորապես դեղորայքային բուժում գործադրելով, այլ դեպքերում՝ ոպիրատով միջամտությամբ: Կանոնավոր և իր ժամանակին դեղորայքով բուժվող հիվանդությունների զգալի տոկոսն առանց դեֆորմացված սմրակ դոյանալու առողջացումով և վերջանում է:

Դեղորայքային բուժում: Ֆլեգմոնի շրջանում սպիրտային կոմպրեսներ են դործադրվում (սպիրտ 50): Սակավ դեպքերում ֆլեգմոնը ներծծվում է, իսկ սովորաբար փախվում է արքցեսի: Վերջինս պետք է հերձել, նրա խոռուր վողողել վորեւ մանրասպան հեղուկով, վորը կենդանու որդանիով հյուսվածքների վրա մետասկար ադդեցություն չի ունենա (Ջրածնի դերաթթու, քլոր պարունակող հե-

դուհինք, կախոնի մարդանատ, ամսեխիկ աղերի, արծաթի, սիլա-
նուի լուծույթներ և այլն) և վերջը ասեպտիկ արտածող փաթաթա-
նով կապել:

Յիստով հասարակելու դեպքում անցքի ուղղությունը վորոշե-
լու նպատակով զգույշ զննածաղկուց հետո, հնարավորության չափ
մինչև կույր ծայրը, այն լայնացնում են, վերջը նշված անտեսպաթիկ
հեղուկներից վորեկ մեկով վորոշում և ասեպտիկ փաթաթանով կա-
պում:

Լայն անասնարուստակուն պրակտիկայում, այսպիսի դեպքերում
սովորաբար խոտտ աղվեցիկ այրող միջոցներ են դործադրում, ինչ-
պես՝ սուլեմայի 10—25 տոկոս սպիրտային լուծույթ, պղնձարջուպի
2—50 տոկոսային լուծույթ, քլորական ցինկի 25—50 տոկոսային լու-
ծույթ և այլն: Այս միջոցները վերջի մեջ են լցնում արտավորված
հյուսվածքներն այրելու նպատակով, վորպիսինքր հեռացնելուց հե-
տո վերքը հեռոցհետև սպիրտովում են:

Հասկանալի չե, վոր այսպիսի բարենպաստ փախճան կարող և
լինել միմիայն կարճ և ուղղադիմ խուղակների դեպքում, իսկ այլ
դեպքերում նպատակին չեն հասնում: Բնդհանրապես, հյուսվածքնե-
րի ուժեղ դրդուսմը հաճախ նպաստում և պրոցեսի սրվելուն և հե-
տագա տարածվելուն:

Ոպերատիվ բուժում: Փափկանային աճառների նեկրոզն ոպերա-
տիվ մեով բուժել հանձնարարվում և բոլոր այն դեպքերում, յերբ
պրոցեսը աճառի յետեի կամ առջևի մասումն և տեղորոշվել կամ
նրա մեղիայ մակերեսում և այն ժամանակ, յերբ հիվանդությունը
յերկարատե ընթացք և ստանում, պառնալով նեկրոտիկ պրոցեսն
տնցնելու ամբականման վստերին, փափկանին կամ սմբակահողի կող-
քի կապաններին:

Փափկանային աճառի նեկրոզի առթիվ ոպերացիայի մեկը բա-
վական չատ են, բայց էյապես յերկու հիմնական կարգի կարող են
բերվել:

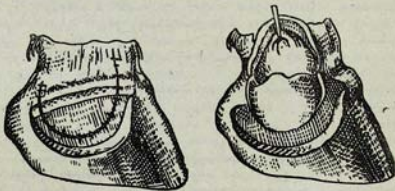
Առաջին կարգին պատկանում են այն յեղանակները, վորոնց
դործադրման ժամանակ փափկանային աճառը լիովին հեռացնում են,
պահպանելով բոլոր, կամ դոնե սմբակի ամենախյուկամ յեղբերածին
հյուսվածքները և նույնիսկ յեղբերային շերտը: Այս կարգին վերա-
բերում են՝ Բայերի (Bauer), Ռեդերի (Röder), Ջիլբերգիլայնի
(Silbersipe), Պուչկովսկու, Իոհաննի (Johann), Կոկյուի (Cocu),
Մեյլեր-Տրիկի (Möller-Truck), Սալածնիկովի-Սկվորցովի և Գոլեմ-
սկու յեղանակները:

Յերկրորդ կարգ— միջոցներ, վորոնց դործադրման ժամանակ,

ինչպես փափկանային աճառը այնպես էլ աճառի հատվածում դը-
տընվող բոլոր յեղջերածին հյուսվածքները հեռացնում են: Այս կար-
գին փերաբերում են՝ Ռենոյի (Renault), Հերինգի (Hering) և
Հոֆմանի (Hofmann) յեղանակները:

Ինչ ձևով էլ կատարենք ուղերացիան, վերջինս կազմված և յե-
րեք մոմենտից՝ ուղերացիոն դաշտի նախապատրաստում, փափկանա-
յին աճառի եկատիքապացիա (բացահայտում) և հետուկերացիոն խը-
նամք:

Ուղերացիոն դաշտի մախպատրաստումն է՝ մազերը մինչև կա-
պի հոգը սափրելը, յեղջերամաշիկը հողատարությամբ մաքրելն ու
վարակազերծելը: Այդ նպատակով ամբողջ ամբակի հատվածը մի
քանի անգամ տաք ջրով ու ոճառով (անվելի լավ և կանաչ ոճառով),
խողանակով խնամքով լվանում են և այնուհետև կեռ ժամով 1:1000
սուլեմայի կամ կրեոլինի 3 տոկոս տաք լողանքի մեջ ընկղմում, վո-
րից հետո փաթաթում են սուլեմայի ջրային կամ անվելի լավ և րա-
պիքտային մեկ տոկոս լուծույթով թրջված բամբակի հաստ շերտով:
Բամբակը բինտով ամրացնում են և այդ փաթաթանը մի որով մը-
նում և: Այդ ժամանակամիջոցում փաթաթանը պետք և խոնավ դը-
րության մեջ պահել, թրջելով այն նույն լուծույթով: Զին պոտ-
կեցնելուց առաջ, ուղերացիայի յենթակա վերջավորությունը, դա-
տակից կամ ցատկիչ հոգից բարձր ուտինե սեղմակով կամ Մամար-
խի բինտով քիփ կապում են, մատները ներվերի հատվածը (լատե-

Նկ 168. Բայերի յեղանակը

բալ և մեդիալ) դըլակոսկրների հաստ ծայրից փոքր ինչ դեպի վեր
(2-2,5 սմ) տեղական անսետեղիայի յենթարկում (Cocaini murio-
0,4, Aq. dest. 10,0): Ներարկման տեղը պետք և խնամքով յողի

խուրժ քան: Զին պատկերուց հետո հիմանդ վերջավորությունը ֆիկտում են այնպես, վորպեսզի ուղերացիայի յենթակա հաստատվել ցարժած լինի դեպի վեր: վերահապը քանդում են և ուղերացիայի սեղը շփում սպիրտով, բենզինով կամ յեթերով ու մեկ կամ ավելի լավ և յերկու անգամ յողի թուրժ քսում: Գործիքները, կարեն-լու և կապելու նյութերն, այլև ձեռքերը վարակազերծում ուղերա-տեղ վերաբուսած թյունից հայանի միջոցներից վորեն մեկով (իմ վա-րան կլինիկայում ձեռքերի վարակազերծումը բացառապես Ջարլուդով-ակու մեով և կատարվում՝ սպիրտ-ամանին 5 տոկոսային լուծույթ):

Առաջին կարգին վերաբերող ուղերացիայի յեղանակները կարե-լի յե բաժանել յերկու յենթախմբի.

ա) յերբ յեղջերային շերտը չի պահպանվում,

բ) յերբ յեղջերային շերտը պահպանվում է:

Առաջին յենթախմբին (ա) վերաբերում և Բայերի հիմնական յեղանակը և վերջինիս այս կամ այն ձևավորությունը՝ Ռեդերի, Զիրբերգիայի, Մեյլեր-Ֆրիկի և Գոլմեկու յեղանակները:

Բայերի յեղանակը (նկ. 168): Յեղջերայատի վրա ստերիլ սըմ-րակի դանակով կտրվում և աղեղնաձև ակտիկ, վորը փափկանային աճառն առջևի, ներքևի, յետևի սահմանները յերկարությամբ յերկ-դում և:

1-1,5 սմ լայնության ակտիկը պետք և հասնի համարյա մին-չև մաշկաշիմքը: Ակտիկի հատակը բարակ յեղջերային թաղանթը սկալպելով կտրում են, վորից հետո ակտիկով սահմանափակված յեղջերայատի կտրը վերելակի և աքցանի ողնությամբ բաժանում են ամրակի մաշկաշիմքից: Ակտիկի հիմքը սկալպելով կտրելը և յեղ-ջերային հյուսվածքը փափուկից բաժանելը զգուշությամբ պետք և կատարել, վորպեսզի հնարավորին չափ մաշկաշիմքի և արտադրող շերտի ամբողջությունը պահպանվի: Յեղջերը հանելուց հետո փափ-կանային աճառը ծածկող մաշկաշիմքի հաստվածը մերկացնում են: Այժմ յեղջերային ակտիկի յեղբին դուզահեռ, բայց նրանից 0,5 սմ դեպի մեջ, ամրակի բուն մաշկի վրա կտրվածք են անում, ըստ վո-րում մինչև աճառը հասնող այդ կտրվածքն ինչպես առջևի, այնպես և յետևի յեղբում շարունակվում և պսակի մյուս կողմը, մինչև փափկանային աճառի վերին սահմանը: Պատի մաշկաշիմքի կտր-վածքով սահմանափակված լաթը պինցետով ներքևի կողմից բռնում են և պսակի մաշկաշիմքի հետ միատին, իր տակը դանկով փափկա-նի աճառից պերապարում: Այդ լաթն ամբողջապես չեն անջատում, այլ իր շկտրած վերին մասով մնում և կպած: Լաթը դեպի վեր շրջելիս ամբողջ փափկանային աճառը բացվում և վերջինս կտրե-

լով բաժանում են՝ առջևի և յետևի կեսերի, վորոնց այնուհետև դասկանման դանակով զլուլուլթյամբ ներթափանցորեն բաժանում են ստորև գտնված նյութով քերից:

Վերջը նեկրոզի յենթարկված նյութով քերից նիմուշին մաքրելուց և NaCl ֆիզիոլոգիական լուծույթով ու յողոֆորմ յեթևությամբ զոգողելուց հետո լաթն իջեցնում են իր նախկին տեղը և հանգույցային կարով կարում: Վորպեսզի լաթն իր տեղից դեպի վեր չլար՝ վի, բինտի փաթեթները պետք է վերևից դեպի ցած դնեն:

Ռեզերի յեղամակը (նկ. 169) Բայերի յեղանակից նրանով և տարբերվում, վոր պատի մաշկաշիմքի և պսակի լաթը կտրվածքով սահմանավորվում է փափկանային աճառի ստորին-յետևի-վերևի սահմանով, իսկ լաթի առջևի յեղը բուրոյովն անվնաս և մնում: Նրան դատելուց, պինցետով դեպի վեր և փոքր ինչ դեպի սրակի առջևի կողմը բարձրացնելուց հետո ուղեբացիան շարունակում, ու ավարտում են այնպես, ինչպես Բայերի յեղանակը դործադրելիս: Ըստ Ռեզերի յեղանակի պսակի մաշկաշիմքը և յենթամաշկային շերտը միմիայն մի տեղ, կրճիկի մասում են կտրում, իսկ ըստ Բայերի՝ յերկու տեղում:

Ջիլբերգիայեյի յեղամակը Ռեզերի յեղանակից տարբերվում և նրանով, վոր կտրվածքը հակառակ ուղղությամբ են կատարում, այսինքն՝ փափկանային աճառի ներքևի և առջևի սահմանով (նկ. 170):

Նկ. 169. Ռեզերի յեղանակը

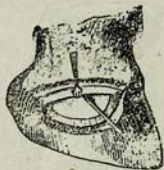

Նկ. 170. Ջիլբերգիայեյի յեղանակը

Մելլեր-Ֆրիկի յեղամակը (նկ. 171): Ուղեբացիայի սկզբնական շրջանը կատարվում է այնպես, ինչպես ըստ Բայերի: Յեղջերը հոռացնելուց հետո պսակի դրանի ստորին սահմանով, մինչև փափկանի աճառը հորիզոնական կտրվածք են կատարում. այդ կտրվածքը աճառի առջևի յեղից դնում է մինչև յետևի յեղը: Այնուհետև կատարում են յերկրորդ կտրվածքը, վորն աղեղնաձև անցնում է

Հորիզոնական կտրվածքի առջևի հեռավոր կետից, փափկանային աճառի ստորին սահմանով, դեպի նույն կտրվածքի յետևի կետը:

Այս յերկրորդ կտրվածքը նաև պետք է մինչև աճառը հասնի: Պատի մաշկաշիւթի լաթն այսպես սահմանավորվելով՝ դափնանման դանակի սղնությամբ հեռուությամբ հեռացնում են, վորից հետո փափկանային աճառը լատերալ կողմից բացվում է մոտավորապես իր $\frac{2}{3}$ մասով: Այնուհետև սկսում են փափկանային աճառը դատել իրեն կպած Հյուսիս-արևելքից: Սկզբում աճառի լատերալ մակերեսը պըստիկի գլանիկից ու ընդհանուր ծածկոցից են դատում: Դրա համար զոգավոր կողմով դեպի փափկանային աճառը դարձված դափնանման դանակը Հորիզոնական կտրվածքի մեջտեղում, մինչև աճառի վերին սահմանը մտցնում են պսակային գլանիկի տակը և այն աջ ու ձախ շարժելով դատում են աճառի արտաքին մակերեսը: Վորպեսզի մաշկն այդ մասնակ չվնասվի, ձախ ձևերի մատներով հետևելով են դանակի շարժումներին՝ շոշափելով միաժամանակ փափկանային աճառի վերին յեղքը: Աճառի մեղիւլ մակերեսը փափկանից դատելու համար, դարձյալ զոգավոր կողմով դեպի աճառը դարձված դանակը մտցնում են յերկրորդ աղեղնաձև կտրվածքի մեջտեղում փափկանի աճառի տակ, առաջ են շարժում այն, նույնպես աջ ու ձախ մինչև աճառի վերին սահմանը շարժում կատարելով ու բերանը դեպի վեր շրջելով աճառը կտրելով բաժանում են առջևի և յետևի կետերի, վորոնք այնուհետև անջատում են պինցետով: Աճառի առջևի կետն անջատելիս պետք է զգուշ լինել, վորպեսզի սմբակահոգի կողքի և ուրկային կապանները չվիրավորվեն: Մտրակային աճառի մնացորդը հեռացնում են կամ սուր գլուխով կամ կուպերի մկրատով: Նեկրոտիկ տրոցները հարևան Հյուսիս-արևելքի (փափկանին, սմբականման վոսկրին) անցնելը հայտարարելու դեպքում ախտավորված տեղերը նեկրոզացած Հյուսիս-արևելքից խնամքով մաքրում են: Փափկանային աճառի մի մասը վոսկրանալու դեպքում այդ մասը հեռացնում են դրի ու մուրճի միջոցով:

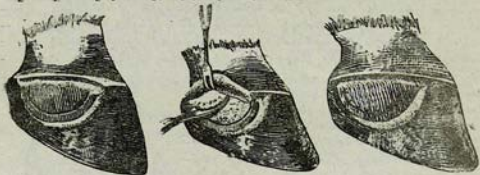

Նկ. 171. Մեկեր—Ֆրեյի յեղանակը:

Բայերի յեղանակը Գալենսկին¹⁾ (Նկ. 172) այսպես վրիսից. պա-

¹ Փափկանային աճառի բացահայտման տարբեր մեթոդների համեմատական գնահատականը Դիսերտացիա, 1935 թ.

տի մաշկաշերտի կիսողունաձև կտրվածքը պսակային գլանիկի միմիայն միմչև ստորին սահմանն և կատարում: Աճառի լատերալ մակերևույթը լաթը զատելուց հետո վերև են բարձրացնում, իսկ փափկանային աճառն ընդհանրապես Միլլեր-Ֆրիկի յեղանակով են բացահայտում: Փափկանային աճառը հեռացնելուց և համապատասխան լրացուցիչ գործողութիւններ կատարելուց հետո վերքի դաշտի վրա լաթը նախկին տեղում հարմարեցնում և կարում են հանգույցային կարով, ինչպես և Բայերի մեթոդի գործադրման ժամանակ: Գոլենալու յեղանակի դրական կողմն այն է, վոր նրա կատարման ժամանակ բոլոր յեղջերածին հյուսվածքները պահպանվում են և սմբակայեղջերի հիմնական զանգված արտադրող պսակային դրանիկն իր նորմալ տեղում կայուն դրությամբ ապահովվում է:

Նկ. 173. Գոլենալու յեղանակը

Յերկրորդ յեմքալսմբին (բ) վերաբերում են՝ Պուչկովսկու, Իւհաննի, Կոկյուրի և Սապոժնիկով-Սկլոբցովի յեղանակները:

Պուչկովսկու յեղանակը (Նկ. 173): Քանի վոր յեղջերային շերտի հեռացումը փափկանային աճառի բացահայտման վերը նշված տպերացիայի յեղանակներով առողջացման համար բավականին յերկար ժամանակ և պահանջում, վորի ընթացքում չի կարելի կենդանուն աշխատանքի թողնել, Պուչկովսկին առաջարկել և մի մեթոդ, վորից այդ թերութիւնն զգալի չափով վերանում է: Ոպերացիան կատարում և հետեյալում. յեղջերը բարակացնելուց հետո նրա վրա սրմբակի դանակով յերեք ակոսիկ են կտրում, վորոնցից առաջինն անցնում և պսակից դեպի ցած բռնիչի կոնտուրային դժին զուգահեռ, փափկանային աճառի առջև յեղրի սահմանով, յերկրորդ հորիզոնական ակոսիկը մտնում և 1-2 սանտիմետրով աճառի ստորին յեղրի տակը և յերկրորդ փափկանային աճառի յետևի սահմանով դնում

և զեպի պատերը: Առաջին ակոսիկի կողքի պատերը զեպի իր հասակն աշխակա քեմք եմ կտրվում, վոր նրա լայնակի կտրվածքը հոռու մեական V թվանշանի տեսքն ունի:

Այդ ակոսիկը կտրվում և մինչև պատի մաշկահիմքը ծածկող սպիտակ յեղջերը, իսկ մնացած յերկու ակոսիկները միլամցիկ են, այսինքն հասնում են մինչև շարակցահարկված թերթիկները: Փառվանային աճառի վերին յեղբից փոքր ինչ զեպի վեր առնելից զեպի յետ մտղածածկ մաշկի կտրվածք և արվում այն հաշվով, վոր այդ կտրվածքի սկիզբն ընկնի մոտով զեպի վեր շարունակվող առաջին ակոսիկի վրա, իսկ յետևի կողմում կտրվածքը յերրորդ ակոսիկի վերին ծայրի հետ և միանում: Այս մեղով սահմանափակված յաթի յետևի յեղբից բռնում են ունելիքով և զդուշությամբ փախկանային աճառի լատերալ մակերեսից այն դասելով աստիճանաբար զեպի վեր և զեպի առաջ են կոացնում:

Այս դրության մեջ առաջին ակոսիկի հասակի ուղղությամբ լաթը սպիտակ յեղջերով ու առաջին ակոսիկի սկզբի և մաշկային կտրվածքի մեջ ընկած մաղածածկ մաշկով շինչպես մերքից կախված զոնակը՝ պահվում և: Բաց արված աճառը հեռացնում են, իսկ լաթ զոնակը՝ դնում իր տեղը: Մաշկի վերջի յեղբերը միացնում են հանգույցային կարով: Վերքը կապում են առեպակի փաթաթանով: Գրոթ. Պուշկովսկու յեղանակն Ուիդլուկն ստուգել և և նրա մասին նշադատությամբ դնահատական տվել:

Նկ. 173. Գուշկովսկու յեղանակը:

Իոհաննը (նկ. 174) փաթկանային աճառի վերին սահմանով մաշկի կիսաշարունակ կտրվածք և կատարում. մաշկի լաթը սկալպելով կամ զափնած. դանակի ողնությամբ աճառի վերին հատվածի շարունակ մակերեսից դատում և զեպի ցած յետ են ծալում, պատկային դրանիկի դժով մաշկի հետ միացած թողնելով: Ախտալուծման տեղին նախկին փաթկանային աճառը մասնակի կամ լրիվ լաթով հեռացնում են: Աճառն ամրացնողին հեռացնելու ոպերացիան կատարում են զափնած. դանակով, վորի զոգալուր կողմն ինչպես աճառի լատերալ, աշխակա ևլ մեղիալ կողմը շրջապատող հարկվածքներից հեռացնելիս պետք և դարձված լինի փաթկանային աճառի կողմը:

Վերջի արտադրանքը դուրս դալու համար յեղջերապատի մեջ վերջի հիմքի մոտ կլսր անցք են ծակում: Աճառը հեռացնելուց և

մասամբ վերջը մաքրելուց հետո լաթը դնում են իր տեղը և հան-
դուլցային կարով կարում:

Իոհաննիս յեղանակի ձևափոխությունը Սապոմոնիկովի յեղանակն
է, վորին Սկվորցովը¹ տեսական հիմնավորում տվեց: Հաշվի առնե-
լով փափկանային աճառին և շրջապատող հյուսվածքներին սնունդ
տվող արյունատար անոթների տեղադրությունը՝ վերջին յերկու հե-
ղինակները պսակին զուգահեռ, նրանից 1,5-2 սմ դեպի վեր են
կտրվածք անում: Կտրվածք, վորը հասնում է փափկանային աճառի
արտաքին մակերեսին և անցնում է նրա առջևի յեղրից մինչև
յետևի յեղրը (նկ. 175): Վերջը բուժ կեռերով լայնացնում են, վո-
րից հետո դալինանման դանակով նախ դատում են աճառի լատերալ,
ապա մեղիալ մակերեսը: Մեղիալ մակերեսը զատելու հարմարու-
թյան համար աճառը կտրելով առջևի և յետևի կեսերի յեն բաժա-
նում:

Վերջը մաքրելուց հետո յեղրերը կարում են հանդուլցային կա-
րով:

Առկյուի յեղամակն այս յենթախմբի նախընթաց յեղանակներից
տարբերվում է նրանով, վոր փափկանային աճառի բացահայտումն
այստեղ սմբակի ներքանի սպիտակ գծի կողմից են կատարում: Այս
հանգամանքը ուղեբացիան բավականին բարդացնում է, վորովհետև
ինչպես ասում են, «խալարի մեջ» պետք է վիրահատել (նկ. 176):

Յերկրորդ կարգիմ պատկանում են այն յեղանակները, վորոնց
դործադրման ժամանակ ուղեբացիայի վերջում, բաց վերջ և ստաց-
վում, վորովհետև հեռացվում են վոչ միայն անկենդան փափկա-
նային աճառը, այլև նրան ծածկող բոլոր հյուսվածքները: Դրանք
Ռեմոյի, Գերիմգի և Հոֆմանի յեղանակներն են:

Ռեմոյի (նկ. 177) և Գերիմգի (նկ. 178) յեղանակները ներկա-
յումս շատ հազվադեպ են դործադրվում, վորովհետև նրանցից որ-
քակն ստանում է շատ ուժեղ տրավմա, հետո առողջացման համար
յերկար ժամանակ է պահանջում: Ինչ վերաբերում է Հոֆմանի յե-
ղանակին, ապա այն փոքր ինչ ձևափոխված կերպով դործադրվում
է Մոսկվայի անասնաբուժական ինստիտուտի վիրաբուժական կլինի-
կայում և մեծ մասամբ բավարար հետևանքներ է տալիս: Ուղեբա-
ցիան այսպես է կատարվում. պատկացրած կենդանու վերջավորու-
թյունը ֆիկսելուց, անհատեղիայի յենթարկելուց, սեղմելը հազցնե-
լուց, ձեռքերը, դործիքները և ուղեբացիոն դաշտը պատրաստելուց

¹ Սկվորցով Գ. Ն. Մարկային կոճիկի ֆիսատւայի ուղեբախի բուժման
մասին Դիսերտացիա 1935 թ.

հետո Իսհաննի մեթոդով մաղածածկ մաշկի կտրվածք են անում, բայց վիրահատելուց հետո մաշկային լաթը փաթեկանային աճառի լատերալ մակերեսից բոլորովին հեռացնում են: Յեթն նեկրոզի պրոցեսը սահմանափակված և միայն աճառի վերին մասում, ապա աճառը բացահայտվում և և ռպերացիայի տեսպոնիկ փաթաթան կապելով վերջանում և, իսկ յեթն նախնական հետազոտությամբ պարզված և, վեր արտափորվել և փաթեկանային աճառի նաև ստորին կե-

Նկ. 174. Իսհաննի՝ յեղա-
նակը

Նկ. 175. Սաղամնիկով-
Սիվորցովի յեղանակը

Նկ. 176. Գուկուի յեղանակը
○ — ռպերացիայի տեղը

սը, ապա ամբողջ աճառը մերկացնում են, շերտ առ շերտ անջատելով նրան ծածկող հյուսվածքները, ինչպես և յեղմերային շերտը, պատի, պտակի մաշկահանքերը և մաղածածկ մաշկը (Նկ. 179): Բաց աճառը դափնաման դանակով հեշտությամբ ու արագ անջատում են, վերքը սուր գղտլով անկենդան յնախներից քերե-

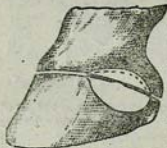
Նկ. 177. Ռենոյի յեղանակը

Նկ. 178. Գերինդի յեղանակը

լով աղաատում, յողմորմ-յեթներով վողողում և փոքր ինչ սեղմող թանապակ կապով փաթաթում և

Փափկամայիմ աճառի բացահայտման տարբեր մեքողմերի համեմատական զննատակամը: Փափկանային աճառի նեկրոզը բուժելու ուղերատիվ մեթոդների այսպիսի բազմազանությունն արդեն ցույց է տալիս, վոր այդ ուղերացիայի հարուցած բոլոր պահանջներին լիովին բավարարող միակ յեղանակ չունենք: Մեթոդները յուրաքանչյուր խումբը դրական մոմենտներով հանդերձ ունի յերբեմն այնքան դժար թերություններ, վոր վերջիններս տվյալ մեթոդը սակայն պիտանի չեն դարձնում: Ահհրաժեշտ է փափկամային աճառի հետ կապված սմբակի հյուսվածքների հատվածում կատարվող ախտաբանական պրոցեսի բազմազանությունը ևս հաշիւ առնել:

Նկ. 179. Մ.Ա.Ինտերուստի վիրաբուժական կլինիկայում հոփմանի մեթոդով յեղանակը

Ուղերացիայի այն մեթոդը, վոր ընդհանրապես հյուսվածքների ավելի առողջ դրութիւն ժամանակ բավարար է համարվում նրանց խիստ ախտավորված լինելու դեպքում վատ է դուրս գալիս: Որինակ (Բայերի և ուրիշների) լաքայիմ մեթոդը հաղիվ թե հիվանդութիւն շատ հնացած դեպքերում քիչ թե շատ դրական արդյունք կարողանա տալ, յերբ պսակային գլանիկը հատվածն արդեն յենթարկվել է ուժեղ դեֆորմացման, իսկ սմբակապատի կամ սլմբականման վրոկերի մաշկահիմքը՝ նեկրոզիկ հետեւապես, հաղիվ թե, առանց յուրաքանչյուր առանձին դեպքի ախտաբանական պրոցեսը հաշիւ առնելու, մի վորեւ շարունակ մեթոդ կարելի լինի հանձնարարել: Իսկ նկարագրած մեթոդները ընդհանուր արժանիքներն ու թերությունները հիմնականում հետեւյալներն են:

Ա. Լաքայիմ մեքող (Բայեր, Ռեդեր, Զիլբերգլայե, Պուչկովսկի և ուրիշները):

Մեթոդի արժանիքները՝ 1) վիրահատման յենթակա հյուսվածքների լայ մատչելիութիւնը, 2) թարախ դոյանալու դեպքում լայ արտահոսութիւն, 3) վերջի սկզբնական առողջացման ժամանակ կանոնավոր յեղջերակազմութիւնն ապահովվում է:

Թերութիւնները՝ 1) սկզբնական առողջացումը վոչ հաճախ է տեղի ունենում, 2) սնրամարար սննդաութիւն հետեւանքով հաճախ լաթը կնճռտովում է մեռուկացման է յենթարկվում, 3) յեղջերը պուկելիս, պտակի, պատի և արտադրող շերտի մաշկահիմքի ծանր արավմատիզացիան յեղջերամաշկի հետադա դեֆորմացման, յեղջերային ճեղքերի և այլ թերություններ դոյանալուն է հասցնում:

4) առօրեաբար առողջացումը յերկար և տևում (1,5-ից մինչև 2-3 տարի)։ Պսակի և պատի մաշկաշիւթը ծանր ախտավորվելու դեպքում— անդործադրելի չէ։

Բ) Յեղջերացաւ խնայելու փակ յեղամակ (իսեամմ, Սապոմ-Նիկով-Սկվորցով, Կոկյու)։

Արժանիքները՝ 1) քանի վոր յեղջերացաւ անմիառ և մեղմ, սմբակը դեֆորմացման չի յենթարկւում, 2) պսակի և պատի մաշկաշիւթին ափսյի փոքր արտվածք չե հոսնում, 3) ափսյի շատ անոթներ ևն անմիառ մեղմ, մանաւանդ Սապոմնիկով-Սկվորցովի յեղանակը կերտակլիս, վորպիսի հանդամանքը նպաստում և հյուսմամբ քննի արտադրող սեղաներացմանը, 4) ոպերացիայի ժամանակ համեմատաբար պակաս արյունահոսությունը, 5) ոպերացիայի տեխնիկայի պարզությունը, 6) համեմատաբար արագ առողջացումը։

Թերությունները՝ 1) սմբողջ փափկանային աճառը լայլ չի յեղում, աշտակ վոր ստիպման ևն մասամբ զնաւարի մեջ վերահասել, 2) վոչ ստերիլ ոպերացիա կատարելու դեպքում վերահասումից հետո, թարախի կատակման համար հարմար չդրական և մեղմում։ Սրանից խուսափելու համար Իոհաննը յեղջերացաւ վրա նախաառնում և հակադիր անցք, վորը սակայն թարախի ազատ յեղքն ամեն անգամ չի ապահովում, վորովհետեւ պատի մաշկաշիւթը արագ ու թերթիկներով կանգնում և։

Քննարկած այս թերություններին, փակ յեղանակը, համեմայն դեպք, այնքան շատ առաջնություններ ունի, վոր քիչ բացառությամբ (սմբակման վրակրի կարիս, փափկանային աճառները վոսկրացում, պսակի և պատի մաշկաշիւթի մեղմացում), այն կարելի չե համեմարարել վորպեւ անասնարուժարաններում ամենուրայս վերարուժանած պրակտիկ սշխատանքի լայլ ոպերացիոն յեղանակ։

Բաց յեղամակը (Հոփման) մեծ քանակությամբ անոթներ կըտրելու հետեանցում մեծ արյունահոսություն և առաջացնում և հետագայում յեղջերամաշիկի կանոնավոր ձեւը վոչ միշտ և ապահովում։ Վերքի արատի տեղում թեւ կարծր յեղջերային զանգված և դոյանում, բայց այն պաշտպանող (պսակային) շերտի կառուցվածք չունի, նրա մակերեսը համար անհարթ, թմրիկներով և ճեղքերով ծածկված և լինում։

Հյուսվածքների տեղ մեղմացման, այսինքն՝ սմբակման վրակրի կարիսի, փափկանային աճառները վոսկրացման, սմբակապատի և պսակի հոսման խիստ դեֆորմացման բոլոր դեպքերում, կենդանուն սեպտիկ զարգանալուց պաշտպանելու և նրա տնտեսական

պիտանելությունը վերադարձնելու համար այս յեղանակը ամենա-
վերստահելիքն է: Ուղերացիայի տեխնիկան շատ հասարակ է և յուրա-
քանչյուր անասնաբուժարանում փոքր ինչ հմտություն ունենալու
գեպջում անդամ հեշտությամբ կարող է կատարվել:

Հետապնդեցինք բուժումը, ուղերացիոն վերքի և ընդհանրապես
կենդանուն խնամելու մեջ և կայանում: Ուղերացիան ամբարտեչույց
հետո վերքն զգուշորեն արյունալերդերից, յեթն այդպիսիք դոյացե-
ն, մաքրում և ուվանով, յողոֆորմ-յեթերի կամ Դանկենի հեղու-
կով վողողում են: Լաթային յեղանակով կատարած ուղերացիայի գեպ-
ջում, յերբ հարկավոր է հետևել, վոր լաթն իր տեղից չընկնի և
այդպիսով հետադայում կանոնավոր կզվելը շխախտվի, ասանձին
զգուշությամբ կապում են թանդիֆի ստերիլ թաշկինակներից, խո-
նավածուժ բամբակի հաստ շերտից ու լայն բինտից կազմված փա-
թավանով: Փաթավանը շափավոր սեղմող պիտի լինի: Ձափից ա-
վելի ճնշումը կարող է պահել մաշկահիմքի նեկրոզ առաջացնել
իսկ անբավարար ճնշումը հաճախ կարող է նպաստել փափուկ հյուս-
վածքների թափվելուն: Առաջին փաթավանի քանդելու ժամանակը
հազիվ թե կարելի չե նախորդ ճնշող վորոշել: Մի քանի գեպջելում
կարելի չե 10 և նույնիսկ 14 որով այն թողնել, իսկ վորոշ գեպջե-
րում, վոր շատ ավելի հաճախ է պատահում, կարիք է զգացվում
3-4 որից հետո փոխել: Ամեն ինչ կախած է նրանից, թե ուղերա-
ցիան կատարելու ժամանակ վորչափ և հաջողվել ասեպտիկություն
պահպանել և հետապնդելն շրջանում վերքը վարակավորումից
պաշտպանել: Ինքնըստինքյան հասկանալի չե, վեր վերքի դաշտի
լիակատար ստերիլության հասնելու գեպջում վիրակապը պետք է
պահել գոն 10 որից վող պակաս, իսկ յեթն ուղերացիայից հետո
մոտակա որերում վերքի թարախային ինֆեկցիայի նշաններ հայտն-
վեն, այն ե՝ կաղության ուժեղացում, կենդանու կողմից անհամ-
բըստություն, նրա ընդհանուր դրության խանդարում, վիրակապի
թրջում թարախա-եկտուղատով, ապա անհրաժեշտ է վիրակապն ան-
միջապես քանդել և վերքը խնամքով մաքրել, հեռացնել բոլոր նոր
դոյացած նեկրոզի սփռվածները: Թարախի արտահոսանքը նույնպես
անհրաժեշտ է ազատել: Միմիայն դրանից հետո և վերքը հան-
դամանորեն ախտահանելուց հետո պետք է նորից փաթավել ասեպ-
տիկ վիրակապով:

Հետևյալ վիրակապերը, նայելով վերքի դրությանը, փոխում
են թարախային եկտուղատ լինելիս՝ ամեն որ, չլինելիս՝ 3-5 որից
հետո: Գոմի հատակի և գեանի կողմից կեղտոտվելուց պաշտպանե-

լու. Համար ցանկալի յե փաթաթած սմբակին փափուկ, ազատ կաշ-
վե մաշիկ հաղցնել:

Վերքն առողջանալիս անհրաժեշտ և ուշադրութեամբ հետեւել զը-
րանուլյացիոն հյուսվածքի աճին: Հյուսվածքի անհամասարաչափ
փաթթած աճը, դեղին կամ դորշ-դեղնամուրան գույնը, թորչոմածու-
թյունն ու արյունահոսութեանը ցույց և տալիս վորեւէ դրսեւոր գոր-
ծան (ինֆեկցիոն, նեկրոզի ոջախներ, անկանոն կապած փաթաթան)
լինելը, վորոնք անհապաղ պետք և հետաքննել: Վերքի վատ ու դան-
դաղ առողջացման պրոցեսը կարող և պայմանավորվել նաեւ կենդա-
նու որդանիդմի ընդհանուր ախտաբանական դրութեամբ, վոր միշտ
պետք և նկատի ունենալ և ընդհանուր բուժման համապատասխան
միջոցներ ձեռք առնել:

Վերքն առողջանալուց և նախկին դեֆեկտի տեղը բազմաճանա-
չափ կայուն յեղջերացում առաջանալուց հետո, ձիւռն փափուկ գետ-
նի վրա նախնական մարդութեան յենթարկելով, կարելի յե պայտել
և չտփափոր պինդ դետնի վրա թեթեւ ախտաւորութիւն թողնել:

Այս դեպքում, յեթե սլաքն ու փափկաններն առողջ են, պայտե-
լու համար լավագույնը կլինի կլոր պայտը, այն եւ այնպէս պետք և
հարմարեցնել, վոր օպերացիոն յենթարկված սմբակի հիվանդ կող-
մի ներքանայնորը պայտի համապատասխան մակերեսին ընդհուպ չը-
կըպչի: Այդ նպատակով պետք և կամ ներքանայնորը դանակով կամ
տալիքով փոքր ինչ կարճացնել, իսկ յեթե այդ անկարելի յե, վի-
րափորված տեղի դիմացի պայտի մասը մի քիչ դեպի ցած դողափոր
անել կամ բարակացնել: Այստեղ միանգամայն նպատակահարմար կը
լինի նաեւ փափուկ թաղիքի ու կաշվի աստուռ ունեցող կլոր պայ-
տով պայտելը:

ՓԱՓԿԱՆԱՅԻՆ ԱՃԱՌՆԵՐԻ ՎՈՍԿՐԱՑՈՒՄ

Փափկանային աճառների վրա կը դառնալը կոչվում և վոսկրա-
ցում: Առաձգական աճառը վոսկրացման հետեւանքով կարծրանում և
ու անշարժանում (նկ. 180):

Լուծողիցի հետադուրութեան համաձայն, դլխավորապէս ծանր
և միմիայն հալվող յուս դեպքերում թեթեւ ձիւրի հետ պատահող
այս հիվանդութեան կարեւորագույն պատճառը parachondrium-ի
(աճառը ծածկող շարակցական հյուսվածքի) ասեպտիկ խրոնիկ
բորբացումն և, վոր իր հերթին առաջանում և քարքարոտ տալահա-
տակների և ընդհանրապէս պինդ, անհարթ դետնի վրա ախտառող
ձիւռ սմբակի կրած ցնցումներից: Ուստի, միանգամայն հատկանալի

յի, վոր սմբակի աճառներէ վոսկրացումը բացատարես մեծ քաղաք-
ներէ հիվանդությունն ե, իսկ դշուղում այն հաղթադէպ ե:

Բացի մեխանիկական դրդումներէց պայտման բոլոր թերու-
թյունները, վորոնք պայմանավորվում են վոտի անհամասար կերպով
դետին կոխելը, հետեւապես և սմբակի առանձին մասերի անհամա-
սարաչափ ճնշվելը, վերջ է վերջո նույնպես աճառներէ վոսկրացում
են առաջացնում: Վերահիշալ հիվանդության պարզացման համար
կրնկի մասերի սեղմվածությունը բարենպաստ պայմաններ ե ստեղ-
ծում: Մի քանի հեղինակներ (Բլանկը— Blank) վորպես վոսկրաց-
ման պատճառ նշում են ժառանգականությունը:

Պինդ և հարթ սալահատակներէ վրա շատ արագ ընթացքով լար-
ված աշխատելու հետեւանքով թեթեւ տիպի մեքերի հիվանդությունը
զարգանում ե: Սմբակի յեղները վորքան չոր ու կարծր ե, այնքան
այդպիսի աշխատանքն անբարենպաստ ե արտահայտվում:

Այտնամատուի փոփոխություններն արտահայտվում են փափ-
կանային աճառի հիպերեմիայով և պլազմայի ջրի ներծծվելու հե-
տեւանքով նրա ալոուցավորումով, այնպես վոր աճառը յերբմե
նորմալից յերկու անգամ հաստանում ե: Կտրվածքի մակերեսը կար-
մըրավուն դույն ունի, իսկ կտրելիս ճոճոց ե լսվում: աճառի
վոսկրացումը սովորաբար սկսվում ե ներքեւում, փափկանային
աճառը սմբականման վոսկրէն միանալու տեղից, յերբմե ել փափկա-
նային աճառը մակուկոսկրէն միացնող կապանից և աշխատից ընդ
ուղղությամբ դեպի վեր ու դեպի յետ ե տարածվում, մինչև ամ-
բողջ սմբակային աճառի աստիճանաբար վոսկրանալը (Գուսկնիկեր):
Վոսկրացած աճառի լատերալ մակերեսը սովորաբար ավելի վո-
ղորկ ե, քան մեղիալը, իսկ յեղրերի ձևերն ամենաբազմապիսի վո-
փոխություններ ունեն, մի դեպքում հավասարաչափ կլորացած են,
յերբմե հաստացած կամ պլարանման փքված, յերբմե ել ընդհա-
կառակը բարակացած են և այս կամ այն մեծության կտրուքներ ու-
նեն:

Լուցվիցն ու Գուսկնիկերը աճառի վոսկրային հյուսվածք
դառնալու կղզիանման դեպքեր են նկարագրում, բայց այդպիսի
դեպքեր շատ քիչ են լինում:

Փափկանային աճառի վոսկրացման ախտորոշումը մի քանի դեպ-
քերում վոչ մի դժվարություն չի ներկայացնում, իսկ այլ դեպքե-
րում, ընդհակառակը, դիագնոզ կտրելի յե դեռ վոչ միայն սմբակը,
այլև ամբողջ վերջավորությունը շատ մանրակրկիտ հետազոտելուց
հետո միայն: Այդ միանգամայն հասկանալի յե, յեթե նկատի առնվի
հենց նոր նկարագրած փափկանային աճառի վոսկրացման միշտ ներ-

քեից դեպի վեր տարածվելու պրոցեսը։ Ենթե վոսկրացումը վորոշ վաղեմիություն ունի և արտավորել և վերին, պոսակի տակ ընկած աճառի մի մասը, ապա արդեն վերին-խտելի անկյունների, այլև նրա տեղադրության ամբողջ վերին հասվածի միայն պալպացիան հիվանդության բնույթը նշառ վորոշելու համար միանգամայն բավարար արդյունք և ապրիտ։ Վոսկրացած անառը վոսկրի մամլ վիճիւն և և մատնելով վրամ սեղմելիս բալբոռվիմ չի շարժվում։ Իսկ յեղջերայատելի տակ թաղնված մասերի վոսկրանալու դեպքում այդ հիմնական արտանելը բացակայում և հիվանդության արտորոշումը պետք և հիմնավորվի մի շարք յերկրորդական, թեև այս տեսակի հիվանդության համար բավական բնորոշ նշանների վրա։ Այսպես որեմն, յեղջերայատելի և վոսկրացած աճառի միջև դադարել մասերի նշվելու հետևանքով ձուլ ընթացքն անվստահ յերկշտ, նշված և լինում, յերբնն նկատվում և կադություն, վորն արտահայտվում և այնքան ու ժեղ, վորքան ձիւ աշխատանքն ավելի արագ ընթացքով և կատարվում, մանավանդ պիւնդ գետնի վրա։

Նկ. 180. Փափկեմային աճառների վոսկրացում։

Փափկեմային աճառի վոսկրացման ուղացած շրջաններում կրնկի մասում պոսակի ծավալը բավականաչափ մեծանում և, լիակ արտավորված կողմի կրնկի յեղջերայատար յերկաշում և ուղղաճիգ դրություն և ստանում, կամ յերբմն նույնիսկ ամբակի տակ և ծովում։ Նրա վրա ողակներ են դրանում։

Ամբակի ունելիքով կրկնապատերին սեղմելիս, այլև ընդադիւնլիս, կենդանու կողմից այս կամ այն ատիւնանի արտահայտված ցավազգացություն և նկատվում։ Վերջապես անհրաժեշտ և հիվանդ վոսկից պոկած հին պայար հետադրտել։ Ինչպես հայտնի յև, կրնկապատերի վորոշ շարժումնակության պատճառով ձիւ ման դալու մամանակ պայտի ճյուղերի ծայրերի վերին մակերեսի վրա հզկված շերտիկներ են առաջանում, վորոնք փափկեմային աճառը վոսկրանալու դեպքում համապատասխան ճյուղի վրա սոլորարար բացակայում են, քանի վոր այդ դեպքում հիվանդ պատի շարժումնակությունն անհետանում և և, հետևապես, պայտի վերին մակերեսի վրա վորժմի չիւմ չի կատարվում։ Միակողմանի վոսկրացման դեպքում

չերտիկը միմիայն պայտի մեկ ճյուղի վրա յն բացակայում, իսկ յերկկողմանի վոսկրացման դեպքում, յերկուսի։

Բացի դրանից այն ճյուղը, վոր ընկած ե ալելի բարձր չմաշ-
վող կրնկապատի դիմաց, հակադիր ճյուղի համեմատությամբ ալելի
շատ ե մաշված լինում։

Վոսկրացած փափկանային աճառներ ունեցող ձին կյոր պայտով
պայտելիս կաղուխուն ուժեղանում ե, վորովհետեւ կրնկի հասվա-
ծի վրայի բարձրացած ճնշումն զգայուն հյուսվածքներում ցավի ու-
ժեղացում ե առաջացնում։

Փափկանային աճառի վոսկրացման ժամանակ բարդությունները
հաճախ կրնկապատերի հատվածի մոտովաճքներով ե փափկանային
աճառների կտարվածքներով ե արտահայտվում։

Քանի վոր սմբակի մաշկահիմքն այստեղ ճմլվում ե մի կողմից
համառ հյուսվածքների ե մյուս կողմից վոսկրացած փափկանային
աճառի միջե, ապա միանդամայն ընական ե, վոր կրնկի ճմլու-
մածքներ են առաջանում։ Պինդ դետնի վրա կատարվող ուժգին աշ-
խատանքի, այլև սմբակայնողների խիստ չորացման հետևանքով ա-
ռաջացած, յեղջերապատիճի առաձգականության կորուստը միայն ել
ալելի ե նպաստում այդպիսի ճմլումածքներ զոյանալուն։ Իսկ ինչ
վերաբերում ե փափկանային աճառների կտրվածքներին, ապա
վերջիններս բացառապես այնպիսի դեպքերում են հանդիպում, յերբ
աճառը վոչ թե սերտ վոսկրային հյուսվածքի յն ձևափոխվել, այլ
սպոնգիւզ սպունդանման-փուխր նյութի։ Այսպիսի կտարվածքներին
սովորաբար ուժեղ կաղուխուն ե ուղեկցում։

Փափկանային աճառի վոսկրացման մախագուշակությունը տար-
բեր ե լինում։

Այս տառապանքը պատկանում ե անբուժելի հիվանդություննե-
րի թվին, բայց այդ վիճակում ձիուն վորպեւ րանող ուժ քիչ թե
շատ ուղտադործելու հնարավորությունը կախված ե շատ հանդա-
մանքներից ե ամենից առաջ նրանից, թե փափկանային աճառի
վոսկրացումը մի՞ կողմից ե կատարվել, թե յերկու։ Առաջին դեպ-
քում նախադուշակությունը քիչ թե շատ բարենպաստ ե, վորով-
հետեւ այդպիսի ձիուն կարելի յն ստիպել նաեւ լարված աշխատանք
կատարելու, մասնավոր դեպքերի վրա, իսկ յերկրորդ դեպ-
քում ձիուն անպեսճ են լինում արագ ֆայլքով աշխատելու վոչ մի-
այն պինդ, այլև փափուկ դետնի վրա։

Նախադուշակությունն անբարենպաստ ե լինում նաեւ կրնկի խը-
րոնիկ ճմլումածքների ե սեղմված սմբակի առկայության ժամա-
նակ։ այդպիսի ձիերը սովորաբար շատ են կաղսւմ։ Սմբակների աշ-

քառասուր ձևը, վերջագործությանն անկանոն դրվածքը, ձիու ծանրակշիւ քիւնը և բոլոր այն մոմենտները վորոնց վերացնելն անհրաժեշտ է, շատ արագի չափով նախադուշակությունը վառարացնում են: Ընդհանուր առմամբ այս հիվանդության թույլ աստիճանների դեպքում ևս կենդանին իր լիարժեքությունը կորցնում է, վորովհետև վաղ թե ուշ, բայց անպայման ողերսով ու հաճախ խորը ճեղքերով ծածկված և սեղմված կրնկապատի հետ միասին, սմբակի դեֆորմացիա յե կատարվում:

Այս հիվանդության բուժումը պարկատիվ բնույթ է կրում ու դրսևորւում պէս սմբակի յեղջերը լայլ խնամելու և համապատասխան ձևով պայտելու մեջ և կայանում:

Յեղջերի շատ չորամալը, վոր սմբակի հատվածում մի քանի հիվանդությանների կարևորագույն պատճառ է հանդիսանում (ճեղքեր, ճմռավածքներ, սեղմվածություն և այլն), սմբակային աճառի վտերացման դեպքում առանձնապէս անարարենպաստ կերպով և արտահայտվում: Ձորացած յեղջերն իր առաճողանությունը, ճկունությունը, սեղմվելիությունը կորցնում է և արագի սով վառուկ հյւսվածքի ճնշումը մեծացնում ու կաղությունը սրում է: Այդ առեւակետից սմբակի անհրաժեշտ խոնավությունը պահպանվում է հետևողականորեն և անպայման կերպով լայլ խոնավացրած սմբակի յեղջերին խողի թարմ ճարպ, յուղ կամ վաղելին քոկիով, վորն ինչպէս պրոֆիլակտիկ, այնպէս եւ բուժական նշանակություն ունեցող սովանակարևորագույն պրոցեսուրաններից մեկն է:

Սմբակային աճառի վտերացման դեպքում պայտման խնդիրը կայանում է՝ 1) վորը գետնին կանոնավոր կտնելը 2) հիվանդ սմբակապատի վրայի ճնշումը հնարավորին չափ ամօլի շատ պակասացնելը և 3) դրսից յեղդ հարվածների մեղմացումը:

Առաջին նպատակին կարելի յե հասնել սովորաբար հիվանդ կողմի ամօլի յերկար սմբակապատը կարճացնելով: Այդ կողմի անշարժ և չմաշող կրնկապատն այնպէս են կտրում, վոր վորքի սեղմումը, ինչպէս հանդիստ վիճակում, այնպէս եւ ձիւ ման դալու ժամանակ, ամբողջ սմբակի վրա միանգամայն համաարաջափ քիւն:

Սմբակային աճառի վտերացման ժամանակ ճնշումը պակասեցնելու նպատակով սովորաբար այնպէս պատրաստված հարթ պայտ են դործագրում, վոր սմբակի հիվանդ կողմին համապատասխանող պայտի ճյուղը հակադիր կողմի ճյուղից լայն քիւն, ըստ վորում այդ լայնության չափը պակսից դեպի ցած իջեցրած ուղղահայաց դժով և վորովում: Այդ դիմը պէսք է շոշափի պայտի ճյուղի արտաքին յեղրին: Վորչափ կրնկապատը սմբակի տակ կուսնալով իր նորմալ

գորությունից ամէնէն յետ շնորհիւ, այնքան պայտի համապատասխանե-
նայալը լայն պիտի լինէ և ընդհակառակը: Դիտողություններէ հա-
մաձայն, քանի վոր արտաքին կողմի աճառն ամէնէն համար և հի-
վանդանում, այդպիսի պայտ հարմարեցնելը հարեան սմբակին վը-
նասովածքների վըռ մի վտանգով չի սպառնում: Դրա հետ միասին,
սմբակի հիվանդ կողմի համար հենման հրապարակը բաղականաւոր-
մեծացնելով, այդպիսի պայտը սմբակի այդ մասի վրա ընկնող ծայր
աստիճան անբարենպաստ ազդեցութիւնը թուլացնում և: Հակադէր
ներքին ճյուղն իր ներքանայեղի պարադէին միանդամայն ճիշտ
պետք և համապատասխանի: Այնուհետև, սկսած կրնի վերջին մե-
խանցքից մինչև ճյուղի ծայրը պայտի վերին մակերեսը բոլորովին
հորիզոնական են անում, վորպէսզի սմբակի կրնկային հասովածի
սեղմվելուն բուխտովկան շնորհատի: Հանձնարարվում և յոթ մե-
խանցք անել, յերեքը՝ արտաքին և չորսը՝ ներսի կողմի վրա:

Յերկկողմանի վտակացման ժամանակ պիտի դետնի կողմից յե-
կող հարվածները մեղմելու նպատակով պայտի ու ներքանի միջև
խռուծից, թաղիքից, կաշվից, ռետինից և այլ նյութերից փափուկ ու
առաձգական աստառներ պետք և դործադրել: Միակողմանի վտակա-
ցում ունեցող հեծնելու միերի համար Հենշերը (Honscher) յերեք
քառորդի պայտ և առաջարկել:

Փափկանային աճառի վտակացման վնասների հետևանքները պա-
կասեցնելու համար Սմիթը (Smith) առաջարկել և հասարակ, բայց
բաղական նպատակահարմար մեթոդ, վորի նյութիւնը կայանում և
սմբակի մաշկահիւթի վրա յեղջերային կրնկապատի կողմից դործա-
դրվող ճնշումը հնարավորութեան չափով ամէնէն շատ վերացնելուն
մեջ: Դրա համար Սմիթը փափկանային աճառի առջևի յեղրի սահ-
մանով փոքրիկ սղոցի կամ սմբակի դանակի միջոցով, յեղջերայա-
տի վրա պատիկից մինչև ներքանայեղը աղտիկ և հանում է
Ակոսիկը մինչև յեղջերային թերթիկների շերտին և հանում,
աճառի յետևի յեղրի յերկարութեամբ առաջինին նման յերկրորդ ա-
կոսիկն և հանում այն տարբերութեամբ միայն, վոր նրան պատի
յեղջերային թերթիկների յերկարութեամբ ուղղութիւն և տրվում
(Ֆի. 181): Այդ յերկու կտրվածքները սպիտակ գծի յերկարութեամբ,
յերրորդ ծանծաղ աղտիկի միջոցով միացվում են: Դրանից հետո
սմբակին հարթ պայտ և հարմարեցվում այն ձևով, վոր յերկու ա-
կոսիկների մեջ ընկած ներքանայեղի մի մասը պայտին չկպչի:
Այսպիսով հիվանդ կրնկապատի վրայից ճնշումը վերացվում և, վո-
րի հետևանքը կաղուկեան պակասումը կամ դադարումը պիտի լինի:
Ըստ Սմիթի, այս յեղանակով բուժելու ժամանակ կաղուկեան ան-

Հետամուտ և յերեւոյրս շարաթից հետո, իսկ յերբմն ել՝ ամենի յերկար ժամանակից հետո:

Սակայն յեթե կազուեցաւ չի վերանում, ապա դարձյալ յերկու լրացուցիչ ակոսիկներ են անում:

Լյուսնգլիցը վաղիկանային անառի միակողմանի վտակացման ժամանակ ամբլի հասարակ միջոց և առաջարկում, այն ե՛րբ արակացնել կրնի յեղջերապատը՝ անմիջա թողնելով անմիջապես պակիտակը դանդա՛ծ նրա մասը: Այս բոլոր գործողություններից բացասական հետևանքներ առանալու դեպքում, վերջին միջոցն և մնում, վորը մատնելի նյարդերի ներթուփումիւն և, վարդեպի գոնե միառժամանակ ձիւռ աշխատունակությունը յերկարանալ: Դրքիս հեղինակը հնարալորություն և ունեցել մի քանի դեպքերում վաղիկանային անառի վտակացումն ըստ Սմիտի և Լյունդգլիցի բուժելու վորձը ստուգելու և կազուեցաւ ըստականաչափ մեղմացել և:

Նկ. 181. Փափկանային կոճիկի վտակացման բուժումն ըստ Սմիտի:

ՍՄԲԱԿԱՆՈՂԻ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՍՄԲԱԿԱՆՈՂԻ ՇՃԱՅԻՆ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄ

Այս հիվանդությունն արատհայտվում և հողապարկի սինովալին շերտի ստեպակի բորբոքումով և հողի մեջ շնային եկտուդատ կուտակվելով. սակայն, քանի վոր հողը յեղջերապատեմով լավ և պաշտպանված, բախկան հաղվադեպ և:

Հիվանդության պատմաը հողապարկի լարումն և, վոր առաջ և դալիս սայթաքումից, սահելուց, վորեւ տեղ վորը խովելու հետևանքով թափ տալուց և այլն: Վերջավորությունների անկանոն դրմո՛ծն ու վտտ պայտումը նախատրամադրող մոմենտներ են:

Ախտ-անատոմիկ վտվտկությունները կայանում են հողի խոռոչի մեջ շնային եկտուդատ և հաճախ արյունալցում առաջանալու մեջ, վորոնք քիչ լինելու դեպքում ներծծվում են: Պարկը շատ վրաս-վելու և խոռոչում ու սմբակահողի շուրջը մեծ քանակությամբ շնա-արյունալցային ներթուրանքներ կուտակվելու դեպքում պրոցեսը կա-րող և անցնել հողի անտոին, սմբականման վտակին, վերջինիս

վերնասերին և խրոնիկ տննացնող արտերիտի ու սմբակահողի պերի-
արտերիտի պատկեր տալ:

Հիվանդության Օշաններն են՝ խառն ուժեղ կաղուժյուն և սրմ-
բակահողը պասսիվ շարժելիս (ռոտացիա)՝ ցավ: Պսակի շուրջը ան-
նըշան ալոուցավորում և նկատվում: Սմբակահողի հետադուրսությունն
այսպես են կատարում. ինչպես պայտելու ժամանակ են անում, ող-
նականը բարձրացնում և վռտը և ամուր ֆիկսում ալն, ձեռքերում
բռնելով առաջին ֆալանգը: Բժիշկն իր յերկու բութ մատները դնե-
լով սմբակի կրնկային հասվածներին վրա՝ իր հերթին յերկու կաղ-
մից ամուր բռնում և ալն և սմբակահողի ուժեղ տարածում և կա-
տարում: Դորալ ծալման ալս վիճակում հողը պտուտածն շարժ-
ման և յենթարկվում: Կրնկապտտերը սմբակի աքցանով սեղմելու
դեպքում կենդանին ցավ և դժուր:

Բուժումը: Անհրաժեշտ և կենդանուն կատարյալ հանդիստ տալ
և սմբակին սառը կոմպրես անել: Վերջինս պետք և դործադրել յեր-
կու-յերեք որվա ընթացքում, իսկ հետո վռտի տալ լողնոցներ, ու
պսակի հատվածի վրա տաքացնող կոմպրեսներ անել:

Մրոնիկ դեպքերում բուժումն անհաջող և լինում. կենդանին աշ-
խատանքի անընդունակ և դառնում:

Մի քանի դեպքերում կարելի չե դիմել մատների նյարդերի ներ-
վազատության:

ՍՄԲԱԿԱՆՈՂԻ ԹԱՐԱԽԱՅԻՆ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄ

Սմբակահողի թարախային բորբոքումը բնորոշվում և հողի մեջ
թարախային եկուղատի կամ դաղի՝ բլտիկներ պարունակող դար-
շահոտ, կեղտոտ-մոխրադուլն հեղուկի դսյացումով (հոպի իխորո-
ղային բորբոքում):

Այս հիվանդության պատմառը խոր, ներս թափանցող, ախտա-
վորված վերքերն են (ծակումներ, խոր թորուխներ), իսկ յերբեմն
եւ պրոցեսն առաջանում և շրջապատող հյուսվածքներից (վափկանի,
պսակի խոր ֆլեգմոն, մատի ծալիչի խորածխոտ ջիլի նեկրոզ) թա-
րախի ներս մտնելու պատճառով:

Սմբակահողի թարախային և մանավանդ իխորողային բորբոք-
ման ժամանակ սովորաբար պրոցեսի մեջ են ներդրավում բոլոր
հյուսվածքները (հողային աճառը, վռտերը, հողապարկը, կապան-
ները), վրոնք խիստ քայքայման են յենթարկվում. հողի աճառը
նախորդ ալոուցավորվելուց և պղտոր գույն ստանալուց հետո մատ-
նակիորեն կամ ամբողջովին մեռուկանում և թափվում և, իսկ վռտե-
րի մեջ նեկրոզի ողխաներ են կազմվում, հողապարկը խիստ հա-

տանում, կամ նեկրոսի և յնթարկւում: Հոգի թարախային բորբոքումը հաղթող յուսողեպոսում և տեղադրւած միում, իսկ սովորաբար շրջակա հյուսիսածններին և անցնում, առաջացնելով աշտուղ պլաստիկ ֆլեյմոն, վոսկրներ, կապաններ, պերիոստիս, կարկեսի և արտահոգային անկիլոզ:

Կենդանու ընդհանուր դրությունն այս հիվանդության ժամանակ խիստ խանդարւած և լինում, ջնքմությունը բարձրանում և մինչև $C\ 40^{\circ}$ և ավելի, պուլսն ու շնչառությունն արագանում են, ախտաբանիկ վատ և լինում, կամ բոլորովին չի ունենում: Կենդանին աստիճանաբար նեհարում և պինձիայից կամ սեպտիկո-պինձիայից սատկում:

Տեղական մշանմերմ եմ՝ ուժեղ կաղություն— կենդանին հաղթմիայն բռնիքը կպցնում և դետին. վերջից թարախային կամ ինտրոզ հեղուկ և արտադրւում, պսակի շուրջն ողականման աշտուղաբորում և ֆիստուլներ են դոյանում:

Պրոգնոզն ամբարեմպատ և. յեթև նուշիսկ ընդհանուր սեպտիկի դարդանում, համենայն դեպս սմբակի հատմանում միում են խոր վոլտիսություններ, վորոնք մեծ մասամբ կենդանուն աշխատանքի անընդունակ են դարձնում:

Բուժման նպատակը պիտի լինի այն, վորպեսզի հոգի խոռոչից թարախի արտահոսումն ավելի լաւ ապահովվի: Այդ հնարավոր և իրականացնել միայն հեռացնելով յեղջերաներումը, վոսկանի սլաքը և մասամբ կամ սմբողովին հեռացնելով մակույկոսկրի հատվածի մասի խորանիտ ծալիչի ջիլը: Հոգի խոռոչը վոդոզովում և անտիսեպտիկ հեղուկով (ջրածնի դերաթթու, եղղլ, ռիվանոլ), վորից հետո մեջը լցվում և յողոֆորմ (1:10) յողոֆորմ-յնթերի ձևով կամ (1:10) յողոֆորմ-գլիցերինի եմուլսիա. վերջը կապում են ասեպտիկ արտածծող վաթաթանով: Վերջինս պետք և ամեն որ վոլտել և ուշադրությամբ հետևել, վոր կրկնվող ինֆեկցիա տեղի չունենա:

Որդանիդի պաշտպանողական ուժերը բարձրացնելու համար դործադրվում են՝ առատահեմոտերապիա, ստերիլ Ol. Terebinthini (2,0) ներյերակային ինյեկցիա, սրտի դեղեր և այլն:

Կերը՝ թիֆից պատրաստած լափ և թարմ խոտ:

ՍՄԲԱԿԱՆՄԱՆ ՅԵՎ ՄԱԿՈՒՅՎՈՍԿՐԻ ԿՈՏՐՎԱԾՔՆԵՐ

Սմբականման և մակույկոսկրի կոտրվածքներ (նկ. 182) ընդհանրապես հաղվող յուսողեպոսում են պատահում, քանի վոր նրանք յեղջերամաշիկով պաշտպանված են: Սակայն սուր և պինդ առարկաներով ծակելուց դոյացած վերջերից այս վոսկրները համենայն դե-

պըռ յերբմէն մեկը կամ մի քանիսը միասին կտորվում են, մանա-
վանդ յեթե նախատրամադրող պատճառներ են յեղել (վոսկրների
ասորոֆիա, աստեոպորոզ) :

Կտարվածքներ կարող են լինել նաև սմբակների ուժեղ ջարդ-
վածքներից :

Նշանները՝ հանկարծակի վերահաս խիստ ուժեղ կաղուխում,
սմբակի ունելիքով սլաքի մեղմեղում և նույն դործիքով կրնկապա-
տերին սեղմելիս ցավ և դժգոյություն. սմբակի հատվածում չերմու-
թյան վորոշ բարձրացում և մատների դարկերակների արագացած
պուլսացիա յն նկատվում : Վերք չլինելու դեպքում, և առանց ունե-
ղենոսկոպիայի յենթարկելու, ճշգրիտ դիագնոզ դնելը դժվար է :

Պրոգնոզն անբարենպաստ է, վորովհետև կտարվածքի հատվա-
ծում կաղուխունը պայմանավորող վոսկրի վոստեր (նկ. 183) են
առաջանում :

Բուժումը : Յեթե բոլոր անտեսական տլայները հաշվի առնե-
լով կենդանու թողել են վոր բուժ-
վի, ապա նրան անհրաժեշտ է

Նկ. 182. Մակույկ և սմբականման
վոսկրի կտարվածք :

Նկ. 183. Վոսկրի վոստեր մակույկոսկրի
վրա :

լիակատար հանդիստ տալ և պահել բարձրացնող ապարատի մեջ :
Սմբակը զգուշությամբ պայտահան պիտի անել, տաշել և առաջին
2-3 որը սառը թրջոցներ դործադրել, վորից հետո անցնել տաք լո-
ղանքների և տաքացնող կոմպրեսների :

Պրոցեսի սկզբից 2-3 շաբաթ անցնելուց հետո պոսակի հատվա-
ծին սուր սծանելիքներ քսելն ոգտակար է : Կպչումը 3 ամսից շուտ
չի կատարվում :

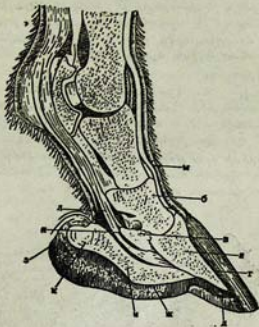
ՄԱԿՈՒՅԿԻ ՀԱՒԱՐԱԿԻ ԱՍԵՊՏԻԿ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄ (PODOTROCHLITIS ASEPTICA)

Մատի ծալիչի խորանիստ ջիւղ մակույկոսկրի ճախարակի հատ-
վածի վրայով անցնելիս ձուսպապարկ ունի : Այդ պարկը— Bursa po-
dotochlearis-ը (նկ. 184, h) սահմանակից է դորսալ կողմից մա-

կույզուկների վնասար մակերեսին, իսկ վնասար կողմից ծածկում է մա-
սի ծայրի խորանիստ ջրին: Մակույզուկների ձուսպապարկը և խորա-
նիստ ծայրի վերահիշյալ ջրը կազմում են, այսպես կոչված, մա-
կույզի նախարակը, զորը յերբեմն ասեպտիկ բորբոքման և յենթարկ-
վում է հայտնի յն պոդոտրոխիտ անվան տակ (podotrochilitis a-
septica acuta et chronica):

Մի քանի դեպքերում հիվանդությունն սկսվում է ձուսպապարկից, այլ դեպ-
քերում խորանիստ ծայր-
նի ջրից, յերբեմն ել վռակ-
րից. կարող է պատահել,
զոր բորբոքային պրոցեսը
մակույզի նախարակի բո-
լոր մասերի վրա միաժա-
մանակ սկսվի:

Հիվանդության խոր-
նիկ ընթացքի ժամանակ
մակույզուկը դեգեներատիվ
փոփոխության և յենթարկ-
վում. նրան ծածկող ան-
սուր տուգում, խորտուրորդ
մանրաթել և գառնում և
վերջապես շերտ-շերտ բա-
ժանվելով վռակը մերկաց-
նում և Վրակրի մեջ ա-
տեպարող և զարգանում,
զորի հետևանքով գառնում
և սպունդանման, կոտրու-
կելու հակում ունեցող
(նկ. 185), Սակայն ստեռ-
պորոզին դուզընթաց սո-
վորաբար ոստեսկերորդի
պրոցես ել և կատարվում,

Նկ. 184. Ձիու մատի յերկայնակի կտրվածքը: ա—սմբականման վռակ, Ե—պսակոսկր, Բ—մա-
կույզուկ, Դ—բռնիչի մաս, Ե—յնդջերային ցեր-
բան, Զ—յնդջերային սլաք, Է—փափկանի սլաքի
յնքրամակային սերտ, Ը—փափկանի րաժիկ,
Թ—յնդջերային փափկան, Ժ—մատի ծայրի խո-
րանիստ ջրի, Ի—կապուկ Կ—ձուսպապարկ:

զորի շնորհիվ վռակի սպունդային նյութը լցվում է սերտ վռակա-
յին հյուսվածքով, զորը հաճախ մակույզուկների կողքերն ու յնդերը
ծածկում է վռակի վռասերի դրայցման ձևով: Նման փոփոխու-
թյունների յենթարկվում է բացառապես մակույզուկների վնասար մա-
կերեսը, զորի վնասով սահում է մատի ծայրի խորանիստ ջրը, իսկ

դեպի սմբակահոդի խոռոչը դարձած դորսալ մակերեսն առողջ է մնում և շատ հազվադեպ դեպքերում միայն, նրա վրա ևս, վերսհելյաների պես, ախտավորումներ են հայտարարվում:

Մատի ծալիչի խորանիստ ջիլը, սկզբում նույնպես աշտուցավում և պղտորում է, իսկ հետո մասնակիորեն թելիկները քայքայվում են, վորի հետևանքով դեպի մակույկոսկրը դարձած ջիլի մակերեսը խորտուրորդ է դառնում: Ջլային թելիկների մի մասը կրտստվում և ճարպային կաղձավոխության յենթարկվելով թափվում է ձուսպապարկի խոռոչի մեջ: Կտրտված ջիլի թելիկների ծայրերը դրանույլացիոն հյուսվածքի զարգանալու միջոցով, վորը հետագայում ֆիբրոզային հյուսվածքի յե կերպարանափոխվում, յերբեմն մակույկոսկրի հետ միակցվում են: Այս հանգամանքը ջիլի անշարժությունն ստեղծելով, հետագայում նրա կտրատվելը կանխում է, բայց պայմանավորում է մակույկային ճախարակի ֆունկցիայի խանգարումը:

Ձուսպապարկի պատերը հաճախ հաստանում են, նրանց ներսի մակերեսի վրա թափիկանման դերանդումներ են նկատվում, վորոնց միջոցով պարզը մակույկոսկրի հետ սերտանում է: Պարկի միջի սինովյալին հեղուկը նախ կարժրավուն դուրս է ընդունում, իսկ հետո պար-

Նկ. 185. Ոստեոպորոզով և ոստեոֆիտներով ախտավորված մակույկոսկր:

կի խոռոչի մեջ մեռած հյուսվածքներ ընկնելու հետևանքով պղտորություն և դառնում: Հեղուկն իր խտությամբ առտիճանաբար թանձրանում է, և յեթև պրոցեսը յերկար ընթացք է ստանում կարող է բոլորովին անհետանալ:

Նշանները: Հիվանդությունը պատահում է բացատապես առջևի վերջավորությունների վրա: Զարգանում է դանդաղ: Կենդանին հանգիստ կանգնած միճակում վերջավորությունը դեպի առաջ և դեպի դուրս է մեկնում, ծալելով այն կապի հոդում: Ման դալիս նը-

կատարում. և կադուսթյուն, վորն սկզբում ամէլի ուժեղ և արտաշայտ-
վում, քան հետագա աշխատանքի ընթացքում: Քայլը կարճացած և:
Յերկու վերջագորության հիմանդանալու դեպքում կենդանին վա-
ներայ գդուշությամբ և դեանին կոխում, կարծես բխոված (վտաները
կատարած) լինի:

Յերկարատե հիմանդության խրոնիկ ընթացքի ժամանակ սեղմ-
ված սմբակի մե և ընդունում, սլաքը յենթարկվում և ապրոֆիայի:

Սլաքի մեջանդին սմբակային ունելիքով սեղմելիս կամ կրնկա-
պատերը նշելիս ցալ և առաջանում:

Մակուշկոտկերի նախարակի բորբոքումն ախտորոշելու համար
գործադրում են սեղ, վորի հետ վարվելու մեկը բացատրված են
«Զրու. սմբակը հետազոտելու մեթոդները» գլխի մեջ:

Բուժումը: Սմբակը ներքանի և սլաքի կողմից հիմնովին պետք և
առչել, վտաի առք լողանքներ գործադրել և հետագայում սմբակա-
յնջներին թարմ վաղելին քակ:

Կենդանուն մի քանի (3-6) ամսով անհրաժեշտ և աշխատանքից
ապատել և յեթե ամառ և արտաի բաց թողնել, իսկ յեթե ձմեռ և՛
փոփուկ ցամքորի վրա պահել:

Մարմնի ծանրությունը սմբակի բռնիչային մասի վրա փոխադ-
րելու նպատակով պայտելու ժամանակ բռնիչային պատի ներքանի
յնգրը պետք և կարճացնել, իսկ կրնկապատերը վորքան կարելի յե
քիչ կտրել և յետեի կողմից նյուղերը հաստացրած պայտ գործադ-
րել:

Սեղմված սմբակի համար գործադրել յետ բացվող պայտերից
վորեւե մեկը:

Սմբակայնջների մեջ պետք և անհրաժեշտ խոնավություն պահ-
պանել:

ՄԱԿՈՒՅԿԱՅԻՆ ԺԱՆԱՐԱԿԻ ԹԱՐԱՒԱՅԻՆ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄ

Այս բորբոքումը ձուսպապարկի խոռչի (Bursa podotrochlearis)
ներթափանց վերքերի հետեանքով և առաջանում: Միել կամ սոփո-
րարար խիստ վարակավորված ուրիշ ոտար մարմին ձուսպապարկի մեջ
մանկւով վաղիկանի սլաքի և մատի ծալիչի խորանիստ ջիլի վիրավո-
րում և առաջացնում:

Մակուշկային նախարակի և նրա հատվածում դռնված հյուս-
վածքների դարգացող թարախա-բորբոքային պրոցեսը ուղեկցվում և
խիստ դեղինեւրտիվ փոփոխություններով, վորտեղ հյուսվածքները
մասնակի կամ լիակատար նեկրոզի յեն յենթարկվում:

Այս հիմնադրութեան ժամանակ կազմուիլովն ամենաուսեղ շափով
և արտահայտվում— կենդանին միմիայն բռնիչի վրա յե հենվում։
Մտաբանային և պատկի հոգեբերի պատշով շարժումը սաստիկ ցավ և ա-
նաջացնում։ Փափկա՛ն ուռւում և։ Սովորաբար ուռւուցք նկատվում և
փափկանի փոսիկում ևս։ Կենդանու ընդհանուր դրությունը մեծ
մասամբ խանգարված և լինում։ Մակուսկային ճախարակից պրոցեսը
յերբեմն անցնում և ստրակահոգին, վորտեղ առաջացնում և թարա-
խարոքրոքում։

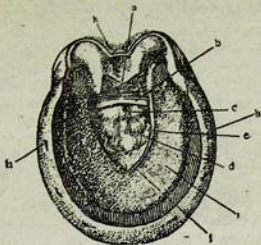
Բուծումը։ Գանի վոր մակուսկային ճախարակի թարախարո-
քումը սովորաբար մատի ծալիչի խորանիստ ջրի մասնակի կամ
լրիվ նեկրոզով և ուղեկցվում, բուժումը բացառապես ուղեբախի
բնույթ և կրում, ախինճն՝ ջրի մեռուկի յենթարկված հատվածի
հեռացում են կատարում։

Ջիլի բացահատումը կատարում են մասնակի կամ լրիվ շափով։

Մասնակի ուղեբացիան կատարվում և թարմ դեպքերում։ Նրա
տեխնիկան կայանում և հետևյալում։ Եղջերաներանը և սլաքը
ստրակի դանակով ու տովրիչով բարակացնում են, վորից հետո
ստրակն ախտահանման են յենթարկում, ֆորմալինի (1-2 տոկոս)
խոնավ փաթաթանը մի քանի ժամ տեղդրությամբ վրան պահելով։
Ձին պատկեցնում են, վերջավորությունը ֆիկսում, դաստակից կամ
ցատակից հոգից բարձր ուտինե սեղմիչով կապում, տեղային հաղորդ-
չական անցաղաղացում կատարում, փաթաթանը քանդում և ուղե-
բացիոն դաշտը Գրոսսիխի մեթոդով մշակում։ Մակելու տեղում,
յեղջերը սլաքի մաշկահիմքը և նրա յենթամաշկային շերտը հեռացնում
են մինչև ջրը։ Ջիլի ախտափոքված մասերը, վորոնք դեղնավուն-
կանաչ կամ մուգ դուրն ունեն, հեռացնում են սուր գզալով կամ
դանակով, միաժամանակ քերում ստրականման և մակուսկոսկրների
մեռուկի յենթարկված մասերը, յեթե աղալիսինները դոյացել են։
Ուղեբացիան վերջացնելուց հետո վերքը վողողում են ջրածնի դե-
թաթմով, ելվոյով, ռիվանոլով կամ յոդաֆորմ-յեթերով։ Վերքը
կապում են ստեպտիկ փաթաթանով և ձին չոր ցամաքի վրա կանդ-
նեցնում։ Նայելով պրոցեսի ընթացքին՝ փաթաթանը փոխում են
յուրաքանչյուր 4-6 օրից հետո։

Ջիլի լրիվ բացահատումը (նկ. 186) կատարում են ախպետ-
ուղեբացիայի նախապատրաստությունը նույն և, ինչ վոր մասնակի
բացահատման ժամանակ։ Այնուհետև, փափկանի բարձիկից 1-3 սմ
յետ դալով, սկալպելով կատարում են լայնակի կտրվածք, վորն
անցնում և յեղջերային սլաքի, սլաքի մաշկահիմքի և յենթամաշկա-

յին շերտի վրայով մենչև ծալիչի խորանիստ ջիլը: Սկսած լայնակի կարվածքից սլաքի կողքի տկոսիկներից 0,5 սմ հեռավորության վրա կատարվում են յերկու շեղ գնացող կարվածքներ, վերոնք միանում են սլաքի գազաթի մաս: Վերջինիս յեռանկյունի կտորը պինդեռով բռնում են և զգուշությամբ պրեպարելով հեռացնում: Բացվում և քիլը, վորի վրա յերևում են բոլոր ախտաբանորեն փոփոխված մասերը: Մակույկոսիքի վերին յեղքից ցածր կտրում են, վորից հետո սմբակաձևան վոսկրի կիսալուսնաձև կատարին ամրացուցնում ծայրը պինդեռով բռնում են և զեպի յետ ձգելով դափնաձև զանակով կամ սոփորական սկալպելով առարկ դնելով ձյուլվածքներից դատում: Զիլի կտորը հեռացնելուց հետո սմբակոսիքի աճառային ծածկոցը, ինչպես և մյուս ախտաբանական դոյացումները, ուր զգալով խնամքով քերում են:

Նկ. 166. Մառի ծալիչի խորանիստ ջիլի լեղ բացահատումը: Յեղջերաներբաձև կափկանի սլաքը հեռացրած են:

a—փափկանի սլաքի յեմբրամակային շերտ, b—մառի ծալիչի խորանիստ ջիլը, c—մակույկոսիք, d—փափկանային աճառի և կապուկի կապան, e—*crista Semilunaris* f—սմբակաձևան փոսիք, h—յեղջերայաթի ներքանային յեղք, i—ներքանի մականիմը, k—սլաքի մականիմը:

Վերը նշված հեղուկներից մեկով վերքը մշակելուց հետո կտրում են ստերիլ սեղմող փաթաթանով, վորը, ինչպես առաջին դեպքում, փոխում են 4-8 օրից հետո:

Վերքն առողջանում և 4-5 շաբաթ անցնելուց հետո:

ՍՄԲԱԿՆԵՐԻ ՀԻՎ ԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՈՐԾԱԴՐՎՈՂ ՎԻՐԱԿԱՊԵՐ

Կենդանու որդանիդի, դեռնի հետ անմիջապես շփում չունցող, բաց մասերի վերքերը բուժելու համար դործադրում են բաց կամ առանց փաթաթանի բուժելու յեղանակը: Անհրաժեշտ պայմանները կատարելու դեպքում, բաց յեղանակը չափից դուրս լավ հետե-

վանքներ և տալիս, վորովհետև այդ դեպքում վերջը յենթարկվում և ախպիսի ամենանպաստավոր ֆիզիկական դորժոնների ազդեցության, ինչպիսին են ողի թթվածինը, արեգակի լույսը և ողի չորացնող ազդեցությունը։ Միևնույն ժամանակ բացակայում և վերջի վաթաթա-

Նկ. 182 ա. Մտրակի փաթաթան։

նի վնասակար ազդեցությունը, այն և՛ վերջի մակերևսի մեխանիկական դրդումը, ողի, լույսի ներս թափանցելուն խոչընդոտ հանդիսանալը և այլն։

Նկ. 183 բ. Ծղոտի կեմով փաթաթած մտրակ։

Սակայն, յեթև բաց ֆնտսվածք ները մտրակի հաստվածույնն են,

Նկ. 186 գ. Պտակի փաթաթան։

Նկ. 188 դ. Պտակի փաթաթան։

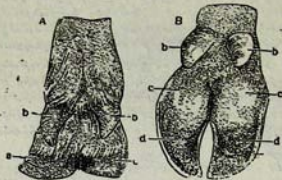
բուժման բաց մեթոդի բոլոր առավելությունները կորչում են, վորովհետև առանց փաթաթելու թողած վերջն անմիջապես կեղտոտվում և, ուստի մտրակի բաց վնասվածքներն անհրաժեշտ և կապել։ Մտրակը փաթաթելու հիմնական կապանյութերը նույնն են, ինչ

մեր գործադրումն են այլ կապումներ կատարելու համար, դրանք են՝ Թանդիֆը, խոնավածուծ և մոխրագույն բամբակը, լիպնինը, Թանդիֆի և քաթանի բինտերը: Լափ մշակված փափուկ խձուժը ևս սմբակները կապելու շատ պիտանի նյութ է: Ձոր առբֆը մեծ ծծուկահան ընդունակությամբ և ուժոված, այդ պատճառով յերբմն պործ և անվում բամբակի փոխարեն Թանդիֆի մեջ կարված բարձիկների մեւով: Վերքին անմիջապես կոչող և ծածկող կապանյութը պետք է ստերիլ լինի: Սմբակները փաթաթելու համար ատանձին ոտանդարտ մեկը չկան. բիշկը յուրաքանչյուր ատանձին դեպքում ինքը պիտի հասկանա, թե ինչ մեւով կապի, վորպեսպի փաթաթանը վերքից արտադրված Թարախը իր մեջ ծծի, նոր վնասվածքներից ու ապակհանումներից վերքը պաշտպանի, անհրաժեշտ ջերմություն պահպանի և սեղմելու աղղեցություն ունենա այն տեղի վրա, վորտեղ այդ պետք է. իսկ ընդհանուր ցուցումները հանդում են հետևյալին.

1) Կապանյութի վրայից փաթաթած բինտի ծայրը 10-12 սմ պետք է աղտոթ թողնել, վորպեսպի հետագայում բինտով փաթաթելու ժամանակ հնարավոր լինի այդ շարջումը, վորպես հեմման կետով սղտվել և սմբակի վրա փաթաթանին ուղած ուղղությունը տալ: Այդ նույն աղտոթ ծայրի միջոցով կապն ալելի հեշտ ու ալելի պինդ և սմբացվում (հանդույց և կապվում), 2) յեղջերային ցանկվածից մերկացած փափուկ հյուսվածքների վրա փաթաթելու բինտը շատ ամուր չպետք է ձգել, վորովհետև դրանից մեուսկացում կատարանա, 3) ապերացիայից հետո մեծ արյունահոսությունով բնորոշող վերքերը կապելիս գործադրող բամբակի մի շերտը և բինտը 5-10 ասկոս տանինի լուծույթով թրջելն ուղտակար է: Կապանյութը չորանայուց հետո ալելի յե պնդանում և վերքի վրա փաթաթանի համասարաչափ ճնշելու աղղեցությունն ուժեղանում է, վորը արյունահոսության դադարելուն ալելի արագ և նըպաստում, 4) Թանդիֆի բինտի վերևից չոր, մաքուր փալաս (նկ. 186 ա) պետք է կապել, վորպեսպի խոնավածուծ փաթաթանը հեղուկներ ներծծվելուց պաշտպանի: Փալասի վերևից դարձյալ խաշածն հյուսած ծղտաի կեմ են կապում (նկ. 186 բ), փալասի փոխարեն յերբմն կաշվե կոշիկ են դործադրում (տես նկ. 147):

Միմիայն պտակի հատվածը վերափորվելու դեպքում պտակային փաթաթան են կապում (նկ. 186 գ), իսկ սմբակապտոը վերափորվելիս՝ պտաի փաթաթան (նկ. 186 դ):

ՎՈՐՈՃՈՂՆԵՐԻ ԿՃՂԱԿՆԵՐԻ ՑԵՎ ՓԱՓԿԱՆԻ ԱՆԱՏՈՄԻԱԿԱՆ
ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԻ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Նկ. 187. Պոչոր յեղջուրավոր անասունի կնճակի փափկանքը:

A—յեռից, B—վոյսե կողմից, a—կնճակային պատ, b—կախ բնկած (յեկուրդ և ճինգերդ) մասնիկ, c—մասնիկ փափկան, d—կնճակային բարձիկ, e—կնճակային պատի ազատ յեզրը:

տարրերով և նաև նրանով, վոր կնճակային պատը չբլված մասեր չունի: Յեղջերավոր անասունների մատների փափկանը համեմատա-

վորաբար զարգացել է միայն յին կարծր ծայրապանակը կնճակ և կոշվում: Յեղջերավոր տավարի վոտների միանգամայն զարգացած են և գործում են յերկու միջին մատներով յերրորդը և յորրորդը: Յուրաքանչյուր կնճակի իր ձևով հանգրսանում և ինչպես ձիու սմբակի կեղև և նրա նման անասունի թական կառուցվածք ունի: Սակայն, բացի ձկնից, կնճակ սմբակից

Նկ. 188. Պոչոր յեղջուրավոր անասունի մատների զբվածքը: A—նորմալ, B—այծի դրված, C, D—ունկանոն խնամից ու պահպանելուց առաջացած դրված (կլիմով):

բար թույլ և զարգացած և աչքից դուրիկ և (Նկ. 187): Պոչոր յեղջերավոր անասունի մատների զբվածքը զանազանակերպ և, վոր կարելի չե տեսնել նկար 188—ի վրա:

Մատների անկանոն ու ալլանդակ զբվածքները բացառապես բուսացվում են կենդանիների և մասնավորապես նրանց կնճակների խռնամբը վատ կատարելու հետևանքով:

ՎՈՐՈՃՈՂՆԵՐԻ ԿՃՂԱԿՆԵՐԻ ՇԻՎԱՆԴՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Վարձուողները կնդակները մեռւ սմբակի հիվանդությունները նը-
ման յենթակա յեն շատ հիվանդությունները: Այսպէս, նրանք եւ
հիվանդանում են կնդակի մաշկահիմքի ասեպտիկ ու թարախային
բորբոքումով, ջարդվածքներով ու վերքերով, վորոնք հաճախ խոր
դանդամ հյուսվածքների, ինչպէս մատի ծալիչի խորանիստ ջրի,
սմբակահոդի, փափկանի, սմբականման և մակուկուկներնրի բորբո-
քումով են բարդանում: Այդ բորբոքումները հաճախ ծանր ընթացք
են ստանում և տալիս են ախտավորված հյուսվածքների նեկրոզի
պատկեր: Այլևիչ հաճախ ախտավորվելու տեղ և նաև պսակի հաւ-
վածք և միջկնդակային ճեղքը, վորտեղ յերբեմն դարդանում և
դանդրենոզ մի փոխվող ֆլեգմոն:

Այս հիվանդությունները պատճառը բաղմապիսի տրամադրիկ
միատվածքներն են, վորոնք կենդանիներն ստանում են անտառոտ ու
մացասոտ արտատալարերում արածելիս, վատ ու կարծր ճանապարհ-
ներով նրանց քնելիս, փնթի վիճակում պահվող դոմերում և այլն,
վորոնք ինֆեկցիա մուտք դործելու հետեանքով բարդանում են:

Դարապի մամանակ կնդակները հիվանդությունը հաճախ մասսա-
յական բնւյթ և կրում, վորպիսի հանդամանքն այդ տարափոխիկ-
համաճարակային հիվանդության նշաններից մեկն է:

Հյուսիսային յեղջերուներն ու վոչխարները յենթարկվում են
այսպէս կոչված սմբակային շարորակ (նեկրոբացիլլոզ) հիվանդու-
թյանը, վորը հանդես և դալիս նեկրոզ առաջացնող ցուպիկի տիպին
պատկանող, դեռևս բախականաչափ չուսումնասիրված միկրոբոզու-
նիդմի ներս մտնելուց:

Կնդակները թարախային բորբոքումները սովորաբար ուժեղ կա-
դությամբ և հաճախ կենդանու ընդհանուր դրության խախտումով են
ուղեկցվում, այսինքն՝ ջերմությունը բարձրանում և մինչև 40 և
այլևի աստիճան, պուլսն ու շնչառությունն արագանում և, կենդա-
նին չի վորոճում, ու ախորժակ չի ունենում: Սրտի դարկերը թիվը
նվազապույն չափի յե հասնում: Մի քանի դեպքերում դարդանում
և պիեմիա կամ սեպտիկո-պիեմիա, վորը վերջանում և կենդանու
մահով:

Կնդակները թարախային բորբոքումները բուժելու ընդհանուր
սկզբունքները նույնն են, ինչ վոր դործադրվում են միու սմբակների
նույնպիսի հիվանդությունները բուժելիս, այն է՝ հանդադրություն,
յեղջերը խնամքով տաշել, բորբոքված հատվածում այն բարակացնել

կամ հեռացնել, Թարախային արտադրությունների դուրս հոսելու հնարավորություն ստեղծել, Ֆիզիկո-քիմիական անտիսեպտիկա, և ասեպտիկ կամ անտիսեպտիկ փաթաթանները դործադրել, ու պետք չեղած դեպքում մատների Փալանդների ամպուտացիա կամ եկզարտիկուլյացիա կատարել: Այս ոպերացիաների տեխնիկան նկարագրվում է ոպերատիվ խիրուրգիայի դասընթացի մեջ: Որդանիզմի պաշտպանողական հակազդումները բարձրացնելու համար տեղական բուժումը պետք և համաձայնեցնել մարմնի վրա ընդհանուր ազդեցություն դործադրելու հետ:

ՄԱԶԻԿ (PANARITIUM)

Նույր յեղջերավոր անասունների ավելի քան բնորոշ հիվանդություններից մեկը մադիկն է: Մազիկը պսակի յենթամաշկային շերտի Ֆլեգմոնն է, վորը սովորաբար պսակի բուն մաշկի, պատի մաշկահիմքի նեկրոզով և ուղեկցվում է հաճախ բարդանում և սմբակային և պսակային հոգերի Թարախային կամ խորոզ արտրիտով ու սմբականման մակույկ և պսակ վոսկրների նեկրոզով:

Հիվանդությամբ պատճառը վիրավորվելու հետևանքով Թարախածին բակտերիաների և նեկրոզ առաջացնող ցուպիկների մուտք դործերն և հյուսվածքների մեջ: Դարադից առաջ չեկած կնդակների հիվանդությունները ևս մազիկով կարող են բարդանալ: Նախատրամադրող մոմենտները խոնավ ու կեղտոտ շենքերն են, դարեջրի արտադրության Թափանքներով կերակրելը, կաթնառատությունը, ուժեղ գերհոգնածությունը և այլ պատճառները:

Մադիկն ավելի հաճախ տեղափոխվում է միջկնդակային ճեղքի հատվածում (նկ. 189), բայց կնդակների բռնիչային և կրճնկային մատերում ևս նկատվում է:

Հիվանդության նշանները հետևյալներն են՝ միջկնդակային ճեղքում, պսակի մեջտեղում կամ փափկանի հատվածում

ցավազգաց, տաք, կարծր, կարմրակապտավուն գույնի սահմանափակ ուռուցք է յերևում: այդ Ֆլեգմոնն է, վորը հետո արացեսի յե վերածվում: Մինչև արացեսի հերձելը կենդանու մարմնի ջերմաստիճանը

Նկ. 189: Մադիկ միջկնդակային ճեղքի մեջ հյուսվածքների մոռակացման պրոցեսի յերևույթով, պրոցեսն սկսվելուց հետո 8-րդ օրը

ցավազգաց, տաք, կարծր, կարմրակապտավուն գույնի սահմանափակ ուռուցք է յերևում: այդ Ֆլեգմոնն է, վորը հետո արացեսի յե վերածվում: Մինչև արացեսի հերձելը կենդանու մարմնի ջերմաստիճանը

բարձրանում և մինչև 300 և ավելի բարձր, պուլսը համախափի չե
դառնում— մեկ րոպեյում մինչև 100, շնչառութիւնն՝ արագացած է
կենդանին ուժեղ կազում և մեծ մասամբ պատկած և մնում է Թարա-
խափույթը հերձուց հետո, յեթե արտադրումը քիչ թե շատ մտ-
կերեւալին բնույթ և ունեցել, մարմնի ջերմութիւնն ընկնում և և,
բալսական արագ, սրդանիլով ընդհանուր դրութիւն լավացում և
տեղի ունենում է Ախտաւորման տեղը ծածկւում և զբանուլացիոն
հյուսվածքով և մոտ յերեք շաբաթից հետո սկսում և առողջանալ՝
ստաջանցելով սպիական հյուսվածք։ Բայց յեթե Ֆիւզմոնի պրոցե-
սը խորանում և արտադրում և ջիլը, կապաններն ու հոգերը, ապա
կենդանու ընդհանուր դրութիւնն արագ վատթարանում և, նա կարճ
ժամանակում նիհարում և շարունակ պատկելուց վրան պատկելախո-
ցեր են տալանում։ Պատկի հատվածում դրանում են խուլակներ,
մորմոցից պարշահոտ ինտրոդային հեղուկ և արտադրում։ Մտրա-
կային հոդն արտադրելու գեղքում պոսկի հատվածն ողականման
ուսչում և և այդ ուսուցքը համախ տարածվում և ե՛լ ավելի բար-
ձրը, ընդհուպ մինչև յենթադաստակը։

Հիվանդութիւն վախճանը տարրեր և լինում, նայելով արտա-
մորման ստատիսթիկային, նայած թե վորքան մեծ և որդանիլովի
հյուսվածքների գլմադրողականութիւնը, բուժումն իր ժամանակին
թե ուշ և կատարվել, և վորչափ լավ կամ վատ են խնամել ու կե-
րակրել՝ կենդանուն։ Շատ դեպքերում գեմարկացիոն դիծ և դոյա-
նում և հյուսվածքների մեռուկացած կտորը հեռացվում և, վորից
հետո վերքն ստախճանարար սկսում և առողջանալ։ Երբեմն էլ, ա-
վելի հաղվալուց դեպքերում, կենդանու ընդհանուր վարակում և
կատարում, և նա ստակում և սեղորիկո-պիեմիայից կամ պիեմիա-
լից։

Բուժումը։ Թանձր Ֆիւզմոնի չըջանում ընդհուպ մինչև յենթա-
դաստակը նախադեռ մաքրելուց ու արտահանելուց (լողանք) հետո,
պետք և տաքացնող սպիրտային կամ ինտելուխանա-սպիրտային՝
1,0-2,0 (70 տոկոս) 100,0 սպիրտին կոմպրեսներ դործադրել։ Մը-
շանք (Ֆլուկուտացիա) նկատվելու դեպքում հարկաւոր և անհապաղ
արցնել հերձել, բոլոր մեռուկացած հյուսվածքներն դուռնորեն հե-
ռացնել, խոռչը լվանալ վորեն հականեխիչ հեղուկով, այն ե՛ ջը-
րածնի գերաթթվով, եփլով կամ Ֆիլիլոդիական լուծույթով,
լորաթթվի հատկոտային լուծույթով, վերքի խոռչը յողաֆորմ-յեթե-
րով մոզոզել կամ մեջը լցնել յողաֆորմիական եմուլսիա և խոնա-
վութիւնը ծծող հականեխիչ վաթաթանով կապել։

Խորը վերք լինելու և թարախային եկուղատուր դժվար դուրս

Հոսելու դեպքում կարելի չե նրա խոսուչի մեջ թույլ կերպով տեղա-
վորած Թանգիֆի տամպոնից մազանոթային դրննաթ (ցամաքուրդ)
մաղցնել, վորը փաթաթանի հետ ներհյուսված ե: Բիժտի վերին շե-
տերը հանձնարարվում ե մաքուր փայտի ձյութով թրջել, վորպես-
դի փաթաթանի մեջ դրոից ծծվող դոմադրի կոյաջուրը վարակա-
դերծվի: Անհրաժեշտ ե հետևել, վոր ցամաքաբը շարունակ չոր ե մա-
քուր լինի: Հենց վոր փաթաթանը թարախային եկուսպատով թրջվի,
պետք ե փոխել: Քանի վոր կնդակների ոպերացիայի ժամանակ կն-
դանին ուժեղ ցավեր դալով դիմադրություն ե ցուցաբերում, նրան
պետք ե վայր ձգել Հերոփիդի յեղանակով, կամ վերջավորությու-
նը Ֆիկսել, ինչպես վարվում են յեզիերին պայտելու ժամանակ:

Ֆալանգները ոպերացիայի կամ եկզարտիկուլացիայի յենթարկե-
լիս հարկավոր ե մատների ներվերի հատվածում, յենթադաստակի
յերկու կողմերում Cocaini muriat. 2 տոկոսային լուծույթից 2-5 սմ³
ամեն մի կողմում սրսկելով տեղային հաղորդչական անալզետիկա կա-
տարել:

ԽՈՇՈՐ ՑԵՆՋԵՐԱՎՈՐ ԱՆԱՍՏՈՒՆՆԵՐԻ ԿՃՂԱԿՆԵՐԻ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԴԱՐԱՆՈՎ ՀԻՎԱՆԴԱՆԱՂՈՒ ԴԵՊՊՈՒՄ

Դարադի ժամանակ խոշոր յեղջերայոր անասունների կնդակներն
ախտավորվում են պսակի, փափկանների ե դլխավորապես միջկնդա-
կային ճեղքի հատվածում: Նշված տեղերից վորևե մեկի մաշկն աշ-
տուցավորվում ե ե տաք ու ցավազգայ դառնում: Մաշկի գույնը
ներկանյութի բացակայելու դեպքում վառ-կարմիր ե լինում: Այստեղ
չուտով առաջանում են թափանցիկ հեղուկով լցված բշտիկներ, վո-
րոնք բակտերիաների ու լեյկոցիտների մուտք դործելու հետևանքով
աստիճանաբար պղտորվում են: Բշտիկները կաղինի մեծության հաս-
նելով ինքնաբերաբար սրաքում են կամ չիւումից մնասվելու հետե-
վանքով նրանց միջի ավանման հեղուկը թափվելով վերքի վրա՝ չո-
րանում ե դորշ գույնի կեղանք ե կազմում: Կեղանքների տակ կա ջը-
րոտվող, շատ զգայուն ե եպիթելով շածկված վերջային մակերես:
Բարդացումներ լինելու դեպքում դեֆեկտը 1½-2 շաբաթվա ըն-
թացքում առողջանում ե ե սովորաբար այս հիվանդության ժամա-
նակ նկատված կաղությունը դադարում ե:

Բայց հաճախ կնդակների դարաղային հիվանդությունը բարդա-
նում ե պսակի հատվածում յեղջերամաշիկի պոկ դալով ե առաջա-
ցած ճեղքերի մեջ նոր ինֆեկցիա մտնելով, ու այն ժամանակ պրոցե-
սը վերևում նկարագրված մաղիկի բնույթ ե ստանում:

Տեղական բուժումը կայանում ե նրանում, վոր կնդակները կեղ-

տից զգուշորեն, բայց խնամքով մաքրվեն, վրաի 1-2 տոկոսային կրիո-
լինի, լիզոլի կամ կալիում-մարդանատի լողանքում ախտահանվեն, վո-
րից հետո կնդակները չորացնում են և ախտավորված տեղերը (1:10)
յոդ-գլիցերին կամ թե (10 տոկոս) փայտի ձյութով ոծանելիք քսում:
Այս գեղանյութերով կարելի չե ստերիլ թանդիֆ տամպոնը խոնա-
վացնել և դնել միջկնդակային նեղքի մեջ, ամբացնելով այն մաքուր
ու չոր միքսկապով:

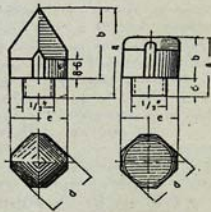
Ամբակայեղջերը շերտերով պոկվելիս, անջատված մասերը պետք
է հեռացնել, վերականգն գրպաններ չառաջանան, մերկացած հյուս-
վածքները խնամքով, բայց զգուշորեն մաքրել և կնդակների վրա
ստերիլ միքսկապ փաթաթել:

Աղյուսակ 1

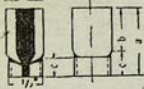
ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԳԶԵՌՆԵՐԻ ՅԵՎ ՆԵՅՍԻ ՏԻՊԻ
ԳԶԵՌՆԵՐԻ ԶԱՓԵՐԸ ՄԻԼԻՄԵՏՐԵՐՈՎ ՅԵՎ ԿՇԻՌԸ
ԳՐԱՄՆԵՐՈՎ

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԳԶԵՌՆԵՐ

Զափերի անունները	Տառերը ցույց են տալիս շափերը	Մուր		Ք ու Ք	
		Հեծ- նելու	Վար- ժա- կան	Հեծ- նելու	Վար- ժական
Հնգանույր յերկարությունը	a	32—35	37—38	24—25	15—27
Յերկարութ. մինչև պարանոցը (մինչև փորակը)	b	24—26	29—31	16—18	17—18
Պարանոցի յերկարութ. (պտուտակային փորակի)	c	8—9	8—9	8—9	8—9
Քառանիստ հիմքի կողմի յերկարութ. Յերկարությունը անկյունագծի ուղղու- թյամբ	d	14—16	19—21	14—16	19—21
Մեկ գզեւի կշիռը	e	16—19	22—25	16—19	22—25
—	—	27—28	44—45	26—28	43—45

Չափերի անունները	Չափերի առաջին նշանա- կություն	Գրեմների ՆՁ		Քալիպեր- զուսմ
		6	8	
Քաղիկի կազմի չափանիշներ	b	12	14	$\pm 0,3$
Գրեմի ընդհանուր չեփկարուքիչները	a	24	28	± 1
Քաղիկի չեփկարուք. մինչև պարանոցը	d	14,5	18	± 1
Պոչի փարակային մասի չեփկարուք.	c	7,0	7,5	± 1
Պոչի մասի չեփկար. (մինչև թեքվածք)	c ₁	9,5	10,0	± 1
Սրած գրեմի թափերի թեքուք. չեփկար.	f	13,0	15,0	± 2
Թափերի հաստութիւնը	e	3,0	3,75	$\pm 0,5$
Ռազենկազկայի չեփկարուքիչներ	m	15,0	18,0	—

3,5*		4		4,5		5		6		7		Թափանցիկությունը
Առջևի	Յետևի	Առջևի	Յետևի	Առջևի	Յետևի	Առջևի	Յետևի	Առջևի	Յետևի	Առջևի	Յետևի	
146,5	145,2	150,1	148,9	155,1	153,6	161,2	159,9	170,3	170,3	179,6	182,1	± 3
128	128	133	133	137	137	140	140	150	150	160	160	± 3
65	67	66	68	67	69	68	71	74	77	80	85	± 3
143	142	147	145	152	150	158	156	167	167	175	178	± 3
25	25	25	25	26	26	26	26	26	26	26	26	± 2
21	21	21	21	22	22	22	22	22	22	22	22	± 2,5
22	22	22	22	22	22	22	22	24	24	24	24	± 2
12	12	12	12	13	13	13	13	13	13	13	13	± 1
20	20	20	20	20	20	20	20	22	22	22	22	± 2
55	52	58	54	59	55	60	56	65	62	75	70	- 3
67	67	68	65	69	69	70	70	77	77	85	85	+ 7
8	8	8	8	9	9	9	9	9	9	9	9	± 15
5,5	5,5	5,5	5,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	± 15
11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	±

7

սխառվող համակարգ 33 և ՈՍՏ

5

9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	± 1%
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	
505	497	525	525	557	545	590	565	635	620	685	680	± 5%
518	510	528	538	570	568	603	578	648	633	700	650	± 5%

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

52

Հեղինակի կողմից	3
---------------------------	---

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՋԵՌՈՒ ՄԱՅՈՒ ՀԱՄԱՌՈՒՑ ԱՆԱՅՈՄԻԱՆ ՈՒ ՀՅՈՒՍՎԱԾԱԲԱՍ.

ՆՈՒԹՅՈՒՆԸ	3
Մատի ժողովրդի	4
Վասկոնի միացումը	7
Ձիւր	10
Սմալ	11
Ձիւ. կրճի ղերջովորութեան մատի զարկերակները	24
Ձիւ. կոնի ղերջովորութեան մատի զարկերակները	27
Յերակներ	27
Ձիւ. կրճի ղերջովորութեան մատի նյարդները	27
Ձիւ. կոնի ղերջովորութեան մատի նյարդները	29
Մատի փափկան	29
Փափկանի կոնիներ	33
Փափկանային կոնիներէ հատման զարկերակները	34
Աշխի և յետի առողջ սմրակներէ կանոնավոր ձեւ	34
Սմրակի յեղջերի ֆիզիկական ու ժիւիական հատկութիւնները	35
Սմրակայնի յեղջերի	36
Սմրակի ֆունկցիոն ձիւ. մատի ղիստալ ծայրի ֆունկցիոնի կապակցութեամբ	37
ՋԵՌՈՒ ՊԱՅՏՈՒՄԸ	48
Համառոտ տեղեկութիւններ ձիւ. պայտեղութեան պատմութեանից	48
Պայտեղութեան նպատակը	51
Պայտ	52
Պիւտներ	54
Ստանդարտ պայտեր	55
Պայտեր տարբեր աշխատանք կատարող ձիւրի համար	57
Ստարերկրյա պայտեր	58
Մակուլյան պայտ	60
Սմրակային կամ ձիւ. պայտի մեխի	62
Պայտեր պատրաստելու գործիքներ	63
Ձեռքով պայտ պատրաստելը	64
Պայտ պայտ պատրաստելը	69
Հարթ առանց զգեստի պայտ պատրաստելը	70

Հանովի գղեւներով պայտեր	71
Ջողած գղեւների պատրաստելը	72
Ձիերը պայտելու գործիքներ	73
Ձի պայտելու արհեստ	75
Ձիու գնումը	75
Պայտելու ժամանակ ձիու հետ վարվելը	80
Հին պայտի հանելը (պայտահանում)	83
Պակած պայտի գնումը	84
Սմբակը-պայտելու համար նախապատրաստելը	85
Մասների վոսկրների առանցքը	87
Ջափ վերցնելը	88
Պայտ ընտրելն ու հարմարեցնելը	89
Պայտի սմբակները	91
Վերապայտման ժամկետը	93
Պայտելու տեղեկագիր	93
Սմբակների խնամքը	95
Ձիերին ձմեռը պայտելու առանձնահատկությունները	97
Վերջավորություններն անկանոն շարժող ձիերի պայտերը	97
Ջորիների և եշերի պայտելը	101
Լեկան յեղների պայտելը	101
Սովորական պայտի ազդեցությունը ձիու սմբակի վրա	104
Կլոր պայտը և նրա ազդեցությունը սմբակի վրա	107
ՊԱՅՏԵԼԻ ԱՌԻՄԱՆՈՅԸ ՅԵՎ ՆՐԱ ՍԱՐԳԱՎԱՐՈՒՄԸ	111
Թաղմերթի դառտային դարբնոց	115
Դարբնոցի համար պայտման անհրաժեշտ նյութեր	116
Դարբնոցային նյութերի տարեկան պահանջի որինակելի նախաւաշի վաղմելը	117
ՋԵՎԱՓՈՒՎԱԾ ՍՄԲԱԿՆԵՐ ՆՐԱՆՑ ԲՈՒԺՆՈՒՄԸ ԱՌ ՊԱՅՏԵԼԸ	118
Տափակ սմբակ	118
Լիքը սմբակ	124
Պեղմված սմբակ	137
Խիստ նեղ և փոքր սմբակ	140
Շեղ սմբակ	145
Ծուռ սմբակ	153
Ուղղորդ սմբակ	153
Բաժակաձև սմբակ	157
Պինդ և փխրուն յեղներով սմբակ	160
Փափուկ, թուշած յեղներով սմբակ	164
Յեղջերի ճեղքվածքներ	165
Գտնվածքներ	175
Դատարկ պոտ	177
Անշտապած պոտ	180
Ոճանելիքների ներգործությունը սմբակի յեղջերի վրա, նրա ֆիզիոլոգիական հասկանությունների կապակցությունը	183

ՍՄԲԱԿՆԵՐԻ ԾԵՎ. ՆՐԱՆՑ ԿԵՑ ՀԱՏՎԱԾՆԵՐԻ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	
ԲՅՈՒՆՆԵՐ	189
Ձիւռ. սմբակի և նրանի կից հասժամները գննելու մեթոդները	190
Անամեղ	190
Ջննու թյուն	192
Սմբակի հասժամի պայպացիա	194
Պերկուսիա	197
Մասներէի գաղկերակներէի պուլսացիան	198
Սմբակի հասժամի գիւղնոստիկ ուղեւղացիաներ	198
Թեւեղեն սակապիա	199
Անցալգպացնող միջոցներէի գաղնոստիկ ներարկումներ	200
Սեպի պնուսթամբ հետազոտելը	202
Սմբակի չափելը	203
Գաղկանոցի և կապանոցի հասժամի հետազոտությունը	203
ՍՄԲԱԿԻ ԵԱՐԱԿԱՆ ՀՅՈՒՍՎԱԾՐԱՅԻՆ ՄԱՍՆԵՐԻ ԾԵՎ. ԱՐՑԱԿԻՆՈՎ. ԵՆԻՑԻ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	204
Սմբակի մաշկանիմքի մակերեսային սուր թարախային բորբոքում (Pododermatitis suppurativa superficialis)	205
Սմբակի մաշկանիմքի սուր թարախային խոր բորբոքում (Pododermatitis suppurativa profunda)	209
Սմբակի մաշկանիմքի սուր թարախային բորբոքումների բուժումը	215
Սմբակի մաշկանիմքի ասեպտիկ բորբոքում (Pododermatitis aseptica S. serosa)	218
Գաղկի և յեղեղանքի յենթամաշկային շերտի ֆլեգմոն	225
Սմբակի մաշկանիմքի խրոնիկ բորբոքում	228
Սմբակապսակի պայտահարություն (թորուխ)	229
Մակուս	233
Մեխով անելը	237
Զմաւածք	243
Գաղի մաշկանիմքի խրոնիկ	249
Յեղջերային այուն	252
Սմբակի յեղջերապահիւնի անջատումը	258
Մաշկանիմքի, սլաքի, փափկանի ու սմբակի ներքանի խրոնիկ վարեկու բորբոքում (սմբակի քաղցկեղ, սլաքի քաղցկեղ)	259
Փափկանի սլաքի փառումը	260
Սմբակի օւսմասիկ բորբոքում	275
ՓԱՓԿԱՆԻ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	291
Փափկանի ֆլեգմոն	291
Փափկանի մաշկանիմքի ֆուսկածքներ	294
Փափկանի կոճիկների ներքող (փափկանի կոճիկների ֆիստուլա)	295
Փափկանային կոճիկների վոսկրացում	311
ՍՄԲԱԿԱՆ ՀՈՂԻ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	317
Սմբականոցի շնային բորբոքում	317
Սմբականոցի թարախային բորբոքում	318
Սմբականման և մակուլյուսկրի կարվածքներ	319
Մակուլյի հախարակի ասեպտիկ բորբոքում (Podotrochlitis aseptica)	320

Մակույկային ճախարակի Թարախային բորբոքում	323
Սմբակների հիվանդությունների ժամանակ գործադրվող վերականգնող	323
ՎՈՐՈՃՈՂՆԵՐԻ ԿՃՂԱԿՆԵՐԻ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	328
Վորոճողների կնճակների և փափկանի անատոմիական կառուցվածքի առանձնահատկությունները	328
Վորոճողների կնճակների հիվանդություն ընդհանուր ընունթագրվող	329
Մադիկ (Panaritium)	330
Քույր յեղջուրավոր անասունների կնճակների հիվանդությունները զարգացող հիվանդանալու դեպքում	332

Հ Ա Վ Ե Լ Վ Ս Մ

Ազյուսակ 1. սովորական զգեստների և Նեյիտի տիպի զգեստների չափերը միլիմետրերով և կլիոն գրամներով	334
Ազյուսակ 2. սմբակամեխերի չափերը միլիմետրերով և կլիոն կիլոգրամներով	336
Ազյուսակ 3. ստանդարտային պոյսերի չափերը միլիմետրերով և կլիոն գրամներով	337

Պատ. խմբագիր՝
Շ ա Բ ա ր յ ա ն
Տեխ. խմբագիր՝
ԱԵ. Գ ա ս ա ղ ա Ր յ ա ն
Սրբագրիչ՝
Մ. Քուսմանյան

ՎՖ 2541 Հրատ.՝ 5250

Գառվեր՝ 415. Տիրաժ 1100.

Հանձնված և տրտագրություն 29/V 40 թ.

Ստորագրված և տպագրություն 5/X 40 թ.

Հայպետհրատի տպարան, Յերևան, Լենինի, 65

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0009636

14150